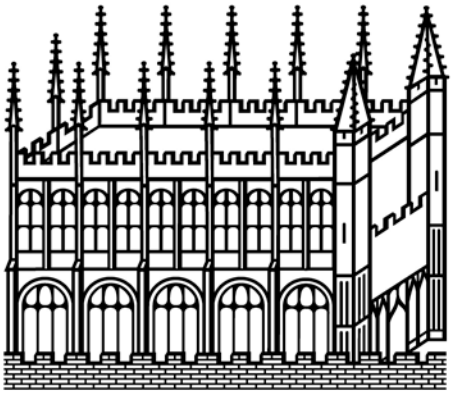

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

شبنم شاداب از ملا ظہیرے نقرشی بڑے رتبہ کی انشا ہی جسکو مولوی ہادی علی اشک نے تصنیف فرماکر اسکے ساتھ فرہنگ اسکے لغات کی منضم کی۔

کلیات سہ نثر مرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی۔ تین نثر۔

۱۔ نثر پنج آہنگ

۲۔ نثر دستنبو۔

۳۔ نثر مہر نیمروز۔

مظہر العجائب فقرات و الفاظ صفات ہر شی کے جو کار آمد انشا نگاران ہی مصنفہ مرزا محمد حسن قتیل۔

تاج المدائح۔ رنگین فقرات صفات مین بہت کتاب ہی از جلوہ نمائی طبع وقاد منشی انوار حسین تسلیم سہسوانی۔

مفتاح الصفات۔ فقرات صفاتیہ از منشی اہم سہرائن

صفات کائنات۔ یہ ہمیشل کتاب ہی اہمین اساتذہ کی نثرون سے فقرات صفت ہر شے موجودہ کائنات کو انتخاب کرکے ایک گنجینہ مرتب کیا ہر صفت کے ساتھ اول اساتذہ کے فقرات لکھکر پھر مصنف نے اپنے فقرات لکھے ہین شایقین انشا نگار کے واسطے یہ کتاب بمنزلہ ایک استاد کے ہی مولفہ سیالکوٹی مل وارستہ۔

صحیفہ شاہی جسمین تمہید اتقاب آداب خاتمہ عربی فارسی اشعار ہر قسم کے جسکا انتخاب منشیون کیواسطے ضرور ہے جلد اول مین مرتب ہین یہ وہ کتاب ہی کہ ملا حسین واعظ نے شاہزادے کیواسطے تدوین فرمائی

قواعد فارسی

قواعد فارسی۔ مصنفہ منشی روشن علی انصاری

گلشن فیض۔ قواعد فارسی منظوم

سفینہ نامہ آداب و القاب کے اصول اور طرز حساب از

جوہر التراکیب۔ قواعد فارسی منظوم از منشی شیوا تخلص جوہر رئیس بانس بریلی۔

شرح جوہر التراکیب۔ عمدہ شرح مصنف شیخ حیدر علی۔

ہفت گل۔ قواعد فارسی منظوم مع امثل مصنفہ منشی کامتا پرشاد۔

نہر الفصاحت۔ صحتی اصول نثر و قواعد مین مصنف مرزا محمد حسن قتیل۔

شجرۃ الامانی۔ " "

مفیض فارسی۔ قاعدے فارسی کے از مولوی عبد اللہ بلگرامی۔

چار گلزار۔ اہمین قواعد فارسی کی صرف و نحو اور بلاغت اور عروض و قافیہ کا بیان ہی از تصنیفات نثاری۔

اصول برجستہ۔ فارسی کے قاعدے مصنفہ مولوی عبد الحق دہلوی۔

ارمغان۔ اہمین قواعد فارسی قواعد خوشخطی تشریح الفاظ مترادف با ترجمہ اردو جداول مین ہین اور مختصر علم اخلاق کا مصنفہ سید اشرف علی اشرفی۔

حدائق البلاغۃ۔ علم بلاغت و بدیع مین مصنفہ مولوی شمس الدین تخلص فقیر۔

رسالہ عبد الواسع۔ بانسوی قواعد فارسی کا ذکر مع امثلہ ہی۔

عزیز المصادر۔ گردان مصادر لازم و متعدی کا بیان ہی مصنفہ مولوی عبد العزیز آروی۔

شاے صغیر بلیل مع صحت نامہ یہ بڑے رتبہ
انشا متین عبارت کی ہی مصنفہ مولوی عبد اللہ خان
وی خرچوی جنکا پایہ نثر نگاری مین ہمرتبہ قدما ہی۔
شاے نے نقاط۔ سب رقعے صفت مسقوط النقاط
ہین تصنیف منشی کامتا پرشاد۔
شاے لطیف۔ اسم بامسمی ہی تصنیف منشی
یر الال۔
عات عالمگیری۔ جو خود پادشاہ عالمگیر نے
رف شاہزادگان کے تحریر فرمایا۔
قعات عزیزی۔ مصنفہ مولوی عبد العزیز آروی
عات قتیل۔ جسمین سلیس عبارت مطابق تعلم
ل زبان ہی مصنفہ مرزا محمد حسن قتیل تخلص۔
نجر قعہ مصنفہ ارادتخان واضح اور مشہور پنجر قعہ ظہوری
لور سے حاشیہ پر دو شرح ہین۔
۱۔ شرح۔ از عبد الرزاق یمنی۔
۲۔ شرح۔ از مولوی عبد الاحد۔
قعات بیدل۔ مصنفہ مرزا عبد القادر بیدل
قعات لچھمی نرائن مصنفہ منشی لچھمی نرائن۔
قعات مظہری۔ سلیس عبارت کے رقعے مصنفہ
یخ محمد صادق حسین۔
قعات امان اللہ حسینی۔
قعات نظامیہ۔
قعات گلستان حکمت۔ از مولوی عبد العزیز
زوی نہایت مفید ہی
نجر قعہ ولایت۔ مصنفہ سید ولایت حسین۔
قعات فیض آگین۔ مصنفہ منشی تند کشور۔
دستور المکتوبات

رقعات نامی۔ مع توضیحات تصنیف مولوی
حکیم الدین ہیڈ ماسٹر اسکول۔
دستور الصبیان مصنفہ منشی نوندہ رام
فیاض دلبستان۔ مکاتیب ہین از منشی
ولایت حسین صاحب
گلزار ولایت "
سلک مسلسل۔ مصنفہ منشی چندر کا پرشاد
لذۃ الافہام مصنفہ سید محمد علیخان
عرف نواب دولہ دہلوی
کشایش نامہ۔ مع فرہنگ لغات تصنیف
منشی راجکرن۔
توقیعات کسری۔ دستور العمل خسرو بہ نوشیروان
مصنفہ و مدونہ مرزا جلال الدین طباطبائی
ابو الفضل۔ ہر سہ دفتر محشی مجتبی مولوے
ہادی علی اشک از ابو الفضل۔
رسائل طغرا۔ مع رقعات طغرای محشی۔
حسن عشق۔ عبارت متین ہی کہ جسمین کتخدائی حسن
و عشق مین زور عبارت آرائی دکھایا ہی رتبہ نثاری کا
کا بٹھایا ہی مصنفہ نعمت خان عالی۔
مینا بازار۔ رنگین عبارت مصنفہ ارادتخان
واضح نہایت عمدہ کتابہ ہی
شرح مینا بازار۔ نادر شرح ہی از مولوی امام بخش
صہبائی دہلوی۔
سہ نثر ظہوری مع مقدمات ثلثہ ظہوری مشہور
نثر ہی از ملا نور الدین ظہوری ترشیزی۔
شرح سہ نثر ظہوری نثر نویس کی شرح ہی
از مولانا محمد سعد اللہ

واندکی از آوان کمیاب گردیده ایدن حسب اصرار واستبداد شایقین وبنابر مزید خواهش طالبین امیر عالی وقار رئیس والاتبار مرجع هر صغیر وکبیر دبیر خبیر مهرور مهرپرور حاکم قلمرو سخاوت فرمانروای اقلیم مروت نامی گرامی جمهور جناب منشی نولکشور لازال بالفرح والسرور خواستند که تصحیح تمام و تنقیح مالاکلام بطبع درآید وباحسن وجه آرزوی مشتاقان برآید بنابران بهرانطباع آن ایما فرمودند وبوالاحوصلگی وبلندپائگی عزم بالجزم نمودند اکنون ازحسن سعی کارپردازان مطبع منشی نولکشور کتاب مذکورالصدر که دستورالعمل حکمت عملی وکارنامه تدبیر مدنی ومنزل ست درمبالغه صحت مهما امکن جهد بلیغ بکاررفته ازنسخه اصح مطبوعه کلکته سنه ۱۸۱۶ع مطابق شده درماه اکتوبر سنه ۱۸۸۰ع مطابق ماه ذی قعده سنه ۱۲۹۷ ہجری قبای انطباع دربرقبول کشیده برمنصه ظهور جلوه گرگردیده فاما این نسخه صحیحه را بامطبوعه سابقه همان نسبت که سمک را باسماک رامح وچنان تفاوت که ثری را باثریا پیش دوبین واضح الحمدلله رب العباد که سعی کارکنان مطبع مشکور افتاد اگراز مقتضیات بشری حرفی مانده باشد حرفگیری نفرمایند وبکرلک تصحیح زدانید وانگشت نمای بدنامی ننمایند که نسیان ازانسان محل استعجاب نیست که الانسان یساوق السهو والنسیان ست واگر تتبع بردارند بانی مطبع وکارپردازان مطبع را بدعای نیک یادآرند خدایا تامهر وماه راجلوه نورافشانیست روزبهی وفروغ مطبع را توئی کارساز وحامی ست ۔

خاتمة الطبع
انوار سهیل

قطعه تاریخ از طبع وقاد مولوی عبدالقیوم صاحب ساکن مامن کلان ضلع بلند شهر شاگرد عالم باعمل حافظ مولوی ظهورعالم صاحب الدنی

	قطعه	
بچشم غور چون دیداست احقر		فروغ دیده عقلا یافت سانا
خرد تاریخ بشمرده دعا گفت		هوادور از چراغ بزم دانا ✤

اگراز اعداد چراغ بزم دانا هوارا دورکنند سنه ۱۲۹۷ ہری آید

خاتمة الطبع

اشرف سخن حمد مبدعی که هیچده هزار عالم از ایجاد اوست و نعت سروری که شفاعت عصاة برارشاد اوست و منقبت آل اطهار رکن ایمان و محدت اصحاب کبار باعث مزید ایقان زین بعد مژده شنیدن باد که درین زمان همایون و اجیان میمون کتاب فیض انتساب از نصائح و پندها ممتلی مسمی بـ **انوار سهیلی** که بحسب رغبت خاطر سترگ امیر کبیر نظام الدین شیخ احمد سلیمان السلمانی السهیلی از کتاب ابوالمحسن عبدالله بن المقنع برشاشهٔ خامهٔ عجوبه نگار و نتیجهٔ طبع گهربار افصح الفصحا ابلغ البلغا مفسر قرآن و اعظ کلام حضرت رحمان افضل المتبحرین اکمل الکاملین مولانا **کمال الملة والدین حسین** بن علی الواعظ الکاشفی الهروی علیه رحمة الله القوی بزبان فارسی رخت آتش کرده رونقی تازه بر روی کار آورد همانا ست که حضرت مصنف علام در تبحر علوم از اعاظم کملای زمان خود بوده و تصنیفات و تالیفات بسیار نموده جواهر التفسیر و تفسیر حسینی و روضة الشهدا و غیره از افادات مولانا مشهور روزگار و مقبول اولی الابصار ست و بحضور پرنور سلطان حسین مرزا ابوالغازی خراسانی نبیرهٔ صاحب قران امیر تیمور گورکانی نور الله مرقده کمال اعزاز و امتیاز میداشت و مولانا در سنه ۹۱۰ نهصد و ده هجری از جهان فانی بعالم جاودانی شتافت این نسخهٔ رشیقه که از دقایق بیانش اعجاز سخن آرائی لائح و پیدا و از حقائق مضامینش آثار معجز نمائی واضح و هویدا جواهر مواعظ را خزینه و نقود نصیحت را گنجینه حاوی قصص غریبه و مطاوی حکایات لطیفه و هر حرفی ازان نقشی دل آرا بر صفحهٔ هنر گستری و هر نقطه از وخالی زیبا بر عارض سخنوری شعاع الفاظش مانند دری رخشان از برج بلاغت تابان و بیاض بین السطورش چون گوهر درخشان از درج فصاحت نور افشان و سواد عبارتش سرمه کش دیدهٔ خرد خرده بین مدادش قرة العین باصرهٔ حور العین ست چندبار درین مطبع از حلیه طبع آراسته و مرة بعد اخری هزارها نسخه اشاعت پذیرفته خواهشمندان از چار سو هجوم آورده و در اکناف و اطراف عالم دست بدست برده و در برخی از زمان دستیاب نشده

خاتمة الطبع
انوار سهیلی

نفس زائد بر مدار در روح از جایش وگر از دل برون آید ز جان سازند ما وایش بار دیگر همایون فال
وزیر را نبوا خت و بر ایت دولتش بذروهٔ چرخ رفیع برافراخت و وزیر آثار صفات پسندیدهٔ شاهی
و انوار اخلاق ستودهٔ شهنشاهی مشاهده نموده بنای ثنا و دعا را بدین نوع تمهید داده مثنوی توای شه
بخوبی اخلاق خویش سبق بردی از بادشاهان پیش زهی دین و دانش زهی عدل و داد
ملک و دولت که پاینده باد مجلس برین سخن ختم شد و همایون فال نیز بدستور دابشلیم لطائف این
حکایات بر اوراق اعمال خود ثبت نموده در نشیمد مبانی نیکوکاری داد رعایت بداد و بر صفحات روزگار
نام نیک و ذکر جمیل یادگار گذاشت قطعه دو چیز حاصل عمرست خیر و نام نکو چو زین دو در گذری
کل من علیها فان مباش در پی آزار و داد خلق برآر کز ین دو کار بیابی سعادت دو جهان
این بود کلمه چند که بمقتضای زمان زبان قلم بانشای آن مسامحت نمود و بروجهی که قریحهٔ مایده اقتضا کرد
رقم زدهٔ کلک بیان شد و امیدواری بمکارم اوصاف افاضل انام و محاسن اطوار امیر عالیمقام
چنانست که ذیل اغماض بر کلمات ناسنجیده و عبارات ناپسندیدهٔ این نکته پوشند و از روی ذره
پروری و فقیر نوازی ع با آنکه سراسر همه عیب افتادست بعین الرضا ملحوظ سازند مثنوی
درکه درین سینه نهان داشتم یک بیک از دل بزبان داشتم گرد و گزنیک فگندم بپیش پوش
بدامن بنکوئی خویش چونکه بدین پایه رساندم کلام به کنم ختم سخن والسلام

فهرست

صفحه		صفحه		صفحه	
۴۶	باب ۱ در اجتناب نمودن از اقوال سامی و نام	۲۰۰	باب ۴ در بیان ملاحظه کردن احوال دشمنان و این نابودن از مکر و حیلهٔ ایشان	۱۲۴	باب ۲ در سزا یافتن بدکاران و شامت عاقبت ایشان
۱۶۴	باب ۳ در نفاق مواقت دوستان و فوائد معاضدات ایشان	۲۸۷	باب ۵ در خرم و تدبیر و بحیله خلاص یافتن از بلای اعداد مکر ایشان	۲۵۳	باب ۵ در مضرت تغافل شدن و از دست دادن مطلوب و اهمال در زیدن دران
۲۷۲	باب ۶ در آفت تجمیل و ضرر شتاب زدگی در کارها	۳۵۷	باب ۱۰ در بیان جزای اعمال بر طریق مکافات	۳۰۶	باب ۸ در احتراز کردن از ارباب حقد و حسد و اعتماد نا کردن بر تملق ایشان
۳۲۶	باب ۹ در فضیلت خمول که ملوک را بهترین صفات است	۴۱۵	باب ۱۳ در بیان اجتناب نمودن طوک از اقوال اهل غدر و خیانت	۳۶۸	باب ۱۱ در مضرت افزودن طلبیدن و از کار خود باز ماندن
۳۸۱	باب ۱۲ در فضیلت علم و وقار و سکون و ثبات خصوصاً با دشاهان			۴۳۵	باب ۱۴ در عدم التفات بانقلاب زمان و بجای کار بر قضا و قدر نهادن

متعلقات او آلوده توانم شد بیت بدنیا تا توان آسوده بودن دریغ آید مرا آلوده بودن واگر
ملک بیخواهد که مرا خدمت کند وطوق منتی در گردن من افکند توقع چنان دارم که این کلمات حکمت آمیز
را در رشتهٔ تالیف کشیده مقتدای راه نجات و پیشوای طریق کمال شناسد و همواره بدین وسیله مرا بر خاطر
عاطر گذرانیده دعای دریغ ندارد که بحکم دعاء الامام العادل لا یرد دعوت دعای بادشاهان عادل
بغر اجابت قرینست رای قبول کرد و برهمن را وداع نموده بدار الملک خود باز آمد و آنچه از جواهر حکمت
بدست آورده بود در رشتهٔ تالیف انتظام داد و پیوسته در سوانح امور التجا بدین موعظ نمودی و در وقایع
بزرگ استمداد ازین نصایح کردی قطعه آنکه او پیروی پند خردمندان کرد آخر الامر بسر منزل مقصود رسید
وانکه شد منحرف از جادهٔ آن راست روان راه گم کرد و ز مطلوب نشانی نشنید چون خجسته رای این حکایت
دلپذیر و روایت بی نظیر از بدایت تا نهایت تقریر نمود همایون فال چون گل سیراب بر بساط نشاط
شگفتن گرفت و نهال حالش در چمن اقبال سرافرازی آغاز کرد وزیر را بعواطف بادشاهانه امیدوار
ساخته دیدهٔ دلش بحصول مقاصد روشن گردانید و گفت بیت زهی تقریر دلجویت تماشاگاه روحانی
بیان شافیت نزهت فزای روح انسانی باد ای این قصهٔ شیرین کام جان مرا حلاوتی از زندگانی
داشتی و به بیان این کلام حکمت انجام تخم سعادت جاوید در زمین دل من کاشتی و بعد الیوم دستور
حکم رانی من جز این نصیحتهای کافی نخواهد بود و قانون کارخانهٔ عمل غیر ازین موعظتهای شافی نخواهد ساخت
و این سخنان در دل من عجب تاثیری کرده و آن جز بحبت و فور اخلاص و راستی تو نیست چه سخن هر چند
فی نفس الامر نیکو باشد بواسطهٔ آلودگی قائل نتیجهٔ صفا نه بخشد و موعظت با آنکه از محض حکمت زائد بسبب
تیره دلی گوینده هیچ تاثیری نکند قطعه دامن آلوده اگر خود همه حکمت گوید بسخن گفتن زیباش بدان
به نشوند وانکه پاکیزه دل ست ار بنشیند خاموش همه از سیرت صافیش نصیحت شنوند وزیر شاه
را دعا کرد و گفت انچه بر زبان حکمت نشان شهنشاهی گذشت عین صدق و محض ثواب ست چه
سخن ارباب تزویر دریا فروغی در دروغ دارد و باندک زمانی چون آتش در نه فرومیرد و کلام صدق و صفا مانند
نباشیر صبح هر دم در روشنی بیفزاید و چون مشعلهٔ خورشید ساعت بساعت نورانی تر نماید بیت سخن کز

ل ای احسان نسبت
ن ش ف ۱۲ ک ای ای
ش ف ن ت ر و ح ا ن ا
ن ا ز ا ی ا ی ا ن
د ر ر ف ع ب خ ش ی د ه ۱۲ ک
ا س ا ت ا ذ ک ر د ه ۱۲

مندفع نشود و دران محل نه عاقل را بصیرت ماند و نه عارف را بصر نفع رساند و ایمه برای آنکه نفاذ حکم الٰہی در ضمن آن حاصل آید و این حکایت قول شاه را که در باب قضا و قدر فرمود گواہی عادل ست و حکما مؤید این معنی فرموده اند رباعی گر کار تو نیک ست بتدبیر تو نیست ور نیز بدست هم بتقصیر تو نیست تسلیم و رضا پیشه کن و شاد بزی کین نیک و بد جهان بتقدیر تو نیست پس گفت ای شاه من زیر آن دیوار را بکاویدم و صندوق جواهر در ضبط آورده باز می نمایم تا ملک شال مبارک ارزانی دارد که آنرا بخزانهٔ عامره رسانند شاهزاده فرمود که تو تنخی کاشته و زیان برداشته شرکت کسی با تو دران شرط نیست و این جواهر حکمت که درین مجلس در رشتهٔ تقریر کشیدی ما را کفایت ست چه هیچ گوهری زیباتر از سخن نیکو نتواند بود و بکیمیای سخن مس قلب را زر تمام عیار توان ساخت مثنوی بگوای سخن کیمیای نجیب عیار ترا کیمیا ساز کیست که چندین نگار از تو برساخت ند هنوز از تو حرفی نپرداخت ند ندانم چه مرغی بدین نیکوئی زمایاد گاری که ماند توئی حاضران بر ذهن شاهزاده آفرین گفتند و بیکبارگی دل و ایمان او بستند و سر بر خط فرمان او نهاده زمام اختیار بقبضهٔ اقتدار او بازدادند و در ظلال نوال او قات می گذرانیدند ع تا آن زمان که نوبت ایشان تمام شد اینست داستان منافع توکل و تفویض و نتایج قضا و قدر و هیچ عاقل را از دانستن این مقدار گزیر نیست که اگر عنان اختیار در دست قضا و قدر سپارد هم نیکوئی یابد که هیچ مهم او بر خلاف مراد وجود نگیرد و حال آنکه فرد هزار نقش برآرد زمانه و نبود یکی چنانچه در آئینهٔ تصور ماست و در اول این قصیده چه نیکو گفته است بیت اگر محول حال جهانیان نه قضاست چرا مجاری احوال بر خلاف رضاست چون برهمن این فصل پرداخت و مضمون و صایای هوشنگ را با دای این داستان تمام ساخت رای دانشلیم شرط خدمت بجا آورده فرمود که بمین همت حکیم عالی مرتبت نقاب خفا از چهرهٔ مقصود برافتاد و مطلوبی که بود ببرکت صحبت آموزگار رفیع منزلت بحصول پیوست ع منت ایزد را که باری سعی ما باطل نشد اکنون التماس دارم که حکیم روشن دل تحفه از من قبول کند و هدیه که بطریق اخلاص آورده ام رد نفرماید برهمن گفت ای ملک من از دار دنیا بگوشهٔ و توشهٔ قناعت کرده ام و دامن دل از لوث تعلقات فضولی شسته امکان ندارد که هیچ وجه بار دیگر بقاذورات

۱۲ اسد بهمن ۱۲ بر ساز ۱۲ مقصود ۱۲ نگار شد و طلان یافت ۱۲ و استاد ۱۲ ۱۲ و اختصاص یافت ۱۲

اگر فرمان مطاع شرف صدور یابد باز گویم و بیان کنم ملک گفت بیار تا چه داری و چگونه بوده است
آن حکایت پیر گفت من در خدمت یکی از بزرگان بودم چون بیوفائی دنیا بشناختم و از فریب
این زال دستان نمای آگاه شدم و بدانستم که عروس شوهر کش دنیا بسی شیفتگان محبت خود را از پا فگند
مراد نا امید کرد و این معشوق غدار ناساز گار بسیار عاشقان سر انداز را از پای در آورد با خود گفتم ای ابله
دل در دوستی کسی می بندی که دست رو بر سینهٔ صد هزار بادشاه کامکار نهاده است و خرمن جمعیت
چندین شهریاران نامدار بباد نیستی برداده از سر این معامله درگذر و بر رهگذری که دمبدم عزم رحیل میباید کرد
خانه مساز ربا عی هر کس که ره و رسم جهان نیک شناخت از بهر اقامت اندر و خانه نساخت
این کهنه رباط را عمارت چه کنی آخر چو بدیگریش باید پرداخت از خواب غفلت بیدار شو که وقت
تنگ ست و مرکب عمل لنگ و از عمر کوتاه توشهٔ بردار که راه دور و دراز ست و تاب آتش بادیهٔ جانگداز
مثنوی آن طلب امروز بهر گوشهٔ کز پی فردات بود توشهٔ راه تو دور آمد و منزل دراز برگ ره و
توشهٔ منزل بساز عاقبت بدین فکر که گردم نفس سرکش انتباهی یافت و بنشاطی تمام و رغبتی صادق
روی بکار آخرت آوردم و خدمت دنیا و صحبت اهل دنیا را پشت پای زدم روزی در بازار دیدم
که صیادی دو هدهد سیفروخت و ایشان بزبان حال با یکدیگر غم دل میخوردند و از گرفتاری پژمرده شده
مژدهٔ آزادی از خدا می طلبیدند مرا بر ایشان رحم آمد خواستم که برای رستگاری آخرت ایشان را بخرم و
ازان بند رهانیده دولت آزادی را از حبس عذاب ایزدی متر صد باشم صیاد ایشان را بدو درم نهاد
کردم من در ملک خود همان داشتم متردد حال گشتم و نفس بخرج آن دو درم رخصت نمیداد و خاطر بنجات
مرغان متعلق بود آخر توکل کردم و هر دو را خریده از شهر بیرون بردم و رها کردم ایشان بر بالای دیواری
برآمده مرا آواز دادند و چنانچه رسم حق شناسان باشد عذرها خواستند و گفتند حالا دست ما بمجازات و
مکافات تو نمیرسد فاما در زیر این دیوار صندوقچه پر از جواهر قیمتی ست بنگاف و بردار مرا از گفتار ایشان
عجب آمد و گفتم طرفه حالیست که صندوقچه جواهر در زیر زمین می بینند و از دام در زیر خاک غافل میگردند جواب
دادند که قضا چون نازل شد دیدهٔ عقل خیره و روز خرد خرده بین تیره گردد هیچ گونه مقتضای قدر

۱۲ ای عاجز و زبون
۱۲ ساخت ۱۲ شصت نفر
۱۲ بود او و دنیا رسی ایک
۱۲ و شانه بر کی خواست
۱۲ ۱۲ اسے زار از دو
۱۲ ۱۲ ۱۲ نسا بود ۱۲

صعب ست امّا ترا درین خطہ بودن صلاح نیست تا زنان بر جمال دلفریب تو مفتون نگردند و
ازان فجور و فساد تولد نکنند پس روی بہ بزرگان مجلس آورد و گفت درمیان شما بسیار کس بعقل و شجاعت
و ہنر و کفایت بر من راجح ست امّا ملک بعنایت ازلی و مساعدت لم یزلی توان یافت چنانچہ از منطوق
تؤتی الملک من تشاء مفہوم میشود مثنوی ای مقصد ہمت بلندان مقصود دل نیازمندان
از قسمت بندگی و شاہی دولت تو دہی بہر کہ خواہی توفیق تو گر نہ رہنماید این راہ بعقل کے
گشاید ہمر آہان من در کسب میکوشیدند و ہر کس را دست آویزی حاصل بود و من نہ بر دانش و وقوف
خویش اعتماد داشتم و نہ بمعونت و مظاہرت کسی استظہار جستم بلکہ بنای کار خود بر توکل نہادم و بقضای
الٰہی و مقدرات بادشاہی رضا دادم و گفتم فرد سر قبول بباید نہاد و گردن طوع کہ ہر چہ حاکم عادل
کند ہمہ داد ست آزمیان حاضران مردی سخندان بر پای خاست و گفت انچہ بر لفظ ملک
میگذرد گوہر یست بالماس خرد سفتہ و زر یست بر محک حکمت آزمودہ و ہیچ اہلیت جہانداری چون
عقل و حکمت نیست و استحقاق بادشاہ بدین اشارت بر ہمہ بندگان چون آفتاب روشن شد و ہمان
آفرین خود داند کہ قابلیت فراخور کدام نوع تربیت ست اللہ اعلم حیث یجعل رسالتہ فرد زخوان نعمت
بی منتہای او ہر کس بقدر حوصلۂ خود نوالہ می یابد و سعادت این ناحیت تر ابدین منزل رسانید و
قوت طالع ساکنان این بوم سایۂ ہمایون چون توہمای بر سر مرغان شکستہ بال رعیت گستر انید
بیت مبارک منزلی کانجا فرود آمد چنین ماہی ہمایون عرصۂ کار و بسویش رخ چنین شاہی دیگری
برخاست و زبان بہ ثنای شاہ جوان بخت فلک تخت بیاراست و جواہر این ابیات بر طبق بیان
نہاده نثار فرق شہریار کرد قطعہ ایا شہے کہ کف کارگار زر بخشت کمند در برگردون کامران انداخت
شد از نزول حوادث چو آسمان ایمن بران دیار کہ چتر تو سایبان انداخت ہمچنین ہر یک از
اعاظم فراخور حال سخنی میراندند و از صحائف مناقب خسروی نکتہ میخواندند تا آخر پیرے پاک ضمیر
نیکو تقریر بر پای خاست و بعد از تقدیم لوازم دعا و ثنا گفت اے ملک در باب قضا و قدر کہ
زبان گوہر افشان شاہ با دل مجلس نکتہ از ان بیان فرمود این بندہ را سر گذشتے ہست

۵۱ پہ ہی بادشاہی ہر کسی را کو خواہی از خلق خود ۱۲ بجالین ۵۲ ضد البسیار دانا ست آن موضع را کہ گرد و انذ پیام فرستادن خود میان ۱۲ استاد ۱۲ بجع واو در قراءت واقع شدہ وبہت دخول خطاست کردلان بگذرد بران ۱۲ از ۱۲ سے ۱۲ موصوف ۱۲ صفت اول ۱۲ صفت دوم ۱۲ سوانح ۱۲ دعا ۱۲ استاد ضد ۱۲ ۱۲ ۱۲

خویش ایشان را اعلام داد و کیفیت وفات پدر و تغلب برادر بتفصیل باز نمود اتفاقا جمعی
از بزرگان بملازمت پدر وی رسیده بودند و آن گوهر صدف شاهی را بر گوشه تخت شاهنشاهی دیده
فی الحال بشناختند و با سائر ارکان مملکت حال سلطنت اسلاف او و بسطت ممالک ایشان باز گفتند و
مجموع اکابر آن ولایت را دیدار وی خوش آمد و بملاقات همایونش مبسوط گشته متفق الکلمه شدند که لائق
حکومت این خطه اوست که ذاتی پاک و نسبی پاکیزه دارد و بی شک در افتتاح ابواب عدالت و عاطفت
بر رعیت اقتدا بسلف بزرگوار خود خواهد کرد و متتبع آثار ستوده و رسوم پسندیده ایشان نموده و فضائل مورثی
با مفاخر مکتسبی جمع ساخته خلق را در سایه رعایت آسوده خواهد داشت و لمعه فر تیزدانی که از جبین مبین او لامع است
بر استحقاق جهانبانی و استعداد کشورستانی دلیلی قاطع و حجتی ساطع ست و علامت شهریاری و امارت
نامداری او بر هیچ صاحب نظر مخفی نخواهد ماند فرد بر حشمت سلیمان آنکس که شک نماید بر عقل و دانش
او خندند مرغ و ماهی پس همان زمان بر و بیعت کردند و ملکی بدین آسانی بدست وی افتاد و از میامن
توکل ثمره بدان خوبی حاصل آمد و هر که در مقام توکل ثبات قدم ورزد و صدق نیت را با خلوص طویت
قرین سازد نتائج آن در دین و دنیا یافته بهر دو سرا کام روا گردد قطعه کلید توکل گر آید بدست در گنج
اقبال بتوان کشود بچوگان صدق اندرین عرصه گاه زمیدان توان گوی دولت ربود و دران شهر
سنتی بود که بادشاهان را روز اول بر پیل سفید نشانده گرد شهر برآوردندی همت او نیز همان سنت رعایت
کردند و شاهزاده در محلی که بدروازه رسید و کلماتی که یاران بر در شهر نوشته بودند بدید فرمود تا پیوسته آن بنوشتند
که کسب و جمال و عقل و کمال آنگه ثمره دهد که قضای الٰهی موافق آن حکم کند و حال کسی که در اول روز بر مذاق بخت
پای بسته باشد و آخر روز در ایوان سلطنت بر تخت زرنگار نشسته برای عبرت کفایت ست پس بچوگان شک باز آمد و بر تخت
نشست و ملک بروی قرار گرفت قطعه بخت چون بر تخت دیدش تهنیت ها کرد و گفت ای که بر تخت
جهانداری تو می دانی نشست چون جهانداران کمر بندد عالم برکشای وقت کار آمد گر بی کار نتوانی
نشست پس یاران را بخواند و صاحب عقل و کفایت را با وزیر ملک شرکت داد و بدر گر بچه را بر سر املاک و اسباب
خاصه باز داشت و صاحب جمال را خلعتی گران و مالی بیکران ارزانی داشته فرمود که هر چند مفارقت دوست عزیز

تو ہمواره لاف توکل میزنی وصفت تفویض وتسلیم می کنی اکنون اگر ترا ازین صفتها ثمره خواهد بود تیمار کار ما
بباید داشت شاهزاده سخن ایشان را بتلقی قبول فرمود وباهمتی عالی وعزیمتی از شائبه تردد خالی روی
بشهر نهاد از قضا بادشاه شهر را وفات رسیده بود مردم بتعزیت مشغول بودند او بر سبیل نظاره بر کوشک ملک
رفت وبر طرفی نشسته دم درکشید دربان دید که همه مردمان بجزع وفزع مشغول اند ویکی در گوشه خاموش نشسته
با ایشان در مصیبت موافقت نمی نماید خیال بست که جاسوسی باشد او را جفاها کرد شاهزاده آتش غضب
را باب تحمل فرو نشانیده میگفت مثنوی سفیه ار درشتی کند از غرور زمن غیر نرمی نیابد ظهور وراز
ناکسی برکشد صد خروش مرا ناخوش از وی خوش آید بگوش چون جنازه بیرون بردند وکوشک
خالی شد شاهزاده همانجا باز مانده باطراف وجوانب قصری نگریست دربان دیگر بار بمزید سفاهت بیفزود و
او را بزندان باز داشت شب درآمد واز شاهزاده خبری واثری بیاران نرسید بایکدیگر گفتند که این جوان بیچاره
بنای کار خود بر توکل نهاده بود وچون ازان صورت فائده نیافت از صحبت ما روی برتافت وکاشکے
ما او را این تکلیف نمی کردیم ودل مبارکش را آزرده نمی ساختیم ایشان اینجا زبان ملامت کشاده وآنجا
شاهزاده بر بند وزندان گرفتار شده بدست خیال جانب رفیقان پیغام می فرستاد فرد خبر من بر سانید
بمرغان چمن که هم آواز شما در قفسی افتاده ست دیگر روز اعیان واشراف شهر واصول وارکان
ملک فراهم آمده میخواستند که کار حکومت بر کسی قرار دهند وملک ایشان را وارثی نبود درین مفاوضت
خوض نموده از هر باب ای میزدند دربان ایشان را گفت این کار پوشیده بگذارید که من جاسوسی گرفتارم
ویکین که او را رفیقی نیز باشد مبادا که بر مجادله شما وقوف یابند وازان خللی بزاید پس حکایت ملکزاده وحضور
او وجفای خود باز راند صواب دران دیدند که او را طلبیده استکشاف حال کنند کس رفت وملکزاده را از
محبس بمجلس حاضر گردانید چون نظر ایشان بر جمال مملکت آرای وی افتاد دانستند که آن روی سیمای
جاسوسی ندارد واز چنان شخص کریم وذات شریف بدان نوع کاری نیاید شرائط تعظیم مرعی داشته پرسیدند
که موجب قدوم چیست ومولد ومنشا کدام شهرست بیت تو بدین حسن ولطافت زکجا آمده
بنشین گر ز برائے دل ما آمده شاهزاده جواب ایشان بر وجه نیکو ادا کرد واز اصل ونسب

از انفعال نازکی و لطافتش دست بر سر و پای در گل ماندہ فرد سرو من از چمن جان و دل آمد بیرون
نسبتش نیست بدان سرو کہ از آب و گل ست اگر حدیث آن لب گویم لعلی ست شکر آمیز و اگر رقم
آن خط خوانم بلائی ست فتنہ انگیز بیت تبارک اللہ تا ایچہ روی و آن چہ خطست گلی و سبزہ از رحمت
خدا کردہ و بر ہر تقدیری ما ہذا بشرا ان ہذا الا ملک کریم ع کہ این جمال نہ در حد آدمی زادست
ای کنیزک تدبیری اندیش کہ این مرغ ہمایون بدام افتد و حیلہ ساز کہ این نگار نازنین بدست آید
کنیزک قبول کرد و نزدیک جوان آمد و گفت قطعہ ای نور دیدہ ارزوی جان کیستی شیرین لب
کہ و شکرستان کیستی شوریست از لب تو ببازار کائنات آخر بگوئی تا نمک خوان کیستی اے
نازنین بی بی من ترا نیازمندی رسانیدہ میگوید کہ درین شہر غریب می نمائی و غریبان شکستہ دل میباشند
و ما موضعی تر و تازہ و منزلی خرم داریم اگر تشریف فرمودہ بجمال خویش ساعتی منیر بانی کنی من عمر
جاودانی یابم و ترا زیانی ندارد جوان جواب دادکہ فرمان بردارم و ہیچ عذر نیست پس بمہمانی زن رفت و تا
آخر روز با او بسر برد مثنوی ہوائی دل ہوس اشد عنان گیر شکیب از سینہ بیرون جست چون تیر
عروسی دید زیبا دل در و بست تنور گرم حالی نان فرو بست بیگاہان کہ متوجہ ہمراہان شد زن صندل
درم پیش نہادہ عذر خواہی نمود و جوان برگ یاران ساختہ بر در شہر نوشت کہ قیمت یکروزہ جمال صد درم ست
دیگر روز کہ بازارگان حکمت کارگاہ چرخ اطلس را در بارگشا د و دیبای زربفت آفتاب را از دکان
سپہر والا بر معاملان بازار دنیا جلوہ داد بیت فروریخت زرچرخ گوہر فروش زبازار گردون برآمد خروش
بازرگان بچہ را گفتند کہ امروز مہمان عقل و کفایت تو خواہیم بود بازرگان زادہ قبول کرد و
بدر شہر آمد سر اسر کشتی مشحون بانواع نفائس از راہ آب بدروازہ رسید و اہل شہر در خریدن آن تو قف
میکردند تا کسادی پذیرد و بازرگان بچہ آنرا بہ قیمتی لائق بخرید و ہمان روز بنقد فروختہ ہزار دینار سود کردہ
اسباب یاران بہا گرد انیدہ بر در شہر مرقوم ساخت کہ حاصل یک روزہ خرد و کفایت ہزار دینار ست
روز دیگر کہ شاہ انجم بخت فلک چہارم برآمد و رایت سلطنت در دار الملک سپہر برافراخت بیت
صبح سیمین قبای زرین تاج تاج از زر نہاد و تخت از عاج بادشاہزادہ را گفتند

۱۲ نیست این پوشش آدمی نیست این پوشش فرشتہ ۱۲ بزرگی از جہت آنست ۱۲ مدیر عمل ست ۱۲ این حسن کہ نیست ۱۲ عادت دوشیزگان آدمی ۱۲ دوم صورت دارد ۱۲ کہ داده شیر یوسف علیہ السلام را شیطان ۱۲ از حسن ۱۲ جلالت ۱۲ کنایہ از تاج آفتاب جہانتاب ۱۲ شد ۱۲ نازنین ۱۲ معشوق ۱۲ یعنی کدام ۱۲ جہان ۱۲ خاتون ۱۲ از جہت غربت و مسافرت ۱۲ دائمی ۱۲ و نقصانی ۱۲ خواہش ۱۲ گرانمایہ خندہ ۱۲ فریفتہ او شد ۱۲ وقت خرام ۱۲ سامان ضیافت ۱۲ خیمہ و خرگہ سکونت ۱۲ پر مرصع ۱۲ چیزہای عجیب ۱۲ کمی ۱۲ جرات نمودہ ۱۲ از قرطاس و غیرہ ۱۲ بلند کردہ ۱۲ آفتاب طالع شد ۱۲

اعجوبه‌های زمانه که نتیجهٔ قضا و قدرست غافل نباشد و فرصت حیات را غنیمت شمرده بر مال و جمال
اعتماد ننمایند که حقیقت امور در پس پردهٔ قضا مخفی و مستورست ع کس را وقوف نیست که انجام کار
چیست القصه آن روز بدین مقالات بسر بردند روز دیگر که دهقان قدرت گل صدبرگ آفتاب را
در چمن افق بصد آب و رنگ نمود و سنبل غالیه‌بار شب تار در بنفشه‌زار سپهر پردهٔ خفا در روی کشید بیت
چو لاله چهرهٔ مهر از سپهر تابان شد شگوفهای کواکب ز دیده پنهان شد بزرگزاده برخاست و گفت
شما فارغ باشید تا من امروز از ثمرهٔ اجتهاد خود نصیبی بنظر آرم و فردا که ماندگی کمتر باشد هر یک بنوبت تدبیر وجه
معیشت بکنید دوستان بدین سخن همداستان شدند و دهقان زاده بدر شهر آمده پرسید که درین شهر
کدام کار بهترست گفتند حالا هیزم عزتی دارد و بقیمت تمام می خرند جوان فی الحال بکوه رفت و پشتواره
گران از هیزم خشک بسته بشهر رسانید و بده درم بفروخت و طعامهای لذیذ خریده روی بجانب
یاران نهاد و چون از شهر بیرون آمد بر دروازه نوشت که نتیجهٔ کسب یکروزه ده درمست حاصل الامر
یاران آن روز از مائدهٔ دهقان زاده نوالهٔ عیشی تناول کردند و دیگر روز که حسن جهان آرای خورشید
تابان عالم تیره را لمعهٔ جمال باکمال درخشان گردانید بیت بروی تازه مهر عالم افروز +
برون آورد سر از غرفهٔ روز جوان زیبا روی را گفتند امروز بجمال خویش حیله اندیش که سبب فراغت
و موجب رفاهیت یاران باشد جوان برخاست و اندیشه‌مند بجانب شهر روان شد و با خود گفت از
من کاری نیاید و بی مقصود نیز باز نتوانم گشت و مرا عجب مشکلی افتاده نه روی نهفتن دارم و نه یارای
گفتن بیت کارم از زلف تو در هم شد و مشکل انیست که کشادن نتوان مشکل خود پیش کسی درین
فکرت بشهر درآمد و رنجور و اندیشه‌ناک بر سر کوچه به نشست ناگهان زنی پاکیزه روی آشفته موی که مال و افر و تجمل
فراوان داشت برو بگذشت و آن روی دلنواز و خط دل فریب مشاهده کرده متاع صبر و شکیب
بباد عشق برداد مثنوی بدان سان در دلش افتاد جوشی که پیدا شد ز هر مویش خروشی بزد دست
و قصب از مه بیفگند کمند دلشکن در ره بیفگند کنیزک خود را گفت درین رخساره زیبا نگر که گل ورد
از خجالت طراوت آن چون سمن زرد منفعل گشته و این قامت رعنا تماشا کن که سرو سیمی

سلسله اسپیدار نقاب

اکنون محقری که مانده است بر طریق ہدیه بدو تسلیم باید نمود و از افشای این راز احتراز باید کرد و اگر نه تمامی
مال مطالبه نماید و ما از ادای آن عاجز آئیم زن با او در ین رای موافقت نمود و گفت حق بمستحق باز
باید داد و با قناعت و توکل در ساخت تا حق تعالی عوض آن باز دہد بیت ہر که بقینش توکل کشید
چہرهٔ مقصود بزودی بدید دہقان صد دینار زر که باقی مانده بود بر سبیل تحفه پیش شبان نہاد شبان
ممنون گشته زر برداشت و تعداد نمود صد دینار تمام بود با خود گفت این مقدمهٔ دولت ست و
امید وارم که باقی نیز بدست آید حالا این را نیکو محافظت باید نمود تا نوبتی دیگر بچنین محنتی در نیفتی که
لَا یُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَیْنِ پس چوب دستی سطبر داشت که بدان گوسفند چرانیدی پاره از وے
مجوف ساخته زر ہا را در ان تعبیه نمود تا کسی را بر ان اطلاع نیفتد روزی بر کنار رودی بزرگ ایستاده بود
چوب دستی از دست وی در ان رود افتاد ہر چند جہد کرد که بگیرد نتوانست و گذر ان آب بر در شہر
بود دہقان بر کنار آب غسل میکرد عصائی دید که آب بجانب او می آرد بر گرفت و بخانه برد خاتون
طبخ می کرد و ہیزم نمانده بود دہقان عصا را شکستن گرفت تا طبخ را با تمام رساند که ناگاه دانش چون
طبق فلک پر از زر آتشین شد زر ہا برداشت و بشمرد صد دینار تمام بود بسجدهٔ شکر در افتاد و دیگر باره
دست بذل و انفاق بگشاد و دو سه روزی بر آمد شبان باز بمنزل دہقان رسید و از نوبت اول
سراسیمه تر حال عصا و صد دینار باز گفت دہقان پرسید که راست بگو تا آن زر ہا که اول بار از تو
غائب شده بود از کجا بدست آورده بودی و بچه نوع جمع کردی شبان صورت راستی باز نمود که
فلان وقت بر فلان سر چشمه صره یافتم که در و سیصد دینار زر بود و ہمان را در چاه انداختم و این صد
دینار خود تو بمن ہدیه داده بودی دہقان تبسم کرد و گفت سپاس و ستایش خداوندی را که حق را در مرکز
خود قرار داد بدانکه صره از من بود بسر چشمه فراموش کرده بودم و در چاه نیز من یافتم و صد دینار
تتمهٔ آن بود که من بتو دادم و باز عصا بدست من آمد صد دینار انیست که خرج می نمایم شبان متحیر
فرو ماند و گفت از بوالعجبیهای این حکایت معلوم شد که روزی کس کس نمیخورد غرض از ایراد این
مثل آن بود که تا یاران نیز سر منزل قناعت از دست ندہند و قدم از دائرهٔ توکل بیرون ننہند و از

روزی بر حوالی چاہی بہمان کار اشتغال داشت ناگاہ جمعی سواران از دور پدید آمدند شبان از خوف آن کہ مبادا زر ہا از و بستانند صرۂ زر دران چاہ انداخت و آخر روز بود گوسفندان را بجانب خانہ روان ساخت متعاقب رفتن او دہقان بجائی میرفت بادی سخت جستن گرفت و عمامۂ او در ربودہ بہمان چاہ انداخت دہقان سبک بچاہ فرو شد و دستارے طلبید ناگاہ صرۂ زر بدستش آمد ع یکے کہ باحبست و یا قوت یافت شکر الٰہی بجای آوردہ باز گشت و قصۂ آن مال با عیال در میان آورد و چون شمار کرد ہمان سہ صد دینار بود دہقان گفت اینک خداوند تعالی ہمان مقدار کہ از من غائب شدہ بود بمن از غیب برسانید پس پندری کہ کردہ بود و فا نمودہ مال بذل کردن گرفت و بعضی بر عیال نفقہ میکرد و برخی در راہ خدا صرف می نمود تا دویست دینار خرچ شد آما بعد از رفتن دہقان شبان دل از مہم گوسفندان جمع کردہ شبانگاہ بر سر چاہ آمد و یوسف روشن روے خود را در چاہ ندید یعقوب وار نفیر و ایوسفاہ برکشید و گفت مم البعد ازین زیان از سرمایۂ حیات چہ سود باشد و در حسرت آن محبوب جانی از عمر و زندگانی چہ راحت و لذت رسد فرد نعمت دیدہ نخواہم کہ بماند پس ازین ماند چون دیدہ ازان نعمت دیدار جدا پس شبان روزان و شبان تاسف و حیران میگشت بعد از مدتی بشہر آمدہ گذرش بر زاویۂ دہقان افتاد دہقان بر حسب عادت کرم کہ داشت شبان را ضیافت نمودہ بعد از خوردن طعام از ہر نوع سخن در میان آوردند شبان حکایتے میگفت لیکن آثار ملالت تمام از کلام او بظہور می پیوست و احیانا در میان سخن گفتن بی اختیار اشک حسرت از دیدہ می بارید دہقان سبب گریہ و دل شغولی پرسید شبان گفت چگونہ شکستہ دل و پریشان خاطر نباشم بیت انچہ از من گم شدہ ست ار از سلیمان گم شدی بر سلیمان ہم پری ہم اہرمن گریستے بدانکہ سہ صد دینار زر داشتم و قوت دل و راحت جان و نور بصر و سرور سینۂ من ازان افزودے فلان روز از ترس ظالمی چند در فلان چاہ انداختم و دیگر از وی اثری نیافتم دہقان از استماع این سخن آشفتہ برخاست و پیش زن رفتہ گفت این مال کہ روزی حلال پنداشتیم و دست اسراف و اتلاف بران دراز کردہ بیدریغ خرج میکردیم حق این مہمان بودہ است و ما بسبب غفلت در ورطہ وزر و وبال افتادیم

نسخہ بجنت در نسخہ شبان گفت کہ
کہ آن رطوبتی ست بچگان بزرگ
دوم و آن در شت مثل کی کہ
چون شہد پس بستہ میشود و
شود در داخل آن و قتیکہ
کاہ و نشستن آن برابر افتاد
افتد سیلان آن رطوبت و غیرہ
کردہ آنگہ گفت کہ کہ ما صح
کہ گفتہ شد و آنگہ گفت
شش کم ست اشک خشک
در دوم در قوم است آن
گرم و خشک ست در دوم و
است با خصوص شحم آن

توکل می کن زن دم درکشید و دہقان صرۂ زر بر کمر بستہ بکار خود مشغول شد روزی در چشمہ غسل
می کرد صرۂ زر را از کمر کشادہ بر کنار چشمہ نہادہ بود چون فارغ شد جامہ پوشیدہ و زر ہمانجا فراموش
کردہ روی براہ آوردہ متعاقب او شبانی بہ آب دادن گوسفندان آنجا رسید و صرۂ زر بر لب چشمہ دید بر
فور برداشت و با فور سرور و نشاط بازگشت و بمنزل خود آمدہ بشمرد سیصد دینار بود با خود گفت این
عقدی تمام ست ہر چہ ازین بردارم نقصانی بدین عدد راہ یابد و شاید کہ دیگر بار ہمین عقد بر سید در
ضرورتہا صبر باید نمود و این مبلغ را بہجت روز بی نوائی ذخیرہ ساخت پس آن سادہ دل نیز دل در و
وزر بہ بغل درکشیدہ و خاک خموشی بر لب مالیدہ ہمان کار شبانی پیش گرفت اما چون دہقان را از زر
یاد آمد با دل پر خون باران حسرت از دیدہ باریدن گرفت و بصد اندوہ و تیمار از یمین و یسار دویدن آغاز
کرد ع بسیار بجست و پی بمقصود نبرد آخر الامر مغبون و محزون بخانہ باز آمد و صورت حال با عیال باز نمود
دل زن از غصۂ شوہر مالامال بود چون کیفیت واقعہ بشنود زبان ملامت کشودہ گفت ای بی عاقبت
بر حفظ آن زر این ہمہ مبالغہ نمودی و در نفقہ امساک ورزیدہ معیشت بر عیال تنگ گرفتی اکنون در
حسرت آن گریان و غمناک می باش دہقان گفت راست میگوئی فرد بدرد دوری اگر مبتلا شدیم
سزاست چو روز وصل نگفتیم شکر نعمت خویش محض غلط و غلط محض بود کہ در اذخار سعی نمودم
و از اہل و عیال باز گرفتہ در نگہداشت آن مبالغہ کردم ہیچ عاقل این کند کہ صرہ زر بر کمر بستہ شب و روز
محنت کشد و برای آسایش نسیہ بر نج نقد گرفتار شود و ناگاہ از کارخانۂ تقدیر نقشی کہ نہ بر لوح تصور بودہ
باشد پدید آید و چون من بگرداب تحیر در افتادہ از ساحل نجات دور ماند مثنوی
میکند جان زبرای دگران می کند چند با فزون غم افزون خوری شیر و میت ہست چرا خون
خوری چند کشی از پی بیشی گزند گوش بخر سندی و باش ارجمند پس دہقان بتوبہ و انابت
اشتغال نمود و نذر کردہ کہ دیگر مال ذخیرہ ننہد و ہر چہ بدستش آید بی توقف انفاق نماید پس بتوکل
توسل جستہ مصالح خود را بحضرت معبود تفویض نمود و بقضای ایزدی رضا داد و سر بر القیاد بر خط
تسلیم نہاد ع بنشین و تکیہ بر کرم کارساز کن ازان جانب شبان صرۂ زر در بغل گوسفند میچراند

مراجعت کردہ بود و مدتی بود کہ دہقان نذر کردہ کہ گاوی فربہ قربان کند چون گاوی بدان فربہی
دید متوجہ خریدن شد و از انچہ قصاب زادہ توقع سودی داشت چیزی زیادہ داد بیع کرد و گاو را
بخانہ آورد طرح قربانی افگند و درین محل قصۂ زر بیاد ش آمد قصد کرد کہ زر را ازان موضع بردارد و جائے
مضبوط دفن کند چند انچہ سبو بشیر حبست کمتر یافت از زن پرسید کہ سبو کجاست زن صورت حال
باز گفت دود از دل دہقان برآمد و دیدۂ حرصش از حسرت زر گریست و خرد عاقبت بین بر سوئے
حال او می خندید فرد جماعتی کہ بگریند بہر مال و منال یقین بدان تبع کہ بر خویشتن ہمی خندند دہقان
ساعتی بی خبر در ورطۂ تفکر افتاد و زمانی در غرقاب تحیر اضطراب کرد عاقبت رضا و تسلیم پیش
گرفت و گفت ع بگذاشتیم تا کرم او چہ میکند پس بفرمود تا گاو را قربان کردند و چون کارہ بقیہ
احشار سید چشمش بر صرہ زر افتادہ از فرح مدہوش گشت و چون بہوش باز آمد صرہ را بر داشتہ
و از الواث پاک کردہ زر ہا بیرون آورد ہر زمان در ستی بر داشتی و بوسہ دادی و بر چشم مالیدہ
بر جای باز نہادی و گفتی ع ہرگز خللی بروزگارت مرساد پس با خود اندیشہ کرد کہ این نوبت
بحسن اتفاق بچنین امری عجیب و سری غریب کہ نہ ہیچ دیدہ دیدہ و نہ ہیچ گوش شنیدہ این زر بدست
آمد بعد ازین جای این صرہ زر خرکمر من نخواہد بود و یک لحظہ بی او بودن متصور نخواہد شد فرد
جدائی از تو تصور نمی توانم کرد کسی ز جان گرامی چرا جدا باشد ازان پس مرد دہقان ہموارہ
آن صرہ با خود داشتی و خاتون او را بران ملامت میکرد کہ این عمل از طریق توکل دور ست چہ ذخیرہ
نہادن بر رزاقی حق اعتماد ناکردن ست و چون بحکم فابتغوا عند اللہ الرزق روزی از خزانۂ کرم
او باید جست کہ عاقل کامل آنست کہ در جمع مال حرص ننماید و دیدۂ توکل بفیاضی حق کہ ہیچ فردی
از خوان احسان او بی بہرہ نیست بگشاید و بہ یقین بداند کہ از روزی انچہ در ازل مقدر شدہ و امر لم یزل
مقرر فرمودہ زیادت و نقصان بدان راہ ندارد ع کہ در پیمانۂ تقدیر بیش و کم نمی گنجد دہقان گفت
ای زن در عالم اسباب از ملاحظۂ وسائط چارہ نیست بصورت محافظت اسباب میباید کرد و بمعنی
شراب تفویض از ساغر توکل می باید چشید فرد غافل منشین کہ عالم اسباب ست اسباب نگہدارد

جائی مضبوط بنہد دوستی عزیز بر در خانہ آمد و آواز داد دہقان از بیم آنکہ در نیاید و بران عروس خشندہ روی
که بحکم اُستر ذہنک او را در حجاب خفا باید داشت مطلع نگردد بہ ضبط آن نپرداخت و برداشتہ در سبوی
آب انداخت و با یار خود جہت مہمی ضروری عزیمت دہی نمود و ہنگام رفتن زن را مبالغہ کرد کہ طعامی
ترتیب نماید چون دہقان برفت خاتون خواست کہ آش پزد سبو را از آب تہی دید برداشت و بدر خانہ
آمدہ منتظر آنکہ آشنائی در گذر آید بایستاد قضارا روستائی قصاب جہت خریدن گاوی بشہر آمدہ بود
انجا رسید و زن دہقان را آشنا در نظر آمد و زن و را التماس نمود کہ متحمل این زحمت شود مقداری آب از
برای من بیار تا حق آشنائی گزارده باشی و ثواب دستگیری فرو نماند یافتہ روستائی قبول کرد و زن
آن سبو کہ صرہ زر در ان بود بدو داد قصاب سبو بر پشت نہادہ بطلب آب روان شد و در راہ حرکت
چیزی از درون سبو احساس نمود در سم تفحص بجای آورده صرہ زر دید بنشاطی تمام در آستین تملک
کشید و گفت فرد دولت آنست کہ بی خون دل آید بکنار ورنہ باسعی عمل باغ جنان این ہمہ نیست
سپاس و منت حضرت عزت را تعالی شانہ کہ بی شائبہ محنت و غائلہ رنج و اذیت نعمتی وافر و ثروتی تمام
بمن ارزانی داشت حالا شکر گزاری این دولت غیر مترقب لازم میباید دانست و از حرفت خود انحراف
نمیباید ورزید و این زر را بہت روز احتیاج ذخیرہ می باید نہاد پس روستائی را بشادی زر از آب و سبو
فراموش شد و بزری کہ با خود داشت گاوی جوان فربہ خریدہ عزیمت خانہ کرد و چون از شہر بیرون آمد
اندیشہ نمود کہ اگر این صرہ با خود دارم از خوف دزدان ایمن نتوانم بود و اگر در شہر جائی دفن کنم از مشغولی خاطر
و وسوسۂ دمی بخود شدلی نتوانم زد و بر ہیچ کس اعتماد آن نیست کہ با امانت بدو توان سپرد ع مجوے
رسم امانت درین زمانہ کہ نیست مصلحت آنست کہ این صرہ را در حلق گاو نہم و نوعی سازم کہ بگلوی
او فرو رود و بعد از انکہ ذبح کردہ باشم صرہ زر بسلامت بردارم پس گاو بیچارہ را بدان مشقت مبتلا
گردانیدند و چون گو سالۂ سامری از گنج زری پر ساخت روی بوطن آورد قضارا در راہ پسرش پیش
آمد و مہمی چند دیگر کہ در دہ سانح شدہ بود و قصاب را از ادراک آن می بایست کرد باز نمود قصاب
بجہت کفایت مہمات بشہر معاودت نمودہ گاو را بہ پسر سپرد درین محل دہقان با یار خود از دہ

و مسرت آرد و آدمی بوسائل ہنر و فوائد حرفت بزیور شادکامی و بہجت آراستہ گردد مثنوی کسب کن تا زری بدست آید کہ زعقل تو ہیچ نکشاید شاہ با آنکہ تخت دارد و تاج ہنر کاسبان بود محتاج

چون نوبت سخن بشاہزادہ رسید التماس نمودند کہ شما نیز نوبتی دیگر درین باب نکتہ بیان فرمایید واز سہ این مقولہ کہ درمیان ست شمۂ باز نمایید شاہزادہ فرمود فرد ما ابروی فقر و قناعت نمی بریم با بادشہ بگوی کہ روزی مقدرست من برہمان مذہب ام کہ پیش ازین شمۂ از حقیقت آن تقریر افتاد و سخن رفیقان را نیز کہ میگویند بہ پیرایۂ حسن و سرمایۂ عقل و کفایت کسب چیزی بدست آید منکر نیستم اما مدعا آنست کہ اگر جمال حکم قضا ازپس پردہ بجلوہ نیاید کوکب نور افشان حسن از افق اقبال طلوع نمی تواند نمود و تا کارگزار قدر در دکان مشیت نکشاید متاع شناسندگی و کفایت در بازار قبول رواج نمی تواند یافت فائدہ مائدہ کسب نوالہ ایست کہ بحوالہ تقدیر ازلی نصیب ہنرمندان افتد و نفع کسب و زراعت خوشۂ توشہ ایست کہ از خرمن ارادت لم یزلی بمزارعان مزرع حرفت رسد و بے مقتضای مشیت ربانی ہر رقمی کہ اندیشۂ رنگ آمیز بر لوح خیال کشد با آخر نقش خرابی پذیرد و ہر افسونی کہ عزیمت خوان تقدیر پیش آرد عاقبت رنگ افسانہ گیرد فرد چہ نقشہا کہ برانگیختم سود نداشت چہ افسون ما بر او گشتہ است افسانہ پس محقق شد کہ اگر حق تعالی خواہد مقصود ہر کس بی محنت و تعب بدست او آید و اگر ارادۂ ایزدی بحصول آن تعلق نگیرد جد و جہد ہیچ فائدہ ندہد پس حکم الٰہی را بر گردن باید گرفت و سر تسلیم بر خط تقدیر نہاد ع درمان بارضا بقضا دادنست و بس چنانچہ آن پیر دہقان کہ ہم خود بعنایت الٰہی تفویض نمود باندک زمانی بر مطلوب خود دست یافتہ از قید محنت آزاد شد مصاحبان پرسیدند کہ چگونہ بودہ است آن حکایت گفت آوردہ اند کہ در شہر اندلس دہقانی بود با دست و دلی کشادہ و اسباب زراعتش دست در ہم دادہ وقتی از اوقات وخلش برخرج بیفزود و سہ صد دینار زر جمع کرد و بدان مایہ زر بنگ دلشاد بودی و ہیچ وجہ قدری ازان در وجہ نفقات خود صرف نمودی ہر روز صرۂ زر پیش آوردی و شمار کردی و بدان زعفران طرب افزا لب عیش را خندان ساختی بیت از ان میوۂ زعفران ریز شد کہ چون زعفران شادی انگیز شد روزی بر طریق معہود زر را شمردہ در صرۂ کردہ بود و مے خواست کہ

و بکوشش و جهد آدمی زیادت و نقصانی در آن پدید نیاید پس هر که از آدمیان خردمندتر باشد هر آینه در طلب او خوض ننماید و عمر عزیز را فدای مرداری که با وجود ناپائداری دشمن بسیار دارد نکند قطعه این جهان برمثال مردار است کرگسان گرد او هزار هزار این مر آنرا همی زند مخلب و آن مر این را همی زند منقار آخر الامر بر پرند همه و زهمه باز ماند این مردار روزی که در کارخانه نحن قسمنا بینهم معیشتهم قسمت یافته باشد بمدد حرص و شره زیاده نشود و حاصل کار حریص جز وبال و نکال چیزی نباشد مثنوی گرچه بسی لقمه بدست آوریم بیشتر از روزی خود کی خوریم پس زپی آنچه نه روزی ماست اینهمه تشویش کشیدن چراست راه رضا گیر و برومند شو حرص بگیسو نه و خرسند شو جوان زیباروی گفت حسن شرطی معتبر است در ادراک نعمت و جمال سببی موکد در احراز مال و ثروت هر کجا جیم جمال جلوه کند مال آنرا تابع خواهد بود و هر وقت که طائشی ظرافت ظهور نماید رافت و مهربانی بدو اتصال خواهد یافت بیت ناچار هر که صاحب روی نکو بود هر جا که بگذرد همه چشمی بر او بود بازارگان بچه نیز نقشی از صفحهٔ حال خود فرو خواند و گفت سرمایهٔ حسن در بازار معامله نقدی کم بقایست و اندک زمانی را زمایه و سود چیزی بدست نمی ماند منافع رای راست و فوائد تدبیر درست و کارشناسی و معامله گزاری بر همه اسباب سابق ست و هر کرا پای معیشت در سنگ فاقه آمد بتلافی آن جز نتائج عقل و دستگیری نخواهد کرد و هر کرا سرمایهٔ معاش بدست نماند در تدارک آن چیز وقوف بر معاملات پای مردی نخواهد نمود بیت اگر اساس عمل بر خرد نهاده شود درِ فراغت دل بر رخت کشاده شود دهقان زاده گفت عقل و تدبیر همه جا بکار نیاید و همه وقت از و فائده روی ننماید و اگر دانش در حصول دولت مدخلی داشتی بایستی هر که بدانائی از همه پیش و به رای و رویت از همه در پیش بودی لوای دولت او در فضای سلطنت برافراشتندی و نهال سعادتش بر کنار جویبار جهانبانی کاشتندی و ما بسی خردمندانرا بزندان احتیاج مقید دیدیم و کسانی را که از گلزار کفایت و کارگزاری بوی نداشتند در بوستان تنعم و مالداری و تماشاکنان مشاهده کردیم و از اینجا گفته اند فرد فلک دم نادان دهر زمام مراد تو اهل دانش و فضلی همین گناهت بس بس است بس بر کات کسب و میامن مجاهدت مردم را در معرض کامگاری

پس آن دو یاسمن چمن جوانی و آن دو نهال جویبار زندگانی به مصاحبت یکدیگر خوش برآمدند بیابان پرالم را گلستان ارم تصور می کردند و خارستان مشقت را گلشن تربیت افزای جنت خیال می بستند

رباعی

درد و زخم از زلف تو در جنگ آید — از حال بهشتیان مرا ننگ آید
در بیتو بصحرای بهشتم خوانند — صحرای بهشت بر دلم تنگ آید

در منزل دیگر بازرگان بچه هوشیار کاردان صائب تدبیر و دوراندیش تمام خرد که هنگام کفایت بعقل کامل رشته شب را برگردن روز بستی و در وقت معاملت بچستی و چالاکی در دست خورشید را از چار بازار فلک بدست آوردی بیت حریفی چابکی شیرین زبانی

بدانش کارسازی کاردانی — بدیشان پیوست و نظر سعادت از صورت آن تثلیث وقوع یافت

روز سوم دهقان زادهٔ توانائی زورمند که در ابواب زراعت بصارتی شامل و در اصناف دهقانی مهارتی کامل داشت برومندی دستش در دهقانی تا بحدی که هر چوب خشک که در زمین نشاندی مانند نهال بکمال رسیده میوهای تازه افشاندی و بمن قدم در دهقانی تا غایتی که پای بر سر هر خاک که نهادی بی آنکه تخم در و فشاندی برداری بیت باغ از گشته تازه و شاداب — زرع را منتظم بدو اسباب

مصاحب ایشان شد و بدان چهار رکن که درهم پیوستند خانه مرافقت باتمام رسید و سر خیر الرفقاء ار بعة ظهور یافت و یاران مهربان بشادی صحبت یکدیگر غم احباب و اوطان فراموش کرده منازل و مراحل می پیمودند و بدیدار هم آسوده حال و آرمیده دل می بودند مثنوی

هر که باشد همنشین دوستان — هشت در گلخن میان بوستان
هر چه سے جوئی بصحبت قائم ست — نه زبانت کار سے آید نه دست
دل ز هر یاری غذائی میخورد — جان ز هر علمے صفائی می برد
از لقای هر کسی فیض بری — وز قران هر قرین چیزی خوری
چون ستاره با ستاره شد قرین — لائق هر دو اثر زاید یقین

بعد از قطع مسافت بعید بشهر نسطور رسیدند و بر کرانهٔ شهر برای آسایش و آرامش منزلی نیکو اختیار کردند هیچ کدام را زاد توشه نمانده بود و درم و دینار نیز نداشتند یکے از یاران گفت که حالا مصلحت وقت آنست که هر یک هنر و کفایت خود بنمائیم و بجد و جهد دعوتی و نعمتی بدست آریم تا بفراغت روزی چند درین شهر توانیم بود شاهزاده گفت کارها بمقادیر الٰہی باز بسته است

بیت بدانش بزرگ و بهمت بلند بازو دلیر و بدل هوشمند دو پسر داشت بانواع آداب متحلی
گشته و باصناف فضائل آراسته شده بیت یکی دلها برحمت شاد کرده یکی جانها بعدل آباد
کرده چون شاه دعوت ایزدی را لبیک اجابت زد برادر مهتر خرائن پدر بدست تغلب فرو
گرفت و دلهای ارکان دولت و اعیان حضرت را بکمند ملطف و تکلف در قید آورده و بکمال
تخلق و تملق صید کرده بجای پدر بنشست بیت بفرخ تر زمان شاه جوان بخت به آئین پدر
شد بر سر تخت برادر کهتر چون دید که همای سلطنت سایه بر فرق فرقدسای برادر مهتر افگند و فاتحه
دولت زمام توسن ایام را در قبضهٔ اقتدار و اختیار او سپرد از بیم آنکه مبادا به نسبت حال وی عذری
انگیزد رخت رحیل بر راحلهٔ فرار نهاده کربت غربت و خطر سفر قبول فرمود و از غم و نالهٔ زاد و توشه
برداشته روی براه آورد بیت زشهر خویش ملولم سر سفر دارم بجز غم تو ندارم چه توشه بردارم شهزاده
تنها راه دور و دراز پیش گرفت آخر روز بسر منزل رسیده بر تنهائی و غریبی خود گریان و غریوان
میگفت فرد دهر دوگامی کرد چشمم چشمهٔ خونین روان حال رفتن چون بود این خود نخستین
منزل ست القصه آن شب به تنهائی گذرانید روز دیگر که دلبر زیبا روی خورشید از مشرق افق جمال
نمود و نگار خاوری از پس پردهٔ نیلوفری عذار رخشان و رخسار درخشان بر عالمیان جلوه داد بیت
در مهر بکشاد گردان سپهر بیاراست روی زمین را بمهر ملکزاده آهنگ رفتن کرد جوانی
تازه روی سلسله موی باطراوتی بیغایت و لطافتی بی نهایت با وی همراه شد شاهزاده نگاه کرد
محبوبی دید که گوئی قبای کمال حسن بر قامت او دوخته اند و دل ماه را از شرارهٔ رشک جمال او سوخته
خطی چون بنفشه تازه بر حوالی گلبرگ طری دمیده یا دائره از عنبر تر بر صفحهٔ لاله سیراب کشیده مثنوی
خطش چون مورچه پیرامن گل که عنبر ریزه می چیند ز سنبل خطی زنجیر گرد ماه گشته خرد سر در خطش
گمراه گشته شاهزاده چون آن خط دلکش و رخسار آتش وش مشاهده کرد فرد خطی عجب دیده رخی چون
چون سبزهٔ خلیل کز آتش بر آمدست باخود گفت مگر بار محنت ما را از بقوت موافقت این جوان تو ان کشید و در سایهٔ
این سرو گلعذار از تاب این بادیهٔ آتش بار امان تو ان یافت ع خوش ستم آوارگی اورا که همراهی چنین باشد

استماع نمود از حکیم کامل ذوفنون بجان و دل ممنون گشته گفت قطعه ای تشنگان بادیهٔ شوق یافته
از بحر طبع روشنت آب زلال علم برداشته ضمیر منیرت بدست فکر روزی هزار بار نقاب از جمال
علم تصدیع ملازمان جناب حکمت نصاب از حد گذشت و زیادت اقدام بر ابرام بسر حد بی ادبی
کشید و نزدیک آمد که طناب اطناب بریده گردد چون التفات نموده مرا از فحوای وصیت سیر آگاهی
دادی داستان ملوک در تربیت ندما و متعلقان شنیدم و بر خللهائی که از صحبت اراذل و اسافل پدید
آید مطلع شدم اکنون عنایت فرموده مضمون وصیت آخرین بتفصیل باز باید نمود و درین معنی سخن راند
که چرا حکیم کریم عاقل و دانای کامل بستهٔ بند بلا و خستهٔ زخم عنا میباشد و لئیم جاهل و نادان غافل در فراغت
و رفاهیت روزگار می گذراند نه آن را عقل و کیاست دست گیر و نه این را جهل و حماقت از پای در آرد
و دیگر بگوید که وجه حیلت در جذب منفعت و دفع مضرت چیست و بچه تدبیر از میامن سعادات محظوظ
تواند شد و بکدام چاره راه بمنزل مرادات توان برد برهمن جواب داد که ای ملک دولت و سعادت را
مقدمات و اسبابست که چون کسی آنها را بدست آرد سزاوار جاه و مکنت و شایستهٔ غرور و نخوت گردد
اما نتائج و ثمرات آن بتقدیر ازلی متعلق ست و اصل همه قضای الٰهی و حکم بادشاهی تواند بود و با استقضای
قدر و قضا وسائط و وسائل ضائع و باطل باشد چه بسیار دانایان با استحقاق دولت از قوت یک
روزه محروم بودند و بسی جاهلان بی استعداد شوکت و مکنت بر سریر سروری نشستند قطعه
گنج شاهی دهند و نان نه بهنر پیشه نیم نان ندهند سفله بر صدر و اهل دانش را بغلطه ره بر آستان ندهند
و هر آئینه اینحالت جز و البته حکم یزدانی و فرمان سبحانی نتواند بود و هر چند کسی را خرد تمام باشد
که بدان وجه معاش سرانجام تواند نمود و یا حرفهٔ پر فائده که از آن اسباب معیشت مهیا تواند ساخت
با جمالی زیبا که دلها صید کرده جذب منافع تواند کرد چون قضای ایزدی با آن یار نباشد هیچ ثمره
نخواهد یافت و از مقدمات هنر و جمال و خرد و کمال نتیجه چندان نخواهد دید و بادشاهزاده این مسئله را بر دروازهٔ شهر
بنسطور نوشته است و از و یادگار مانده و این سخن داستان رنگین و قصهٔ شیرین بهست رای پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت گفت آورده اند که در بعضی از بلاد روم بادشاهی کامگار و جهانداری عالی مقدار بود

راست گویان را باشد دلیر وار قصهٔ خود را فرو خواند و برات ذمهٔ او از آن گناه بر ضمیر منیر پادشاه روشن شد
پس آن گیاه با تیمار اضافه کرده بلکه خورانید ندوفی الحال اثر صحت پدید آمد ملک او را خلعتی فاخر بهمت
بادشاهانه پوشانید و زرگر در پای دار انتظار سیاح میکشید تا زود تر کشته گردد و در تهای زر با او بماند و نزد بادشاه
بهمان تقرب و جاه که داشته برسد که ناگاه مثال ملک در رسید که بعوض سیاح زرگر را بر دار کشند و حد افترا
دران زمان ان بود که اگر نامی کسی را در بلائی افگندی چون افترای او دران ظاهر گشتی و غرضش که در ضمن آن
عمل پوشیده بودی آشکارا شدی هم بدان عقوبت که در حق متهم مظلوم خواستندی که بجای آورده شود در حق
آن کذاب غماز تقدیم افتادی بهمان دستور آن حق ناشناس بیوفا را که نه روی فتوت دیده بود و نه بوی مروت
شنیده بر دار کشیدند و عرصهٔ وجود را از لوث شخص ناپاک او که مجمع غدر و فساد و منبع جور و فساد بود پاک ساختند
و بمکافات فعل و مجازات عمل خود رسید مثنوی درین دار المکافات آنکه بدکرد نه با جان کسان با جان خود
کرد اگر خواهی نکو باشی نکو باش همیشه راست کار و راست خو باش انیست مثل بادشاهان و اختیار
مقربان و تفحص احوال متعلقان و اگر ملک حلب آن بد اصل بی ادب را تربیت نکردی و خونش متعرض خون بیگناهی
نشدی و بطریق جزا بسر پنجهٔ ببر کشته نگشتی و اگر گوش باستماع قول مظلوم ستمدیده نکشادی حق از باطل و راستی
از دروغ ممتاز نشدی و سلاطین باید که بی احتیاط کسی را تربیت نکنند و بدیه در حق هیچکس پروانه سیاست
ندهند و یقین بشناسند که هرگز نیکو کاری ضائع نشود و جزای بدکرداران بهیچ وجه در توقف نماند پس در نیوقت
که فراش قضا بارگاه دولت ایشان برافراشته است و کارفرمای قدر نوبت کامگاری و بهامداری بایشان
گذاشته سعی نمایند تا کارے که موجب نیکنامی دنیا و سبب درجات و نجات عقبی باشد از
ایشان در وجود آید قطعه هر مدتی نظر به کسے می کند سپهر هر نوبتے زمین بکسی میدهد زمان
چون کام جاودان متصور نمے شود خرم کسے که ماند ازو نام جاودان

باب ۱۴ چهاردهم در عدم التفات بانقلاب زمان و بنای کار بر قضا و قدر نهادن

چون رای کشور آرای این داستان پر فائده که گنجی بود مملو از جواهر حکمت و خزانه مشحون به نقود موعظت

بد گوهر و خاندار دو در مقابلهٔ احسان دیارے طریقهٔ دغل و جفا کاری بجای آرد نشنیدی و من
همان روز که تو روی از قول یاران برتافتی و مناصحت خالی از شائبهٔ اغراض استماع نکردی دانستم
که مآل حال تو بندامت خواهد انجامید فرد من همان روز فریاد طمع ببریدم که عنان دل شید ابکف شیرین داد
سیاح گفت ای دوست مهربان حالا از تمک ملامت که برچراحت من میریزی جز سوز دل و اضطراب
خاطر چیزے حاصل نمیشود و مرا همین رنج بس که از ناشنیدن آن موعظت مصرع بدنام شهر گشتم و
رسوای مردمان هم اکنون چاره اندیش که دفع این غائله و علاج این واقعه تواند بود مار گفت دیروز
مادر شاه را زخمی زده ام و همه شهر در معالجهٔ آن عاجز اند این گیاه را نگاهدار و علی الصباح که نزد تو آیند
و کیفیت علاج طلبند به ملازمت ملک رو و پس از انکه صورت حادثه خود تقریر کرده باشی این گیاه را بدو
تا بخورد و شفا یابد شاید که بدین نوع خلاصی و نجاتی دست دهد سیاح عذرها خواست و مار بسوراخ خود
معاودت کرد و وقت سحر بام کوشک بادشاه برآمده از روزنه آواز داد که علاج مار گزیده نزد سیاح
بی گناه است که ملک دیروز او را در زندان کرده دران وقت ملک به بالین مادر نشسته بود و غم فوت
دختر با اندوه زخم مادر جمع شده در علاج زهر مار با اطبا مشورت می کرد و چندانکه تریاقات و ادویهٔ
جمیع معالجه می نمودند فائده نمے داد چون آواز بگوش شاه رسید فرمود که به بینید بر بام چه کس ست
و این سخن از کجا میگوید چندانچه پاسبانان تفحص کردند بر بام آدمی ندیدند و حمل بران افتاد که هاتف غیبی
این صدا در داده سیاح را از زندان بیرون آوردند و نزدیک ملک برده به تحقیق قضیه علاج مشغول
گشتند سیاح گفت ای ملک فرد همیشه درگه عدل و جناب احسانت چو کعبه مقصد حاجات اهل عالم باد
علاج این زهر نزدیک من ست و همین دم ملکهٔ جهان صحت کامل خواهد یافت طمع میدارم که نخست نکته از حال
پریشان خود بمسامع اجلال رسانم و از عدل ملک زید که یک نفس گوش هوش باصغای حال مظلومان
بگشاید مثنوی چنان خسپ کاید فغانت بگوش اگر داد خواهی برآرد خروش درین دشتگه هر که بیدار
نیست جهانبانی او را سزاوار نیست دل ملک را از راستی قول سیاح خبر شد و بطریق لطف فرمود که
حال خود را از مبدا تا منتهی باز گو و بے دهشت تمام حکایت خود تقریر کن سیاح از روی جرات گفت که

بیرون آمده میخواست که یکے از یاران را به بیند و کیفیت آن صورت استفسار نماید ناگاه
سیاح را دید استبشاری تمام نموده او را با جلال و اکرام بمنزل خود برد بعد از رسم پرسش دیگر باره واقعه
خود و دور ماندن از ملازمت شاه و انحطاطے که در مرتبه او را واقع شده بود و مبلغی مال و منال از دست
رفته به تفصیل باز راند سیاح او را تسلے داده گفت ای برادر اگر در اسباب معیشت تو نقصان پدید آمده
ارکان ثروت تو به تند باد حوادث درهم شکسته غم مخور که مرا در ستے چند هست و پیرایه نیز دارم مشتمل بر
جواهر بسیار و تو در شناختن زر و گوهر صاحب بصیرتی از روی اهتمام و شفقت آنرا بفروش و هر چه
تو خواهے بردار که دران مضایقه نخواهد بود زرگر پیرایه را طلبید و چون نگاه کرد پیرایه دختر ملک
دید تازه روئے آغاز نهاده سیاح را گفت قیمت این جواهر زیاده ازان ست که محاسب وهم از
عهدهٔ شمار آن بیرون تواند آمد دل خوش دار که همین ساعت خاطر ترا فارغ گردانم و تو اینجا بسلامت
بنشین تا من بیایم پس زرگر با خود اندیشید که فرصت بزرگ یافتم و غنیمتے شگرف بدست آوردم اگر اهمالے
ورزیده آنرا ضائع گردانم از فوائد حزم و خرد بے بهره خواهم ماند پیش ازین مزاج بادشاه با من متغیر بوده
و درین محل که خبر قتل دختر او رسانیده اند هر آئنه متالم و اندیشناک قاتل دختر را می طلبید هیچ وسیله
به ازین نیست که سیاح را بدست شاه سپارم تا بقصاص رساند شاید که ملک از من خشنود گشته باز بمرتبهٔ
خود ترقی نمایم انگه عزیمت بر عذر قرار داده بدرگاه بادشاه رفت و خبر داد که کشندهٔ دختر را با پیرایه گرفته ام
شاه او را طلبید و پیرایه را دیده کس فرستاد تا سیاح را حاضر گردانید ندسیاح بیچاره چون هنجار کار
ندید زرگر را گفت شعر کشتے مرا بدوستی و کس نکشته بود زین زار تر کسی را هرگز بدشمنے این سزای
من ست و هزار چندین جزای من ملک گمان برد که او گناهگار ست و این سخن برای مکافات بدکردار
میگوید و پیرایه نیز مصداق آن مظنه شد بفرمود تا او را بگرد شهر بگردانیدند و محبوس ساخته روزی دیگر که از
شرائط تعزیت پردازند او را بالقصاص رسانند در نیوقت که او را بگرد شهر میگردانیدند مادر از بالای بارهٔ دیده
نظاره کشوده بود چون یار خود را بدان حال دید در پے استاد و بعد ازان که او را بزندان باز داشتند
نزدیک وے آمد و بر صورت واقعه اطلاع یافته بخروشید و گفت نه ترا گفته بودم که آدمی

مثنوی هست درین بادیه دیو لاخ خانهٔ دل تنگ غم دل فراخ هر که درین بادیه با طبع ساخت
چون جگر افسرده و چون زهره گداخت هر که درین راه کند خوابگاه یا سرش از دست رود یا کلاه
پس وزدان با دل ترسناک راه گریز گرفتند و بوزنه از معاودت ایشان خاطر جمع کرده بخانه مراجعت کرد و با سیاح
صورت حال باز گفت و آن شب سیاح را نگاهداشت و بامداد که وزد شب با لباس ظلمانی از چشمهٔ
خورشید نورانی گریختن گرفت و سیاح مهربان گرد از بند تیرگی خلاص یافته روی بمقصد نهاده
بیت چو ظاهر گشت در صحرای افلاک درست زرنزیر تودهٔ خاک بوزنه سیاح را بدان سر چشمه
برده و زر و لباس او و آنچه از وزدان ربوده بود پیش آورد سیاح بحق خود قانع شده رخوت ایشان
را تصرف نکرد و بوزنه را وداع نموده روی بشهر نهاده قضارا گذرش بران بیشه که مسکن ببر بود افتاد از
دور ببر غران چون شیر ژیان نمودار گشت و سیاح از و ترسیده خواست که احتراز نماید ببر آواز داد که
ایمن باش مصرع ما را حق نعمت تو یاد ست هنوز پس پیش آمد و در عذر خواهی مبالغه بسیار نمود
التماس کرد که یک ساعت توقف فرماید سیاح بنا بر تراضی خاطر او متوقف شد و ببر در طلب تحفه
که لائق مهمان باشد هر طرف میگشت تا بدر قصر چهار باغ شاه رسید و در آمد و دختری را دید که بر
لب حوض نشسته پیرایهٔ قیمتی در گردن دارد و بر یک سر پنجه او را نابود ساخت و پیرایه نزد یک سیاح
آورده رسم اعتذار رعایت نمود سیاح نیز ملاطفت او را بمعذرت مقابله کرده روی بشهر آورد و از
حال آشنائی زرگر برامد لیشیده بخاطر گذرانیده که از بهائم و سباع حسن عهد مشاهده کردم و معرفت
انسان چندین ثمره دارد اگر زرگر از وصول من خبر یابد بهر آئینه بمقدم من انواع اهتزاز خواهد نمود
و در تقدیم ابواب تلطف انواع تکلف لازم خواهد داشت و بامداد و معاونت او در شهای
زر بقیمتی تمام فروخته خواهد شد و این پیرایه گنجینه جواهر ست و بهائی نیک در گذار خواهد رفت
چه بصارت او درین باب وقوف او بر نرخ هر یک ازان بیشتر از دیگران ست سحر گاهی
بود که سیاح بشهر رسید و در آن وقت آوازهٔ قتل دختر شاه در شهر افتاده بود و خلق
سراسیمه روی بارگاه سلطان نهاده زرگر نیز جهت تفحص آن حال از گوشهٔ خلوت

این حال بروی منکشف گشت نه از غصهٔ خار آزار گیتی چون ابر خزانی اشک ملالت باید ریخت و نه
بر جلوهٔ گلهای تازه عذارش چون موسم بهار طرح طرب باید انداخت که نه غم اورا مداریست و نه شادی
اورا قراری مثنوی درین هستی که یابد نیستی زود نباید شد به هست و نیست خشنود چشاند آب و بر آتش
نشاند به بخشد چیز و انگهه واستاند دهد بستاند و عاری ندارد بجز داد و ستد کاری ندارد پس قصهٔ
دزدان و زر بردن و اورا بسته آنجا افگندن تمامی باز راند بوزنه گفت خوشدل باش که بیت در نومیدی
بسی امیدست پایان شب سیه سفیدست و من بقدر طاقت در تدارک آن خلل سعی خواهم نمود و امید
مهمات خلاص کردن نست پس بندهای سیاح را بگسیخت و او را بخانه که از خس و خاشاک فراهم آورده بود
رسانیده میوهای تر و خشک حاضر گردانید و التماس کرد که امروز ازین منزل بیرون میا و با دل فارغ سر
بستر آسایش نه تا من باز آیم و از پیش سیاح بیرون آمده پی دزدان برداشت و بر عقب ایشان روان شد
اما دزدان رخت و زر برداشته همه شب راه برفتند و صباح را کوفته و مانده بسر چشمه رسیدند خواب ایشان
غلبه کرده رختهای سیاح از پشت باز گرفتند و بخفتند و بدل ایمن و خاطر مطمئن بخواب رفتند چاشتگاهی را
بوزنه بسر وقت ایشان رسید و ایشان را غافل یافته فرصت را غنیمت شمرد و پشتوارهٔ رخت را بشگافته و
اول بدرهٔ زر را برداشته بگوشه برده در خاک پنهان کرده باز آمد ایشان هنوز متنبه نشده بودند پارهٔ دیگر از
سر و پای سیاح ببرد و در موضعی مخفی بساخت حاصل الامر تمامی رخوت سیاح را با بعضی از وصلهای
دزدان که بران قدرت یافت برداشته جایها نهاد و از دور بر بالای درختی مترصد کار ایشان قرار گرفت
چون زمانی برآمد دزدان از خواب درآمدند و چون از زر و رختها نشانی ندیدند سراسیمه و حیران بهر طرف دویدن
آغاز نهادند یکی که بران دیگری بجودت ذهن فائق بود گفت ای برادر این سر چشمه جای آمد و شد
آدمیان نیست و دیگر انگه شراقدام آدمیان نیز بر حوالی چشمه نمی نمایند این صورت مهیج وجه از آدمی صادر
نشده غالب ظن من آنست که این سر چشمه جای دیوان و پریان ست و ما گستاخانه اینجا آمدیم و دست
و پای دراز کرده بخواب رفتیم این حرکت از قوم ایشان واقع شده و هنوز جای شکرست که قصد قتل
ما نکرده اند صواب آنست که زود تر بگریزیم و بمکانی که مانده است به تگ پای ببرون بریم

۱۲ حسرت چنان بغلبه شادی بدل راه یابد
۱۲ که یکباره بر آتش جاودان سوزد
۱۲ سوخته دل خسته شود
۱۲ شاخ بی برگ و بار
۱۲ بیهوده و بی فایده
۱۲ بیهوده چون زیر پای
۱۲ خلعت و سر پوش تمام
۱۲ از اول تا آخر
۱۲ تا معلوم شود که
۱۲ کدام آدم تا در بیگانه گذاشته
۱۲ داد و دست غارت داد
۱۲ اسباب ما در اختیار
۱۲ اسب بدویدن

تا برین قضیه یکسال بگذشت و سیاح برخی از بلاد و ولایت را تماشا فرموده سی صد درست زر بدست
آورد آخر داعیهٔ حب الوطن ظهور کرده با خود اندیشید که هر چند مرا در غربت کار با بر حسب مراد است و
ساعت بساعت دولت دنیا و سعادت عقبی دراز دیاد لیکن هوای مولد با طبع سازگار تر است
و آب سر چشمهٔ وطن در کام دل خوشگوار تر فرد اگرچه نرگس دانها ز سیم و زر سازند برای نرگس
هم خاک نرگستان به پس از غربت روی بمسکن نهاد و شب هنگامی بدامن آن کوه که موضع بوزنه
بود رسیده فرود آمد قدری از شب گذشته دو درنده خونریز فتنه انگیز کریهٔ خنجر گذار از خدنگ سینه شگاف او
پر حدر بودی و سماک نیزه دار از هول تیغ جان شکار شان سپهر ترس در روی کشیدی بیت چو چشم دلبران
پر کین و خونریز بقصد خون مردم تیغها تیز ببالین وی آمدند و نقد و جنسی که داشت تصرف کرده دست
و پایش بخم کمند محکم ببستند و در گریوهٔ خطرناک که از شارع دور بود همچنان بسته بیفگندند بیچاره با خود گفت
هنوز که رمقی از حیات داری ورقی از صفحهٔ زندگانی میخوانی مصرع جای گله نیست شکر باید کردن +
شب همه شب مرد سیاح بسته افتاده بود و حکم قضا و فرمان قدر را گردن نهاده هنگام سحر از درد دست
و پا بیطاقت شده فریاد آغاز کرد فرد میرسد گر کند دلم فریاد لیک فریادرس نمی بینم اشک حسرت
از دیده می بارید و بسوز سینهٔ غم اندوز می نالید و میگفت دریغ درین مهلکهٔ عنا با چیر شدم و کس از
حال من وقوف نیافت و با این همه درد جانسوز در ورطهٔ فنا افتادم و بومی دوا بمشام امید نرسید
فرد دل کرا سوزد درین غم بر من دل سوخته جز دل من چون کسی پهلوی من سوخته نیست +
در نیوقت بوزنه بطلب طعمه بیرون آمده بر حوالی آن کریوه میگذشت آوازی دردناک شنید و ازان
صدا بوی آشنائی احساس کرد در عقب کریوه رفته بسر وقت سیاح رسید چون یار خود را بسته بند بلا دید
سیلاب خونین از چشمهٔ چشم بگشاد و گفت ای دوست عزیز درین جای چون افتاده و احوال تو بر چه منوال است
سیاح گفت ای یار مهربان در محنت آباد دنیا هیچ تحفه را تمتعی بی غصه جراحتی نرسد و در خرابهٔ روزگار
غدار هیچ گنج لطافت بی زخم اژدهای رنج و آفت بدست نیاید بیت کس عسل بی نیش ازین
دکان نخورد کس گلی بی خار ازین بستان نچید و هرگاه کسی بدین نکته دانا شد و حقیقت

بدانکه ترا بر هریک از مافعلتی بزرگ و نعمتی تمام ثابت و متوجه شد و در نیوقت مجازات و مکافات آن میسر
نیگردد بوزیر گفت من در دامن آن کوه که بشهر متصلست میگذرانم اگر التفات نموده منزل ما بالقدم میمون
مشرف سازی طریق حق گزاری مرعی افتد بر گفت من نیز در حوالی شهر بغلان بیشه وطن گرفته ام و
یکین که اگر بدانموضع گذری فرمائی بدانچه مقدور تواند بود در رسم خدمت بجای آرم مار گفت من در بارهٔ شهر مسکن
اختیار کرده ام چون آنجا تشریف آری و سعادت مساعدت نماید بقدر امکان عذر این احسان بخواهم و
حالا نصیحتی داریم که استماع آن بر تو فرض ست این مرد را از چاه بیرون میار که آدمی بد عهد باشد و
پاداش نیکی بدی لازم داند بجال ظاهر ایشان فریفته نباید گشت و از قبح باطن و ناپاکی اخلاق
شان ایمن نباید بود بیت بگذر از صورت و سیرت بصفا دار از انکه آدمی شکل بود کو بمبرازد یا شد
و اکثر اهل روزگار بر آرایش صورت مشغول اند و از اصلاح معنی غافل لاجرم مصرع دیده را یوسف اندر
دل را گرگ علی الخصوص این مرد که روزی چند رفیق ما بوده و خوی و خصلت او نیکو شناخته ایم البته در
بشرهٔ او علامت مروت ندیده ام و از گلشن صفاتش بوی وفا نشنیده فرد و فا مجوی ز خوبان که
هیچکس نشنید بهیچ دور ز گلزار دهر بوی وفا واگر قول ما را کار نه بندی روزی باشد که از
کرده پشیمان شوی سیاح بسخن ایشان التفات ننموده رشته فرو گذاشت و نصایح بیغرض را
بسمع قبول استماع نکرده زرگر را بسر چاه آورد مرد زرگر سیاح را عذرها خواست و شمه از احوال
بی عنایتی شاه و سرگشتگی خود باز گفت و با این همه التماس نمود که روزی برو بگذرد شاید که مکافاتی
بجای تواند آورد سیاح گفت حالا پای توکل در طریق عزیمت نهاده ام و ده سه روزه در
اطراف عالم سیری خواهم کرد اما شرط کردم که اگر از قضا امان باشد و فرمان قدر نفاذ یابد دیگر باره
شرف صحبت دلیارم مصرع گر عمر بود و باز بخدمت برسم بدین معاهده یکدیگر را وداع کردند و هر کس
بجای خود باز گشتند سیاح روی براه آورد و زرگر بشهر باز آمده در گوشه متواری شد و بادشاه از
ریبت زرگر پشیمان و از ناشنودن مواعظ وزیر منفعل بجانب دختر التفات ننمود چندانچه
اکابر بوسائل شفاعت تمسک نموده درخواست می کردند بعرض قبول نمی رسید

مادر دختر صلاح دران دید که دختر چند روزی از شهر بیرون رفته در چار باغ ملک ساکن گردد و قتیکه عواصف قهر شهریاری تسکین یابد و زبانهٔ غضب جهانسوز بادشاهی الطفا پذیرد و بشفاعت از خواص بحرم آید دختر بچهار باغ پدر رفت و زرگر ازین حال خبر یافته بملازمت ملکه آمد شاهزاده چون زرگر را دید آغاز اضطراب کرد و گفت ای بدبخت شوم دیدار فردا حیف باشد نظر بدیواری که بروصورتت نگار کنند باز آمدی تا فتنهٔ دیگر برانگیزی و حیلهٔ از راه طمع و غرض بر کار کنی بروکه دیگر ملاقات تو برمن وبال ست و مقالات من با تو از قبیل محال زرگر از نزد شاهزاده ناامید بیرون آمد و روی در بیابان نهاده سراسیمه و پریشان حال میرفت شب درآمد و ابر تیره سراپردهٔ سیاه فام در فضای هوا نصب کرده چراغ ستارگان را فرو نشاند بیچارهٔ زرگر دچنان وقتی که غبار نیل در عرصهٔ زمین بیخته بودند و دودهٔ زنگباری بر بالای قطران ریخته بیت شبی چون روی زنگی از سیاهی + رسیده رنگ شب تا پشت ماهی بیخود وار قدم مے گذارد قضارا دران صحرا برای شکار دو ان چاهی فرو برده بودند بیرے و بوزنه و ماری دران چاه افتاده زرگر که براه مردمان از جفا چاه کندے از گرد راه رسیده براثر جانوران در چاه افتاد مثنوی ایکه تو از ظلم چاهے میکنے از برائے خویش چاهے میکنی گرد خود چون کرم پیله بر متن بهر خود چه میکنی اندازه کن این جماعت که در قعر چاه بودند از رنج خود بایذای دیگرے نپرداختند و روزها بر همان قرار در تک چاه بماندند تا یک روز سیاحی از اهل شهر عزیمت سفر نموده برایشان بگذشت و آن حال مشاهده فرموده پریشان خاطر گشت با خود اندیشید که آخر این مردار فرزندان آدم ست و درین ورطه سخت گرفتار آمده ببادیهٔ ممات نزدیک ترست از سر منزل حیات مروت اقتضای آن میکند که بهر وجه که میسر گردد او را خلاص دهم و ثواب این عمل از برائے یوم لا ینفع مال و لا بنون ذخیره نهم پس رسنے فرو گذاشت بوزنه دران آویخته بر سر چاه رسید کرت دیگر مار مسابقت کرد سوم نوبت ببر پنجه در رسن زد و چون این هر سه بهامون رسیدند سیاح را دعا کرده گفتند فرد کار دولت باشد آن نه سعے ما گرگاه گاه چون تو مطلوبے بسر وقت طلبگاران رسید

خلف زادن مع کرامات دیا لکھیں دیوان فتح چیدہ فضیحۃ قد تعالیٰ بخلف بصیرۃ وقوی بالکسر ایضاً ۱۲ می ۵۲ مصنف برگ گشت ۱۲ ز تعالیٰ کمصنف باکول ای کرنی ۱۲ قال جہ و قال قبہ و نار سیاہ و دود ۱۲ این گشت و سخت در زبان بادصرصر ف کریخ عاصف و مصوف ۱۲ صرص ۵۲ ای ستارگان در یم شوار شدند ۱۲ ۵۲ ای پوشیدند از خس و خاشاک ۱۲ ۵۲ اے جاصل می سازی ۱۲

۱۲ ۵۲ کہ بر آرد ۱۲ ۵۲ شاہ آن را نظر کرد قفع ۱۲ ۵۲ نہ بر مال و فرزندان ۱۲ ۵۲ وقت بیوقت ۱۲ ۵۲ اے سیدن ۱۲ ۵۲ چنو مطلب رغوب ۱۲ ۵۲ تو و طلبگار صادق ۱۲ ۵۲ سلوب از خویش ۱۲ ۵۲ زنجاسل یا بایشد ۱۲ ۵۲ دست و کوشش را ۱۲ ۵۲ درین باب پیچ ۱۲ ۵۲ نا پرداد ۱۲ ۵۲ ۱۲ ۵۲ ۱۲ ۵۲ ۱۲ ۵۲

که من شنیده ام که این بازارگان بچه در بهای شاهوار دارد که تاجوهری فلک دانهای جواهر زواهر انجم را
برطبق زبرجد انگار سپهر جلوه داده بصفا و روشنی آن لالی آبدار ندیده و تا دایهٔ دریا در یتیم را در مهد صدف
پرورش فرموده غواص بصیرت نظیر آن گوهر یکدانه مشاهده ننموده بیت چو زهره بخوبی درخشندگی +
گرو برده از مه تابندگی و بتصرا و یاقوتهای خوش آبست که مادر خورشید تابان در رحم کان بصد خون
جگرش پرورش داده و کوه خارا با آن همه سنگدلی و صمیم سینه اش بهزار ناز نگاه داشته فرد نظر بائی باده
را ماند که در هنگام دمے منعقد گردد درون جاهای لعل فام و چند پارهٔ زمرد سبز ریحانی دارد که
دیدهٔ نظارگی در تماشاے آن خیره ماند و مردم دیده را از مشاهدهٔ آن سبزهٔ دلکشای روشنی افزاید فرد
ز دو نور بصر فزود و معلوم شد کز سبزه شود روشنی چشم فزون و در درج جواهر او لعلی چندست رمانی
که چون گلنار فارسی در نظر مبصران آتش افروزد و فیروزهٔ چند خوشرنگ صافی که سپهر مینائی لطافت
از لون آن اکتساب نماید فرد لعلش نمونهٔ ز سهیل عقیق رنگ فیروزه اش نشانهٔ از چرخ
سبز فام ملکه را امر باید فرمود تا این دختر جواهر را حاضر گردانیده به قیمت وقت بما فروشد و اگر بطوع و
رغبت اقرار نکند به تکلیف و تشدید از و حاصل باید کرد ملکه بازرگان زاده را با حضار جواهر تکلیف نمود
دختر سوگندها یاد کرد که من چنین جواهر ندارم و خردهٔ ریزه که داشت آنرا در میان آورد زرگر آن را نه پسندید و
ملکه را بر تعذیب او تحریص کرد دختر شاه از جام جهالت انجام مهین ناقصات العقل مست و بیخود بود
و دمدمهٔ دیو مردم با آن یار شده و نخوت سلطنت و کامگاری دغدغهٔ نفس ستم پیشه را مدد گار گشته به شکنجهٔ
بازارگان زاده فرمان داد و اندک زمانی را آن عجوزهٔ بیچاره بزخم چنگال عقاب عقوبت در پنجهٔ هلاک افتاد
متعلقان دختر بازرگان فریاد و نفیر بفراز چرخ اثیر رسانیدند و زیرپاک ضمیر این صورت را بر لوح
خاطر شاه تصویر کرد ملک را از دود بدنامے چنین که از روزنهٔ حرم برآمده بود زاویه سینه تیره شد
و بطریق تلطف وارثان بازرگان زاده را نواخت و مال بسیار داده خشنود گردانید و دختر
را از نظر التفات بیفگنده ترک تربیت زرگر گرفت و بشامت صحبت آن لئیم ستمگار شاهزادهٔ نامدار
از مرتبهٔ اعتبار ساقط شد و زرگر بے عاقبت از انتقام سلطانی ترسیده بگریخت

۱۲ شبه بمعنی مانند است
۱۲ بضم اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کسر خامس و سکون سادس و فتح سابع و کسر ثامن و سکون تاسع و فتح عاشر و کسر حادی عشر و سکون ثانی عشر و فتح ثالث عشر و کسر رابع عشر و سکون خامس عشر و فتح سادس عشر و کسر سابع عشر و سکون ثامن عشر و فتح تاسع عشر و کسر عشرین و سکون حادی و عشرین و فتح ثانی و عشرین و کسر ثالث و عشرین و سکون رابع و عشرین و فتح خامس و عشرین و کسر سادس و عشرین و سکون سابع و عشرین و فتح ثامن و عشرین و کسر تاسع و عشرین و سکون ثلثین
۱۲ بلندی
۱۲ بسته
۱۲ ملاحظه
۱۲ صوت
۱۲ اگر
۱۲ زیادتی
۱۲ از جواهر
۱۲ مهین
۱۲ بضم اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کسر خامس و سکون سادس و فتح سابع و کسر ثامن و سکون تاسع و فتح عاشر و کسر حادی عشر و سکون ثانی عشر و فتح ثالث عشر و کسر رابع عشر و سکون خامس عشر و فتح سادس عشر و کسر سابع عشر و سکون ثامن عشر و فتح تاسع عشر و کسر عشرین و سکون حادی و عشرین و فتح ثانی و عشرین و کسر ثالث و عشرین و سکون رابع و عشرین و فتح خامس و عشرین و کسر سادس و عشرین و سکون سابع و عشرین و فتح ثامن و عشرین و کسر تاسع و عشرین و سکون ثلثین
۱۲ بضم اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کسر خامس و سکون سادس و فتح سابع و کسر ثامن و سکون تاسع و فتح عاشر و کسر حادی عشر و سکون ثانی عشر و فتح ثالث عشر و کسر رابع عشر و سکون خامس عشر و فتح سادس عشر و کسر سابع عشر و سکون ثامن عشر و فتح تاسع عشر و کسر عشرین و سکون حادی و عشرین و فتح ثانی و عشرین و کسر ثالث و عشرین و سکون رابع و عشرین و فتح خامس و عشرین و کسر سادس و عشرین و سکون سابع و عشرین و فتح ثامن و عشرین و کسر تاسع و عشرین و سکون ثلثین

بدین بی ادبی تحریص نمود شاه جوهری را ادبی بلیغ فرمود و شاهزاده را نصیحتها کرد که در مستقبل زمان از مصاحبت ناکسان دامن درچیند تا باشال این احوال گرفتار نگردد و فائده این مثل آنست که بر خاطر اشرف ملک ظاهر گردد که صحبت بد اصلان شاه را بنده و بنده را سراسر افگنده میسازد وزرگر از جمله آنهاست که از مخالطت او احتراز باید نمود و حال آنکه ملک در تربیت او البته حد افراط رسانیده مصلحت آنست که در تقریب و تمکن او جانب اعتدال مرعی باشد مبادا خللی کلی که تدارک آن از حد امکان خارج افتد بدیشان متفرع گردد شاه بسخن وزیر التفات ننمود و گفت سلاطین بی تلقین دولت در کاری شروع ننمایند و بی الهام بهمات خطیر خوض نفرمایند نسبت عالی و خاندان قدیم در شریف ذات و کمال صفات آدمی چه مدخل دارد سبب احترام و واسطهٔ اجلال و اکرام ماثر فضل و ادب است نه مفاخر اصل و نسب مثنوی

از نهر خویش کشا سینه را مایه مکن نسبت دیرینه را آب گهرهای کهن را مجوی در چو کهن گشت شود زرد روی

شریف و بزرگوار آنکس تواند بود که بادشاه وقت او را برگزیند و یکی از ملوک عالی قدر گفته است

نحن بنو الزمان و من رفعناه ارتفع و من وضعناه اتضع

هر که را برداریم سر رفعتش از فرق فرقدان بگذرد و هر که را فرو گذاریم کوکب بختش در حضیض خمول افتد نسیم لطف ما اگر بر شورستان وزد در شنگ گلستان ارم گردد و برق قهر ما چون آتش فشان شود هزار خرمن اعتبار بسوزد مثنوی

سلاطین هر که را از پیش راندند زواج چرخ بر خاکش نشاندند چو چشم صبح بر هر کس دمیدند پلاس ظلمتش را بر کشیدند

و ما این جوان را برداشته ایم و فرق حرمتش بذروهٔ رفعت برافراشته امید چنان هست که گمان ما در و خطا نکشد و زیر دید که شاه در تربیت او ثابت قدم هست دم در کشید و دیگر متعرض آن سخن نگشت اما چون روزی چند برآمد زرگر دست اختیار کشاده دید پای از مرکز اعتدال بیرون نهاده با مید و بیم و وعده و وعید تصرف در مال مردمان آغاز کرد روزی جهت پیرایهٔ دختر شاه بعضی از جواهر احتیاج افتاد بدان نوع که مدعا بود نه در خزانهٔ شاه یافتند و نه در بازار جوهریان بدست آمد زرگر به تفحص مشغول گشته خبر یافت که دختر بازرگانی بدین گونه جواهر قیمتی دارد زرگر بطلب جواهر کسی نزد وی فرستاد دختر بانکار پیش آمد و چند انچه مبالغه کردند فائده نداد القصه او را طلبیدند زرگرد دختر شاه را دید و

۱۱ به ۹ بر ۱۲ ۱۰ ۱۲ ۱۱ ۱۲

پس بازارگان اورا بفارس آورده به سبیل تحفه بملک گذرانید دبعد ازده سال که از کنار پدر جدا شده بود
وچون ماه تمام بمنزل چهارده رسید فرد چارده ساله بتی چابک شیرین دارم که بجان حلقه بگوش
است مه چارده همش بار دیگر بدارالملک فارس رسید ملک از حال فرزند غافل هدیهٔ بازرگان را اشریف
قبول ارزانی داشت وبحلقه غلامان خاص فرستاد وروز بروز در تربیت ادمی افزود تا باندک مدتی از
سائر اقران امتیاز یافت وباجوهری که پیوسته در خزانه ملازم بودی وقیمت جواهر وپیرایها بدو تفویض
یافتی انس گرفته بود وهمواره اورا رعایتها کردی واز هر تحفه که ملک بدو دادی جوهری را نصیبی فرستادی
اما جوهری چون کمال محرمیت غلام بدید گوهر لئیمش طمع خام دربست وباخود گفت غلام را بفریبم تا
انگشتری خاص ملک بمن آرد وباستظهار آن مهر خزانه ویران کنم وذخیرهٔ وافر ومالی نفیس ازان
بردارم پس باغلام گفت ای نازنین همه روز اصناف الطاف در حق این کمینه مبذول فرمائی ومن
میخواهم که بخدمت پسندیده بعضی ازان را مکافات کنم ملک را بر خاتم مبارک نقشی ست که هرکرا بدان
نقش خاتمی بدست افتد حکم او مطلق شود وملک جهان بروی قرار گیرد بیت گویا مهر سلیمان ست
نقش خاتمش هرکه باخود دارد آید در نگین ملک جمش اگر متحمل این زحمت شوی ودر وقتی که
ملک بشکر خواب استراحت مستغنی باشد آن خاتم را از انگشت وی بیرون کنی ونزد من آری تا آن نقش
از جهت تو بردارم وعنقریب سریر سلطنت بفر جمال تو فرین شود وبشرط انکه عمل وزارت بمن مقرر داری
مصرع بخشی مرا زخوان فوالت نوالهٔ جوهری شاهزاده را بدین نقش فریب داد تا شب هنگامی
بخوابگاه ملک درآمده دست جرأت بانگشت ملک دراز کرده آهسته آهسته انگشتری بیرون آورد ملک
بیدار شد وغلام را گفت این جرأت چرا نمودی وترا بدین خاتم چه کار بود شاهزاده از تقریر عاجز آمد
ونائرهٔ غضب ملک مشتعل شده سیاف را طلبید وبکشتن او مثال داد سیاف تخت جامه از برش برکشید
آن خال سیاه برکتف وی پدید آمد وملک از مشاهدهٔ آن خال بیهوش شد وسیاف دست از
سیاست بازداشت چون شاه بهوش آمد سر وچشم فرزند ببوسید وگفت اے نور دیده صحبت
گفشگر زراق مارا در نیران فراق انداخت پسر نیز عذرها خواست وگفت دوستے جوهری مرا

۹۱
۹۲ وزیران پوشیده
۹۳ پنهان فرمود
۹۴ موجب پنهان
۹۵ تشبیه است
۹۶ وپیران زود
۹۷ اسب خراب
۹۸ نشستن
۹۹ اسرار انام
۱۰۰ وزیر الممالک
۱۰۱ فرمائی
۱۰۲ عطا و بخشش
۱۰۳ از خواب
۱۰۴ چنانکه بسوزند

شهر و ولایت جستجوی نمایند و چون بعد از تفحص فراوان و تجسس بی پایان بهیچ وجه راهی بسر منزل
مقصود نبرند قاصدان ناامید بازگشته صورت حال بعرض رسانیدند ملکه را از آتش فراق جوهر
رطوبت غریزی در گداز آمد و شمع وار از شعلهٔ هجران میسوخت و از مضمون حالش فحوای این بیت مستفاد
میشد فرد دارم امشب گرمی در سر که ننشینم زپای تا سراپائی وجود خود نسوزانم چو شمع شب همه شب
بسوز دل میگذرانید تا صبح برآمد و در دل بنهایت رسیده آهی سرد از سینهٔ پر درد برآورد و گفت فرد
همچو صبحم یکنفس باقی ست گو دیدار یار دلبرم گر رخ نماید جان برافشانم چو شمع بآخر پروانه از جنبی الی رنبک
در رسیده شمع حیاتش به تند باد کل من علیها فان کشته شد مصرع رفت ازین گلزار و خار حسرتش
در پا بماند مجاوران حرم صورت واقعه بملک عرض کردند و ملک معاودت نموده دار الملک را مستقر
جلال ساخت و در فراق زن و فرزند انچه امکان جزع و فزع بود بجای آورد عاقبت سر بر خط مصابرت
نهاده پیشهٔ شکیبائی پیش گرفت فرد در چنین حالی چو با پیر خرد کردم رجوع گفت مرجع نیست
جز انا الیه راجعون اما کفشگر شاهزاده را بملک شام برده بعد از انکه جواهر را تصرف کرده بود او را
ببازارگانی فروخت و ملکزاده ده سال در صحبت بازارگان نشو و نما یافته بحسن بازار یوسف
مصری را کاسد ساخت فرد یوسف چه اگر همسر مشکش نخرند تو قابل آنی که بجانها
بخرندت هرگاه که آن سرو ناز پرور از خانه بیرون آمدی هزار بیدل بر سر راه نیاز جان نثار
کردندی و از هر گوشه و کنار بهت جان درازی آن سهی قامت دست دعا برآوردندی بیت
بهر رهی که گذشتی برای دیدهٔ بد هزار دست دعا آستین برون آمد بازارگان مردی متمیز و
کافی بود و فطنت و ذکائی تمام داشت با خود گفت مصاحبت این غلام پس ازین ما را صرفه
و مصلحتی نیست چه اگر در خانه مخفی دارم وجودش با عدم برابر بود و اگر از خانه بیرون آید
آتش فتنه مشتعل گردد و کسی طاقت دیدن آن روی نیارد و فرد رسید و لبرمن امی نظاربگے
زنهار به بندد دیده گرت جان بکاری آید صواب آن ست که این غلام را تحفه نزدیک بادشاه
فارس برم که سلطانی کریم النفس ست یقین که باضعاف قیمت غلام مرا انعامی فرماید

ای شهره شده در بشارت
نشده است ۱۲ همه گاه شمع
سوخته میشود و فوق نشنیده
است ۱۲ معاودت کن بیاید
بوطن خود ۱۲ هر کسی بر زمان خود
بزرگ است ۱۲ بنشسته شنیده است ۱۲
بهر سنگ پا بشکند و در آن
بگرفت کسی نگیرد ۱۲
وقتی که از چشمه نیم
زبانی محفوظ ماند
۱۲ صاحب تمیز
۱۲ بوسه ۱۲
نشسته افعال ۱۲
× ×

بسر بزم بیت فرصتی یافته خیز و غنیمت دارش دولتی رو بتو آورد زکف مگذارش عاقبت آن بی عاقبت
خاکسار از هوای نفس غدار آتش فتنه برانگیخت و آبروی امانت برزمین جفا ریخته قصد مخدوم زادهٔ خود کرد
با غلامی کاردان که محرم او بود این راز در میان آورده و هریک از ملازمان را بنوعی داروی بیهوشی خورانید
و شاهزاده را نیز از هوش برده در صندوقی بزرگ خوابانید و چون شب درآمد صندوق را بر پشت جمازه بسته
که ماه تیز گرد بر سرعت سیر او آفرین کردی و سپهر جهان پیمای سبک پای او را تعریف نمودی مثنوی
بسرعت با فلک پیشی گرفتی ببویه با قمر خویشی گرفتی گهی سوی نشیبش عزم چون سیل گهی
همچون نجارش بر هوا میل و خود بر سمندی سوار شد که چون عمر کامران رونده بود و چون اجل
ناگهان رسنده تیر را در روندگی پی زده و برق را در جهندگی جگر سوخته اگر عنان بدو سپردندی گوی
مسابقت از وهم در ربودی و اگر تازیانه بدو نمودندی از کرهٔ خاک بر قبهٔ افلاک جستی مثنوی
ز آسیب گام و جنبش گاه تک نشان برخ ماه و پشت سمک بچابک روی از فلک کم نبود صبا
مر دمیدان او هم نبود و غلام را نیز بر اسپی دیگر باد پیما آهن خا برق نمار عدصدا عالم پیمای سوار کرد
فرو زمین نورد چو شوق و فراخ گام چو هوش سبک گذر چو جوانی و قیمتی چو روان دو اسپ دیگر
کوتل کرده و زاد و توشه برداشته روی براه آوردند و تا روز روشن شدن مسافتی دور و دراز طی کردند
و علی الصباح اندک زمانی آسایش نموده باز سوار شدند و چون برق در سلوک مسالک گرم روی آغاز
نموده دور و دراز از سرحد مملکت شاه گذشته بولایتی دیگر رسیدند ازان جانب خادمان و غلامان بیهوش
افتاده تا نیم روز متنبه نشدند آخر الامر باغبان بر حال ایشان اطلاع یافته روغن بادام با سرکهٔ کهن در
دماغ هریک ریخت تا بهوش باز آمد و چون از شاهزاده و کفشگر نشانی ندیدند روی بشهر نهاده حال با مادر
پسر در میان آوردند ملکه سوار شده بباغ آمد و ازان گل رعنا بوئی بمشام او نرسید قطعه رفتم بباغ
و سرو خرامان من نبود وان نو شگفته غنچهٔ خندان من نبود چون ابر نوبهار بهر سو گریستم کان سرو
پیش دیدهٔ گریان من نبود اما چون مادر از نور دیدهٔ خود خبری نیافت فریاد برکشید و نفیر سوزناک بمنزل
سماک رسانیده بفرمود تا همه روز اطراف و جوانب باغ بقدم طلب بپیمایند و در حوالی و نواحی

۱۲ خواجش در وقت
۱۲ سمک مع سمک اسپ
۱۲ سمک مع سمک اسپ
۱۲ این هر سه لفظ
۱۲ صفت واقع شد
۱۲ الانقضاست
۱۲ بغیر ملفوظ و قافیه
۱۲ سوار بسه خاص و
۱۲ این لفظ از کلمات
۱۲ رفتن شد
۱۲ شد گرفته
۱۲ شد گرفتن
۱۲ و شوار بسه

که بغیر استحسان اقتران توان یافت القصه خدمت ملکزاده قبول کرد و بی دهشت او را برداشته
بکلبهٔ خود آوردی و ببارگاه شاه بردی وگاه گاه نیز ملکزاده شب در حجرهٔ او بودی و پادشاه باستیناس او
با کفشگر اظهار فرح کردی و کفشگر خدمت شاهزاده بنوعی پیش گرفت که روز بروز قربت او در حضرت
ملک زیاده میشد تا بکلی معتمد علیه گشت و بواسطهٔ ملازمت گوی شرف از اقران در ربود مصرع بچوگان
خدمت توان برد گوی روزها شاهزاده را بگشت بوستان با بردی و تا شب بتماشا و عشرت مشغول
داشتی و احیانا شب نیز در باغها و تماشاگاهها بسر بردی وقتی از اوقات ملک را سفری ضروری پیش آمد
و با جمعی از خواص خدم عزیمت حرکت مصمم گردانیده کفشگر را طلبید و مجددا شاهزاده را بوی سپرده
انواع تاکیدات محافظت او بطهور رسانید و کفشگر فرمان شاه را بجان قبول کرده بتازگی کمر خدمت
بربست و ملک را در نواحی شهر باغی بود نمونهٔ روضهٔ خلد برین و انموذج نزهتگاه اعلی علیین صبا
از زلف پرتاب بنفشهٔ او نافهٔ مشک ناب کشوده و عطار شمال از جعد پرشکن مشکینش عنبر تر ربوده ریاحین
جنان از روایح گلهای سیرابش سمت طراوت جستندی و شگوفهای نهال سدره و طوبی از
انوار اشجار سیر افزایش صفت لطافت وام کردندی مثنوی نجوبی باغ چون خلد برین بود دران
خلد برین گل حور عین بود سمن ساقی و نرگس جام در دست بنفشه پر خمار و سرخ گل مست
فگنده سنبل تر زلف بر دوش کشاده باد نسرین را بناگوش نوائی بلبل و آواز دراج شکیب عاشقان را کرد تاراج شاهزاده بیشتر اوقات بتماشای این باغ میل کردی و درین محل که شاه سفر
اختیار فرموده بود شاهزاده بطریق معهود میل باغ کرده با تنی چند از غلامان و خادمان که پیوسته ملازم
بودندی روی بباغ نهاد و کفشگر دید که امروز ملکزاده تاج مرصع بر سر دارد و جامهٔ مکلل بجواهر در برگرده
خسیس و سرشت لئیم او را بر مکر و خیانت تحریص نمود و با خود اندیشید که این جامه و تاج سرمایهٔ
صد بازرگان ست بلکه راس المال هزار دریادکان حالا پدرش از دار الملک دور افتاده و
مادرش با همه اهل حرم از جانب من ایمن اند صلاح آن ست که این پسر را برداریم و بشهری دور دست
برده پیرایه و لباسش را بهای شگرف بفروشیم و باقی عمر بر فاهیت و فراغت

ای پسر ۱۲ ای
در روی تو از وفات ۱۲
از بهر تو ۱۲
ای سعد ضجرت ۱۲
ضجرت بشین راجع باو
بنفشه ۱۲
است در بهشت که در هر خانه
از اهل جنت شاخی از ان
باشد و بر هر شاخی از ان
دو نشیمن از ان حاصل
آید ۱۲ شد بکسر حین بمعنی
زنان سفید پوست و زاج
چشم کود با نقطه بمعنی چشم کور شده
و کورا با نقطه بمعنی زن بسیار

و نجابت بر ناصیهٔ او پیدا و امارات جهان کشائی در طلعت خوشش هویدا فردروز ولادتش چو نظر کرده مشتری انصاف داد و گفت که این سعد اکبرست و بر کتف این پسر بمقدار کف دستی خالی سیاه بود و ملک از مشاهدهٔ آن متغیر شده از حکمای زمان خاصیت آن علامت استفسار نمود گفتند مادر کتب اوایل دیده ایم که هر که چنین نشانی دارد او را خطرها اقتد اما بعاقبت کشور گیر و جهانکشای گردد ملک بدان مژده خوشدل گشته نظر تربیت شامل حال او میداشت و در جوار ملک کفشگری بود بی حفاظ و ناپاکزاده ملک حق رعایت همسائگی بجا آورده او را وظیفهٔ مرتب و مرسومی معین ارزانی داشته بود و همواره در ظل التفات ملک مرفه و آسوده حال گذرانیدی ملکزاده چون بسن چهارده سالگی رسید و طبع او ببلاعبت میل کرد پیوسته در حجرهٔ کفشگر آمدی و ببازی مشغول گشتی وزیر از صورت حال آگاهی یافته بمنع و دفع آن اشتغال نمود و گفت نهال طبع کودکان در غایت نازکیست و آنرا بهر طرف که میل دهند بهر آئنه مائل گردد و بران دستور بماند صلاح آنست که ملک شاهزاده را از صحبت کفشگر باز دارد تا ناگاه اخلاق ذمیمهٔ او در طبیعت ملکزاده سرایت نکند و همت فرودین منزلت آن کوکب سپهر سلطنت را در حضیض مذلت نیفگند و دیگر انواع خطرات از و متصور می تواند بود مصرع کز نفس خبیث هرچه گوئی آید ملک فرمود که او کودکیست با کفشگر خوی گرفته و نزد من بسیار عزیز است یکمن که اگر او را از صحبت وی منع کنم ملول گردد و ملال خاطر او مودی باندوه دل من شود چندان صبر کنم که بزرگتر گردد و نیک و بد امتیاز کند آنگه بنصیحت حال او را بصلاح آوریم وزیر خاموش شد و شاه کفشگر را طلبیده انواع تلطف در بارهٔ وی ارزانی داشت و بمواعید خسروانه امیدوار ساخته فرمود که تو ما را همسایه و این جگر گوشهٔ ما بتو الفت گرفته است چنان می خواهم که انیس و رقیب او باشی و از آب و آتش محافظت نمائی کفشگر زمین خدمت بوسه داد و گفت بیت گل باغ شه عالم افروز و زباد چراغ شبش مشعل روز باد من بندهٔ خود را قابلیت این منصب شریف نمی بینم و استحقاق چنین رتبه که مقصد اقصای انام ست از خود مشاهده نمی نمایم لیکن نظر شهنشاه بکیمیائی ست که خاک تیره را زر صافی سازد و سنگ ناقص را گوهر کامل گرداند بیت خاکی که بروگذر کنی جان بخشد سنگی که در و نظر کنی زر گردد امیدوار آنکه بیمن خسروانه شرائط ملازمت بروجهی مرعی افتد

۱ که چو خواهد پادشاه ۲ یعنی سلطان ۳ زاده و پادشاه ۴ دوستان ۵ اسم ۶ دشمنان ۷ و دشمنایه ۸ پستی ۹ و زشت ۱۰ اسم ۱۱ از نظاره ۱۲ زمانه ۱۳ بزرگ شود ۱۴ کنایه از آفتاب و ماهتاب ۱۵ و روشن ۱۶ عبارت

وزیر گفت در دبیرستان حکمت سوره حسن صورت نمیخوانند و آیت کمال از روی حقیقت جز او صاف
پسندیده را نمیدانند چه بسیار کس باشد که بصورت زیبا دل خلقی بر باید و چون نقد معنی او بر محک امتحان زنند
هیچ چیز را نشاید در امثال حکما وارد است که حکیمی جوانی خوبصورت بدید و دلش بمصاحبت او مائل شد
پیش آمده سکه حقیقتش را بیازمود عیاری که از ان باز توان گفت نداشت حکیم در گذشت و گفت نیکو
خانه ایست اگر در وی کسی بودی فرد و ره معنی بر که در صورت دوئی ماند بهم از یکی خیزد شکر دان یک
زهر بوریاست ملک فرمود که بلطافت صورت بر اعتدال مزاج استدلال توان کرد و صاحب مزاج
معتدل را قابلیت تربیت هست و چون درین مدت مربی نداشته یکن که بعضی اخلاق وی از منهج اعتدال
منحرف شده باشد اکنون نظر تربیت بر گماریم تا اکتساب اوصاف ستوده بمرتبه کمال رسد چه اثر تربیت
سنگ خارا را یاقوت فرح افزای و لعل ابدار دلکشای میسازد و بیمن تقویت خون سیاه مشک خوشبوی
غالیه بار و قطره باران گوهر یکتای شاهوار میشود در باعی از تربیت ست کاب گوهر گردد +
خون در ته نافه مشک اذفر گردد وان آهن تیره روی بی قیمت را + اکسیر چو تربیت کند زر گردد +
وزیر جواب داد که ای ملک آن را که جوهر اصلی ندارد تربیت فرمودن نه لائق ست چه هر سنگی جوهر
نگردد و هر خونی مشک اذفر نشود و اگر ناکس هزار سال تربیت یابد از و توقع نیکوئی نه توان داشت
فرد بیدرا گر بپرورند چو عود برنیاید بسیم عود از بید ولئیم را صد نوبت اگر تبدیل و تغییر
دهند جوهر ذاتی او متغیر نخواهد گشت و عزیزی درین باب نیکو فرموده است قطعه هر که در اصل ناکس
افتاد ست تبقالیب دهر کس نشود سگ مگس را اگر کنی مقلوب قلب او غیر سگ مگس
نشود و چون اینمعنی محقق شد باید که کسی با چنین ناکس اختلاط نه ورزد تا بورطه مذلت گرفتار نگردد
چنانچه آن ملکزاده از صحبت کفشگر بذل بندگی افتاد و از موانست جوهری بسر حد و ادی هلاک رسید
شاه پرسید که چگونه بوده ست آن حکایت گفت آورده اند که در بلاد فارس پادشاهی بود نیکو سیرت پاکیزه
سیرت اساس جهانداری بر عواطف رعیت پروری نهاده و بر سریر شهریاری داد مرحمت گستری داده
فرد کشاده چشمت او دست عدل بر عالم کشیده هیبت او پای ظلم در زنجیر او را پسری در وجود آمد آثار رشد

۵۱ ای نشی خانه
۵۲ ای چون
۵۳ از پدر
۵۴ ۱۲ بخط اصل
۵۵ ۱۲ نعت اصل
۵۶ ۱۲ نعت اصل
۵۷ ۱۲ نعت اصل
۵۸ ۱۲ نعت اصل
۵۹ ۱۲ نعت اصل
۶۰ ۱۲ نعت اصل
۶۱ ۱۲ نعت اصل
۶۲ ۱۲ نعت اصل

بتقریبی که از دائرهٔ مناسبت خارج نبود عنان جواد کلام بجانب مهم زرگر منعطف ساخت و فرمود
که شاها سلاطین سابق ارباب حرفت را در صدر اصحاب مکنت نیاورده اند و ایشان را هم در میان
اقران و همسران بزرگ نگردانیده و حالا ملک این شخص را محرم حرم ساخته و قبل ازین قابلیت او را چنانچه
باید و شاید نشناخته و بخاطر من چنان میرسد که این شخص اصلی کریم و عنصری پاک ندارد چه پیوسته نخلان
او برآزار و ایذای مردم موقوف ست و همتش بر اجرای اوامر و نواهی نه بموقع و محل مصروف و ازچنین مردم
آئین وفاداری و رسم حق گزاری توقع نتوان کرد فرد هرکه از ناکس طمع دارد وفا ازدرخت بید کی چیدن
ثمر و من مشاهده کرده ام که هرگاه ملک به نسبت شخصی در مقام انعام و احسان بوده آن سفلهٔ دنی
از غایت ملال بنابودن خود راضی گشته و حکما گفته اند علامت ارادل آنست که قوت دیدن کرم
دیگرے بادیگرے نداشته باشد مثنوی سفله نخواهد دگری را بکام خس نگذارد مگسی را بجام +
گنده نمک را چو نشانی بخوان بیشتر از نان خورد افسوس نان و سزاوار تر صحبت ملک طائفه
توانند بود که غرا صالت با شرف فضیلت جمع کرده اند و از مخالطت جاهل بدگوهر اجتناب باید نمود چه
از مرافقت این طبقه انواع این خللها زاید و آنرا که خست ذات و خبث باطن باشد ملاحظهٔ دیانت و رعایت
امانت نکند و چون این صفت از میانه مرتفع شد هر عیبی که در حیز امکان داخلست از مرد خائن توقع
توان کرد مثنوی کسے کز امانت ندارد نصیب اگر بد کند نبود از وی غریب خیانت زهر فعل بد
بدتر ست تمامی بدیها در و مضمر ست ملک گفت این جوان صورت نیکو دارد و نیکوئی صورت بر
زیبائی معنی دلیل ست که اکثر ظواهر عنوان البواطن و بزرگان گفته اند حسن عنوان از لطف مضمون
نامه خبر میدهد فرد هرکه عاقل بود از خوبی عنوان داند که دران نامه خبرهای نکو خواهد بود و انگهی
حضرت رسالت رتبت علیه من الصلوات افضلها و اتمها فرموده که رقعهٔ احتیاج بر کسے خوانید
که صفحهٔ عذارش بآیت حسن و جمال مزین باشد و نیکوئی از تازه روئے چشم دارید که رخسار حالش
بخال خوبی آراسته بود اطلبوا الخیر عند حسنات الوجوه اشارت بدانست که حسن صورت نمونه ٔ
لطافت معنی ست فرد هرکه اخلاق ظاهرش با خلق نیک بینی گمان بد مبرش +

۱ ب ۲ ب ۳ ب ۴ ب ۵ ب ۶ ب ۷ ب ۸ ب ۹ ب ۱۰ ب ۱۱ ب ۱۲ ب ۱۳ ب ۱۴ ب ۱۵ ب ۱۶ ب ۱۷ ب ۱۸ ب ۱۹ ب ۲۰ ب ۲۱ ب ۲۲ ب ۲۳ ب ۲۴ ب ۲۵ ب ۲۶ ب ۲۷ ب ۲۸ ب ۲۹ ب ۳۰ ب ۳۱ ب ۳۲ ب ۳۳ ب ۳۴ ب ۳۵ ب ۳۶ ب ۳۷ ب ۳۸ ب ۳۹ ب ۴۰ ب ۴۱ ب ۴۲ ب ۴۳ ب ۴۴ ب ۴۵ ب ۴۶ ب ۴۷ ب ۴۸ ب ۴۹ ب ۵۰ ب ۵۱ ب ۵۲ ب ۵۳ ب ۵۴ ب ۵۵ ب ۵۶ ب ۵۷ ب ۵۸ ب ۵۹ ب ۶۰ ب ۶۱ ب ۶۲ ب ۶۳ ب ۶۴ ب ۶۵ ب ۶۶ ب ۶۷ ب ۶۸ ب ۶۹ ب ۷۰ ب ۷۱ ب ۷۲ ب ۷۳ ب ۷۴ ب ۷۵ ب ۷۶ ب ۷۷ ب ۷۸ ب ۷۹ ب ۸۰ ب ۸۱ ب ۸۲ ب ۸۳ ب ۸۴ ب ۸۵ ب ۸۶ ب ۸۷ ب ۸۸ ب ۸۹ ب ۹۰ ب ۹۱ ب ۹۲ ب ۹۳ ب ۹۴ ب ۹۵ ب ۹۶ ب ۹۷ ب ۹۸ ب ۹۹ ب ۱۰۰ ب ۱۰۱ ب ۱۰۲ ب ۱۰۳ ب ۱۰۴ ب ۱۰۵ ب ۱۰۶ ب ۱۰۷ ب ۱۰۸ ب ۱۰۹ ب ۱۱۰ ب ۱۱۱ ب ۱۱۲ ب ۱۱۳ ب ۱۱۴ ب ۱۱۵ ب ۱۱۶ ب ۱۱۷ ب ۱۱۸ ب ۱۱۹ ب ۱۲۰ ب ۱۲۱ ب ۱۲۲ ب ۱۲۳ ب ۱۲۴ ب ۱۲۵ ب ۱۲۶ ب ۱۲۷ ب ۱۲۸ ب ۱۲۹ ب ۱۳۰ ب ۱۳۱ ب ۱۳۲ ب ۱۳۳ ب ۱۳۴ ب ۱۳۵ ب ۱۳۶ ب ۱۳۷ ب ۱۳۸ ب ۱۳۹ ب ۱۴۰ ب ۱۴۱ ب ۱۴۲ ب ۱۴۳ ب ۱۴۴ ب ۱۴۵ ب ۱۴۶ ب ۱۴۷ ب ۱۴۸ ب ۱۴۹ ب ۱۵۰ ب ۱۵۱ ب ۱۵۲ ب ۱۵۳ ب ۱۵۴ ب ۱۵۵ ب ۱۵۶ ب ۱۵۷ ب ۱۵۸ ب ۱۵۹ ب ۱۶۰ ب ۱۶۱ ب ۱۶۲ ب ۱۶۳ ب ۱۶۴ ب ۱۶۵ ب ۱۶۶ ب ۱۶۷ ب ۱۶۸ ب ۱۶۹ ب ۱۷۰ ب ۱۷۱ ب ۱۷۲ ب ۱۷۳ ب ۱۷۴ ب ۱۷۵ ب ۱۷۶ ب ۱۷۷ ب ۱۷۸ ب ۱۷۹ ب ۱۸۰ ب ۱۸۱ ب ۱۸۲ ب ۱۸۳ ب ۱۸۴ ب ۱۸۵ ب ۱۸۶ ب ۱۸۷ ب ۱۸۸ ب ۱۸۹ ب ۱۹۰ ب ۱۹۱ ب ۱۹۲ ب ۱۹۳ ب ۱۹۴ ب ۱۹۵ ب ۱۹۶ ب ۱۹۷ ب ۱۹۸ ب ۱۹۹ ب ۲۰۰ ب ۲۰۱ ب ۲۰۲ ب ۲۰۳ ب ۲۰۴ ب ۲۰۵ ب ۲۰۶ ب ۲۰۷ ب ۲۰۸ ب ۲۰۹ ب ۲۱۰ ب ۲۱۱ ب ۲۱۲ ب ۲۱۳ ب ۲۱۴ ب ۲۱۵ ب ۲۱۶ ب ۲۱۷ ب ۲۱۸ ب ۲۱۹ ب ۲۲۰ ب ۲۲۱ ب ۲۲۲ ب ۲۲۳ ب ۲۲۴ ب ۲۲۵ ب ۲۲۶ ب ۲۲۷ ب ۲۲۸ ب ۲۲۹ ب ۲۳۰ ب ۲۳۱ ب ۲۳۲ ب ۲۳۳ ب ۲۳۴ ب ۲۳۵ ب ۲۳۶ ب ۲۳۷ ب ۲۳۸ ب ۲۳۹ ب ۲۴۰ ب ۲۴۱ ب ۲۴۲ ب ۲۴۳ ب ۲۴۴ ب ۲۴۵ ب ۲۴۶ ب ۲۴۷ ب ۲۴۸ ب ۲۴۹ ب ۲۵۰ ب ۲۵۱ ب ۲۵۲ ب ۲۵۳ ب ۲۵۴ ب ۲۵۵ ب ۲۵۶ ب ۲۵۷ ب ۲۵۸ ب ۲۵۹ ب ۲۶۰ ب ۲۶۱ ب ۲۶۲ ب ۲۶۳ ب ۲۶۴ ب ۲۶۵ ب ۲۶۶ ب ۲۶۷ ب ۲۶۸ ب ۲۶۹ ب ۲۷۰ ب ۲۷۱ ب ۲۷۲ ب ۲۷۳ ب ۲۷۴ ب ۲۷۵ ب ۲۷۶ ب ۲۷۷ ب ۲۷۸ ب ۲۷۹ ب ۲۸۰ ب ۲۸۱ ب ۲۸۲ ب ۲۸۳ ب ۲۸۴ ب ۲۸۵ ب ۲۸۶ ب ۲۸۷ ب ۲۸۸ ب ۲۸۹ ب ۲۹۰ ب ۲۹۱ ب ۲۹۲ ب ۲۹۳ ب ۲۹۴ ب ۲۹۵ ب ۲۹۶ ب ۲۹۷ ب ۲۹۸ ب ۲۹۹ ب ۳۰۰ ب ۳۰۱ ب ۳۰۲ ب ۳۰۳ ب ۳۰۴ ب ۳۰۵ ب ۳۰۶ ب ۳۰۷ ب ۳۰۸ ب ۳۰۹ ب ۳۱۰ ب ۳۱۱ ب ۳۱۲ ب ۳۱۳ ب ۳۱۴ ب ۳۱۵ ب ۳۱۶ ب ۳۱۷ ب ۳۱۸ ب ۳۱۹ ب ۳۲۰ ب ۳۲۱ ب ۳۲۲ ب ۳۲۳ ب ۳۲۴ ب ۳۲۵ ب ۳۲۶ ب ۳۲۷ ب ۳۲۸ ب ۳۲۹ ب ۳۳۰ ب ۳۳۱ ب ۳۳۲ ب ۳۳۳ ب ۳۳۴ ب ۳۳۵ ب ۳۳۶ ب ۳۳۷ ب ۳۳۸ ب ۳۳۹ ب ۳۴۰ ب ۳۴۱ ب ۳۴۲ ب ۳۴۳ ب ۳۴۴ ب ۳۴۵ ب ۳۴۶ ب ۳۴۷ ب ۳۴۸ ب ۳۴۹ ب ۳۵۰ ب ۳۵۱ ب ۳۵۲ ب ۳۵۳ ب ۳۵۴ ب ۳۵۵ ب ۳۵۶ ب ۳۵۷ ب ۳۵۸ ب ۳۵۹ ب ۳۶۰ ب ۳۶۱ ب ۳۶۲ ب ۳۶۳ ب ۳۶۴ ب ۳۶۵ ب ۳۶۶ ب ۳۶۷ ب ۳۶۸ ب ۳۶۹ ب ۳۷۰ ب ۳۷۱ ب ۳۷۲ ب ۳۷۳ ب ۳۷۴ ب ۳۷۵ ب ۳۷۶ ب ۳۷۷ ب ۳۷۸ ب ۳۷۹ ب ۳۸۰ ب ۳۸۱ ب ۳۸۲ ب ۳۸۳ ب ۳۸۴ ب ۳۸۵ ب ۳۸۶ ب ۳۸۷ ب ۳۸۸ ب ۳۸۹ ب ۳۹۰ ب ۳۹۱ ب ۳۹۲ ب ۳۹۳ ب ۳۹۴ ب ۳۹۵ ب ۳۹۶ ب ۳۹۷ ب ۳۹۸ ب ۳۹۹ ب ۴۰۰ ب ۴۰۱ ب ۴۰۲ ب ۴۰۳ ب ۴۰۴ ب ۴۰۵ ب ۴۰۶ ب ۴۰۷ ب ۴۰۸ ب ۴۰۹ ب ۴۱۰ ب ۴۱۱ ب ۴۱۲ ب ۴۱۳ ب ۴۱۴ ب ۴۱۵ ب ۴۱۶ ب ۴۱۷ ب ۴۱۸ ب ۴۱۹ ب ۴۲۰ ب ۴۲۱ ب ۴۲۲ ب ۴۲۳ ب ۴۲۴ ب ۴۲۵ ب ۴۲۶ ب ۴۲۷ ب ۴۲۸ ب ۴۲۹ ب ۴۳۰ ب ۴۳۱ ب ۴۳۲ ب ۴۳۳ ب ۴۳۴ ب ۴۳۵ ب ۴۳۶ ب ۴۳۷ ب ۴۳۸ ب ۴۳۹ ب ۴۴۰ ب ۴۴۱ ب ۴۴۲ ب ۴۴۳ ب ۴۴۴ ب ۴۴۵ ب ۴۴۶ ب ۴۴۷ ب ۴۴۸ ب ۴۴۹ ب ۴۵۰ ب ۴۵۱ ب ۴۵۲ ب ۴۵۳ ب ۴۵۴ ب ۴۵۵ ب ۴۵۶ ب ۴۵۷ ب ۴۵۸ ب ۴۵۹ ب ۴۶۰ ب ۴۶۱ ب ۴۶۲ ب ۴۶۳ ب ۴۶۴ ب ۴۶۵ ب ۴۶۶ ب ۴۶۷ ب ۴۶۸ ب ۴۶۹ ب ۴۷۰ ب ۴۷۱ ب ۴۷۲ ب ۴۷۳ ب ۴۷۴ ب ۴۷۵ ب ۴۷۶ ب ۴۷۷ ب ۴۷۸ ب ۴۷۹ ب ۴۸۰ ب ۴۸۱ ب ۴۸۲ ب ۴۸۳ ب ۴۸۴ ب ۴۸۵ ب ۴۸۶ ب ۴۸۷ ب ۴۸۸ ب ۴۸۹ ب ۴۹۰ ب ۴۹۱ ب ۴۹۲ ب ۴۹۳ ب ۴۹۴ ب ۴۹۵ ب ۴۹۶ ب ۴۹۷ ب ۴۹۸ ب ۴۹۹ ب ۵۰۰ ب ۵۰۱ ب ۵۰۲ ب ۵۰۳ ب ۵۰۴ ب ۵۰۵ ب ۵۰۶ ب ۵۰۷ ب ۵۰۸ ب ۵۰۹ ب ۵۱۰ ب ۵۱۱ ب ۵۱۲ ب ۵۱۳ ب ۵۱۴ ب ۵۱۵ ب ۵۱۶ ب ۵۱۷ ب ۵۱۸ ب ۵۱۹ ب ۵۲۰ ب ۵۲۱ ب ۵۲۲ ب ۵۲۳ ب ۵۲۴ ب ۵۲۵ ب ۵۲۶ ب ۵۲۷ ب ۵۲۸ ب ۵۲۹ ب ۵۳۰ ب ۵۳۱ ب ۵۳۲ ب ۵۳۳ ب ۵۳۴ ب ۵۳۵ ب ۵۳۶ ب ۵۳۷ ب ۵۳۸ ب ۵۳۹ ب ۵۴۰ ب ۵۴۱ ب ۵۴۲ ب ۵۴۳ ب ۵۴۴ ب ۵۴۵ ب ۵۴۶ ب ۵۴۷ ب ۵۴۸ ب ۵۴۹ ب ۵۵۰ ب ۵۵۱ ب ۵۵۲ ب ۵۵۳ ب ۵۵۴ ب ۵۵۵ ب ۵۵۶ ب ۵۵۷ ب ۵۵۸ ب ۵۵۹ ب ۵۶۰ ب ۵۶۱ ب ۵۶۲ ب ۵۶۳ ب ۵۶۴ ب ۵۶۵ ب ۵۶۶ ب ۵۶۷ ب ۵۶۸ ب ۵۶۹ ب ۵۷۰ ب ۵۷۱ ب ۵۷۲ ب ۵۷۳ ب ۵۷۴ ب ۵۷۵ ب ۵۷۶ ب ۵۷۷ ب ۵۷۸ ب ۵۷۹ ب ۵۸۰ ب ۵۸۱ ب ۵۸۲ ب ۵۸۳ ب ۵۸۴ ب ۵۸۵ ب ۵۸۶ ب ۵۸۷ ب ۵۸۸ ب ۵۸۹ ب ۵۹۰ ب ۵۹۱ ب ۵۹۲ ب ۵۹۳ ب ۵۹۴ ب ۵۹۵ ب ۵۹۶ ب ۵۹۷ ب ۵۹۸ ب ۵۹۹ ب ۶۰۰ ب ۶۰۱ ب ۶۰۲ ب ۶۰۳ ب ۶۰۴ ب ۶۰۵ ب ۶۰۶ ب ۶۰۷ ب ۶۰۸ ب ۶۰۹ ب ۶۱۰ ب ۶۱۱ ب ۶۱۲ ب ۶۱۳ ب ۶۱۴ ب ۶۱۵ ب ۶۱۶ ب ۶۱۷ ب ۶۱۸ ب ۶۱۹ ب ۶۲۰ ب ۶۲۱ ب ۶۲۲ ب ۶۲۳ ب ۶۲۴ ب ۶۲۵ ب ۶۲۶ ب ۶۲۷ ب ۶۲۸ ب ۶۲۹ ب ۶۳۰ ب ۶۳۱ ب ۶۳۲ ب ۶۳۳ ب ۶۳۴ ب ۶۳۵ ب ۶۳۶ ب ۶۳۷ ب ۶۳۸ ب ۶۳۹ ب ۶۴۰ ب ۶۴۱ ب ۶۴۲ ب ۶۴۳ ب ۶۴۴ ب ۶۴۵ ب ۶۴۶ ب ۶۴۷ ب ۶۴۸ ب ۶۴۹ ب ۶۵۰ ب ۶۵۱ ب ۶۵۲ ب ۶۵۳ ب ۶۵۴ ب ۶۵۵ ب ۶۵۶ ب ۶۵۷ ب ۶۵۸ ب ۶۵۹ ب ۶۶۰ ب ۶۶۱ ب ۶۶۲ ب ۶۶۳ ب ۶۶۴ ب ۶۶۵ ب ۶۶۶ ب ۶۶۷ ب ۶۶۸ ب ۶۶۹ ب ۶۷۰ ب ۶۷۱ ب ۶۷۲ ب ۶۷۳ ب ۶۷۴ ب ۶۷۵ ب ۶۷۶ ب ۶۷۷ ب ۶۷۸ ب ۶۷۹ ب ۶۸۰ ب ۶۸۱ ب ۶۸۲ ب ۶۸۳ ب ۶۸۴ ب ۶۸۵ ب ۶۸۶ ب ۶۸۷ ب ۶۸۸ ب ۶۸۹ ب ۶۹۰ ب ۶۹۱ ب ۶۹۲ ب ۶۹۳ ب ۶۹۴ ب ۶۹۵ ب ۶۹۶ ب ۶۹۷ ب ۶۹۸ ب ۶۹۹ ب ۷۰۰ ب ۷۰۱ ب ۷۰۲ ب ۷۰۳ ب ۷۰۴ ب ۷۰۵ ب ۷۰۶ ب ۷۰۷ ب ۷۰۸ ب ۷۰۹ ب ۷۱۰ ب ۷۱۱ ب ۷۱۲ ب ۷۱۳ ب ۷۱۴ ب ۷۱۵ ب ۷۱۶ ب ۷۱۷ ب ۷۱۸ ب ۷۱۹ ب ۷۲۰ ب ۷۲۱ ب ۷۲۲ ب ۷۲۳ ب ۷۲۴ ب ۷۲۵ ب ۷۲۶ ب ۷۲۷ ب ۷۲۸ ب ۷۲۹ ب ۷۳۰ ب ۷۳۱ ب ۷۳۲ ب ۷۳۳ ب ۷۳۴ ب ۷۳۵ ب ۷۳۶ ب ۷۳۷ ب ۷۳۸ ب ۷۳۹ ب ۷۴۰ ب ۷۴۱ ب ۷۴۲ ب ۷۴۳ ب ۷۴۴ ب ۷۴۵ ب ۷۴۶ ب ۷۴۷ ب ۷۴۸ ب ۷۴۹ ب ۷۵۰ ب ۷۵۱ ب ۷۵۲ ب ۷۵۳ ب ۷۵۴ ب ۷۵۵ ب ۷۵۶ ب ۷۵۷ ب ۷۵۸ ب ۷۵۹ ب ۷۶۰ ب ۷۶۱ ب ۷۶۲ ب ۷۶۳ ب ۷۶۴ ب ۷۶۵ ب ۷۶۶ ب ۷۶۷ ب ۷۶۸ ب ۷۶۹ ب ۷۷۰ ب ۷۷۱ ب ۷۷۲ ب ۷۷۳ ب ۷۷۴ ب ۷۷۵ ب ۷۷۶ ب ۷۷۷ ب ۷۷۸ ب ۷۷۹ ب ۷۸۰ ب ۷۸۱ ب ۷۸۲ ب ۷۸۳ ب ۷۸۴ ب ۷۸۵ ب ۷۸۶ ب ۷۸۷ ب ۷۸۸ ب ۷۸۹ ب ۷۹۰ ب ۷۹۱ ب ۷۹۲ ب ۷۹۳ ب ۷۹۴ ب ۷۹۵ ب ۷۹۶ ب ۷۹۷ ب ۷۹۸ ب ۷۹۹ ب ۸۰۰ ب ۸۰۱ ب ۸۰۲ ب ۸۰۳ ب ۸۰۴ ب ۸۰۵ ب ۸۰۶ ب ۸۰۷ ب ۸۰۸ ب ۸۰۹ ب ۸۱۰ ب ۸۱۱ ب ۸۱۲ ب ۸۱۳ ب ۸۱۴ ب ۸۱۵ ب ۸۱۶ ب ۸۱۷ ب ۸۱۸ ب ۸۱۹ ب ۸۲۰ ب ۸۲۱ ب ۸۲۲ ب ۸۲۳ ب ۸۲۴ ب ۸۲۵ ب ۸۲۶ ب ۸۲۷ ب ۸۲۸ ب ۸۲۹ ب ۸۳۰ ب ۸۳۱ ب ۸۳۲ ب ۸۳۳ ب ۸۳۴ ب ۸۳۵ ب ۸۳۶ ب ۸۳۷ ب ۸۳۸ ب ۸۳۹ ب ۸۴۰ ب ۸۴۱ ب ۸۴۲ ب ۸۴۳ ب ۸۴۴ ب ۸۴۵ ب ۸۴۶ ب ۸۴۷ ب ۸۴۸ ب ۸۴۹ ب ۸۵۰ ب ۸۵۱ ب ۸۵۲ ب ۸۵۳ ب ۸۵۴ ب ۸۵۵ ب ۸۵۶ ب ۸۵۷ ب ۸۵۸ ب ۸۵۹ ب ۸۶۰ ب ۸۶۱ ب ۸۶۲ ب ۸۶۳ ب ۸۶۴ ب ۸۶۵ ب ۸۶۶ ب ۸۶۷ ب ۸۶۸ ب ۸۶۹ ب ۸۷۰ ب ۸۷۱ ب ۸۷۲ ب ۸۷۳ ب ۸۷۴ ب ۸۷۵ ب ۸۷۶ ب ۸۷۷ ب ۸۷۸ ب ۸۷۹ ب ۸۸۰ ب ۸۸۱ ب ۸۸۲ ب ۸۸۳ ب ۸۸۴ ب ۸۸۵ ب ۸۸۶ ب ۸۸۷ ب ۸۸۸ ب ۸۸۹ ب ۸۹۰ ب ۸۹۱ ب ۸۹۲ ب ۸۹۳ ب ۸۹۴ ب ۸۹۵ ب ۸۹۶ ب ۸۹۷ ب ۸۹۸ ب ۸۹۹ ب ۹۰۰ ب ۹۰۱ ب ۹۰۲ ب ۹۰۳ ب ۹۰۴ ب ۹۰۵ ب ۹۰۶ ب ۹۰۷ ب ۹۰۸ ب ۹۰۹ ب ۹۱۰ ب ۹۱۱ ب ۹۱۲ ب ۹۱۳ ب ۹۱۴ ب ۹۱۵ ب ۹۱۶ ب ۹۱۷ ب ۹۱۸ ب ۹۱۹ ب ۹۲۰ ب ۹۲۱ ب ۹۲۲ ب ۹۲۳ ب ۹۲۴ ب ۹۲۵ ب ۹۲۶ ب ۹۲۷ ب ۹۲۸ ب ۹۲۹ ب ۹۳۰ ب ۹۳۱ ب ۹۳۲ ب ۹۳۳ ب ۹۳۴ ب ۹۳۵ ب ۹۳۶ ب ۹۳۷ ب ۹۳۸ ب ۹۳۹ ب ۹۴۰ ب ۹۴۱ ب ۹۴۲ ب ۹۴۳ ب ۹۴۴ ب ۹۴۵ ب ۹۴۶ ب ۹۴۷ ب ۹۴۸ ب ۹۴۹ ب ۹۵۰ ب ۹۵۱ ب ۹۵۲ ب ۹۵۳ ب ۹۵۴ ب ۹۵۵ ب ۹۵۶ ب ۹۵۷ ب ۹۵۸ ب ۹۵۹ ب ۹۶۰ ب ۹۶۱ ب ۹۶۲ ب ۹۶۳ ب ۹۶۴ ب ۹۶۵ ب ۹۶۶ ب ۹۶۷ ب ۹۶۸ ب ۹۶۹ ب ۹۷۰ ب ۹۷۱ ب ۹۷۲ ب ۹۷۳ ب ۹۷۴ ب ۹۷۵ ب ۹۷۶ ب ۹۷۷ ب ۹۷۸ ب ۹۷۹ ب ۹۸۰ ب ۹۸۱ ب ۹۸۲ ب ۹۸۳ ب ۹۸۴ ب ۹۸۵ ب ۹۸۶ ب ۹۸۷ ب ۹۸۸ ب ۹۸۹ ب ۹۹۰ ب ۹۹۱ ب ۹۹۲ ب ۹۹۳ ب ۹۹۴ ب ۹۹۵ ب ۹۹۶ ب ۹۹۷ ب ۹۹۸ ب ۹۹۹ ب ۱۰۰۰ ب

مشکبارش مشام ایام را معطر ساخته **مثنوی** لب لعل نگین خاتم جم دهان از حلقهٔ انگشتری کم
زرنگ عارضش روی هوا لعل خم زلفش در آتش کرده صد نعل عذارش قبلهٔ آتش پرستان
دهانش آرزوی تنگدستان بادشاه این گوهر یکدانه را از دیدهٔ اغیار نهان داشتے و چون در شاهوار
در صدف ستر و صلاح پرورش دادی روزے جهت این دختر پیرایهٔ ترتیب می نمودند و با وستادی
زرگر که در صنعت خود کمالی داشته باشد احتیاج افتاد و دران شهر زرگرے بود که کورهٔ تفتان آفتاب
برای گداز زر او لائق بودی و بوتهٔ رخشان ماه کارگاه سیم پالای او را موافق نمودی در جوهر شناسی
بمثابه که بمجرد دیدن صدف قیمت دریکه در درون آن بودے بدانستی و در عیار گرفتن بمنزله که بی
تجربه محک از غش و صفای زر خبر دادی **مثنوی** روز و شب کوشش هنر کرده و ز هنر کار خود
چو زر کرده هر چه بتوان ز سیم و زر پرداخت ساختی آنچنانکه بتوان ساخت ملک آوازهٔ او شنیده بود
و بعضے از مصنوعات زیبا و کارهای اعلاے او دیده درین وقت او را بحرم طلبیدند و در باب
تربیت پیرایه با او گفت و شنیدی رفت مرد زرگر جوانے بود ظریف روی شیرین زبان دل بادشاه
در اثنای محاورات بمقالات او مائل شد و خاطر مبارک را بملاقات دائمی او رغبتے پدید آمد و او روز بروز
بهنرهای غریب و سخنهای عجیب بادشاه را شیفته ساختی و ساعت بساعت ملک نیز در تقریب و
تعظیم او بیفزودے تا محرم حریم سلطنت شد و دختر بادشاه که آفتاب و ماه سایه بروے بنگفنده بود
او را در پس پرده راه داد مصرع هر که شد محرم دل در حرم یار بماند و این بادشاه وزیرے
داشت بمتانت عقل مشهور و باصابت راے معروف و مذکور رقم کلک جهان کشایش
فتحنامهٔ نصرت بود و اثر فکر عالم آرایش طراز جامهٔ شوکت ارباب دین و دولت را بر راے
روشن او اعتقاد بودے و اصحاب ملک و ملت را از خامهٔ خضر خاصیتش مادهٔ حیات افزودے
فرد کلک تو بارک الله بر ملک و دین کشاده صد چشمهٔ آب حیوان از قطرهٔ سیاهے +
چون وزیر دید که پادشاه در تربیت زرگر از سر حد اعتدال در گذشته و مبالغهٔ اعزاز و اکرام او را
با قصے الغایه رسانیده از محض نصیحت و دولتخواهے در محل صالح و وقت پسندیده

بردہ و پوشش ۱۲ ۵۲
ای صاف کنندهٔ سیم ۵۳
۱۲ کہ این چہ دانش
و این هوشش ۱۲ ۵۴
ای جهد بلیغ در تحصیل هنر
بعمل آورده ۱۲ ۵۵ از
درباریان و مجرمیان ۱۲
۵۶ ای که همیشه حاضر
حضور این زرگر بسیار
شده باشد ۱۲ ۵۷
ای و اعیان دولت و
این مقصود بود ۱۲ ۵۸
ملک و ملت که در قبضهٔ
تمنیه است ۱۲ ۵۹
جلد و عایه مقرضه ۱۲ ۶۰
بردہ و نوید افزوده شده ۱۲ ۶۱

اذا الریح مالت مال حیث تمیل ونسبت با بیوفایان گفته اند فرد در طریق دوستی ثابت قدم چون کوه باش چون صبا تا چند بهر دم بر سر کوے دگر ملے در چرخ غداران ۱۲ وبا دشاه را باید که نظر بمحاسن اخلاق چاکران کند نه بتجمل واستظهار ایشان چه زینت خدمتگاران سلاطین عقل وکفایت ست واستظهار این طایفه دانش ودرایت وچون کسی بحلیهٔ فضائل حالی واز شیمهٔ رذائل خالی افتد وعفاف موروث وصلاح مکتسب که بایکدیگر جمع کند واز بوتهٔ امتحان برین نسق که تقریر افتاد ملخص وبی غش بیرون آید لازم بود که بادشاه در ترتیب او ترتیب مصالح نگاهدارد وبآهستگی وتدریج بمراتب تقرب مدارج تمکن رساند تا حرمت او در چشمها وهیبت او در دلها متمکن گردد وحکما گفته اند بادشاه در تربیت چاکران چون طبیب حاذق باید که تا در اول از حال بیمار ومدت ملال وکیفیت وکمیت علت واسباب وعلامات آن استکشافی تمام واستفساری شافی نه نماید وبر کلیات وجزئیات ودلائل نبض وقارورهٔ وقوفی کامل وشعوری شامل حاصل نکند در معالجت شروع ودر مداوات خوض نفرماید همچنین بادشاه نیز باید که تعرف حال خدمتگاران از جزئی وکلی بکند واندازهٔ کردار ومقدار گفتار وطریق هنجار هر یک بشناسد انگه آغاز تربیت وتقویت کند وآسان آسان بر کسی اعتماد نه نماید تا موجب حسرت وندامت نگردد و اصل الباب آنست که ملازم سلاطین معتمد وامین باید تا هم اسرار مالی وملکی از وقوف اغیار مصئون ماند وهم سپاهی ورعیت از ضرر واز آزار محفوظ باشند چه اگر یکے از مقربان عیاذاً بالله بصفت خیانت گرفتار باشد وسخن او نزد سلطان رتبهٔ قبول یابد بکین که بیگناهے را در معرض تلف افگند وموجب بدنامے بادشاه وخامت عاقبت او گردد واز نظائر این کلمات حکایت زرگر وسیاح ست رای پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که در دار الملک حلب بادشاهی نامدار وفرماندهی کامگار بود واکثر سلاطین روزگار حلقهٔ انقیاد او در گوش جان کشیده واغلب خواقین جهاندار غاشیهٔ امتثال او بر دوش دل گرفته قطعه سروری کز فر عدلش بست آئینها زمین قیصری کز نور رایش داشت آئینها زمان + هر کجا عزم جهانگیرش گران گردد رکاب فتح ونصرت را بدانجانب سبک گشتے عنان واین بادشاه دخترے داشت مهر پیکر ماه منظر که نور رخسارش چهرهٔ آفتاب را منور گردانیده بود وبوی زلف

ولیکن بادی مخبر آید
وراغب میشود حاجتمند آن
بادی خبیث وست الا بلبل وان
در اصل لغت خبیث ان گل
است نقض می شود بنقض تحیض
بضاد ونقیضا السکوت حرکت
در اصطلاح اطباء حرکت
دراد عضلات آن از انقباض
وانبساط بایک دیگر پیوسته
روح بواسطه باید وبیرون
گردن فضلات آن از اطلاق
بعض بر بعض ضعیف میآید
گرسنه گیرد طبیبان را
نزدست و نبض مضطرب

زائده اقطار نگشوده بود و
بعض صفحه ناقص از
اقطار نگشوده باشد ۱۲ +
بحسر الجواهر ۱۲ شیشه
جمع قواریر وزجاج
عبارت ست از شیشه
مدور مسطح که بر شکل شانه
ساخته باشند ودران
جول کنند تا طبیب نگاه
کند دروے چون بول را
بدین نام خوانند تصحیف
عمل باشد باسم حال

دولتی کہ از کارخانۂ نصرٌ من اللہ و فتح قریبٌ چہرہ کشاید و ہر عطیۂ سعادتی کہ بر منصۂ وما النصرُ الا من عند اللہ جلوہ نماید نصیب اتم و قسم اعم ازان بجانب سلطنت قباب مخصوص باد قطعہ تا بستر د
بدست صبا دایۂ چمن گرد از جبین لالہ و رخسار ارغوان گلزار دولت تو کہ دار د نسیم خلد محفوظ
باد از اثر غارت خزان قوی تر رسمے کنے در انچہ ملک فرمود نشناختن موضع اصطناع ست و بادشاہ
باید کہ نقود ملازمان خود را بانواع امتحان بر محک آزمایش زند و عیار رائے و رویت و اخلاص و
نصیحت ہر یکے معلوم گرداند و اعتماد بر پرہیزگارے و صلاحیت و امانت داری و صیانت
ایشان کند کہ سرمایۂ خدمت ملوک راستی ست و راستی بی خداترسی و دیانت وجود نگیرد و سرچشمہ
دانشہا خوف و خشیت باشد انما یخشی اللہ من عبادہ العلماء ہر ملازم سلطان کہ از خدا ترسد ہم
شاہ را مادۂ استظہار بوی قوے گردد و ہم رعیت را عمدہ امیدوارے از وروے نماید مثنوی
خداترس را بر رعیت گمار کہ معمار ملک ست پرہیزگار وزیر از خدا باید اندیشناک نہ از خوف
سلطان و بیم ہلاک والبتہ دروغگوی و ناراست شاید کہ در معرض محرمیت آید و در اسرار ملک
مجال مداخلت نیابد کہ ازان خللہا زاید و اثر ضرر آن بدتہاے مدید پدید آید رائے فرمود کہ این باب
بہ تفصیل احتیاج دارد چہ مردم بے اصل و فرومایہ بصفتہاے نیک آراستہ میباشند و بآخر
مہم ایشان روے تبرا جح نہادہ موجب انفعال تربیت کنندہ میشود بیت ناپاک اصل
اگرچہ در اول وفا کنند آخر ازان بگردد و عزم جفا کند برہمن گفت مفصل این سخن انست
کہ خدمتگار بادشاہ را سہ صفت می باید اول امانت در فعل کہ مرد امین پسندیدۂ خالق و خلائق
ست و محرمیت اسرار ملوک و مباشرت امور ممالک را شائستہ و لائق دوم راستی در قول چہ
وصمت دروغ عیبے عظیم ست و بادشاہ را از دروغ گویان احتراز فرمودن
فریضہ باشد و اگر کسے را ہمہ فضائل جمع گردد و بحق گذارے و وفاداری شہرت یابد
چون دروغگوی بود اعتماد را نشاید سوم اصلے پاک و ہمتے عالی کہ فرومایا و بے ہمت
قدر انعام و کرامت بواجبی نشناسد و از ہر جانب کہ نیاد آید میلان او ظاہر گردد مصرع

نصرت از جانب خدا بود
فتح قریب الحصول
بشارت نیز فتح نزدیک
بظہور رسد
جز این نیست کہ می ترسند از خدا عالمان از
بندگان او
نفع ارزانی شاہ جانب
اصل
وسیلہ نصرت
شاہ است ہوا
شہرت کسے فرد
فرومایہ بیشرف
را

وسزای غداران انیست مثنوی هران کز ستم خنجری برکشید فلک هم بدان خنجرش سر برید
چو سندان کسی سخت روئی نکرد که خالیکه تادیب برسر نخورد بعد از دفع دشمنان شاه حکم
ممالک را باوزیر گذاشت وخود با یران دخت بمعاشرت پرداخته وادکامرانی بداد فرد شب عشرت
غنیمت دان ودادخوشدلی بستان که درعالم نمیداند کسے احوال فردارا انیست داستان
فضیلت حلم وثبات وترجیح آن بردیگر اخلاق وعاوات ملوک وسلاطین وبرخردمندان پوشیده نماند
که فائده ازبیان این حکایات اعتبارخوانندگان وانتباه شنوندگان ست تا تجربت متقدمان
واشارت حکیمان رانمودار کارخود سازند ومصالح دین ودنیا وبنای کارهای امروز وفردا برقاعدهٔ
حکمت واساس کیاست نهند واز تهور وتهتک بجانب وقار وبردباری گرایند وهرکه بعنایت ازلی
اختصاص یابد هرآئینه فرق همتش بتاج تواضع زینت خواهد گرفت وکتف منقبتش بدولج حلم زیور
خواهد پذیرفت چه تواضع وحلم دشمن رادوست گرداند ودوست رابمرتبهٔ اقربارساند قطعه با حلم و
باتواضع اگرهمنشین شوے اغیار تو شود بوفا یار غار تو باهیچکس زخلق جهان دشمنی
مکن تابرمراد دوست رود روزگار تو

باب ۱۳ سیزدهم در اجتناب نمودن ملوک از قول اهل غدر وخیانت

بیت کهن فیلسوف جهان آزمائی سخن راچنین گشت برقع کشائی که چون رای دانشیلیم این
داستان ازبیدپای حکیم استماع نمود تنائیکه ازفحوای آن روائح محبت بمشام قدوسیان رسد ومضمونش
ازمناشیر تباشیر صبح سعادت خبردهد تقدیم فرمود وگفت بیت ای عقل رازرایت روشن شده مسائل
وی وهم رازذهنت حل گشته جمله مشکل شنیدم صفت منفعت حلم وبردباری ومضرت تهتک
وسبکساری وتفصیل ثبات وعلم بردیگر مناقب شهریاران واخلاق جهانداران بشناختم اکنون
بازگوید داستان ملوک ورداشتن ملازمان امین ومعتمد وبازنماید که کدام طائفه قدرترتیب نیکوترشناسد
وشکرنعمت کاملترگزارد برهمن درمقابلهٔ ثنائے ملک هدیهٔ دعا ترتیب فرموده گفت هرتحفه

حلم و رافت خسروانه و فرط کرم و رحمت بیکرانه وثوقی تمام بود این تامل بسبب آن وجود گرفت و اگر نه بندهٔ
را در فرمان سلطان توقف چگونه روا بود ملک فرمود که ای بلار قوی دل باش که دست تو در مملکت ما
گشاده است و فرمان تو در انفاذ با فرمان ما برابری یافته است و بر هر چه گوئی و کنی از حل و عقد و امر و نهی
اعتراضی نخواهد رفت بلار جواب داد که سوابق عنایت و میامن عاطفت بادشاهانه بر خدمت بندگان
رجحان دارد و اگر هزار سال عمر با هم از هزاریکی آنرا شکر نتوانم گزارد بیت با آنکه بصد زبان برآید سوسن
کی شکر بهار را تواند کردن اما حاجت بندگان آنست که پس ازین در کارها تعجیل نه نماید تا صفای عاقبت
کدورت ندامت سالم ماند ملک گفت این مناصحت را به سمع قبول اصغا فرمودیم و در مستقبل
بی مشاورت و استجازت مثال نخواهیم داد پس وزیر وایران دخت را خلعت گرانمایه ارزانی داشت از
کلبهٔ مفارقت بجملهٔ مواصلت خرامیده مجلس طرب بیاراست بیت یکی معتبر چشنی آراستند گلستان
عشرت به پیراستند ساقی زیبا از ساغر سیمین می صافی در کام حریفان میریخت و بادهٔ خوشگوار نهال
نشاط را در جویبار سینه آب میداد بیت جذابادهٔ نشاط انگیز کرده بازار لهو و عشرت تیز مطرب
خوش آواز با آهنگ نوائی هر گونه رود و ساز مرغ دل را در اهتزاز آورد می و نغمات اغانی نبوید عیش
و شادمانی اشارت کردی لطافت دستان عود نغمهٔ هزار دستان می نمود و نالهٔ دلکش چنگ از
آئینهٔ سینهٔ مستان زنگ می زدود مثنوی مغنی چو زهرا بر امشگری صراحی درخشنده چون مشتری
بقانون نوائی طرب گشته راست بنوعی که طبع فریبنده خواست بقیهٔ آن روز و تمام شب بعیش و
طرب گذرانیدند بیت چو روز دگر صبح گیتی فروز بفیروزی آورد شب را بروز ملک بار عام
داده بر تخت عدالت قرار گرفت و بلار وزیر شرط خدمت بجای آورده با صالت خود و وکالت
اهل و اولاد ملک از براهمه داد طلبید و تعبیر خوابهائیکه بر نمط مذکور تقریر کرده بودند تکرار کرد و حکم
سلطانی بران موجب شرف نفاذ یافت که کاریدون حکیم را حاضر گردانیدند و نکال عقوبت
براهمه را برای حکیم تفویض فرمود کاریدون صواب چنان دید که بعضی را بردار کشیدند
و جمعی را در پای فیل افکنده با خاک رهگذار یکسان ساختند و گفت جزای خائنان

عذر کرام الناس مقبول وزیر گفت ای ملک من بگناه خود اعتراف دارم و گناه من آنست
که در امضای فرمان ملک تاخیری جائز داشته ام و کشتن ایران دخت را موقوف گردانیده وازیم
این مقال ملول انگیز و هیبت این خطاب عتاب آمیز اندیشیده در قتل او تعجیل نکرده اکنون حکم و
فرمان ملک راست فرد گر لطف مینمائی وگر تیغ میزنی گردن نهاده ام چو اسیران بچنگ تو
چند انکه ملک این سخن استماع فرمود دلائل فرح و ابتهاج و شواهد مسرت و ارتیاح بر ناصیهٔ مبارکش
ظاهر گشته رایت ادامی محامد الهی باوج علیین رسانید و سجدات شکر نامتناهی بجا آورده نعرهٔ شادی
از ذروه سپهر برین گذرانیدند و گفت قطعه مژده ای بخت که مقصود ز در باز آمد به تن خسته دلان جان گرباز آمد
انکه چون غنچه ببویش لب جان می خندید رخ دولت ز گل افروخته بر باز آمد پس بفرمود که عجب
مانده بودم در انکه سخن بر وجهی میراندی که هلاک ایران دخت مفهوم میشد و من صدق اخلاص و مناصحت
تو می شناختم و میدانستم که در امضای آن توقفی خواهی کرد وزیر جواب داد که مفاوضهٔ من بنا بر آن بود تا
عزیمت ملک را نیکو بشناسم و بنگرم که ازان حکم نادم هست یا نه اگر شمارا بر همان عزم قتل او می یافتم
غائبانه بدان مهم می شتافتم اما چون دیدم که خاطر بابقای او مائل تر است گناه خود اظهار کردم و عذر تاخیر
را تقدیم نمودم ملک فرمود که خرم و کیاست تو درین باب بر من ظاهر تر گشت و اعتماد بر ذهن و فراست تو بیفزود
و خدمتی که بجای آوردی در معرض قبول افتاد و ثمرات آن هر چند زودتر بتو خواهد رسید این ساعت
باستظهار تمام بباید رفت و معذرت فراوان بایران دخت رسانید و التماس آمدن او که کلید ابواب
حصول آمانی و سرمایهٔ وصول فرح و شادمانی همان تواند بود بخوب تر وجهی نمود بیت بیا که
وصل ترا از خدای می خواهم بیا که گوش بر آواز و چشم بر راهم بلار از نزدیک ملک بیرون آمد و ایران دخت
را اشارت نجات و بشارت وصال رسانید فرد دلا چو غنچه شکایت ز کار بسته مکن
که باد صبح نسیم گره گشا آورد ایران دخت مثال حضور را امتثال نموده بخدمت ملک شتافت
و شرط بندگی بجای آورد و زبان منت داری و شکرگزاری بر گشاد و ملک گفت این منت از بلار
باید داشت که شرط مناصحت بجای آورد و در ادای این عزیمت تانی فرمود بلار گفت مرا بکمال

۱۲ ۵۷ پیوسته مژده وصول فرمان قتل
۱۲ ۵۸ قبول کرده شده است
۱۲ ۵۹ ۱۲ ۶۰ ۱۲ ۶۱ ۱۲ ۶۲ ۱۲ ۶۳ ۱۲ ۶۴ ۱۲ ۶۵ ۱۲ ۶۶ ۱۲ ۶۷ ۱۲ ۶۸ ۱۲ ۶۹ ۱۲ ۷۰ ۱۲ ۷۱ ۱۲ ۷۲ ۱۲ ۷۳ ۱۲ ۷۴ ۱۲ ۷۵ ۱۲ ۷۶ ۱۲ ۷۷ ۱۲ ۷۸ ۱۲ ۷۹ ۱۲ ۸۰ ۱۲ ۸۱ ۱۲ ۸۲ ۱۲ ۸۳ ۱۲ ۸۴ ۱۲ ۸۵ ۱۲ ۸۶ ۱۲ ۸۷ ۱۲ ۸۸ ۱۲ ۸۹ ۱۲ ۹۰ ۱۲ ۹۱ ۱۲ ۹۲ ۱۲ ۹۳ ۱۲ ۹۴ ۱۲ ۹۵ ۱۲ ۹۶ ۱۲ ۹۷ ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۹ ۱۲ ۱۰۰ ۱۲ ۱۰۱ ۱۲ ۱۰۲ ۱۲ ۱۰۳ ۱۲ ۱۰۴ ۱۲ ۱۰۵ ۱۲ ۱۰۶ ۱۲ ۱۰۷ ۱۲ ۱۰۸ ۱۲ ۱۰۹ ۱۲ ۱۱۰ ۱۲ ۱۱۱ ۱۲ ۱۱۲ ۱۲ ۱۱۳ ۱۲ ۱۱۴ ۱۲ ۱۱۵ ۱۲ ۱۱۶ ۱۲ ۱۱۷ ۱۲ ۱۱۸ ۱۲ ۱۱۹ ۱۲ ۱۲۰ ۱۲ ۱۲۱ ۱۲ ۱۲۲ ۱۲ ۱۲۳ ۱۲ ۱۲۴ ۱۲ ۱۲۵ ۱۲ ۱۲۶ ۱۲ ۱۲۷ ۱۲ ۱۲۸ ۱۲ ۱۲۹ ۱۲ ۱۳۰ ۱۲ ۱۳۱ ۱۲ ۱۳۲ ۱۲ ۱۳۳ ۱۲ ۱۳۴ ۱۲ ۱۳۵ ۱۲ ۱۳۶ ۱۲ ۱۳۷ ۱۲ ۱۳۸ ۱۲ ۱۳۹ ۱۲ ۱۴۰ ۱۲ ۱۴۱ ۱۲ ۱۴۲ ۱۲ ۱۴۳ ۱۲ ۱۴۴ ۱۲ ۱۴۵ ۱۲ ۱۴۶ ۱۲ ۱۴۷ ۱۲ ۱۴۸ ۱۲ ۱۴۹ ۱۲ ۱۵۰ ۱۲ ۱۵۱ ۱۲ ۱۵۲ ۱۲ ۱۵۳ ۱۲ ۱۵۴ ۱۲ ۱۵۵ ۱۲ ۱۵۶ ۱۲ ۱۵۷ ۱۲ ۱۵۸ ۱۲ ۱۵۹ ۱۲ ۱۶۰ ۱۲ ۱۶۱ ۱۲ ۱۶۲ ۱۲ ۱۶۳ ۱۲ ۱۶۴ ۱۲ ۱۶۵ ۱۲ ۱۶۶ ۱۲ ۱۶۷ ۱۲ ۱۶۸ ۱۲ ۱۶۹ ۱۲ ۱۷۰ ۱۲ ۱۷۱ ۱۲ ۱۷۲ ۱۲ ۱۷۳ ۱۲ ۱۷۴ ۱۲ ۱۷۵ ۱۲ ۱۷۶ ۱۲ ۱۷۷ ۱۲ ۱۷۸ ۱۲ ۱۷۹ ۱۲ ۱۸۰ ۱۲ ۱۸۱ ۱۲ ۱۸۲ ۱۲ ۱۸۳ ۱۲ ۱۸۴ ۱۲ ۱۸۵ ۱۲ ۱۸۶ ۱۲ ۱۸۷ ۱۲ ۱۸۸ ۱۲ ۱۸۹ ۱۲ ۱۹۰ ۱۲ ۱۹۱ ۱۲ ۱۹۲ ۱۲ ۱۹۳ ۱۲ ۱۹۴ ۱۲ ۱۹۵ ۱۲ ۱۹۶ ۱۲ ۱۹۷ ۱۲ ۱۹۸ ۱۲ ۱۹۹ ۱۲ ۲۰۰ ۱۲ ۲۰۱ ۱۲ ۲۰۲ ۱۲ ۲۰۳ ۱۲ ۲۰۴ ۱۲ ۲۰۵ ۱۲ ۲۰۶ ۱۲ ۲۰۷ ۱۲ ۲۰۸ ۱۲ ۲۰۹ ۱۲ ۲۱۰ ۱۲ ۲۱۱ ۱۲ ۲۱۲ ۱۲ ۲۱۳ ۱۲ ۲۱۴ ۱۲ ۲۱۵ ۱۲ ۲۱۶ ۱۲ ۲۱۷ ۱۲ ۲۱۸ ۱۲ ۲۱۹ ۱۲ ۲۲۰ ۱۲ ۲۲۱ ۱۲ ۲۲۲ ۱۲ ۲۲۳ ۱۲ ۲۲۴ ۱۲ ۲۲۵ ۱۲ ۲۲۶ ۱۲ ۲۲۷ ۱۲ ۲۲۸ ۱۲ ۲۲۹ ۱۲ ۲۳۰ ۱۲ ۲۳۱ ۱۲ ۲۳۲ ۱۲ ۲۳۳ ۱۲ ۲۳۴ ۱۲ ۲۳۵ ۱۲ ۲۳۶ ۱۲ ۲۳۷ ۱۲ ۲۳۸ ۱۲ ۲۳۹ ۱۲ ۲۴۰ ۱۲ ۲۴۱ ۱۲ ۲۴۲ ۱۲ ۲۴۳ ۱۲ ۲۴۴ ۱۲ ۲۴۵ ۱۲ ۲۴۶ ۱۲ ۲۴۷ ۱۲ ۲۴۸ ۱۲ ۲۴۹ ۱۲ ۲۵۰ ۱۲ ۲۵۱ ۱۲ ۲۵۲ ۱۲ ۲۵۳ ۱۲ ۲۵۴ ۱۲ ۲۵۵ ۱۲ ۲۵۶ ۱۲ ۲۵۷ ۱۲ ۲۵۸ ۱۲ ۲۵۹ ۱۲ ۲۶۰ ۱۲ ۲۶۱ ۱۲ ۲۶۲ ۱۲ ۲۶۳ ۱۲ ۲۶۴ ۱۲ ۲۶۵ ۱۲ ۲۶۶ ۱۲ ۲۶۷ ۱۲ ۲۶۸ ۱۲ ۲۶۹ ۱۲ ۲۷۰ ۱۲ ۲۷۱ ۱۲ ۲۷۲ ۱۲ ۲۷۳ ۱۲ ۲۷۴ ۱۲ ۲۷۵ ۱۲ ۲۷۶ ۱۲ ۲۷۷ ۱۲ ۲۷۸ ۱۲ ۲۷۹ ۱۲ ۲۸۰ ۱۲ ۲۸۱ ۱۲ ۲۸۲ ۱۲ ۲۸۳ ۱۲ ۲۸۴ ۱۲ ۲۸۵ ۱۲ ۲۸۶ ۱۲ ۲۸۷ ۱۲ ۲۸۸ ۱۲ ۲۸۹ ۱۲ ۲۹۰ ۱۲ ۲۹۱ ۱۲ ۲۹۲ ۱۲ ۲۹۳ ۱۲ ۲۹۴ ۱۲ ۲۹۵ ۱۲ ۲۹۶ ۱۲ ۲۹۷ ۱۲ ۲۹۸ ۱۲ ۲۹۹ ۱۲ ۳۰۰ ۱۲ ۳۰۱ ۱۲ ۳۰۲ ۱۲ ۳۰۳ ۱۲ ۳۰۴ ۱۲ ۳۰۵ ۱۲ ۳۰۶ ۱۲ ۳۰۷ ۱۲ ۳۰۸ ۱۲ ۳۰۹ ۱۲ ۳۱۰ ۱۲ ۳۱۱ ۱۲ ۳۱۲ ۱۲ ۳۱۳ ۱۲ ۳۱۴ ۱۲ ۳۱۵ ۱۲ ۳۱۶ ۱۲ ۳۱۷ ۱۲ ۳۱۸ ۱۲ ۳۱۹ ۱۲ ۳۲۰ ۱۲ ۳۲۱ ۱۲ ۳۲۲ ۱۲ ۳۲۳ ۱۲ ۳۲۴ ۱۲ ۳۲۵ ۱۲ ۳۲۶ ۱۲ ۳۲۷ ۱۲ ۳۲۸ ۱۲ ۳۲۹ ۱۲ ۳۳۰ ۱۲ ۳۳۱ ۱۲ ۳۳۲ ۱۲ ۳۳۳ ۱۲ ۳۳۴ ۱۲ ۳۳۵ ۱۲ ۳۳۶ ۱۲ ۳۳۷ ۱۲ ۳۳۸ ۱۲ ۳۳۹ ۱۲ ۳۴۰ ۱۲ ۳۴۱ ۱۲ ۳۴۲ ۱۲ ۳۴۳ ۱۲ ۳۴۴ ۱۲ ۳۴۵ ۱۲ ۳۴۶ ۱۲ ۳۴۷ ۱۲ ۳۴۸ ۱۲ ۳۴۹ ۱۲ ۳۵۰ ۱۲ ۳۵۱ ۱۲ ۳۵۲ ۱۲ ۳۵۳ ۱۲ ۳۵۴ ۱۲ ۳۵۵ ۱۲ ۳۵۶ ۱۲ ۳۵۷ ۱۲ ۳۵۸ ۱۲ ۳۵۹ ۱۲ ۳۶۰ ۱۲ ۳۶۱ ۱۲ ۳۶۲ ۱۲ ۳۶۳ ۱۲ ۳۶۴ ۱۲ ۳۶۵ ۱۲ ۳۶۶ ۱۲ ۳۶۷ ۱۲ ۳۶۸ ۱۲ ۳۶۹ ۱۲ ۳۷۰ ۱۲ ۳۷۱ ۱۲ ۳۷۲ ۱۲ ۳۷۳ ۱۲ ۳۷۴ ۱۲ ۳۷۵ ۱۲ ۳۷۶ ۱۲ ۳۷۷ ۱۲ ۳۷۸ ۱۲ ۳۷۹ ۱۲ ۳۸۰ ۱۲ ۳۸۱ ۱۲ ۳۸۲ ۱۲ ۳۸۳ ۱۲ ۳۸۴ ۱۲ ۳۸۵ ۱۲ ۳۸۶ ۱۲ ۳۸۷ ۱۲ ۳۸۸ ۱۲ ۳۸۹ ۱۲ ۳۹۰ ۱۲ ۳۹۱ ۱۲ ۳۹۲ ۱۲ ۳۹۳ ۱۲ ۳۹۴ ۱۲ ۳۹۵ ۱۲ ۳۹۶ ۱۲ ۳۹۷ ۱۲ ۳۹۸ ۱۲ ۳۹۹ ۱۲ ۴۰۰ ۱۲ ۴۰۱ ۱۲ ۴۰۲ ۱۲ ۴۰۳ ۱۲ ۴۰۴ ۱۲ ۴۰۵ ۱۲ ۴۰۶ ۱۲ ۴۰۷ ۱۲ ۴۰۸ ۱۲ ۴۰۹ ۱۲ ۴۱۰ ۱۲ ۴۱۱ ۱۲ ۴۱۲ ۱۲ ۴۱۳ ۱۲ ۴۱۴ ۱۲ ۴۱۵ ۱۲ ۴۱۶ ۱۲ ۴۱۷ ۱۲ ۴۱۸ ۱۲ ۴۱۹ ۱۲ ۴۲۰ ۱۲ ۴۲۱ ۱۲ ۴۲۲ ۱۲ ۴۲۳ ۱۲ ۴۲۴ ۱۲ ۴۲۵ ۱۲ ۴۲۶ ۱۲ ۴۲۷ ۱۲ ۴۲۸ ۱۲ ۴۲۹ ۱۲ ۴۳۰ ۱۲ ۴۳۱ ۱۲ ۴۳۲ ۱۲ ۴۳۳ ۱۲ ۴۳۴ ۱۲ ۴۳۵ ۱۲ ۴۳۶ ۱۲ ۴۳۷ ۱۲ ۴۳۸ ۱۲ ۴۳۹ ۱۲ ۴۴۰ ۱۲ ۴۴۱ ۱۲ ۴۴۲ ۱۲ ۴۴۳ ۱۲ ۴۴۴ ۱۲ ۴۴۵ ۱۲ ۴۴۶ ۱۲ ۴۴۷ ۱۲ ۴۴۸ ۱۲ ۴۴۹ ۱۲ ۴۵۰ ۱۲ ۴۵۱ ۱۲ ۴۵۲ ۱۲ ۴۵۳ ۱۲ ۴۵۴ ۱۲ ۴۵۵ ۱۲ ۴۵۶ ۱۲ ۴۵۷ ۱۲ ۴۵۸ ۱۲ ۴۵۹ ۱۲ ۴۶۰ ۱۲ ۴۶۱ ۱۲ ۴۶۲ ۱۲ ۴۶۳ ۱۲ ۴۶۴ ۱۲ ۴۶۵ ۱۲ ۴۶۶ ۱۲ ۴۶۷ ۱۲ ۴۶۸ ۱۲ ۴۶۹ ۱۲ ۴۷۰ ۱۲ ۴۷۱ ۱۲ ۴۷۲ ۱۲ ۴۷۳ ۱۲ ۴۷۴ ۱۲ ۴۷۵ ۱۲ ۴۷۶ ۱۲ ۴۷۷ ۱۲ ۴۷۸ ۱۲ ۴۷۹ ۱۲ ۴۸۰ ۱۲ ۴۸۱ ۱۲ ۴۸۲ ۱۲ ۴۸۳ ۱۲ ۴۸۴ ۱۲ ۴۸۵ ۱۲ ۴۸۶ ۱۲ ۴۸۷ ۱۲ ۴۸۸ ۱۲ ۴۸۹ ۱۲ ۴۹۰ ۱۲ ۴۹۱ ۱۲ ۴۹۲ ۱۲ ۴۹۳ ۱۲ ۴۹۴ ۱۲ ۴۹۵ ۱۲ ۴۹۶ ۱۲ ۴۹۷ ۱۲ ۴۹۸ ۱۲ ۴۹۹ ۱۲ ۵۰۰ ۱۲ ۵۰۱ ۱۲ ۵۰۲ ۱۲ ۵۰۳ ۱۲ ۵۰۴ ۱۲ ۵۰۵ ۱۲ ۵۰۶ ۱۲ ۵۰۷ ۱۲ ۵۰۸ ۱۲ ۵۰۹ ۱۲ ۵۱۰ ۱۲ ۵۱۱ ۱۲ ۵۱۲ ۱۲ ۵۱۳ ۱۲ ۵۱۴ ۱۲ ۵۱۵ ۱۲ ۵۱۶ ۱۲ ۵۱۷ ۱۲ ۵۱۸ ۱۲ ۵۱۹ ۱۲ ۵۲۰ ۱۲ ۵۲۱ ۱۲ ۵۲۲ ۱۲ ۵۲۳ ۱۲ ۵۲۴ ۱۲ ۵۲۵ ۱۲ ۵۲۶ ۱۲ ۵۲۷ ۱۲ ۵۲۸ ۱۲ ۵۲۹ ۱۲ ۵۳۰ ۱۲ ۵۳۱ ۱۲ ۵۳۲ ۱۲ ۵۳۳ ۱۲ ۵۳۴ ۱۲ ۵۳۵ ۱۲ ۵۳۶ ۱۲ ۵۳۷ ۱۲ ۵۳۸ ۱۲ ۵۳۹ ۱۲ ۵۴۰ ۱۲ ۵۴۱ ۱۲ ۵۴۲ ۱۲ ۵۴۳ ۱۲ ۵۴۴ ۱۲ ۵۴۵ ۱۲ ۵۴۶ ۱۲ ۵۴۷ ۱۲ ۵۴۸ ۱۲ ۵۴۹ ۱۲ ۵۵۰ ۱۲ ۵۵۱ ۱۲ ۵۵۲ ۱۲ ۵۵۳ ۱۲ ۵۵۴ ۱۲ ۵۵۵ ۱۲ ۵۵۶ ۱۲ ۵۵۷ ۱۲ ۵۵۸ ۱۲ ۵۵۹ ۱۲ ۵۶۰ ۱۲ ۵۶۱ ۱۲ ۵۶۲ ۱۲ ۵۶۳ ۱۲ ۵۶۴ ۱۲ ۵۶۵ ۱۲ ۵۶۶ ۱۲ ۵۶۷ ۱۲ ۵۶۸ ۱۲ ۵۶۹ ۱۲ ۵۷۰ ۱۲ ۵۷۱ ۱۲ ۵۷۲ ۱۲ ۵۷۳ ۱۲ ۵۷۴ ۱۲ ۵۷۵ ۱۲ ۵۷۶ ۱۲ ۵۷۷ ۱۲ ۵۷۸ ۱۲ ۵۷۹ ۱۲ ۵۸۰ ۱۲ ۵۸۱ ۱۲ ۵۸۲ ۱۲ ۵۸۳ ۱۲ ۵۸۴ ۱۲ ۵۸۵ ۱۲ ۵۸۶ ۱۲ ۵۸۷ ۱۲ ۵۸۸ ۱۲ ۵۸۹ ۱۲ ۵۹۰ ۱۲ ۵۹۱ ۱۲ ۵۹۲ ۱۲ ۵۹۳ ۱۲ ۵۹۴ ۱۲ ۵۹۵ ۱۲ ۵۹۶ ۱۲ ۵۹۷ ۱۲ ۵۹۸ ۱۲ ۵۹۹ ۱۲ ۶۰۰ ۱۲ ۶۰۱ ۱۲ ۶۰۲ ۱۲ ۶۰۳ ۱۲ ۶۰۴ ۱۲ ۶۰۵ ۱۲ ۶۰۶ ۱۲ ۶۰۷ ۱۲ ۶۰۸ ۱۲ ۶۰۹ ۱۲ ۶۱۰ ۱۲ ۶۱۱ ۱۲ ۶۱۲ ۱۲ ۶۱۳ ۱۲ ۶۱۴ ۱۲ ۶۱۵ ۱۲ ۶۱۶ ۱۲ ۶۱۷ ۱۲ ۶۱۸ ۱۲ ۶۱۹ ۱۲ ۶۲۰ ۱۲ ۶۲۱ ۱۲ ۶۲۲ ۱۲ ۶۲۳ ۱۲ ۶۲۴ ۱۲ ۶۲۵ ۱۲ ۶۲۶ ۱۲ ۶۲۷ ۱۲ ۶۲۸ ۱۲ ۶۲۹ ۱۲ ۶۳۰ ۱۲ ۶۳۱ ۱۲ ۶۳۲ ۱۲ ۶۳۳ ۱۲ ۶۳۴ ۱۲ ۶۳۵ ۱۲ ۶۳۶ ۱۲ ۶۳۷ ۱۲ ۶۳۸ ۱۲ ۶۳۹ ۱۲ ۶۴۰ ۱۲ ۶۴۱ ۱۲ ۶۴۲ ۱۲ ۶۴۳ ۱۲ ۶۴۴ ۱۲ ۶۴۵ ۱۲ ۶۴۶ ۱۲ ۶۴۷ ۱۲ ۶۴۸ ۱۲ ۶۴۹ ۱۲ ۶۵۰ ۱۲ ۶۵۱ ۱۲ ۶۵۲ ۱۲ ۶۵۳ ۱۲ ۶۵۴ ۱۲ ۶۵۵ ۱۲ ۶۵۶ ۱۲ ۶۵۷ ۱۲ ۶۵۸ ۱۲ ۶۵۹ ۱۲ ۶۶۰ ۱۲ ۶۶۱ ۱۲ ۶۶۲ ۱۲ ۶۶۳ ۱۲ ۶۶۴ ۱۲ ۶۶۵ ۱۲ ۶۶۶ ۱۲ ۶۶۷ ۱۲ ۶۶۸ ۱۲ ۶۶۹ ۱۲ ۶۷۰ ۱۲ ۶۷۱ ۱۲ ۶۷۲ ۱۲ ۶۷۳ ۱۲ ۶۷۴ ۱۲ ۶۷۵ ۱۲ ۶۷۶ ۱۲ ۶۷۷ ۱۲ ۶۷۸ ۱۲ ۶۷۹ ۱۲ ۶۸۰ ۱۲ ۶۸۱ ۱۲ ۶۸۲ ۱۲ ۶۸۳ ۱۲ ۶۸۴ ۱۲ ۶۸۵ ۱۲ ۶۸۶ ۱۲ ۶۸۷ ۱۲ ۶۸۸ ۱۲ ۶۸۹ ۱۲ ۶۹۰ ۱۲ ۶۹۱ ۱۲ ۶۹۲ ۱۲ ۶۹۳ ۱۲ ۶۹۴ ۱۲ ۶۹۵ ۱۲ ۶۹۶ ۱۲ ۶۹۷ ۱۲ ۶۹۸ ۱۲ ۶۹۹ ۱۲ ۷۰۰ ۱۲ ۷۰۱ ۱۲ ۷۰۲ ۱۲ ۷۰۳ ۱۲ ۷۰۴ ۱۲ ۷۰۵ ۱۲ ۷۰۶ ۱۲ ۷۰۷ ۱۲ ۷۰۸ ۱۲ ۷۰۹ ۱۲ ۷۱۰ ۱۲ ۷۱۱ ۱۲ ۷۱۲ ۱۲ ۷۱۳ ۱۲ ۷۱۴ ۱۲ ۷۱۵ ۱۲ ۷۱۶ ۱۲ ۷۱۷ ۱۲ ۷۱۸ ۱۲ ۷۱۹ ۱۲ ۷۲۰ ۱۲ ۷۲۱ ۱۲ ۷۲۲ ۱۲ ۷۲۳ ۱۲ ۷۲۴ ۱۲ ۷۲۵ ۱۲ ۷۲۶ ۱۲ ۷۲۷ ۱۲ ۷۲۸ ۱۲ ۷۲۹ ۱۲ ۷۳۰ ۱۲ ۷۳۱ ۱۲ ۷۳۲ ۱۲ ۷۳۳ ۱۲ ۷۳۴ ۱۲ ۷۳۵ ۱۲ ۷۳۶ ۱۲ ۷۳۷ ۱۲ ۷۳۸ ۱۲ ۷۳۹ ۱۲ ۷۴۰ ۱۲ ۷۴۱ ۱۲ ۷۴۲ ۱۲ ۷۴۳ ۱۲ ۷۴۴ ۱۲ ۷۴۵ ۱۲ ۷۴۶ ۱۲ ۷۴۷ ۱۲ ۷۴۸ ۱۲ ۷۴۹ ۱۲ ۷۵۰ ۱۲ ۷۵۱ ۱۲ ۷۵۲ ۱۲ ۷۵۳ ۱۲ ۷۵۴ ۱۲ ۷۵۵ ۱۲ ۷۵۶ ۱۲ ۷۵۷ ۱۲ ۷۵۸ ۱۲ ۷۵۹ ۱۲ ۷۶۰ ۱۲ ۷۶۱ ۱۲ ۷۶۲ ۱۲ ۷۶۳ ۱۲ ۷۶۴ ۱۲ ۷۶۵ ۱۲ ۷۶۶ ۱۲ ۷۶۷ ۱۲ ۷۶۸ ۱۲ ۷۶۹ ۱۲ ۷۷۰ ۱۲ ۷۷۱ ۱۲ ۷۷۲ ۱۲ ۷۷۳ ۱۲ ۷۷۴ ۱۲ ۷۷۵ ۱۲ ۷۷۶ ۱۲ ۷۷۷ ۱۲ ۷۷۸ ۱۲ ۷۷۹ ۱۲ ۷۸۰ ۱۲ ۷۸۱ ۱۲ ۷۸۲ ۱۲ ۷۸۳ ۱۲ ۷۸۴ ۱۲ ۷۸۵ ۱۲ ۷۸۶ ۱۲ ۷۸۷ ۱۲ ۷۸۸ ۱۲ ۷۸۹ ۱۲ ۷۹۰ ۱۲ ۷۹۱ ۱۲ ۷۹۲ ۱۲ ۷۹۳ ۱۲ ۷۹۴ ۱۲ ۷۹۵ ۱۲ ۷۹۶ ۱۲ ۷۹۷ ۱۲ ۷۹۸ ۱۲ ۷۹۹ ۱۲ ۸۰۰ ۱۲ ۸۰۱ ۱۲ ۸۰۲ ۱۲ ۸۰۳ ۱۲ ۸۰۴ ۱۲ ۸۰۵ ۱۲ ۸۰۶ ۱۲ ۸۰۷ ۱۲ ۸۰۸ ۱۲ ۸۰۹ ۱۲ ۸۱۰ ۱۲ ۸۱۱ ۱۲ ۸۱۲ ۱۲ ۸۱۳ ۱۲ ۸۱۴ ۱۲ ۸۱۵ ۱۲ ۸۱۶ ۱۲ ۸۱۷ ۱۲ ۸۱۸ ۱۲ ۸۱۹ ۱۲ ۸۲۰ ۱۲ ۸۲۱ ۱۲ ۸۲۲ ۱۲ ۸۲۳ ۱۲ ۸۲۴ ۱۲ ۸۲۵ ۱۲ ۸۲۶ ۱۲ ۸۲۷ ۱۲ ۸۲۸ ۱۲ ۸۲۹ ۱۲ ۸۳۰ ۱۲ ۸۳۱ ۱۲ ۸۳۲ ۱۲ ۸۳۳ ۱۲ ۸۳۴ ۱۲ ۸۳۵ ۱۲ ۸۳۶ ۱۲ ۸۳۷ ۱۲ ۸۳۸ ۱۲ ۸۳۹ ۱۲ ۸۴۰ ۱۲ ۸۴۱ ۱۲ ۸۴۲ ۱۲ ۸۴۳ ۱۲ ۸۴۴ ۱۲ ۸۴۵ ۱۲ ۸۴۶ ۱۲ ۸۴۷ ۱۲ ۸۴۸ ۱۲ ۸۴۹ ۱۲ ۸۵۰ ۱۲ ۸۵۱ ۱۲ ۸۵۲ ۱۲ ۸۵۳ ۱۲ ۸۵۴ ۱۲ ۸۵۵ ۱۲ ۸۵۶ ۱۲ ۸۵۷ ۱۲ ۸۵۸ ۱۲ ۸۵۹ ۱۲ ۸۶۰ ۱۲ ۸۶۱ ۱۲ ۸۶۲ ۱۲ ۸۶۳ ۱۲ ۸۶۴ ۱۲ ۸۶۵ ۱۲ ۸۶۶ ۱۲ ۸۶۷ ۱۲ ۸۶۸ ۱۲ ۸۶۹ ۱۲ ۸۷۰ ۱۲ ۸۷۱ ۱۲ ۸۷۲ ۱۲ ۸۷۳ ۱۲ ۸۷۴ ۱۲ ۸۷۵ ۱۲ ۸۷۶ ۱۲ ۸۷۷ ۱۲ ۸۷۸ ۱۲ ۸۷۹ ۱۲ ۸۸۰ ۱۲ ۸۸۱ ۱۲ ۸۸۲ ۱۲ ۸۸۳ ۱۲ ۸۸۴ ۱۲ ۸۸۵ ۱۲ ۸۸۶ ۱۲ ۸۸۷ ۱۲ ۸۸۸ ۱۲ ۸۸۹ ۱۲ ۸۹۰ ۱۲ ۸۹۱ ۱۲ ۸۹۲ ۱۲ ۸۹۳ ۱۲ ۸۹۴ ۱۲ ۸۹۵ ۱۲ ۸۹۶ ۱۲ ۸۹۷ ۱۲ ۸۹۸ ۱۲ ۸۹۹ ۱۲ ۹۰۰ ۱۲ ۹۰۱ ۱۲ ۹۰۲ ۱۲ ۹۰۳ ۱۲ ۹۰۴ ۱۲ ۹۰۵ ۱۲ ۹۰۶ ۱۲ ۹۰۷ ۱۲ ۹۰۸ ۱۲ ۹۰۹ ۱۲ ۹۱۰ ۱۲ ۹۱۱ ۱۲ ۹۱۲ ۱۲ ۹۱۳ ۱۲ ۹۱۴ ۱۲ ۹۱۵ ۱۲ ۹۱۶ ۱۲ ۹۱۷ ۱۲ ۹۱۸ ۱۲ ۹۱۹ ۱۲ ۹۲۰ ۱۲ ۹۲۱ ۱۲ ۹۲۲ ۱۲ ۹۲۳ ۱۲ ۹۲۴ ۱۲ ۹۲۵ ۱۲ ۹۲۶ ۱۲ ۹۲۷ ۱۲ ۹۲۸ ۱۲ ۹۲۹ ۱۲ ۹۳۰ ۱۲ ۹۳۱ ۱۲ ۹۳۲ ۱۲ ۹۳۳ ۱۲ ۹۳۴ ۱۲ ۹۳۵ ۱۲ ۹۳۶ ۱۲ ۹۳۷ ۱۲ ۹۳۸ ۱۲ ۹۳۹ ۱۲ ۹۴۰ ۱۲ ۹۴۱ ۱۲ ۹۴۲ ۱۲ ۹۴۳ ۱۲ ۹۴۴ ۱۲ ۹۴۵ ۱۲ ۹۴۶ ۱۲ ۹۴۷ ۱۲ ۹۴۸ ۱۲ ۹۴۹ ۱۲ ۹۵۰ ۱۲ ۹۵۱ ۱۲ ۹۵۲ ۱۲ ۹۵۳ ۱۲ ۹۵۴ ۱۲ ۹۵۵ ۱۲ ۹۵۶ ۱۲ ۹۵۷ ۱۲ ۹۵۸ ۱۲ ۹۵۹ ۱۲ ۹۶۰ ۱۲ ۹۶۱ ۱۲ ۹۶۲ ۱۲ ۹۶۳ ۱۲ ۹۶۴ ۱۲ ۹۶۵ ۱۲ ۹۶۶ ۱۲ ۹۶۷ ۱۲ ۹۶۸ ۱۲ ۹۶۹ ۱۲ ۹۷۰ ۱۲ ۹۷۱ ۱۲ ۹۷۲ ۱۲ ۹۷۳ ۱۲ ۹۷۴ ۱۲ ۹۷۵ ۱۲ ۹۷۶ ۱۲ ۹۷۷ ۱۲ ۹۷۸ ۱۲ ۹۷۹ ۱۲ ۹۸۰ ۱۲ ۹۸۱ ۱۲ ۹۸۲ ۱۲ ۹۸۳ ۱۲ ۹۸۴ ۱۲ ۹۸۵ ۱۲ ۹۸۶ ۱۲ ۹۸۷ ۱۲ ۹۸۸ ۱۲ ۹۸۹ ۱۲ ۹۹۰ ۱۲ ۹۹۱ ۱۲ ۹۹۲ ۱۲ ۹۹۳ ۱۲ ۹۹۴ ۱۲ ۹۹۵ ۱۲ ۹۹۶ ۱۲ ۹۹۷ ۱۲ ۹۹۸ ۱۲ ۹۹۹ ۱۲ ۱۰۰۰ ۱۲ ۱۰۰۱ ۱۲ ۱۰۰۲ ۱۲ ۱۰۰۳ ۱۲ ۱۰۰۴ ۱۲ ۱۰۰۵ ۱۲ ۱۰۰۶ ۱۲ ۱۰۰۷ ۱۲ ۱۰۰۸ ۱۲ ۱۰۰۹ ۱۲ ۱۰۱۰ ۱۲ ۱۰۱۱ ۱۲ ۱۰۱۲ ۱۲ ۱۰۱۳ ۱۲ ۱۰۱۴ ۱۲ ۱۰۱۵ ۱۲ ۱۰۱۶ ۱۲ ۱۰۱۷ ۱۲ ۱۰۱۸ ۱۲ ۱۰۱۹ ۱۲ ۱۰۲۰ ۱۲ ۱۰۲۱ ۱۲ ۱۰۲۲ ۱۲ ۱۰۲۳ ۱۲ ۱۰۲۴ ۱۲ ۱۰۲۵ ۱۲ ۱۰۲۶ ۱۲ ۱۰۲۷ ۱۲ ۱۰۲۸ ۱۲ ۱۰۲۹ ۱۲ ۱۰۳۰ ۱۲ ۱۰۳۱ ۱۲ ۱۰۳۲ ۱۲ ۱۰۳۳ ۱۲ ۱۰۳۴ ۱۲ ۱۰۳۵ ۱۲ ۱۰۳۶ ۱۲ ۱۰۳۷ ۱۲ ۱۰۳۸ ۱۲ ۱۰۳۹ ۱۲ ۱۰۴۰ ۱۲ ۱۰۴۱ ۱۲ ۱۰۴۲ ۱۲ ۱۰۴۳ ۱۲ ۱۰۴۴ ۱۲ ۱۰۴۵ ۱۲ ۱۰۴۶ ۱۲ ۱۰۴۷ ۱۲ ۱۰۴۸ ۱۲ ۱۰۴۹ ۱۲ ۱۰۵۰ ۱۲ ۱۰۵۱ ۱۲ ۱۰۵۲ ۱۲ ۱۰۵۳ ۱۲ ۱۰۵۴ ۱۲ ۱۰۵۵ ۱۲ ۱۰۵۶ ۱۲ ۱۰۵۷ ۱۲ ۱۰۵۸ ۱۲ ۱۰۵۹ ۱۲ ۱۰۶۰ ۱۲ ۱۰۶۱ ۱۲ ۱۰۶۲ ۱۲ ۱۰۶۳ ۱۲ ۱۰۶۴ ۱۲ ۱۰۶۵ ۱۲ ۱۰۶۶ ۱۲ ۱۰۶۷ ۱۲ ۱۰۶۸ ۱۲ ۱۰۶۹ ۱۲ ۱۰۷۰ ۱۲ ۱۰۷۱ ۱۲ ۱۰۷۲ ۱۲ ۱۰۷۳ ۱۲ ۱۰۷۴ ۱۲ ۱۰۷۵ ۱۲ ۱۰۷۶ ۱۲ ۱۰۷۷ ۱۲ ۱۰۷۸ ۱۲ ۱۰۷۹ ۱۲ ۱۰۸۰ ۱۲ ۱۰۸۱ ۱۲ ۱۰۸۲ ۱۲ ۱۰۸۳ ۱۲ ۱۰۸۴ ۱۲ ۱۰۸۵ ۱۲ ۱۰۸۶ ۱۲ ۱۰۸۷ ۱۲ ۱۰۸۸ ۱۲ ۱۰۸۹ ۱۲ ۱۰۹۰ ۱۲ ۱۰۹۱ ۱۲ ۱۰۹۲ ۱۲ ۱۰۹۳ ۱۲ ۱۰۹۴ ۱۲ ۱۰۹۵ ۱۲ ۱۰۹۶ ۱۲ ۱۰۹۷ ۱۲

نوش میکرد مثنوی تحمل کند هر کرا عقل هست نه عقلی که مخمشش کند زیر دست تحمل چو زهرت
نماید نخست ولی شهد گردد چو در طبع رست عاقبت زبان ثنا گوئی بکشاد و گفت سایهٔ دولت ظل الله
بر مفارق عالمیان پاینده باد و آفتاب ابهتش از اوج شرف و ذروهٔ عظمت تابنده من بنده که باقدام
جرات بساط مباسطت می پیمودم و در تصدیع جناب رفیع بر مزید ابرام اقدام می نمودم جهت امتحان
ذات ستوده صفات بود و الله سبحانه و تعالی که اگر کسی شبیه ملک طلبد و از مثل وی نشان جوید عجز
آینهٔ دانش نتوان یافت نظیر اینچه بزرگوار ذاتی ست بجمال حلم و مکنت آراسته و اینچه نفس نفیسی ست بزینت
صبر و وقار خوشخوئی متحلی گشته و مهر آینهٔ بزرگی چنین شخصی را مسلم بود و نام بزرگواری بر مثل چنین نامداری
اطلاق افتد مثنوی بزرگی بناموس و گفتار نیست بلندی بدعوی و پندار نیست ازان نامور تر کسی
را مجوی که خواندند خلقش پسندیده خوی ملک گفت ای بلارنو نیکو دانی که من بنای کار خلافت بر مرحمت
و رافت نهاده ام و اساس شهریاری بر شفقت و کم آزاری وضع کرده و اگر گاهی بتادیب جمعی که از رهٔ
نخوت تمردی اظهار کنند یا بتلویح و تصریح در مقام معارضه و مواز نه آیند اشارتی صادر گردد جهت مجانبت
آداب جهانداری و تمهید قاعدهٔ پادشاهی ست وگرنه سعت دریای همت عالی رتبت نه دران مرتبه است
که بتحریک امثال این سخنان موج خشم برارد قطعه من نه بیدم که بهر باد بلرزد برگش یا نه کاهم که بکاهد تنش از
شعلهٔ نار یا کوهم که بنالد بصدائی مردم یا نه ابرم که بگرید بهوائی صدبار و من در حکم تقبل ایران دخت
بی اختیار بودم و گفته اند اجواد قد یکبو یعنی ع اسپ خوش رو نیز گاهی سکندر میخورد وزیر گفت
آن نوع حلم نادر بود اکنون کالمعدوم و حلم امروز تدارک آن کرد چه در هیچ تاریخ نشان نداده اند که شاهی
کامگار و والی صاحب اقتدار با شمشیری بران و حکمی روان بر مسند شوکت نشسته باشد و بندهٔ جرمکار
در مقام خواری بپای ایستاده سخنان بی محابا گوید و قدم از اندازه خود فراتر نهاده انچه خواهد بزبان آرد
مانع اقامت رسم سیاست جز حلم عظیم و عفو عمیم چه تواند بود ع هر چند گنه بیش کنم لطف تو بیش ست
ملک گفت چون بنده بگناه خویش معترف گردد و آثار ندم بر صفحات حالات خود معاینه بیند
هر آئینه در مقام اعتذار خواهد بود و مردم کریم را از قبول عذر چاره نیست ع و العذر

واحسان بر ای خدمت
بزرگی ۱۲ ۵۴ از بن جا
دو ورق بحث و بقیت ملک
سگ بود از دو ۱۲ ۵۳
اسباب عزت ظاهر
زبان آرائی و خوشخوئی
تقریر ۱۲ ۵۲ مفاهیم
و روشن گفتن و انکار را
کردن و انکار را شدن
۱۱ ام ۵۱ سگ هم دون
آدمی و با هم چیزی نخورند
۱۲ ۵۰ دنس جواد لانکر
و الاشغ سعاس قبول
بجاد و ابیاد و جاد جاجد

دیگر بود ۱۲ ۴۹ سگ
انشاء ون بیدرد
ع ف اس ا فعی
کلب ۱۲ ۴۸ اسب لیس و آیه
سگ سکندر اسپ خوردن
بسر و آمدن اسپ
راگو خیر از زین بجست
گر سکندر بر نشیند گاهی
مسلمات * * * * *

رامیان خود و خصم حکم سازد و من درین کار تهتک نور زیده ام غائبش انگه در امضای فرمان شاه
متابعت جسته ام ملک گفت مراجهت ایران دخت غم بسیار ست وزیر جواب داد که از جهت پنج
نوع زنان غم خوردن روا باشد یکی انگه اصلی کریم و ذاتی شریف و جمالی زیبا و عفافی کامل دارد دوم
انگه دانا و بردبار و مخلص و یک دل باشد و سوم انگه در همه ابواب نصیحت ورزد و در حضور و غیبت مشفق
بود و چهارم انگه در نیک و بد و خیر و شر موافقت و انقیاد اشعار و دثار خود سازد و پنجم انگه مجسته فال
و مبارک نفس بود و یمن قدم او بر شوهر ظاهر گردد و ایران دخت بدین همه صفتها آراسته بود اگر
ملک برای او اظهار ملال کند محق خواهد بود چه بی یار و فادار نه از عمر لذتیست و نه در زندگانی راحتی فرد
ذوقی چنان ندارد بید دست زندگانی بی دوست زندگانی ذوقی چنان ندارد ملک گفت ای
بلادر سخن دلیری میکنی و از حد ادب تجاوز می نمائی و چنان پندارم که از تو دوری لازم ست وزیر گفت
از دو تن دوری پسندیده افتد یکی انگه نیکی و بدی یکسان پندارد و ثواب و عقاب عقبی را نابود انگارد
دوم انگه ظاهر را از نواحی باطن را از ملاهی پاک ندارد ملک گفت مادر چشم تو حقیر مینمائیم که در ادای
این کلمات جرات جائز می شمری وزیر گفت بزرگان در چشم سه طائفه سبک نمایند اول بنده گستاخ
که گاه و بیگاه در نشست و برخاست و شام و چاشت با خواجه برابر نشیند و خواجه نیز با وی هزل
کند و فحش دوست دارد دوم بنده خائن که بر اموال خواجه مستولی گردد و دست تصرف در ان بگشاید
چنانچه اندک مدتی را مال وی از مال خواجه برگذرد و خود را بر ولی نعمت راجح داند سوم بنده که بی استحقاق
محل اعتماد گردد و بر اسرار خواجه واقف گشته بدان مرتبه مغرور شود ملک گفت من ترا آزمودم و ناآزموده
بهتر بودی وزیر جواب داد که هشت تن را نتوان آزمود الا در هشت موضع شجاع را در جنگ و بزرگ را
در زراعت و بزرگان را در زمان غضب و بازرگان را در هنگام حساب و دوست را در وقت حاجت
و مرد اصلی را در ایام نکبت و زاهد را در احراز ثواب آخرت و عالم را هنگام تقریر و مباحثه حاصل الامر
چندانچه ملک مفاوضات کراهت آمیز با وزیر میفرمود وزیر جوابی تراز سنان زهر آب داده باز میداد و سخنی
در حدت چون شمشیر الماس بر دم او نهاده میگفت و ملک بطریق حکم حلم تحمل نموده آن شربتهای ناخوش گوارا

۱۲ ۵۷ رای منصف و فیصل گستر و فضایل ۱۲ و مقدمات ۱۲ اسباق ۵۸ و سزاوار ۱۲ ۵۹ این سخن ۱۲ درج شده ۱۲ ۶۰ نصیحت ۱۲ ۶۱ گفتن و ناسزا ۱۲ ۶۲ زبان آوردن ۱۲ ۶۳ ۱۲ ۶۴ زائم ۱۲ ۶۵ ۱۲ ۶۶ کشاورز ۱۲ ۶۷ دختر او پسر قسم ۱۲ ۶۸ ف ۱۲ ۶۹ کردن ۱۲ مقلوب ۱۲

تدارک بدامن این کار نرسد و درین قضیه پشیمانی سود ندارد و هر که نه اندیشیده در مهمی خوض نماید و کاریرا
که ندامت دران نافع نباشد مباشر گردد بدو آن رسد که بدان کبوتر رسید ملک فرمود که چگونه بوده است
آن حکایت گفت آورده اند که جفتی کبوتر در اول تابستان دانهٔ چند فراهم آوردند در گوشه جهت
زمستان ذخیره بنهادند و آن دانها نم داشت چون تابستان بآخر رسید حرارت هوا اثر کرده دانها خشک
شد از انچه بیشتر بودی کمتری نمود کبوتر نر درین وقتها از خانه غائب بود چون بازآمد و دانه را اندک دید جفت
را ملامت آغاز کرد و گفت این دانها جهت قوت زمستان نهاده بودیم که چون شدت سرما پدید آید
واز کثرت برف دانه در صحرا نماند بدان گذرانیم درین اوقات که در کوه و دشت چینه یافت شود تو ذخیره
را چرا خوردی و از طریق حزم انحراف ورزیدی اخر نشنیده که حکما گفته اند فردا کنون که برگ
و نوا هست جهدی کن ذخیرهٔ بنه از بهر بینوائی خویش کبوتر ماده گفت ازین دانها من
نخورده ام و بهیچ وجه دران تصرفی نکرده کبوتر نر چون دانه کمتر دید انکار او را باور نداشت و میزدش
تا سپری شد پس در فصل زمستان که باران متواتر گشت و آثار رطوبت بر در و دیوار ظاهر شد دانه
نم کشید و بقرار اصل باز نرفت نرو قوف یافت که سبب نقصان چه بوده جزع کردن گرفت و در
فراق یار غمگسار نالیدن آغاز کرد و بزاری می گریست و میگفت مهاجرت دوست صعب ست
و صعب تر انکه پشیمانی سود نخواهد داشت فرد بکار خویش تامل نمای کز تعجیل زیان کنی و کسے
را زیان ندارد سود و فائده این مثل آنست که مرد عاقل باید که در عقوبت شتاب ننماید تا چون کبوتر
بسوز هجر مبتلا نگردد ملک گفت اگر من در قول شتاب کردم تو نیز در فعل تعجیل نمودی و مرا درین رنج
افگندی وزیر گفت سه تن خود را در رنج انداز ند یکی انکه در مصاف از خود غافل شود تا زخم گران یابد
دوم انکه وارث ندارد و مال از وجه حرام جمع کند تا بتاراج حوادث ببرند و وبال بر و باقی ماند سوم
انکه پیر مردی که زن نابکار و جوان در عقد آرد و دل در و بندد و آن زن هر روز مرگ او از خدا میخواهد
و با او نمی سازد ملک گفت ازین عمل بر تهتک و شتاب زدگی تو دلیل توان گرفت وزیر جواب داد که
تهتک بحرکات و سکنات دو کس ظاهر گردد یکی انکه مال خود نزد بیگانه ودیعت نهد دوم انکه

در دمی عالمی خراب کند پس چنین حکم را روا نبود که شه از روی اضطراب کند ملک گفت مرا درین
حکم خطائی افتاده کلمه در حال خشم بر زبان من رفت باری بایستی که تو دران چنانچه لاحق حال ناصحان
باشد تأملی بجای می آوردی و از تو غریب نمود که خفت ورزیده همچنان بی نظیری و اهلاک گردانیدی وزیر
جواب داد که ملک را از جهت یک زن چندین فکرت بضمیر مبارک راه نباید داد تا از تتبع صحبت خدمتگاران
دیگر که در سرای حرم اند باز نماند بیت گر سرو برفت نارون هست ور لاله نماند یاسمن هست ملک
را از فحوای کلام وزیر چنان مفهوم شد که ایران دخت کشته گشته آه از نهاد وی برآمد و در گرداب اندوه
افتاده با خود میگفت فرد خوش بسوز از غمش ای سینه که اینک دل نیز بهمین کار میان بسته کو
برخاسته است دریغ آن رونق گلزار جوانی که چون عهد گل اندک زندگانی بود حیف ازان نهال ریاض
کامرانی که بآفت خزان هجران بی برگ و نوا گشت قطعه سرو بالای تو در خاک دریغ ست و دریغ
زیر خاک آن گهر پاک دریغ ست و دریغ جای آن بود که جای تو بود در دیده داشتی جای تو در خاک
دریغ ست و دریغ پس روی بوزیر کرد و گفت اندوهناک شدم بهلاک ایران دخت وزیر جواب داد که
سه تن همیشه اسیر اندوه و بسته بند غم باشند اول ازانکه همت بر بدکاری مصروف دارد دوم آنکه در حال
قدرت نیکوکاری بجای نیارد سوم آنکه نااندیشیده کاری کند و عاقبت آن بندامت کشد ملک گفت
ای بلادر خون ایران دخت توقف نکردی و بسعی باطل تو هلاک شد وزیر جواب داد که سعی سه تن
باطل ست شخصی که جامهٔ سفید پوشد و شیشه گری کند و کازری که با لباس تکلف درمیان آب ایستد
و جامه شوید و بازرگانی که زن نیکو بدست آرد و او را در وطن گذاشته سفر دور دست اختیار کند و من
در خون وی سعی نکردم بلکه فرمان ملک را امتثال نمودم و در نیاب ملامت عائد بدانحضرت ست که
باآنکه تامل او از خواتیم کارها قاصر نیاید و نظر بصیرتش بعواقب امور محیط گردد درین مثال رای ثاقب را
از ملاحظه معزول و فکر صائب را از تدبیر مهجور گردانید بیت مثال شاه بایستی که از روی خرد بودی
در از روی خرد بودی چنینها روی ننمودی ملک گفت ازین سخن درگذر و دران باب فکری کن
که مرا از روی دیدار او اندوهگین دارد و چارهٔ این کار نمیدانم که بر چه وجه توان ساخت وزیر گفت دست

آستین اشرنیل از ذقن او پاک کرد درین حالت ملک بیدار شده غلام را دید که دست برزنخدان کنیزک
دراز کرده است حرارت حمیت او را بر سر آتش غضب نشانده باتیغ چون آب قصد غلام کرد غلام از
خلوت سرای بیرون دوید و ملک از عقبش شمشیر کشیده بدر آمد معتمد خاص ایستاده بود و رقعه بر دست
گرفته چون ملک را متغیر دید پیش آمد و یک رقعه نبود دریای خشم او از موج فرو نشست دیگری
عرض کرد آتش فتنه تسکین نیافت رقعه سوم که بموقف عرض رسید ملک لختی صبر و سکون بخود راه داد
و شربت ناخوش گوار غضب را تجرع فرمود و بر سبیل تلطف غلام را طلبیده گفت این جرأت چرا کردی
غلام از روی راستی صورت واقعه باز نمود ملک عروس را آواز داده در تفتیش آن غدر و تحقیق آن
مکر نهایت مبالغه تقدیم رسانید عروس انکار آن کار نموده گفت غلام دروغ میگوید و من بارها دیده ام
که این خاجر با بکار با آن کنیزک با مثال این افعال اقدام نموده اما از ملک شرم میداشتم که باظهار آن جرأت
تمایم و یکین که بران عمل افتادی که بسبب رشک افترائی واقع شده است و بحمدالله که ملک بر امی العین
مشاهده نموده اکنون در هلاک مفسد توقف جائز داشتن سیاست سلطانی را زیان دارد و غضب چون
بموقع واقع گردد بر اتب از حلم بهتر خواهد بود بیت خار کز بهر سوختن شاید در گریبان نهی
نه نیک آید ملک بجانب غلام نگریست غلام گفت ای شاه کامران و واسطهٔ امان زمان امکان
دارد که هنوز بقیهٔ این نیل در حقهٔ مشاطه باشد اگر بحضور او مثال مبارک ارزانی دارند شاید که بکلی این
شبهت زائل گردد ملک بفرمود تا مشاطه را با حقه حاضر گردانیدند و قدری از آن نیل بوی خورانیدند
خوردن همان بود و مردن همان چون حقیقت بر ملک منکشف گشت عروس را بند کرده غلام را
خط آزادی داد و امارت برخی از بلاد آن مملکت بوی تفویض فرمود و آن بادشاه جهان پناه
چون چهرهٔ حال خود را بجلیهٔ حلم آراسته ساخت مضرت مشاطه بدو نرسید و برکت بردباری از ضرر آن
سیه کاری ایمن گشت و چنان سری خطیر بروی آشکارا شده بر حال دوست و دشمن وقوف یافت
و این مثل بدان آوردم تا در آینهٔ رای روشن ملک این صورت جمال نماید که بادشاهان را در هیچ کار
تعجیل نباید نمود و بی تامل و تفکر حکمی بامضا نباید فرمود قطعه حکم سلطان بسان آتش و آب

انوار سهیلی

چشم بیمار او بوده و عقیق یمانی دل خون شده لعل شکربار او خوبرویان خطه ختا در بند چین زلفش اسیر و عشوه فروشان کشمیری بهوای سلسلهٔ جعد پرتاب و پیچش پای دل در زنجیر بیت رخسار ترا تباچه حاجت است که نیست در شیوهٔ دلبری ترا چیست که نیست جمال حال او بخال پاکدامنی تزئین یافته بود و جمله محسنش بزیور عفت و پارسائی آراسته شده دل شاه بشمائل او چنان مائل بودی که از موانست حرم خاص و معاشقت دیگر جواری استبعاد نمودی عروس ملک از غیرت شاه همواره خونناب حسرت ریختی و برای دفع او از روی رشک و حسد هر گونه حیله انگیختی القصه غصهٔ خود را با مشاطه حرم سرای بازگفت و از و در باب قتل شاه و دفع کنیزک معاونتی طلبید مشاطه گفت مرا اعلام کن که ملک از کنیزک چه چیز دوست دارد و نظر بر کدام عضوش بیشتر گمارد خاتون جواب داد که بوقت خلوت مشاهده افتاد که بر زنخدان سیب مثال او که از غایت صفا گوئی آبیست نزدیک چشمهٔ حیات معلق ایستاده یا آبی نازک که دست قدرتش بالای ترنج غبغب نهاده بوسه بسیار زند و بزبان حال گوید فرد بنجلدم دعوت ای زاهد مفرمای که این سیب زنخ زان بوستان به مشاطه گفت طریق آسان یافتم و ران که ملک را بزودی از پیش توان برداشت مصلحت آنست که قدری زهر هلاهل بمن دهی تا به نیل بیامیزم بحجرهٔ کنیزک رفته خالی ازان بر حوالی ذقن و غبغب او زنم و ملک چون در حالت مستی لب بآن رساند بر جای بمیرد و تو ازین رنج فرج یابی خاتون ازین فکر دل شاد شده انچه او را بایست مهیا گردانید و مشاطه برین منوال که رقم ذکر پذیرفت ترکیبی از اخلاط حیله ترتیب داده و در حقهٔ تزویر نهاده بوثاق کنیزک رفت و از سیاه کاری خالی بر ذقن آن ماه زد و هاروت تیره روی را بر کنارهٔ چاه بابل جای قرار آماده ساخت فرد به دانه ایست آن خال افتاده بر زنخدان یارب نگاهداری ازا سیب روزگارش و ملک را غلامی بود که در حرم سرا بسمت محرمیت داشتی قضارا ازین رهگذر محاورات خاتون و مشاطه شنید و رفتن مشاطه بمنزل کنیزک و زدن خال بر زنخدان او معائنه دید داعیهٔ وفاداری و حق گزاری او را بران داشت که کنیزک را ازان مکر خبر کند بهیچ طریق فرصت نیافت و ملک نیز در حالت سکر بود و کشف آن سر با او بهیچ وجه میسر نمی شد آخر بمکث عادت مالوف و معهود بخوابگاه کنیزک درآمده از غایت مستی در خواب رفت غلام را شفقت حق شناسی دامنگیر شده آهسته آهسته پای این کنیزک آمده و بگوشه

۱۲ نسخه بین رکنی است بیاض شکوه شیرازی ۱۲ غیاث الدین بلبن ۱۲ معروف ۱۲ جلد خوب بیاض آراده است ۱۲ ۱۲ ۱۲

کشف و کرامت گفت ای ملک خصلتی که دولت دنیا و سعادت عقبی را جامع تواند بود خشم فرو خورد
و در وقت غلبهٔ غضب حلم ورزیدن مثنوی کسی کو بر فروزد آتش خشم مدارا ازوی طریق مردمی چشم
غضب چون نفس توسن را کند گرم عنانش واکش آنجا تا شود نرم ملک گفت میدانم که چاشنی
شربت زهر آمیز بردباری در کام عقلی ذوقی تمام دارد فاما در وقت خشمناکی حلم را بر هوا نفس حاکم
نمی توانم ساخت و بهنگام اشتعال آتش خشم خود را در قید ضبط نمی توانم آورد زاهد فرمود که من سه رقعه
می نویسم تو بدست امینی خاص و معتمدی صاحب اخلاص بسپار تا چون علامت تغییر مزاج بر ناصیهٔ
تو مشاهده کند و نائرهٔ خشم و سبکساری ترا مشتعل بیند یکی یکی از انها بر تو عرض کند یکین که فائده آن ظاهر
نموده نفس را تسکینی پدید آید و اگر بیند که آتش غضب بزلال آن موعظه منطفی نشد رقعهٔ دوم را بخواند
آرد و اگر نفس سرکش بدان نیز رام نگردد در رقعهٔ سوم را بتو نماید امیدوارم که غائلهٔ آن خشونت بشفقت
و ملایمت مبدل گردد و چون ظلمت خشم رافی مندفع شد بهر آئینه لمعهٔ حلم و مهربانی بجای آن خواهد آمد ع
دیو چو بیرون رود فرشته درآید ملک بدین سخن خوش وقت شد و زاهد سه رقعه نوشته بیکی از ملازمان
شاه سپرد مضمون رقعهٔ اول این بود که در محل اقتدار عنان اختیار در قبضهٔ تصرف نفس اماره
منه که ترا در ورطهٔ هلاک ابدی اندازد و فحوای مکتوب دوم انگه بهنگام خشم بر زیردستان رحیم باش
تا بوقت جزا زیردستان بر تو مهربان باشند و ملخص کتابت سوم انگه در حکم راندن از حد شرع تجاوز مکن
و بهیچ حال از انصاف در نگذر قطعه اگرچه حکم تو جاریست در جهان داری جفا مکن که نه کاری
است مردم آزاری منار اگرچه بلندست همچو غنچه خندان ست که هست دیدهٔ مظلوم ابر آذاری
مباش غره به بستان سرای دولت خویش که عنقریب ازو بگذری و بگذاری ملک زاهد
را وداع کرده بدار الملک باز آمد و پیوسته در مجلس حکم خصوصا در وقت خشم این سه رقعه
برو عرض کردندی و او را ملک ذوالرقاع باعتبار این رقعها گفتندی و این ملک را کنیزکی
بود خوبروی پاکیزه خوی سرو قد ماه خد یاقوت لب سیمین غبغب کبک رفتار طوطی گفتار

بیت ماه روئی مشکبوئی دل کشی جان فزائی دلفریبی مهوشی نرگس مخمور شیفته

باز نتوان آورد و کشته را بفروز زنده نتوان کرد و اندوه بی فائده خوردن تن را نزار و دل را ضعیف سازد و
حاصل آن جز رنج دوستان و راحت دشمنان نباشد و هرکس نشنود که ملک خشمگین گردد و امضا بدان پیوسته
فی الفور پشیمان شد در وقار و ثبات پادشاهی بدگمان گردد و بالیتی که ملک درین قضیه ملامت و زیادتی
از سختی و خشونت منحرف گشتی و چون شاه ذی الارتفاع بر غضب خویش مستولی بودی تا ندامت را
ننمودی و اگر فرمایدمن قضیهٔ او را بعرض رسانم ملک فرمود که هر آئنه باز باید نمود که چگونه بوده است آن
حکایت وزیر صائب تدبیر گفت آورده اند که در دارالملک یمن پادشاهی بود در روشن روان و شهریاری
بارای پیر و بخت جوان دیدهٔ گردون تیزگیر در مدت سیاحت مانند او آفتابی بر سپهر سلطنت ندیده و
گوش روزگار مرد آزمای بصفت او جهانداری در عرصهٔ زمانه نشنیده **مثنوی** به بزم آفتابی رخ او ختم
برزم اژدهای بهمان سوخته جهان را بداد و دهش کرده رام زمانش مطیع و سپهرش بکام واین پادشاه
شکار دوست بود روزی در شکارگاهی مرکب نشاط از چپ و راست می تاخت و نظر عبرت بهر جانب
می انداخت دران حوالی از وحوش و طیور صیدی ندید و جانوری که شکار شاه را شاید بنظرش درنیامد
ملک ازین صورت متحیر وار می نگریست قضارا خارکشی از غایت احتیاج و مسکنت جامه از پوست
آهو پوشیده دران بیابان خار بسیار زده بود و از تعب آن شغل نیک مانده گشته در پهلوی سنگی تکیه
کرده چشم ملک ازو دور بروی افتاد و گمان برد که آهوی باشد خدنگی دل شگاف بر و بگشاد **مثنوی**
شعلهٔ تیری که در آورد غرق جست برآن سوخته خرمن چو برق فتنه مجالی بلائی نکرد کرد خطائی
و خطائی نکرد القصه ملک چون بر سر شکار رسید و او را با سینهٔ مجروح و با دل پرخون بدید سخت غمناک
و متاسف گشت و بناخن ملامت چهرهٔ ندامت خراشیدن گرفت و ازان تهور و عجلت که موجب
تحسر و خجلت بود متالم خاطر گشته خارکن را عذر بسیار خواست و جهت مرهم بها هزار دینار زر سرخ
ارزانی داشت و عنان انفعال بجانب دارالسلطنت برتافته بدر صومعهٔ زاهدی که در آن شهر بعفت
و عبادت مشهود بود بلکه در عرصهٔ دهر بار شاد و هدایت موصوف و مذکور نزول اجلال فرمود و از
زاهد استدعای نصیحتی که در دنیا مزید جاه و در آخرت شفیع گناه تواند بود استدعا نمود زاهد بطریق

۱۲ بجنگ بیرون ۱۲ ای تعجیل ۱۲ نسیه ۱۲ ۱۲ هجرا ۱۲ خلاف ۱۲ ۱۲ گردون ۱۲ ۱۲ ۱۲ روشن شده ۱۲ ۱۲ ۱۲ زیجان خاصین ۱۲ ۱۲ ۱۲

او را آن وزن نباشد که بر چنین دلیرها اقدام نماید و ما از سر آن در گذریم بلار ملکه را بیرون آورد و با خود
اندیشید که درین کار مسیار عت شرط نیست چه این زن در صباحت و ملاحت بی مثل و در کیاست و
فراست بی شبیه ست و ملک از دیدار او نشکیبد و ببرکت نفس پاک و یمن رای روشن او چندین تن از ورطه
هلاک خلاص یافتند یمکن که ملک برین تعجیل انکار فرماید و قطع نظر از اعتراض ملک در امثال این کارها شتاب کاری
نیکو نمی نماید هیچ به ازان نیست که اساس این کار بر تامل نهم تا بوقت سوال و جواب انفعال
نیابم **بیت** چو قاضی بفکرت نویسد سجل نگردد ز دستار بندان خجل و مراد و سه روزی توقف
باید کرد اگر از جانب ملک پشیمانی پدید آید باری فرصت مدارک فوت نشده باشد و اگر بر قتل او اصراری
و مبالغه رود کشتن متعذر نخواهد بود و مراد درین تاخیر سه منفعت کلی حاصل ست اول مثوبت ابقای نفسی
دوم حصول رضای ملک اگر از قتل او نادم باشد سوم منتی بر جمیع اهل مملکت که مانند او ملکه را باقی
گذاردم که خیرات او همه را شامل ست و آثار مهر آتش شائع و کامل پس او را با طائفهٔ محرمان که خدمت
حرم ملک کردندی بخانهٔ خود برود فرمود که باحتیاط هر چه تمامتر نگاهدارند و در تعظیم و اکرام او مبالغه
لازم شمارند و خود با شمشیری بخون آلوده و چون اندیشه مندان سر در پیش افگنده ببارگاه در آمد و گفت فرمان
ملک بجا آوردم و آن بی ادب را که قدم بر بساط جرات نهاده بود بسزا و جزا رسانیدم ملک را فی الجمله
سورت غضب تسکین یافته بود و دریای خشم را تلاطم امواج نمانده چون این سخن بشنید و از جمال و
کمال و عقل و صلاح او باز اندیشید بغایت رنجور گشت و شرم داشت که اثر تردد ظاهر گرداند و
نقض و ابرام با یک دیگر متصل که حکم اجتماع نقیضین دارد از خود فرا نماید پس خویشتن را ملامت
کردن گرفت و گفت این گناه تست که حلم و تانی را بر طرف نهادی و محبوب خود را باندک گناهی که
فی الواقع دران محق می تواند بود عرصهٔ تلف ساختی و بایستی که من بدین قدر جرات چنین حکمی نکردمی
و باب حلم آتش خشم را تسکین دادمی **مثنوی** پارهٔ آتش بود آن پر گزند کو بدمی شعله
برآرد بلند آدمی آتش خورد از حد فزون کز دم او دود نیاید بیرون اما چون وزیر علامت
ندامت بر ناصیهٔ بادشاه مشاهده نمود گفت ملک را غمناک نباید بود که تیر از شست جسته

ای عفارت
او گوارا نیاز
۱۲ ۵۲ آلوت
بعض خواهد
۱۲ ۵۳
چنانکه ظاهر
است ۱۲
۵۴ و واجب
الکفارة ۱۲
۵۵ تتری
و بیزی ۱۲
۵۶ در فکر
افتاد ۱۲
۵۷ انتقم
۵۸ فرمان
۵۹ رانخاست
۶۰ فرماند ۱۲
۶۱ ای
۶۲ آن تمام
۶۳ خشم و
غضب و
خشم فرو
۶۴ گریبود ۱۲

کج کردی تا ظن ملک تحقیق نه پیوندد و اگر نه عقل وزیر وزیرکی او بودی هر دو جان بباد دادندی بیت
هر کس که مدار کار بر عقل نهاد بی شبهه شد از بند بلا ها آزاد و چون ایران دخت بقول تاج سرو آزادی
یافت بزم افروز تیر با اختیار جامهٔ ارغوانی سر خر و شد و چنانچه تقریر افتاد شبی ملک با بزم افروز
بروز آورد و شبی با ایران دخت بسر بردی قضارا شبی که نوبت حجرهٔ ایران دخت بود ملک
بر حکم میعاد آنجا خرامید و ایران دخت با روی دلفروز و زلفی دلاویز بیت زمشک تازه یک
یک موی شسته بآب زندگانی روی شسته تاج مرصع بر سر نهاده و طبق زرین پر
برنج بر دست گرفته پیش ملک بایستاد ملک از آن طبق نواله تناول میفرمود و بمجاورت او مونسی
حاصل کرده دیدهٔ دل از تماشای جمالش روشن میساخت درین میان بزم افروز جامهٔ
ارغوانی پوشیده بر ایشان بگذشت با عذاری چون گل شگفته و رخساری مانند ماه دو هفته
مثنوی لباس ارغوانی کرده در بر تو گوئی بست سر و از لاله زیور دو چشم ترک بر دلها کمین ساز
دو ابرو بر جگرها ناوک انداز رخش تابان ز چین زلف پرتاب چنان کاندر شب تاریک مهتاب
ملک او را دیده دست از طعام باز کشید و غلبهٔ میل طبیعت بدو و صدق رغبت بموانست او عنان
تمالک از قبضهٔ اقتدار و زمام تماسک از کف اختیار شاه بیرون برد و متوجه بزم افروز گشته زبان به
تحسین و آفرین بکشاد بیت کای سرو خرامان و گل تازه رسیده نرگس گل و سروی چو تو در
خواب ندیده بدین آمدن درهای سرور بر سینهٔ من گشادی و ازین خرامیدن خرمن تسکیبائی و قرارم
برباد دادی ع زهی بآمدنت بخت مرحبا کرده انگه ایران دخت را گفت این تاج لائق فرق
بزم افروز بود که تو برداشتی و در اختیار کردن آن از صوب صواب بخطهٔ خطا میل کردی ایران دخت از
غیرت عشق دامن گرفته و شعلهٔ آتش رشک در کانون سینه افتاده ازین سخن انفعال یافت و بیخود از
طبق بر نج بر سر شاه نگونسار کرد در روی و موی ملک را بدان آلوده ساخت و آن تغییری که حکیم
بوقوع آن تعرض کرده بود هم بتحقیق گشت ملک را آتش غضب برافروخت بلا روزیر را طلبید و استخفافی
که از و صادر شده بود باز نمود و گفت این نادان را از پیش من بیرون برو گردن بزن تا بداند که امثال

۱ سه درین اشاره راز
۲ چشم بسوی ایران او
۳ کرده ۱۲ شه ای
۴ در غضب سلطانی
۵ آمده هلاک می شوند
۶ ۱۲ شه و صرانی
۷ شه ای تشریف
۸ بود ۱۲ شه ای
۹ سطوت طبیعی نه
۱۰ ۱۲ شه است
۱۱ ساقی نمود ۱۲
۱۲ شه فاصل
۱۳ بزم افروز ۱۲
۱۴ در مشورت
۱۵ را از غیرت رشکی
۱۶ بهروز نشیند فاهمند
۱۷ ۱۲ شه و قابو
۱۸ طلب ۱۲ شه
۱۹ بیخ رغبت
۲۰ تناول نمودن
۲۱ او فرمود ۱۲ شه
۲۲ که تعیین است
۲۳ ۱۲ شه تحقیق این
۲۴ بالا گذشت ۱۲ شه
۲۵ است مانند آن
۲۶ کس که در پوشش
۲۷ خود بود ۱۲ شه
۲۸ که در دست اقتدار
۲۹ ۱۲

و تدبیر خوض کند و از دخامت عاقبت اندیشه کرده موضع حزم و محل احتیاط را فروگذارد که گفته اند
ع هر که بی تدبیر کاری کرد سامانی نیافت پس بفرمود که چون خاطر عزیزان بسبب این واقعه خالی
از ملالی نبود لازم آنست که این هدیه ها بر ایشان قسمت یابد خاصه ایران دخت را که بتدارک این واقعه امر
فرمود بلار گفت بندگان برای آن باشند تا در حوادث خود را سپر بلا ساخته بجان و روان باز نمانند
ع هر که سر تو دارد پروای سر ندارد و اگر کسی را بیاری بخت و مساعدت سعادت ملازمت این سیرت
و احیای این سنت دست دهد و مال و جان در راه خدمت ولی نعمت نهد بران مژدی و عطائی
چشم نتوان داشت و بخششی و مکافاتی توقع نتوان کرد اما ملکه زمانه را درین معنی سعی بسیار بوده ازین
تبرکات تاج مرصع یا جامه از غوانی مکلل مناسب اوست هر کدام که قبول کند ملک را عنایت باید فرمود
ملک امر کرد تا هر دو را بحجره خاص بردند و خود با بلار وزیر درآمد و در حرم کنیزکی دیگر بود که او را بزم افروز
گفتندی طلعتی داشت که آفتاب خاوری از شرم آن روی در پرده توارت بحجاب کشیدی و گلبرگ
تری از خجالتش در زیر نقاب زمردین نهان گشتی نظم دهن تنگ و سر گرد و ابرو فراخ
رخی چون گل سرخ بر سبز شاخ شکر خنده راست چون نیشکر لطیف و خوش و نغز شیرین و تر بهر
خنده کز لب انگیختی نمک بر دل خستگان ریختی ملک با او دلبستگی تمام داشتی و با آنکه ایران دخت
در حسن و ملاحت فتنه جهان و در خوبی و لطافت آشوب زمان بود شاه بزم افروز را بادی نوبت دادی
و از هر دو شب یک شب در خانه وی بودی ملک درین روز بفرمود تا بزم افروز را آواز دادند و تاج
و جامه حاضر گردانیدند و مثال داد که هر کدام که ایران دخت اختیار کند آن دیگر حصه بزم افروز باشد
ایران دخت را میل بطرف تاج بیشتر بود و آن تاج مرصع بکواکب جواهر در نظر او بهتر می نمود
بدان جانب میل کرده در بلار وزیر نگریست تا آنچه بردارد باستصواب او باشد بلار بچشم سوی جامه
اشارت کرد در اثنای این حال ملک بطرف او التفات فرمود ایران دخت دید که ملک را آن
مفاوضه مشاهده افتاد تاج برگرفت تا ملک از مشاورت وقوف نیابد و بلار چشم خود را همچنان بگذاشت
تا شاه بر اشارت مطلع نگردد و بعد از آن چهل سال دیگر ملازم بود هرگاه نزدیک شاه آمدی چشم

عکس آن تاج مرصع بچرخ ماه چون ماه مقنع ومرغی که مخاب بر سر ملک میزد دران توقع اندک
مکروهی هست اما چندان اثری وضرری بران مترتب نیابد غائیش انکه چند روز از دوستی عزیز و یاری
مهربان اعراض نموده آید و مآل آن بصلاح ونجاح انجامد این ست داستان تاویل خوابهای
ملک وانچه هفت کرت دیده دلیل است بران که رسولان هفت نوبت باهدیهای ملوک بدرگاه دولت
پناه ملک آیند و ملک بحصول آن منعم و وصول آن هدیها شاد کام و تازه دل گردد و به ثبات دولت
و دوام عمر شادیها یابد و باید که من بعد شهنشاه عالم نااهلان را محرم اسرار خویش ندارد و تاخردمندی
آزموده نیابد در مهمی با او مشورت نفرماید بیت کسی را امتحان ناکرده صد بار مگردان پیش خویشش
صاحب اسرار واصل خردنست که مطلقا از صحبت مردم بیباک ناپاک بدگوهر زشت سیرت اجتناب
نمودن فرض شناسد وگوهر قیمتی نفس نفیس را در سلک مردم سفله طبع دون همت لئیم مشرب منتظم نسازد
فرد آب را بین که چون همی نالد هر دم از همنشین ناهموار ملک چون این باب استماع نموده فی الحال
سجدات شکر تقدیم رسانید و آن پیر مبارک نفس که مسیحا صفت دل مرده اش را حیاتی تازه و سینه پر
پژمرده اش را نشاطی بی اندازه داده بود عذرها خواست وگفت عنایت یزدانی مدد نصرت ارزانی
فرموده مرا بدین جناب حکمت ایاب مسرت نصاب راه نمود تا بیمن انفاس متبرکه این حضرت شداید
محنت بفوائد راحت مبدل گشت قرد بار غمی که خاطر ما خسته کرده بود عیسی دمی خدا بفرستاد
و برگرفت الحمد لله حمدا دائما ابدا پس ملک با دل شادمان بمستقر دولت نزول اجلال
ارزانی داشت و هفت روز متوالی رسولان با هدایا و تحف میرسیدند و بهمان نوع که حکیم کامل فرموده
بود مضمون مراسلات بموقف عرض میرسانیدند روز هفتم ملک فرزندان و بلار وزیر و ایران دخت
و دبیر را بخلوت طلبیده گفت عجب خطائی کردم در انکه خواب خود را بدشمنان باز گفتم
واگر رحمت الهی حجاب مکیدت ایشان نگشتی و نصیحت ایران دخت دست تدارک نگشودی عاقبت
اشارت آن ملاعین بهلاک من وتمامی اتباع واشیاع ادا کردی و هر کرا سعادت ازلی یار باشد
وکفایت ابدی مددگاری نماید هر آئینه موعظت مشفقان را عزیز داشته در کارها پس از تامل

۱۲ بدون نقطه نام
دو پسر که پسر اول این
نقطه نیست داشت
و عطا نام او بود و عطا
بمعنی و طلسم ماه از نجاه
پسر آورد که شب و
پسر شدن و غیره از دروغ
ست شدن آن ماه در راه
شد و آن پیر نیز اگر چه
نقطه پیر نیست اگر چه
باشد بین نقطه بود این
اطلاق از ان قبیل است
که گویند فلان کس
سر تا پا نقطه است والا
زیرا که نقطه ندارد
۱۲ و از کرد نه خسین این
منصور نام داشت
نه منصور فقط ۱۲
قران السعدین ۱۲
غیاث اللغات
۵۲ سپاس
۱۲ اسم خاصست
سپاس کردن
ایزشن ۱۲ ۵۳
جمع ۱۲ ۵۴
جمع نخه ۱۲ ۵۵
کورنیا ۱۲ ۵۶

برو فق مرام خواهد بود و ساعت بساعت مهام دولت و اهبت در سلک انتظام بیت سپهر تابع و دوران غلام
و گردون رام فلک مطیع و ملک داعی و زمانه بکام و من همین زمان تعبیر هر واقعه مستوفی باز گویم و
تیر بکیدت آن مدبران بسپر حکمت دفع کنم ع گر بدست تو خدنگیست مرا هم سپریست اولاً آن دو ماهی
که بردم انشاده بود ند رسولی باشد که از جانب سراندیب بیاید و دو پیل قوی پیکر با چهار صد رطل یاقوت
رمانی که دل انار از رشک رنگش پرخون باشد و جرم آتش از غیرت شعاعش در نهانخانهٔ سنگ مختفی گردد
در پیش شاه بخدمت باز دارد و آن دو بط و قازی که از عقب ملک پدیده در پیش روی وی فرود آمد ند دو
اسپ باشد و استر یکه شاه دهلی بر سبیل هدیه بحضرت فرستد و آن دو اسپ باشند رعد خروش برق جوش و
تیز هوش سخت کوش قطعه زنعلهاشان سطح زمین گرفته هلال زگوشهاشان روی هوا نموده سفال
نه در مفاصل آن سستی ز تاب رکاب نه در طبیعت این نفرتی ز زور عنان و آن استر باز گیری
باشد با دجنبش آتش جوششش که برق وار از مسالک و مضائق زود گذرد و صاعقه کردار بر زخم نعل
از سنگ آتش افروزد فرد سم زرلگام تندرو تیز گام باغ سپرش کنام چشمهٔ مهر آب خور و آن مار
که بر پای ملک می پیچد شمشیری باشد آتش فعل آبدار که روز هیجا از چشمهٔ مینا سل یاقوت مذاب راند و بر
صفحهٔ الماس رنگ خسرده عقیق و ریزهٔ مرجان افشاند فرد فتح و ظفر بجوهر تیغ تو قائم اند نی نی
که تیغ تو همه فتح مجسم ست و آن خمن که ملک خود را بدان آلوده یافت خلعتی از غوانی باشد مکلل بجواهر
که از دار الملک غزنه بطریق تحفه بخانهٔ ملک آرند و آن استر سفید که ملک سوار بوده پیلی باشد
سفید که سلطان بیجانگر بخدمت ملک فرستد و ملک بران پیل نشاط حرکت فرماید و آن پیلی بود ابر پیکر
که در صف لشکر بخون دلیران خرطوم زبرجد رنگ را لعل سیراب سازد و دندان اژدهاسای دمان
که از کوه آهن معلق شده در دمی عالمی را بود گرداند بیت پیکر پر شکوه او هامون
بی ستونی روان بچار ستون و انچه بر فرق مبارک بادشاه چون آتش سید رخشید تاجی بود
که ملک سیلان بهدیه فرستد و آن تاجی باشد که کنگرهٔ قدرش باغرفهٔ قصر مینا رنگ آسمان
سر در سر آورد و از گوهر فشانی هر موئی را بر سر شاه تاجدار رشتهٔ گوهر گرداند بیت رسیده

مسالک اخلاق و شمائل ست باطبعی مخزن نفایس اسرار و حکم و ذهنی معدن سرائر خواص حدوث و قدم
فرد رای تیزش تیق سر قضا را محرم دل پاکش نظر لطف خدا را منظور درین اوقات در کوه حضر
گوشهٔ غاری اختیار کرده و همواره جانب توحید و تجرید رعایت میکند اگرچه اصل او بر اهمه نزدیک ست
اما در صدق و دیانت و وفا و امانت بر ایشان رجحان دارد و نظر او در عواقب امور کامل تر ست و دفع
حوادث و وقایع را مدبر صائب او شامل تر اگر رای ملک اقتضا فرماید او را کرامت محرمیت ارزانی باید داشت
و کیفیت خواب و صورت تعبیر بر اهمه بر و منکشف ساخت و شک نیست که او بر وجه راستی از حقایق آن
ملک را منتبه خواهد فرمود و نکتهٔ از بیان تاویل و اتفاقات مختفی نخواهد داشت اگر تعبیر او موافق قول براهمه باشد
شبهت زائل شده امضای همان عزیمت لازم ست و اگر بخلاف آن اشارتی فرماید ضمیر منیر سلطانی
ممیز حق و باطل خواهد بود و بصیحت از خیانت باز خواهد شناخت ملک را این سخن موافق افتاد و فی الحال
سوار شده نزدیک کاریدون حکیم رفت و بدیدار حکیم الهی که مجمع فیوضات نامتناهی بود شرف استسعاد
یافته لوازم تواضع بجای آورد و حکیم نیز شرائط تعظیم تقدیم نموده گفت بیت کلبهٔ ما روضه شد
چون مقدم رضوان رسید دیده روشن شد چو بوی یوسف کنعان رسید سبب تجشم رکاب
دولت انتساب چیست و اگر فرمانی رساند مدی من خود بدرگاه حاضر آمدی چه بصواب آن لائق تر
که خادمان بخدمت آیند فرد طریق خدمت و آئین بندگی کردن خدای را تو رها کن بما و سلطان باش
و نیز اثر تغیر بر بشرهٔ مبارک می توان دید و نشان غم از غرهٔ همایون تفرس می توان نمود صورت حال
بیان باید فرمود و وجه ملال تقریر باید کرد ملک کیفیت منامات و تعبیر براهمه بر سبیل تفصیل باز گفت کاریدون
سر تحیر در جنبانیده و انگشت تعجب بدندان گزیده فرمود که ملک را درین کار سهوی افتاده است چه این
سر با آن طائفه گفتنی و این حکایت با آن جماعت باز راندنی نبود ع هر گوش کجا محرم اسرار بود و برای
ملک آرای ملک مخفی نماند که این تدابیر پر تدویر را اهلیت تعبیر این واقعات نیست جهت آنکه نه عقلی رهنمای
دارند و نه دیانتی پا برجای ملک را بدین خوابها شادمانی باید افزود و جهت شکرانه صدقات بیکرانه بمستحقان
رساند چه دلائل سعادت و شواهد عزت و عظمت از صفحات تعبیرات این وقایع پیدا و هویدا ست دم بدم بجای امور

۱۲ اوساب ۱۲ شده ۱۲ افزون عقول ۱۲ نفوس و اعلام و افضال ایشان ۱۲ ۱۲ غ ۱۲ نه خودان ۱۲ ۱۲ یعنی برای ۱۲ ۱۲ باشوکت ۱۲ وشان ۱۲ ۱۲ دریافت نمودن ۱۲ ۱۲ لائق گفتن ۱۲ ۱۲ کریم ۱۲ ازداه مشاورت ۱۲ قرار داده بوی ۱۲ رسانیده ۱۲ ۱۲ قائم و اتفاق ۱۲

بقتل میرساند و بعضے که بی همت و ناپاک سیرت اند خرد و روح را که انسان جز بدیشان مرتبهٔ شرف نیابد
بهمان تیغ می آزارند و انچه آلت دفع دشمنان ست دست افزار آزار دوستان میسازند و آن محقق
کامل بدینمعنی اشارتی نموده آنجا که فرموده مثنوی بدگهر را علم و فن آموختن همچو تیغی دان بدست راهزن
تیغ دادن در کف زنگی مست به که آید علم را ناکس بدست حیله آموزان جگرها سوخته فعلها و مکرها
آموخته و غرض ایشان درین تعبیر آنست که فرصت انتقام فوت نشود و زخمهائیکه از سیاست ملکانه
در دلهای ایشان متمکن ست بدین اشارت حیله آمیز که قانون شفا نام نهاده اند مرهم یابد اول فرزندان
را که نظیر نفس شریف و عوض ذات کریم شهنشاهی توانند بود از پیش بردارند تا ملک بی وارث بماند
پس بزرگان متفق را که ارکان دولت اند و آبادانی ممالک و معموری خزائن بکفایت ایشان بازبسته است
ضائع گردانند تا رعیت و لشکری نا امید شود و دیگر اسباب جهانداری از پیل و شتر و اسپ و صلاح
باطل سازند تا ملک تنها و بیکس بماند و من بندهٔ خود محلی ندارم و امثال من در خدمت بسیارند
اما چون ملک را تنها یابند علی مرور الایام داعیهٔ انتقام پدید آورده هرچه سالها مکنون ضمیر ایشان
بوده باشد از قوه بفعل آرند و تا این ساعت ملاحظهٔ ایشان از روی عجز و اضطرار بوده است چون
امکان اقتدار یافته عنان اختیار بدست افتاد مدعی گردند و آشوب در مملکت انداخته رهای فتنه
باز کنند چه درین صورت که ملک متعلقان را نابود سازد هم لشکریان نا امید شوند و هم رعیت را بدگمانی
افتد و چون رعایا و سپاهیان دو دل و دو زبان شدند موجب استیلا و استعلای خصمان گردد و بران
تقدیر ملک و مال از دست برود و روح و روان در معرض تلف باشد و بادشاهان را از مکر و حیلهٔ دشمنان
غافل نباید بود مثنوی مشو ایمن از خصم بیداد جوی که غدار پیشه است و ناپاک خوی بظاهر
دم آشنائی زند بباطن در بیوفائی زند و با این همه اگر در انچه براهمه صواب دیده اند فرجی و گشایشی
می تواند بود البته تاخیر نشاید کرد و اگر توقف را مجال ست یک احتیاط دیگر باقی ست و بفرمان ملک
مضمون آن باز توان نمود ملک مثال داد و گفت انچه تو گوئی باعتقاد من از شوائب شبهت خالی ست
و هر آئینه مقبول و مسموع خواهد افتاد و ایران دخت گفت کار بدون حکیم که موسس مبانی فضائل و سالک

و نه توطاقت شنیدن ایران دخت دگر باره مبالغه نمود و ملک جهت رضای خاطر او شمهٔ از مکنون
باطن ظاهر گردانیده گفت من درین شبها واقعهٔ خوابے دیدم و از هولناکی آن ترسیده بجهت تاویل و تعبیر با برامهه
درمیان آوردم و آن ملاعین چنین صواب دیده اند که ترا با هرمز و پسر نجتیار عالی مقدار و وزیر صافی ضمیر
و دبیر نیکو تقریر و پیل سفید مردافگن و دیگر پیلان کوه پیکر لشکر شکن و جمازگان خارا پیمای خارا کن و سمند زیبا رفتار
را بشمشیر گوهر نگار بکشند تا اثر ضرر آن خواب مندفع گردد و ایران دخت چون این سخن بشنود و دو اندوه از
آتشکدهٔ دلش بروزن دماغ برآمد و نزدیک بود که قطرات حسرات از فوارهٔ دیده ریختن آغاز کند ولی از انجاکه
زیرکی دکیاست او بود و آن غصه جانگداز را فرو خورده دل از جای نبرد و گفت بیت من ار عشق تو فانی
شوم بقای تو باد هزار جان من و صد چو من فدای تو باد بادشاه را برای این کار اندوهناک نباید بود که
جانهای بندگان اگر فدای مصالح شاه را نشاید دیگر بچه کار آید تا ذات بزرگوار باقی و در رتبهٔ اقتدار ثابت است
اهالی و اولاد کم نیاید و خدمتگاران و اسباب تجمل نقصانی نپذیرد اما چون شر خواب مدفوع گردد خاطر مبارک
ازین دل نگرانی فارغ شود برین طائفه غدار اعتماد نباید کرد و اگر ملک را بکشتن جمعی فرمایند بی تامل دران
شروع نباید نمود که خون ریختن کاری صعب ست و اساس حیات جانوری را منهدم ساختن مهمی
دشوار و اگر نعوذ بالله خون ناحق ریخته آید عاقبت آن وخیم و سزای آن عذاب مقیم خواهد بود و پشیمانی و حسرت
و تاسف و ضجرت دران مفید نخواهد افتاد چه گذشته را باز آوردن و مرده را زنده کردن از دایرهٔ قدرت بشری
خارج ست ع این کار زدست من و تو برنیاید ملک را باید دانست که برامهه اورا دوست نمیدارند و هر چند
در علوم خوض پیوسته اند و بقدر حال مسئله چند دانسته اما حکمای دین برین مقال متفق اند که بدگوهر
و لئیم بهیچ پیرایه جمال نگیرد و علم و مال او را بزور و فا و کرم آراسته نگرداند چه سگ را اگر طوق مرصع در
گردن افگنند نجاست او متغیر نخواهد شد و خوک اگر دندان در زر گیرند خباثت او بطهارت مبدل نخواهد گشت
و نکته کتکل انجار یجل استفار اموید این سخنے ست بیت علم چون بر دل زند یاری بود علم
چون بر تن زند ماری بود و دانش بمثابهٔ تیغی ست که بدان همه کس را توان کشت آنها که
پاک طینت و پاکیزه سرشت اند نفس و هوا را که آدمی از ایشان دشمنے بدتر ندارد بدان شمشیر

۱۲ بیرون آن خواب ۱۲ ۲ صح طعون ۱۲ ۳ صفت بوقت ۱۲ ۴ علی ۱۲ ۵ ای ۱۲ ۶ شد ۱۲ ۷ شاه ۱۲ ۸ بخواهم ۱۲ ۹ بخارا ۱۲ ۱۰ شد ۱۲ ۱۱ سپهداری ۱۲ ۱۲ بخارا ۱۲ ۱۳ نفر ۱۲ ۱۴ سر دون ۱۲ ۱۵ ای ۱۲ ۱۶ عاجز و زبان ۱۲ ۱۷ دیبا ۱۲ ۱۸ آنه ۱۲ ۱۹ کردن ۱۲ ۲۰ دزد ۱۲ ۲۱ کردن ۱۲ ۲۲ و ۱۲ ۲۳ مانند ۱۲ ۲۴ دستان ۱۲ ۲۵ کرد ۱۲ ۲۶ بردار و کتل بهار ۱۲ ۲۷ و ۱۲ ۲۸ دفع الرحمن ۱۲ ۲۹ انجار یجل ۱۲ ۳۰ اے چون در دل ۳۱ گردد در زمان صفائی ۳۲ حاصل غاید چین و ۳۳ روزگاران علم و ۳۴ او شود ۱۲ ۳۵ ای ۱۲ ۳۶ چون از اکتساب و ۳۷ استحصال علم و حرفت ۳۸ ایران رسیده بود ۳۹ اخلاقات و صفات ۴۰ شده و ۴۱ دلدی و نشناسد ۴۲ نادانان علم چون ۱۲ ۴۳ اورا بهلاک خواهد شد ۱۲

که راحت دل و آرام جان و دفع غمی موجب حیرت و سبب فکرت چیست و اگر از بر اهمه چیزے
استماع افتاده بندگان را بران صاحب وقوف باید گردانید تا دران موافقت کرده شرائط خدمتگاری
بجا آرند ملک فرمود که سؤال نباید کرد از چیزی که اگر جواب آن بیان کنند موجب رنجش خاطر گردد
لا تسئلوا عن اشیاء ان تبد لکم تسؤکم ایران دخت گفت اگر این رنج بجمعی از متعلقان باز گردد غم نیست
که سلامتی ذات مبارک تدارک همه آفات میکند ع هزار جان گرامی فدا ے جان تو باد و اگر عیاذا بالله
تعلق بنفس نفیس آنحضرت دارد دران نیز اضطراب نباید نمود و هیچ وجه غمناک نباید نشست بلکه عزیمت
مردانه که این عزیمه من عزمات الملوک نشانه آنست در ملازمت صفات صبر و ثبات تقدیم باید فرمود
چه جزع رنج را زیاده کند و نا شکیبائی دشمن را خوشوقت و مسرور و دوست را بد حال و رنجور سازد و در هر
بر آمدے حادث گردد و چون بعروة الوثقای صبر تمسک نماید عاقبة الامر چهرهٔ مراد در نظر آید و بهترین
مقصودات همان تواند بود که مشوبات اسلے از وفایت نشود فردا ے دل صبور
باش بر آفات روزگار نیکو شود بصبر سرانجام کار تو و بادشاه را موافق آنست که چون مهمی
سانح گردد و حادثه واقع شود وجه تدارک و طریق تلافی آن بر کمال کیاست و وفور فراست او
مشتبه و پوشیده نماند خصوصا که از اسباب امکان و مقدورات چیزی قاصر نیست
واد وات دفع ملال و ازالهٔ غم و کلال ساخته و صیاست قطعه هم گنج داری هم خدم
هم ملک داری هم حشم بیرون نه از خلوت قدم بر بام عالم زن علم رخ جانب
مقصود کن اندوه را نابود کن احباب را خشنود کن بردار از دل بار غم ملک گفت از
انچه بر اهمه اشارت کرده اند اگر حرفی بگوش کوه فرو خوانند اطرافش چون طور تجلی
بشگافته صفت و لبست الجبال بسا بروے پدید آید و اگر رمزے بروز روشن نماند
از تیره حالی برنگ شب تار بر آمده آثار ظلمات بعضها فوق بعض ازوے ظاهر شود فرد
گر همه سینه پر شود از غم سیاه روست و را بر خون نگرید از غصه بیحیاست
تو هم در تفحص آن الحاح منمائے و در تحقیق آن مبالغه مفرمائے که نه من قوت گفتن دارم

اسرار شهنشاهی بی انکه از جانب ملک بدان اشارتی نافذ گردد و افتتاح نمایم از مراسم حرمت و ادب دور
افتد و اگر اهمال ورزیده طریق تامل و توقف پیش گیرم ملائم اخلاص و اختصاص نباشد پس بنزدیک
ایران دخت رفت و بعد از وظیفهٔ ثناخوانی طریقهٔ دعاگوئی آغاز نهاده گفت بیت ای سرا پرده عصمت
بانوی شاه ۱۲
زده بر علیین پرده دار حرمت تو روح امین بر رای عالی مخفی نیست که ازان روز باز که در سلک
خدام این بارگاه سپهر احتشام شرف انتظام یافته ام تا این ساعت ملک را هیچ چیز از من مخفی نبوده
و در هیچ یک از دقائق و جلائل اعمال بی مشورت من خوض فرمودن جائز نشمرده دیر روز یک دو نوبت
بزرگیها ۱۲
بر اهمه را طلبیده است و با ایشان مفاوضتی در پیوسته وامروز خلوتی کرده است و متفکر و رنجور
ای بکلام شده ۱۲ از گفتگوها حیران بودند ۱۲
نشسته اکنون تو ملکه روزگاری و مونس دل شهریاری و رعیت و لشکری بعد از عنایت ملک
سپاهیان ۱۲
بطوفت تو امیدوار می باشند و حکم ترا در حل و عقد امور ثانی اثنین فرمان سلطانی می شناسند صلاح
وقت مصلحت ۱۲
آنست که پیش ملک روی و صورت واقعه معلوم گردانیده غرا علام ارزانی داری تا زود تر تدارک
موصوف ۱۲ صفت ۱۲ صفت ثانی ۱۲ وقریب ۱۲
آن مشغول گردیم چه بر اهمه عذر بشبه بد اندیشه مبادا که از روی حیلت او را بر کاری تحریص کنند که آخر آن
بحسرت و ندامت کشد و بعد از وقوع واقعه تاسف و تحسر سود ندارد و ع علاج واقعه پیش از وقوع باید
پیش آمدنی ۱۲
کرد ایران دخت جواب داد که میان من و ملک عتابی رفته است و بکنایت و ایما سخنی چند گفته شده
از چندے ۱۲
شرم دارم که باچنان حالی بخلوت ملک درآیم و زبان باستفسار مهمے بگشایم وزیر گفت اے
خاص ۱۲
ملکه جهان العتاب یدیة الاحباب عتاب سبب رسوخ بنای محبت و موجب ثبات قاعدهٔ مودت
علامت کہ دل تقریر دوستان نست ۱۲
و مصاحبت ست فرد نازی ز تو باشد و عتابی از ما بی ناز و عتاب دوستی نتوان کرد درین محل
مشکل بودن ۱۲
عتاب بر طرف باید نهاد که چون ملک بفکری درمانده باشد و اندیشهٔ دور و دراز او را پریشان خاطر
خطاب بمشوق ۱۲
و نزدوری ۱۲ لے ترش باید کرد ۱۲
ساخته بندگان و خدمتگاران گستاخی نیارند نمود و جز تو کسی بمفتاح صلاح این در نتواند کشود و من بارها
از ملک شنوده ام که هرگاه ایران دخت پیش من می آید اگرچه اندوهگین باشم شاد شوم و بدیدار
دوش ۱۲
همایونش از بند غم و ملال آزاد گردم برو و این کار را دریاب و برکافهٔ خدم و حشم منتی عظیم متوجه گردان
مبارک ۱۲ در ما ۱۲
ایران دخت نزد ملک آمده شرط خدمت بجا آورد و گفت فرد غمت مباد گزندت مباد و رنج مباد

انجام رسید

معلوم شود و بر احوال اعدا و غرائم خصمان بچه حیله وقوف افتد و هرگاه رقم فنا بر دفتر عمر این دو ناصح امین و عامل کافی که بدان ملک را بمثابهٔ دست گیر او دیده بنیاندیشیده شود هر آئینه فوائد نصیحت و آثار کفایت ایشان از ملک منقطع خواهد شد و بران تقدیر رونق امور و نظام مهمات از قبیل محالات خواهد بود و بی فیل سفید که شخص او چون جرم ماه تابان است و چون چرخ دوار آراسته و روان بیت بند حصن حصار او آهن ز خم دندان او حصار افگن پیش دشمن چگونه روم و بی آن دو پیل که در صف هیجا بسان سیل خروشان خصم را فروگیرند و از میان معرکه مانند گرد باد مرد را در ربایند بیت ز خرطوم سازند پیچان کمند در آرند یال یلان را به بند در روز نبرد مصاف خصمان را چگونه شکنم و هنگام رزم معرکه مخالفان را چسان برهم زنم و بی جمازگان تندرو که بوقت تک و دو پیک صبا گرد ایشان از دور نه بینند و بریدشمال همراهی با غبار رهگذار شان خیال نه بندد بیت چو آتش خار خوار و سرکشنده ولی چون باد در صحرا دونده چگونه بر اطراف وقوف یابم و نامهای بشارت و فرمانهای عالی بجوانب مملکت بچه تقریب رسانم و بی آن سمند دونده صرصر تگ پولادرگ صاعقه کردار بارقه رفتار که رخشندگی رخش آتش بلا در دل رخش رستم برافروزد و سرعت سیرش از دیدهٔ شبدیز خسرو اشک گلگون روان سازد فرد نگاوری که بیک حمله زیر پا آرد اگر درازی امید باشدش میدان چگونه عزم بساط نشاط کنم و گوی طرب از میدان بهجت بچوگان مسرت چه نوع ربایم و بی شمشیر بران که آب شکلی ست آتش فتنه از هیبت او انطفا یافته و آتش فعلی ست آبروی مملکت از سطوت او بجا مانده فرد نموده تیغ کبود تو جوهر از تن خویش چو بر بنفشه سیراب قطرهٔ باران در جنگها چه اثر نمایم و هرگاه که ازین اسباب بی بهره مانم و جماعت متعلقان را بدست خود باطل گردانم از ملک چه تمتع توان یافت و از عمر چه لذت اکتساب توان کرد و فی الحقیقه ع عمری که انچنان گذرد در حساب نیست حاصل القصه ملک یک شبانروز در دریای فکر غواصی نمود و گوهر تدبیری که بدان سر رشتهٔ امید بدست آید نیافت میان ارکان دولت ذکر فکرت بادشاه شائع گشت و دل مشغولی ملک بر جمیع محرمان حریم سلطنت روشن شد بلاروز یراندیشید که اگر در استکشاف سخن ابتدا کنم و بتحقیق

دوری نماید و تا ذات ملک باقیست زن و فرزند کم نمی آید و تا ملک برقرار است در اسباب تجمل و زینت و
خدمتگاران کافی بادیانت هیچ قصوری و فتوری نمی افتد ع گر هیچ نباشد چو تو باشی همه هست ملک
که این فضول شنید و دلیری ایشان در ادای آن سخنان بدید بغایت متالم گشته از بارگاه بخلوتخانه خرامید
و از صفه ایوان روی بگوشه بیت الاحزان نهاد بیت چو نتوانم که با کس حال درد خویشتن گویم روم
در کلبه احزان و هم با خود سخن گویم پس روی نیاز بر خاک نهاده آب حسرت از دیده میکشاد و دل از
آتش نومیدی کباب گشته خرمن صبر و سکون با دمار تاراج برمیداد و میگفت این ابر فتنه که باران بلا می بارد
از کجا پدید شد و این لشکر غم که جز متاع حیات بیغما نمی برد از کدام ممر هجوم کرد فردم من بودم و کنجی
و حریفی و سرودی غم را که نشان داد و بلا را که خبر کرد آخر مرگ عزیزان را چه سان آسان توان گفت
و بی جمال فرزندان و همدمان از عمر و زندگی چه راحت توان یافت و مرا بی پسران که روشنائی چشم و میوه
دل اند و استظهار من در حال حیات و امیدواری بعد از سلوک سبیل ممات بدیشان تواند بود با دشاهی
بچه کار آید بیت ندارد پدر هیچ بالیده تر ز فرزند شایسته شایسته تر و ایران دخت که چشمه خورشید
تابان رشحه از چاه زنخدان اوست و مطلع نور ماه رخشان پرتوی از عکس روی در رخشان او رخساری
چون ایام دولت تازه و خرم و زلفی چون شبهای نکبت تیره و درهم مثنوی رخش چون مهر بی همتا در
آفاق بجفت ابروان چون ماه نو طاق زرویش پرتوی خورشید در تاب زلعلش جوهر یاقوت
سیراب تجالتست دارد دلربای و مصاحبتی جانفزای و من بی او از زندگانی چه برخوردار می یابم و اگر
بلا و زیر که رای منیرش در هر شب حادثه آفتابیست روشنی فزای و پرتو شمع ضمیرش در تیرگی هر واقعه
نوریست ظلمت زدای فرد بی دستیاری قلم بیقرار او تخت ملوک را نبود پایه برقرار پیش
سریر غرمن نباشد عمارت ممالک و رونق اعمال و آبادانی خزائن و حصول اموال چگونه دست دهد و چون
صحیفه تدبیر کمال دبیر که نقش بند سپهر بلند شاگرد بنان او و دبیر زبا تقریر ریزه خور خوان بیان اوست
لفظی چون لآلی منظوم و دلکشای و خطی چون در منثور طرب افزای فرد لطف لفظش داده با هم آب و
آتش را قرار حسن خطش کرده با هم نور و ظلمت را قرین در نظر نباشد مصالح اطراف و حوادث نواحی چگونه

لقمهٔ وفاداری خورده است و برسم حق گذاری عادت کرده بیت سگ حلقهٔ مهر کرده در گوش یک
لقمه نمیکند فراموش و من در اجابت دعوت این حضرت که منبع وفا و مجمع صدق و صفاست قول بیوفا
را استماع نکردم و بسخن وفادار تو توجه نمودم سلیمان پسندید و سر خوردن آب حیات با او در میان نهاد
بوتیمار گفت آن آب را تو تنها میخوری یا دوستان و متعلقان را نیز دران شرکت میدهی سلیمان فرمود
که آن خاصه برای من فرستاده اند و دیگر انرا ازان بهره و نصیبی نداده بوتیمار گفت یا نبی الله این چگونه
باشد که تو زنده باشی و هر یک از همدمان و یاران و فرزندان و حق گزاران در پیش تو میرند گان بزم
که ازان زندگانی لذتی توان یافت و در عمری که سراسر بفراق گذرد راحتی تصور توان کرد قطعه
صحبت یاران غنیمت دان که نقد زندگی خاص از بهر نثار صحبت یاران خوش ست خوش بود بهر
تماشا گلشن عمر عزیز وان تماشا هم بدیدار هواداران خوشست سلیمان سخن او را استحسان فرمود
از شربت زهر آمیز فراق اجتناب نمود و آب حیات را ناچشیده بهمان جای که آورده بودند باز فرستاد
و این مثل برای آن آوردم تا بدانید که من زندگانی بی این جماعت نمیخواهم و از مرگ خود تا فنای ایشان
فرقی نمیدانم و هر آینه هر ملکی در صدد زوال ست و هر ملکی بر شرف ارتحال و انتقال و بعاقبت این راه
خطرناک رفتنی ست و در وحشت خانهٔ لحد خفتنی برای دو سه روزهٔ عمر فانی چرا بر چنین کاری خطیر اقدام
کنم و بدست خود بنیاد دولت و اساس عشیرت خود را ویران سازم اگر می توانید حیلهٔ دیگر انگیزید و چارهٔ
این نخائله بوجهے آسان تر ازین سازید ع که من از عهدهٔ این کار نیایم بیرون برا همه گفتند ملک را
بقا باد سخن حق تلخ باشد و نصیحت بخیانت درشت نماید عجب از رای ملک آرای ملک که دیگر انرا بانفس
و ذات خویش برابر میدارد و جهت بقای ایشان از سر جان عزیز و ملک موروث میگذرد و نصیحت مشفقان
بباید شنود و سخن بیغرضان را اعتبار باید نمود و نفس نفیس و مملکت وسیع را عوض همه فوائت باید شمرد و
و درین کار که موجب فرح تمام و سبب آسایش خاص و عام ست بی تردد و تغییر شروع باید کرد و هر آینه خردمند
همه کس را برای خود خواهد و بر ملک پوشیده نیست که آدمی بزخ بسیار بدرجهٔ استقلال رسد و کلید خزائن
بکوشش بیشمار بدست افتد حالا تبرک مرتبهٔ زندگانی گفتن و سریر دولت و کامرانی را بازگذاشتن از روش خرد

۱ ای محمود شده ۲ از خاطر ۳ قبول کردن ۴ اشاره بجناب نبوت مآب سلیمان علیه السلام ۵ گرزند ۶ از عالم غیب ۷ اسکندر ۸ گرامی نصاب ۹ خبر اسکندر ۱۰ صور اسرافیل ۱۱ فرستاد ۱۲ سیر و گردش ۱۳ بلا

وعرصهٔ زندگانی مزرعه ایست که در و تخم دولت دو جهانی و نهال سعادت جاودانی توان کاشت فرد
دست این روزهای کوتاه است که بدان دولت دراز رسد پس بهمه حال نشانی حیات را بر شیوهٔ
فنا و فوات اختیار باید کرد و دو سه روز که زمام مهلت بدست اقتدار باشد در تحصیل رضای پروردگار
کوشش نمود ع عمر آن بود که در غم جانان بسر شود باز تامل فرمود که اکابر جن و انس حاضر اند و اماثل وحش
و طیر ناظر با ایشان مشاورت باید نمود و هر چه همه را بهان بران متفق گردد پیش نهاد این کار باید ساخت
پس با مجموع پریان و آدمیان و مرغان و سائر جانوران در خوردن شربت حیات مشورت فرمود همه
باشامیدن آن اشارت نمودند و بجاوید بودن عمر او که صلاح جهانیان در ضمن آن مندرج بود مستظهر و مستبشر
گشتند فرد برخور ز حیات ابد و عمر مخلد کانیست دعا شام و سحر پیر و جوان را سلیمان فرمود که از اهل مملکت
من هیچ کس هست که درین مجلس حاضر نیست گفتند آری بوتیمار بدین مجمع نیامده و ازین استبشار خبر ندارد
سلیمان اسپ را بطلب وی فرستاد بوتیمار از آمدن ابا کرد نوبت ثانی سگ را فرمود که برو و بوتیمار را بیار
سگ بیامد و بوتیمار قول او را اجابت کرده نزد سلیمان حاضر شد سلیمان فرمود که با تو مشاورتی دارم
اما پیش از انکه درمیان آرم مشکل مرا حل کن بوتیمار اظهار عجز و ناتوانی کرده گفت بیت من که
باشم که بران خاطر عاطر گذرم لطفها می کنی ای خاک درت تاج سرم بنده را قوت آن که مشکلی حل
سازد یا چو تو بادشاهی او را بعد مشورت بنوازد نیست فاما تفقد حال کهتران رعیت از مهتران عالی
مرتبت غریب نمی نماید فرد تو آفتابی و من ذرهٔ بغایت پست بدیع نیست ز خورشید ذره پروردن
اگر حضرت رسالت منقبت باظهار آن مشکل عنایت فرماید آنچه بر خاطر شکسته گذرد بموقف عرض خواهد رسید
سلیمان فرمود که بعد از انسان اشرف حیوانات اسپ ست و اخس جانوران سگ حکمت درین
چه بود که بقول شریف ترین حیوانی نیامدی و سخن خسیس ترجانوری قبول کردی بوتیمار
گفت اگرچه اسپ را جمال شرف ظاهرست و کمال هنر لائح و باهر اما در مرغزار وفا نچریده
است و از سرچشمهٔ حق شناسی قطره نچشیده فرد از اسپ وفا طمع نمی باید کرد کاسپ و
زن و شمشیر وفادار کم دید و هر چند سگ بخست موصوف ست و بناپاکی معروف و لیکن

یکجا جمع کنند و شمشیر را شکسته با آن کشتگان گور زیر خاک مدفون سازند و آن خون را با آب دریا آمیخته در بحر ریزیم و ملک را در دی نشانده افسونها و دعاها بخوانیم و دیگر باره از ان خون بر پیشانی شاه طلسمات نویسیم و کتف و سینهٔ او را بدان خونناب آلوده ساخته سه ساعت بگذاریم پس بآب چشمه سر و تن ملک را شسته و خشک ساخته بروغن زیت صافی چرب کنیم تا مضرت بکلی مدفوع گردد و بجز این حیله هیچ چیز دستگیری ننماید بیت در دفع بلائی که نصیب تو مباد تدبیر همین ست که تقریر افتاد شاه که این سخن بشنود و آتش حیرت متاع صبر و سکونش بسوخت و باد وحشت خرمن شکیبائی و حلمش بر باد داد و گفت ای دشمنان دوست روی وای آدمیان اهرمن خوی مرگ از این تدبیر شما بهتر ست و آشامیدن شربت اجل از این تقریر پر خلل شما خوشتر چون این طائفه را که بعضی عدیل نفس من اند و جمعی مدار ملک و مال و سبب زینت جاه و جلال بکشم مرا از حیات چه راحت باشد و از زندگانی چه فائده بیت مرا عمر از برای وصل یار ست نه یار از بهر عمر من باید گر آن دولت نباشد زندگی دیگر چه کار آید و مگر شما حکایت سلیمان علیه السلام و بوتیمار نشنیده اید و حقیقت جواب و سوال ایشان بشما نرسیده براهمه التماس نمودند که چگونه بوده است آن حکایت گفت شنیده ام که سلیمان صلوات الله و سلامه علی نبینا و علیه بادشاهی بود فرمان عظیم الشان او بشرف نفاذ آراسته و جن و انس و وحش و طیر کمر انقیاد و مطاوعت او بر میان جان بسته منشی قضا منشور سلطنت او را توقیع و رب هب لی ملکا لا ینبغی لاحد من بعدی موشح ساخته و سایش قدر زین تمکین او بر پشت مرکب صبا که غدوها شهر و رواحها شهر نمونه سیر اوست نهاده قنوی فلک بنده و آفتاب غلام زمانه مطیع و جهانش بکام شده انس چون جن زجان چاکرش زده وحش چون طیر صف بر درش روزی از مقربان صوامع ملکوت یکی بدیدن وی آمد و قدحی پر از آبجیات بحضرت او حاضر گردانید و گفت مبدع کل جل شانه و عظم سلطانه ترا مخیر گردانیده است و فرموده که اگر خواهی این جام در کش و تا آخر زمان از چشیدن شربت کل نفس ذائقة الموت ایمن باش و اگر میل داری نزد تر قدم بردار و از گوشهٔ زندان ناسوت بروضهٔ صافی و هوای وسیع الفضای لاهوت متوجه شو سلیمان با خود اندیشه کرد که نقد عمر سرمایه ایست که بدان در بازار قیامت سود فراوان بدست توان آورد

برآرکه فرصت غنیمت ست طریق صواب آنست که درین باب سخن بی محابا رانیم و تهدید هرچه تمامتر
اورا تبر سانیم و گوئیم که این خوابها دلیل آنست که هفت مخاطرهٔ عظیم که در هریک ازان بیم جان باشد پیش آید
و دفع این مضرتها بدان تواند بود که طائفه از ارکان دولت و اعیان حضرت و مراکب خاصه را بشمشیر گوهر نگار
نگار بکشند و خونهای ایشان در آبزنی ریزند و ملک ساعتی دران آب نشیند و ما افسونها بران دمیم
و ازان خون بر اندام وی بمالیم پس باب خالص بدن او را شسته بروغن چرب کنیم و ایمن و فارغ بمجلس
باز رویم و بعد ما که مقربان و یرا بدین حیله هلاک سازیم بمرور زمان چون او تنها باشد بکار دی توانیم پرداخت
و اگرچه درین وقتها پای دل ما بخار آزار او مجروح بود اما امید آنست که بدست آرزو گل مراد بچینیم و دشمن
قوی حال را در مقام ضعف افتاده بکام خویش به بینیم فردا دل اگر خار جفا دید امید ست که باز گل
مقصود بچیند ز گلستان مراد پس بدین عذر و حیله بر کفران نعمت اتفاق کرده پیش شاه رفتند و گفتند
بیت شها بخت و جاه تو پاینده باد مه و سال میمون و فرخنده باد بر ضمیر انور شاه مجملا امیمنی ظاهر شد
که تعبیر این خوابها جز هجوم بلا و درد و محنت و عنا نیست و ما دفع مضرت این وقایع را وجهی نیکو اندیشیدیم
اگر ملک سخن ما را که از عین دعا گوئی و محض رضا جوئی گفته میشود بسمع رضا قبول فرماید هر آینه شری که برین مبانی مترتب تواند بود مندفع میگردد و اگر از فرمودهٔ ما ابا نماید بلای عظیم را منتظر باشد که زوال بادشاهی و سپری شدن
زندگانی را متصدی باید بود ملک بتبسم و در دایرهٔ حیرت افتاده دلش از جای برفت و گفت تفصیل این سخن
را باز باید نمود تا بهر وجه که در حیز امکان گنجد تدارک آن اشتغال رود ایشان تزویر حیله گرم دیده خطیر تر و زیر دست
و برین گونه تقریر کردند که آن دو ماهی بر دم ایستاده فرزندان شاه اند و آن مار که بر پای ملک پیچیده بود
ایران بخت ست و آن دو بط رنگین پیلان پشیزه اند و قاز بزرگ پیل سفید ست و آن استر راهوار سمند خوش رفتار شهریار
است و دو فراش پیاده شتران بختی و آن آتش که بر فرق روشن بود بلا و زیرست و آن مرغ که منقار بر
سر شاه میزد کمال دبیرست و آن خون که بدن سلطان بدان آلوده شد اثر شمشیر گوهر نگار ست که بر فرق
ملک رانند و تن او را بدان رنگین سازند و ما تدبیر ضرر این خواب برین نوع ساخته ایم که هر دو پسر و مادر
شان و دبیر و وزیر و فیلان و اسپ و شتران را بدان شمشیر بکشند و از خون هریک قدری گرفته

فتنه بود که پی در پی فرو ریخت فرو نشسته یکی عربده آشوب دگر خاست نارفته یکی فتنه بلائی دگر آمد
ایا صورت این واقعات با که درمیان توان نهاد و حل این مشکل از کدام فاضل درخواست توان کرد
و کرا محرم این اسرار توان ساخت و نزد تقریر این قصه با چه کس توان باخت ع این درد کرا گویم و درمان
زکه پرسم القصه بقیه شب را بهزار غصه بروز آورد و با شب تیره از دیری و دراز دمی شکایت میکرد و میگفت
مثنوی تو ای شب گر نه روز رستخیزی چرا آخر سبکتر برنخیزی دلم را چند بریان داری ای صبح دمی
زن آخر از جا نداری ای صبح تا وقتیکه عارض صبح روشن از شکن زلف تابدار شب تار درخشیدن آغاز
کرد و شماهای کافور بعوض غالیهای عنبر بیز بر اطراف چرخ اخضر پدید آمدن گرفت بیت دماغ
زمین از تف آفتاب بسر سام سودا در آمد ز خواب چندانکه دست تقدیر نقاب ظلمت از پیش جمال روز جهان
افروز برداشت و شاه سیارگان بالای تخت مینا کار سپهر برآمده آواز عدل روشنی بخش بمسامع عالیان
رسانید شاه برخاست و براهمه را که حلال هر مشکل و در علم تعبیر کامل بودند بخواند و بی انکه در عاقبت کار
تاملی فرماید تمامی خوابها بران منوال که دیده بود با ایشان تقریر کرد ایشان واقعات هولناک شنیده و اثر خوف
و هراس بر ناصیه شاه دیده گفتند این خوابهای سهمگین ست و در نیدت کسی بدین هولناکی خوابی ندیده و
گوش هیچ معبر بر ین منوال واقعه نشنیده اگر ملک شرف اجازت ارزانی دارد ما بندگان با یکدیگر اتفاق
نموده بمطالعه کتبی که در فن تعبیر نوشته اند رجوع نمائیم باستقصای هر چه تمامتر دران محل بجای آریم پس ازو
بصیرت تعبیر آن بعرض رسانیده دفع شر و ضرر آنرا وجهی اندیشیم بیت خندان بانديشه را ند کلام +
که بی فکر باشد سخن ناتمام شاه ایشان را اجازت داد و ایشان از پیش ملک بیرون آمده خلوتی کردند
و از جبث ضمیر فاپاکی سیرت سلسله انتقام را تحریک دادند و با یکدیگر گفتند این ظالم جفاکار در ین نزدیکی
از قوم ما چندین هزار کشته است و مال و متاع ما بباد تاراج برداده و امروز سر رشته بدست ما افتاده
که بدین وسیله کینه خویش باز توانیم خواست و خلل احوال خود را تدارک و تلافی توانیم نمود
و چون او ما را درین حادثه محرم خود ساخته و بر تعبیر و تقریر ما اعتماد نموده فرصت فوت ننباید کرد
و در باز خواستن کینه و دیرینه تعجیل باید نمود بیت دشمن بسوز سینه گرفتار محنت ست دودی ازو

۱۲ الاصل ۱۲ ۱۵۲ ای شود و خوب ۱۵۳ اسیوم ثبات هستی ۱۲ ۱۵۴ اسه زود تم نشوی ۱۲ ۱۵۵ ای ظهور شدن ۱۲ ۱۵۶ رضی باشد که در دماغ دوم پیدا شده خلل دماغ ظاهری گردد و این مرکب از سر بخش راس و سام بخش دوم از نخش قانون و رشوی

وخانهای ایشان را بغما داده زن و فرزند ایشان با سیری ببرد و از انجماعت چهار صد تن را که بفنون
علوم آراسته و از انواع دانش بهره مند بودند ملازم پایهٔ سریر اعلی گردانید ایشان بنا کام کمر خدمت بر بستند
راه ملازمت سپردند و فرصت انتقام و محل کینه خواهی را انتظار می بردند تا شبی ملک سریر عشرت با ستراحت
مشغول بود هفت آواز با هیبت شنود و از هول آن بیدار شده متامل و متفکر گشت در اثنای این حال بار دیگر
خواب وی غلبه کرد و در خواب چنان دید که دو ماهی سرخ که از شعاع ایشان دیده خیره شدی بر دم ایستاده
و ویرا مرحبا زدند ملک دیگر بار متنبه شد و باندیشهٔ دور و دراز افتاده بخواب فرو رفت دوم بار دید که دو بط
رنگین وقازی بزرگ از عقبش می پریدند و با خر پیش وی فرود آمده آغاز دعا گوئی کردند باز از خواب در آمد
و در صورت واقعه حیران مانده دیگر بار در خواب شد و چنان دید که ماری سبز رنگ با خالهای زرد و سفید
بر گرد پای وی میگردد و آن افعی ناخوش طلعت بران شاخ صندل می پیچد ملک از ترس بیدار شد
و ازان باز یها که در پردهٔ خیال ملاحظه می نمود اندوهگین گشت کرت دیگر موکل خواب او را کشان کشان
بعالم مثال برد و درین نوبت چنان مشاهده کرد که سر تا پای او بر مثال شاخ مرجان بخون آلوده است
و گویا از فرق تا قدم بلعل بدخشانی و یاقوت رمانی برآراسته ملک بیدار گشته اضطراب آغاز کرد و خواست
که از محرمان حرم کسی را آواز دهد ناگاه خواب بر و غالب شد و چنان دید که براستر سفید راهوار که چون برق
جهندهٔ کوه گذار و مانند عمر گرامی خوش رفتار بودی سوار شده و عنان مرکب بجانب مشرق تافته تنها میرود
چندانچه می نگرد از ملازمان جزد و فراش پیاده کسی را نمی بیند باز از خوف این واقعه از خواب بجست و کرت
ششم بخواب فرو رفته آتشی دید که بر فرق وی افروخته شده ست و شعاع آن اطراف و جوانب را احاطه
کرده از مشاهدهٔ این صورت هراسان گشته باز بیدار شد هفتم بار از شراب خواب بیخود افتاده مرغی
دید که بالای سر وی نشسته منقار بر فرقش میزند این نوبت شاه نعره زد که ملازمان در حوالی بارگاه
بفریاد آمدند و بعضے سراسیمه خود را بپایهٔ سریر رسانیدند ملک ایشان را تسکین داده باز گردانید
واز هیبت آن خوابهای هائل چون مار دم بریده و مردم مار گزیده بر خود می پیچید و با خود میگفت
این چه نقشهاے گوناگون بود که کلک قدرت بر انگیخت و این چه لشکریاے

انوار سهیلی

پایمال گردانیدندی و دندان بلورنمای شان از سینهٔ اعدا شاخ مرجان برآوردندی و زمینیان عاج از معدن
بدن دشمنان تودهٔ لعل بدخشان ظاهر کردندی قطعه ابر اندرونی قطرهٔ ایشان سرخجر برج اندرونی
بارهٔ ایشان صف هیجا دندان یکی سخت شده در دل میخ خرطوم یکی حلقه زده گرد ثریا و دیگر دو شمشیر
کوه کوهان هامون نوردداشت که بشبی اقلیمی طی کردندی بلکه بدمی عالمی زیر پی آوردندی از گردن و گوش
گمان و نیزه راست کرده و از دست و سینه هیئت گرز و سپر نموده بوقت پویهٔ عرصهٔ خاک را بر شکل سپر ساختندی
و گاه سیر پای چوگان شمال از بریدتیز گام ماه گوی سبقت ربودندی فرد هامون نورد کوه وش
دل بر تحمل کرده خوش تا روز هر شب بارکش هر روز تا شب خارکن دسمندی بودش تندرو تیز گام
و سیمین سم زرین لگام که اگر عنان او رها کردندی بر صبای جهان پیما پیشی گرفتی و شمال گیتی نورد
بگرد گردودی نرسیدی تا سبز خنگ فلک بر جوالی کرهٔ خاک میگردد نظیر آن مرکبی ندیده بود و تا
ابلق روزگار عرصه ادوار را می پیماید بشبیه چنان بارگی نشنیده مثنوی گردون گردی زمین نوردی
کز چشمهٔ مهر آب خوردی هر بار که در عرق شدی غرق باران بودی و در میان برق هر بار که در
نور در رفتی صد باد صبا بگرد در رفتی و تیغی داشت بگوهر نگاشته و بلآلی قیمتی آراسته گفتی مگر صفحهٔ سبزه
را بقطرات شبنم مرصع ساخته اند یا ساحت سپهر را بدر رهای شاهوار کواکب مزین کرده جواهر اصلی دانی او بر صفحهٔ
الماس شکل پای موری نمودی و بر تختهٔ مینا نشان پرگس بظهور میرسانیدی و آن نه شمشیر بلکه ابری بود خون
فشان یا برقی آتش نشان قطعه چون برگ گندنا ست بسبزی ولی شود در بوستان معرکه چون شاخ ارغوان
نیلوفر در آب نهان باشد این عجب نیلوفریست آن شده آب اندرون نهان ملک بنهان
مذکور شد دل بستگی تمام داشتی و همواره بر سلاطین سائر دیار هند بمجموع اینها مباهات نمودی و در
ولایت او جمعی برهمنان بودند که خود را تابع برهما دانستندی و به پیغمبری او معترف گشته از دین حق
و راه راست انحراف ورزیدندی و خلائق را در بادیهٔ ضلالت و هاویهٔ جهالت سرگردان ساختندی چندانکه
ملک هلا را ایشان از اضلال و اغوای خلائق منع مینمود متزجر نا شده آن عادت ذمیم را ترک نمی دادند
و مهم بدان انجامید که شاه به تعصب دین و حمیت ملت قریب دوازده هزار تن از ایشان بکشت

۱ متین بکسر میم و یای اول بمعنی دیای
۲ بیشه است که درختان در آن بهم پیوسته باشد
۳ بهرام خوانند
۴ بفتح با و ضم شین قوی
۵ بطریق لف و نشر مرتب ذکر گرز و سپر واقع شده
۶ ای خفت
۷ ای آفتاب
۸ ای مرصع
۹ ای سبز
۱۰ ای در جهان
۱۱ ای فریب
۱۲ ای مغالطت
۱۳ ای پریشان
۱۴ ای خویش

رخش بر بنفشه گل انداخته بنفشه بنگهبان گل ساخته سر زلفش از چنبر مشکناب رسن کرده در گردن

آفتاب دل بادشاه بهر این گوهر یکتا و محبت آن دو فرزندگانه بغایت متعلق بودی و بی جمال ایشان

آرام دل و بهبود در سینه نداشتی و دیگر وزیری داشت که او را بلار گفتندی و بلغت ایشان معنی این کلمه مبارک

روی باشد و او بزرگواری بود بمتانت عقل مشهور و باصابت رای موسوم و مذکور دلائل کیاست و کاردانی

و شواهد فراست و مهربانی بر چهرهٔ افعال و ناصیهٔ احوالش لائح و مآثر اخلاص و هواداری و میسامن

اختصاص و رضاجوئی در مساعی جمیله و اجتهادات جلیلهٔ اش ظاهر و واضح زبان آن در وصف کمالش بدین

مقال ترنم نمودی و در ادای شمه از اوصاف قدر و جلالش بدین ابیات توسل جستی قطعه ای آصفی

که صاحب دیوان چرخ را در مجلس تو منصب بالا نمیرسد آنجا که کاتبان تو تحریر می کنند حکم قلم بصاحب

جوزا نمیرسد و دبیر خاصش که کمال نام داشت کاتبی بود که تیر سپهر کمان بیان او نتوانستی کشید

و منشی فلک بقدم تامل بر مدارج مصنوعات بنانش نیارستی رسید گوئی زبان کلک لطافت شعارش

مخزن اسرار فصاحت بود و حصر بر خامهٔ طرافت آثارش مطلع انوار بلاغت هر دُر معانی که بالماس تفکر

بسقف نظام ذهن ثاقبش در سلک الفاظ غریب و کلمات زیبا انتظام میداد و هر نقد حقائق که بمیزان

تدبیر سنجیدی دلال فکر صائبش به تعریفات کامل و توصیفات شامل بنظر خریداران بازار دقائق

درمی آورد قطعه معانی تقریر او جان فزای مبانی تحریر او دلپذیر فی کلک او طوطی نطق را

خجل کرده از نغمهای صریر و از مراکب خاصه پیلی سفید داشت که در میدان جنگ چون باد جهان پیما

شتافتی و بدندان خارا شکن سینهٔ کوه سنگین دل را شگافتی همیشه آهن در کوه نهان باشد و او بخلاف عادت

کوهی بود در آهن نهان و پیوسته چون کوه بستون بر یک جای ثابت بود و او نه بر سم معهود کوهی بود

بر چهار ستون روان مثنوی سوده بگردون سر شنجرف سای رنگ شفق زو شده شنگرف زای

بیچش خرطوم بسان کمند اژدر افتاده ز کوهی بلند زد سپهر انگیز پی سهمناک در ته پایش سیری گشته خاک

و دیگر دو فیل پشیزه بودند بغایت شکوه مند و از عظمت اعضا و اجزا مانند کوه الوند بخرطوم چوگان مثال

سرهای گردن کشان را گوی میدان ساختندی و بدستهای عمود کردار گردن های سرکشان را

براه صلاح آورده بر جادهٔ سکون و وقار ثابت قدم گرداند و بنوشدارو ی موعظت انحراف مزاج
عدالت را زایل ساخته بر سمت سلامتش سمت استقامت بخشد تا بمواهب فضل کردگار و میامن حلم
و وقار و خلوص نصیحت و صفای نیت وزیر کامگار در همه امور منظفر و منصور شود و بهر جانب که روی آرد
فتح و نصرت رفیق و قرین و اقبال و دولت ناصر و معین وی باشد و اگر احیانا بحسب موافقت هوا و متابعت
نفس پر و غا در کاری حکم فرماید و بی تامل و تفکر نه از روی بصیرت و تدبیر پر دا نچه دهد برای روشن چنان
وزیر مخلص شر ر ضررش تسکین یابد و تدارک خلل و تلافی زلل آن در حیز تعذر نماند چنانچه در خصوصت
با دشاه هند و قوم او بود رای جهان آرای پرسید که چگونه بوده است آن حکایت برهمن گفت آورده اند
که در یکی از بلاد هند با دشاهی بود سلار نام با کنوز و دفائن بیکران و اموال و خزائن بی پایان فرد
رمح دولت پرورش را ملک و ملت در پناه تیغ نصرت گسترش را دین و دنیا در ضمان و اوازسلاطین
روزگار بانواع مفاخر امتیاز یافته بود و از خواقین کامگار باصناف مآثر اختصاص پذیرفته و پیوسته
که مهر درخشان روشنی از چهرهٔ رخشان ایشان وام کردی و ماه تابان از زیبائی رخسار و تازگی عذار شان
در میدان سپهر سرگشته گشتی یکی بقامت چون تیر چله نشینان گوشهای از و ار ا هر امثال کمان بسوی
خود کشیدی و دیگری بزلف چون زنجیر دیوانگان سلسلهٔ محبت را موی کشان به بیمارستان درد
آوردی و در نظارهٔ اعتدال بالای جان فزای یکی سروی از حیرت پای در گل مانده بود و از غیرت
رفتار دل فریب دیگری کبک دری خرامیدن خود فراموش کرده بیت یکی چون لاله بار وی
درخشان یکی چون گل بخوبی دامن افشان و با وجود حسن صورت بخوبی سیرت آراسته بودند
و نهال جمال را با زیور فضل و کمال زیور بسته صورتی در غایت زیبائی و معنی در نهایت دلربائی
بیت چشم گردون صورت و معنی ندیدست این چنین برچنین معنی و صورت آفرین باد آفرین +
یکی را سهیل یمنی گفتندی و دیگری را ماه ختنی و مادر ایشان ایران دخت دابری بود از رشک عارض
مانند شان عروس آفتاب در حجاب اضطراب نهان شدی و از شرم طرهٔ چین برچینش جعد سنبل
پر پیچ و تاب گشتی مثنوی چتر فرق و گیسو برآراسته مرادی بصد آرزو خواسته +

از آزده و رنجور گردانند و بسی جانها و مالها در معرض هلاک و تفرقه افتد ربا عی هر حکم که سلطان زمان فرماید
از بعد تامل فراوان باید ورز آنچه دران تاملی ننماید شاید که ازان بسی خللها زاید واگر بادشاه آب سخاوت
گرد احتیاج از روی روزگار نشوید یا آتش شجاعت خرمن حیات بدخواهان را نسوزد چون از سرمایهٔ علم
بی بهره باشد بیک جفا سر چشمهٔ سخا را تیره سازد و بیک عربده هزار دشمن جانی را برانگیزد اما اگر در باب
سخاوت قصوری و در میدان شجاعت فتوری داشته باشد برفق و دلجوئی و حلم و خوشخوئی رعیت و لشکر
را شاکر تواند ساخت و عالمیان را در قید هواداری و سلسلهٔ خدمتگاری تواند کشید قطعه چون گل آن به
که خوش بود در رویت تا در آفاق خوش بود بویت خلق را آن زمان بکار آئی که بخلقت جهان بیارائی
و با وجود حلم باید که از وقار و ثبات نیز بهره مند باشد که حلم بی ثبات از عیبی خالی نیست چه اگر کسی بسیار
مؤنتها تحمل کند و بر انظار بردباری غایت مبالغه بتقدیم رساند چون عاقبت آن تهتک کشد و خاتمت
آن بخفت و سبکساری انجامد مجموع آن تحملها ضائع و بی بهره خواهد گشت بیت باش ثابت در طریق
بردباری همچو کوه هر که تمکین پیش دارد بیشتر دارد شکوه و بادشاه باید که بهنگام حلم متابعت هوا جائز
نشمرد و بوقت خشم مطاوعت شیطان روا ندارد که غضب شعله ایست از آتش شیطانی و شجره ایست ثمرهٔ اش
ملالت و پشیمانی گفته اند حلم از جملهٔ اخلاق پیغامبران ست و غضب خوی سگان و وسوسهٔ
شیطان و نزد اهل تحقیق و ارباب تصدیق مقرر است که تا کسی بر غضب مستولی نگردد بدرجهٔ صدیقان
نرسد و در نوادر کلمات حکما مسطور ست که بزرگی را التماس نمودند که متفرقات حسن خلق را در یک کلمه درج
کن تا ضبط کردن آن آسان باشد فرمود که ترک غضب جامع جمیع مکارم اخلاق و محاسن خصال است
و راندن غضب مستجمع تمام قبائح اعمال و فضائح افعال مثنوی خشم و کین وصف سباع ست
و ددان هر کرا خشم ست و کین هست از ددان اصل خشم از دوزخ ست و کین تو جزو آن کل است
و خصم دین تو چون تو جزو دوزخی پس هوش دار جزو سوی کل خود گیرد قرار و دیگر باید دانست
که احتیاج بادشاه بوزیر ناصح کامل و ندیم خردمند فاضل بهمت آنست تا اگر غرور جبّاری و نخوت
شهریاری او را از منهج حلم و بردباری منحرف سازد وزیر صائب تدبیرش بطریق مناصحت

۱۱ ب ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰

روزگار و بر و بار ی را سرمایهٔ کار ساز ند و مدار اشبهه افتاده ست که ملوک را حلم بهتر باشد یا سخاوت یا شجاعت
تو بفکر عقده کشای گره از رشتهٔ این مشکل باز کشای و به رای صواب نمای سر این مسئله را بنجو تبر وجهی باز
نمای مثنوی مرد دانا که این سخن بشنود در گنجینهٔ سخن بگشود گفت ای خسرو زمان و زمین زیر فرمان تو
همان و همین بدانکه ستوده تر صفتی و پسندیده تر خصلتی که هم نفس ملوک بدان مهیب و معظم تواند بود و هم
لشکر و رعیت ازان خشنود تواند شد حلم و حسن خلق ست و لو کنت فظاً غلیظ القلب لانفضوا من حولک
و از کلام میامن انجام سلطان سریر رسالت و صاحبقران ممالک جلالت علیه افضل صلوات المصلین
چنان مفهوم میشود که سعادت دنیوی و مرادات اخروی بر علم و نیکوخوئی متفرع ست کما قال من سعادة
المرء حسن الخلق و کاد الحلیم ان یکون نبیاً و این سه خصلت که ملک بدان مشغوف ست با آنکه تفصیل یکی
از ایشان بر باقی معلوم کند هر سه محتاج الیه اند اما شجاعت همیشه بکار نیاید و در عمرها وقتی بدان احتیاج
افتد و سخاوت و حلم بهمه وقت در کار اند پس جود و حلم از شجاعت بهتر باشد و باز فوائد سخاوت مخصوص
بطائفه باشد و گروهی خاص از فوائد انعام سلاطین بهره مند توانند شد و لیکن خرد و بزرگ را بالجمله حاجت
است و منافع خوشخوئی خاص و عام و رعیت و سپاهی را شامل پس هر آئینه حلم ازان دیگری فاضلتر ست
مثنوی هر که در و سیرت نیکو بود آدمی از آدمیان او بود نیکی مردم نه نکوروئی ست حوی نکو مایهٔ
نیکوئی ست و یکی از بزرگان گفته است که اگر میان من و تمامی مردمان تار موی باشد و همه بانفاق
در مقام گسیختن باشند امکان ندارد که بگسلد زیرا که اگر ایشان سست بگذارند من بکشم و اگر ایشان
سخت بکشند من سست بگذارم یعنی کمال حلم و سعت عفو من تا آن حد ست که با اهل عالم توانم
زیست و با عامی و عالم و بیگناه و مجرم در توانم ساخت فرد من بگذارم او برود خویشتن گر نرود
بطبع من من بروم نجوی او بباید دانست که ثبات و وقار بادشاهان را زیباتر حلیتی ست و حلم و تانی
فرمان دهان جهان را نیکوتر زینتی چه احکام ایشان در خون و مال و ملک جهانیان نافذ ست و اوامر
و نواهی ایشان بر اسافل و اعالی و اصاغر و اکابر علی الاطلاق جاری پس اگر اخلاق خود را بحلم و
دیانت آراسته ندارند ممکن که بیک درشت خوئی اهل اقلیمی را نفور سازند و از خفت و سبکساری عالمی را

اصیل و پاک طینت و در مقام برابری آر دچه بسیار فرومایگان خود را با شهسواران میدان مروت همعنان
می پندارند و در مضمار کفایت لاشهٔ فرومانده خود را با براق برق ردی همت ایشان هم تگ میتوانند
و حال آنکه اگر دو اسپه رانند بگرد ایشان رسیدن نتوانند فرد با جام جم چگونه تواند معارضه ورخود
بدر و لعل مرصع شود سفال پس نگاهداشت این مرتبه در قوانین سیاست اصلی معتبر ست و اگر عیاذا بالله
تفاوت مراتب در قوانین آدمیان از میان برخیزد و اراذل با اوساط در یک کفه نشینند و اوساط
با اشراف لاف مقابله زنند هیبت جهانداری را زیان دارد و خلل و اضطراب در کار ملکی پدید آید
و از نیجهت ملوک سابق نگذاشتندی که مردم فرومایه و بد اصل علم و خط بیاموزند و مسائل استیفا و سیاق
بدانند زیرا که چون این رسم استمرار یابد که ارباب حرفت در معرض اصحاب دولت آیند و اصحاب دولت
کار ارباب حرفت نتوانند کرد هر آینه مضرت آن شائع و مستفیض گردد و اسباب معیشت خاص و عام
علی الاطلاق خلل پذیرد و بسبب این معانی اهمال در کارها پدید آید و اثر آن بمرور زمان ظاهر شود پس
خردمند باید که محافظت ابواب نصیحت علما و موعظت حکما واجب داند تا از فواید آن انتفاع یافته ثمرات
تجربه بردزگار او برسد و کارش از وصمت عیب و سمت غفلت محفوظ و مصون ماند مثنوی کسی را
گوی گیتی خردمند که دل بر نکته دارد گوش بر پند سخن گوهر شد و گوینده غواص بسختی در کف
آید گوهر خاص درین مشکین صدف نهای نهانی بسی دُرها که یابی از معانی

باب دوازدهم در فضیلت حلم و وقار و سکون و ثبات خصوصا با دشاهان را

دیگر باره شهنشاه کامگار متوجه حکیم نامدار گشت و بعبارت شکر نثار بیت ثنا گفتش که ای پیر یگانه ندیده
چون توئی چشم زمانه بیان کردی داستان کسی که از حرفت و لغت اسلاف انحراف ورزیده بچیزی که لائق
حال و موافق طور او نباشد توجه نماید و مطلوبش از دیدهٔ ارادت بمحبوب گشته رجوع بکار اصلی ممکن نباشد ع
یکی زدست دهد روان دگر بدست نیاید اکنون باز گو که از خصلتهای پادشاهان کدام ستوده تر و به مصالح ملک و
ثبات دولت و استقامت امور و استمالت دلها نزدیکتر و من در وصیت دوازدهم دیده ام که سلاطین باید که حلم را پیرایهٔ

کبک دید و تماشای جلوهای او میکرد فردای کبک دری جلوه کنان میگذرد لنگان لنگان من
از عقب می آیم روزی کبک گفت ای دیو دیدار تیره رخسار می بینمت که همواره گرد من می گردی و حرکات
وسکنات مرا مترصد می باشی داعیهٔ تو چیست زاغ گفت ای زیبا خوی خندان روی فرد رفتار تو دل برد
من اکنون پیت فریاد کنان در پی دل میگردم بدانکه مرا تمنای روشن تو در سر افتاده مدتی ست
که در قدم تو می باشم و می خواهم که آن رفتار را آموخته پای افتخار بر تارک همسران نهم کبک قهقهه زد و گفت
هیهات هیهات ع آیا تو کجا و ما کجا ایم خرامیدن من امریست ذاتی و رفتن تو صفتی ست جبلی و ذاتیات
را بهیچ وجه زائل نتوان ساخت و مقتضای فطرت را بتکلف تغییر نتوان داد راه من بر وضعی دیگر ست
و روش تو بوضعی دیگر ع به بین تفاوت ره از کجاست تا بکجا از ین خیال بگذر و این اندیشه را از دست
بدار ع بگذار که این کمان ببازوی تو نیست زاغ جواب داد که آنشر و عُ مُلزِمُ چون در کاری خوض
کرده ام با فسون و افسانه ترک نخواهم کرد و تا مراد بدست نیاید پای ازین راه باز نخواهم کشید فرد
کشتی صبر بدریای غم انداخته ایم یا بمیریم در و یا بکف آریم گهر بیچاره مدتی در عقب کبک بدوید
و رفتن او نیا موخته رفتار خود نیز فراموش کرد و دیگر بهیچ نوع رجوع او بدان میسر نگشت
و این مثل بدان آوردم تا بدانی که رنجی ضائع پیش گرفته و سعی باطل مے نمائی و گفته اند جاهل
ترین خلائق آنست که خود را در کارے افگند که لائق حرفت و مناسب نسبت او نباشد و این قصه
بعینه همان مزاج دارد که نانوائی را بگذاشتی و ببدبختانی مشغول شدی و عاقبت الامر سر رشته هر دو مهم
از دست رفته برنج غربت و بلای بیکسی درمانده بیت گفتم بدهم جان و بوصلش برسم جان
دادم و آخر بوصالی نرسیدم مهمان نصیحت زاهد را تلقی قبول نفرمود و اندک زمانی را زبان پدران
فراموش کرد و لغت عبری یاد نگرفت ع آن بشد از دست و این بدست نیامد این ست داستان
کسے که حرفت خود بگذارد و مهمے که نه لائق او باشد پیش گیرد و این باب بخرم و احتیاط با دشتاهان
متعلق ست تا هر والی که او را بضبط ممالک و ترفیه حال رعایا و تربیت دوستان و استیصال دشمنان
میل باشد درین معنے دقائق تامل و تفکر لازم شمرد و نگذارد که نااهل و بدگوهر خود را بادم

با آن لغت ملایمتی نیفتاد و ذهن او را با ادراک جزئیات آن موافقتی پدید نیامد هر چند تعلیم بیشتر میبافت
تصرف وی در ادای آن کمتر بود و چندانکه نهال تلقین در گلشن خیال می کاشت ثمرهٔ حرمان بر شاخ عمل زیاده
میشد بیت اگر از مخزن توفیق عطائی نرسد سعی سودی نکند جهد بجائی نرسد روزی زاهد او را گفت
دشوار کاری گرفته و غیر عظیم رنجی بر دل خود نهاده زبان تو برین لغت جاری نمی گردد و طبع تو باین سخن مناسبتی
ندارد ترک این کار گیر و به میدانی که لائق جولان تو نیست قدم منه رباعی در هر چه نیتوان بدست آوردن
حیف ست بهر زه عمر ضائع کردن پند حکما بشنو و در پیش مگیر راهی که بیابان نتوانی بردن زبان اسلاف
خود را گذاشتن و در لغت و حرفت خلاف آبا و اجداد کردن از منهج استقامت دور ست همان گفت اقتدا
بگذشتگان در ضلالت و جهالت از غایت تقلید و حماقت باشد و من درین صورت به تقلید کسی راه نروم
و از روش تحقیق در نگذرم که تقلید کند اضطراب شیاطین ست و تحقیق هادی سنهاج صدق و یقین نکتهٔ انا
وجدنا آباءنا علی امة گوشمالی ست طفلان بازیچه گاه تقلید را تا از وحشت آباد گمان بدار السلام تحقیق آیند
و بدیدهٔ یقین پرتو انوار یهدی الله لنوره من یشاء مشاهده نمایند مثنوی
آنکه او از پردهٔ تقلید جست هم بنور حق بسی بیند همه چه هست
از محقق تا مقلد فرقهاست این چو داود ست وان دیگر صداست خلق را تقلید شان
بر باد داد که دو صد لعنت برین تقلید باد زاهد گفت شرائط نصیحت بجای آوردم و می ترسم از انکه عاقبت
این مجادلت بندامت کشد و حالا تو بزبان فرنگ کلمه می توانی گفت و بلغت قبیله و عشیرهٔ خود عبارتی میتوانی
راند یکین که چون اکثر اوقات کلمات عبری تکرار میکنی ادای این سخن بر تو پوشیده گردد و آن لغت دیگر را نیز
در نیابی و حال تو شبیه آن زاغ باشد که رفتار کبک می آموخت و از ان خود فراموش کرد مهمان پرسید که چگونه
بوده است آن حکایت گفت آورده اند که روزی زاغی در پرواز بود کبکی دید که بر عرصهٔ زمین میخرامید و بدان رفتار
شیرین و خرامیدن زیبا دل نظارگی صید میکرد فرد بیک نوبت که سوی من خرامیدی دلم بردی خرامان دگر
دیگر بیا تا جان بر افشانم زاغ را خرامیدن کبک خوش آمد و از تناسب حرکات و چستی و چالاکی او متحیر شد از آنجا
رفتن او بران منوال در دل وی جای گرفت و سودای خرامیدن بهمان شیوه از سویدای دلش ظهور کرد
ملازمت کبک را کمر خدمت بر بسته و ترک خواب و خور گرفته متوجه آن تگاپوی شد پیوسته بر اثر

بصیاد دہند یکی از وزرا کہ رتبہ گستاخی و منصب جرأت داشت زبان نصیحت بکشود و آہستہ بپادشاہ
گفت بیت دل روشنت چشمہ نور باد سر سبزت از سرزنش دور باد صیاد بسیار اند و دریا پر ماہی ست
اگر شاہ بہر ماہی ہزار دینار عنایت فرماید نہ زر خزانہ بدان وفا کند و نہ خراج مملکت بآن برآید و پیداست
کہ بہای ماہی چند تواند بود و صیادی را چہ مقدار انعام توان داد عطا فراخور استحقاق باید و جزا
مناسب عمل شاید بیت ہر آن حوضی کہ صد من آب گیرد دو صد من ریزش نقصان پذیرد +
شاہ فرمود کہ من او را ہزار دینار وعدہ دادم این زمان خلاف وعدہ چگونہ روا باشد وزیر جواب داد
کہ من این را حیلہ دارم کہ وعدۂ شما خلاف نشود و زر زیادہ نیز از دست نرود صلاح در آنست کہ شما
از وی سوال کنید کہ این ماہی مذکر ست یا مونث اگر گوید نر ست گوئیم مادۂ او را بیار تا ہزار دینار بہم
و اگر گوید مونث ست گویم مذکر او را حاضر گردان و زر بستان و ہر آینہ درین مادہ عاجز خواہد شد آنزمان
باندک چیزی تراضی جانب او کردہ دلش بدست آریم پس شاہ رو بصیاد آورد و گفت این ماہی
نر ست یا مادہ پیر صیاد مردی صاحب تجربہ وزیرک بود دریافت کہ شاہ و وزیر در ضمن آن سوال چہ
اندیشہ کردہ اند غواص فکر را بہ بحر تدبیر فرستاد تا گوہر جوابی کہ بر طبق بیان توان نہاد چگونہ بدست آید آخر
ہمان لفظ کہ روز گذشتہ از علما یاد گرفتہ بود بر خاطرش گذشت جواب داد کہ ای شاہ جہان پناہ این
ماہی خنثی ست یعنی نہ مذکر ست و نہ مونث سلطان را خوش آمد و وزیر را بدان تدبیر نکوہش فرمود و
یکہزار دیگر بر ان انعام نمود و دو ہزار دینار بصیاد دادو او را از مخصوصان و ندیمان گردانید و این مثل را
فائدہ آنست کہ صیاد بیک لفظ کہ یاد گرفت و بدروغ کہ علما را خدمت کرد دو ہزار دینار یافت و بعنایت
سلطان سرفراز شد پس برنج علم و خدمت علما ہیچ زیانی نیست و بزرگان گفتہ اند مثنوی بیاموز
علمے کہ گردی عزیز کہ بی دانش انسان نیرزد پشیز ز دانش فزاید ترا جاہ و قدر ز صدف
فعالت رساند بصدر زاہد گفت این زمان کہ مبالغہ می نمائی و راہ طلب بادیۂ اکتساب بقدم
جد و جہدی پیمائی من نیز انچہ میسر گردد از تعلیم و تلقین بجا آرم و در تفہیم مسائل و توضیح قواعد ہیچ دقیقہ
فرو نگذارم مہمان روی بدان کار آورد و مدتی دراز بہ تعلیم لغت عبری بسر برد طبیعت او را ہیچ نوع

دیگر باره آغاز ناله و زاری کرد که بر من رحم کنید و دست طمع از بردن این مرغان کوتاه دارید گفتند ازین مقال در گذر و بشرطی که کرده و فا کن صیاد چاره ندید و هر یک را مرغی داد و گفت باری چون زحمت شما کشیدم و تحفه و تبرکی نیز گذرانیدم آن لفظ که بر آن بحث می کردید بمن آموزید شاید که روزی مرا فائده دهد ایشان گفتند ما در لفظ مخنث بحث می کردیم و در میراث خنثی[۱] منازعتی داشتیم صیاد پرسید که خنثی چه معنی دارد گفتند که حقیقت معنی آنست که خنثی نه مذکر ست و نه مونث صیاد آن لفظ را یاد گرفته با ملال بسیار بخانه آمد و صورت حال با عیال در میان آورد و آن شب باندک قوتی قناعت کرده گذرانیدند و روز دیگر که مرغ زرین جناح خورشید از آشیان افق بپرواز آمد و ماهیان سیم اندود کواکب از هیبت رشتهای شعاع بر محیط سپهر روی بگریز آوردند بیت چرخ صیاد دوش بر شته زرد ماهی مهر را بدام آورد صیاد دام برداشته روی بلب دریا نهاد و توکل تمام دام بدریا فرو گذاشت قضا را ماهیی بدام افتاد زیبا صورت شیرین هیئت که آب زره گر چون او جوشن پوشی نپرورده بود و دیده مردم آبی مانند او بعمری در عرصه بحار ندیده مثنوی سینه پاک همچو سیم سفید چشم روشن چو چشمه خورشید پشت او چون لباس بوقلمون رنگها داشت از قیاس افزون صیاد در شکل و هیئت او متحیر شده با خود اندیشید که من در همه عمر ماهی بدین ماهیت ندیده ام و صیدی بدین لطافت مشاهده نکرده صواب آنست که او را زنده بر سم تبرک نزد سلطان برم و نام خود را بچنین خدمتی در میان اقران بلند سازم پس آن ماهی را در ظرف آب افگنده روی بدرگاه بادشاه نهاد قضا را سلطان فرموده بود تا بگلشن خاص در پیش قصری که جای نشست بودی از مرمر رخام حوضی ساخته بودند و ماهیان رنگارنگ در آن انداخته بیت همه سیمین بران بازی گر گوش ایشان گران ز حلقه زر و زورقی نمودار شکل هلال بر روی آن حوض سپهر مثال روان کرده بیت اندران کشتی ز پاره عود چون مه نو بر آسمان کبود هر روز شاه بر لب حوض تماشا حاضر شدی و به آشنا بازی ماهیان و حرکت زورق خوش برآمدی در نیوقت نیز بیت درون حوض را نظاره میکرد تماشای مه و سیاره میکرد که ناگاه صیاد در آمد و آن ماهی زیبا هیئت لطیف حرکت را بنظر شاه رسانید شاه بدیدن آن ماهی بسیار خوش برآمد و فرمود تا هزار دینار

بکعبه مقصودی آرد از تعب بادیه محنت نباید اندیشید فرد در بیابان چون ز شوق کعبه خواهی زد قدم
سهر ز نشها گر کند خار مغیلان غم مخور ومن درین نیت بمثابه صاد قم که اگر هر موی بر سر من سیی گردد
ازین کار روی نتابم واگر هر مژه در دیده من سنانی شود نظر بمهمی دیگر نیفگنم ع هر که میل گنج دارد در رنج
می باید کشید وهر محنتی که در طلب علم کشند آخر آن براحتی می انجامد ورنج متعلم بهیچ وجه ضایع نمی گردد
چنانچه آن صیاد بواسطه اندک زحمتی که از جهت علم کشیده وبخواهی خدمتی که بنسبت علما ازو می صادر شده نعمتی
کلی یافت واز مضیق احتیاج بفضای استغنا ووسعت عیش رسید زاهد پرسید که چگونه بوده است آن
حکایت گفت آورده اند که مردی درویش صیادی کردی وبشکار مرغ وماهی قناعت نموده معاش
خود گذرانیدی ودر وقت صید ماهیان چون دام همه تن چشم شدی وبهنگام قصد مرغان از زهر موی تن
حلقه ساختی ع نه مرغ از دام او جستی نه ماهی روزی دام نهاده بود وهزار زحمت سه مرغ را بحوالی دام
آورده وخود در کمین گاه متر صد انکه حلق آن بیچارگان بحلقه دام در آرد نشسته در اثنای این حال آواز عربده
شنید واز ترس انکه ناگاه مرغان بسبب آن صدا بر مند از کمین گاه بیرون آمد ودو طالب علم را دید که
در مسئله فقهی بحث می کردند ومقال ایشان بجدال انجامیده بود صیاد تضرع بسیار کرد که فریاد کنند
تا این مرغان رم نخورند ورنج من ضایع نگردد ع دم در کشید تا نخورد صید دام رم ایشان گفتند
اگر ما را درین صید شریک می سازی وهر یک را مرغی میدهی با تو درمی سازیم وبجنگ وعربده نمی پردازیم
صیاد گفت ای عزیزان من فقیرم عیال مندم وقوت چندین کس وابسته این مرغان ست بعد ازان که
شما دو مرغ ببرید من چگونه بخانه روم وچسان بیک مرغ ده تن را تسلی دهم گفتند تو هر روز این کار میکنی
ومادقی ست تا این شکار یافته ایم بهیچ وجه ممکن نیست که از سر این مرغان بگذریم یا فریاد خواهیم کرد تا مرغان
بپرند یا شرط خواهی کرد که هر یکی را از ما مرغی دهی تا بنظر مدرس ببریم وطلبه مدرسه را مهمانی کنیم صیاد هر چند
اضطراب کرد که مدرس شما دام من نبافته ودست طلبه رسن من نتافته نه دام در زمین ونقب نهاده ام
ونه چینه از غله مدرسه پاشیده ام وبشرع بر من لازم نیست که شکار خود را با شما بطریق ثلث وثلثان
بخش کنم بهیچ جا نرسید آخر ایشان را وعده مرغ داد ورسن در کشیده مرغان را بدام آورد

۵۱ اخوان فوزهم ۱۲
۵۲ ای توجه دا بعنایا بانصرام ان کار صرف نسانم ۱۲ ۵۳ بسر بردی ۱۲ ۵۴ برای گرفتاری شان ۱۲ ۵۵ هر دو گرفتار ی شدند ۱۲ ۵۶ وبر باد نشود ۱۲ ۵۷ خاموش ماند ۱۲ ۵۸ ای موافق شوم ۵۹ ای جماعه کثیر ۱۲ ۶۰ صیاد دوبس معقول

سخن میگفت مهمان فرنگی اگرچه بحقیقت لغت عبری دانا نبود و اما سخن گفتن زاهد بدان زبان او را خوش
می آمد و اغلب اوقات استدعا می نمود که زاهد بدان لغت سخن گوید زاهد نیز بجهت رضای خاطر و میل طبیعت
او زبان فصاحت کشادی در ادای کلام عبری داد بلاغت بدادی مهمان عاشق آن زبان شد از
غایت شیرینی سخن زاهد و حلاوت کلامش خواست که لغت عبری از وی بیاموزد مثنوی بشیرین
نکتها هر لحظه پر قند شدی لعل شکر بارش شکر خند چو مهمان دید شکر بار نجر وار چو طوطی شکرش را
شد خریدار چند روزی برآمد و حجاب تکلف از میان مرتفع گشته صفت بیگانگی به یگانگی مبدل شد
و از مقدمات و داد نتیجهٔ اتحاد حاصل آمد فرد با هم برادر دل توانند نشست وقتی که تکلف از میان برخیزد
مهمان گستاخ وار بر زاهد آغاز ثنا کرد و گفت بیت ای نطق تو کلید نهانخانهٔ کمال تقریر تو نتیجهٔ
تائید ذوالجلال این چه طرز سخن رانی و شیوهٔ عبارت پردازی ست که دیدهٔ عقل صاحب نظران
فصاحتی ازین کامل تر ندیده و گوش هوش سخن شناسان مقالتی ازین زیباتر نشنیده فرد
من نمیدانم که این جنس سخن را نام چیست فی نبوت میتوانم گفتمش ساحری توقع میدارم که
این زبان را بمن بیاموزی و التماس مینمایم که تعلیم این لغت از من دریغ نداری چه بی سابقه معرفتی
در اعزاز و اکرام من رسم ملاطفت بجا آوردی و بی تقدیم وسیلهٔ مودت انواع تکلف در ضیافت رعایت
کردی امروز که رابطهٔ محبت بواسطهٔ دوام صحبت استحکام یافته امیدوارم که شفقت فرموده ملتمس مرا باجابت
مقرون سازی و رقم شاگردی باهتزاز و مسرت بر صفحهٔ حال من کشی تا سبب ازدیاد مواد اخلاص گشته
وظیفهٔ ذکر مروت و طریقهٔ شکر نعمت مرعی افتد فرد جز شکر تو گفتن نتوانم بحقیقت من بنده که پرورده
احسان تو باشم زاهد گفت مرا درین چه مضایقه و مبالغه باشد که شخصی را از حضیض جهالت باوج دانش
ترقی دهم و متعلمی را از اسفل السافلین نقصان بدرجات اعلی علیین کمال رسانم فامابر خاطر میگذرد که میان
لغت عبری و کلمات فرنگی منافات بیشمار و مباینت بسیار ست مبادا که در تعلیم آن کلفتی تمام بخاطر رسد و ذهن
بسبب کدی از ادراک و حفظ آن عاجز آید و بران تقدیر هم روزگار من ضایع شده باشد و هم اوقات تو فائت
گشته مهمان گفت هر که قدم در طلب کاری نهد هر آینه از تکاب شدائد را باخود باید گفت و آنکه روی

۱۲ سیلاب ۱۲ ۱۲ ۱۲

اندیشید که این موهای سفید را برباید کند تا تمام ریش او سیاه نماید و چون خود را سیاه موی بیند سهر آینه از صحبت پیرزن متنفر گشته بمن راغب گردد پس او نیز آن مقدار که مقتضای وقت بود از موهای سفید برکند چون برین چند وقت بگذشت روزی آن شخص دست بجاسن خود فرود آورد دید که موی بر جا نماند و خرمن ریش تمامی باد برده فریاد برکشید و هیچ وجه نرسید و حال تو نیز برهمین منوال ست برخی از مایه و سود بدکان نانوائی صرف کردی و بعضے در کار دهقانی تلف ساختی و این زمان که در می نگری نه در تنور معیشت نانی پخته داری و نه در مزرعه زندگانی خرمنی اندوخته بیت روزی بپایان گذشت و روزی بچنین اکنون که نگه کنی نه آنست و نه این چون این حکایت شنیدم دانستم که پیر عابد آنچه میگوید واقعی ست و مرا ازان عمل جز حسرت و ندامت حاصلی نیست و هر چه دارم بقرض وفا نمی کند مصلحت در آن دیدم که بحکم ففروا الی الله مما لا یطاق من شر المرسلین شب ازان شهر بگریختم و منزل بمنزل ترسان و هراسان میرفتم تا مسافتی دور و دراز قطع کرده شد و بعد از مدتی خبر شنیدم که عیالان من مردند و جهات مرا قرض خواهان بحساب دام خود تصرف کردند من ازمراجعت باوطن ناامید گشته مراحل و منازل می پیمایم و در دل خود را بملاقات هر صاحبدل دوائی میکنم و جراحت تعب سفر را بلقای اهل الله مرهم راحتی می نهم تا این ساعت که آئنهٔ دلم بصیقل مجاورت این جناب از زنگار هموم مصفا شد و شربت هیثم بشهرینی کلام شکر بار این حضرت مهیا گشت بیت الحمد لله که اگر رنج کشیدیم و دیدیم تر او زتو بمقصود رسیدیم این بود شمه از سرگذشت من که بعرض رسانیده شد زاهد فرمود که از سخنان تو رایحهٔ صدق شنیدم و دل من براستی گفتار تو گواهی داد و اگر روزی چند زحمت مهاجرت و مشقت مسافرت تحمل کردی اما بحر بهای نیکو بدست آمده بر اطوار و آداب امم وقوفی تمام حاصل شده و من بعد بجمعیت خاطر و فراغت دل خواهی گذرانید ع شام غم آخر شد و صبح طرب خواهد دمید مهمان بیدار میزبان خوش برآمد و میزبان نیز صحبت مهمان را غنیمت شمرده آغاز مبا سطت کرد و زاهد مردی بود از بنی اسرائیل و زبان عبری نیکو دانستی و اگرچه با کثر لغتها عالم بود و به بیشتر زبانها متکلم می شد اما چون لغت عبری موروثی داشت فصاحت او دران بیشتر مینمود و پیوسته با خواص خود بدان زبان

فکر کرد ۱۲ بنگر معمول صاحب پشان ست ۱۲ ضائع و تلف شده ۱۲ اثرش پیدا نشد ۱۲ شان و شوکت ۱۲ هردو فنا پذیر شدند ۱۲ پنجاه درین غلط است ۱۲ گرچنین از انچه طاقت و توانائی نداشته باشد از منهای پیغمبر است ۱۲ اطاقوا توانستن و طوائف

اشتای اسلام ۱۲ عفو فتنی الله او اوتکلم ۱۲ اسے و قوانی ۱۲ اسے جان جان آفرین ۱۲ داوند ۱۲ ملک تقریب یافته ۱۲ خواهر شد ۱۲ فرزندان یعقوب علی نبینا و علیه الصلوٰة السلام ۱۲ ای فصحا و بلغاء دران زبان بود ۱۲

وحرفتی که نه لائق اوست بباید گذاشت چون پیر عابد این مثل آورد و عدهٔ حرص من زیادت شد
وآن سخن را که از محض هوا داری بود در گوش هوش راه نداده برهمان خیال بایستاد دم و ترک نانوائی گرفته
بحقر سرمایه که بود اسباب زراعت بساختم و مبلغی تخم کاشته دیدهٔ انتظار بر راه حصول محصول نهادم
و درین حال معیشت بر من و عیال به تنگ آمد بحیثیت که از دکان خبازی روز بروز آنچه خرج شدی پدید آمدی
و حالا یک سال منتظری بایست بود تا فائده برسد با خود گفتم سهو کردی که سخن پیران و بزرگان نشنیدی
اکنون با خراجات یومیه درمانده و از هیچ ممر وصول نمی یابد صلاح در آنست که مبلغی برسم قرض بستانی و
باز دکان نانوائی گشوده باسر کار خود روی بیت آن کس که بکار خویش سرگشته شود به زان بود که باسر شیشه
شود پس یکی از خواجگان شهر رجوع نمودم و مبلغی وام گرفته باری دیگر دکان بگشودم و یکی از خدمتگاران
را بر سر آن شغل گذاشته خود تردد می نمودم گاه بجهت تفتیش زراعت بصحرا رفتمی و گاه برای رونق دکان
بباز ار آمدمی چون برین منوال دو سه ماهی بگذشت آن خدمتگار خیانت ها ورزیده در دکان از مایه و سود
چیزی نمانده و محصولات را انواع آفات رسیده عشر آنچه خرج شده بود بدست نیامد رجوع بدان همسایه
نمودم و حال خود به تفصیل باز گفتم و کیفیت دو کار پیش گرفتن و از هر دو زیان دیدن باز نمودم پیر عابد بخندید
و گفت چه مانند است حال تو بحال آن مرد دو موی که ریش در سر و کار زنان کردمن پرسیدم که چگونه بوده
آن حکایت گفت آورده اند که شخصی دو عورت داشت یکی پیر و دیگری جوان و خود دو موی بود هر دو عورت
را دوست میداشت شبانروزی در خانهٔ هریک بودی و عادت کرده بود که چون بخانه درآمدی سر در کنار آن
زن نهادی و بخواب رفتی روزی بخانهٔ زال درآمد و بحکم عادت سر در کنار او نهاده در خواب شد زال در
روی موی وی نگریست با خود گفت هیچ به ازان نیست که در محاسن این شخص چند موی سیاه است بر کنم
تا ریش او تمام سفید نماید و آن زن جوان را بدو رغبت نماند و چون ازان زن رغبتی نه بیند و نفرتی و ملالی
فهم کند آتش محبت وی نیز انطفا یافته دل ازو برداردو بکلی با من بپردازد پس آن قدر که توانست موی سیاه
از ریش او بر کند ع بر کنده به آن ریش که در دست زنان ست روزی دیگر آن شخص بخانهٔ زن جوان
شد و بطریق معهود سر بر کنار او نهاده در خواب شد زن جوان در محاسن او چند موی سفید دید با خود

چندان فائده نمیرسد و دانسته ام که منافع دهقنت بسیارست خیال می بندم که شاید ازان شغل منتفع گردم
و معاش من بسهولت گذرد پیرزاهد فرمود که مدتی متمادی اسباب معیشت تو بهمین حرفت مهیا بوده و مشرب
زندگانی بسبب این پیشه از خس و خاشاک تردد مصفا و این عمل که حالا درصدد مباشرت آنی کاری پر مشغله
است شاید که بلوازم آن قیام نتوانی نمود و از عهدهٔ مراسم آن کما ینبغی بیرون نتوانی آمد و نه هرچه از نهانخانهٔ
آرزو سر برزند بر وفق مراد محصل تواند شد فرد دانند رفیقان که ره دور درازست از کوچه مقصود ببازار
تمنا فضولی مکن واز کار خود دست باز مدار که هرکه پیشهٔ خود بگذارد و مهمی که موافق او نباشد پیش گیرد
بدو آن رسد که بدان کلنگ رسید من پرسیدم که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که گاذری
بر کنارهٔ رودی بکار خود مشغول بودی هر روز کلنگی می دید که بر کنارهٔ رود نشسته حیوانی که درمیان
گل باشند می گرفت و بدان قناعت نموده بآشیان خود باز می رفت روزی ناگاه باشهٔ تیز پر پیدا
شد و تیهوی فربه صید کرده پارهٔ خورد و باقی بگذاشت و برفت کلنگ با خود اندیشه کرد که این جانور
با چنان جثهٔ حقیر جانوران بزرگ صید می کند من با چنین هیکلی عظیم بتحقری قناعت می نمایم و هرآینه
این صورت از دنائت همت ست چرا باید که من از همت عالی بهره نداشته باشم صلاح آنست که
بعد ازین بمختصرات سر فرو نیاورم و کمند قصد جز در کنگرهٔ سپهر برین نیفگنم مثنوی
بحر کبود سهم ابر نیارد فرود زنده دلانی که ببالا پرند از اثر همت والا پرند پس ترک شکار کرمان
کرد و متر صید صید کبوتر و تیهو بایستاد و گاذر از دور تماشای حال باشه و تیهو کرده بود چون حیرت
کلنگ و ترک شغل خود گرفتن دید متحیر شده و دیدهٔ تفرج بکشاد و از قضا کبوتری دران فضا پدید آمد
و کلنگ بر پریده قصد کبوتر کرده کبوتر میل بکنارهٔ آب نموده از پیش وی درگذشت و کلنگ از عقب
او فرود آمده بر لب رود بیفتاد و پایش در گل بماند هرچند جهد میکرد که بر پر و پایش در و حل غوطه بیشتر
میخورد و پر و بالش بگل آلوده تر میشد گاذر بیامد و او را بگرفت و روی بخانه نهاد در راه دوستی پیش آمد
و پرسید که این چیست گاذر گفت هذا کرکی تصیدته این کلنگی ست که میخواست که کار باشه کند
خود را نیز بباد داد و این مثل برای آن آوردم تا معلوم کنی که هرکس را بکار خود قیام باید نمود

۱ جای نوشتن ۲ چنگ ۳ سزاوارست ۴ کوتاهی مکن ۵ مناسب حال ۶ اختیار سازد ۷ برای غذا خود ۸ برپالا بکشد تا بهر انحضرت خود را

تو چه مقدار ست و مایه و سود تو بر چه منوال ثمه از حال خود باز نمودم و گفتم مایه دکان من بیست خروار گندم است و سودی که بران متفرع باشد همان قدر که بخورش اهل و عیال وفا کند و آن ده دوازده تواند بود

بیت چو زین پر نفع تر کاری ندارم برین دستور روزی میگذارم دهقان گفت سبحان الله کار تو دران مرتبه نبوده که بنائی بران توان نهاد و من خیال می بستم که کسب ترا سود بسیار و حاصل بشمار است ع خود غلط بود انچه ما پنداشتیم من گفتم ای خواجه کار تو چگونه ست و سود و مایه آن چیست جواب داد که کار مرا مایه اندک و سود فراوان ست بجز بی تخمی که زراعت میکنم محصول کلی بدست می آید و ما درین حرفت بسود ده چند قناعت نداریم من متحیر شدم و گفتم این چگونه تواند بود دهقان گفت عجب مدار که سود زیادت ازین نیز هست یک دانه خشخاش که خرد ترین حبوبات ست چون درزمین نیکو افتد و سبز شود قریب بست تیر میکشد و زیاده نیز ممکن ست و بر سر هر تیری قبه خشخاش باشد که شمار آنرا کس نداند و ازین جا قیاس توان کرد که سود کار ما از حیز حساب بیرون ست و نفع زراعت از انچه در شمار آید افزون و مزارعان ما حکمت گفته اند زرع سه حرف ست دو حرف اول وی زرست و حرف آخر که عین باشد آن نیز نام زر ست پس این پیشه زر بر زر باشد فرد دو حرف زرع زرست و یکی که می ماند همان زرست پس اینجا زر سرزد و از اعتقاد اکسیریان کارخانه دهقنت چنان فهم شده که کبریت احمر اشارت بعمل زراعت است کما قیل فرد بستن گو گرد احمر عمر ضایع کردن ست روی بر خاک سیاه آور که یکسر کیمیاست

چون این سخنان از دهقان استماع نمودم سودای سود دهقنت در سر افتاده ورد کان در بستم و بر تهیه اسباب زراعت مشغول شدم و در محلهٔ من درویشی بود بکمال نفس موصوف و به نیکوئی اخلاق معروف

بیت بگذشت از تکلف و بنشسته گوشهٔ زاسباب این جهان شده قانع بتوشهٔ چون دانست که حرفت خود ترک میکنم و بکاری دیگر اشتغال مینمایم مرا بطلبید و زبان ملامت کشوده گفت ای استاد بدانچه حوالهٔ تو شده راضی باش و طلب افزونی مکن که صفت حرص شوم ست و عاقبت حریصان مذموم و هر که نقد قناعت بدست دارد بادشاه وقت خود ست و هر که بذلت حرص گرفتار شد در پایهٔ دیو و دد

بیت قرص جوین می شکن و می شکیب تا نخوری گندم آدم فریب گفتم ای شیخ مرا این کار رکیک میباشد آنم

عرصهٔ جبروت بوده شیطان کش و فرشته شیم و در روش بر هوا نهاده قدم تمامی همت بر احیای رسوم شرع مصروف داشتی و همگی نهمت بر امضای لوازم خیر مقصور ساختی مرغ محبت دنیا در ساحت سینهٔ او آشیانه نیافته و پر توالفات از خورشید ضمیرش بر جهان تیره دش نیفتاده و نتافته فرد خوش آن کسانکه گذشتند پاک چون خورشید که سایهٔ بسوی این جهان بیفگندند و با وجود این همه زهادت و ورع انچه از خزانهٔ وحدت خزائن السموات و الارض نصیب وی شدی بر مهمانان نثار نمودی قوت چاشت و شام خود را بقوت قوت بر درویشان مستحق ایثار فرمودی فرد رسان کواکب ایثار بر سپهر ایثر ز برج بذل که ایثار را بسی اثرست روزی مسافری بزاویهٔ او مهمان افتاد و زاهد چنانچه رسم میزبانان کریم باشد که خوان ایشان بی سیر که ابرو در نظر آید بروی تازه و ابروی کشاده پیش آمد و اهتزاز و نشاط معهود بجای آورد چون در نزول او ظاهر ساخت بعد از تقدیم سلام و ترتیب طعام ببساط کلام بگشتند زاهد پرسید که از کجای و مقصد کدام دیارست مهمان جواب داد که قصهٔ من قصه ایست دور و دراز و حکایتی ست مرکب از دقایق حقیقت و رقایق مجاز و اگر خاطر مبارک را باستماع آن میلی باشد بر سبیل ایجاز شمه باز توان نمود زاهد گفت هر که گوش هوش کشاده دارد از هر قصه حصه تواند گرفت و از نظرهٔ مجاز به منهج حقیقت عبور توانند نمود فرد ز هر بازیچه رمزی می توان خواند ز هر افسانه فیضی می توان یافت تو بی دهشت سرگذشت خود باز گوی و انچه از منفعت و مضرت این سفر دریافته بتمامی باز نمای مهمان گفت ای زاهد زمانه و عابد یگانه بدانکه اصل من از دیار فرنگ است و من انجا بنجاری مشغول بودم پیوسته تنور سینه بتاب آتش حرص بتافتمی و بهزار محنت از مائدهٔ روزگار یکنان یافتمی فرد گرده ام خون میشود تا گرده از تنور رزق بیرون میکشم و من با دهقانی دوستی داشتم و علی الدوام میان ما طریق مصاحبت مسلوک و رسم مخالطت مرعی بودی و دهقان از راه یاری و مددگاری غله که مرا بکار رفتی بدکان فرستادی و بهای آنرا بروزگار بستاندی و در ادای آن مهلتی و فرصتی بود بر من آسان گذشتی روزی مرا بیکی از باغهای خود بمهمانی برد و شرائط میزبانی چنانچه قاعدهٔ ارباب همت باشد رعایت نمود بعد از انکه از تناول اطعمه پرداخت بمفاوضت مشغول شدیم پرسید که منفعت

وجهره تمثال او
اسکر
اسپرها سیر بگرد
جاری کردن
دیس دیگر
توجه دا فشار چه
خواهند نمود
دراسه خدا ست
خزانهای آسمان و
زمین
ای
بخشیدی
نفع اولی و ثانی بردن
خبر نگ موزون
ویعیل نصاری گوئید
باب
بفتح گوئید و گاه
گفتن
کلمات و گاه جمع
است حاصل
نظاره
شاه
عیش
بودن
اسپ
چنین
صبی
بعیل
سخن
بهر کردن

لباس عملی خاص بربالای والای هرکس دوخته اند واز خزانه بموهبت الٰهی خلعت مهمی مخصوص
فراخور قامت هرشخص ترتیب داده از هر فردی کاری آید و هر مردی عملی را شاید مثنوی مگس را
بهر طاوسی نزادند ملخ را فر عنقائی ندادند زسرکه آرزوی می نشاید نسیم گل زخار خشک ناید
ساقی الطاف یزدانی ازنخستین نه کل حزب بالدنیم فرحون هرکس را فراخور حال او ساغری
داده وهیچکس را از مشرب عنایت وسرچشمهٔ رعایت محروم نساخته بیت کس نیست کزنیست بهره مند از تو ولی
اندرخور خود بحر عطیا جامی پس هرشخص باید که بدان صنعت که صانع ازلی حوالهٔ او کرده اشتغال نماید
وچنان سازد که آن مهم را بر سبیل تدریج بمرتبهٔ کمال رساند بیت پالانگری بغایت خود بهتر زکلاه دوزی
وهرکه پیشهٔ خود بگذارد و بمهمی که ملائم او نباشد رجوع نماید واز انچه بطریق موروث یا بمکتب حاصل کرده
اعراض نماید بی شک درمقام تردد وحیرت گرفتار آید لاجرم ازراهی که پیش گرفته بمنزل نرسد وبازگشتن
بهمان سرراه پیشین میسر نگردد ومیان این وآن سیر اسیمه حال وسرگردان بماند ع فی راه پیش رفتن
وفی روی بازگشتن پس مرد باید که درطریق عمل خویش ثبات قدم ورزد وبه آرزو دست درهرشاخ
هوسی نزند وافزون طلبی که غالبا عاقبت آن بوخامت می انجامد برطرف نهد وهرکاری که ازان نفعی دیده
ونتیجهٔ چیزی یافته بزودی وآسانی ازدست ندهد تا بمضمون حدیث شریف من رزق من شیء فلیلزمه
کارکرده باشد واز پریشانی وسرگردانی بازرسته وسخن حضرت مولوی که معدن جواهر معنویست بدین آیت
اشارت مینماید آنجا که میفرماید بیت انجیر فروش را چه بهتر کانجیر فروشدای برادر وازامثال که لائق
این مقدمات تواند بود حکایت آن زاهد عبری زبانست ومهمان هوس پیشه که داعیهٔ تعلیم آن لغت داشت
رای پرسید که چگونه بوده ست آن حکایت گفت آورده اند که درزمین قنوج مردی بود صلح وپرهیزگار
ومتعفف ودین دار ودر وظائف عبادات مداومتی بشرط می نمود ومراسم طاعت را بروجه اخلاص بجای می آورد
صفای صفوتش از کدورت علائق رازائل ساخته بود وپاکیزگی فطرتش پردهٔ طلام عوائق را ازپیش نظر
ارباب بصیرت برداشته حاشیه سجاده اش مهبط فیوضات غیبی وآستانه خلوتش مستفاد انوار عالم لاریبی
مثنوی برسرنشین شرع ساخته تاج دل او عرش وسجده اش معراج شرف کارخانهٔ ملکوت کارونی

سعی نماوزین ره پر خار درگذر در بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم غوطه مخور ز گوهر شهوار درگذر

این ست داستان بدکردار متهور که جهانیان را مسخر عذاب خود دارد و از خامیت عواقب آن نیندیشد تا آخر الامر بمانند آن بلا که از و بخلق رسیدی مبتلا گردد آنگاه وجه صواب و طریق رشاد بشناسد مانند شیر که تاهر دو جگر گوشه خود را بر آتش حسرت کباب ندید دل از خونخواری و بدکرداری برنداشت و چون این تجربه او را حاصل آمد از عالم غدار اعراض نموده و دیگر باره به آرایش بی اصل و التفات جائر نفشم دو هیچ وجه عشوه این بیوفای جادو وش نخرید فرد نوشته اند بر ایوان جنة المأوی که هر که عشوه دنیا خرید واے بوی و خرمندان سزاوار تر اند بدانکه این اشارت را در فهم آرند و این تجارب را ذخیره حال و مال خود دارند و بنای کارهای دنیوی و اخروی بر همین یک قضیه نهند که هر چه خود را و فرزندان و متعلقان خود را نه پسندند در باره دیگران روا ندارند تا فواتح امور و خواتم مهمات ایشان بنام نیکو و ذکر جمیل متحلی باشد و در دنیا و عقبی از تبعه بدکرداری و ادبیه ستمگاری مسلم مانند قطعه دنیا نیرزد آنکه پریشان کنی دلی زنهار بد مکن که نکردست عاقلی

دنیا مثال بحر عمیق ست پر نهنگ آسوده عارفان که گرفتند ساحلی

باب یازدهم در مضرت افزون طلبیدن و از کار خود باز ماندن

رای عالم گیر بعد از استماع این داستان دلپذیر فرمود که ای پیر نیکو تقریر صائب تدبیر به برهانی روشن و دلیلی واضح باز نمودی مثل بدکرداری که بی اندیشه عاقبت در آزار و ایذا مبالغه نماید و چون او را بمثل آن مبتلا سازند به پناه توبه و انابت در آید اکنون التماس می نمایم که داستانی مشتمل بر مضمون وصیت یازدهم او فرمای و حقیقت آنکس که مائل کاری گردد که موافق طور و مناسب حال او نباشد باز نمای حکیم کامل بعبارتی که از صفا و لطافت شبیه به آب حیات بود و از شیرینی و ظرافت همشیره شربت بنات قطعه سخنهائے بپاکی از گهر به بشیرینے ز حلوائے شکر به کسی را کان سخن در گوش رفتی گر افلاطون بدے از هوش رفتی

فرمود که ای شاه عالم پناه بیت کام تو در دامن امید باد ملک تو چون عمر تو جاوید باد

بزرگان قدیم فرموده اند لکل عمل رجال و لکل مقام مقال در جامه خانه غیب

بوزنه درخت انجیر بگذاشت و خود باشتهای کلی میخورد تا بر درخت و زمین چیزی نماند روی ببوزنه آورد که
ای مهربان گرامی هنوز آتش اشتها در التهاب ست و نفس حریص از برای طلب غذا در اضطراب درختی
دیگر بگذاشان و مرا ازین منت خود گردان بوزنه طوعاً و کرهاً درخت دیگر بگذاشت و باندک فرصتی از میوهٔ آن
نیز اثری نماند خوک بدرختی دیگر اشارت کرد بوزنه گفت ای مهمان عزیز رسم مروت فرو مگذار انچه نثار تو کردم
یکماهه قوت من بود و مرا دیگر قوت ایثار کردن نیست ع زین پیش کرم نمی توان کرد خوک در غضب شد
و گفت این بیشه مدتی در تصرف تو بوده گو حالے بمن متعلق باش بوزنه جواب داد که غصب کردن
ملک دیگرے شوم است و عاقبت تغلب و تهور ناپسندیده و مذموم از سر جفا در گذر و دست از ظلم
و ستم باز دار که آزردن ضعیفان نتیجهٔ خوب ندهد و رنجانیدن بیکسان را ثمرهٔ نیکو نباشد بیت گر بدانش
گزی دل خون کنی ور دو ندانت بگیرد چون کنی خوک را بدین سخن حرارت خشم بیشتر شد و گفت من ترا
حالی ازین درخت بزیر آرم و انچه سزا باشد در کنارت کنم پس بدرخت برآمد تا بوزنه را بزیر افگند منهو زیر شاخ
اول قرار نا گرفته که شاخ بشکست و سرنگون در افتاده روی بقعر دوزخ نهاد و این مثل برای آن آوردم
که تو نیز میوهٔ دیگران غصب مکنی و ارزاق ایشان را طعمهٔ خود میسازی چون این جماعت از گرسنگی
بمیرند دشمنے تو در دل فرزندان ایشان قرار گیرد و پیوسته بغیبت مشغول گشته یک نفس از بدگوی
غافل نباشند و اگر بیشتر ازین اثر ظلم تو در جهان ساری بود اکنون خبر زود تو بر زبانها جاری شده و
در هر دو حال جانوران را از جور تو خلاصی ممکن نیست خواهی در معرض تهور و فساد و خواهی لباس
صلاح و سداد و خود انچه درویشی باشد که تو همچنان بتن پروری مشغول باشی و از لذت حسی جسمانی
باکتساب لذات عقلی روحانی نپردازی فردا سیر لذت تن ماندهٔ و گرنه ترا چه عیش هاست که در ملک
جان مهیا نیست چون شیر این فصل بشنود از خوردن میوه نیز اعراض نمود و بآب و گیاهی قناعت
کرده در وظائف طاعت و عبادت افزود و گاه بگاه مضمون این ابیات حقائق سمات با خود تکرار
میکرد قطعه ای دل ازین جهان دل آزار در گذر ور تنگنای گنبد دوّار در گذر کار جهان نه لایق
اهل بصیرت ست مردانه وار ازین کار در گذر چون میتوان بگلشن روحانیان رسید

متضرر باشد و من نہ دہن بخون می آلایم و نہ پنجہ بآزار شخصے می کشایم **فرد** درم بخجر ہیدا پارہ پارہ کنند ✣
بہیچ کس نرسانم بہیچ نوع خراش شغال گفت تو دست از روزی خود باز گرفتہ و از رزق دیگر جانوران
کہ دران حقی نداری نمیخوری و میوۂ این بیشہ بقوت دہ روزۂ تو وفا نمی کند و کسانی کہ قوت ایشان بدین
میوہا متعلق ست زود ہلاک شوند و وبال آن در گردن تو بماند و ممکن کہ ہم درین جہان مکافات آن بتو
رسد و من میترسم کہ حال تو ہمچو حال آن خوک نشود کہ میوۂ بوزنہ را غصب کرد شیر گفت بیان کن کہ چگونہ
بودہ است آن **حکایت** گفت آوردہ اند کہ در وقتی بوزنہ را مدد توفیق دریافت و از میان ابنای جنس
کنارہ گرفتہ بگوشۂ بیشۂ متوطن شد و دران بیشہ چند درخت انجیر بود با خود اندیشید کہ جانور را از غذائے
چارہ نیست و درین موضع جز انجیر خوردنی یافت نشود اگر تمام انجیرہا در تری و تازگی خوردہ شود زمستان
بی برگ و نوا باید بود ہیچ بہ ازان نیست کہ ہر روز یک درخت انجیر افشانم و انچہ سد رمق باشد ازان تناول
نمودہ باقی را خشک میسازم تا ہمہ تابستان بفراغت گذرد و ہم زمستان بر فاہیت باشد **فرد** زہر توشۂ
باید کشیدن رنج تابستان اگر خواہد کسی کاسایشی باشد زمستانش ہمچنین چند درخت را باز پرداخت و
از میوۂ آن اندکی خوردہ تتمہ را ذخیرہ ساخت روزی بالای درخت انجیر برآمدہ بر قاعدۂ ہر روزہ بعضے ازان
میخورد و بعضے بجہت خشک کردن می چید کہ ناگاہ خوکی از پیش صیاد جستہ خود را دران بیشہ افگند و بہر درخت
کہ میرسید بران میوہ نمی دید تا بپای آن درخت آمد کہ بوزنہ بران بالا بود و انجیر میچید چون چشم بوزنہ بر خوک
افتاد دلش بہ پیچید و گفت **بیت** از کجا پیدا شد آیا این بلای ناگہان زین بلای ناگہان ما را خدایا
وارہان خوک چون بوزنہ را دید مرحبائی زدہ شرط تحیت بجای آورد و گفت مہمان میخواہے بوزنہ نیز از روے
نفاق جوابے منافقانہ باز داد و گفت **بیت** باغ امید مرا سر دخرامانی رسید کلبۂ درویش
را از غیب مہمانے رسید رسیدن قدم میمون مبارک و ہمایون باد اگر بیشتر قاصدے از قدوم
عالے اعلامے ارزانی داشتے ہر آینہ فراخور حال شرایط ضیافت تقدیم مے یافت حالا بفقاے
کہ ہست از قصور اسباب مہمانے ست ع زحمت بود ورودش را ناگہ چو مہمان در رسد خوک
گفت حالا از راہ میرسم و با حضری کہ باشد اشتیاق تمام ہست ع تکلف مکن انچہ داری بیار

خاطر نشان من کن شغال گفت عمر تو چند ست جواب داد که چهل سال شغال فرمود که درین مدت دراز
قوت تو از چه چیز بوده است گفت از گوشت وحوش و آدمیان که شکار میکردم شغال گفت پس آن جانوران
که تو چندین سال از گوشت ایشان غذا ساخته آیا پدر و مادر نداشتند و عزیزان ایشان را سوز مفارقت و درد
مهاجرت در جزع و فزع نیاورده بود اگر آن روز عاقبت این بدیده بودی و از خون ریختن اجتناب نموده درین
وقت این واقعه روی ننمودی و بهیچ حال چنین حادثه پیش نیامدی مثنوی تو ناکرده بر خلق بخشایشی
کجا یابی از خویش آسایشی چو دلها ز بیمت بنالد همے که بر جان ریشت نهد مرهمے واگر همین سیرت
ملازمت خواهی نمود و برهمین صفت خونخوار و جفاکار خواهی بود آماده باش که از ینها بسیار خواهی دید و قتاو قتلیکه
خلق از تو خائف باشد بوی امنیت و آسایش نخواهی شنید اخلاق خود را برفق و مرحمت آراسته گردان
و گرد آزار جانوران و ایذای این و آن مگرد که آزارنده روی راحت نه بیند و بیداد گر هرگز بمقصد و مقصود
نرسد ع کس نزدست از ین کمان تیر مراد بر هدف چون شیر این سخن بشنود و حقیقت حال بروے
منکشف شد دانست که نتیجه عملی که بنای آن بر آزار باشد جز ناکامی و بدفرجامی نخواهد بود با خود اندیشه
کرد که بهار عمر که اوقات جوانی باشد بخزان پیری و ناتوانی مبدل شد و دم بدم قدم در راه فنا می باید نهاد
و سفر دور و دراز پیش میباید گرفت هیچ به ازان نیست که زاد معاد مهیا سازم و ترک آزار و جفاکاری گرفته بازگی
از قوت قناعت کنم و غم بیش و کم ناخورده از فکر هست و نیست بگذرم قطعه بهست و نیست مزن جان
ضمیر و خوش دل باش که نیست ست سرانجام هر کمال که هست ازین رباط دو در چون ضرورت ست
رحیل رواق و طاق معیشت چه سربلند و چه پست پس از خوردن خون و گوشت باز ایستاد
و بمیوها قناعت کرده طریق خرسندی پیش گرفت و چون شغال دید که شیر بمیوه خوردن در آمد و اگر
بدان مداومت می نماید انچه قوت یکساله شغال ست بده روز خورده میشود ملالت بروی غلبه کرد
و باری دیگر پیش شیر آمد و گفت ملک بچه مشغول ست شیر جواب داد که از دنیا کناره گرفته ام و مجاهدت
و ریاضت را میان بربسته فرد زین بحر اگون چو کسے آب خوش نخورد دل از آب خورد بهمان سرد کرده ایم
شغال گفت همچنین ست که ملک میفرماید بلکه ضرر خلق ازو ی حالا بیشتر از پیشتر است شیر گفت بچه سبب کسی از من

بازنویسی ۱۲ عذای ۱۲ خودها ۱۲ انجام ۱۲ دوواقعه ۱۲ مثنوی ۱۲ بنای بگیرد ۱۲ نهدمرهمے ۱۲ نظر ۱۲ خلقان ۱۲ ظلم ۱۲ دوواضح ۱۲ وشباب ۱۲ نزال ۱۲ واقربت ۱۲ دعوال ۱۲ واخذاده ۱۲ حیوان والنبا ۱۲ دعوانبت ۱۲ ظلم ۱۲ وعزت ۱۲ بچه ۱۲ شیرین ۱۲ آمدست

قیمت عدل باشد بها بستاندی هم درویشان از جور او بجان آمده بودند و هم توانگران از جفای او بفغان

بیت سینهٔ دل سبوخنگان زو کباب کلبهٔ محنت زدگان زو خراب روزی هیزم درویشے

بزور بکشید و نیمهٔ بهابدان فقیر بنوا بیش نداد درویش دست دعا بر آسمان برداشت و روی نیاز

بقبلهٔ خضوع و خشوع آورد فردای ظالم از دعای بدامین مشوکه شب گریان دعا کنند که خون

از دعا چکد. درین محل صاحبدلی برسید و بران حال وقوف یافته زبان ملامت بران ظالم بکشود و

گفت بیت بترس از نیر باران ضعیفان در کمین شب که هر که ضعف نالان ترقوی تر زخم پیکانش

با بیچارگان که جز درگاه حضرت الٰهی پناهی ندارند بدین منوال سلوک مکن و بر دردمندان که همه شب چون

شمع از سوز دل اشک بارند بدین گونه بیدادگر مدار خانه سینهٔ غریبان را با آسیب بیداد ویران مساز و دل یتیمان را بجای شراب لعل در جام انتقام مریز مرع مخور این قدح که فردا بخمار خواهی آمد آن ستمگر بر غرور

از سخن آن عزیز بر نجید و از روی استکبار و حمیت جاهلیت روی درهم کشید و گفت بیت برو ای شیخ

ازین پیش مده دردسرم که دو صد خرمن افسانه بیک جو نخرم درویش روی ازوی بتافت و بگوشه

خلوت خود شتافت قضارا همان شب آتشی در انبار هیزمش افتاد و از انجا بخانه و منزل سرایت کرده هر متاعے

که داشت پاک بسوخت و آن بیداد گر را از بستر نرم بخاکستر گرم نشانید قضارا با مداد همان عزیز که روزگذشته

نصیحت میفرمود بر محله رسید ظالم را دید که با متعلقان میگوید ندانم که این آتش از کجا در سرای من

افتاد آن عزیز فرمود که از دود دل درویشان و سوز سینه دلریشان فرد حذر کن زدود و درونهاے ریش که ریش درون عاقبت سر کشد ظالم سر در پیش افگند و با خود گفت از مقام انصاف

نباید گذشت تخم جفائی که ما کاشته ایم بهتر ازین بر نخواهد داد بیت همه تخم نیکو دمے کاشتے

ببین لاجرم بر که برداشتے. و این مثل برای آن آوردم تا بدانے انچه بفرزندان تو رسیده در

مکافات آنست که با بچگان دیگران کرده و ایشان همین جزع و اضطراب درمیان

آورده باشند که تو آورده و باز بصبر درت همه صبر پیش گرفته باشند پس چنانچه دیگران بر رنج تو صبر

کرده باشند تو نیز بر رنج دیگران صبور باش شیر گفت این سخن را بحجت و برهان موکد گردانیده

نالهٔ اوزاری میکردند و بصفتے می زارید که مرغان هوا از سوز گریهٔ او در نالہ می آمدند **بیت** چو سیل خون رود
از دیده های پرنم من چه جای دوست که دشمن بگرید از غم من در همسایگی شیر شغالی بود دامن از گرد
تعلقات دنیا افشانده و نکتهٔ من قنع شبع از لوح توکل و تفویض فرو خواند **بیت** فارس میدان توکل
شده خیمه بصحرای قناعت زده برسم تعزیت نزدیک شیر آمد و گفت موجب این همه فریاد و فغان
چیست شیر صورت حال باز راند شغال گفت صبر پیشه کن و شکیبائی پیش آر که هیچ مشامی از گلشن عالم
بوی وفا نشنیده و هیچ کامی از دست ساقی ایام شراب راحتی بی چاشنی جراحتے نخشیده **رباعی**
از دهر جفا پیشه وفائی نتوان یافت وز گردش ایام صفائی نتوان یافت زخم دل مجروح جگر
سوختگان را بسازنده تر از صبر دوائی نتوان یافت زمانی دل باخود دار و گوش هوش کشاده دار
تا دو سه نکته از دفتر حکمت فرو خوانم و حقیقت کاروبار دنیای غدار را با تو باز نمایم دریای باطن شیر
از جوش و خروش فرو نشست و بسمع قبول متوجه اصغای مواعظ و نصائح شغال شد شغال چون دید
که شیر در مقام استماع کلام ست سخنی دلپذیر آغاز کرد و گفت ای ملک هر ابتدائی را انتهائی مقرر ست و آغاز
هر کاری را انجامی مقدر هرگاه که مدت عمر بسر شد و هنگام اجل فراز آمد یک چشم زدن مهلت صورت نه بندد
فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا یَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَّلَا یَسْتَقْدِمُوْنَ بر اثر هر عمی شادی چشم میباید داشت و در عقب
هر سوری توقع شیونی باید کرد فرد سالها دل چون صبا طوف ریاض دهر کرد در فضای او گلی گریان نیافت
بی خاری نیافت و در همه حالها بقضای ایزدی رضا باید داد و جزع را که هیچ فائده ندارد در توقف نگذارد فرد
جان سپر کن چو ناکه تیر قضا یک سر مو خطا نخواهد شد شیر گفت این بلا به چگان من از کجا رسیده باشد شغال
گفت این هم از تو بتو رسیده چه آنچه تیر انداز قضا با تو کرده اضعاف آن با دیگران کرده و این مکافات عمل
تست که روی بتو آورده کما تَدِیْنُ تُدَانُ و نیک بشیه است قصهٔ تو بقصهٔ آن هیزم فروش که می گفت
این آتش از کجا در هیزم من افتاد شیر گفت چگونه بوده ست آن **حکایت** گفت آورده اند که در زمان
پیشین ستمگاری بود که هیزم درویشان باستلم خیف بخریدی و در بهاے آن مضایقه بسیار
نموده کمتر از آنچه قیمت بودی بدادے و در زمستان بر توانگران طرح کردے باضعاف آنچه

۱۱ اسے شغل قائم ۱۲ وبهشت ۱۲ ۱۲ ۱۲

او را بازیچه تصور میکرد و چند انچه ازین باب دم دمید آتش حرص و شهوه شیر زیاده میشد فردای انکه بند
میدهیم از برای عشق چندین مدم که آتش من تیز میکنی سیاه گوش دید که نصیحت او را در دل شیر همان
اثر ست که ضرب پای مورچه را بر صخره و پولاد موعظتش در سینهٔ او آن مقدار تاثیر وارد که نوک نیزهٔ خار
بر جوشن خارا ع بلی کی کارگر باشد سنان خار بر خارا شیر را بگذاشت و بگوشه بیرون رفت شیر
از قضیهٔ سیاه گوش خشم آلود شده در پی روان گشت و سیاه گوش خود را در بوتهٔ خاری نهان کرد شیر از و
بگذشت و دو آهو بره دیده در فضای آن صحرا چراکنان و مادر مهربان بر سم نگهبان متوجه حال ایشان
شیر قصد گرفتن ایشان کرد و آهو فریاد برکشید که ای ملک از صید کردن این دو نور سیده چه آید و از
خوردن اینها چه بندد و چه کشاید و دیده مرا بفراق قرة العین گریان مساز و دل مرا به آتش هجران جگر گوشها
بریان مکن آخر ترا تیر فرزندانداز ان براندیش که به نسبت ایشان همین وقوع یابد که نسبت بفرزندان
من ع با من آن کن که اگر با تو رود به پسندی قضا را شیر دو بچه داشت که جهان روشن بروی ایشان
دیدی و نور باصره برای تماشای لقای ایشان خواستی دران محل که اینجا قصد آهو بچگان کرده بود صیادی
نیز در بیشه بگرفتن شیر بچگان اشتغال داشت اینجا شیر زاری آهو التفات نانموده بچگانش را بگشت و انجا
صیاد هر دو بچه او را بگشت و پوست بکشید بیت مگر دشمن خاندان خودی که بر خاندانها پسندی
بدی آهو از پیش شیر رمیده و فراق فرزندان نازنین کشیده بهر طرف سراسیمه می دوید ناگاه سیاه گوش
بدو رسید و کیفیت حال پرسید و چون بر کما ههٔ حال مطلع شد دلش بر زاری آهو بسوخت و
با التفاق او آغاز ناله کرد بیت هر گه که دلم از غم دلدار بنالد از ناله زارش در و دیوار بنالد +
بعد از خروش و فغان و آه و ناله و زاری بی پایان سیاه گوش او را تسلی داد و گفت غم مخور اندک
زمانی راحتی را سزاوار جزا خواهد یافت فرد شمع پروانه را بسوخت ولی زود بریان شود بروغن خویش
ما ازان جانب شیر به بیشه باز آمد و بچگان را ازان گونه بر زمین افگنده دید فریاد و نفیر بر آسمان رسانید
و گفت بیت دردی بدل رسید که آرام جان برفت شد حالتی پدید که تاب و توان برفت شیر
خرد شی هر گز شنیده بود و فغان دردناک در گرفته بنوعی می نالید که وحوش آن بیشه از وحشت

صورت ترسان وازین معنی هراسانم شیر چون همان زمان عهد کرده بود آن سخن سخت را تحمل نمود و گفت
چون بر تو ستمی واقع نیست وازمن ظلمی بتو نمیرسد کناره کردن چه وجه دارد سیاه گوش گفت ازدو جهت
یکی آنکه هیچ صاحب مروت قوت دیدن ظلم ندارد و طاقت شنیدن نالهٔ مظلوم نیارد مثنوی
وجودت پریشانی خلق ازدست ندارم پریشانی خلق دوست من از بینوائی نیم روی زرد غم
بینوایان دلم خسته کرد دوم آنکه مبادا که شنوی این افعال در تو رسد و من نیز بواسطهٔ مصاحبت در
آتش عقوبت سوخته گردم ع آتش چو برافروخت بسوزد تر و خشک شیر گفت تو شایمت فضل بد
از کجا دانسته هیچ مپندار من عمل نیک از که آموخته سیاه گوش جواب داد که هر کرا ایزد از گلزار خرد بمشام دل رسیده باشد
داند که هر که تخم آزار کارد جز محصول مضرت بر ندارد و هر که نهال منفعت نشاند جز میوهٔ آسایش نچیند
جهان را که دار مکافات ست بکوه تشبیه کرده اند که هر چه از نیک و بد بادی بگوئی جواب خود بطریق صدا
همان شنوی مثنوی این جهان کوه ست و فعل مانداسوی ما آید ندا ها را صدا گر چه دیوار افگند سایه
دراز باز گردد سوی او آن سایه باز و من امروز بعین الیقین صورت مجازات را مشاهده نموده ام
بصفت مکافات معاینه دیده پس آغاز کرد قصهٔ موش و مار و خار پشت و روباه و سگ و پلنگ و صیاد
و سوار بروجهی که دیده بود باز گفت و بطریق مناصحت فرمود که ای ملک موش کبیخ درخت بریده طعمهٔ
مار شد و مار که آزار بدور سانیده بیلای خار پشت گرفتار گشت و خار پشت که مار را کشت در دام حیلهٔ
روباه افتاد و روباه که خون جانوری بر نجیت سگ گرسنه و مار از روزگار او برآورد و سگ بواسطهٔ آن بدست
در پنجهٔ پلنگ شکنجه هلاک کشید و پلنگ بشامت ایذا و آزار بهدف تیر اجل شد و صیاد بسبب قصد و
بیرحمی سر بباد داد و سوار بدان بیرحمی و خون ناحق دلخسته و گردن شکسته بماند فعل هر یک چون بمنی
بر ضرر بود بر سم جزا هم بمضرتی بوی لاحق گشت پس از بدی منحرف گشتن و از بدان کناره کردن عاقلان را
لازم ست و کار خود باصلاح آوردن و نیت بر افعال حسنه مصروف داشتن خردمندان را از فرائض و
لوازم بیت نخستین نشان خرد آن بود که از بد همه سال ترسان بود شیر چنان به نخوت قوت
خود مغرور بود و بشوکت قهر و غلبه مشغوف که سخن سیاه گوش را افسانه می پنداشت و نصایح

روباه را فراغت کلی حاصل نشده که سگی جهنده چون گرگ درنده از گوشه در آمد و روباه را از هم بدرید و بمقداری
از وی جوع الکلب را تسکین داده در گوشه نخفت سیاه گوش این اعجوبهارا که هریک دلیلی روشن بود بر تحقیق
مکافات می دید و منتظر حالات دیگر که از نهانخانه قضا بفضای صحرای قدر آیدمی بود ناگاه پلنگی دید که
از یک گوشه بیشه بیرون دوید و تا سگ را خبر شد بنیش جان شکار دلش را از سینه بیرون کشید قضارا
پلنگ از کمین گاه صیادی بیرون جسته بود و صیاد با تیری در کمان کشیده در پی او نشسته چون پلنگ
را مشغول سگ دید خدنگ دلدوز بجانب وی افگند و بر پهلوی راستش آمده از طرف چپ بیرون رفت

بیت فلک گفته خوش است آن قبضه و شست ۵۳ زمین گفت آفرین با دابران دست هنوز پلنگ
تمامی از پای در نیامده ۵۴ صیاد بسکدستی پوست از سرش درکشید و سر اسر سواری بدان موضع رسیده بدان
پوست پلنگ که بغایت منقش و رنگین بود طمع دربست و صیاد دران باب مضایقه نمود مهم ایشان بمخاصمه
و مقاتله انجامید و در اثنای حرب و ضرب مرد سوار شمشیر آبدار کشیده بر سر صیاد تاخت و تا بر خود بجنبیدن
صیاد سرش را بصحرا انداخت و پوست پلنگ از زمین در ربوده روی براه آورده هنوز قریب صد گام نرفته بود
که اسپش بسر در آمد و سوار بر زمین افتاده گردنش خرد بشکست **ع** زمان تا دو ساعت امانش ندادند ۵۵ سیاه گوش
را این تجربها موجب مزید یقین گشت و بملازمت شیر آمده اجازت رفتن ازان بیشه طلبید شیر گفت که در سایه
دولت من آسایشی داری و از خوان احسان و مائدهٔ انعام من بهره می یابی سبب رفتن ازین منزل و ترک
خدمت گفتن چه چیز تواند بود سیاه گوش جواب داد که ای ملک مرا خیالی روی نمود و اندیشه از سویدای
دل سر برزده که در نهفتن آن بیم بگداختن ست و در گفتنش خوف جان در باختن ۵۶ **بیت** حال دل خویش
از تو نهفتن مشکل و زبیم رقیب باز گفتن مشکل ۵۷ و اگر همت ملوکانه میثاقی که شکستن آن هیچ وجه روا
نتوان داشت و میان آرد صورت حال براستی باز نمایم شیر او را امان داده بران معنی عهد کرده بسوگندها
موکد ساخت سیاه گوش گفت می بینم که نیت ملک بر آزار خلق موقوف ست و همان قدرتش بر ایذای
بیگناهان معطوف دلها به نیش جفای او ریش گشته و سینها بداغ ابتلاے او مجروح شده **بیت**
ترک ستم کن ز ندامت بترس وز فزع روز قیامت بترس و من بغایت ازین

۵۳ دوختی ۵۴ واضح ۵۵ کمان چنین کمان اندازی کرد ۵۶ ای افتاده بود و جانش بدر رفت ۵۷ شده

هیبتش چون آب سندان آبن دو چشمش چون دو کانون پر آذر دهانش همچو غاری پر زخنجر همواره بخون
ریختن مشغول بودی و پنجه و دهان بخون جانوران بیالودی سیاه گوشی که ملازم او بود چون صورت حال
برین منوال دید از نتیجهٔ ستمگاری و ثمرهٔ خونخواری او بترسید و از وعید من اعان ظالما سلطه الله علیه اندیشه
کرده میخواست که ترک ملازمت گیرد **بیت** بترس از صحبت انکس کز و خلقے بیازارد باتش
هر که شد تر دیک بیم سوختن دارد درین فکر روی بصحرا نهاد بر کنار بیشه موشی دید که بهمد تمام بیخ
درختے می برد و بدندان اره صفت اجزای عروق او را منفصل میساز د و درخت بزبان حال با او
میگوید ای ستمگار دل آزار چرا به تبر آزار بنیاد حیات مرا زیر و زبر میسازی و رشتهای جان مرا که عبارت
از عروق انگبش ست به تیغ بیدادی قطع میکنی و مردم را از راحت سایه و منفعت میوهٔ من محروم میگردانی
بیت مکن بدی که بدی را جزا بدی باشد بکیش اهل مروت بدی روی باشد موش بزاری
او التیفات ننموده بهمان جفا کاری اشتغال داشت که ناگاه ماری دهان کشاده از کمین بیرون آمد
و قصد موش کرده بیکدم او را فرو برد سیاه گوش ازین صورت تجربهٔ دیگر برداشت و دانست که آزارنده
جز آزار نه بیند و نشاننده خار گل مراد نچیند **بیت** بد مکنی و نیک طمع میداری جز بد نبود سزای کردار
و در همین حال که مار از خوردن موش فارغ شده در سایهٔ درخت حلقه زد خارپشتی درآمد و دم مار بدهان
گرفته سر در کشید مار از غایت اضطراب خود را بروی میزد تا همه اعضایش بنوک خار سوراخ شده جان
بمالک دوزخ سپرد سیاه گوش از صفحهٔ اعتبار رقمی دیگر مشاهده نمود اما چون مار از کار بیفتاد خارپشت
سر بیرون آورده بعضے از احشاے مار که غذای او را موافق بودی تناول نمود و بلانهٔ خود پرده خفا کشید
درمیدان صحرا بر هیئت گوئی بیفتاد و سیاه گوش متربص حال خارپشت می بود که ناگاه روباهی گرسنه
بدانجا رسید و خارپشت را که لقمهٔ چرب او بود و بران وضع دید دانست که باوجود حدت خار از گل مقصود
بوئی نتوان شنود و جز بکلید حیله و مکر در آن نتوان کشود پس خارپشت را بر پشت افگنده قطرهٔ چند بول
بر شکم وی ریخت و خارپشت بتصور آنکه بار انست سر از درون پردهٔ خفا بیرون آورده روباه درجست
و حلقش گرفت و سرش برکنده باقی اجزا را باشتهای تمام بخورد چنانچه از و جز پوستی باقی نماند و هنوز

۱۲ ۱۲

ان برسد و تباخیر یکه درمیان افتد مغرور نباید شد که بفحوای اِنَّ اللّٰہَ لَیُمْلِیْ وَلَا یُمْہِلُ شاید امهلنی باشد لیکن
اهمال نخواهد بود دو سه روزه مهلت را مجال ست واندیشه نایافتن سزا و جزا خیال محال هر تخمی که در مزرعه
عمل بکارند بسی بر نیاید که بر آن بردارند پس هرگاه طلب نکوئی دارد باید که بجز تخم نیکی نکارد ریاعی
خواهی که ترا هیچ بدی ناید پیش تا بتوانی بدی مکن از کم و بیش چون نیک و بد تو با تو سے گردد باز
بنگر که چه کار میکنی در حق خویش واگر کسی خواهد که بدکرداری خویش را بمکر و تلبیس پوشیده گرداند و زرق
و شعبدهٔ خود را در لباس نیکوکاران جلوه دهد تا بحدیکه مردمان بر و ثنا گویند و ذکر محامد او در اقطار و آفاق
سائر شده بدور و تردیک برسد بدین وسیله نتیجهٔ افعال ناپسندیده هرگز از وی مصروف نگردد و ثمرات
خبث باطن و ناپاکی ضمیر از وی رسد چنانچه دهقان تخم حنظل مثلاً در زمین افگند و روی آنرا بخاک
پوشانیده چنان باز نماید که درین زمین نیشکر کاشته ام و همه کس اعتقاد کنند که دران مزرعه
نیشکر خواهد رست بی شبهه بدین حیله زراعت وی متغیر نخواهد گشت و همان تخم حنظل که کاشته
بر خود بظهور خواهد رسانید **مثنوی** چونکه بدکردی مترس ایمن مباش زانکه تخم ست او بروياند خداش
چند گاهے او بپوشاند که تا آیدت زان کردهای بدحیا داد حق مان از مکافات آگهی گفت
ان علیم به عدنا به نشاید که چون کسے حقیقت مکافات دریابد و سر آیهٔ فَمَنْ یَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَیْرًا
یَّرَهٗ وَمَنْ یَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا یَّرَهٗ در دل وی سرایت کند از بدیها اعراض نموده سوی نکوئی
گراید و از ستمگاری و دل آزاری توبه کرده سلوک راه شفقت و مرحمت پیش گیرد و ع دین نیز توفیق
تواند بودن و از نظائر این کلمات و امثال این مقالات داستان شیر صف شکن و مرد تیر افگن
است رای پرسید که چگونه بوده است آن **حکایت** گفت آورده اند که در ولایت حلب
بیشه بود مشتمل بر درخت بسیار و محتوی بر ریاض و انهار **بیت** گل و بید و شمشاد و
سرو خدنگ بهم در شده شاخ بر شاخ تنگ و دران بیشه شیری بود ماده و هزبری جنگ
و پرخاش را آماده پیل تنی که بهرام فلک چون گور شکار او بودی و شیر سپهر از شکوه صولتش چون
گاو زمین تحت الثری فرار نمودی **مثنوی** چو نمودی بوقت خشم دندان شدی از

بیت نهالش بدان گونه شد سربلند که از آسمان سایه بر تر فگند این ست داستان ملوک و آنچه میان ایشان واشباع واتباع حادث شود و پس از اظهار سخط و کراهت در مقام رضا و ملایمت آیند و بر عاقل مشتبه نگردد که در وضع این امثال و حکایات چه مقدار فائده درج کرده اند و هر که بتامید آسمانی مخصوص و بسعادت سرمدی موعد گشت تمام همت بر فهم اشارت حکما مقصور دارد و تمامی نهضت بکشف رموز علما مصروف گرداند و از طبیبان دارالشفای طریقت مفرح غمزدای حقیقت التماس نماید تا بر معالجت حکمای روحانی از علت خطرآمیز جهالت و نادانی بر هد قطعه دارو ی تربیت از پیر طریقت بستان کادمی را بتر از علت نادانی نیست روی اگر چند پری چهره و زیبا باشد نتوان دید در آئینه که نورانی نیست عابد و زاهد و صوفی همه اطفال رهند مرد گر هست بجز عالم ربانی نیست

باب دهم در بیان جزای اعمال بطریق مکافات

دابشلیم از روی تعظیم بیدپای حکیم را دعا گفت و فرمود که شنیدم داستان فریسه و کامجوی و آن مثلی ست مرخردمندان را در آنچه میان ملوک و خدمتگاران ایشان افتد از خلاف و خیانت و عفو و عقوبت و در اجابت تجدید عنایت و مزید عقیدت بر دم امین و کافی جهت نظام ممالک و ترتیب مصالح و غلو ناکردن در جانب باطل و معترف شدن بسخن حق و صواب و فوائد این حکایت از سر حد حساب بیرون بود اکنون بیان فرمائید داستان کسیکه برای صیانت حال و رعایت نفس خویش از ایذای دیگران رساند مضرت بجانوران باز نه ایستد و پند خردمندان در گوش نگیرد تا لاجرم مثل آنچه از و صادر شده گرفتار گردد حکیم فرمود که برایذای حیوانات اقدام ننماید مگر جاهلی که میان نور خیر و ظلمت شر و فائدهٔ نفع و غائلهٔ ضرر فرق نتواند کرد و بحکم جهالت در بادیهٔ ضلالت سرگردان شده از عواقب اعمال غافل باشد و نظر بصیرتش از خواتیم امور قاصر مانده بکنه مکافات بینا نگردد اما آنکه دیدهٔ سرش مکحل الجواهر توفیق ازلی منوربست و گلشن دلش بدوائح ریاحین عنایت لم یزلی معطر هر چه بخو نپسندد در باب همچو خودی چگونه روا دارد ع پسند بکس آنچه بخود نه پسندی و بباید دانست که هر کرداری را جزائی مقرر ست و هر آینه بار باب

بلا فارغ شود بیت در غم افتادم و زاندوه غم آزاد شدم در بلا ماندم و از بیم بلا وارستم شیر برسید
که بدگمانی بر چاکران از چند وجه تواند بود جواب داد که از سه وجه یکی آنکه جانبی دارد و با همال مخدوم نقصان
پذیرد دوم آنکه خصمان بروی بیرون آیند و بسبب بی عنایتی بادشاه بروی غلبه کنند سوم آنکه مال
و منالی که اندوخته باشد بواسطهٔ عدم التفات ملک از دست او بشود کاهوی گفت تدارک اینها بچه چیر توان کرد
گفت بیک چیز و آن آنست که رضای مخدوم حاصل آید و اعتماد بادشاه بروی تازه گردد هم جاه از دست
رفته بدست آید و هم خصم غالب گشته مالش یابد و هم مال تلف شده باز جمع گردد چه عوض همه چیز غیر
از جان ممکن ست خاصه در خدمت ملوک و اعاظم و چون ملک تدارک حال این بنده فرموده و
رضای کلی و خشنودی تمام حاصل شده از اریچه وجه باقی تواند بود و اعدا چگونه مجال سخن تواند یافت
و با این همه امیدوارم که ملک مرا معذور داشته بار دیگر در دام آفت نگشد و بگذارد که درین بیابان
ایمن و فارغ میگردم و وظائف دعا و ثنا از روی صدق عقیدت با دامیر سانم فردا بروز رس
ثنای تو میکنم تلقین بشب وظیفهٔ مدح تو میکنم تکرار کاهوی گفت که دل قوی دار که تو از ان بندگان
نیستی که چنین تهمتها را در حق تو مسموع دارند و سخن سعایت آمیز در بارهٔ تو بمحل قبول رسانند و ما را
بحقیقت شناخته ایم و دانسته که در محنت بصفت صبر موصوفی و در نعمت با دامی شکر معروف
و هر چه خلاف مروت و دیانت ست از تو مستنکر و ما را شماری و رعایت فتوت و امانت را در احکام
خود فرض عین میداری پس بر عنایت و حمایت ما واثق باش که عقیدت ما در باب کفایت و
راستی و کیاست و کوتاه دستی تو مضاعف گشته و بهیچ وجه دیگر سخن خصم محل استماع نخواهد یافت
و هر رنگ که آمیزند بر قصد صریح حمل خواهد افتاد بیت زین پس سخنان فتنه انگیز حسود در بارهٔ
دوستان نخواهیم شنود فریسه گفت با وجود اینهمه دلنوازی از کید دشمنان چه باک و با دولت رضای
شهنشاهی از ناخوشنودی خصمان چه غم فرد بعد از نیم چه غم از تیر کج انداز حسود چون بمحبوب گمان ابرو
خود پیوستم پس بدل گرمی تمام بکار خود اقدام نمود و هر روز مرتبه تقویت او تزاید می یافت و در جه
تمشیت و ترتیبش تصاعد می پذیرفت تا بوفور صلاح و سداد محل اعتماد کلی و محرم اسرار مالی و ملکی گشت

فاعل نیز ۱۲ ۵۲ ای ضمان ۱۲ زود ۱۲ ۵۳ وجود شود ۱۲ ۵۴ چه او علیم البدل بود ۱۲ ۵۵ ای در حضور سلاطین ناموار و فقرا والا بتبار عوض هر شی بین تفاوت شان ممکن و سهل ست الا جان که او هر چه اراب ست ۱۲ ۵۶ گویش رضا ۱۲ ۵۷ ۱۲ ۵۸ ۱۲ ۵۹ ۱۲ ۶۰ ۱۲ ۶۱ ۱۲ ۶۲ ۱۲ ۶۳ ۱۲ ۶۴ ۱۲ ۶۵ ۱۲ ۶۶ ۱۲ ۶۷ ۱۲ ۶۸ ۱۲ ۶۹ ۱۲ ۷۰ ۱۲ ۷۱ ۱۲ ۷۲ ۱۲ ۷۳ ۱۲ ۷۴ ۱۲ ۷۵ ۱۲ ۷۶ ۱۲ ۷۷ ۱۲ ۷۸ ۱۲ ۷۹ ۱۲ ۸۰ ۱۲ ۸۱ ۱۲ ۸۲ ۱۲ ۸۳ ۱۲ ۸۴ ۱۲ ۸۵ ۱۲ ۸۶ ۱۲ ۸۷ ۱۲ ۸۸ ۱۲ ۸۹ ۱۲ ۹۰ ۱۲ ۹۱ ۱۲ ۹۲ ۱۲ ۹۳ ۱۲ ۹۴ ۱۲ ۹۵ ۱۲ ۹۶ ۱۲ ۹۷ ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۹ ۱۲ ۱۰۰ ۱۲ ۱۰۱ ۱۲ ۱۰۲ ۱۲ ۱۰۳ ۱۲ ۱۰۴ ۱۲ ۱۰۵ ۱۲ ۱۰۶ ۱۲ ۱۰۷ ۱۲ ۱۰۸ ۱۲ ۱۰۹ ۱۲ ۱۱۰ ۱۲ ۱۱۱ ۱۲ ۱۱۲ ۱۲ ۱۱۳ ۱۲ ۱۱۴ ۱۲ ۱۱۵ ۱۲ ۱۱۶ ۱۲ ۱۱۷ ۱۲ ۱۱۸ ۱۲ ۱۱۹ ۱۲ ۱۲۰ ۱۲ ۱۲۱ ۱۲ ۱۲۲ ۱۲ ۱۲۳ ۱۲ ۱۲۴ ۱۲ ۱۲۵ ۱۲ ۱۲۶ ۱۲ ۱۲۷ ۱۲ ۱۲۸ ۱۲ ۱۲۹ ۱۲ ۱۳۰ ۱۲ ۱۳۱ ۱۲ ۱۳۲ ۱۲ ۱۳۳ ۱۲ ۱۳۴ ۱۲ ۱۳۵ ۱۲ ۱۳۶ ۱۲ ۱۳۷ ۱۲ ۱۳۸ ۱۲ ۱۳۹ ۱۲ ۱۴۰ ۱۲ ۱۴۱ ۱۲ ۱۴۲ ۱۲ ۱۴۳ ۱۲ ۱۴۴ ۱۲ ۱۴۵ ۱۲ ۱۴۶ ۱۲ ۱۴۷ ۱۲ ۱۴۸ ۱۲ ۱۴۹ ۱۲ ۱۵۰ ۱۲ ۱۵۱ ۱۲ ۱۵۲ ۱۲ ۱۵۳ ۱۲ ۱۵۴ ۱۲ ۱۵۵ ۱۲ ۱۵۶ ۱۲ ۱۵۷ ۱۲ ۱۵۸ ۱۲ ۱۵۹ ۱۲ ۱۶۰ ۱۲ ۱۶۱ ۱۲ ۱۶۲ ۱۲ ۱۶۳ ۱۲ ۱۶۴ ۱۲ ۱۶۵ ۱۲ ۱۶۶ ۱۲ ۱۶۷ ۱۲ ۱۶۸ ۱۲ ۱۶۹ ۱۲ ۱۷۰ ۱۲ ۱۷۱ ۱۲ ۱۷۲ ۱۲ ۱۷۳ ۱۲ ۱۷۴ ۱۲ ۱۷۵ ۱۲ ۱۷۶ ۱۲ ۱۷۷ ۱۲ ۱۷۸ ۱۲ ۱۷۹ ۱۲ ۱۸۰ ۱۲ ۱۸۱ ۱۲ ۱۸۲ ۱۲ ۱۸۳ ۱۲ ۱۸۴ ۱۲ ۱۸۵ ۱۲ ۱۸۶ ۱۲ ۱۸۷ ۱۲ ۱۸۸ ۱۲ ۱۸۹ ۱۲ ۱۹۰ ۱۲ ۱۹۱ ۱۲ ۱۹۲ ۱۲ ۱۹۳ ۱۲ ۱۹۴ ۱۲ ۱۹۵ ۱۲ ۱۹۶ ۱۲ ۱۹۷ ۱۲ ۱۹۸ ۱۲ ۱۹۹ ۱۲ ۲۰۰ ۱۲ ۲۰۱ ۱۲ ۲۰۲ ۱۲ ۲۰۳ ۱۲ ۲۰۴ ۱۲ ۲۰۵ ۱۲ ۲۰۶ ۱۲ ۲۰۷ ۱۲ ۲۰۸ ۱۲ ۲۰۹ ۱۲ ۲۱۰ ۱۲ ۲۱۱ ۱۲ ۲۱۲ ۱۲ ۲۱۳ ۱۲ ۲۱۴ ۱۲ ۲۱۵ ۱۲ ۲۱۶ ۱۲ ۲۱۷ ۱۲ ۲۱۸ ۱۲ ۲۱۹ ۱۲ ۲۲۰ ۱۲ ۲۲۱ ۱۲ ۲۲۲ ۱۲ ۲۲۳ ۱۲ ۲۲۴ ۱۲ ۲۲۵ ۱۲ ۲۲۶ ۱۲ ۲۲۷ ۱۲ ۲۲۸ ۱۲ ۲۲۹ ۱۲ ۲۳۰ ۱۲ ۲۳۱ ۱۲ ۲۳۲ ۱۲ ۲۳۳ ۱۲ ۲۳۴ ۱۲ ۲۳۵ ۱۲ ۲۳۶ ۱۲ ۲۳۷ ۱۲ ۲۳۸ ۱۲ ۲۳۹ ۱۲ ۲۴۰ ۱۲ ۲۴۱ ۱۲ ۲۴۲ ۱۲ ۲۴۳ ۱۲ ۲۴۴ ۱۲ ۲۴۵ ۱۲ ۲۴۶ ۱۲ ۲۴۷ ۱۲ ۲۴۸ ۱۲ ۲۴۹ ۱۲ ۲۵۰ ۱۲ ۲۵۱ ۱۲ ۲۵۲ ۱۲ ۲۵۳ ۱۲ ۲۵۴ ۱۲ ۲۵۵ ۱۲ ۲۵۶ ۱۲ ۲۵۷ ۱۲ ۲۵۸ ۱۲ ۲۵۹ ۱۲ ۲۶۰ ۱۲ ۲۶۱ ۱۲ ۲۶۲ ۱۲ ۲۶۳ ۱۲ ۲۶۴ ۱۲ ۲۶۵ ۱۲ ۲۶۶ ۱۲ ۲۶۷ ۱۲ ۲۶۸ ۱۲ ۲۶۹ ۱۲ ۲۷۰ ۱۲ ۲۷۱ ۱۲ ۲۷۲ ۱۲ ۲۷۳ ۱۲ ۲۷۴ ۱۲ ۲۷۵ ۱۲ ۲۷۶ ۱۲ ۲۷۷ ۱۲ ۲۷۸ ۱۲ ۲۷۹ ۱۲ ۲۸۰ ۱۲ ۲۸۱ ۱۲ ۲۸۲ ۱۲ ۲۸۳ ۱۲ ۲۸۴ ۱۲ ۲۸۵ ۱۲ ۲۸۶ ۱۲ ۲۸۷ ۱۲ ۲۸۸ ۱۲ ۲۸۹ ۱۲ ۲۹۰ ۱۲ ۲۹۱ ۱۲ ۲۹۲ ۱۲ ۲۹۳ ۱۲ ۲۹۴ ۱۲ ۲۹۵ ۱۲ ۲۹۶ ۱۲ ۲۹۷ ۱۲ ۲۹۸ ۱۲ ۲۹۹ ۱۲ ۳۰۰ ۱۲ ۳۰۱ ۱۲ ۳۰۲ ۱۲ ۳۰۳ ۱۲ ۳۰۴ ۱۲ ۳۰۵ ۱۲ ۳۰۶ ۱۲ ۳۰۷ ۱۲ ۳۰۸ ۱۲ ۳۰۹ ۱۲ ۳۱۰ ۱۲ ۳۱۱ ۱۲ ۳۱۲ ۱۲ ۳۱۳ ۱۲ ۳۱۴ ۱۲ ۳۱۵ ۱۲ ۳۱۶ ۱۲ ۳۱۷ ۱۲ ۳۱۸ ۱۲ ۳۱۹ ۱۲ ۳۲۰ ۱۲ ۳۲۱ ۱۲ ۳۲۲ ۱۲ ۳۲۳ ۱۲ ۳۲۴ ۱۲ ۳۲۵ ۱۲ ۳۲۶ ۱۲ ۳۲۷ ۱۲ ۳۲۸ ۱۲ ۳۲۹ ۱۲ ۳۳۰ ۱۲ ۳۳۱ ۱۲ ۳۳۲ ۱۲ ۳۳۳ ۱۲ ۳۳۴ ۱۲ ۳۳۵ ۱۲ ۳۳۶ ۱۲ ۳۳۷ ۱۲ ۳۳۸ ۱۲ ۳۳۹ ۱۲ ۳۴۰ ۱۲ ۳۴۱ ۱۲ ۳۴۲ ۱۲ ۳۴۳ ۱۲ ۳۴۴ ۱۲ ۳۴۵ ۱۲ ۳۴۶ ۱۲ ۳۴۷ ۱۲ ۳۴۸ ۱۲ ۳۴۹ ۱۲ ۳۵۰ ۱۲ ۳۵۱ ۱۲ ۳۵۲ ۱۲ ۳۵۳ ۱۲ ۳۵۴ ۱۲ ۳۵۵ ۱۲ ۳۵۶ ۱۲ ۳۵۷ ۱۲ ۳۵۸ ۱۲ ۳۵۹ ۱۲ ۳۶۰ ۱۲ ۳۶۱ ۱۲ ۳۶۲ ۱۲ ۳۶۳ ۱۲ ۳۶۴ ۱۲ ۳۶۵ ۱۲ ۳۶۶ ۱۲ ۳۶۷ ۱۲ ۳۶۸ ۱۲ ۳۶۹ ۱۲ ۳۷۰ ۱۲ ۳۷۱ ۱۲ ۳۷۲ ۱۲ ۳۷۳ ۱۲ ۳۷۴ ۱۲ ۳۷۵ ۱۲ ۳۷۶ ۱۲ ۳۷۷ ۱۲ ۳۷۸ ۱۲ ۳۷۹ ۱۲ ۳۸۰ ۱۲ ۳۸۱ ۱۲ ۳۸۲ ۱۲ ۳۸۳ ۱۲ ۳۸۴ ۱۲ ۳۸۵ ۱۲ ۳۸۶ ۱۲ ۳۸۷ ۱۲ ۳۸۸ ۱۲ ۳۸۹ ۱۲ ۳۹۰ ۱۲ ۳۹۱ ۱۲ ۳۹۲ ۱۲ ۳۹۳ ۱۲ ۳۹۴ ۱۲ ۳۹۵ ۱۲ ۳۹۶ ۱۲ ۳۹۷ ۱۲ ۳۹۸ ۱۲ ۳۹۹ ۱۲ ۴۰۰ ۱۲ ۴۰۱ ۱۲ ۴۰۲ ۱۲ ۴۰۳ ۱۲ ۴۰۴ ۱۲ ۴۰۵ ۱۲ ۴۰۶ ۱۲ ۴۰۷ ۱۲ ۴۰۸ ۱۲ ۴۰۹ ۱۲ ۴۱۰ ۱۲ ۴۱۱ ۱۲ ۴۱۲ ۱۲ ۴۱۳ ۱۲ ۴۱۴ ۱۲ ۴۱۵ ۱۲ ۴۱۶ ۱۲ ۴۱۷ ۱۲ ۴۱۸ ۱۲ ۴۱۹ ۱۲ ۴۲۰ ۱۲ ۴۲۱ ۱۲ ۴۲۲ ۱۲ ۴۲۳ ۱۲ ۴۲۴ ۱۲ ۴۲۵ ۱۲ ۴۲۶ ۱۲ ۴۲۷ ۱۲ ۴۲۸ ۱۲ ۴۲۹ ۱۲ ۴۳۰ ۱۲ ۴۳۱ ۱۲ ۴۳۲ ۱۲ ۴۳۳ ۱۲ ۴۳۴ ۱۲ ۴۳۵ ۱۲ ۴۳۶ ۱۲ ۴۳۷ ۱۲ ۴۳۸ ۱۲ ۴۳۹ ۱۲ ۴۴۰ ۱۲ ۴۴۱ ۱۲ ۴۴۲ ۱۲ ۴۴۳ ۱۲ ۴۴۴ ۱۲ ۴۴۵ ۱۲ ۴۴۶ ۱۲ ۴۴۷ ۱۲ ۴۴۸ ۱۲ ۴۴۹ ۱۲ ۴۵۰ ۱۲ ۴۵۱ ۱۲ ۴۵۲ ۱۲ ۴۵۳ ۱۲ ۴۵۴ ۱۲ ۴۵۵ ۱۲ ۴۵۶ ۱۲ ۴۵۷ ۱۲ ۴۵۸ ۱۲ ۴۵۹ ۱۲ ۴۶۰ ۱۲ ۴۶۱ ۱۲ ۴۶۲ ۱۲ ۴۶۳ ۱۲ ۴۶۴ ۱۲ ۴۶۵ ۱۲ ۴۶۶ ۱۲ ۴۶۷ ۱۲ ۴۶۸ ۱۲ ۴۶۹ ۱۲ ۴۷۰ ۱۲ ۴۷۱ ۱۲ ۴۷۲ ۱۲ ۴۷۳ ۱۲ ۴۷۴ ۱۲ ۴۷۵ ۱۲ ۴۷۶ ۱۲ ۴۷۷ ۱۲ ۴۷۸ ۱۲ ۴۷۹ ۱۲ ۴۸۰ ۱۲ ۴۸۱ ۱۲ ۴۸۲ ۱۲ ۴۸۳ ۱۲ ۴۸۴ ۱۲ ۴۸۵ ۱۲ ۴۸۶ ۱۲ ۴۸۷ ۱۲ ۴۸۸ ۱۲ ۴۸۹ ۱۲ ۴۹۰ ۱۲ ۴۹۱ ۱۲ ۴۹۲ ۱۲ ۴۹۳ ۱۲ ۴۹۴ ۱۲ ۴۹۵ ۱۲ ۴۹۶ ۱۲ ۴۹۷ ۱۲ ۴۹۸ ۱۲ ۴۹۹ ۱۲ ۵۰۰ ۱۲ ۵۰۱ ۱۲ ۵۰۲ ۱۲ ۵۰۳ ۱۲ ۵۰۴ ۱۲ ۵۰۵ ۱۲ ۵۰۶ ۱۲ ۵۰۷ ۱۲ ۵۰۸ ۱۲ ۵۰۹ ۱۲ ۵۱۰ ۱۲ ۵۱۱ ۱۲ ۵۱۲ ۱۲ ۵۱۳ ۱۲ ۵۱۴ ۱۲ ۵۱۵ ۱۲ ۵۱۶ ۱۲ ۵۱۷ ۱۲ ۵۱۸ ۱۲ ۵۱۹ ۱۲ ۵۲۰ ۱۲ ۵۲۱ ۱۲ ۵۲۲ ۱۲ ۵۲۳ ۱۲ ۵۲۴ ۱۲ ۵۲۵ ۱۲ ۵۲۶ ۱۲ ۵۲۷ ۱۲ ۵۲۸ ۱۲ ۵۲۹ ۱۲ ۵۳۰ ۱۲ ۵۳۱ ۱۲ ۵۳۲ ۱۲ ۵۳۳ ۱۲ ۵۳۴ ۱۲ ۵۳۵ ۱۲ ۵۳۶ ۱۲ ۵۳۷ ۱۲ ۵۳۸ ۱۲ ۵۳۹ ۱۲ ۵۴۰ ۱۲ ۵۴۱ ۱۲ ۵۴۲ ۱۲ ۵۴۳ ۱۲ ۵۴۴ ۱۲ ۵۴۵ ۱۲ ۵۴۶ ۱۲ ۵۴۷ ۱۲ ۵۴۸ ۱۲ ۵۴۹ ۱۲ ۵۵۰ ۱۲ ۵۵۱ ۱۲ ۵۵۲ ۱۲ ۵۵۳ ۱۲ ۵۵۴ ۱۲ ۵۵۵ ۱۲ ۵۵۶ ۱۲ ۵۵۷ ۱۲ ۵۵۸ ۱۲ ۵۵۹ ۱۲ ۵۶۰ ۱۲ ۵۶۱ ۱۲ ۵۶۲ ۱۲ ۵۶۳ ۱۲ ۵۶۴ ۱۲ ۵۶۵ ۱۲ ۵۶۶ ۱۲ ۵۶۷ ۱۲ ۵۶۸ ۱۲ ۵۶۹ ۱۲ ۵۷۰ ۱۲ ۵۷۱ ۱۲ ۵۷۲ ۱۲ ۵۷۳ ۱۲ ۵۷۴ ۱۲ ۵۷۵ ۱۲ ۵۷۶ ۱۲ ۵۷۷ ۱۲ ۵۷۸ ۱۲ ۵۷۹ ۱۲ ۵۸۰ ۱۲ ۵۸۱ ۱۲ ۵۸۲ ۱۲ ۵۸۳ ۱۲ ۵۸۴ ۱۲ ۵۸۵ ۱۲ ۵۸۶ ۱۲ ۵۸۷ ۱۲ ۵۸۸ ۱۲ ۵۸۹ ۱۲ ۵۹۰ ۱۲ ۵۹۱ ۱۲ ۵۹۲ ۱۲ ۵۹۳ ۱۲ ۵۹۴ ۱۲ ۵۹۵ ۱۲ ۵۹۶ ۱۲ ۵۹۷ ۱۲ ۵۹۸ ۱۲ ۵۹۹ ۱۲ ۶۰۰ ۱۲ ۶۰۱ ۱۲ ۶۰۲ ۱۲ ۶۰۳ ۱۲ ۶۰۴ ۱۲ ۶۰۵ ۱۲ ۶۰۶ ۱۲ ۶۰۷ ۱۲ ۶۰۸ ۱۲ ۶۰۹ ۱۲ ۶۱۰ ۱۲ ۶۱۱ ۱۲ ۶۱۲ ۱۲ ۶۱۳ ۱۲ ۶۱۴ ۱۲ ۶۱۵ ۱۲ ۶۱۶ ۱۲ ۶۱۷ ۱۲ ۶۱۸ ۱۲ ۶۱۹ ۱۲ ۶۲۰ ۱۲ ۶۲۱ ۱۲ ۶۲۲ ۱۲ ۶۲۳ ۱۲ ۶۲۴ ۱۲ ۶۲۵ ۱۲ ۶۲۶ ۱۲ ۶۲۷ ۱۲ ۶۲۸ ۱۲ ۶۲۹ ۱۲ ۶۳۰ ۱۲ ۶۳۱ ۱۲ ۶۳۲ ۱۲ ۶۳۳ ۱۲ ۶۳۴ ۱۲ ۶۳۵ ۱۲ ۶۳۶ ۱۲ ۶۳۷ ۱۲ ۶۳۸ ۱۲ ۶۳۹ ۱۲ ۶۴۰ ۱۲ ۶۴۱ ۱۲ ۶۴۲ ۱۲ ۶۴۳ ۱۲ ۶۴۴ ۱۲ ۶۴۵ ۱۲ ۶۴۶ ۱۲ ۶۴۷ ۱۲ ۶۴۸ ۱۲ ۶۴۹ ۱۲ ۶۵۰ ۱۲ ۶۵۱ ۱۲ ۶۵۲ ۱۲ ۶۵۳ ۱۲ ۶۵۴ ۱۲ ۶۵۵ ۱۲ ۶۵۶ ۱۲ ۶۵۷ ۱۲ ۶۵۸ ۱۲ ۶۵۹ ۱۲ ۶۶۰ ۱۲ ۶۶۱ ۱۲ ۶۶۲ ۱۲ ۶۶۳ ۱۲ ۶۶۴ ۱۲ ۶۶۵ ۱۲ ۶۶۶ ۱۲ ۶۶۷ ۱۲ ۶۶۸ ۱۲ ۶۶۹ ۱۲ ۶۷۰ ۱۲ ۶۷۱ ۱۲ ۶۷۲ ۱۲ ۶۷۳ ۱۲ ۶۷۴ ۱۲ ۶۷۵ ۱۲ ۶۷۶ ۱۲ ۶۷۷ ۱۲ ۶۷۸ ۱۲ ۶۷۹ ۱۲ ۶۸۰ ۱۲ ۶۸۱ ۱۲ ۶۸۲ ۱۲ ۶۸۳ ۱۲ ۶۸۴ ۱۲ ۶۸۵ ۱۲ ۶۸۶ ۱۲ ۶۸۷ ۱۲ ۶۸۸ ۱۲ ۶۸۹ ۱۲ ۶۹۰ ۱۲ ۶۹۱ ۱۲ ۶۹۲ ۱۲ ۶۹۳ ۱۲ ۶۹۴ ۱۲ ۶۹۵ ۱۲ ۶۹۶ ۱۲ ۶۹۷ ۱۲ ۶۹۸ ۱۲ ۶۹۹ ۱۲ ۷۰۰ ۱۲ ۷۰۱ ۱۲ ۷۰۲ ۱۲ ۷۰۳ ۱۲ ۷۰۴ ۱۲ ۷۰۵ ۱۲ ۷۰۶ ۱۲ ۷۰۷ ۱۲ ۷۰۸ ۱۲ ۷۰۹ ۱۲ ۷۱۰ ۱۲ ۷۱۱ ۱۲ ۷۱۲ ۱۲ ۷۱۳ ۱۲ ۷۱۴ ۱۲ ۷۱۵ ۱۲ ۷۱۶ ۱۲ ۷۱۷ ۱۲ ۷۱۸ ۱۲ ۷۱۹ ۱۲ ۷۲۰ ۱۲ ۷۲۱ ۱۲ ۷۲۲ ۱۲ ۷۲۳ ۱۲ ۷۲۴ ۱۲ ۷۲۵ ۱۲ ۷۲۶ ۱۲ ۷۲۷ ۱۲ ۷۲۸ ۱۲ ۷۲۹ ۱۲ ۷۳۰ ۱۲ ۷۳۱ ۱۲ ۷۳۲ ۱۲ ۷۳۳ ۱۲ ۷۳۴ ۱۲ ۷۳۵ ۱۲ ۷۳۶ ۱۲ ۷۳۷ ۱۲ ۷۳۸ ۱۲ ۷۳۹ ۱۲ ۷۴۰ ۱۲ ۷۴۱ ۱۲ ۷۴۲ ۱۲ ۷۴۳ ۱۲ ۷۴۴ ۱۲ ۷۴۵ ۱۲ ۷۴۶ ۱۲ ۷۴۷ ۱۲ ۷۴۸ ۱۲ ۷۴۹ ۱۲ ۷۵۰ ۱۲ ۷۵۱ ۱۲ ۷۵۲ ۱۲ ۷۵۳ ۱۲ ۷۵۴ ۱۲ ۷۵۵ ۱۲ ۷۵۶ ۱۲ ۷۵۷ ۱۲ ۷۵۸ ۱۲ ۷۵۹ ۱۲ ۷۶۰ ۱۲ ۷۶۱ ۱۲ ۷۶۲ ۱۲ ۷۶۳ ۱۲ ۷۶۴ ۱۲ ۷۶۵ ۱۲ ۷۶۶ ۱۲ ۷۶۷ ۱۲ ۷۶۸ ۱۲ ۷۶۹ ۱۲ ۷۷۰ ۱۲ ۷۷۱ ۱۲ ۷۷۲ ۱۲ ۷۷۳ ۱۲ ۷۷۴ ۱۲ ۷۷۵ ۱۲ ۷۷۶ ۱۲ ۷۷۷ ۱۲ ۷۷۸ ۱۲ ۷۷۹ ۱۲ ۷۸۰ ۱۲ ۷۸۱ ۱۲ ۷۸۲ ۱۲ ۷۸۳ ۱۲ ۷۸۴ ۱۲ ۷۸۵ ۱۲ ۷۸۶ ۱۲ ۷۸۷ ۱۲ ۷۸۸ ۱۲ ۷۸۹ ۱۲ ۷۹۰ ۱۲ ۷۹۱ ۱۲ ۷۹۲ ۱۲ ۷۹۳ ۱۲ ۷۹۴ ۱۲ ۷۹۵ ۱۲ ۷۹۶ ۱۲ ۷۹۷ ۱۲ ۷۹۸ ۱۲ ۷۹۹ ۱۲ ۸۰۰ ۱۲ ۸۰۱ ۱۲ ۸۰۲ ۱۲ ۸۰۳ ۱۲ ۸۰۴ ۱۲ ۸۰۵ ۱۲ ۸۰۶ ۱۲ ۸۰۷ ۱۲ ۸۰۸ ۱۲ ۸۰۹ ۱۲ ۸۱۰ ۱۲ ۸۱۱ ۱۲ ۸۱۲ ۱۲ ۸۱۳ ۱۲ ۸۱۴ ۱۲ ۸۱۵ ۱۲ ۸۱۶ ۱۲ ۸۱۷ ۱۲ ۸۱۸ ۱۲ ۸۱۹ ۱۲ ۸۲۰ ۱۲ ۸۲۱ ۱۲ ۸۲۲ ۱۲ ۸۲۳ ۱۲ ۸۲۴ ۱۲ ۸۲۵ ۱۲ ۸۲۶ ۱۲ ۸۲۷ ۱۲ ۸۲۸ ۱۲ ۸۲۹ ۱۲ ۸۳۰ ۱۲ ۸۳۱ ۱۲ ۸۳۲ ۱۲ ۸۳۳ ۱۲ ۸۳۴ ۱۲ ۸۳۵ ۱۲ ۸۳۶ ۱۲ ۸۳۷ ۱۲ ۸۳۸ ۱۲ ۸۳۹ ۱۲ ۸۴۰ ۱۲ ۸۴۱ ۱۲ ۸۴۲ ۱۲ ۸۴۳ ۱۲ ۸۴۴ ۱۲ ۸۴۵ ۱۲ ۸۴۶ ۱۲ ۸۴۷ ۱۲ ۸۴۸ ۱۲ ۸۴۹ ۱۲ ۸۵۰ ۱۲ ۸۵۱ ۱۲ ۸۵۲ ۱۲ ۸۵۳ ۱۲ ۸۵۴ ۱۲ ۸۵۵ ۱۲ ۸۵۶ ۱۲ ۸۵۷ ۱۲ ۸۵۸ ۱۲ ۸۵۹ ۱۲ ۸۶۰ ۱۲ ۸۶۱ ۱۲ ۸۶۲ ۱۲ ۸۶۳ ۱۲ ۸۶۴ ۱۲ ۸۶۵ ۱۲ ۸۶۶ ۱۲ ۸۶۷ ۱۲ ۸۶۸ ۱۲ ۸۶۹ ۱۲ ۸۷۰ ۱۲ ۸۷۱ ۱۲ ۸۷۲ ۱۲ ۸۷۳ ۱۲ ۸۷۴ ۱۲ ۸۷۵ ۱۲ ۸۷۶ ۱۲ ۸۷۷ ۱۲ ۸۷۸ ۱۲ ۸۷۹ ۱۲ ۸۸۰ ۱۲ ۸۸۱ ۱۲ ۸۸۲ ۱۲ ۸۸۳ ۱۲ ۸۸۴ ۱۲ ۸۸۵ ۱۲ ۸۸۶ ۱۲ ۸۸۷ ۱۲ ۸۸۸ ۱۲ ۸۸۹ ۱۲ ۸۹۰ ۱۲ ۸۹۱ ۱۲ ۸۹۲ ۱۲ ۸۹۳ ۱۲ ۸۹۴ ۱۲ ۸۹۵ ۱۲ ۸۹۶ ۱۲ ۸۹۷ ۱۲ ۸۹۸ ۱۲ ۸۹۹ ۱۲ ۹۰۰ ۱۲ ۹۰۱ ۱۲ ۹۰۲ ۱۲ ۹۰۳ ۱۲ ۹۰۴ ۱۲ ۹۰۵ ۱۲ ۹۰۶ ۱۲ ۹۰۷ ۱۲ ۹۰۸ ۱۲ ۹۰۹ ۱۲ ۹۱۰ ۱۲ ۹۱۱ ۱۲ ۹۱۲ ۱۲ ۹۱۳ ۱۲ ۹۱۴ ۱۲ ۹۱۵ ۱۲ ۹۱۶ ۱۲ ۹۱۷ ۱۲ ۹۱۸ ۱۲ ۹۱۹ ۱۲ ۹۲۰ ۱۲ ۹۲۱ ۱۲ ۹۲۲ ۱۲ ۹۲۳ ۱۲ ۹۲۴ ۱۲ ۹۲۵ ۱۲ ۹۲۶ ۱۲ ۹۲۷ ۱۲ ۹۲۸ ۱۲ ۹۲۹ ۱۲ ۹۳۰ ۱۲ ۹۳۱ ۱۲ ۹۳۲ ۱۲ ۹۳۳ ۱۲ ۹۳۴ ۱۲ ۹۳۵ ۱۲ ۹۳۶ ۱۲ ۹۳۷ ۱۲ ۹۳۸ ۱۲ ۹۳۹ ۱۲ ۹۴۰ ۱۲ ۹۴۱ ۱۲ ۹۴۲ ۱۲ ۹۴۳ ۱۲ ۹۴۴ ۱۲ ۹۴۵ ۱۲ ۹۴۶ ۱۲ ۹۴۷ ۱۲ ۹۴۸ ۱۲ ۹۴۹ ۱۲ ۹۵۰ ۱۲ ۹۵۱ ۱۲ ۹۵۲ ۱۲ ۹۵۳ ۱۲ ۹۵۴ ۱۲ ۹۵۵ ۱۲ ۹۵۶ ۱۲ ۹۵۷ ۱۲ ۹۵۸ ۱۲ ۹۵۹ ۱۲ ۹۶۰ ۱۲ ۹۶۱ ۱۲ ۹۶۲ ۱۲ ۹۶۳ ۱۲ ۹۶۴ ۱۲ ۹۶۵ ۱۲ ۹۶۶ ۱۲ ۹۶۷ ۱۲ ۹۶۸ ۱۲ ۹۶۹ ۱۲ ۹۷۰ ۱۲ ۹۷۱ ۱۲ ۹۷۲ ۱۲ ۹۷۳ ۱۲ ۹۷۴ ۱۲ ۹۷۵ ۱۲ ۹۷۶ ۱۲ ۹۷۷ ۱۲ ۹۷۸ ۱۲ ۹۷۹ ۱۲ ۹۸۰ ۱۲ ۹۸۱ ۱۲ ۹۸۲ ۱۲ ۹۸۳ ۱۲ ۹۸۴ ۱۲ ۹۸۵ ۱۲ ۹۸۶ ۱۲ ۹۸۷ ۱۲ ۹۸۸ ۱۲ ۹۸۹ ۱۲ ۹۹۰ ۱۲ ۹۹۱ ۱۲ ۹۹۲ ۱۲ ۹۹۳ ۱۲ ۹۹۴ ۱۲ ۹۹۵ ۱۲ ۹۹۶ ۱۲ ۹۹۷ ۱۲ ۹۹۸ ۱۲ ۹۹۹ ۱۲ ۱۰۰۰ ۱۲

زان بود کز من بدل در دلیتش حاسدان هستند و مارا باک نیست بی هنر آنکس که حاسد نیستش وان
دعای حکما که بت محسودا این نکته بفهم درمی آید کا مجوی گفت از حسد دشمنان و مکر حسودان چه باک آمد
که سخن در دروغ فروغی ندارد و حیله بی هنران در جنب فضائل هنرمندان چون سها با تاب آفتاب پدید نیاید
همیشه باطل مقهور بوده است و حق منصور و کلمة الله هی العلیا بشکست حاسد رونق خردمند شکسته
نگردد و بغیبت بدگوئی مرد پاکدامن معیوب نشود قطعه گر بدی گفت ترا دشمن دون باکی نیست
مس نه آنست که او مرتبهٔ زر شکند طعن خفاش کجا رونق خورشید برد سنگ بداصل کجا قیمت گوهر
شکند و تو بعد ازین از فتنهٔ حاسدان ایمن مباش که ما بر حقیقت اقوال غرض آمیز ایشان اطلاع یافته
بقبول آن تلقی نخواهیم نمود فرسیه گفت با این همه میترسم که عیاذا بالله خصمان بار دیگر نه از روی حسد بلکه از راه
نصیحت میان ما مجال یابند شیر پرسید که از چه باب دخل توانند کرد جواب داد که گویند در دل فلان وحشتی
حادث شده است بواسطهٔ آنکه بعقوبت او حکم فرمودی و بدماغ او نخوتی راه یافته بدان سبب که در عنایت
او افزودی و امروز ازین حضرت هم آزرده است و هم بدگمان نه اعتماد را شاید و نه در خدمت افزاید ع
غافل مشو از هر که دلش آزردی و چون بدین حیله در مزاج ملک مدخل کنند دور نیست که از جانب ملک
نیز بدگمانی پدید آید والحق جای آن دارد که ملوک ایمن نباشند از بندهٔ که جفا دیده باشد یا از منزلت خویش
بیفتاده یا بغزلی مبتلا گشته یا خصمی را که در رتبت از و کمتر باشد بروی تقدمی پیدا شده باشد کا مجوی
گفت علاج این واقعه چگونه توان کرد و ابواب این مدخل را بچه تدبیر توان بست فرسیه جواب داد که سخن
ایشان درین ماده بغایت بی اصل ست و جز نمایشی و مغلطه ندارد چه پس از چنین حادثها اعتقاد
جانبین صافی تر گردد و برای آنکه اگر در ضمیر مخدوم بسبب اهمالی که از جهت خدمتگاری دریافته باشد
کراهتی بوده چون خشم خود براند و فراخور حال گوشمالی دهد لاشک اثر کراهیت زائل گردد و ازانذک
و بسیار خدشه نماند و دیگر آنکه بی اعتباری تمویهات قاصدان هم بشناسد و پیش تبرعات صاحب
غرضان التفات ننماید و فرط اخلاص و کیاست و کمال هنر و دیانت آنکس بهتر مقرر
گردد و اگر در دل خدمتگاری نیز خوفی و هراسی باشد چون ما لشی یافت ایمن گردد و از انتظار

خشم یار هیچ گهی گرم نباشد خیار خس بغباری رود از جای خویش کوه ز دامن نکشد پای پیش شیر
گفت سخن تو راست و درست ست اما تلخ و درشت است و نوشدارو می نصیحت باید که خوش مزه باشد
تا تناول آن مریض را آسان بود و یمکن که طبع بیمار از دارو می ناخوشگوار اگرچه میداند که صحت او در ضمن آن
خواهد بود ابا کند و بدان سبب از نعمت صحت محروم ماند فرد کسی که او بشکر خنده دل تواند برد جواب تلخ
چرا گویم از چنان دهنی فریسه جواب داد که دل ملک در امضای باطل درشت تر از سخن منست در تقریر حق
و چون تزویر و بهتان را سبک استماع می تواند کرد اولی آنکه شنودن حق و صواب بر و گران نیاید و زنهار
تا این حدیث را بر دلیری و بیحرمتی حمل نفرماید که دو مصلحت کلی را متضمن ست اول آنکه مظلوما نزد باستغاثه
و فریاد خرسندی حاصل آید و بنالد و تظلم ضمائر ایشان از غبار اندوه پاک گردد و چنان نیکوتر که تمامی آنچه
در دل منست اظهار کنم تا ملک را حضور و غیبت من یکسان بود و چیزی باقی نماند که در تانی الحال
موجب عداوت تواند گشت دوم خواستم که حاکم این قضیه هم عقل رهنمای و عدل جهان آرای ملک
باشد و امضای حکم پس از شنیدن سخن متظلم تواند بود لاجرم لازم نمود که صورت درد خود را با طبیب عدالت
باز نماید ع چون تو ان درد از طبیب خویش پنهان داشتن کا مجوسی گفت همچنین ست اما در استخلاص
تو از ین غرقاب عنایتی کلی فرمودیم و خلاص دادن از ورطهٔ هلاک بعد از حکم قیاست شایع تر احسانی و
کامل تر انعامی میتواند بود فریسه گفت که من بعمرها شکر عواطف ملک نتوانم گزارد و در قرنها از عهدهٔ مکارم
شهنشاهی بیرون نتوانم آمد و این عفو و مرحمت پس از حکم قصاص و عقوبت بر همه نعمتها راجح است چه
اغلب نعمتها متعلق بپرورش جسم تو بود و این نعمت سبب آرامش جان باشد فرد بر جان و بر دلم نظری
کرده بلطف جان شد رهین منت و دل شد مسارتست و پیش ازین همه وقت ملک انخلص و مطیع و ناصح
و یکدل بودم و جان و روان فدای رضا و فرمان او می شناختم و انچه حالا میگویم نه برای آنست که برای ملک
درین حادثه خطائی ثابت یا عیبی بجانب تدبیر و تاملش منسوب میگردانم اما حسد جاهلان در حق ارباب هنر
و کفایت عادتی مستمر و رسمی مالوف ست و بسته گردانیدن راه حسد از اهل فضل و ارباب خرد محال مینماید
ع بیخار حسد نیست گل فضل و هنر و بزرگی درین باب گفته است قطعه از حسد نا اهلم ار گوید بدے

ان قدر مصوب بود
وان بطبعش زشت آید نکاید
و طبیعت در خ نیز فارسی
آن با در نگ بود ح
آنرا امتزاج باب داد
و مضغه کرده شود و ساکن
گند درد دندان را ۱۲ بر
خود دل را بر ستم خواهد نمود
۱۲ چنانکه در سما طه
من بشتاب شود دست
۱۲ که بر عرض پرسانم
۱۲ فریاد کردن ۱۲
و باقی ندارم ۱۲
داد و خواه و فریاد طلب

۱۲ و بیان سازد
۱۲ که تو بعرض
۱۲ انه
رسانیده ۱۲
گذشته
۱۲ زن
بود ۱۲ سال
سال ۱۲ ص
۱۲ پسر
۱۲ اسے این
۱۲ حاجت
۱۲ و مقبل
۱۲ و پاک

بفرموده سلطان بدو داده اند کسی او را منع نکرد حاجب دلیر وار بارگاه در آمد و بجای لائق فرستاد
و شاه ببزم شراب نشسته بود و با مهمانان مباسطتی در پیوسته چون حاجب را دید آتش غضب شعله زدن
گرفت و جلاد خشم را داعیهٔ سیاست پدید آمد باز تامل فرموده نخواست که مجلس عشرت را منغص سازد و نشاط
بادهٔ خوشگوار باندوه ایذا و آزار مبدل شود کرم جبلی بعفو گناه او مسابقت جست و سخاوت طبعی جریمهٔ
او را ناکرده انگاشت ع تو باده نوش و کرم ورز و الضمان علی و چون حاجب در بشرهٔ شاه نگریست و
طراوت انبساط و تازه روئی او را برقرار یافت گرم بکار در آمده دامن خدمت در کمر ملازمت استوار کرده در
هر کاری دست میزد و بهر شغلی قیام مینمود تا فرصتی نیکو یافته طبقی زرین که وزن آن هزار مثقال بود در زیر
قبا پنهان کرد شاه آن حرکت را مشاهده نموده دانست که ضیق معاش و درماندگی حال او را باعث آن جرات
شده حلم را بپرده پوشی آن عیب نامزد فرمود و با خر مجلس طبقچیان جستجو نموده خلقی را متهم میگردند و داعیهٔ
آن بود که بزجر و تعذیب از ایشان اقرار گشند شاه یکی از نواب را پرسید که این جماعت را چه رسیده که بغایت منقبض
اند نائب صورت حال باز نموده بعرض رسانید بادشاه گفت این مردمان را بگذارید که طبق ایشان ندارند
آنکه دارد باز نخواهد داد و آنکه دیده باز نخواهد گفت حاجب بیرون آمد و یکسال بهبای آن طبق معیشت بگذرانید
سال دیگر درهمان وقت جشن خاص و بار عام بود باز حاجب خود را در میان آن جمع افگند بادشاه او را
پیش طلبیده آهسته او را گفت مگر طبق تمام خرج شده حاجب روی تضرع بر زمین نهاد و گفت بیت
کامگارا چشم بد از ماه جاهت دور باد خانهٔ عمر تو تا دور ابد معمور باد انچه کردم بعد بود و اندیشیدم که شاید
بادشاه به بیند یا دیگری بران مطلع گردد و مرا بسیاست رساند که در محنت گرسنگی از جان سیر آمده ام و اگر
عمل من در پردهٔ خفا بماند باری قوت چند روزه بدست افتد حال من این بود و یقین میدانم که صدق مقال
من بر مرآت ضمیر انور پوشیده نخواهد ماند فرد دارد آن شمع دل افروز آگهی از سوز ما واندرین دعوی گواه ما ضمیر پاک
اوست پادشاه گفت راست میگوئی و بر تو جای ترحم است پس او را بنواخت و همان مرتبهٔ سابق که داشت بدو تفویض
فرمود غرض از ایراد این مثل آنست که دل بادشاه باید که چون دریا کمواج باشد تا نجس و خاشاک سعایت تیره نگردد
و در کنز حلم او چون کوه باشکوه در مقام ثبات ساکن بود تا تند باد خشم آنرا در حرکت نیارد مثنوی با دل نیکان نکوی

مقدار که ملک سخن ساعیان را شرف استماع ارزانی داشته دشمنان معلوم کرده اند که جانب ملک بآسانی
بدست آید هر لحظه تخلیطی تازه سازند و هر ساعت دغدغهٔ در میان اندازند و هر بادشاه که سخن ساعی فتنه
انگیز را در گوش راه داد و بزرق و شعبدهٔ غماز و سخن چین التفات نمود خدمت او جانبازی باشد و با جانبازی
کردن طریق خردمندان نیست ع هر روز مرا زنو نویدی جانی واگر رای ملک صواب بیند من عذر قبول
ناکردن عمل را بیک سخن روشن گردانم ملک فرمود که بگوئی فرنیه گفت اگر بادشاه درین حادثه برمن ترحم
فرمود اعتماد را تازه و اعتقاد را زیاده ساخت از روی تلطف و تفضل بود و از نعمتی هر چه عظیم تر و عنایتی
هر چه تمامتر توان دانست اما بدین تعجیل که فرمود در سیاست من بی آنکه تفحص رود خفت نمود در مکارم بادشاه
او بدگمان گشته ام و از عواطف خسروانه و مراحم بیکرانه نا امید شده چه سوابق تربیت خود را بیفائده در حق
ابطال افگنده سوالف خدمت مرا بیهوده در معرض تضییع آورد و تهمتی حقیر که اگر ثابت شدی هم چندان
وقعی نداشتی عقوبتی عظیم روا داشت و بادشاه چنان باید که خیانت بزرگ مشرب عفو او را تیره نتواند کرد و آنچه
که پادشاه یمن که با وجود جریمهٔ کلی حاجب خود را از سر آن گناه درگذرد و پردهٔ کرم بر کردهٔ بد او پوشیده کامجوی پرسید که چگونه
بوده است آن حکایت گفت آورده اند که در دارالملک یمن پادشاهی بود فروغ صبح عدالت از جبین
مبین او باهر و لمعهٔ نور نصفت بر چهرهٔ احوال و ناصیهٔ آمال او ظاهر مثنوی شبی کآسمان در رهش گاه بار
زپروین جوزا فشاندی نثار منشینندهٔ بزم کسری و کی فریدون کمر شاه فرخنده پی روزی بر حاجبی متغیر شد
و خانه بروی زندان ساخت بیچاره حاجب تاب نظر بادشاه نداشت و رفتن از آن شهر نیز مصلحت روزگار
خود نمیدید بالضرورة در گوشهٔ کاشانه نشسته گاهی بر اضطراب کار خود بگریستی و زمانی از بوالعجبیهای روزگار
بخندیدی فرد هر شب از سوز درون بر حال زار خویشتن گاه میگریم چو شمع و گه تبسم میکنم عاقبت از قلت
مال و کثرت عیال و پریشانی احوال به تنگ آمده اندیشه کرد که خود را بنظر بادشاه باید رسانید یا گردن به
تیغ سیاست رسد یا سر بافسر قبول فرین گردد روزیکه شاه مهمانی عظیم داشت و بار عام بود آن حاجب
نزدیک هر کس از دوستان فرستاد و پاسپی و جامهٔ بعاریت گرفته برنشست و بدرگاه بادشاه آمد و
دربانان و حاجبان گمان بردند که شاه با او در مقام عنایت ست و مرکب و لباس

تخلیط فساد و اغتشاش ۱۲ — در کاری و فعال و قوانی تخلیط مثال فرخی ۱۲ — دشمنان ۱۲ — او دانسته اند ۱۲ — وشمهویت ۱۲ — کردن ۱۲ — دانشمندان ۱۲ — از عالم غیب جان تو مرا عنایت نخواهد شد ۱۲ — از سابق ۱۲ — بهدیه ۱۲ — سبکی ۱۲ — مهانیها ۱۲ — پیشینهها ۱۲ — ناچیز ۱۲ — در پیشینه ۱۲ — دجاو شمرد ۱۲ — دخلقی ۱۲ — دلطفی ۱۲ — روشن ۱۲ — امید ۱۲ — دخل ۱۲ — فرزندان ۱۲ — عزیز ۱۲ — کلاه و تاج ۱۲ — بارگاه ۱۲ — مهمانخانه ۱۲ — قابل دربار شاهی ۱۲

از عذر و فجور و نخوت و غرور پرهیز دپنجم آنکه در حال خشم بر ضبط خود قادر باشد ششم آنکه علم سخاوت برافراز و در تحصیل مقاصد طامعان بمقدار مقدور سعی نماید هفتم آنکه با ذیال شرم و صلاح تمسک نماید و هیچ وقت ازطریق ادب تجاوز نکند هشتم آنکه بالطبع دوست صلحی و اهل عفت باشد و از ارباب فسق و بدعت پهلوتهی کند و هر که با این جماعت که مذکور شد در مقام وفاق و اتفاق باشد و از آن طوائف که سابقاً باز نموده گشت اعراض و احتراز نماید ببرکت صحبت ایشان علل اخلاق رذیله از وزائل گشته مزاج حالش باعتدال حقیقی نزدیک شود و چه سر که با آن حدت و ترش روئی که دارد چون با انگبین در آمیزد از حرافت حموضت خود باز رسته موجب ازالت چندین علت خواهد شد **قطعه** چو سرکه ترشی رو را با انگبین آمیز که دافع مرض و راحت روان گردی مباش مرده دل و همدمی جان بگزین که از مصاحبت جان تو نیز جان گردی چو سایه باش ملازم به پیش اهل صفا که آفتاب صفت شهره جهان گردی چون شیر مواقع و اهتمام و میان اشفاق مادر در تلافی این خلل و تدارک این حادثه بدید بعد از تمهید قواعد شکرگزاری و منت داری گفت ای ملکه زمان ببرکات نصائح و التفات مواعظ تو فرد راه تاریک گشته روشن شد کار دشوار مانده آسان گشت و امینی کافی و کاردانی وافی از ورطه تهمت بیرون آمد و مرا بر حال هریک از ملازمان اطلاع حاصل شد و بعد ازین دانم که با هر یک چه نوع سلوک باید کرد و در رد و قبول سخنان بچه سان دخل باید نمود پس اعتماد او بر امانت فرسیه بیفزود و انواع معذرت و ملاطفت ارزانی داشته او را پیش خواند و گفت این تهمت را موجب مزید اعتقاد و سبب زیادتی اعتماد باید پنداشت و تیمار کارها که تو مفوض بوده برقرار معهود می باید داشت فرسیه گفت این چنین است نیاید و بدین تلطفات گره از کار من نکشاید ملک سوابق عهود از دوگذاشت و مجال دشمنان را در ضمیر محال تمکین داد **قطعه** ای آنکه دل از دفا بپرداخته با دشمن من تمام در ساخته گر با همه کس عشق چنین باخته هرگز حق هیچ کس تو نشناخته کامجوی گفت از این معانی هیچ پیش خاطر نباید آورد که نه در خدمت تو تقصیری بوده و نه در عنایت ما قصوری قوی دل باش و باستظهار تمام روی بهم خود آر فرسیه جواب داد ع هر روز مرا سری و دستاری نیست این کرت خلاص یافتم اما جهان پر حاسدان و بدگویان خالی نیست و تا عنایت ملک بر من باقی باشد حسد بداندیشان بر قرار خواهد بود و قدمین

ازان ممکن نیست اما تراد در بنباب تجربه افتاد که بدان عبرت باید گرفت و من بعد گوش استماع بسعایت
هیچ خائن نباید کشاد و تا برهانی باهر و دلیلی بغایت ظاهر که ترا از تردد باز رهاند مشاهده نرود تربهات
اصحاب اغراض را نباید شنید و سخنی که در معایب شخصی گویند اگرچه موجز و مختصر باشد قبول نباید نمود چه
اندک مایه چیزی بتدریج بدانجا رسد که تدارک آن در حیز امکان نیاید و اصل جویهای بزرگ چون نیل و
فرات و جیحون و دجله بغایت چشمه مختصر ست و بمدد دیگر آبها بدان مرتبه میرسد که عبور بران جز به کشتی ممکن
نیست پس در بدگوئی کسان از اندک و بسیار هر سخن که بعرض رسد آنرا تاویل باید کرد و راه سخن دیگران
در بست تا خاتمت کار بفساد نه انجامد بیت سر چشمه شاید گرفتن بیل چو پر شد نشاید گذشتن بپیل
کامجوی گفت این نصیحت را قبول کردم و دانستم که بی دلیلی روشن کسی را متهم ساختن نیکو نیست مادرش
گفت ای ملک انگس که بی سببی ظاهر از دوستان برنجد از جمله آن هشت طائفه است که بزرگان از مجالست
ایشان حذر فرموده اند کامجوی فرمود که بتفصیل این مجمل را باز نمای مادر شیر گفت حکما بر اوراق صحائف
ثبت کرده اند که از مصاحبت هشت گروه احتراز فرمودن لازم ست و با هشت کش همنشینی و مخالطت کردن
از لوازم اما آن هشت تن که دامن موافقت از همدمی ایشان در باید چید اول آنست که حق نعمت منعمان نشناسد
و خود را بکفران نعمت و ناسپاسی موسوم سازد دوم آنکه بموجبی خشم گیرد و غضب او بر حلم مستولی باشد
سوم آنکه بعمر دراز مغرور گردد و خود را از رعایت حقوق خالق و خلائق بی نیاز پندارد چهارم آنکه بنای کار
بر غدر و مکر نهد و آنها در نظر او سهل نماید پنجم آنکه راه دروغ و خیانت بر خود کشاده دارد و از راستی و امانت
کرانه کند ششم آنکه در ابواب شهوت رشته نفس دراز گیرد و هوس و هوا را قبله مقصود و کعبه مراد شمارد
هفتم آنکه بعلت حیا موصوف بود و بشوخ چشمی و بی ادبی گذراند هشتم آنکه بی سببی در حق مردم بدگمان
شود و بی حجتی و بی تمیزی اهل خرد را متهم سازد اما آن هشت کس که بدیشان باید پیوست و صحبت
ایشان را غنیمت باید شمرد اول کسی ست که شکر احسان لازم شمرد و ادای حقوقی که بر ذمه خود باید مدعی
دارد دوم آنکه عقد محبت و عهد مودت او بحوادث روزگار و انقلاب دوران ناپایدار گسیخته نشود سوم
آنکه تعظیم ارباب تربیت و حرمت واجب بیند و قولاً و فعلاً در مقام مجازات و مکافات باشد چهارم آنکه

با آنکه من بکمال دیانت خود تیقن دارم و بر برات ذمت خود وثوقی تمام دارم لیکن چندانچه احتیاط بهتر
فرمایند کیفیت اخلاص و مناصحت من ظاهر تر خواهد شد و من میدانم که مصلحت کار و صلاح روزگار
من در ضمن این قضیه مندرج ست فردا غمناک نباید بود از طعن حسودای دل شاید که چو واپینی خیر تو در این
باشد کامجوی گفت بچه وجه تفحص توان کرد و بکدام حیله تحقیق توان فرمود فریسه جواب داد که جماعتی را که افترا
کرده اند حاضر باید آورد و بر سبیل استفسار از ایشان سوال باید فرمود که مرا با آنکه سالها شد تا گوشت نخورده ام
بدین خیانت تخصیص کردن و کسانی را که گوشت خورند و بی آن تحمل ندارند فروگذاشتن چه معنی داشت و
هر آینه چون ملک در استفسار این نکته مبالغه نماید ایشان این راستی را باز خواهند نمود و اگر ستیزه روئی کنند
تهدید سیاستی بر کیفیت واقعه وقوف توان یافت و اگر هم ان نیز نشود با میدم رحمتی و وعدهٔ عنایتی نقاب گمان
از رخسار یقین بر توان داشت تا کوتاه دستی و پاکدامنی من بر تمام خدم و حشم روشن شود فردا هر راز که در
پردهٔ شب پنهانست چون روز شود بر همه روشن گردد کامجوی فرمود که من از ایشان بوعید عقوبت
صورت حال را تحقیق کنم نه بنوید عفو و ملاطفت چه عفو را در باب کسی که بقصد و حسد در حق محرم و امین من
معترف گردد مبذول نتوان داشت فریسه گفت هر عفو که از کمال استیلا و قدرت از دانی دارند همه فهرست
العفو عند القدرة کار آنست که با وجود قدرت بر خصم از سر جریمه او در گذرند نه چه قدرت یافتن بر دشمن
بتعمیست بیکران و شکر گذاری آن نعمت جز بعفو و اغماض نتواند بود فردا بر گنهکار چون شدی قادر
عفو را شکر نعمت خود ساز کامجوی چون سخن فریسه شنید و آثار صدق و صواب بر صفحات آن مقالات
معاینه بدید هر یک از ان طائفه را که این گروه فتنه انگیخته بودند جدا جدا طلبید و در استکشاف خفیات و استخراج
غوامض آن کار مبالغه بحد افراط رسانید و بدان وعده که اگر بیان واقعه باز نمایند صحائف جرائم ایشان
بآب عفو شسته گردد و با وجود آن به تشریفات و صلات پادشاهانه نیز نواخته شوند تاکیدات
فراوان نمود آخر بعضی اعتراف نمودند و دیگران نیز بضرورت اقرار کرده صورت واقعه بر استی در میان
آوردند آفتاب امانت فریسه از زیر ابر شبهت بیرون آمد و غبار شک از پیش دیدهٔ یقین مرتفع شد ع
امتحان کردیم و حال هر کسی معلوم گشت مادر شیر گفت ای پسر این جماعت را امان داده رجوع

حال آنکه این کار بحکم و فرمان خواجه از من صادر گشته و آن مرد صالح ازین معامله بیخبر است پس کیفیت
حال بتمامی باز گفت و خواجه تاجر جمعی را بر آنحال گواه گرفت و به بغداد آمده صورت حادثه و کیفیت
واقعه باز نمود و آن مسلمان خلاص یافته مرد حاسد نشانه تیر لعنت شد و همسایه متورع مضمون این قطعه
عرا که نتیجه خاطر یکی از فضلاست بزبان حال ادا می نمود قطعه در باب من زروی حسد یک دو ناشناس
دو مهار دند و کوره تزویر تافتند واندر شب ضلال بسعی گمان مگر موی غرض بناوک حیلت شگافتند
ز اعمال آن مهم همه نیکی بمن رسید ایشان جزای فعل بدخویش یافتند واین مثل بدان آوردم تا ملک
معلوم فرماید که از اهل حسد چه نوع کارها می آید و بعد ما که ایشان با خود درین مقام می توانند بود پس مرغان در
اوج هوا و ماهیان در قعر دریا و سباع در ساحت صحرا از قصد بد سگالان چگونه ایمن گذرانند و از خدنگ کاران
تو آنها که در منزلت از فریسه کمتر اند و پیشتر بیشتر ازین آبروئی داشته اند اگر درباره وی مکر اندیشه و جهت انحطاط
مرتبه او عذری برانگیزند و درنگ نیست تعجیل و شتاب زدگی در توقف دار و آئین حلم و وقار پیش گیر و درین کار
تأملی شافی فرمای و تدارک آن بنوعی اندیش که لائق بزرگی تو باشد و چون امروز عنان سیاست باز
کشیده باشی و فردا حقیقت کار روشن گردد و کیفیت مهم شناخته شود از دو حال بیرون نیست اگر
مستحق کشتن نبوده در حق وی مرحمتی کرده و خون ناحق بر جریده عمل ثبت ننموده و اگر فی نفس الامر
واجب القتل باشد اختیار باقی ست و بقتل آوردن او تعذری ندارد فرد بتوان کشت زنده را لیکن
کشته را باز زنده نتوان کرد شیر سخن ما در استماع کرد و بمیزان خرد سنجیده دانست که نصیحتی ست از
غرض مبرا و موعظتی ست بر نیت نیک خواهی محلی سیاست در توقف داشته بفرمود تا فریسه را حاضر
گردانیدند و بخلوت طلبیده گفت تا پیش ازین ترا آزموده ایم و اخلاق و اوصاف ترا دیده و پسندیده
و سخن تو نزد ما بقبول نزدیک ترست از اقوال خصمان و حاسدان دیگر باره بسر مهم خود رو و ازین صورت
که گفت و شنیدی دران واقع شده متالم و متامل مباش فریسه گفت اگرچه ملک سایه عنایت بر
فرق حال من انداخته انچه از عاطفت سلاطین آید بظهور میرساند فاما من از کلفت این بهمت
بیرون نیایم مگر وقتیکه ملک چاره اندیشد و حیلتی سازد که حقیقت کار و گناهی احوال شناخته گردد

شعله میکشد و زندگانی بر من منغص میسازد و من از غصه او از لذت حیات سیر شده ام و از عمر عزیز بیزار
گشته ترا درین مدت از جهت این پرورده ام که امشب مرا بر بام همسایه بکشی و همانجا بگذاری و بروی تا
چون بامداد مرا آنجا کشته بینند بهر آئینه او را بتهمت خون من بگیرند و مال و جان او در معرض تلف آید و ناموس
نیکمردی و صلاحیت او در هم شکند و اعتقاد مردم در حق وی بفساد انجامد و دیگر لاف ورع و زهادت
نتواند زد و برغم مردمان معنی این بیت در حق او راست آید که گفته اند فردا زاهد از حدمی پرسد یارب برافگن
پرده اش تا نه بیند اهل عالم فسق پنهان آشکار غلام گفت ای خواجه ازین فکر درگذر و چاره
این کار بنوعی دیگر پیش گیر و اگر مرا تو دفع زاهد ست من او را بقتل رسانم و دل ترا از جانب او فارغ
گردانم خواجه گفت آن اندیشه دور و دراز ست شاید تو بر دست نیابی و بدین زودی کشتن او میسر
نگردد و مرا دیگر قوت و طاقت نمانده برخیز و این خدمت بجا آر و مرا از خود خشنود گردان و اینک خط آزادی
بتو تسلیم می کنم و بدره زر که معیشت تو تا بقیة العمر بدان بگذرد بتو میدهم تا ازین شهر بروی و بولایت دیگر
مسکن سازی غلام گفت ای خواجه هیچ عاقل این فکر نکند که تو کرده و آنکه بوی از خرد شنیده باشد
چنین اندیشه ننماید که تو نموده چه نکبت دشمن در زمان حیات مطلوب بود و چون تو از دائره زندگانی
بیرون رفتی ترا از کشتن او چه لذت و از شکنجه و حبس او چه خیر فرد چون نباشم در گلستان لاله گو هرگز
مروی چون برقعم از چمن شمشاد گو هرگز مباش چندانچه ازین نوع سخنان در میان آورد
مفید نیفتاد و چون غلام رضای خواجه دران دید سرش بر بام خانه همسایه ببرید و تنش را که ننگ عرصه
وجود بود همانجا بگذاشت و خط آزادی و بدره دینار برداشته روی باصفهان نهاد و دران دارالامان با
اقامت فرو گرفت روز دیگر خواجه بدنیت را بر بام نیکمرد کشته یافتند نیکمرد را مقید ساخته بزندان باز داشتند
و چون شرعا کشتن حسود فرود بروی ثابت نمی شد و اکثر معارف و اهالی بغداد بعفت و سلامت نفس
او گواهی میدادند کسی او را تعرض نمیکرد اما بند او تیز هر نمیداشتند و چند وقت همچنان محبوس بماند قضارا
بعد از مدتی یکی از معارف تجار در اصفهان غلام را دید و غلام احوال متعلقان خواجه و همسایگان تفحص
می نمود در اثنای آن حال سخن بدان نیکمرد و حبس او رسید غلام گفت عجب ستمی بران بیگناه واقع شد

کید کائدان و حسد حاسدان بسیار نیست چه از حسودان کسی[۵۱] بود که بتوهم آنکه کسی را آزاری رسد بقتل نفس خود راضی شده چنانچه آن خواجه سید دولت[۵۲] غلام را بکشتن خود فرموده شیر درخواست نمود که بیان فرماید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که در بغداد مردی بود حسود و همسایه داشت صالح متدین[۵۳] که روزها بوادی[۵۴] روزه را با قدام[۵۵] ریاضت بسر بردی و شبها مناهج عبادت را بطریق تهجد و مجاهده[۵۶] بپایان رسانیدی بیت شمع محبت زدل افروختی هر چه بجز حق همه را سوختی مردم بغداد روی اعتقاد بدان عزیز باز گشت کردندی و در مجالس و محافل ذکر خیر او گذشتی و اکابر شهر او را به نیکوئی یاد کردندی و بر سم تحفه و تبرک نقد و جنس بروی نثار نمودندی و همسایه حسود ازین جهت با بران نیکمرد حسد بردی و بانواع درحق وی قصدها پیوستی اما هر تیر مکر که از کمان گمان افگندی بر سپر صلاحیت و درع ورع او کارگر نیامدی تا ازین معامله به تنگ آمد و بغایت درماند غلامی خرید و بر بارهٔ او مواجب الطاف و انعام واجب میدید و شرائط اشفاق و اهتمام تقدیم مینمود و بارها گفتی که تو از جهت مصلحتی می پرورم و برای مهمی کلی تربیت میکنم و امیدوارم که دل مرا از زیر آن بار بیرون آری و خاطر پژمان مرا از ان مشغولی فارغ سازی فردا زآب دیده که می پرورم زسوز درونش امیدوار چنانم که آتشی بنشاند چون مدتی برین بگذشت و غلام در مقام انقیاد و مطاوعت آرام یافت چندنوبت بزبان نیاز مباشرت مهم موعود و ارتکاب شغلی را که مقصود خواجه در ضمن آن مندرج باشد تقاضا نمود و گفت انواع نوازش و مرحمت که در بارهٔ این بیچاره مبذول فرموده بقوت عبارت شرح نتوان داد و اصناف التفات و عاطفت که بندهٔ سرافگنده را بران اختصاص داده بدو بیان در سلک تبیان نتوان کشید فردا ز بنده نوازیت چو سوسن شده ام هر عضو زبانی و هزار آزادی میخواهم که در مقابلهٔ این دلداری من تیر جان سپاری کنم و بازای این نعمت طریق خدمت بجا آرم بیت نقد روان خویش نثاری تو میکنم جانیکه هست در سر کاری تو میکنم خواجه چون دید که غلام داعیهٔ حق گزاری و تمنای هواداری دارد پرده از روی کار برداشت و فرمود که بدان واگاه باش که من از دست این همسایه بجان آمده ام و میخواهم که او را بنوعی نکبتی رسانم چندانچه حیله انگیخته ام و چارها ساخته تیر تدبیر من بهدف مراد نرسیده است و آتش حسد هر ساعت در دل من

---

۵۱ دین عالم ۱۲
۵۲ و اقبال ۱۲
۵۳ و امین ۱۲
۵۴ بمع بادیه ۱۲
۵۵ بمع قدم ۱۲
۵۶ شب بیداری و دوام ۱۲
۵۷ و مستمل کردی ۱۲ ۵۸ فنی کردی ۱۲
۵۹ از خواجه ۱۲
۶۰ ای مرجوع نشدی ۱۲
۶۱ وبجای آورد ۱۲
۶۲ و سلمت ۱۲ ۶۳ و وعده نمائی ۱۲ ۶۴ و وعده کرده شده ۱۲
۶۵ بیان کردن ۱۲
۶۶ و دین ۱۲ ۶۷ رقیت ۱۲ ۶۸ بمقابله ۱۲ ۶۹ و اخلاص نشانی ۱۲ ۷۰ ای از خود بزبان آورد ۱۲ ۷۱ ای تا مقصود حاصل شد ۱۲

هم رکاب عنان بزرگی بدادی ز دست شیر گفت من بقول کسی در حق فریسه حکم نکردم بلکه تا خیانت او بر من ظاهر نشد مزاج من متغیر نگشت مادر شیر گفت تغیر مزاج بادشاهان بی یقینی صادق خصوصاً با معتمدان درگاه روا نیست و آنچه گفتی خیانت او بظهور رسیده هنوز این سخن در حجاب شهبت ست و وقتیکه پرده از روی این کار برافتد حقیقت آن ظاهر خواهد شد و بایستی که این مقدار گناه که بگمان فریسه رابدان منسوب میسازند در فضای حلم تو گنجایش داشتی و سوابق خدمتگاری او نصب العین خاطر بودی و مساعی و مآثری که بر در این دولت خانه از وی بصدور پیوسته از لوح ضمیر محو نشدی و سخن بی هنران تا آزموده در بارهٔ هنرمندان کافی بسمع قبول مسموع نگشتی مثنوی سفله نخواهد دگری را بکام خس نگذارد مگسی را بجام بی هنران صد حیل آرند بیش تا نرود کار هنرمند پیش ای فرزند عقل دور اندیش ورای عالم آرای را در هر صورت که پیش آید و بهر حادثه که روی نماید حکیمی عادل و مدبری کامل باید شناخت که شرف جوهر آدمی بصفای خردار جمند ست بیت عقل ست که بنیاد شرف محکم ازوست افزونی حرمت بنی آدم از وست و فریسه در دولت تو بمحلی بلند و درجهٔ رفیع ارجمند رسیده بود و مرتبهٔ بزرگ و پایهٔ عظیم یافته بمجلسها بروی ثنای گفتی و در خلوتها باوی عزمشاورت ارزانی می داشتی اکنون بر تو لازم است که عزیمت در بطلان قول خود فسخ کنی و بنائیکه بدست تربیت برافراشته در هدم قاعدهٔ آن نکوشی و خود را و او را از شماتت اعدا و شادکامی حسودان نگاه داری تا چنانچه فراخور ثبات و وقار تو باشد تفحص و استکشاف از لوازم شمرده و احتیاط و استفسار بر وجهی کلی بجا آورده نزدیک عقل معذور باشی و بمذهب عقلا از شوائب تهمت دور گردی و این گناه که بدو نسبت میدهند از ان حقیر تر ست که مانند او خردمندی آئینهٔ امانت را بغبار آن تیره گرداند و دامن دیانت بقاذورات امثال این محقرات بیالاید و من میدانم که حرص و شره ورع و قناعت او را مغلوب نتواند ساخت و از و آزرومرکب امل در نساخت بینش و دانش او بنیارد تاخت و درین مدت که فریسه ملازم این آستانه است گوشت نخورده و پیش ازان نیز بدین صفت موصوف و مذکور میشد و صیت اجتناب او از اکل حیوانات در افواه همه افتاده بود و باستماع همه رسیده ع بیهوده سخن بدین درازی نبود و غالب ظن آنست که دشمنان گوشت در منزل فریسه نهاده باشند و بمقدار در جنب

ل رفیق و همدم ۱۲ ۱۲ تکمین و وقت خود پیش نبودی ۱۲ ۱۲ تحقیق واوفی ۱۲ ۱۲ و تبدیل ۱۲ ۱۲ و دیرآمدن ۱۲ ۱۲ و دیر باز آمدن ۱۲ ۱۲ شهوت ۱۲ ۱۲ ای رفیق و همدم ۱۲ ۱۲ پذیرفته ۱۲ ۱۲ پذیرفته ۱۲ ۱۲ ای بتابید اقبال و دولت ۱۲ ۱۲ کردن آن یاد کردن بیهوده ۱۲ ۱۲ ای بلند گردانید ۱۲ ۱۲ نیست و نابود گردان ۱۲ ۱۲ بر غلطها و بیهودها ۱۲ ۱۲ مقابل ۱۲

انوار سهیلی

و بردباری را مهمل گذاشته و صبر و سکون را بگفت و سبکساری بدل ساخته با خود اندیشید که زودتر
که لازم غفلاست ۱۲
بباید رفت و فرزند خود را از وسوسهٔ دیو لعین رهائی باید داد چه هرگاه که بر سلاطین خشم مستولی گردد شیطان
لعین بر او تسلط یافته بهرچه خواهد امر فرماید و از مضمون حدیث صحیح اذا استسلط السلطان تسلط الشیطان و
همین معنی مفهوم میگردد بیت غضب از شعلهای شیطانی ست عاقبت موجب پشیمانی ست
نخست کس پیش جلاد فرستاد که در کشتن شغال توقف کن تا من با شیر سخن گویم و خود نزدیک کام بوی
آمده گفت ای فرزند شنیدم که بکشتن فریسه مثال داده گناه او چه بوده و کدام جریمه از و صادر شده
شیر صورت حال باز راند مادر شیر گفت ای پسر خود را در بادیهٔ حیرت سرگردان مساز و از شرب
عدل و احسان بی بهره مباش و بزرگان گفته اند که هشت چیز به هشت چیز باز بسته است حرمت
زن بشوهر و عزت فرزند بپدر و دانش شاگرد باستاد و قوت سپاه بلشکرکش و کرامت زهاد بتقوی
و امنی رعیت بپادشاه و نظام کار پادشاه بعدل و رونق عدل بعقل و حزم و عمده درین باب
دو چیزست یکی شناختن اتباع و حشم و هریک از ایشان را بمنزل او فرود آوردن و بمقدار کفایت
و هنر تربیت کردن دوم متهم داشتن ایشان در باب یکدیگر چه مقربان درگاه سلاطین را باهم نزاعی
قائم ست که جز بفنا و هلاک مرتفع نشود پس اگر پادشاه سعایت این در حق آن مسموع دارد و عمال
آن مبارهٔ این قبول کند دیگر بر سلطان و ارکان دولت اعتماد نماند جهت آنکه هرگاه خواهند مخلصی
را در معرض تهمت توانند آورد و خائنی را در لباس امانت جلوه توانند داد و بدین واسطه بیگناهان
در گرداب بلا گرفتار مانند و مجرمان بر ساحل نجات بایمنی و سلامت گذرانند بیت
بیگنه دل شکسته در زندان مجرم از دور خرم و خندان ولاشک نتیجهٔ این کار آن باشد
که حاضران از قبول عمل امتناع بر دست گیرند و غائبان از خدمت تقاعد نمایند و نفاذ فرمانها
علی الاطلاق در توقف افتد و هزار خلل بارکان ملک راه یابد و مضرتها که بدین متفرع باشد از حد حصر
بیرون و از مرتبهٔ قیاس افزونست قطعه منه گوش بر قول اهل غرض که ایشان رسد ملک و دین را
شکست غرض جو اگر از تو شد سربلند شود پایهٔ قدر و جاه تو پست اگر با حسودان شدی

وهیبت سلطانی مشاهده فرموده خود را در معرض تلف میدید بالضرورة ماه را ببارگاه شاه رساند
دیگر باره اساس نشاط نهاده واسباب عیش آماده شد قطعه مائیم وشبی ویار درپیش جام می خوشگوار
درپیش گل آمده وخزان گذشته وی رفته ونوبهار درپیش القصه سه نوبت بادشاه بکشتن او
حکم کرد وحاجب ملاحظه نموده در توقف افگند تا مهمات ملک بکلی مختل ماند سلطان دانست که چاره
این بلا جز بخود نتوان نمود ودفع این غائله بامید دیگری نتوان کرد ع بدست دیگری برنمایداین کار
چه هر گرا بکشتن کنیزک فرماید هر آینه ملاحظه کرده در توقف خواهد افگند پس ملک دفع او را خود مترصد
می بود ونمی خواست که از روی ظاهر بی جنایتی واضح کسی را تلف کند تا عاقبت الامر روزی بام
قصر ایستاده در دجله می نگریست وکنیزک از دور بکر خدمت بسته بجمال سلطان مشاهده میکرد وسلطان از
خوف عاقبت ووبال غفلت براندیشیده دانست که وقت ست باخود گفت اگرچه خون بیگناهی بگردن
میکنم اما صد هزار دل که از بی پروائی من غرق خون شده درمان می پذیرد وهرچند این دختر مرا بجای جان
است ولیکن ملاحظه حال دل آزردگان رعیت زیاده ازانست پس فرمود که نزدیک تر آئی تا این کشتی را
تماشا کنی کنیزک چون نزدیک رسید ملک دست بروزد ودر دجله افگند وتاسف بسیار اظهار کرده چنان
فرانموده که خود در آب افتاد انگه حکم کرد که او را از آب بیرون آورده دفن کردند وبتعزیت قیام نموده وشرائط
کلی دران باب اقامت فرمود وبرای اصلاح ملک جانانه خود را بدست خود بیجان کرد ع بادشاهان
ازپی یک مصلحت صد خون کنند واین مثل برای آن آوردم تا ملک داند که صلاح مملکت رعایت
کردن ازان بهترست که باشخصی خائن موانست نمودن ویک تن را که مضرت او شامل باشد ودر
ساختن بصلاح نزدیکتر که هزار کس را مهجور داشتن شیر را بدین دمدمه آتش غضب او فروخت ونزدیک
فرسیه پیغام داد که اگر این گناه را عذری داری بازنمای فرسیه چون بیگناه بود وگفته اند هر گرا دست کوتاه
بود زبانش درازست ع بیگناهان دلیر می باشند جوابی درشت باز فرستاد سخنان عنف
آمیز او باخوش آمدهای فتنه انگیز معاندان یار شده آتش خشم کامجوی بالا گرفت وعمود صواعق را
برطرف نهاده بکشتن فرسیه حکم مطلق کرد آن خبر چو بمادر شیر رسید دانست که تعجیل کرده است وجانب حلم

بیت ای شاه چه گوئی چو بپرسند از تو جائی که تبر سی و نترسند از تو این چه کاریست که بر دست تو

گرفته و دست از کار مظلومان باز داشته نزدیک شد که کار از دست برود و دولت از پای درآید برخیزد

سر مهم خود روع ورنه هر فتنه که بینی همه از خود بینی شاه از هیبت این واقعه از خواب درآمد غسل

کرده زبان باعتذار و استغفار بگشود و بتدارک مافات مشغول شده فرمود که آن کنیزک دیگر بخلوت او

در نیاید و اگرچه بی او آرام نداشتی و دلش بی مشاهدهٔ خیال جمالش قرار نگرفتی ولیکن از خوف الهی و

بیم زوال پادشاهی بران منوال حکم فرمود کنیزک دوسه روزی صبر کرد و بسی سودای صحبت ملک در

سرش افتاده خود را در بارگاه انداخت و باروی چون گلبرگ طری که از نسیم سحری شگفته باشد در لفی

چون سنبل پرتاب که در نافهٔ مشک ناب نهفته بود مثنوی ز سنبل بر سمن مرغوله بسته ز مرغولش

بنفشه گشته دسته ز مستی نرگس جادوش در خواب ز سودا سنبل هندوش در تاب بار دیگر

بمشاهدهٔ جمال او هوش ملک بغارت رفت و غوغای عشق متاع عقل و فهم را تاراج داد بیت

باز عشق آمد و دیوانگی پیش آمد بر دلم از مژه غمزه زنی پیش آمد چند روزی دیگر شیفتهٔ جمال و فریفتهٔ

زلف و خال او شده بعشرت گذرانید و دیگر باره منهیان عالم غیب باشارت لاریب او را براه صلاح خواندند

شاه باخود آمد و گفت بجز رفع این فتنه در مرا درمانی نیست ولی انگه این بلا منعدم گردد کار مرا امید سامانی

نه پس حاجبی چوبداری را امر کرد که این کنیزک نافرمانی کرده ولی اجازت ببارگاه درآمده او را ببرد و در حجلهٔ انداز

حاجب کنیزک را بیرون آورد و باخود اندیشید که این محبوبهٔ ملک ست شاید که فردا پشیمان گشته او را

از من طلبد و چون هلاک کرده باشم دست فکر بدامن تدارک نرسد پس او را در خانه پنهان کرد و شاه

بواسطهٔ این حرکت اندوهگین شده چون از صفه بار بخلوت باز آمدی و آرزوی دیدار یار غلبه کرده مضطرب

گشتی و باز خود را ملامت کرده بدلائل عقل تسکین دادی شبی جهت دفع ملال از بادهٔ زلال

قدحی نوش کرده و مواعظ خرد و نصائح عقل را فراموش نموده خیال یار دلفریب او را بی شکیب

ساخت و حاجب خاص را طلبیده استفسار حال دلدار نمود و تهدیدی تمام گفت اگر امشب او را

حاضر نگردانی ترا بسیاست رسانم چندانچه حاجب مقدمات عذر ترتیب کرد بجائی نرسید

و خدمتهای او را تحف شکرگذاری و سپاسداری مقابله نموده بر سم هدیه و تبرک کنیزکی چینی بجرم وی فرستاد
و خود رخت سفر بربسته روی بطرف خراسان نهاد سلطان بعد از رسم مشایعت و قاعده وداع
بحرم باز آمده کنیزک را طلبید صورتی دید که نقاش فطرت بزیبائی او بر لوح وجود نقشی نکشیده بود و دیدهٔ
مصور فکرت بر عنائی او در جریدهٔ خیال شکلی ندیده زلف دل شکنش بکمند فتنه عالمی را در زنجیر کشیده و ماه
جهانتاب از منزل عالی خود پیش جبهه اش اکلیل بر زمین مالیده دعوی کج چوگان او را بکرشمهٔ ابرو بر طاق
فراموشی نهاده بود و داعیهٔ زهد گوشه نشینان را بکرشمهٔ چشم نیم مست بباد باده نوشی برداده مثنوی

رخش عشاق را شمع شبستان لبش نقل شراب می پرستان قدش نخجت بلندراست بنیان خم
زلفش حریم شب نشینان شکر از رشک نطقش مانده در تنگ عقیق از شرم لعلش رفته در سنگ

ملک بغداد را از خرامیدن آن سرو آزاد پای دل در گل بماند و از چاشنی لعل میگونش بیواسطهٔ باده مست
و مدهوش گشت بیت دل بستهٔ بالای یکی تنگ قبا شد باز این زبرائی دل تنگم چه بلا شد +
چندانکه سلطان با دل از دست رفته کوشش نمود بجائی نرسید و هر چند عقل کارفرمای آب نصیحت بر
آتش عشق ریخت شعلهٔ آن زیاده گشت فرد ساکن نمی شود بسخن آب چشم من کین درد عاشقی
بملامت فزون شود سلطان با کنیزک طرح معاشرت افگنده بیکبارگی از غمخوارگی رعیت و تیمار
مملکت دست باز گرفت و هر گاه بادشاه بلهو و طرب مشغول شده بپرسش مهمات مظلومان نرسید
و گوش بر نغمات عود و چنگ نهاده نالهٔ حزین هر دل تنگ نشنود اندک زمانی را هرج و مرج پدید آید
و فتنه و آشوب بالا گرفته کار مردم باضطراب انجامد قطعه هر بادشه که روی بلهو و طرب نهاد
بیدان که هست مرتبه اش را گهی سقوط میزان که برج اخترلهو و طرب بود دردی رسد بخسرو
سیارگان هبوط چند روز برین حال برآمدارکان دولت و اعیان حضرت از بی پروائی ملک
به تنگ آمده حال شهر و ولایت را مضطرب دیدند مجموع دست نیاز گشاده روی بگوشه نشینان و
صاحبدلان آورده از باطنهای درویشان پاکیزه نفس دریوزه دعای نموده جهت اصلاح حال سلطان
تدبرها فرمودند دعاهای بیغرضان بهدف اجابت رسیده شبانگاه ملک در خواب دید که آینده بادی میگوید

سکندر صفت چشمهٔ آبحیات نصفت راطالب گشته بیت از معدلت شامل ورفته ستم صد منزل
ازان سوی بیابان عدم واورا پسری بود زیبا روی نیکوخوی بکند ملاطفت قلوب انام راصید
کرده وبدانهٔ احسان واکرام مرغ جان خاص وعام بدام محبت درآورده فرد مادر گیتی نزاده چنو او صاف
صفات دیدهٔ دوران ندیده مثل او صاحب کمال این پسر را آرزوی مشاهدهٔ حرم کریم که عبارت
ازمحل استیناس ان اول بیت وضع للناس پدید آمد وشوق طواف آن مطاف الطاف که اشارت
است بامان خانه ومن دخله کان امنا اززاویهٔ دلش ظهور نمود صدای داعی واذن فی الناس بالحج
اجابت زده عزیمت احرام زیارت حریم کعبه مصمم گردانیدند قطعه امید طواف حرم کوی توافگند در
وادی غم طایفه بی سروپارا لبیک زنان برعرفات سرکویت صد قافلهٔ جان منتظر آواز درا را
بعدازان که ازجانب پدر دستوری یافته بود ازراه دریا متوجه شد باجمعی ملازمان برکشتیها نیکه وسعت
فلک درجنب عظمت هر فلکی ازان حقیر نمودی ونه صفحهٔ سپهر درمرابر یک ورق ازهر سفینه رقعه مختصر
بودی سوار شده مرکبان بی پای آب پیمای رارواں ساختند ودران خانه چوبین که سقف وزیر
وستون برزبردارد قرار گرفته عنان اختیار بدست باد سبک رفتار باز دادند بیت چومه دربرج آبی
کرده منزل روان کردند کشتی رالبساحل اندک فرصتی راقطع مسافت بسیار نموده بمکه معظمه رسیدند
ولوازم ارکان حج بجای آورده توجه برآستان بوسی روضهٔ مقدسهٔ حضرت سلطان تخنگاه رسالت خاقان
بارگاه عزت وجلالت فرد آن شهسوار گرم عنان تیز رفتار بلند سیر کزنهٔ ادیم چرخ دوال رکاب یافت
صلی الله علی محمد المختار وعلی آله الاطهار وصحبه الاخیار نموده بسعادت تقبیل عتبهٔ علویه بنبویه مستعد
گشتند بیت ای خاک بوسی درت مقصود هر صاحبدلی بردن بخاک این آرزو مشکل ترازهر مشکلی
وازانجا باقافلهٔ خراسان بجانب بغداد آمدند ملک بغداد ازشاهزده خبر یافته باستقبال بیرون آمد
وقواعد اکرام واجلال بروجهی که باید وشاید رعایت نموده درنزول وعلوفه لائق ومنزل
شائسته وموافق ترتیب فرموده چندروزه استدعای توقف کرد وچون ازرنج راه
برآسودند وعزم معاودت بوطن جزم کردند شاهزده ازسلطان بغداد عذر بسیار خواست

که دشمنان کار خود ساخته اند و مهمی که مدتها بود تا رشته تدبیر آن می تافتند محل یافته و پرداخته با خود گفت
فرد آفتاب طرفی بر سر دیوار رسید سالها بود که از روز چنین بر سیدم و از جمله وزرا گرگی بود تا آن
ساعت عیب ناگفته و خود را از جمله عدول شمرده و چنان فرا نمود که بی تحقیق و ایقان قدم در کاری
نهد و تا بر نقیر و قطمیر وقوف نیابد در وی دخل نکند و لاف دوستی فریسه میزد و در باب حمایت او مبالغه
می نمود پس از وقوع این صورت بیشتر رفت و ما فی الضمیر آشکارا کرده گفت ای ملک زلت این نابکار
معلوم شد و گناه این خاکسار روشن گشت صلاح ملک در آنست که هر چند زود تر حکم سیاست تقدیم یابد
چه اگر این باب را مهمل گذارند بیشک گناهکاران دیگر از نصیحت تر سند و ساعت بساعت دلیر تر گردند
ع سیاست از نبود کارها خلل یابد شیر بفرمود تا شغال را باز داشتند و باندیشه دور دراز فرو شد سیه گوشی
از خاصان ملک آغاز کرد که من از رای روشن بادشاه که آفتاب از پرتو او نور افشانی اکتساب نماید و شمع
شبستان سپهر در حمایت روشنی او چهره بر افروزد شگفت مانده ام تا این مدت کار این غدار و خیانت این
دواهی مکار چگونه بروی پوشیده شده است و از خبث ضمیر ناپاک و مکر طبع حیله انگیز او چرا غافل مانده و
با وجود چنین گناهی عظیم و فعل قبیح قتل او را در توقف می اندازد و مشرب سیاست را که بیخ درخت عدل
بر شحات آن تازه و سیراب ست بخس و خاشاک تامل مکدر می سازد کاموجی متوجه شده فرمود که سخن تو چیست
جواب داد که ای ملک حکما فرموده اند حسنت سیاسة دامت ریاسة نظام سیاست سبب دوام
ریاست ست هر که تیغ سیاست از نیام انتقام بر نکشد تیر فتنه را بسپر حمایت رد نتوان کرد و آنکه به تیر قهر
بنیاد بیدا و را از پیروز بر نسازد نهال آمال در گلشن زمان نتواند کاشت مثنوی آئین سیاست
ار بر افتد بنیاد امان زیاد رافتد آن باغ را ز ایمنی ثمر یافت کز عین سیاست آنجور یافت +
و هر که صلاح ملک جوید بر گنهکار سیاست باید راند و هر چند مونس دل و مقبول خاطر باشد بدان
التفات نباید نمود چنانکه سلطان بغداد جهت مصلحت عام محبوب خاص خود را سیاست کرد کاموجی
گفت چگونه بوده است آن حکایت بعرض رسانیدند که آورده اند که در دار الملک چین پادشاهی بود در
رعایت قانون عدالت جمشید وار جام جهان نمای عقل را آئینه روزگار ساخته و بلاحظه قاعده ایالت

بجولان آوردند و در ساحت دل کامجوی غبار تردد و شبهت برانگیختند وزیر انیز عنان بیان بجانب غیبت
و خیانت برتافته رقمی چند از هرگونه خشو و یاوه زیر دفتر ضمیر ملک ثبت نمودند یکی از ایشان گفت اگر این سخن
راست بیرون آید نه همین خیانت باشد و بس بلکه دلیل کافرنعمتی و حق ناشناسی خواهد بود و هر آینه
درین جرات باملک استخفاف کرده باشد و حرمت و حشمت شهنشاهی را برطرف نهاده دیگری از راه
موعظت و نصیحت بسخن درآمد و گفت ای یاران بدین نوع کلمات آشفته نامه عمل خود سیاه مکنید
و بحکم ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا غیبت بگوشت برادر خود مرسانید که شاید قصه خیانت غیر
واقع باشد و همه آثم و برزه مندگردند اگر ملک این ساعت بفرماید تا منزل او را بجویند گرد اشتباه از راه حقیقت
مندفع میشود چه اگر گوشت در خانه او باشد برهان این سخنها ظاهر گردد گمانهای خاص و عام مودی
بیقین شود اگر تهمتی صحیح بود و گوشت گم شده دران کاشانه پدید نیاید همگنان را زبان باستغفار باید کشود
و از فریسه بحل طلبید دیگری گفت اگر احتیاطی خواهد رفت تعجیل باید کرد که جاسوسان او از همه جوانب
احاطه کرده اند ساعت بساعت خبر بوی رسد در تدارک این قضیه انچه شرط کوشش باشد فروگذارد
در آخر مجلس ندیمی از ندمای خاص ملک گستاخ وار قدم پیش نهاده گفت در تفتیش این حادثه چه
فائده دارد تفحص اینواقعه چه حاصل که اگر جرم آن خائن نامتدین روشن گردد او بزرق و شعبده رای
ملک را از مکافات بگرداند و بوالعجبی نماید که همگنان را با انگه دران تهمت باشند بشک افگند بیت بندر
انچنانست رایش متین که شک را برآرد بزنگ یقین القصه در خیال که شیر گرسنه و خشم آلوده بود و ازین
نمط چندانی بگفتند که کرا پتے از فریسه بدل او راه یافت و بمضمون من لم یسمع تخیل انواع اندیشها بر خیالش
گذشته باحضار فریسه مثال داد بیچاره از اثر مکائد اعدا بخیر روی براه آورد و چون دامن دیانتش از لوث
این افترا پاک بود گستاخ وار پیش کامجوی آمده پرسید که آن گوشت که دیروز بتو سپردم چه کردی
جواب داد که بمطبخ رسانیدم تا بوقت چاشت نزدیک ملک آرند مطبخی نیز از اهل بیعت بود نابکار پیش آمده
بمبالغه بسیار گفت ازین کار و حال خبر ندارم و هیچ گوشتی بمن نداده شیر طائفه از امینان فرستاد
تا گوشت در منزل فریسه بجستند و چون خود پنهان کرده بودند آشکارا برداشته نزدیک شیر آوردند فریسه را

بازنمودند که فریسه آن گوشت را بسوی خانهٔ خویش برد دیگری از راه بدگمانی مغلطه در افگند و گفت مرا این باور نمی افتد چه او جانوری کم آزار امانت شعار است دیگری آغاز حیله سازی کرده گفت درین کار احتیاط باید کرد چه هر کس را دوست و دشمن باشد و بغرض سخنان غیر واقع در اندازند و مردم راز و رود نتوان شناخت و بر اسرار خلائق بآسانی مطلع نتوان شد دیگری دلیر تر در سخن آمده گفت همچنین ست و وقوف بر سرائر و اطلاع بر ضمائر بزودی صورت نه بندد و لیکن اگر گوشت در منزل او یافته شود هر چه از خیانت او در افواه خواص و عوام و خرد و بزرگ افتاده است راست خواهد بود کامجوی را درین محل عنان اختیار از دست بیرون شد و گفت مردم دربارهٔ او چه میگویند برخیانت او از چه چیز استدلال میکنند یکی از حضار که موافق مخالفان بود گفت ای ملک در میان اهل این پیشه خبر غدر و مکر او منتشر ست و اگر او غدار باشد هر گز ازین ورطه جان بسلامت بیرون نبرد و شامت خیانت بزودی در وی رسد دیگری از صاحب غرضان زبان افساد بکشود و گفت جمعی اُمنا بهر وقت ازو خبری میرسانیدند و در تصدیق آن تردد داشتم اکنون که این فصل میشنوم نزدیک است که ظلمت گمان من بنور یقین مبدل شود دیگری گفت خدیعت و مکر او پیشتر ازین نیز بر من پوشیده نبود و من فلان و فلان را گواه گرفتم که کار این زاهد ریائی عاقبت بفضیحت کشد و از و خطائی عظیم و گناهی فاحش ظاهر گردد درینباب گفته اند هر که نفس قلب دارد عاقبت رسوا شود دیگری گفت عجب ست که با وجود دعوی فقر و پاک طینتی و خرقهٔ صوفیانه و نیک نیتی کسی را شرم نیاید که خیانت ورزد و عجب اگر این بیت از زبان حال او بر صفحهٔ مقال مرقوم نشده است فرد خرقه پوشی من از غایت دینداری نیست خرقه بر سر صد عیب نهان می پوشم دیگری از و در معقول گوئی درآمده گفت این پاکیزه روزگار متقی درین مدتها می نالید و تقلید اعمال ملک را در ظاهر بلا و مصیبت و عنا و محنت می شمرد و با اینهمه اگر خیانت وی ثابت گردد محل حیرت خواهد بود دیگری گفت هر گاه او بدین مخترعه و وظیفهٔ چاشت ملک را بدوه چشم سیه کند توان دانست که در مهمات کلی چه رشوتها گرفته باشد و از مال بادشاه چه مبلغها ی گران مند تصرف نموده فرد صیاد که بر گذرد از گنجشکی دانی چه کند چو کبک و تیهو بیند چون امر امیدان و قاعت خالی یافته مرکب بگوئی

و مکانت او نزدیک شیر بفزودی تا بحدی که مخالطت بغایت رسیده و مجالست بنهایت
انجامیده نه فریسه یک نفس بی ملازمت شیر بودی و نه کامجوی بی موانست او آرام و آسایش داشتی ع
چو دوستی بنهایت رسد چنین باشد ایخال برنزدیکان شیر گران آمد و مجموع ارکان دولت
در مخالفت او دم موانست زدند و بر مخاصمت او پیمان مطابقت بستند روزها در تدبیر تغییر او شب
رسانیدند و شبها در اندیشه دفع و منع او بروز آوردند آخر الامر رای همه بران قرار گرفت که او را بحیلتی
منسوب گردانند تا مزاج کامجوی که هرگز از منهاج راستی و امانت بانحراف مائل نیست در بارهٔ وی
متغیر گردد و عقیدهٔ شیر در باب دیانتی که او را مظهر کامل آن می شناسد متزلزل شود آنزمان مدخلهای
کلی توان کرد و در قمع و استیصال او توان کوشید بیت تدریج راهی بدست آوریم که در پایهٔ او شکست
آوریم پس یکی را پیش کردند تا قدری گوشت که برای چاشت شیر نهاده بودند بزدید و در حجرهٔ
فریسه پنهان کرد بیت روز دیگر که شیر زرین چنگ بر کنام سپهر کرد آهنگ امرا و وزرا
صف خدمت برکشیدند و اشراف و اعیان بارگاه ملک حاضر شدند و فریسه بهمت تدارک
مهمی کلی بطرفی رفته بود شیر انتظار آمدن او می کشید و جز سخن کفایت و تعریف فهم و درایت او حرفی
بر زبان نمیراند فرو و ور زبان و مونس جانست نام یار یکدم نمیرود که مکرر نمی شود وقت چاشت
ملک رسید و جذبهٔ سبعی در حرکت آمده قوت اشتها غلبه کرد چندانکه گوشت وظیفهٔ ملک بشیر مطلبیدند
کمتر یافتند شیر بغایت تافته شد و درین محل فریسه غائب بود و خصمان حاضر چون دیدند که آتش گرسنگی
و حرارت غضب بهم پیوست آغاز فساد کردند و تنور خشم گرم یافته فطیر تزویر مدعای خویش در بر بستند
یکی از ایشان گفت که چاره نیست از آنچه ملک را بیاگاهانیم و هرچه از منافع و مضار این حضرت دانیم
و شناسیم هرچند موافق بعضی نیفتد بموقف عرض رسانیم کامجوی متنبه شده گفت ملازمان یکدل
و متعلقان یکجهت در هیچ وقت باید که شرط نصیحت فرو نگذارند و حق نعمت شناخته آنچه دانند و
توانند بمحل آنها رسانند بیت کسانی حق شناس و حق گذارند که حال از پادشه پنهان
ندارند بیار تا چه شنیده و بگوی تا چه دیده یکی از ان مفسدان نمام و غماز تا تمام جواب داد که بمن چنان

ل
۱ دنبال ۱۲
۲ بانخ
شکستن بعهد
زدن د
قهر کردن
و خود گرفتن
۳ ۱۲ ۳
نخ کی ۱۲ ۵
ای بمین ار
مامور کردند
۵ ۱۲
و انکار ذکر
بمحب الله او
اوزرسیل
باشق محبوب
دست و جزء
۶ و آن نانی
شکر گرفت
بیشتر از
آنرو نگاه بود
فرمانست
و زیادت
شود ان
۱۲
بر ابهام
محبوبش ۱۲
۱۲
حضرت ناقص
نفس
۱۲

۱ آنمیزش ۱۲ ۲ وآسایش ۱۲ ۳ دایم الله ۴ قریبان ۱۲ ۵ وموافقت ۱۲ ۶ راه ۱۲ ۷ قصه ۱۲ ۸ کنایه از آفتاب ۹ علاقاب ۱۲ ۱۰ ای درینان ۱۲ ۱۱ دانایی ۱۲ ۱۲ گرسنه ۱۲ ۱۳ باکیدیگر ۱۲ ۱۴ موعظت ۲ ۱۵ اندرس ۱۲ ۱۶ درگاه ۱۲ ۱۷ اخبار ۱۲ ۱۸ ذالغیب ۱۲ ۱۹ ازبخشیم ۱۲ ۲۰ سخن چین ۱۲

وتازه روئی در پذیرد هر آئینه در دنیا دولت او را عز استقامت خواهد بود و در عقبی بشرف رفعت و کرامت خواهد رسید فریسه گفت در اعمال سلطانی اگر شرائط سرانجام یابد رائحهٔ نجات آخرت توان شنید فاما در دنیا کار او را دوام استقامت صورت نه بندد و مدت عمل او را قرار و ثبات ممکن نباشد چه هرگاه کسی بتقرب سلطانی سرفراز شد هم دوستان سر مخاصمت با او در روی کشند و هم دشمنان جان او را نشانهٔ تیر بلا سازند و هرگاه که اجماع بر عداوت او منعقد گردد البته ایمن نتواند بود و خوشدل نتواند زیست واگرچه پای بر فرق کیوان نهد سر بسر سلامت نبرد شیر فرمود که چون رضای ما ترا حاصل آمد خویشتن را در مهلکه وهم میفگن که حسن عقیدت ما حجاب بدسگالی دشمنان تمام ست بیک گوشمال راه مکائد ایشان بسته گردانیم و ترا بنهایت همت و غایت امنیت رسانیم ع چه غم زحیلهٔ دشمن چو دوست جانب ماست فریسه گفت اگر غرض ملک ازین تقویت و تربیت احسانی ست که در باب من میفرماید بعاطفت و مرحمت خسروانه و انصاف و معدلت بیکرانه آن لائق ترکه بگذرد تا درین صحرا ایمن و فارغ میگردم و از نعیم دنیا به آب و گیاهی خرسند شده از مضرت حسد و عداوت دوست و دشمن برکناره می باشم و مقرر ست که عمر اندک در امن و راحت و فراغ صحت بهتر که زندگانی بسیار در خوف و خشیت و دل مشغولی و محنت فرد دمی فراغت دل بهتر ست از انکه کسے هزار سال نه بر وفق آرزو بزید کاهوی گفت ترا دغدغهٔ ترس از ضمیر دور باید کرد و بما نزدیک شده اتمام مهمات بر ذمهٔ اهتمام ما باید گرفت فریسه گفت اگر حال برین منوال است و با او امتناع من فایده نمیدهد مرا امانی باید که چون زیردستان بامید یافتن منزلت من وزیر دستان از بیم زوال مرتبت خود بقصد من برخیزند ملک بدمدمهٔ ایشان بر من متغیر نگردد و دوران تامل و تفکر واجب دارد و در قصهٔ من وکید قاصدان شرائط هرچه تمامتر بجای آرد بیت بهر تهمت سخنے باید زما خاطر گران کردن بقول دشمنان سهل ست ترک دوستان کردن شیر با او وثیقی کرده و پیمان بسته اموال و خزائن خویش بدو سپرد و از تمامی اتباع و لواحق او را بکرامت بیحد مخصوص گردانید و مشاورت مهمات جز با دی ننمودے و اسرار ملک جز بر و آشکار نکردے هر روز اعتقاد شیر بر و زیاده شدی و قربت

قبول فرمایند ۱۲ چنانکه ۱۲ بلندی ۱۲ سرانجام ۱۲ بل در ۱۲ نسخ و در اکثر نسخ پیش بیشه ۱۲ ناصر ۱۲ ستوده نزل ۱۲ است که ۱۲ نگاه نتوانند ۱۲ باشد ۱۲ ای خواهد ۱۲ دعای ۱۲ ای سعادت دارد ۱۲ ترس ۱۲ و تعلیم ۱۲ دلازم ۱۲ اعتقاد ۱۲ وهم ۱۲ و مورخان ۱۲ نامی ۱۲ *

انوار سهیلی

ممتنع نشوند ع مگس جائی نخواهد رفت جز دکان حلوائی بیکبار بر طاس عسل فرو ریختند بعض بر کنار طاس
نشستند و برخی خود را در میان انداختند حلوائی دید که هجوم مگسان از حد گذشته با دو پیزن بجنبانید آنها
که بر کنار طاس بودند بآسانی پرواز نموده رفتند و آنهائی که در میانه جائے آرام داشتند پایهائے
ایشان بعسل فرو مانده بود چون خواستند که بپرند پرهای شان نیز بعسل آلوده شده بدام هلاک
افتادند آن درویش عزیز را وقت خوش گشت و نعرهای مستانه زدن گرفت و بعد ازان که
دریای باطن شیخ بیارامید و موج بحر وجد و حال فرو نشست مرد حلوائی گفت ای عزیز ما حلوائی صورت
از تو دریغ نمیداریم انچه از معنی درین محل بر تو حل و واشده از ما دریغ مدار ع بگشا لب شیرین و شکر ریز
عن شیخ فرمود که دنیای دون و حریصان و طلبگاران او درین طاس عسل بر من عرض کردند
و ملهم غیبی بمن گفت این طاس را دنیا دان و این عسل را نعمتهائے آن و این مگسان را نعمت
خواران و آنهائی که بر کنار طاس نشسته از فقیران قانع که باندک لقمه از مائدهٔ دنیا خرسند شده اند و دیگران
که درون طاس اند اهل حرص و آز که پندار ایشان آنست که چون در میانهٔ کار باشند نصیب ایشان
بیشتر خواهد رسید و از منطوق اَلرِّزقُ مَقسُومٌ غافل مانده اند اما چون عزرائیل مروحهٔ الرحیل
بجنباند آنهائی که بر کناره باشند آسان سے پرند و به آشیانهٔ فِی مَقعَدِ صِدقٍ عِندَ مَلِیکٍ مُقتَدِرٍ
باز میگردند و آنهائی که در میانه نشستند چند انکه حرکت بیشتر نمایند پای شان فرو تر رود و در مضیق ثُمَّ
رَدَدنَاهُ اَسفَلَ سَافِلِینَ بمانند و مآل حال ایشان بشقاوت و ادبار ابدی انجامد مثنوی
چرا یک لقمه می باید چشیدن ✤ وزان پس انبهه خواری کشیدن ✤ بخرسندی گرائی اینک اطاعت
✤ بناشد هیچ گنجے چون قناعت ✤ وایرا داین مثل بحمت آن بود تا ملک پر و بال اقبال مرا بعسل
دنیائے دغل آلوده نسازد و شاید که چون وقت استرداد امانت روح فرا رسد سلوک راه آخرت
بر سبیل سهولت میسر تواند شد بیت چنان وقتی بدست آر از زمانه که گر گوئید رو گردی روانه
کامجوی گفت اگر کسے نظر بر حق دارد و در روش عدالت مستقیم شده هیچ دقیقه
از راستی فرو نگذارد و شر ر خشم ستمگاران از مظلومان باز گیرد و سخن محنت کشیدگان بدل خوش

واز عهدهٔ لوازم و شرائط بواجبی بیرون نیاید وبال آنهم بسلطان راجع گردد و بزه نافرمانیهای او نفرماینده عائد شود و غرض ازین سخن آنست که من اعمال سلطانی را کاره ام و بران قوتی و توان تجربه ندارم و تو پادشاهی ذوشوکتی و سلطانی عالی رتبتی و در خدمت تو وحوش فراوان و سباع بیکرانند بقوت و کفایت آراسته و بصفت امانت و دیانت مشهور شده و طالب این نوع عملها نیز هستند اگر در باب ایشان عنایتی و التفاتی ارزانی داری دل مبارک را از وغدغهٔ کفایت مهمات فارغ گردانند و به تحفه و هدیه که از ارتکاب عمل یابند شادمان و مستظهر گردند کاموی گفت درین مرافعه چه فایده داری و ازین منع چه سودی بینی و من البته ترا معاف نخواهم داشت و طوعا و کرها طوق مباشرت این مهم در گردن انهنام تو خواهم افکند

ع اگر خواهی و گر نه آن مائی

فرنیسه گفت کار سلطان مناسب دو کس باشد یکی زیرکی سخت روی که بمبالغه و بی آزرمی غرض خود حاصل کند و بزیرکی و حیله از پیش برده هدف تیر تعرض نگردد دوم غافل ضعیف رای که برخواری کشیدن خوی کرده باشد و پروای بی ناموسی و تلف نام و عرض ندارد و چنین کس در معرض حسد نیاید و کس با او در مقام عداوت و مخاصمت نباشد و من ازین دو طبقه نیستم نه حرص غالب دارم که خیانت اندیشم و نه طبع خسیس که بار مذلت کشم قطعه

بخدائیکه آفرین کردست . عاقلان را نجویشتن داری که نیرزد بنیم دهمت من
ملک هر دو جهان بیک خواری

ملک را از سر این اندیشه بر باید خاست و مرا از تحمل بار مشقت معاف داشت که مدتی شد تا دیدهٔ حرص شوخ چشم را بسوزن قناعت بر دوخته ام و متاع بی اعتبار آز پرنیاز را بشعلات آتش ریاضت سوخته و اگر دیگر باره ملک مرا بعلائق دنیا آلوده گرداند بمن همان خواهد رسید که بدان مگسان که در میان طبق عسل نشسته بودند شیر پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که روزی یکی از فقرای صافی دم که در طریق طریقت ثابت قدم بود ببازاری میگذشت در دیشی حلوا گر که از چاشنی فقر بهره داشت آن عزیز را التماس کرد که زمانی بر در دکان او قرار گیرد و مرد عارف از روی دل نوازی آنجا بنشست و استاد حلوائی برسم تبرک طاسی پر عسل گداخته پیش درویش نهاد و مگسان چنانچه رسم ایشان باشد که بر شیرینیها غلو کنند و هر چند کسی بدفع ایشان قیام نماید

انوار سهیلی

نهیب و نهایت صولت فرد نعرهٔ چون خروش رعد بلند دیدهٔ همچو برق انتشار مجموع ساکنان
آن بیشه در قید متابعت او بودندی و در پناه حشمت و حریم حرمت او روزگار گذرانیدندی و او را کام جوی
لقب نهاده بودند و بدین لقب آوازه در اطراف مملکت در داده روزی کام جوی با ارباب دولت از
هر باب سخن در پیوسته بود و بهر گونه راه مقالات گشاده در اثنای کلام حکایت فریسه در میان آمد چندان
صفت کمال صلاحیت و حسن معیشت او از اطراف و جوانب بسمع ملک رسانیدند که بجان و دل جویای
صحبت او شد فرد رخسارهٔ او ندیده چون مردم چشم فی الحال درون دیده جایش دادند القصه شوق
کامجوی بملاقات فریسه از حد تجاوز نموده کس بطلب وی فرستاد او نیز فرمان شاهنشاهی را انقیاد فرموده
بدرگاه عالم پناه حاضر شد ملک شرط احترام مرعی داشته در مجلس عالی شرف جلوس ارزانی فرمود
و در انواع آداب طریقت و معارف حقیقتش بیازمود حاصل الامر فریسه را در بیان فضائل و آداب محرمی
یاقت بیکران و در معرفت حقائق کمالات گنجی دید گوهر افشان باری دیگرش در طرق کارسازی و مهم پردازی
و فصاحت تقریر و اصابت تدبیر امتحان فرمود نقد حالش بر محک قبول تمام عیار آمد ع زر که پاک
بود ز امتحان چه غم دارد کامجوی را صحبت او خوش آمده بمجالست او موانست فرمود پس از چند روز
با وی خلوتی کرده گفت ای فریسه مملکت ما بسطتی دارد و اعمال و مهمات آن بسیار ست و خبرهٔ
وعفت تو بمسامع جلال رسانیده بودند و من ع نادیده ز دیده دوست تر داشتمت و این
زمان که ترا دیدم نظر بر خبر راجح آمده سماع از عیان قاصر ماند بیت شنیدم انگه در آفاق نیستت
ثانی چو دیدمت بحقیقت هزار چندانی این زمان بر تو اعتماد خواهم فرمود و مهمات ملک و مال تو
تفویض نمود تا درجهٔ تو بترتیب ما ارتفاع یافته در زمرهٔ خواص و نزدیکان داخل گردی و بمین عنایت و
حسن عاطفت ما از قران و اخوان ملکه از ابنای زمان بعز اختیار و شرف اقتدار ممتاز گردی فرد
بر آستان دولت ما هرکه سر نهاد نگذشت هفته که ز اهل سریر شد فریسه جواب داد که سلاطین
را لازم ست که برای کفایت امور جمهور انصار شایسته و اعوان بایسته اختیار کنند و با اینهمه باید که
هیچ کس را بر قبول عملی اکراه نفرمایند که چون کاری بجبر در گردن کسی افگنند او را ضبط آن میسر نشود

ای گزیده ۱۲ | سه که ۱۲ | ۲ | ای با وجود | علم نگارنده | ۱۲ | ۳ | ای بجا آورده | ۱۲ | ۴ | امور | رعایا ۱۲ | ۵ | بتر دو رسید | ۱۲ | ۶ | نثار | وصاف ۱۲ | ۷ | وحی | ۱۲ | ۸ | ایراد | آنجا ۱۲ | ۹ | شنیدن | ۱۰ | ۱۲ | دیدن کس | کمال ۱۲ | ۱۱ | برادران | ۱۲ | ۱۲ | مسرور شد ۱۲ | ۱۳ | ای بجاه | ۱۴ | ۱۲ | ای

انوار سهیلی

نیرزد یعنی حاصل سخن آنکه دل بر دوستی کلبهٔ عنا وقف کردن از علو همت دور می نماید و برگذرگاه سیل فنا عمارت نهادن از کمال کیاست خارج می افتد فَاعْتَبِرُوا یَا اُولِی الْاَبْصَارِ وَلَا تَعْمُرُوا هٰذِهِ الْخَانَهٔ عاریتی و منزل گذشتنی را ع مکن عمارت و بگذر از اخراب شود گفتند ای فریسه تو ما را تبرک نعمتهای دنیا می فرمائی حال آنکه نعم این جهانی از برای آن آفریده شده اند تا بدان فائده گیریم و از لذت آن برخورداری یابیم و نکته وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّیِّبَاتِ گواه این مدعاست فریسه گفت نعم دنیا دست افزاییست که خردمندان ازان نام نیکو و ذکر باقی حاصل کنند و زاد راه معاد بواسطهٔ آن بدست آرند تا بحکم نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ مال سبب حسن مآل او باشد نه وسیلهٔ عقاب و نکال او و شما اگر سعادت دو جهانی میجوئید این سخن در گوش گذارید و برای طعمهٔ لذیذ که حلاوت آن از حلق در نگذرد ابطال جانوری روا ندارید و بدانچه بی آزار و ایذا بدست آید قانع شوید و ازان مقدار که بقای عیشه و قوام بدن بران متعلق ست در مگذرید و در انچه خلاف شرع و عقل ست از من موافقت مطلبید که صحبت من با شما سبب وبال نیست اما موافقت در افعال ناپسندیده موجب عذاب البست و اگر مرا بدین نوع تکالیف معذب خواهید داشت پس اجازت دهید تا ترک صحبت گرفته متوجه گوشهٔ عزلت گردم ع روم در کنج خلوت در بروی خلق در ببندم یاران چون فریسه را بر بساط ورع و صلاح ثابت قدم دیدند معتقد گشته از القای آن کلمات نادم شدند و در مقام اعتذار زبان باستغفار کشادند و فریسه اندک اندک را در تقوی و دیانت مترقی یافت که گوشه نشینان آن دیار در یوزهٔ همت از باطن او کردندی و گرم روان بادیهٔ مجاهدت استمداد عنایت از بدرقهٔ نظر او نمودندی بکمتر فرصتی آوازهٔ زهد و امانت او در نواحی آن بلاد شائع شد و ذکر عبادت و عبودیتش بحوالی آن دیار رسید و نزدیک منزل فریسه بیشه بود مشتمل بر انهار و عیون و اشجار گوناگون در میانهٔ آن مرغزاری که باغ ارم از رشک طراوت آن روی در نقاب خفا کشیدی و مدد انفاس شمال راحت افزایش دل پژمرده را حیات جاودانی بخشیدی

فضای دلکشایش جان فزودی هوای جانفزایش دل کشودی دمیده سبزهٔ تر بر لب جوی
چو خط عارض خوبان دلجوی دروی وحوش و سباع بسیار جمع آمده و بواسطهٔ وسعت فضا و لطافت
هوا و آب و هوا آنجا آرام گرفته و ملک ایشان شیری بود با هول و هیبت و هنرهری در غایت

افزاییست

نمی تمائی در عادت و سیرت موافقت باید نمود و چون دامن وفاق از مخالطت (انفصال ۱۲) درنمی چینی سر از گریبان
اتفاق بر باید آورد و نیز عمر عزیز را در زحمت گذاشتن و خود را در زندان ریاضت محبوس داشتن (منت شناسی ۱۲) چندان
فائده ندارد و نصیب خود از لذات دنیا استیفا می باید کرد تا از شرب وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ
الدُّنْيَا بهره مند گردی و از اکل و شرب که قوام مادهٔ حیاتست محترز نمی باید شد تا فرمان
كُلُوا وَاشْرَبُوا را کاربسته باشی و بحقیقت بباید شناخت که دی را باز نتوان آورد و بدریافتن
(بخورند و بنوشند ۱۲) فردا جزم نشاید کرد امروز را ضایع کردن و از تمتع التذاذ بر طرف بودن چه معنی دارد و فردا تا
(کنارہ کش شدن ۱۲) یک زمان امروز خوش باشیم در خلوت (یقین ۱۲) که در عالم نمیداند کسی احوال فردا را (تنہائی ۱۲) شغال جواب داد که چون
میدانید که دی گذشت و باز نیاید مرد عاقل بر فردا اعتماد ننماید پس امروز چیزی ذخیره کنید که
توشه راه فردا را شاید بیت آن طلب امروز بهر گوشه کز پی فردات بود توشه (باید فہمید ۱۲) دنیا اگرچه سراسر
عیب ست باری این هنر دارد که مزرعهٔ آخرتش گفته اند و هر تخم که در وی بکاری بران بقیامت برداری
زَرَعَ يَوْمِكَ عِصَاكَ وَغَدِكَ مثنوی بگوش امروز تا تخمی بپاشے که فردا بر جوی قادر (بہتر کرنا ۱۲) (مقدر ۱۲)
بناشے اگر این کشت درزی را نورزی دران خرمن بہ نیم ارزن نیرزے مرد عاقل باید (چینہ ۱۲)
که همت بر احراز ثواب آخرت مصروف دارد و آن بتقدیم خیرات و مبرات تواند بود و دل بر دولت باقی
و نعمت جاودانی نهد و ایمنے بر ترک تعلقات عالم غدار و سرای فانی میسر تواند شد فرد بر آستان (مجھ کرنا ۱۲)
فنا دل منہ کہ جاے دگر برای راحت تو بر کشیده اند قصور (پیوفا ۱۲) امروز کہ قوت دارید و مے توانید
مرکب ریاضت در میدان مجاہدت رانید و از ثمرات تندرستی جہت بیماری ذخیره بردارید و از سرمایهٔ جوانی
(سلے دو انید ۱۲) برای کسادی بازار پیری سودی بدست آرید و از فوائد حیات استعداد سفر بادیهٔ فنا و فوات میسا
سازید بزرگی گفته است امروز تو انید نه دانید فردا که بدانند نتوانند یَا حَسْرَتَا عَلَى مَا فَرَّطْتُ (تھے ۱۲)
فِي جَنْبِ اللّٰهِ بیت چون تو انستم ندانستم چه سود چون بدانستم تو انستم نه بود (بجا آوردن ۱۲ خوبی آن ۱۲ حسن آن ۱۲) راحت دنیا
چون روشنائی برق بی دوام ست و محتشش چون تاریکی ابر بی بقا نه بفوائد نعمتش الفت باید گرفت
و نه از شدائد املش اندوه باید خورد فرد گر دست دهد گرای شادی نکند (بل سریع الزوال ثابت ۱۲) (ہمیشہ شدہ ۱۲) درفوت شود نیز
(ہمیشہ ۱۲)

وزانوش کن حرم تو
را از دنیا فرخ دنیا ل صالح
بجا آور ۱۲ خوبی آن ۱۲ حسن
زرع کشت زنوع زرع
وکاشتن ورویا نیدن زرع
بجمعها و منه قوله تعالی واتم علیکم نعمتی و
ام فحن الزارعون ۱۲ ص ۲
کشت امروز تو دردن
فردای تشت ۱۲ کشت
روئیدنیها جمع و اصلا بدوام
کمال الاخفش فی قوله تعالی
اس علی التقوی من اول
یوم ای من اول الایام کما قیل
نبت کل رجل ای کمال الرجال ۱۲
حصاد ۱۲ حصد حصادا بمعنی قطع
درودن قطع ما ظهر من الزرع
نبع المقصود و حصید و حصیدہ
حصد ۱۲ جز یک کاہا بشد
ص ۵ فردا اصله
فردو تصغیر الواو یاء موصن
فردو تصغیر الواو یاء موصن
سراے ۱۲ ص ۶ ای اختیار
نسازی ۱۲ ص ۷
بسیار کوشیدن ۱۲
جہت عمر کردن اختیار
ص ۸ دارای پشیمانی من
بتقصیر کردن من حق خدا
مدارک شیخ از من

ضیعت

تا تو نانی بی یار و در دنیا ۱۲ و درین دقیقه احتیاط تا بدان حد واجب ست که اگر کسی مهمی که مباشر آنست خللی راه
خواهد داد او را از سر کار دور باید کرد و دیگری بکفایت مهمی برهم خواهد زد ازان نیز احتراز باید نمود و اگرچه
این صورت محال ست که کفایت سبب نقصان امور گردد و اما این تاکید برای آن رفته است تا دانسته
شود که برای حصول غرض تبرک اصحاب هنر و کفایت میتوان گفت پس از ارباب جهل و ضلالت دوری
کردن بصواب نزدیک تر خواهد بود پس از تفهیم این معنی و شناختن این دقائق بر پادشاه فرض عین ست
که بخود تتبع احوال و تفحص اشغال که بعمال و ابنا تفویض میفرماید بجای آرد چنانچه نفیر و قطمیر احوال مالی
و ملکی بروی پوشیده نماند و دریجا دو فائده کلی متصور ست یکی آنکه معلوم گردد که از مباشران اعمال
کدام رعیت پرورست و کدام جفاگستر آنرا که رعایت رعایا میکند استمالت داده دران شغل دست قوی
دارد و آنکه غم زیردستان نمیخورد نامش از جریدهٔ عمل محو کرده در دفتر غزل ثبت نماید مثنوی خدا ترس
راه بر رعیت گمار که معمار ملک ست پرهیزگار بداندیش تست آن و خونخوار خلق که نفع تو جوید
در آزار خلق ریاست بدست کسانی خطاست که از دست شان دستها بر خداست نکوکار
هرگز نه بینید بدی چو بد پروری خصم جان خودی و دیگر آنست که چون این صورت بر ضمائر
همگنان تصویر یافت که بادشاه نشه کردار نیکوکاران نجو تبر و جهی مهیا میدارد و خائنان را بقدر گناه
تنبیهی واجب می بینند اهل صلاح امیدوار گشته در جانب نیکوکاری کاهل و آسان گیر نمی شوند و مفسدان
ترسناک و هراسان شده در طرف افساد و مردم ازاری دلیری و پیباکی نمیکنند و حکایتی که لائق این
مقدمات باشد داستان شیر و شغال ست رای پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند
که در زمین هند شغالی بود فریسه نام روی از دنیا بگردانیده و پشت بر تعلقات بیحاصل او آورده
در میان امثال و اشکال خود می بود اما از خوردن گوشت و ریختن خون دایم اسے جانوران تحرز
می نمود بیت لب بخون کسان نمے آلود وز بدی اجتناب مے فرمود یاران باوی
مخالصتے بر دست گرفتند و مباحثهٔ مودی بنزاع و جدال آغاز کردند و گفتند که ما بدین
سیرت تو راضے نیستیم و رای ترا درین اجتهاد بخطا نسبت میدهیم بعد ما که از صحبت ما اعراض

ای معزول یا بیکره و ۱۲
در انتخاب اختیار یا بیکره و ۱۲
و مباهات ای بیکره ۱۲ ای بیکاره
آزاد کرده و ۱۲ ای برای
نشست ۱۲ ای بیکره ۱۲
نفع تو خلق را از ایشان متوقع و مترقبی
باشد ۱۲ ای سر رشته بدست
ای ای بدون خطاست
خطاکاران و ادون خطاست
یعنی از دست
خلاصه ۱۲ ای بیکره ۱۲
بخطاست و داد دست ۱۲ بیکره
از دست بیکره ۱۲ ای بیکره
پرورش کند ۱۲ ای بیکره
اگر بیکره پرداش کنی ۱۲ یعنی
خود چنین که الیشه زدی تا ذی
شغالی فرس افگندن شیر
و شکستن استخوان گردن
و انجمن نمودن ۱۲ ای بیکره
نشست ۱۲ ای بیکره
اسطام نوذ نویسش کند

بلطف و رفق نهد و در همه ابواب مدارا و مواسات معتبر شناسد که در صحاح احادیث آمده که اگر رفق را
بصورتی مصور گرداند شعشعهٔ جمالش بنوعی تابان و درخشان باشد که هیچ دیده تاب مشاهدهٔ آن نیارد
و هرگز کسی را زیباتر ازان شکلی و خوبتر ازان هیأتی بنظر در نیامده باشد و بزرگی در یک بیت ازین قطعه همین
معنی را ذکر میفرماید قطعه چو قدرت دادت ای بر گنهگار بعفوش بند کن تابنده گردد که مجرم کشتهٔ افعال
خویش ست چو بوی عفو یابد زنده گردد اگر صورت پذیرد پیکر عفو چو مهر و مشتری تابنده گردد
و هر گاه که درین مقدمات تأملی بسزا رود هر آینه بغرض اعلام خواهد رسید که شرف انسان بفضیلت عفو
و احسان تزاید میپذیرد پس همت بر ملازمت این دو سیرت مقصور باید داشت و پوشیده نیست که
آدمی از سهو و غفلت و جرم و زلت خالی نتواند بود اگر در مقابلهٔ هر جرمی عقوبتی بظهور رسد و بازای
هر گناهی سیاستی وجود گیرد مضرت کلی که در مهمات ملکی و مالی سرایت تواند کرد ازان نقصان پدید آید
مثنوی به تندی سبک دست بردن به تیغ ۱ بدندان برد پشت دست دریغ سری کز تحمل بماند
تهی حرامش بود تاج فرمانده ی ۲ و دیگر بادشاه باید که باندازهٔ اخلاص و مناصحت و هنر
و کفایت انگس که در موضع تهمتی یافتد نیکو بشناسد تا اگر ازان جمله باشد که در مصالح ملک بدو استعانتی
توان کرد یا در وقائع و مهمات از تدبیر او مددی توقع توان داشت در تازه گردانیدن اعتماد بروی سعی
فرمایند و بترهیب و ترغیب او مسارعت نماید و این عمل را از عیب نصیب خالی نشناخته قوت دلش را ازو جهد
استمالت و استعطاف بقرار معهود باز رساند چه مهمات ملک را نهایت نیست و حاجت پادشاهان بکافیان
ناصح و عاملان امین که استحقاق محرمیت اسرار و استعداد استقلال در مهمات داشته باشند هم مقررست
پس شرط جهانداری آن باشد که گروهی را بکمال خرد و صلاح و هنر و عفاف آراسته باشند و بسداد
و امانت و تقوی و دیانت زینت یافته و بحق گزاری و نصیحت و هواخواهی و مودت از اقران ممیز
گشته تربیت فرمایند و معرفت آن که از هریک چه کار آید و هر کدام چه کار را شاید حاصل کنند و فراوان
ذاخور اهلیت و برانداز هٔ رای و شجاعت و بمقدار عقل و کفایت بکاری نامزد نمایند اگر باهنر کسی
بیعیبی نیز یافته شود ازان هم غافل نباشند که مخلوق بی عیب نتواند بود و گفته اند ع یار بی عیب مجو

شوند و یکی از اکابر ملوک گفته است که اگر خلق بداند که کام جان ما بچاشنی عفو چه لذت می یابد هر آئینه
جرم و خیانت هدیهٔ بدرگاه ما نیارند مثنوی مجرم گر این دقیقه بداند که دمبدم ما را چه لذت ست
بعفو گناهگار همواره ارتکاب جرائم کند بعمد دائم نبرد ما گنه آرد با عتذار جمال حال سلاطین
عالم را هیچ پیرایه از عفو زیباتر نیست و کمال قدر عظمای بنی آدم را هیچ دلیلی از تجاوز و مرحمت روشن تر
نه و مضمون کلام معجز نظام حضرت سید انام علیه افضل التحیة والسلام الا انبئکم بأشد کم
من ملک نفسه عند الغضب اشارتی لطیف میکند بدانکه قوت آدمی را بفرو نشاندن شعلهٔ خشم
توان دانست و اثر مردانگی و مردی بجوشیدن شربت ناخوشگوار غضب معلوم توان کرد بیت
مردی گمان مبر که بزورست و پر دلی باخشم اگر برائی دانم که کاملی و پسندیدهٔ سیرتی ملوک را
آنست که عقل ارجمند را در حوادث حاکم خویش سازند و در هیچ وقت اخلاق خود را از لطف و عنف
خالی نگذارند اما لطف بر وجهی باید که سمت ضعف نداشته باشد و عنف چنان شاید که از وصمت ظلم
خالی بود تا کار سلطنت بشاتین جمال و جلال آراسته گردد و مدار مملکت بر اشارت خوف و بشارت
رجا دایر بود نه مخلصان از عنایت بیکرانه ناامید باشند و نه مفسدان از بیم سیاست قدم در عالم جرأت
نهند بیت داشتی قوم خویش را جمشید دائم اندر میان بیم و امید و حکمای اسلام خبرا هم الله خیرا
گفته اند ایزد تعالی بندگان خویش را از مواعظ قرانی و نصائح فرقانی مکارم اخلاق آموخته است
و بر عادات ستوده و صفات پسندیده تحریص نموده و هر گه اسعاوت ازلی یار و مددگار بود و کفایت ابدی
امداد و اعانت نماید احکام قرآن را قبلهٔ دل و کعبهٔ جان خواهد ساخت و پیوسته بجان و دل متوجه
حریم حرمت این حرم امن و امان خواهد شد و از جملهٔ موعظتهائیست مشتمل بر حقائق این مقوله که ذکر میرود
و آنست قوله تعالی وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
و یکی از پیران طریقت بزبان حقیقت معنی این آیه را بر نوجه فرود آورده است که خشم فرو خوردن
آنست که در عقوبت مبالغه نرود و عفو آن که اثر کراهیت از صفحهٔ دل محو گردد و احسان آن که
باری دیگر با دوست گناه کرده عذر آورده مراجعت نماید و محصل آیه همین که بنای کار با

* * * * * * * * * *

روی بکوشک نهاده مینگفت قطعه کجا گویم که با این درد جانسوز طبیبم قصد جانِ ناتوان کرد میان
مهربانان چون توان گفت که یارِ ما چنین گفت و چنان کرد انیست و استان خذر از مکامن
غدر ارباب حقد و احتراز از تصدیع تضرع و نیاز ایشان و برد و ستی زرّاق آمیز خصمان اعتماد ننمودن و
بخداع و فریب که برای طلب انتقام کند مغرور نا شدن و بر عاقل پوشیده نماند که غرض از بیان
این سخنان همانست که خردمند در حوادث دهر و نوائب زمان هریک را مرشد راه نجات داند و بنای
کار بر مقتضای عقل و تدبیر نهد و بهیچ وجه بر دشمن آزرده اعتماد نکند و از آفت و مخافت مکر او ایمن نه
نشیند رباعی خواهی که نباشی بغم و رنج قرین بشنو سخن پاک تراز در ثمین از دشمن آزرده
تغافل منمای وز صاحب کبر و کینه ایمن منشین

باب نهم در فضیلت عفو که ملوک را بهترین صفتی است و اهل اقتدار را خوشترین حلیتی

و التسلیم از روی تعظیم با حکیم کامل و برهمن صاحبدل فرمود که استماع افتاد مثل کسی که دلش با سلامت
دشمن آزرده دل آرامش نیافت و چون آثار عداوت و اسباب حقد باقی می دید اگرچه در ملاطفت
مبالغه می نمود از منهج احتراز منحرف نگشت این زمان نوائر اشتیاق عرباطن باشتعال آمده نار شحنه از ینبع
وصیت نهم بجگر سوخته نخواهد رسید حرارت دل تسکین نخواهد یافت رجای واثق دارم که بیان فرماید
داستانی که مشتمل باشد بعفو پادشاهان و اخماص ایشان و تقریر نماید که چون بادشاه از نزدیکان خود
بعد از تقدیم جفا و عقوبت آثار ندم و جنایت واضح بیند بار دیگر ایشانرا بنوازد و دیانه و اعتماد نمودن بر آن
طائفه در تازه گردانیدن منصب ایشان بخرم نزدیک بود دیانه بیدپای نطقی و لکشای و عبارتی
جانفزای جواب داد که اگر ملوک در عفو و مرحمت در نبندند و از هر کجا اندک خیانتی بینند و در باب او عقوبت
امر فرمایند نزدیکان را اعتماد صافی نماند و دیگر هرگز ایشان اعتماد نکنند و از تیجال و دغلت حادث شود
یکی آنکه کارها مهمل و معطل ماند دوم آنکه مجرمان از لذت عفو و منت اغماض بی نصیب

رباعی آن رفت که در جوی طرب آبی بود ۔ یاد سر زلف آرزو تابی بود ۔ در دا که زمان عیش و دوران وصال بگذشت چنانکه گویا خوابی بود ۔ اما طمع آن دارم که بر سبیل یادگار دو سه کلمه که از تکرار آن آثار سعادت بر اوراق روزگار مشاهده رود بفرمائی و به صیقل نصائح دوستانه زنگار غفلت از مرآت خاطر من که بغبار ملال تیرگی پذیرفته بزدائی ۔ فرد ۔ زهر ما سخنی یادگار خویش نگوی ۔ که بهتر از سخن خوب یادگاری نیست

قبره گفت ای ملک کارهای جهانیان بروفق تقدیر ساخته میشود و دران بزیادت و نقصان و تقدیم و تاخر کسی را مجال تصرف نداده اند هیچ کس نتواند شناخت که منشور سعادت بر نام او رم زده اند یا او را در جریدهٔ اهل شقاوت داخل کرده لیکن بر همگنان واجب ست که کارهای خود را بر مقتضای رای صائب بردارند و در مراعات جانب حزم و احتیاط غایت جهد بجای آرند اگر تدبیر موافق تقدیر آمد خود بر تخت بر اقبال و مسند جاه و جلال تمکن دارند و اگر قضیه منعکس گردد هم دوستان عذر می پذیرند و هم طاعنان مجال وقیعت نمی یابند قطعه حکیم گفت که تقدیر سابق ست ولی ۔ بهیچ حال تو تدبیر خود فرو مگذار ۔ که گر موافق حکم قضاست تدبیرت ۔ بکام دل شوی از کار خویش برخوردار ۔ وگر مخالف آنست و اراوت معذور ۔ کسی که وارد از انوار عقل استظهار ۔ و دیگر باید دانست که ضایع ترین مالها آنست که از ان انتفاعی نباشد و غافل ترین ملوک آنکه در حفظ ممالک و ضبط رعایا اهتمام ننماید و لئیم ترین دوستان آنکه در حال شدت و نکبت جانب دوست را فرو گذارد و نابکار ترین زنان آنکه با شوهر بسازد و بد ترین فرزندان آنکه از اطاعت پدر و مادر ابا نماید و ویران ترین شهرها آنکه در و آیینه و ارزانی نباشد و ناخوشترین صحبتها آنکه مصاحبان را دل با هم راست نباشد و چون شائبه در صحبت من و ملک پدید آید ترک آن انسب است و مقالات مخالطت را بکلمات مواعدت بدل ساختن بصواب اقرب ۔ رباعی ۔ رفتیم و وداع ما زول باید کرد ۔ وز آب دو دیده خاک گل باید کرد ۔ گر بد دیدی همه نکو باید گفت ۔ ور دردسری بود بجل باید کرد ۔ برین کلمه سخن باختم رسانید و از شرفهٔ ایوان پرواز نموده بجانب صحرا پدید ملک انگشت تحسر بدندان تحیر گزیده بسیاری تاسف خورد و با ملالی از قیاس و وهم افزون اندوهی از سر حد فهم بیرون

قرص گرم پنداری که خورشید جهانتاب است طالع گشته از گردون تنور نانوا نا خلیل الله را ماند
کز و هر لحظه آید تازه نانی همچو گل بیرون حاصل الامر غریب بیچاره که بوی نان حق حیات یافتی چون
روی نان دید جبهه صبر چاک زد و پیش نانوا آمده گفت ایخواجه چند بستانی که مرا سیر نان ساز نانوا با خود تا
کرد که این کس یک من نان بتاب سیر شود غائبش و من و از سه من خود تجاوز نتواند کرد گفت نیم دینار بده
و چند انچه بتوانی نان بخور غریب نیم دینار بداد و بر لب جانه نشست نانوا نان می آورد و غریب با آب
تر کرده میخورد تا بها از نیم دینار بگذشت و بچار دانگ رسید و ازان هم متجاوز شده دینار تمام شد
نانوا را تحمل نماند و گفت یا اخا العرب بدان خدائیکه ترا قوت نان خوردن بدین وجه کرامت فرموده
با من بگوی که تا کی نان خواهی خورد غریب جواب داد که ایخواجه بصبر کن تا این آب میرود من نیز نان
میخورم و غرض ازین مثل آنست که ملک معلوم فرماید که تا آب حیات در مجاری بدن جاریست از تناول
لقمه بیم و هراس چاره ندارم و از نائده وصال فائده برداشتن محال می پندارم و روزگار زیان ما مفارقتی افگند
که موصلت را در حوالی آن مجال نیست و زمانه رشته مصاحبت ما بنوعی گسیخته گردانید که اندیشه اتصال
جز خیال محال نه و پس ازین هرگاه که شوقی غالب خواهد شد اخبار سعادت آثار ملک از نسیم سحر خواهم
و جمال باکمال شاه در آئینه خیال خواهم دید فرو گرو وصال یار نبود با خیالش هم خوشم کلبه درویش را
شمعی به از مهتاب نیست ملک قطرات حسرت از فواره دیده بگشود و دانست که آن مرغ زیرک بدام
نیاید و داعیه انتقام از خلوتخانه عدم بصحرای وجود نخرامد باری دیگر دانه مکر پاشیدن گرفت و انواع
عهد و میثاق درمیان آورد قبره گفت ای شاه جوان بخت و زیبنده تاج و تخت هر چند بنای کرامت
را تمهید دهی و اصناف عاطفت در باب امنی و سلامتی ارزانی داری و آنرا معهود و پسندیده و مواثیق
شایسته موکد گردانی ممکن نیست که حلقه خدمت در گوش کشم و غاشیه ملازمت بر دوش افگنم
ع سخن ضائع مکن دیگر که با ما در نمیگیرد ملک دانست که بسوگند حیلت خار وحشت از
پای دل قبره بیرون نتوان کرد و تیر از شست رفته بزور و بازوی عذر بدست نتوان آورد ملک گفت
ای قبره دانستم که از بوستان وصال جز بوی بشام آرزو نخواهد رسید و چهره صحبت جز در آئینه امید نخواهد نمود

حضرت ابراهیم علی نبینا علیه الصلوٰة والسلام ۱۲ ۵۲ دینا بفتح و تشدید دو درهم ۱۲ انبوبزن بغداد دو بدرهم دو صد و پنجاه و هفت درهم و دو دانگ صد و هشتاد و دو استار چهل استار و به اوقیه بست و چهار اوقیه ۱۲ ۵۲ ۵۲ ۵

پند گرفته عاقل آنرا می شناسم که پیوسته در عذر کشاده دارد و آئینهٔ تجربه در پیش نهاده من اینجا که آمدام
از غایت خوف و نزع است عاقلانه بر سر راه گریز ایستاده ام و سفری که کس را بر من درست نباشد
پیش چشم کرده و پیش ازین بر من توقف کردن حرام است و درین حیرت و تردد گذرانیدن موجب ملام چه
میدانم که خون مرا ملک حلال دارد و انچه در شرع مروت مخطور ست مباح پندارد پس اقامت من
نکرده است و بزودی رحلت نمودن واجب رفتم که ازین زیاده بودن خوش نیست ملک گفت ترا
ازینجا اسباب معیشت آماده است و درهای راحت و فراغت بر روی دل کشاده مشقت سفر اختیار نمودن
و برای انتظام معاش متردد بودن هیچ وجهی ندارد قبره جواب داد که هر که پنج خصلت را بضاعت
راه و سرمایهٔ عمر سازد بهر جا که رود اغراضش حاصل است و بهر جا که توجه نماید فوائد رفقا و مصاحبان بدو واصل
اول ازین بدکرداری بر طرف بودن دوم نیکوکاری را شعار خود ساختن سوم از مواقع تهمت
پهلو تهی کردن چهارم مکارم اخلاق را ملازم گرفتن پنجم آداب معاشرت را در همه اوقات نگاه داشتن
و کسی که جامع این خصال باشد او را هیچ جا غریب نگذارند و وحشت غربتش براحت مونست مبدل
سازند ع دانا بهیچ شهر و ولایت غریب نیست و عاقل چون در شهر مولد و منشای خود میان
اقربا و عشائر ایمن نتواند بود بضرورت فراق دوستان و متعلقان اختیار باید کرد چه این همه را
عوض ممکن ست و ذات او را عوض صورت نه بندد قطعه اگر ترا بوطن نیست کار ها بمراد
عطلت مشوز بیهوشی سفر نمای که بی دوستی نخواهی ماند بهر مکان که روی و بهر زمین که رسی
ملک گفت رفتن تو تا کی خواهد بود و چه مقدار زمان توقف خواهی نمود قبره گفت ای ملک رفتن مرا
باز آمدن توقع مدار و معاودت ازین سفر خیال بند و نیک مانند ست این سوال و جواب ما بحکایت
عرب و نانوا ملک پرسید که چگونه بوده ست آن حکایت گفت آورده اند که عربی
بیابان نشین بشهر بغداد در آمد دکان نانوائی دید که گرد با چون قرص قمر از افق منیر
طلوع کرده و کاک با فروغ سماک قدم بذروهٔ دکان نهاده حسن شمسی پنجه بحیرت بر رخ
آفتاب کشیده و شور سنگ پخت گریبان نان تنگ دریده قطعه فراز منبر خباز

ع از خرید و فروش
ع بهر طرف که روی آری
ع ای خوش غلغلی افتیار کردن
ع ضایع کنک کردن
ع تبدیل پذیرفته
ع خشت آن نانوایان
ع شاید بصرف نانوایان
ع آنجا خواهد بود که قرصهای نان
ع این چنین چیزها باشد
ع یعنی خوب پخته باشد و روغن
ع و شیرمردان نکرده باشد و موجب
آن کمک ست و بعضی گویند
کاک قرص نان روغنی ست
و تره بوی کمک خورند
ع باقع و داهی و کسر بالای
و بالای دکان
ع نام نانی ست
ع قسمی از نان

سه تن از روش حکمت دور اند و از منهاج دانش بر طرف اول کسی بر قوت ذات خود اعتماد کند و هر آئینه
چنین کس خود را در مهالک افگند دوم تهور او سبب هلاک او گردد دوم آنکه اندازهٔ طعام و شراب نشناسد
و چندان تناول نماید که معده از هضم آن عاجز آید و این کس بی شبهه دشمن جان خود باشد سوم شخصی که
بگفتار خصم در غرور افتد و بقول کسی که از و این نتواند بود فریفته شود و بیشک انجام کار او بخسارت
و ندامت انجامد بیت مشو ایمن از حیلهٔ دشمنان ببندد کمین گر بتاب ازان سوعنان ملک
گفت ای قبره هر چند از در ملاطفت درمی آیم و راه صواب نصیحتهای دوستانه بتو مینمایم و تو همچنان
بر خراقت خود مانده و دامن قبول از استماع مواعظ افشانده و نصیحت در بارهٔ کسی که قبول نخواهد کرد
بی فائده است چنانکه نصیحت کردن آن زاهد گرگ را قبره پرسید که چگونه بوده است آن حکایت
گفت آورده اند که مردی زاهد نیک سیرت که اوقات شریفش بعد از ادای وظائف و اوراد جز
بموعظت عباد مصروف نبودی در صحرائی میگذشت گرگی دید دهن حرص و شره کشاده و دیدهٔ آز
براه طلب نهاده همگی همت بران وقف کرده که بیگناهی را بیازارد و جانوری را بیجان کرده همت
خوشنودی نفس نافرمان از بهره بردارد فرد ستیزه گاری بیداد گر نگر که بجهل رساند زپی یک سود
صد زیان یکبی زاهد که او را بدان حال دید از صفحهٔ پیشانی او نقش جور و ستم مطالعه فرمود از انجا که
شفقت ذاتی و مرحمت جبلی او بود پند دادن آغاز نهاد و گفت زنهار پیرامن گوسفند مردمان نگردی
و قصد مظلومان و بیچارگان نکنی که عاقبت بیدادی مودی بعقوبت الهی باشد و خاتمت ستمگری بنکال
و عذاب آن جهانی کشد مثنوی هر که آئین ظلم پیش نهاد بند بر دست و پای خویش نهاد چند روزی
اگر سر افرازد در هرش آخر زپا در اندازد ازین مقوله سخنان میگفت و بر ترک ستم بر گوسفندان مردم مبالغه
از حد می برد گرگ گفت در مواعظ اختصار فرمائی که در پس این بیشه رمه میچرد و ترسم که فرصت بردن
فوت شود و آنگاه حسرت فائده ندهد و غرض از ایراد این مثل آنست که چندانچه ترا پندی دهم
تو همان بر سر کار خودی و بدان سخن ملتفت نمیشوی بیت مکن کان که اهل مروت سخن شنو باشند
هزار سال بیک نقطه در گرو باشند قبره گفت من نصیحت گوش کرده ام و از مواعظ خرد

آن را پنهان نماید و احتراز از ان عین صواب می بیند ع سر بار دگر زتن نتروید نه نی سست ومن امروز از
دل خویش بر عقیدهٔ ملک استدلال توانم کرد چه اگر قدرت او استطاعت یابم جز هلاکت قرة العین پادشاه
راضی نمیشوم و میدانم که شاه نیز بواسطهٔ ملال فرزند جز هلاک من نخواهد طلبید و بر مکنون ضمیر مصیبت زدگان
کسی وقوف یابد که بر آتش آن غم سوخته باشد و هم ازان بلیت شربت تلخی تجرع کرده مدعیان آسوده
از نحال غافل اند و نازپروردگان رحمت دیده از پیرایه درد عاطل فردای ترا خاری بپا نشکسته کی دانی
که چیست حال شیرانی که شمشیر بلا بر سر خورند نچشم خرد می بینم که هرگاه ملک را از بینائی پسر یاد آید من
از نور دیدهٔ خود را بر اندیشم تفاوتی در باطن ها ظاهر خواهد شد و تغیری در مزاجها روی خواهد نمود و توان دانست
که از انچه زائد دران زمان چه حالها روی نماید و بدین دلیل مفارقت مناسب است از مواصلت
و دوری لائق تر از قرب صوری ع صحبت چو چنین ست جدائی خوشتر ملک گفت چه خیر تواند بود
دران کس که از جرمهای دوستان اعراض نتواند نمود و از سر حقد و آزار بر نتواند خاست و مرد فرزانه و خردمند
یگانه بران قدرت دارد که از مکافات مجرمان چنان گذرد که مدت العمر بدان رجوع ننماید و هیچ وقت بر صفحهٔ دل
او از اندک و بسیاران نشان نیافت نشود و استغفار گنهگاران و اعتذار ایشان را باحترام تمام تلقی نماید
شر الاشرار آن من لا یقبل الاعتذار بدترین بدان آنست که عذر نه پذیرد و کینهٔ عذر خواه در
دل گیرد ع والعذر عند ذی الذنوب مکفر من باری ضمیر خویش را در انچه گفتم صافی بیابم و از سورت
خشم و حدت غضب بخیال انتقام در خاطر اثری نمی بینم و همیشه جانب عفو را بر عقوبت ترجیح کرده ام
و دانسته ام که هر چند گناه بزرگ باشد صفت عفو ازان بزرگتر خواهد بود فردگر عظیم ست از فرود ستان
گناه از بزرگان عفو کردن اعظم ست قبره گفت این همه هست اما من مرد گنهگارم و مجروح همیشه
ترسان بود مثل من مثل کسی ست که در کف پای او جراحتی باشد اگر او بقوت طمع بپیمائی کند
و شب تیره در سنگستان رفتن جائز شمرد اما چاره نیست از انکه آن ریش تازه گردد و پای او از کار
باز ماند مشابه که بر خاک نرم رفتن نیز متعذر باشد و نزدیکی من بخدمت ملک همین مزاج دارد و بوجه شرع
و قانون ملبت اجتناب من ازان فرض عین ست ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة و حکما گفته اند

خار هم در پا خوش ست ملک گفت هیچ کس بر نفع و ضرر در حق کسی بی ارادت باری عز اسمه قادر است
و از اندک و بسیار و خرد و بزرگ انچه در وجود آید جز بتقدیر ازلی و سابق حکم یزدانی نمیتواند بود و چنانکه در
مخلوق از ایجاد و احیا قاصر ست افنا و اماتت نیز از جهت وی متعذر باشد و عمل پسر من و جزای تو
بقضاء ربانی و مشیت یزدانی نفاذ یافته است و ایشان در میانه اجرای آن حکم را سببی پیش نبود ندارد
بمقادیر آسمانی مواخذت منهای و بمقدرات الهی سرزنش مکن و بقضای خدا راضی شود قطعه بجز
رضا بقضای خدا نمیشاید بغیر صبر بوقت بلا نمیشاید از انچه رفت قلم مسر مکش و گرنه بیا برون رو
ز خط او گر ترا نمی شاید قبره گفت عجز آفریدگان از دفع قضای آفریدگار ظاهر و مقرر است و بر
صفحات قصورات اهل تصدیق این قضیه موضح و مصور که انواع خیر و شر و اصناف نفع و ضرر بحسب
ارادت و مقتضای مشیت خداوند جل ذکره نافذ میگردد و بجهد و کوشش خلق دفع و منع آن بتقدیم
و تاخیر دران صورت نه بندد و لِلَارَادَ لِقَضَائِهِ وَلَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ فرد کسی ز چون و چرا
دم نمی تواند زد که نقش بندد حوادث ورای چون و چراست و بانکه جمهور علما برین معنی
اتفاق نموده اند هیچکس نگفته است که جانب حزم و احتیاط را مهمل باید گذاشت و محافظت نفس
از مکاره و آفات در توقف باید داشت بلکه گفته اند اسباب هر چیز رعایت باید نمود و اتمام امور
بمسبب الاسباب تفویض باید فرمود مثنوی منتهی بنهاد از اسباب و طرق طالبانرا زیر این
نیلی تق ای گرفتار سبب بیرون مبر لیک عزل آن مسبب ظن مبر با سببها از مسبب غافلی
سوی این روپوشها زان مائلی و نکته اِعْقِلْ وَتَوَكَّلْ موید این قولست ع با توکل زانوی
اشتر ببند ملک گفت ملخص این مقالات همانست که من خواهان ملاقات توام و آرزومندی
صحبت تو در ضمیر خویش فراوان می یابم و با اینهمه اشتیاق که از جانب من واقع است از طرف تو
جز مقدمات ملال فهم نمیرود فرد تو ملولی زما و ما مشتاق دل بدل میرود چه حالست این
قبره گفت که اشتیاق تو دانست که دل خود را بکشتن من شفا دهی و حال آنکه نفس من خالی
نوشیدن شربت اجل و میل پوشیدن لباس فنا ندارد و تا عنان مراد بدست ست از قبول

۱ بمعنی گذشت نام او ۲ بفتح اول و ثانی ۳ الهی ۴ زنده گردن ۵ ای جان ۶ بیرون ۷ دلی نرنجد ۸ قرض یافته ۹ ترجمهٔ اش ۱۰ بالا گذشت ۱۱ در مصدر فرمان ۱۲ دور دوری ۱۳ ظرف ۱۴ ای ترک باید کرد ۱۵ بازداشتن ۱۶ جاری ۱۷ تعالی شانه ۱۸ ای رضا ۱۹ مخلوقان ۲۰ صدمات ۲۱ گفتگو ۲۲ جمع طریق ۲۳ ترک مراد ۲۴ بر خلاف مقدمات شده است ۲۵

کین بود و من ندانستم همه سخن چو دل خویش سخت پیگوئی دل تو سخت چنین بود و من ندانستم
آخر صفت وفاداری در سگی که از همه جانوران بقدر حقیر تر و بمنزلت خسیس تر ست یافته میشود
تو چرا از عرصهٔ بیوفائی قدم باز پس نمی کشی و پیمانی که در صحبت و مودت ما بستهٔ بپایان نمیبری عهد تو کی باشد یا موزی قبره گفت من چگونه بنیاد وفا نهم ازان جانب ارکان هوادار منهدم و آثار حسن عهد بکلی منعدم و امکان ندارد که ملک موجبات وحشت را فروگذارد و از ترصد فرصت مکافات اعراض نماید و حالا چون بزور و قوت بر من دست نمیتواند یافت میخواهد که مرا بمکر و حیله در قبضه انتقام کشد و بباید تا بر سیدازکینه که در ضمائر ملوک متمکن گردد چه ایشان به نخوت سلطنت در باب انتقام متعصب باشند و چون فرصت یابند هیچ تاویل مجال حجت گوئی و عذر خواهی ندهند و مثل کینها در سینها چون انگشت فسرده باشد اگرچه حالی اثر ظاهر نگرداند چند انکه شراره غضبی بوی رسد افروخته گردد و فروغ خشم بالا گرفته جهانی را بسوزد و دود انتقام از سر آتش کینه خیزد پس دماغها را خشک ساخته بسیاید ها تر گردانیده و ممکن نیست که تا ذره از انگشت کینه در کانون سینه باقی ماند از مضرت شعلهٔ خشم ایمن توان بود چون خشم زند شعله تر و خشک بسوزد ملک گفت عجب حالتیست که تو در نیاب بر یک طرف افتاده و جانب دیگر را از دست داده چرا نشاید که مقدمات وحشت بیامن الفت مبدل گردد و بعد از کدورت مجادلت صفای مخالصت پدید آید قبره گفت اگر کسی تواند که در مراعات جوانب لطفی تمام بجای آورد و در طلب رضا و فراغ دوستان همی پیوندد و در وصول منافع بدایشان و دفع مضار و مکاره از ایشان معونتی و مظاهرتی واجب دارد ممکن ست که آن وحشت از میانه مرتفع گردد و هم کینه جوی را صفائی حاصل آید و هم دل خائف بنسیم امن مروح شود و من ازان عاجزترم که ازین ابواب انچه اصل حقد را زائل گرداند و طریق الفت و موافقت را باز سازد توانم اندیشید یا بر خاطر تو انم گذرانید و اگر بار بخدمت مراجعت کنم پیوسته در هراس و مخافت خواهم بود و هر ساعت بتازگی مرگی مشاهده خواهم کرد پس ازین مراجعت مجانبت و رزیدن و معاودت را بمباعدت تبدیل نمودن اولی فرداز درخت بخت چون نشگفت گلهای وصال در بیابان جدائی

مصالح شهریاری را از روی اهتمام باتمام رسانیده مثنوی خسرو تاج بخش تخت نشان برستر تاج و
تخت گنج فشان و در جهانگیری و جهانبانی جم وقت و سکندر ثانی یکی از ارکان دولت را خدشه
در ضمیر پدید آمده روی از سدهٔ سپهر اشتباه شاه بتافت و یکی از دشمنان ملک را فریب داده در مقام
محاربه و مخاصمه آورد و چون شاه دانست که دشمن روی اطاعت از قبلهٔ انقیاد برتافته و وسوسهٔ
عصیان و دغدغهٔ طغیان در بنیاد اعتقادش راه یافته و باسری پرجوش از سودای خام خیال سرازیر
و سروری می پزد و با دلی پر کینه از کدورت تهای دیرینه تمنای کامگاری و برتری می پرورد نامه مشتمل
بر نصائح مشفقانه و صحیفهٔ منطوی بر مواعظ ملوکانه نزدیک وی فرستاده و خصم مغرور از غایت نخوت و
غرور بدان التفاتی نکرد و بکمند دعوت هر کجا تصور گروهی سرگردان بود بجانب خود جذب میفرمود
پراگندهٔ چند را گرد کرد که ناورد جویند و زنبرد القصه چون بادشاه دید که نوشدارو ملایمت
مزاج کثیف ایشان را که از منهج اعتدال حقیقی بکلی منحرف شده اصلاح نمیتواند کرد بدینگونه پیغامی
فرستاد که من و تو بشیشه و سنگ مانیم خواه سنگ بر شیشه زن و خواه شیشه بر سنگ که در هر دو حال
شیشه خواهد شکست و سنگ را آسیبی نخواهد رسید از ایراد این مثل فائده نیست که بر ضمیر منیر شاه روشن
گردد که من نیز حکم شیشه دارم و با خشم سلطانی که چون سنگ پایدار و خصم شکن ست ملاقات کردن
نیارم فرد به بتان آهنین دل ننشوی و لامقابل که تو آبگینه داری و نه حریف سندان هر چند که ملک
در مقام عاطفت ست و میخواهد که به سکنجبین اعتذار صفرای وحشت را تسکین دهد اما در مذهب خرد قبول
عذر ارباب حقد و حسد حرام ست طلب صلح اصحاب عداوت را به رد و انکار جواب دادن امر ے
واجب الالتزام قطعه دوستان سخندان شنیده ام پندی که بر ملایمت دشمن اعتماد مکن چو اعتقاد
مضرت بخصم پیدا شود مشو فریفته و فسخ اعتقاد مکن ملک گفت بمجرد گمانی انقطاع صحبت و برانداختن
دوستی روا نباشد و بظنه که از دو هم زاید رفیق را بسوز فراق مبتلا ساختن نشاید معرفت قدیم و صحبت
مستقیم را باندک شائبه بر طرف نهادن و سر رشتهٔ عهد یاری و پیمان دوستداری را بجزوی خدشه
از دست دادن طریق ارباب تحقیق نیست قطعه وفا و عهد تو این بود من ندانستم نوید مهر تو

نان سوخته نخوری پس ترا علاج چشم از مداوات شکم لازم‌تر ست و غرض من از ایراد این مثل آنست
تا ملک تصور نکند که من از جملهٔ آنهام که سوخته از ساخته باز نشناسم و خام از پخته امتیاز نکنم بیت
بحمدالله که دردانش چنانم که خیر از شر جدا کردن توانم ملک گفت میان دوستان ازین نوع که ترا
با من واقع شده بسیار حادث میگردد و امکان ندارد که راز مخاصمت بکلی از میان مردم برافتد و طریق
نزاع و جدال مسدود گردد اما هر که بنور عقل آراسته است بزیور خرد متحلی حسب المقدور در اطفای نایرهٔ غضب
میکوشد و چندانکه بتواند آب حلم بر آتش خشم میریزد و میداند که در نوشیدن شربت عفو اگرچه بغایت
تلخ نماید حلاوت مسرت مندرج ست و تحمل نمودن بر مشقت بردباری هرچند مزاج زهردار و تریاق سجیت را
متضمن ست مثنوی غصه مخور ار نکه شقاوت دروست خشم فرو خور که حلاوت دروست شعشعهٔ برق درازرد
قاعدهٔ بحر فرو خوردن ست سینهٔ دریا نشود پر غبار گرچه که باران کندش سنگسار قبره گفت
این مثل مشهور است من تحمل بالشر وقع فی الضر هر که آسان گیرد و شوار افتد این کار دشوار
را آسان نتواند گرفت و درین امر صعب تحمل نشاید ورزید و من عمر در نظارهٔ مهره بازی چرخ شعبده انگیز
تلف ساخته‌ام و نفایس اوقات بتفرج بوالعجبهای دهر حقه باز در باخته هرآئنه از ذخائر تجربه استظهار
وافر حاصل شده باشد و بمکاسب کیاست و سرمایهٔ فهم و فراست سودی تمام بدست آمده و بحقیقت
شناخته‌ام که شر را اختیار و شرارهٔ اقتدار بنای عهد و پیمان را می سوزد و سوزن نخوت کامگاری
بر شتهٔ سطوت جباری دیدهٔ آرزم و وقار امی دوزد و آنجا که شهریار هیبت شهریاری دم انتقام بزند
زندتمق در رو باه بازی فائده نخواهد داد همان به که خود را خواب خرگوش ندهم و از خوی پلنگی
هراسان شده چون آهو را بیابان گیرم که خصم ضعیف را هیچ وجه با دشمن قوی مجال منازعت
نیست چنانچه آن بادشاه برای دشمن خود در بن آب مثلی ایراد کرده است ملک پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت آورده اند که در دیار ترکستان پادشاهی بود که همای همت بی همتای او سایهٔ صلاح
و جناح فوز و نجاح بمفارق عالمیان بسوط ساخته عنقای لوای با اعتلایش سر رفعت از آشیانهٔ طاؤس
ریاض سپهر گذرانیده عدل کاملش مهمات ملکداری را انتظام تمام ارزانی داشته و بذل شاملش

بناخن حسرت چون دل عود خراشیده شود و آخر الامر یارا نرا مفارقت بضرورت دست خواهد داد بهتر
حالا در هجر اختیاری مکوش و دامن جمعیت از دست مده فرد خود مکن بیگانگی باری چو میدانی که چرخ
آشنایانرا ز یکدیگر جدائی میدهد قبره گفت چشم در نهانخانهٔ دل پوشیده است و کینه در زاویهٔ سینه مخفی مانده و
چون کسی را بران اطلاع ممکن نیست پس انچه زبان گوید اعتماد را نشاید چه زبان در معنی آن مضمون انچه
در ضمیر مکنونست عبارتی راست ادا نکند و بیان در فحوای مخزونات خاطر حق امانت بجای نیارد اما دلها
بحکم القلوب تشاهد یکدیگر را شاهد عدل و گواه راست اند فرد حدیث هر دل دل داند و بس
زبان و لب دران محرم نباشد و زبان تو در انچه میگوید دل با او موافق نیست در دل تو انچه دارد
زبان در ادای آن صادق نه ع صد جان فدای آنکه زبان و دلش یکیست ای ملک من صعوبت
صولت ترا نیکو شناسم و از نهیب سیاست تو نیک باخبرم فرد از کوه گاه زخم گران ترکنی رکاب
و زباد وقت حمله سبکتر کنی عنان بهیچ وقت از هیبت تو امین نتوانم بود و یک نفس از ضرر سطوت تو
آرام نتوانم گرفت و من انا نجمانه نیستم که طبیب با مردی گفت داروی چشم را بتو نسبت بیشتر است
از داروی درد شکم ملک پرسید که چگونه بوده است آن حکایت قبره گفت مردی نزد طبیب
آمد و از درد شکم بیقرار گشته در زمین می غلطید و از صعوبت الم زار زار می نالید و دوا می طلبید
ع ای طبیب آخر علاجی کن که کار از دست رفت طبیب بطریقی که ارباب حکمت قانون معرفت
اسباب و علامات را مقدم دارند تا بعد از تشخیص مرض بعلاجی کامل که سبب شفای عاجل تواند شد
اقدام نماید از وی پرسید امروز چه خورده مرد ساده دل گفت پارهٔ نان سوخته خورده ام
و بدان فدا که مشابهٔ انگشت بود تنور معده را تافته طبیب بملازمان فرمود که داروئی که چشم را
جلا دهد و روشنی بصر بیفزاید بیارید تا چشم این کسی را داروکشم آن شخص فریاد برکشید بیت
کاخر چه محل هزل و بازیست وقت اجل است و جان گدازیست ای طبیب سخریه بر طرف نه
و استهزا بگذار من از درد شکم مینالم و تو جواهر داروی در چشم من میکشی داروی دیده را با درد شکم چه
نسبت طبیب گفت میخواهم که چشم تو روشن شود و سیاه از سفید فرق توانی کرد تا دیگر

ای عامل دل
نگرستن شنوانده
بل خلاف آن بنابر
غرض نفسانی پنهان
نشاید
و دعا
مشاهده یکدیگر میتوانند
و فیما بین شاهدی باشد
ای ایجاد
زبان میگوید دران
یاری می نماید
الیدان از خریف
انوار سهیلی
بجانب فرش دگران باز
ایکه بصحت باشی
نیچ پنهان
وحش
جواهر داروئی
بصر
بقوت
بصارت

وکلال باید گذرانید و مثل من با تو همان مثل مطرب ست پادشاه از قبره پرسید که چگونه بوده ست آن حکایت
ملک گفت آورده اند که پادشاهی مطربی داشت خوش آواز و شیرین نواز که بالحان دلفریب پای عقل
از رکیب بیرون بردی و عنان تالک از دست صبر و شکیب بدر کردی بیت از و خوشگوی تر در لحن و
آواز ندید این چنگ پشت ارغنون ساز پادشاه او را بغایت دوست داشتی و پیوسته بسماع نغمات
دل آویز و دستانهای نشاط انگیزش خوشوقت بودی فرد نوای مطربی بشنو که صوت راحت افزایش
بزیر و بم چونا هید آورد در چرخ کیوان را و این مطرب غلامی قابل را تربیت می فرمود و در
سازندگی و نوازندگی تعلیمهای مشفقانه می داد تا اندک زمانه راکار از خواجه بگذرانید و آهنگ سازی و
نغمه پردازی بمقامی رسانید که آوازهٔ قوال غزلش از اندازهٔ تصور و هم و خیال در گذشت و از صوت و صدای
نقش و عملش مسامع جوامع اغزه و اهالی پر گشت مثنوی کردی به ترانهٔ دل آویز بازار نشاط و عیش را تیز
چون گوشهٔ عود ساز کردی ناهید دو گوش باز کردی شاه از حال غلام آگاه شده بتربیت و تقویت او
التفات نمود تا بحدیکه ندیم خاص و مقرب صاحب اختصاص گشت شاه همواره بنغمات فیض بخش که از معجز مسیح خبر
دادی مفتون بودی و بنوای عود عالم سوزش که آتش در دلهای عشاق میزد آهنگ نغم عشرت مینمود
عرق حسد در دل مطرب بحرکت آمده غلام را بکشت و خبر بپادشاه رسید باحضار مطرب فرمان داد و چون
مطرب را بموقف سیاست حاضر گردانیدند سلطان از روی هیبت با او عتاب آغاز کرد و گفت ندانستی که
نشاط دوستان من بدو قسم بودی یکی در صحبت از سازندگی تو و دیگر در خلوت از نوازندگی غلام تو
چه چیز ترا برین داشت که غلام را بکشتی و نیمهٔ نشاط من باطل کردی همین ساعت بفرمایم تا ترا نیز از هماشرت
که غلام را چشانیده بچشانند تا دیگر باره کسی بر مثل این جرأت اقدام ننماید مطرب را از قول شاه سرودی
بیاد آمد و گفت شاها من بد کرده ام که نیمهٔ نشاط پادشاه را باطل کردم اما آنکه پادشاه مرا بکشد و تمام
نشاط خود ضائع میسازد چگونه است پادشاه را خوش آمد و او را نوازش فرموده از کشتن آزاد کرد
و غرض از نیراد این مثل آن بود که پاره از طرب و خوشدلی من بواسطهٔ فرزند نقصان پذیرفته و
تو نیز که ساز فراق مینوازی نزدیک ترشده که پشت امیدم چون قامت چنگ خمیده گردد و سینهٔ پر نجوم

۱۲ مجموعهٔ اسمی پیرارغنون
چون خمیده پشت من چون ارغنون ۱۲
مناجات و کلالت ۱۲
۱۲ نیزه ۱۲ سه
۱۲ سه ۱۲ ای
۱۲ ناهید ۱۲ مالک در
۱۲ بیت ۱۲ ۱۲ ۱۲
۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲
۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲
۱۲

تصور کرد که عزرائیل ست بقبض روح مهستی آمده نعره برداشت و بزاری تمام گفت نظم ملک الموت من
نه مهستی ام من یکی پیرزال مختتی ام کر تو خواهی که جانش بستانی اندران خانه است تا دانی
گر ترا مهستی ست اندر کار اینک او را ببر مرا بگذار بی بلا نازنین شمر او را چون بلا دید در پیر او را
تا بدانی که نیست در خطری هیچکس را ز خود عزیزتری من امروز از همه خلائق مجرد شده ام از اخلاق
منقطع گشته و از خدمت تو چندان توشه برداشتم که راحله قوت من بدان گرانبار شده تحمل بار دیگر ندارد
ع ترسم که تن ضعیف است این بار بر نتابد وکدام جانور را آن طاقت تواند بود که گوشه جگر او را به انگشت
بیداد کباب کرده میوه دلش را بیاد تاراج بر دهند و روشنائی دیده او را در ظلمات فنا افگنند راحت
جانش را از پیش بردارند و من چون از فرزند ارجمند که نور دیده پرنم و سرور سینه پرغم بود برانند شیم دریای
تاسف در موج آمده کشتی شکیبائی را بگرداب اضطراب اندازد و شعله آتش تحیر بالا گرفته متاع صبر و بردباری را
بیکبار بسوزد قطعه اندر جهان منم که محیط غم مرا پایان پدید نیست چه پایان کنار هم گفتم بصبر ساحل دریا
شود پدید اکنون شکست کشتی صبر و قرار هم و با اینهمه بجان ایمن نیستم و بدین تواضع و تملق فریفته شدن
از روش خردمندان دور میدانم لاجرم آیت یا لَیْتَ بَیْنِی وَبَیْنَکَ بُعْدَ الْمَشْرِقَیْنِ میخواهم بیت
وصلی که در و ملال باشد هجران به ازان وصال باشد ملک گفت انچه از جانب تو وقوع یافت اگر بر وجه
ابتدا بودی تحرز و تجنب از صحبت مناسب نمودی ولیکن بر سبیل قصاص کاری کردی و بطریق جزا عملی
بجا آوردی و زبان معدلت نیز همین حکم میفرماید و حاکم انصاف در مقابله چنان فعلی که از فرزند من صادر
شده بچنین مکافات امر نمیاید پس موجب هجرت و سبب نفرت چه تواند بود آخر براندیش که پیش از
ولادت فرزند انیس اوقات و مونس روزگار من تو بودی و چون پسر من از کتم عدم بفضای وجود آمد
مهر پدری اقتضای آن کرد که بدیدار وی انسی پدید آید دران ماده او را با تو شریک کردم و بمجالست تو
دمساز ساختم و وی عمری بر فاهیت می گذرانید م و اکنون که چشم زخم زمان نقصانی بگوهر باصره اش رساند
ذوقی که بدیداری داشتم خلل پذیر شد اما مسرت گفت و شنید و بهجت صدا و ندای تو با قیست چنان
مکن که این نیز بکلی منقطع گردد و مرا بقیة العمر معتکف بیت الاحزان باید شد و با اندوه و ملال و غصه

در وقت نزول بلا و هجوم آفت و عنا جانب مرا فروخواهی گذاشت که هر چند کسی را دوست دارد و
گوید که خود را بر تو ایثار میکنم و بجان در مقام مضایقه نیستم ع جان چه چیز است که بهر تو فدا نتوان کرد لیکن
وقتیکه فتنه حادث گردد و کار بدان رسد که از سر جان برباید ساخت بی شبهه خود را از مضیق آن خطر بعرصه
سلامت خواهد کشید و هیچ نوع نقد هستی را نثار دیگری نخواهد کرد بیت مردی باید که از بلا نگریزد ور بگریزد
از سر جان برخیزد اگر ملاک حکایت پیرزن مستی نشنیده و بر مضمون حال ایشان اطلاع نیافته شاه فرمود که
بازنمای با من که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که زنی کهن سال فرسوده حال دختری داشت
مستی نام ماه تمام از تاب رخسار رخشان او رشک ببرد و مهرجان افروز از عکس عارض دلربایش در عرق خجالت
می نشست مثنوی شیرین سخنی که هوش می برد رونق از شکر فروش ببرد نازی و هزار فتنه در هر
چشمی و هزار کشته در شهر ناگاه چشم زخم روزگار ناسازگار بدان سرو گلعذار رسیده سر بستر بیماری نهاد و
در گلشن جمالش بجای گل ارغوان شاخ زعفران رسته شد سمن تازه اش از تاب حرارت بی آب و شکل پرشکنش
از تب محرق بتاب گشت بیت چو زلف مشک سای عنبر بنش تکسر یافت چشم نازنینش پیرزن گرد سر
دختر میگشت و از روی نیاز و زاری تا چشمی چون ابر نوبهاری می گفت ای جان مادر جان مادر تو را
با دو سر این شکسته در گوشه محنت درمانده خاک پای تو من خود را صد قه سر تو میکنم و نیم جانی که دارم برای
بقای تو فدا میسازم ع گرت درد سری باشد مرا بر گردد سر گردان هر سحرگاه با ناله و آه گفتی خدایا پیرزن
جوان جهان نادیده بخشای و این پیر فرتوت از عمر سیر آمده را در کار او کن مثنوی از عمر من آنچه هست
بر جای تو باد و بعمر او در افزای گرچه شده ام چو موی از غم یک موی مباد از سرش کم بالقصه
پیرزن از انجا که مهر مادری و شفقت مادران باشد روز و شب دعا و زاری میکوشید و جانی که داشت
بلفرزند دلبند می بخشید قضا را ماده گاوی ازان پیرزن از صحرا باز آمد و مطبخ درون رفت و بوی شوربا
سر در دیگ کرده انچه بود بخورد و چون خواست که سر از دیگ بیرون آرد نتوانست گاو بیطاقت شده
همچنان دیگ در سر از مطبخ بدر آمد و ازین گوشه بدان گوشه میرفت پیرزن در وقت باز آمدن گاو
در خانه نبود و از سر این قضیه وقوفی نداشت چون بخانه در آمد و بدان شکل و هیئت چیزی دید که گرد خانه بر می آید

واقتضای مجازات بوده والا مرغی شکسته بال را قوت این کار از کجا تواند بود و چون این صورت از من
در وجود آمده حالا حکم حاکم خرد انیست که بفرمان تو کار نکنم و اعتماد نا نموده بر سن مخادعت و فریب چاه نروم
ع آن به که حذر نمایم از خدمت شاه ملک گفت آنچه گفتی بصدق وصواب مقرون بود و بفواید حکمت
و عوائد فضیلت مشحون من میدانم که مجوای البادی اظلم گناه پسر من بود که بی سابقه جرمی بجنایتی تر اقبل آورد
و تو بر سبیل مکافات که جزاء سیئة سیئة مثلها عوض راست کردی و همنوز منت دارم که بر قتل او اقدام ننموده
و همین به نقصان باصره او پسند کرده اکنون نه ترا کراهتی متوجه ست و نه مرا آزاری باقی قول مرا باور کن
و بیهوده در مفارقت و مهاجرت مکوش و بدانکه من انتقام را از معایب مردان می شمارم و عفو را از هنرهای
جوانمردان می شناسم هرگز دست رد بر پیشانی هنر نخواهم زد و در وی قبول بجانب عیب نخواهم آورد بلکه
مدعای من آنست که در مکافات بدی نکوئی کنم و اگر از کسی ضرری بمن عائد شود در برابر آن نفعی بوی
رسانم ربا عی ما عادت خود بهانه جوئی نکنیم جز راست روی و نیک خوئی نکنیم آنها که بجای ما بدیها
کردند گر دوست بجز نکوئی نکنیم قبره گفت بازآمدن من هرگز ممکن نیست که خردمندان از مصاحبت
یار مستوحش پهلوتهی کرده اند و در تصانیف بزرگان مذکورست که مردم آزرده را هر چند لطف و دلجوئی
زیادت واجب دارند و اکرام و احسان به نسبت ایشان فریضه شناسند بدگمانی و نفرت بیشتر شود
و بران تقدیر احتراز لازم باشد قطعه عزیز من چو از روی کسی را مراعاتش مکن نامی قوانی که هر چند
از تو خدمت بیش بیند مرا در ایمش گردد بدگمانی ملک گفت ای قبره ازین کلمات درگذر که تو مرا بجای
فرزندی بلکه عزیز تر دانسی که مرا با تو تا هیچکس از خویشان و متعلقان نیست کسی به نسبت کسان
خود بدنیند یشد و با مخصوصان در مقام انتقام و مخاصمت نباشد قبره گفت حکما در باب اقربا سخن گفته اند
و هر حال هریک به تفصیل باز نموده و برین منوال فرموده که مادر و پدر بمثابه دو ستاره اند و برادران بمثابه
رفقا و یاران و خال و عم در مرتبه آشنایان و زن در مقام هم صحبتان و دختران در موازنه خصمان و سایر خویشان
در مرتبه بیگانگان اما پسر را برای بقای ذکر خواهند و بانفس و ذات خویش یکتا شناسند دیگر برادر در حرمت و
عزت با او شریک سازند و من هرگز ترا بجای پسر نتوانم بود و بر تقدیر آنکه مرا بجای فرزند داری در

از خاک آستان حرم تو تیای کشم بیت روم بکوی وی و سر بر آستان فگنم غبار خاک درش تو تیای دیده کنم وزدان بیرحم بدان سخن التفات ننموده بقتل وی شمشیر کشیدند بیچاره متحیر وار بهر طرف می نگریست وچنانچه رسم فرومانده گان باشد یاری و مددگاری میجست دران بیداری پر وحشت و صحرای با هول و هیبت هیچ متنفسی بنظر وی درنیامد مگر آنکه بر زیر سر ایشان جوقی کلنگان می پریدند دانادل آواز داد که ای کلنگان درین بیابان بدست ستمگاران گرفتار شده ام و جز حضرت عالم السر والخفیات کسی از حال من خبر ندارد شما کینه من ازین جماعت بخواهید و خون من از ایشان باز طلبید وزدان بخندیدند و گفتند چه نام داری گفت دانادل گفتند باری دل تو از دانائی هیچ خبر ندارد ما را معلوم شد که تو بی عقلی و هر که عقل ندارد در کشتن او زیاده وبالی نخواهد بود دانادل گفت سوف ترى اذا انجلى الغبار درینجا نکته واز مکافات بگوش شما فرو می خوانم و شمه از مجازات عمل بنظر شما در می آرم ولیکن گروهی که صفات صم بکم عمی فهم لایرجعون لازم ذات ایشان ست ازین معنی چه خبر دارند بیت اگر گوش دارد خداوند هوش ازین سان سخنها خوش آید بگوش چندانچه دانادل میگفت گوش هوش ایشان از استماع سخن حق بی بهره بود و باصره بصیرت شان مشاهده جلوات جمال حقیقت نمی نمود او را بکشتند و مالش را ببردند و چون خبر کشتن او باهل شهر رسید ملول گشته بر فوت او تاسفها خوردند و پیوسته طالب آن بودند که مگر کشندگان او را بیابند آخر الامر بعد از مدت بعید بیشتر اهل شهر روز عید بمصلی حاضر شده بودند و کشندگان دانادل نیز درهمان مجمع گوشه گرفته در اثنای آن فوجی کلنگان از هوا در آمده بالای سر وزدان پرواز میکردند بنوعی آواز میدادند که از شغب و فغان ایشان خلق از اداء واذکار خود باز می ماندند یکی از ان وزدان بخندید و بر سبیل استهزا با یار خود گفت همانا که خون دانادل را می طلبند قضارا یکی از اهل شهر که در جوار ایشان بود این سخن بشنید و دیگری را اعلام داده هم در ساعت بحاکم آنها کردند و ایشان را گرفته باندک مطالبه معترف شدند و مکافات خون ناحق بدیشان رسیده بقصاص رسیدند قطعه

بزه که تیر لعنت جاوید را نشانه نشد ... که در زمانه بی اعتبار طرح ستم

خیال نیست که خود عبرت زمانه نشد ... و این مثل برای آن آوردم تا ملک را معلوم گردد که جراحت من و زخم شاهزاده به تقاضای مکافات

و مرکب همت جز در ساحت ملازمت این حضرت نشاید تاخت و گمان آن بود که در سایهٔ عنایت تو
چون کبوتران حرم مرفه و فارغ البال توانم بود و در مرده مروت سعی نموده بمرتبهٔ صفا توانم رسید اکنون که
خون پسرم در حریم سلطنت چون قربانی حاجیان مباح داشتند چگونه مرا از روی طواف این خانه باقی ماند
و با این همه اگر دانستمی که جان شیرین را عوض ست لبیک زنان احرام حرم خدمت گرفتمی لیکن بیت
مرغی که رمیده گردد از دام من بعد بدانه کی شود رام و دیگر حدیث لایلدغ المؤمن من جحر واحد مرتین
بصحبت پیوسته مرد زیرک باید که یک چیز را دو بار نیازماید و از زخم جانوری دو بار گزیده نشود فرد
نشنودی این مثل را که ارباب عقل گفتند من جرب المجرب حلت به الندامة و بر ضمیر منیر ملک روشن
ست که مجرم را امن نباید زیست که اگر در عقوبت عاجل توقفی رود عذاب اجل متوجه خواهد بود و اگر
بسا عدت نخبت بلند از ان بجهد اولاد و اجفا دیرا تلخی نکال آن بباید چشید و خواری عقاب و بالش باید
دید چه طبیعت عالم صفت مکافات را متکفل ست و طینت روزگار خاصیت مجازات را متضمن چنانکه
پسر ملک با بچهٔ من عذری اندیشید و از من بی اختیار بلکه بطریق مکافات الهی بوی رسید و ممکن نیست
که کسی از ساغر ستمکاری جرعهٔ نوشد بخار بلا مبتلا نگردد و در چمن اعمال نهال بیداد بنشاند ثمرهٔ عقوبت
و عذاب بر ندارد بیت ابلهی را که تخم حنظل کاشت طمع نیشکر نباید داشت و دیگر ملک حکایت
دانا دل و دزدان استماع نکرده است در سیدن مکافات بدزدان بسمع شریف نرسیده ملک رسید که
چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که در شهر رقه درویشی بود با خلاق پسندیده و آداب
ستوده آراسته و نهال اقوال و افعالش با زیور مکارم اوصاف و محاسن عادات پیراسته و بواسطهٔ آنکه دلی داشت
بحقایق معرفت دانا او را دانا دل گفتندی و اهالی آن شهر او را دوست داشتندی بیت آنرا که کمال
معرفت شد حاصل هم مونس جان باشد و هم مرهم دل وقتی از اوقات متوجه زیارت بیت الحرام شد
و بی رفیقی و همدمی روی براه آورد و همی و زدان بوی رسیدند و بگمان آنکه با و مال بسیار ست قصد کشتن و
کردند دانا دل گفت با من از مال دنیا چندان چیزی پیش نیست که توشهٔ راه حج تواند بود اگر غرض شما بدان مقدار
حاصل میشود مضایقه نیست مال ببرید و مرا بگذارید تا بطریق توکل و تجرید این راه را بسر برم و دیده انتظار کشیده را

وقوم حرم کما ست دانا
حرم امن فضای و حرم رحمان است
لا اعد علیه آزار سلم و حیوان
ق ۱۲ چه شکار باشد ان
در حرم حرام است ۱۲ شتن
کردن و بقا بحجوت ۱۲ ای مقصود
بنو فلان فلانا ذا ۱۲ ای والاتقا
الیه و هذا بوالاصل
الاستعمال فی القصد ای
فشنگ و حج کردن
یقال حج البیت فلانا
و حج علی فلان ۱۲
و حجان و حج ازرک کما یقال

اگر بگوشه و توشه خود قناعت میداشتی امروز بدین بلا مبتلا نگشته ازین قصه غصه نمی کشیدی و حکما گفته اند
بیچاره کسی که بصحبت جبّاران درماند که زمام عهد ایشان سخت سست بود و بنای وفای ایشان سخت سست
ضعیف افتاده همیشه رخسار مروت را به آسیب جفا خراشیده دارند و سرچشمهٔ فتوت را بخاک بدعهدی
و ناانصافی اینباشته سازند نه اخلاص و مصاحبت نزدیک ایشان حرمتی دارد و نه سابقهٔ خدمت و
رابطهٔ ملازمت قدری و قیمتی بیت برای خدمت آن کس که نشناسد حق خدمت ✣ مکن اوقات
خود ضایع که نه مزدست و نه منت عفو جرائم را که صفت آزادمردان ست در مذهب انتقام ناروا
و حرام تفاسد و حق ناشناسی را که سمت اهل کفران ست در شرع نخوت جائز و مباح پندارند آخر از
صحبت جمعی که سوابق خدمت مخلصان فراموش کنند چه فائده توان گرفت و در ملازمت گروهی که
رابطهٔ محبت بی غرضان را از یاد بگذارند چه سرمایهٔ حاصل توان کرد فرد حیف ست که در زمرهٔ مردان
بریش نام آنرا که حق صحبت یاران نشناسد و من باقوی در آمیخته ام که در جانب خود دار تکاب کارهای
بزرگ را حقیر شمرند و از طرف دیگران اندک سهوی را بسیار شناسند فرد عیب خود را بهتر باز نمایند و گر
هنری هست تو اعیب عظیمش خوانند و من باری فرصت مجازات و زمان مکافات فوت نخواهم کرد
و تا کینه بچه خویش ازین ظالم پیرحم و ستمگار خونخوار که همزاد و همنشین و مونس و قرین خویش را بموجبی
بکشت و همخانه و همخوابه را بی سببی هلاک کرد باز نجویم آرام و قرار نخواهم گرفت بیت بیک سوزنم مهر
و از رم را بجوش آورم کینهٔ گرم را پس آنگه بی محابا بر روی ملک زاده جست و چشم جهان بین
آن قرة العین سلطنت برکند و پرواز نموده بر کنگرهٔ کوشک نشست خبر بشاه رسید برای چشم پسر
گریها کرد و خواست که بحیلت مرغ را در دام فریب آورد و در قفس بلا محبوس ساخته انچه سزای او باشد
تقدیم فرماید پس زیر کوشک آمده در برابر قبره بایستاد و گفت ای مونس روزگار ازین بلا فرو بر آئی
که تو بجان ایمنی ع گر ز دست زلف مشکینت خطائی رفت رفت حالا صحبت مرا برهم مزن
و نهال عیش مرا پژمرده مساز قبره گفت ای ملک متابعت فرمان تو بر همگنان فرض ست اما من بدقی
در هاویه تامل سرگردان شده بسر این اندیشه رسیده بودم که بقیهٔ عمر کعبهٔ آمال و قبلهٔ اقبال جز درگاه شاه نباید جست

بر صفحات حال وی درخشان قطعه مهی بر اوج سپهر کمال طالع شد که کس ندید چنان ماه در هزاران
سال خجسته طالع و روشن دل و مبارک پی فرشته طلعت و نیک اختر و همایون فال ازان همال
شرف تازه گشت گلشن ملک چنانکه تازه شود برگ گل زباد شمال چندانچه بچهٔ قبره می بالید
شاهزاده نیز نشو و نمای یافت و ایشان را بایکدیگر الفتی عظیم افتاده بود پیوسته ملک زاده با آن
مرغک بازی کردی و هر روز قبره بکوهها و بشهار رفتی و از میوها که مردم آنرا ندانستندی و اگر دانستندی
بدان رسیدن نتوانستندی وو عدو بیاوردی یکی ملک زاده را دادی و دیگر بچهٔ خود را خوراندی
کودکان بدان متلذذ گشته به نشاط و رغبت میخوردند و اثر منفعت آن هر چه زودتر در قوت ذات
و تقویت جسم ایشان مشاهده میرفت چنانکه در اندک مدت بسیار بیالیدند فرو گشتند سر بلند نشو و
نمای خویش چون سبزهٔ تر از اثر فصل نوبهار و قبره را بوسیلهٔ آن خدمت هر روز جاه و رفعت زیادت
میشد و ساعت بساعت قرب و منزلت می افزود و یکچندی برین بگذشت و زمانه بسی اوراق سفید
و سیاه لیل و نهار در نوشت قبره غائب بود بچه را او در کنار شاهزاده جست بسر پنجهٔ خشونت دست
او را ریش گردانید آتش خشم در اشتعال آمده شاهزاده را بغرقاب خفت خفت و حدت افگند تا خاک
در چشم مردی و مروت زده حق الفت و صحبت قدیم را بر باد داده پای او گرفته کرد سر بگردانید و چنان
محکم بر زمین زد که فی الحال با خاک برابر گشت و در شکنجهٔ هلاک ناچیز شد فرد و دریغا که شاخ گل نوشگفته
فرو ریخت از تند باد خزانی چون قبره باز آمده بچه را کشته دید نزدیک بود که مرغ روحش از قفس قالب
پرواز کند از هول آن واقعه نمودار قرع اگر در رویش پدید آمد و از وقوع آن هاله اثر اندوه در سینه اش
کالنقش فی الحجر جای گیر شد فریاد و نفیر بمنزل ماه و تیر رسانیده می گفت بیت ده که کحل
روشنی در چشم عالم بین نماند برگ عیش و شادمانی در دل غمگین نماند بعد از جزع بسیار
و فزع بیشمار با خود اندیشید که این آتش بلا تو افروخته و متاع فراغت را بغوغای محنت تو
بفروخته ترا درین خاری یا بر سر دیواری آشیانه ها بایستی ساخت با حرم سرای سلطان
چه کار داشتی و بترتیب بچهٔ خود مشغول شده با بابکی پسر پادشاه چرا مشغول شدی

تخمیشش بالا رقم یافت
۱۲ ۱۲ از شواری و صورت
ماه ۱۲ ۱۲ با کسرت جبین
با لطم کوزنگ چاه با لغ
تن اگر شتن من با سیمین
خهو جسم و زوال اهل حکمت
جسم استاد بسته در سر ابات
و ترو تکلمان چرخی ست
و کبد از دو چه زند با پشت ۱۲
بر ۱۲ ش ایسته کرجا آورد
۱۲ شه بارگاه سلطان ۱۲
۱۲ الف و نشر غیر مرتب ۱۲
۱۲ چون نقش سنگ ۱۲
۱۲ نام ستاره در آسمان

از ابتدای آفرینش کاروان هر که بفیض روح قدسی مستظهر باشد و بمدد عقل کل مستمسک بود در هر آئینه در کارها احتیاطی هر چه تمامتر واجب بیند و مواضع خیر و شر و مواقع نفع و ضرر نیکو بشناسد و بر دو پوشیده نماند که از دوست آزرده و قرین رنج دیده پهلو تهی کردن بسلامت نزدیک تر است و از مکامن مکر کینه گوش و غوایل عذر گندم نمائی جو فروش تجنب نمودن موجب ایمنی از خطر خاصه که تغییر باطن و تفاوت اعتقاد او بچشم خرد معاینه بیند و دغدغهٔ دل و خدشهٔ ضمیر او بنظر بصیرت مشاهده نماید **مثنوی** چو آزرده شد خصم ایمن مباش خراشیده را هست قصد خراش گر اول درآید بلطف و خوشی در آخر بسی محنت از وی کشی و هر که از اهل کینه علامت عداوت فهم کرده باشد باید که آزار محمل نیکو پیدا نسازد و بچرب زبانی و تلطف فریفته نگردد و جانب هشیاری و بیداری و عاقبت اندیشی فرو نگذارد چه اگر خلاف این معنی از وی در وجود آید تیر آفت را از جان هدفی ساخته باشد و آتش بلا را در ساحت سینه برافروخته **بیت** این معنی از خصم محنت های بسیار آورد تخم غفلت هر که کار در رنج دل بار آورد از جملهٔ حکاماتی که در ینباب بر دفتر خاطر اولوالالباب مرقوم شده حکایت این مدین و قبره مزینت جمال و مزید کمال دارد شاه پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که ملکی بود نام او ابن مدین با همتی عالی و رای روشن قصر رفیع القدر سلطنت را بسعی معمار شوکت بقیه و سماک رسانیده و بنای وسیع الفضای مکرمت را بمدد مهندس حشمت از ذروهٔ فلک الافلاک گذرانیده **بیت** ملک کوکبه شاه جمشید بخت فلک مرتبه ماه و خورشید تخت و با مرغی که او را قبره خوانند انسی تمام داشت و آن مرغی بود با حسنی کامل و نطقی دلکشا و صورت مطبوع و هیئت زیبا همواره ملک با او سخن گفتی و بجواب های شیرین و مثل های رنگین او منبسط گشتی **مثنوی** سخن های زیبای رنگین خوش ست حکایات شیرین بسی دلکش ست کسی را کز نیها بود بهره مند کندش بزرگان و شاهان پسند قضارا قبره در کوشک شاه بیضه نهاده بچه بیرون آورد ملک از غایت دل بستگی فرمود تا او را بسرای حرم برند و ملازمان حرم سرای را حکم شد تا در تعهد او و بچه او غایت جهد بجای آرند و همان روز با دشاه را پسری آمد انوار نجابت از ناصیهٔ او تابان و شعاع سعادت

و هر یک روبا وای خود نهاد ندو خردمند روشن رای را ازین حکایت فائده آنست که فرصت صلح با دشمن
بوقت حاجت فوت نکند و پس از حصول غرض از مراعات جانب احتیاط غافل نباشد سبحان الله
موش با عجز و ضعف خود چون انواع آفات بد و محیط گشت و دشمنان غالب و خصمان قوی گرد او
در آمدند بدقائق حیل تمسک جسته یکی از ایشان را در دام موافقت کشید و وسیلهٔ محبت وی از خرابی
سبل محنت ایمن شد و بوقت مجال از عهدهٔ عهد بیرون آمده آداب خرم و دور اندیشی بجا آورد اگر اصحاب
خرد و کیاست ارباب فطنت و فراست این تجارت را نمودار عزائم خویش گردانند و در تقدیم مهمات
این اشارت را مقتدای راه خود سازند هر اینه فواتح و خواتم کار ایشان بمزیت و دستگاهی مقترن و متصل
باشد و سعادت عاجل و کرامت آجل بروزگار فرخنده آثار ایشان واصل و متواصل گردد قطعه
هر انکسی که کند پیروی اهل خرد بهیچ وجه ملالی بحال او نرسد باب تجربه چون گرد فتنه بنشاند
غبار نقص بروی کمال او نرسد بنای رفعت اگر بر اساس خرم نهاد خلل بر مرتبهٔ جاه و جلال او نرسد

باب هشتم در احتراز کردن از ارباب حقد و حسد و اعتماد ننمودن بر تملق ایشان

رای جهان آرای حکیم فرخنده رای گفت فردای چو صبح آخرین سر تا بپا صدق و صفا وی چو
عقل اولین پا تا بسر فضل و هنر به تقریری از وصمت و عیب مبرا و توجهی از سمت شک و ریب معرا بیان
فرمودی مثل کسی و دشمنان غالب و خصمان قاهر متوجه او گردند و از هیچ جانب راه گریز نیابد و ممر خلاص متصور
نباشد و او یکی از ایشان استظهار جسته قاعدهٔ صلح را تمهید دهد و بعد مصالحت او از مضرت دیگران بر بد و از
خطر مخافت و فتنه و آفت این گردد و عهد خود دران واقعه با دشمن بوفا رسانیده نفس خود را از و نیز
صیانت نماید و ببرکت خرم و میامن خرد از گرداب آفات بسباحل فوز و نجات رسد اکنون التماس
آن دارم که باز گوید داستان اصحاب حقد و عداوت که از ایشان احتراز و اجتناب نیکوتر با انبساط
و اختلاط بهتر و اگر یکی از ایشان گرد استمالت برآید و داعیهٔ ملایمت از وی سر بزند بدان التفات باید نمود
یا آنرا مطلق در ضمیر جای نباید داد برهمن گفت فردای چو وهم از افتتاح از مایش دوربین وی چو عقل

مقدمه الترجمه بعرض علی المصدر کان قال و بری المومن السوء بارة و الوجه تقول بجان من کذا و ا تعجب منه و اتمام عون لا یخفی و فیه اثنا عشر ۱۲ ص ۵۲ بالکسر کینها حاقد ج حقد ۱۲ ص ۵۳ بلوی کردن طلاق بکسر تین و الشین به کوتاک بمثال تملقه و تملق له و تودد الیه و تلطف ۱۲ ۵۴ و آن جمع است مسئله

از باد و ورود ات و در ۱۲ فیزی جمع افعال خود ۱۲ ۵۵ عقل اول ممکن ۵۶ بازات و واجب بالغیر و معلول اول و اجب الوجود تعالی شانه است ۱۲ ۵۷ بالضم عیب ۱۲ ۵۸ بالفتح رستن و فیروزی و بالکسر رسیدن بخوبی و بلاک شدن ۱۲

وحشتی موافقت ایشان را دست بدارند و هیچ خردمند از ابر عداوت عمل نکند اما چون فائدهٔ منقطع گشت
ترک مواصلت بصواب نزدیک تر نماید قطعه هر که از و فائده میرسد دیدن او راحت جان و دل ست
وانکه از و فائده نتوان گرفت صحبت او اضرری عاجل ست و دیگر آنکه اصل خلقت من و تو
بر معاداة سرشته شده و آوازهٔ دشمنی ما و شما باستماع رسیده و در طبایع قرار یافته و بر دوستی
که بضرورت بجهت رواشدن حاجتی حادث گشته باشد چندان تکیه نتوان کرد و آنرا زیادت وزنی
نتوان نهاد که چون غرض از میان برخیزد هر آینه بقرار اصل باز رود چنانکه آب مادامیکه بر سر آتش
داری گرم باشد و چون از آتش باز گیری همان سرد گردد که بوده و همه کس دانند که هیچ دشمن موش
را زیانکار گربه نیست و من ترا بخود هیچ اشتیاقی نمیشناسم بجز انکه میخواهی که از خون من بناشتا شربتی مرتب
کنی و گوشت من بجای نهاری بکار بری و هیچ تاویل نشاید که من بتو فریفته شوم و بدوستی تو مستظهر
و مستوثق گردم ع گربه را با موش کی بود دست مهر مادری گربه گفت این سخنان از روی جهد
میگوئی یا فی نفس الامر هزل و مطایبه میکنی موش جواب داد ع در جان بازی چه جای بازی
باشد این سخن از روی تحقیق میگویم و به یقین میدانم که بسلامت آن نزدیک تر ست که نا توانی
چون من از صحبت توانائی چون تو احتراز کند و مرد عاجز از مقاومت دشمن قادر پرهیز کند که اگر بخلاف
این اتفاق افتد زخمی رسدش که بهیچ مرهم علاج نپذیرد بیت هر آن کهتر که با مهتر ستیزد چنان
افتد که هرگز بر نخیزد حالا مصلحت وقت دران می بینم که من از تو بر حذر باشم و تو از صیاد محترز باشی
و پس ازین میان من و تو صفای عقیدت معتبر ست و بنای مخالصت بر نشانند روحانی و تعارف
جانی بهتر بیت چون میان من و تو قربت جانی باشد چه تفاوت کند از بعد مکانی باشد +
برهمین اختصار باید نمود که اجتماع محال ست و نقطهٔ اتصال خارج از دائرهٔ قیل و قال گربه اضطراب
آغاز کرده جزعی مشتمل بر آب دیده و فزعی منطوی بر سوز سینه ظاهر گردانیده گفت قطعه زهم
بریدن یاران به تیغ ناکامی چو هست عادت دوران مرا چه تا دانست به بین مفارقت
جان زتن چگونه بود بجان دوست که هجران هزار چندانست برین کلمه یکدیگر را وداع کردند

۱۲ اسب تیز رو ۱۲ شتاب آهنگ ۱۲ اسب بردباری ۱۲ اسب قوی عامل ۱۲ ناسر شوریدگان ۱۲ گربه دول ۱۲ گرد و غبار ۱۲ خورد ۱۲ گرد و غبار ۱۲ ظلام از زخم ۱۲ از شتاب ورزد ۱۲ از دست ۱۲ فشود ۱۲ جنب ۱۲ شتاب ۱۲ مایل ۱۲ ۱۲ ۱۲ با تحریک ترس ۱۲ از راع ۱۲ عاجلت ۱۲ ۱۲ ۱۲

وسر دیگر در پای خویش محکم سازم تا چون برلب آب آیم و رشته بجنبانم تو از حال من واقف گردی
و اگر تو نیز بدر زاویه من تشریف آری هم بتحریک رشته مرا آگاهی حاصل شود از جانبین برین قرار
دادند و عقد محبت بدین رشته استحکامی یافت و همواره از حال هم یکدیگر را خبر بودند روزے موش
برلب آب آمد تا غوک را طلب داشته اساس صحبتی افگند ناگاه زاغی چون بلای ناگهان از هوا فرو پرید
و موش را برداشته روی ببالا نهاد رشته که در پای موش بود غوک را از قعر آب برآورد و چون دیگر سر رشته
که در پای غوک محکم بود در هوا سرنگون شد زاغ میرفت موش در منقار گرفته و پایان تر از ان غوک
نگونسار آویخته مردمان آن نقش بوالعجب می دیدند و برسبیل طعن و طنز گفتند عجب حالیست که زاغ
برخلاف عادت غوکی را شکار کرده هرگز غوک شکار زاغ نبوده غوک فریادی کرد که حالا هم غوک شکار
زاغ نیست ولیکن از شومی مصاحبت موش بدین بلا گرفتار و مبتلا شده و هزار چندین سزاے
کسی ست که با غیر جنس مصاحب گردد بیت ای فغان از یار ناجنس اے فغان همنشین
نیک جوئیدای مهان وایراد این مثل آن فائده دارد که کسی را با غیر جنس خود نباید پیوست تا
چون غوکی برشته بلا آویخته نشود و مرا خود داعیه آن نیست که با جنس خود درآمیزم تا به ناجنس چه رسد
مثنوی تو عزلت جوی دور از انجمن باش رفیق خویشتن هم خویشتن باش
گشت سیمرغ یکی مرغیست و خواندش بسے مرغ گر به گفت چون داعیه صحبت نداشتی
در بدایت حال آن همه تملق چرا کردی و بوعده دوستی مرا صید خود گردانیدی و چون پای بند دام دوستی
شدم رشته مواصلت قطع میکنی و طرح مهاجرت می افگنی رباعی ساقی بوفا سر سبو بختادی
چون مست شدم جام زکف بنهادی چون دردے ہجر خواستی داد آخر اول می صافیم چرا می دادے
موش جواب داد که دران محل مرا بتوا حتیاج بود و عاقل اگر در رنجے افتد که خلاص ازان باهتمام
دشمن امید توان داشت هرآینه گرد تلطف برآید و در اظهار آثار مودت کوشد و پس ازان اگر ضرر
تصور کند از صحبت او تجنب نماید و آن نه از روی عداوت و انکار باشد یا از راه نفرت و استکبار
چنانچه بچگان بهائم برائے شیر از پے مادران دوند و چون از شیر خوردن فارغ شوند بی مناقشه

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

آشنائی تو گرنیرانم و هرکه با غیر جنس خود درآمیزد بدو آن رسد که بدان غوک رسید گر به پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که موشی برلب چشمهٔ وطن گرفته بود و در پای درختی سرمنزلی ساخته و غوکی نیز درمیان آب بسر می برد و گاه گاه بکسب هوا بکنار چشمه می آمد روزی برلب آب آمده بنغمهٔ دل خراش صدای می کرد و از خود بلبلی هزار داستان برساخته با آوازنا خوش مرغ دلها را از قفس قالب می رمانید فرد

اگرچه صوت دل آزار ناملایم داشت ولی اصول ادا در کمال زشتی بود

در آن حال موش در گوشهٔ مقام خود بزمزمه مشغول بود راست که نعرهٔ شورانگیز غوک شنید متحیر شده با آهنگ تماشای خواننده بیرون آمد و بسماع نغمات او مشغول شده دستی برهم میزد و سری می جنبانید غوک را آن اطوار که نمودار تحسین کردنی می نمود خوش آمد و با موش طرح آشنائی افگند زبان خرد او را از مصاحبت ناجنس منع میکرد و هوای ملیح ادا برمتابعت موش میداشت القصه باهم خوش برآمده همواره مصاحب بودندی و حکایات خوش و روایات دلکش بریکدیگر خواندندی مثنوی نرد دل باهد گری باختند وزو ساوس سینه می پرداختند غوک نزد موش دل شاد آمدی پنج شش ساله قصه اش یاد آمدی جوش نطق از دل نشان دوستی است بستگی نطق از بی الفتی ست موش روزی با غوک گفت که من وقتها مینخواهم که با تو راز گویم و غمی که در دل دارم باز رانم و تو دران محل بزیر آب قرار داری بیت آنجا که توئی آمدن من مشکل است و اینجا که منم هزار مشکل در دل چندانکه نعره میزنم از آواز آب نمی شنوی و هرچند فریاد میکنم از غوغاے غوکان دیگر استماع نمیکنی حیله باید کرد که چون من برلب آب آیم تو واقف شوی و بی آنکه نعره زنم از آمدن من آگاه گردی غوک گفت راست میگوئی من نیز بارها درین اندیشه افتاده ام که اگر یار من برلب آب آید من در تنگ این مشمه چگونه آگاه شوم و از عهدهٔ انتظار او که برای دیدار من کشد چسان بیرون آیم و گاه باشد که من نیز بدر سوراخ می آیم و تو از جانب دیگر بیرون رفته مدتی منتظر میباشم خواستم که از نیمغی با تو شمه درمیان نهم تو خود بکرامتی که داری این صورت اظهار کردی و بصفای باطن مکنون ضمیر مرا ظاهر ساختی اکنون تدبیر این قضیه هم تعلق بتو دارد ع ذهن لطیف تو همه فکر نکو کند موش گفت مرا در تدبیر بدست افتاده است و چنان صواب دیده ام که رشته دراز پیدا کنم یک سر بر پای تو بندم

بیان ادا کنم فرد هم تازه رویم هم خجل هم شادمان هم تنگدل کز عهده بیرون آمدن نتوانم این انعام
را موش همچنان برحواشی بساط تحاشی می گردید واز صاحب مصاجت پهلو تهی کرده روی بجانب
وحدت ووحشت می نهاد ودرقعر این مثل بدفتر خیال می کشید که هذا زمان العقوق لا اوان الحقوق
باواز حزین میگفت چه زیبا گفته اند قطعه روزگاریست که از غایت بیداد ورو نیست ممکن که
کسی راسر وسامان باشد چشم نیکی زکه داریم بعهدی که درو گرکسی بدنکند غایت احسان باشد
مرابر خاطر آن میگذرد که زمان خلوت ست وروزگار فراغت ومن بعد ازین سر صحبت کسی ندارم ودرسم
مخالطت با ابنای جنس زمان فرو میگذارم ع گرهمدمم آرزو کند همدم خویش گربه گفت دوری مکن
وویدار ازمن دریغ مدار وحق دوستی وحرمت آشنائی ضائع مگردان که هرکه بعهد بسیار دوستی بدست
آرد بیموجبی باسانی از دائره محبت بیرون گذارد از نتائج یاری محروم ماند ودیگر دوستان ازوی ناامید شده
ترک مودت گیرند بیت بدکسی دان که دوست کم دارد بدتر آن کو گرفت وبگذارد وترا برمن
منت جانی ثابت ست واز برکت تو مرا نعمت زندگانی حاصل وعهد محبتی که درمیان آورده ام از
تعرض انفصال مصئون خواهد بود ومیثاق مودتی که بسته ام از مضرت نقص محروس خواهد ماند فرد
توان شنید نسیم وفا وعهد قدیم زهر کلی که دمد تا قیامت از گل ما ومادام که عمر من باقی ست حقوق
ترا فراموش نخواهم کرد ودرباب مکافات عمل تو یا احسان واکرام جهدی که امکان دارد مبذول
خواهم داشت فرد شکر کرمت که همچو گل تو بر توست سوسن نیم وبصد زبان خواهم گفت +
هرچند گربه ازین باب سخنها درمیان آورد وسوگندهای عظیم یاد کرد وخواست تا حجاب مجانبت از
میان بردارد وراه مواصلت گشاده گرداند البته مفید نیفتاد وموش جواب داد که هرگاه عداوت
عارضی باشد بمجرد آمیختگی وتلطفی که ازجانبین پدید آید مرتفع میتواند شد ودران محل انبساط ومزاجت
ازعیوب محسوب نمی افتد اما چون دشمنی ذاتی باشد اگرچه بظاهر بنای دوستی را ارتفاع دهند بران اعتماد
نتوان کرد واز نگاهداشت ومراقبت احوال دقیقه فرو نتوان گذاشت که مضرت آن بسیار وعاقبت
آن وخیم ست بس همان به که چون نسبت عصمیت درمیان نیست تو دل ازصحبت من بدار که من خوج دیجان از

خویش میکوش مکن قانون حکمت را فراموش کسی کو کار بر بنیاد سازد بنای عقل را آباد سازد
گربه گفت ای موش تو بغایت زیرک و دانا بوده و من پایه ترا در خردمندی تا این غایت نمی دانستم
و مقدار دانش و هنر تو بدین درجه نمی شناختم و مرا ازین سخنان بهره مند گردانیدی و مفاتیح ابواب تجربه
و کیاست بدست من باز دادی اکنون می خواهم که اعلام فرمائی از آن صورت که هم بند من کشاده شود
و هم تو بسلامت مانی و تقریر نمائی که آن بر چه وجه تواند بود موش بخندید و گفت ع هر کجا در دیست
درمانش مقرر کرده اند خیال من آنست که بندهای ترا برم و یک عقده که اصل البابست از برای
گرد جان خود نگاهدارم و فرصتی طلبم که ترا کاری از قصد من فریفته تر پیش آید و بمن نتوانی پرداخت و
فراغت آن نباشد که رنجی بمن رسانی پس آن عقد را نیز ببرم تا ترا از بند و مرا نیز از گزند خلاصی روی
نموده باشد گربه دانست که موش در کار خود کامل ست و بر فسون و فریب از راه نخواهد رفت ناکام بدان اندیشه
راضی شد و موش عقدها بر یدو یکی که عمده بود بر قرار بگذاشت و آن شب تا بافسانه بپایان رسانید ندچند که
عنقای سحر در افق مشرق بپرواز آمد و بال نور گستر خویش بر اطراف عالم گسترده بیت فلک تیغ مهر
از میان برکشید شب تیره دامن از و در کشید صیاد از دور پدید آمد موش گفت وقت آنست
که از عهده عهد بیرون آیم و آنچه ضامن شده بودم بتمامی ادا کنم و گربه را چون دیده بر صیاد افتاد هلاک
خود را یقین کرده انتظار قتل می کشید که موش عقده باقی را ببرید گربه را از هول جان یاد موش
نیامده و پای کشان بر سر درخت رفت و موش از چنان ورطه خلاص یافته در سوراخ خزید صیاد
رشتهای دام گسسته و گربها بریده دید حیرت بر و مستولی شده بقیه را برداشت و نا امید بازگشت زمانی
برآمد موش سر از سوراخ بیرون کرده گربه را از دور بدید تر سید که نزدیک آورد و گربه آواز داد ع
نادیده مکن چون دیده باشی مارا احتراز چرا می نمائی و اجتناب از چه روا میداری و مگر نه دانسته
که دوستی بسیار عزیز بدست آورده و برای اولاد و احفاد و اصحاب و احباب خود ذخیره نفیس حاصل
کرده بیشتر آمی تا مکافات نیکوئی ترا بموت خویش بجای آرم و مجازات مردی و مردانگی خود را نجو بتر
وجهی مشاهده کنی و من نمیدانم عذر الطاف تو بکدام زبان خواهم و شکر اشفاق و اعطاف ترا بکدام

فرو هرکس که در وفای تو سوگند بشکند جان و دلش بزخم حوادث فگار باد اما آنچه از خلجان خاطر
باتو گفتم مراد در مقام تانی و تامل دارد وگرنه حاشا که من بعهد وفا نکنم و ترا ازین بند رهائی ندهم گربه گفت
مضمون خاطر خود با من بازگوی تا من نیز بنظر تدبیر دران نگرم و پایهٔ خرد و اندازه دانش تو معلوم کنم موش
گفت اندیشه من آنست که دوستان دو نوع باشند اول آنکه بصدق کامل و رغبت تمام و میل خاطر بی شائبهٔ
غرض و طمع و بی منقصت ریا و سمعه بجانب موالات و مودت گرایند دوم آنکه ازروی اضطرار یا بطریق
مطامع و اغراض طرح صحبت افگنند و طائفهٔ اول که بصفای عقیدت و خلوص نیت افتتاح ابواب
محبت کرده باشند در همه حال اعتماد را شایند و بهمه وقت ازایشان ایمن توان زیست و هر انبساطی که نمایند
از روش دانش منحرف نباشد مثنوی دوست بود مرهم راحت رسان ورنه رها کن سخن ناکسان
زهر ترا دوست چه داند شکر عیب ترا دوست چه داند هنر اما آنها که بضرورت دوستی را
سپر دفع ضرر ساخته باشند یا وسیلهٔ جذب منفعت گردانیده حالات ایشان بر یک قرار نخواهد بود
گاه در مرتبه مباسطت بساط نشاط بگسترند و گاه در مهلکهٔ مخالفت بنظر ناالتفاتی در جانب یار نگرند
بیت گر دوستی کنند چون شیر و شکر گر دشمنی سخت ترا ز تیر و تبر
و مرد زیرک همیشه بعضی
از حاجات چنین کس را در توقف دارد و بیکبارگی زمام اختیار خود بکف اقتدار او نگذارد بلکه
در ساختن مهمانش بعذرهای لطیف تمسک میجوید و بتدریج از پی رفته آنرا سر انجام می دهد و خود را نیز
نگاه می دارد که صیانت بهمه حال لازم ست و چون برین منوال سلوک نماید هم بمنقبت مروت مذکور
گردد و هم بمزیت رای در رویت مشهور شود و من با تو برین نهج که گفته شد عمل می نمائم و رهائی ترا متکفل
شده ام بهیچ وجه دست باز نخواهم داشت اما در نگاهداشت نفس و محافظت ذات خود نیز مبالغه تمام
خواهم نمود چه مخالفت من از تو زیادت ست ازان طائفه که باهتمام تو از قصد ایشان ایمن گشتم
و قبول صلح با تو برای رود دفع ایشان فرض شناختم و ملاستی که از طرف تو نیز مشاهده رفت
از برای مصلحت وقت و دفع مضرت بود اکنون بر من فریضه است که نظر در عاقبت کار کنم
و بیکبارگی جانب خرم و پیش اندیشی را فرو نگذارم که گفته اند مثنوی در استحکام کار

نسخه ۱۲
۵۱ فرو ۱۲ ۵۲ شرح ش بالا گذشت ۱۲ ۵۳ تحقیق این هر دو بالا مرقوم شد ۱۲ ۵۴ واعتماد ۱۲ ۵۵ کردن ۱۲ ۵۶ گشاد ۱۲ ۵۷ خاطر ۱۲ ۵۸ اصل بکمال اختلاط و آمیزش ۱۲ ۵۹ بیت ۱۲ ۶۰ مروم ۱۲ ۶۱ ای ۱۲ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰

بیت زلب نالهاش برتریار رسید زمژگان سرشکش بدریار رسید وفائده این مثل آنست که هر که
سررشتهٔ وفا ازدست بگذارد وبند عقوبت برپای دل نهاده باشد وطوق بلادرگردن جان افگنده
بیت بیوفائی هرکجا رخت افگند عاقبت آن جای راویران کند موش گفت که من دانسته ام
نفاق وحیلت باخلاص کریمان وعادت بزرگان نسبتی ندارد ومنافع مودت وفوائد محبت توهمین
زمان بمن رسیده وطمع دشمنان بمین دوستی توازمن منقطع گشته بمروت آن لائق ترست که مکافات آن
واجب شمرم وبندهای توبکشایم امامرا فکری دست داده است واندیشه رومی نموده تا غبار آن وغدغه
ازپیش دیدهٔ تدبیرمن مرتفع نشود ممکن نیست که تمام عقدهای کشاده تواند شدگربه گفت چنان مینماید که
ازجانب من خدشه داری وحال آنست که من باتوپیمان موافقت بسته ام ودفتر مذمت پیمان شکنی برتو
خوانده خلاف عهد ومیثاق ازجملهٔ محالات شمارد وسوابق وحشتی که میان مابوده فروگذارکه قانون مخاصمت
جدیدآئین مخاصمت قدیم رابرداشته است وبتوقع وفاداری وطمع حق گزاری موکد گشته گردمنقصت
حیله ومکرمگردوجال منافق درآینه محاسن خودرابرنگارفریب عذرناقص ومعیوب مگردان بیت
صاف دارآینه دل که صفارازهمه بیش مشکن عهدکه آئین وفازهمه به. مردخوب سیرت نیکو سیرت
بیک کرشمه تلطف که ازکسی بیند قدم درمیدان اخلاص نهاده بنای دوستی واخلاص راباوج
سپهررساند ونهال مردمی ومروت رابرشحات مصافات تازه وسیراب دارد واگردرضمیرش وغدغه
ووحشتی سرزند وخدشه شبهتی درخاطرش پدیدآید فی الحال محوکرده دیگرپارهٔ اندیشه ازپیرامون خاطر
خیال نگذارد علی الخصوص که وثیقتی درمیان آمده باشد وبسوگندان مغلظ تاکید یافته وبیایدشناخت
که عاقبت بیوفایان مذموم باشد وعقوبت ارباب عذرزود نازل گردد وسوگند دروغ بنیادعمررا
ویران کند وخلاف وعده اساس زندگانی رابرانداز دمثنوی چون درخت ست
وفا وبیخ عهد بیخ راچارمی باید بجهد عهدفاسد بیخ بوسیده بود وزشمار لطف ببریده بود
نقض میثاق وعهود ازاحمقی ست حفظ سوگندووفاکار تقی ست. ومن امیدوارم که بوجوب
وفاداری مقدمات آزارفروگذاری وعهدی که بستهٔ درشکست آن نکوشی موش گفت

انوار سهیلی

ازشاخ طوبی تازه تر نظر افگنده سرفرازی آن سرو ناز و دلنوازی آن شوخ طناز مشاهده کرده این بیت
ادا میکرد بیت نخل بالای ترا یارب چه موزون بسته اند صد هزاران نازکی بریکدگر چون بسته اند
درآشنای مقالات زن دهقان را مقتضای طبیعت گریبان گرفته میل آن شد که تجدید طهارتی کند
وبجهت رعایت حرمت از زیر درخت دور تر شده خود را بکرانه بیشه که نزدیک بچشمه بود رسانید هنوز بکنار
بیشه نارسیده شیری شیرزه که اسد در مرغزار آسمان از هیبت او گام نتوانستی نهاد و ثور در کنام سپهر
از نهیب پنجهٔ او دم نیارستی زد مثنوی سه ی آمد خروشان و ستیزان هزبر چرخ از سهمش گریزان
بنیش ناخنان زهر آب داده بتیغ ناب خون ناب داده چشم شیر بروی افتادن همان بود و او را
ربودن و ببیشه درون بردن همان جوان چون صدای غریدن شیر شنید و ببیشه کشیدن دلبر بعاینه
دید فی الحال خود را بپشت نگاور فگنده راه بیابان پیش گرفت ع بلا را دید روی از یار برتافت
ملک زاده از هول جان مرکب می تاخت واز قفا نمی نگریست ومحبوب بچنگال شیر گرفتار گشته تنمی که در
مزرعهٔ بیوفائی کشته بود می درود ع هر کسی آن درود عاقبت کار که کشت درین وقت پیر دهقان
که از پی ایشان افتان وخیزان می آمد بلب چشمه رسید از ایشان اثری ندید فریاد برکشید و می گفت
بیت دردا که رفت یار و دلم را دوا نکرد صد وعده پیش داد و یکی را وفا نکرد پس از زمان وصال
براندیشید و حال اتصال را بر خاطر گذرانید زاری می نالید و قطرات اشک حسرت بر رخسار می بارید
فرو چندان روزیکه مارا در سرایستان وصل چون گل وبلبل مجال خنده وگفتار بود روزی که بلعجات انوار
مواصلت بظلمات آثار مفارقت مبدل شد و بهار خوش دلی وراحت بهجوم سموم خزان بینوائی
ومحنت نابود گشت رباعی میروز چنان وصال جان افروزی امروز چنین فراق عالم سوزی
افسوس که برد فتر عمرم ایام آنرا روزی نویسد این را روزی بعد از گریهٔ بسیار و نالهٔ بیشمار پی محبوب
دید که بجانب بیشه میرود بی محابا ببرش روان شده در محلی رسید که شیر شکم او را دریده بود و بعضی از
احشا خورده رفته پیر از مشاهدهٔ آن حال سیاسیه گشت و دانست که شومی بیوفائی مروی رسیده
بجزای غدر و عقوبت بدعهدی گرفتار شده زمانی درونگریست و بر محنت وی وغربت خود بگریست

نخشبیان بوسستان
کن نگان ۱۲ است از
قضای حاجت بول و
غایط ۱۲ ۵۳ تجنبش
بالا کرد بافت ۱۲ ۵۴
شرش در صدور افتاده
۱۲ ۵۵ اسم مفعول من
۱۲ ۵۶ صب فعل ماضی
است واصل آن جعل
است چنانکه قائل ست
بان فزاد فاعل گشت
وآن اسم مهم ست
پس گردانیده شد نونی
واو پس گشت بنون ۱۲ الخ

این چه نقش که برانگیخته و این نیرنگ چیست که باید عهدی برآمیخته زن گفت افسانه مخوان و افسون مدم
که از خوبرویان حسن عهد طلبیدن همان مزاج دارد که سهیل را با ثریا جمع کردن و از جفاپیشگان وفا چشم
داشتن چنان باشد که نهال گل در آتش گلخن کاشتن و تو مگر نشنیده که گفته اند فرد گفتم زهر ورا
رسم وفا بیاموز گفتا زماه رویان این کار کمتر آید پیر گفت از مقام انصاف قدم بیرون منهاد
و در جفاکاری بکلید دل آزاری گشاده تبرس از آنکه بکافات پیمان شکنی گرفتار شوی و شامت نقض
عهد در تو رسد ع مکن که زود پشیمان شوی و سود ندارد زن بقول وی التفات ننموده جوان را
گفت زود باش تا از جفای بادیه فراق خلاصی یافته خود را بسر منزل وصال رسانیم ملک زاده مرکب تیز
رفتار را مهمیز نمود و دریا گذار را که شمال تند رو از همراهی او باز میماند و هم تیرگردی پیرگامی او را نمی دریافت
مثنوی چو اشک عاشقان گلگون خوش رو جهان پیما تر از شبدیز خسرو بیک جستن توانستی که چون
برق بجستی از حدود غرب تا شرق دران صحرا ماختن گرفت و بیک چشم زدن از دیده دهقان
غائب شدند بیچاره با وجود مذلت غربت و محنت مفارقت بر عقب روان شد ع دردمندان آه می پرسند
واز پی میروند و با خود اندیشه میکرد که عهد زنان را وفائی و وفاق ایشان را بقائی نباشد ع ذکر من
فما لمن وفاء و من بر سخن وی اعتماد کرده ترک وطن مالوف و مسکن معهود خود کردم و حالا نه روی
بازگشتن دارم و نه راه از پی رفتن تا عاقبت کار من بچه انجامد و خاتمت حال بکجا کشد فرد میروم
گرد جهان از پی دل بی سروپا چکنم کار مرا پا و سری پیدا نیست اما چون مقدار سه فرسخ راه رفته شد
بچشمه آب و سایه درختی رسیدند محبوب کوفته شده و جوان را نیز اثر ملال پدید آمده گفتند ساعتی
اینجا بیارامیم و بعد از آسودگی باری دیگر براه درائیم پس از مرکب پیاده شده پناه بسایه درخت آوردند
و زمانی بر لب آب نشسته از هر باب ماجرائی در پیوستند جوان تماشای روی رنگین و زلف
مشکین آن دلربا دیده کشاده و حلقه طرهٔ غالیه را بر حوالی رخسار گلرنگ یار چون جعد بنفشه بر صفحهٔ یاسمین
معائنه دیده میگفت بیت زلف مشکین حلقه ات بر روی گلگون بسته اند می ندانم روز شب یک دگر
چون بسته اند و آن نگار عشوه گر بر قامت دلفریب آن پسر که در گلستان حسن نهالی بود

لے نسخهٔ بهوپال و نسخهٔ شیخ زاده و نسخهٔ مولوی عبد الحق و نسخهٔ مولوی عبد الرحمن و نسخهٔ مولوی عبد الرزاق و نسخهٔ مولوی عبد الرحیم و نسخهٔ مولوی عبد الکریم و نسخهٔ مولوی عبد الغفور و نسخهٔ مولوی عبد الستار و نسخهٔ مولوی عبد الوهاب و نسخهٔ مولوی عبد الحمید و نسخهٔ مولوی عبد الرشید و نسخهٔ مولوی عبد الحفیظ و نسخهٔ مولوی عبد الودود و نسخهٔ مولوی عبد الشکور و نسخهٔ مولوی عبد الجبار و نسخهٔ مولوی عبد الستار و نسخهٔ مولوی عبد الوهاب و نسخهٔ مولوی عبد الحمید و نسخهٔ مولوی عبد الرشید و نسخهٔ مولوی عبد الحفیظ و نسخهٔ مولوی عبد الودود و نسخهٔ مولوی عبد الشکور و نسخهٔ مولوی عبد الجبار

و پای دلش بسته کمند ارادت شد بیت لشکر کشید عشق و دلم ترک جان گرفت صبر گریز پای سر اندر
جهان گرفت وآن جوان پسر یکی از ملوک آن دیار بود بعزم شکار بیرون آمده واز ملازمان دور افتاده
چون چشمش بر دو آهوی صید افگن آن شهر آشوب افتاد واز کمان ابروی او خدنگ دل دوز بهدف
سینه اش رسید اگرچه قصد شکار داشت بدام عشق گرفتار شد پرسید که ای رشک پری وای قبلهٔ بتان آذری
چه کسی واین جا چون افتادی بیت ای میوهٔ رسیده زبستان کیستی وی آیت تو آمده در شان کیستی
زن آهی سرد از دل پر درد برکشید وگفت ای دولت بیدار از حال بخت خفته می پرسی یا از قصهٔ
دیدهٔ بی خواب استفسار می نمائی بیت سری دارم که سامان نیست اورا بدل دردی که درمان
نیست اورا مونس روزگارم این پیر کهن سال ست ودل بیقرارم مقارن اندوه ملال اساس
لباسم این ست که می بینی وسرانجام کارم همین که مشاهده مسکینی بیت عمری بسنجتی میگذرانم واز زندگانی
هیچ لذتی ندارم جوان گفت ای مراد دل غمزدگان وای انیس خاطر دل شدگان ع حیف باشد
تو شهباز اسیر قفسی روا باشد که تو با این روی دلفریب مصاحبت پیری فرتوت اختیار کنی وبا چنین
سرمایهٔ حسن وجمال در فقر وفاقه روزگار گذرانی بیا تا من ترا بسپر بر عزت نشانده ملکهٔ این ولایت
سازم ورایت اجلال واعزاز تو در ساحت این مملکت برافرازم مثنوی هر انچه از عمر پیشین رفت
کورو کنون روز نو ست وروزی نو بیا تا از درد دولت درایم چو دولت خوش درآمد خوش برایم
تو دل خوش باش تا من جان فدا شم تو ساقی باش تا من باده نوشم زن نوید وصال شنیده
از عهدی که همین زمان بسته بود فراموش کرد وپیمانهٔ پیمان را بسنگ بیوفائی وبدعهدی بشکست و
چون پسر او را مائل خود دید گفت ای جان جهان فرصت غنیمت ست بر خیز او نزدیک من آئی تا ترا
سوار سازم وتا بیدار شدن دهقان مسافتی دور قطع کنیم زن سر دهقان را از زانو برداشته بر روی
خاک نهاد وچست وچالاک بر عقب جوان سوار شده دست اعتماد بر کمر بند محبت او زد درین حال دهقان
بیدار شد جوانی دید سوار ایستاده وزنش دست وصال در کمر مراد او زده دو دار نهادش برآمد وگفت
بیت یار من دل زد وشان برداشت مهر دیرینه از میان برداشت آخر ای بیوفا

ای شان رفتل
قوین صحرا چه
است ۱۲ ۵۲
وسوده روزگار
۱۲ ۵۳ خرقه دوز
بکبگ دوخته
۱۲ ۵۴ کرین
خرابه افتاده ۱۲
۵۵ کنایه از
عشاق ۱۲ ۵۶
ودر بعض نسخ
درایم بجای
...ایم دیده شد
اوراق سپید
وحاصل آنکه ۱۲
۵۷ ودر بعضی
۵۸ باشی ۱۲
۵۹ ای
۶۰ ای
۶۱ ای
۶۲ ای
۶۳ ای
۶۴ ای
۶۵ ای
۶۶ ای
۶۷ ای
۶۸ ای
۶۹ ای
۷۰ ای
۷۱ ای
۷۲ ای
۷۳ ای
۷۴ ای
۷۵ ای
۷۶ ای
۷۷ ای
۷۸ ای
۷۹ ای
۸۰ ای
۸۱ ای
۸۲ ای
۸۳ ای
۸۴ ای
۸۵ ای
۸۶ ای
۸۷ ای
۸۸ ای
۸۹ ای
۹۰ ای
۹۱ ای
۹۲ ای
۹۳ ای
۹۴ ای
۹۵ ای
۹۶ ای
۹۷ ای
۹۸ ای
۹۹ ای
۱۰۰ ای
۱۰۱ ای
۱۰۲ ای
۱۰۳ ای
۱۰۴ ای
۱۰۵ ای
۱۰۶ ای
۱۰۷ ای
۱۰۸ ای
۱۰۹ ای
۱۱۰ ای
۱۱۱ ای
۱۱۲ ای
۱۱۳ ای
۱۱۴ ای
۱۱۵ ای
۱۱۶ ای
۱۱۷ ای
۱۱۸ ای
۱۱۹ ای
۱۲۰ ای
۱۲۱ ای
۱۲۲ ای
۱۲۳ ای
۱۲۴ ای
۱۲۵ ای
۱۲۶ ای
۱۲۷ ای
۱۲۸ ای
۱۲۹ ای
۱۳۰ ای
۱۳۱ ای
۱۳۲ ای
۱۳۳ ای
۱۳۴ ای
۱۳۵ ای
۱۳۶ ای
۱۳۷ ای
۱۳۸ ای
۱۳۹ ای
۱۴۰ ای
۱۴۱ ای
۱۴۲ ای
۱۴۳ ای
۱۴۴ ای
۱۴۵ ای
۱۴۶ ای
۱۴۷ ای
۱۴۸ ای
۱۴۹ ای
۱۵۰ ای
۱۵۱ ای
۱۵۲ ای
۱۵۳ ای
۱۵۴ ای
۱۵۵ ای
۱۵۶ ای
۱۵۷ ای
۱۵۸ ای
۱۵۹ ای
۱۶۰ ای
۱۶۱ ای
۱۶۲ ای
۱۶۳ ای
۱۶۴ ای
۱۶۵ ای
۱۶۶ ای
۱۶۷ ای
۱۶۸ ای
۱۶۹ ای
۱۷۰ ای
۱۷۱ ای
۱۷۲ ای
۱۷۳ ای
۱۷۴ ای
۱۷۵ ای
۱۷۶ ای
۱۷۷ ای
۱۷۸ ای
۱۷۹ ای
۱۸۰ ای
۱۸۱ ای
۱۸۲ ای
۱۸۳ ای
۱۸۴ ای
۱۸۵ ای
۱۸۶ ای
۱۸۷ ای
۱۸۸ ای
۱۸۹ ای
۱۹۰ ای
۱۹۱ ای
۱۹۲ ای
۱۹۳ ای
۱۹۴ ای
۱۹۵ ای
۱۹۶ ای
۱۹۷ ای
۱۹۸ ای
۱۹۹ ای
۲۰۰ ای
۲۰۱ ای
۲۰۲ ای
۲۰۳ ای
۲۰۴ ای
۲۰۵ ای
۲۰۶ ای
۲۰۷ ای
۲۰۸ ای
۲۰۹ ای
۲۱۰ ای
۲۱۱ ای
۲۱۲ ای
۲۱۳ ای
۲۱۴ ای
۲۱۵ ای
۲۱۶ ای
۲۱۷ ای
۲۱۸ ای
۲۱۹ ای
۲۲۰ ای
۲۲۱ ای
۲۲۲ ای
۲۲۳ ای
۲۲۴ ای
۲۲۵ ای
۲۲۶ ای
۲۲۷ ای
۲۲۸ ای
۲۲۹ ای
۲۳۰ ای
۲۳۱ ای
۲۳۲ ای
۲۳۳ ای
۲۳۴ ای
۲۳۵ ای
۲۳۶ ای
۲۳۷ ای
۲۳۸ ای
۲۳۹ ای
۲۴۰ ای
۲۴۱ ای
۲۴۲ ای
۲۴۳ ای
۲۴۴ ای
۲۴۵ ای
۲۴۶ ای
۲۴۷ ای
۲۴۸ ای
۲۴۹ ای
۲۵۰ ای
۲۵۱ ای
۲۵۲ ای
۲۵۳ ای
۲۵۴ ای
۲۵۵ ای
۲۵۶ ای
۲۵۷ ای
۲۵۸ ای
۲۵۹ ای
۲۶۰ ای
۲۶۱ ای
۲۶۲ ای
۲۶۳ ای
۲۶۴ ای
۲۶۵ ای
۲۶۶ ای
۲۶۷ ای
۲۶۸ ای
۲۶۹ ای
۲۷۰ ای
۲۷۱ ای
۲۷۲ ای
۲۷۳ ای
۲۷۴ ای
۲۷۵ ای
۲۷۶ ای
۲۷۷ ای
۲۷۸ ای
۲۷۹ ای
۲۸۰ ای
۲۸۱ ای
۲۸۲ ای
۲۸۳ ای
۲۸۴ ای
۲۸۵ ای
۲۸۶ ای
۲۸۷ ای
۲۸۸ ای
۲۸۹ ای
۲۹۰ ای
۲۹۱ ای
۲۹۲ ای
۲۹۳ ای
۲۹۴ ای
۲۹۵ ای
۲۹۶ ای
۲۹۷ ای
۲۹۸ ای
۲۹۹ ای
۳۰۰ ای
۳۰۱ ای
۳۰۲ ای
۳۰۳ ای
۳۰۴ ای
۳۰۵ ای
۳۰۶ ای
۳۰۷ ای
۳۰۸ ای
۳۰۹ ای
۳۱۰ ای
۳۱۱ ای
۳۱۲ ای
۳۱۳ ای
۳۱۴ ای
۳۱۵ ای
۳۱۶ ای
۳۱۷ ای
۳۱۸ ای
۳۱۹ ای
۳۲۰ ای
۳۲۱ ای
۳۲۲ ای
۳۲۳ ای
۳۲۴ ای
۳۲۵ ای
۳۲۶ ای
۳۲۷ ای
۳۲۸ ای
۳۲۹ ای
۳۳۰ ای
۳۳۱ ای
۳۳۲ ای
۳۳۳ ای
۳۳۴ ای
۳۳۵ ای
۳۳۶ ای
۳۳۷ ای
۳۳۸ ای
۳۳۹ ای
۳۴۰ ای
۳۴۱ ای
۳۴۲ ای
۳۴۳ ای
۳۴۴ ای
۳۴۵ ای
۳۴۶ ای
۳۴۷ ای
۳۴۸ ای
۳۴۹ ای
۳۵۰ ای
۳۵۱ ای
۳۵۲ ای
۳۵۳ ای
۳۵۴ ای
۳۵۵ ای
۳۵۶ ای
۳۵۷ ای
۳۵۸ ای
۳۵۹ ای
۳۶۰ ای
۳۶۱ ای
۳۶۲ ای
۳۶۳ ای
۳۶۴ ای
۳۶۵ ای
۳۶۶ ای
۳۶۷ ای
۳۶۸ ای
۳۶۹ ای
۳۷۰ ای
۳۷۱ ای
۳۷۲ ای
۳۷۳ ای
۳۷۴ ای
۳۷۵ ای
۳۷۶ ای
۳۷۷ ای
۳۷۸ ای
۳۷۹ ای
۳۸۰ ای
۳۸۱ ای
۳۸۲ ای
۳۸۳ ای
۳۸۴ ای
۳۸۵ ای
۳۸۶ ای
۳۸۷ ای
۳۸۸ ای
۳۸۹ ای
۳۹۰ ای
۳۹۱ ای
۳۹۲ ای
۳۹۳ ای
۳۹۴ ای
۳۹۵ ای
۳۹۶ ای
۳۹۷ ای
۳۹۸ ای
۳۹۹ ای
۴۰۰ ای
۴۰۱ ای
۴۰۲ ای
۴۰۳ ای
۴۰۴ ای
۴۰۵ ای
۴۰۶ ای
۴۰۷ ای
۴۰۸ ای
۴۰۹ ای
۴۱۰ ای
۴۱۱ ای
۴۱۲ ای
۴۱۳ ای
۴۱۴ ای
۴۱۵ ای
۴۱۶ ای
۴۱۷ ای
۴۱۸ ای
۴۱۹ ای
۴۲۰ ای
۴۲۱ ای
۴۲۲ ای
۴۲۳ ای
۴۲۴ ای
۴۲۵ ای
۴۲۶ ای
۴۲۷ ای
۴۲۸ ای
۴۲۹ ای
۴۳۰ ای
۴۳۱ ای
۴۳۲ ای
۴۳۳ ای
۴۳۴ ای
۴۳۵ ای
۴۳۶ ای
۴۳۷ ای
۴۳۸ ای
۴۳۹ ای
۴۴۰ ای
۴۴۱ ای
۴۴۲ ای
۴۴۳ ای
۴۴۴ ای
۴۴۵ ای
۴۴۶ ای
۴۴۷ ای
۴۴۸ ای
۴۴۹ ای
۴۵۰ ای
۴۵۱ ای
۴۵۲ ای
۴۵۳ ای
۴۵۴ ای
۴۵۵ ای
۴۵۶ ای
۴۵۷ ای
۴۵۸ ای
۴۵۹ ای
۴۶۰ ای
۴۶۱ ای
۴۶۲ ای
۴۶۳ ای
۴۶۴ ای
۴۶۵ ای
۴۶۶ ای
۴۶۷ ای
۴۶۸ ای
۴۶۹ ای
۴۷۰ ای
۴۷۱ ای
۴۷۲ ای
۴۷۳ ای
۴۷۴ ای
۴۷۵ ای
۴۷۶ ای
۴۷۷ ای
۴۷۸ ای
۴۷۹ ای
۴۸۰ ای
۴۸۱ ای
۴۸۲ ای
۴۸۳ ای
۴۸۴ ای
۴۸۵ ای
۴۸۶ ای
۴۸۷ ای
۴۸۸ ای
۴۸۹ ای
۴۹۰ ای
۴۹۱ ای
۴۹۲ ای
۴۹۳ ای
۴۹۴ ای
۴۹۵ ای
۴۹۶ ای
۴۹۷ ای
۴۹۸ ای
۴۹۹ ای
۵۰۰ ای
۵۰۱ ای
۵۰۲ ای
۵۰۳ ای
۵۰۴ ای
۵۰۵ ای
۵۰۶ ای
۵۰۷ ای
۵۰۸ ای
۵۰۹ ای
۵۱۰ ای
۵۱۱ ای
۵۱۲ ای
۵۱۳ ای
۵۱۴ ای
۵۱۵ ای
۵۱۶ ای
۵۱۷ ای
۵۱۸ ای
۵۱۹ ای
۵۲۰ ای
۵۲۱ ای
۵۲۲ ای
۵۲۳ ای
۵۲۴ ای
۵۲۵ ای
۵۲۶ ای
۵۲۷ ای
۵۲۸ ای
۵۲۹ ای
۵۳۰ ای
۵۳۱ ای
۵۳۲ ای
۵۳۳ ای
۵۳۴ ای
۵۳۵ ای
۵۳۶ ای
۵۳۷ ای
۵۳۸ ای
۵۳۹ ای
۵۴۰ ای
۵۴۱ ای
۵۴۲ ای
۵۴۳ ای
۵۴۴ ای
۵۴۵ ای
۵۴۶ ای
۵۴۷ ای
۵۴۸ ای
۵۴۹ ای
۵۵۰ ای
۵۵۱ ای
۵۵۲ ای
۵۵۳ ای
۵۵۴ ای
۵۵۵ ای
۵۵۶ ای
۵۵۷ ای
۵۵۸ ای
۵۵۹ ای
۵۶۰ ای
۵۶۱ ای
۵۶۲ ای
۵۶۳ ای
۵۶۴ ای
۵۶۵ ای
۵۶۶ ای
۵۶۷ ای
۵۶۸ ای
۵۶۹ ای
۵۷۰ ای
۵۷۱ ای
۵۷۲ ای
۵۷۳ ای
۵۷۴ ای
۵۷۵ ای
۵۷۶ ای
۵۷۷ ای
۵۷۸ ای
۵۷۹ ای
۵۸۰ ای
۵۸۱ ای
۵۸۲ ای
۵۸۳ ای
۵۸۴ ای
۵۸۵ ای
۵۸۶ ای
۵۸۷ ای
۵۸۸ ای
۵۸۹ ای
۵۹۰ ای
۵۹۱ ای
۵۹۲ ای
۵۹۳ ای
۵۹۴ ای
۵۹۵ ای
۵۹۶ ای
۵۹۷ ای
۵۹۸ ای
۵۹۹ ای
۶۰۰ ای
۶۰۱ ای
۶۰۲ ای
۶۰۳ ای
۶۰۴ ای
۶۰۵ ای
۶۰۶ ای
۶۰۷ ای
۶۰۸ ای
۶۰۹ ای
۶۱۰ ای
۶۱۱ ای
۶۱۲ ای
۶۱۳ ای
۶۱۴ ای
۶۱۵ ای
۶۱۶ ای
۶۱۷ ای
۶۱۸ ای
۶۱۹ ای
۶۲۰ ای
۶۲۱ ای
۶۲۲ ای
۶۲۳ ای
۶۲۴ ای
۶۲۵ ای
۶۲۶ ای
۶۲۷ ای
۶۲۸ ای
۶۲۹ ای
۶۳۰ ای
۶۳۱ ای
۶۳۲ ای
۶۳۳ ای
۶۳۴ ای
۶۳۵ ای
۶۳۶ ای
۶۳۷ ای
۶۳۸ ای
۶۳۹ ای
۶۴۰ ای
۶۴۱ ای
۶۴۲ ای
۶۴۳ ای
۶۴۴ ای
۶۴۵ ای
۶۴۶ ای
۶۴۷ ای
۶۴۸ ای
۶۴۹ ای
۶۵۰ ای
۶۵۱ ای
۶۵۲ ای
۶۵۳ ای
۶۵۴ ای
۶۵۵ ای
۶۵۶ ای
۶۵۷ ای
۶۵۸ ای
۶۵۹ ای
۶۶۰ ای
۶۶۱ ای
۶۶۲ ای
۶۶۳ ای
۶۶۴ ای
۶۶۵ ای
۶۶۶ ای
۶۶۷ ای
۶۶۸ ای
۶۶۹ ای
۶۷۰ ای
۶۷۱ ای
۶۷۲ ای
۶۷۳ ای
۶۷۴ ای
۶۷۵ ای
۶۷۶ ای
۶۷۷ ای
۶۷۸ ای
۶۷۹ ای
۶۸۰ ای
۶۸۱ ای
۶۸۲ ای
۶۸۳ ای
۶۸۴ ای
۶۸۵ ای
۶۸۶ ای
۶۸۷ ای
۶۸۸ ای
۶۸۹ ای
۶۹۰ ای
۶۹۱ ای
۶۹۲ ای
۶۹۳ ای
۶۹۴ ای
۶۹۵ ای
۶۹۶ ای
۶۹۷ ای
۶۹۸ ای
۶۹۹ ای
۷۰۰ ای
۷۰۱ ای
۷۰۲ ای
۷۰۳ ای
۷۰۴ ای
۷۰۵ ای
۷۰۶ ای
۷۰۷ ای
۷۰۸ ای
۷۰۹ ای
۷۱۰ ای
۷۱۱ ای
۷۱۲ ای
۷۱۳ ای
۷۱۴ ای
۷۱۵ ای
۷۱۶ ای
۷۱۷ ای
۷۱۸ ای
۷۱۹ ای
۷۲۰ ای
۷۲۱ ای
۷۲۲ ای
۷۲۳ ای
۷۲۴ ای
۷۲۵ ای
۷۲۶ ای
۷۲۷ ای
۷۲۸ ای
۷۲۹ ای
۷۳۰ ای
۷۳۱ ای
۷۳۲ ای
۷۳۳ ای
۷۳۴ ای
۷۳۵ ای
۷۳۶ ای
۷۳۷ ای
۷۳۸ ای
۷۳۹ ای
۷۴۰ ای
۷۴۱ ای
۷۴۲ ای
۷۴۳ ای
۷۴۴ ای
۷۴۵ ای
۷۴۶ ای
۷۴۷ ای
۷۴۸ ای
۷۴۹ ای
۷۵۰ ای
۷۵۱ ای
۷۵۲ ای
۷۵۳ ای
۷۵۴ ای
۷۵۵ ای
۷۵۶ ای
۷۵۷ ای
۷۵۸ ای
۷۵۹ ای
۷۶۰ ای
۷۶۱ ای
۷۶۲ ای
۷۶۳ ای
۷۶۴ ای
۷۶۵ ای
۷۶۶ ای
۷۶۷ ای
۷۶۸ ای
۷۶۹ ای
۷۷۰ ای
۷۷۱ ای
۷۷۲ ای
۷۷۳ ای
۷۷۴ ای
۷۷۵ ای
۷۷۶ ای
۷۷۷ ای
۷۷۸ ای
۷۷۹ ای
۷۸۰ ای
۷۸۱ ای
۷۸۲ ای
۷۸۳ ای
۷۸۴ ای
۷۸۵ ای
۷۸۶ ای
۷۸۷ ای
۷۸۸ ای
۷۸۹ ای
۷۹۰ ای
۷۹۱ ای
۷۹۲ ای
۷۹۳ ای
۷۹۴ ای
۷۹۵ ای
۷۹۶ ای
۷۹۷ ای
۷۹۸ ای
۷۹۹ ای
۸۰۰ ای
۸۰۱ ای
۸۰۲ ای
۸۰۳ ای
۸۰۴ ای
۸۰۵ ای
۸۰۶ ای
۸۰۷ ای
۸۰۸ ای
۸۰۹ ای
۸۱۰ ای
۸۱۱ ای
۸۱۲ ای
۸۱۳ ای
۸۱۴ ای
۸۱۵ ای
۸۱۶ ای
۸۱۷ ای
۸۱۸ ای
۸۱۹ ای
۸۲۰ ای
۸۲۱ ای
۸۲۲ ای
۸۲۳ ای
۸۲۴ ای
۸۲۵ ای
۸۲۶ ای
۸۲۷ ای
۸۲۸ ای
۸۲۹ ای
۸۳۰ ای
۸۳۱ ای
۸۳۲ ای
۸۳۳ ای
۸۳۴ ای
۸۳۵ ای
۸۳۶ ای
۸۳۷ ای
۸۳۸ ای
۸۳۹ ای
۸۴۰ ای
۸۴۱ ای
۸۴۲ ای
۸۴۳ ای
۸۴۴ ای
۸۴۵ ای
۸۴۶ ای
۸۴۷ ای
۸۴۸ ای
۸۴۹ ای
۸۵۰ ای
۸۵۱ ای
۸۵۲ ای
۸۵۳ ای
۸۵۴ ای
۸۵۵ ای
۸۵۶ ای
۸۵۷ ای
۸۵۸ ای
۸۵۹ ای
۸۶۰ ای
۸۶۱ ای
۸۶۲ ای
۸۶۳ ای
۸۶۴ ای
۸۶۵ ای
۸۶۶ ای
۸۶۷ ای
۸۶۸ ای
۸۶۹ ای
۸۷۰ ای
۸۷۱ ای
۸۷۲ ای
۸۷۳ ای
۸۷۴ ای
۸۷۵ ای
۸۷۶ ای
۸۷۷ ای
۸۷۸ ای
۸۷۹ ای
۸۸۰ ای
۸۸۱ ای
۸۸۲ ای
۸۸۳ ای
۸۸۴ ای
۸۸۵ ای
۸۸۶ ای
۸۸۷ ای
۸۸۸ ای
۸۸۹ ای
۸۹۰ ای
۸۹۱ ای
۸۹۲ ای
۸۹۳ ای
۸۹۴ ای
۸۹۵ ای
۸۹۶ ای
۸۹۷ ای
۸۹۸ ای
۸۹۹ ای
۹۰۰ ای
۹۰۱ ای
۹۰۲ ای
۹۰۳ ای
۹۰۴ ای
۹۰۵ ای
۹۰۶ ای
۹۰۷ ای
۹۰۸ ای
۹۰۹ ای
۹۱۰ ای
۹۱۱ ای
۹۱۲ ای
۹۱۳ ای
۹۱۴ ای
۹۱۵ ای
۹۱۶ ای
۹۱۷ ای
۹۱۸ ای
۹۱۹ ای
۹۲۰ ای
۹۲۱ ای
۹۲۲ ای
۹۲۳ ای
۹۲۴ ای
۹۲۵ ای
۹۲۶ ای
۹۲۷ ای
۹۲۸ ای
۹۲۹ ای
۹۳۰ ای
۹۳۱ ای
۹۳۲ ای
۹۳۳ ای
۹۳۴ ای
۹۳۵ ای
۹۳۶ ای
۹۳۷ ای
۹۳۸ ای
۹۳۹ ای
۹۴۰ ای
۹۴۱ ای
۹۴۲ ای
۹۴۳ ای
۹۴۴ ای
۹۴۵ ای
۹۴۶ ای
۹۴۷ ای
۹۴۸ ای
۹۴۹ ای
۹۵۰ ای
۹۵۱ ای
۹۵۲ ای
۹۵۳ ای
۹۵۴ ای
۹۵۵ ای
۹۵۶ ای
۹۵۷ ای
۹۵۸ ای
۹۵۹ ای
۹۶۰ ای
۹۶۱ ای
۹۶۲ ای
۹۶۳ ای
۹۶۴ ای
۹۶۵ ای
۹۶۶ ای
۹۶۷ ای
۹۶۸ ای
۹۶۹ ای
۹۷۰ ای
۹۷۱ ای
۹۷۲ ای
۹۷۳ ای
۹۷۴ ای
۹۷۵ ای
۹۷۶ ای
۹۷۷ ای
۹۷۸ ای
۹۷۹ ای
۹۸۰ ای
۹۸۱ ای
۹۸۲ ای
۹۸۳ ای
۹۸۴ ای
۹۸۵ ای
۹۸۶ ای
۹۸۷ ای
۹۸۸ ای
۹۸۹ ای
۹۹۰ ای
۹۹۱ ای
۹۹۲ ای
۹۹۳ ای
۹۹۴ ای
۹۹۵ ای
۹۹۶ ای
۹۹۷ ای
۹۹۸ ای
۹۹۹ ای
۱۰۰۰ ای

وعهد کنم که تا طاؤس روح در روضهٔ بدن بجلوه باشد طوطی زبان را جز بشکر شکر تو شیرین کام نسازم
وتا ماهی زندگانی سایهٔ کامرانی بر سر من افگنده دارد مرغ دل خود را بستهٔ دام کس نگردانم اگر در سلوک
سفر آخرت مرا بر تو پیشی بود خود شرط بپایان رسانیده باشم واگر چند روزی در اجل مهلت افتد عهد همچنان
ست وپیمان همان بیت دو سه روزی اگر از عمر امان خواهد بود عهد من با تو همان خواهد بود دهقان
بدین سخنان خوش وقت گشت وزن برهمین قانون که ذکر رفت عهد بسته بسوگند موکد ساخت بخاطر
جمع سر بزانوی یار و بجوی نهاده در خواب شد مقارن اینحال سواری بدینجا رسید بر مرکبی تازی نژاد
نشسته ولباس ملوکانه پوشیده زن نگاه کرد جوانی دید که اگر مردم دیده در شب تار روی او بدیدی
گمان بروی که مگر صبح صادق از تنق افق مشرق طالع گشته است واگر دیده مردم در پردهٔ ظلام نظر
بر عارض زیبای او افگندی پنداشتی که آفتاب جهانتاب از ورای حجاب ظاهر ولامع شده رخسار
چون گل سیراب وخطی چون سنبل پر پیچ وتاب گوئی نقاش حکمت بپرگار ابداع دائره از عنبر بر صفحه
عذارش کشیده یا تبریت دهقان فطرت سبزه دلکشا از نواحی چشمهٔ حیاتش دمیده قطعه چوگان زلف
برمه تابان کشیده مه را چوگوی در خم چوگان کشیده وآن خط سبز فام که خضرست نام او خوش
برکنار چشمهٔ حیوان کشیده آوردهٔ زشعر سیه سایبان حسن برروی آفتاب درخشان کشیده زن
را که دیده بر جمال باکمال آن سوار افتاد سلطان محبت ملک دلش را باستیلای عشق فرو گرفت و
عقل که کدخدای خانهٔ بدن ست رخت رحلت بربست وزبان حال بدین بیت ترنم آغاز کرد که بیت
سواره آمدی وصید خود کردی دل وتن هم عنان صبر بگستی بجام نفس تو سن هم ازان جانب جوان
بدو نگریست محبوبی دید که شاطهٔ صنعت یزدانی بگلگونهٔ لطافت چهرهٔ دلربای او را برآراسته صیقل
قدرت سبحانی بنور حسن آئینه عارض او را روشنی داده روئی که خورشید رخشان از رشک او تافته شد
وزلفی که مشک خطا را از غیرت آن جگر خون گشتی مثنوی بری چون سیم وقدری چون صنوبر
همه جایش زیکدیگر نکوتر جگر از هر دو چشمش تیر خورده شکر از هر دو لعلش شیر خورده لبش گوئی
که حلوای نبات ست چه حلوای نبات اب حیات ست گردن جان او نیز اسیر زنجیر محبت

ای تا زنده ام ۱۲ ۹۲
ای تا او تیکه زنده ام ۱۲
۹۳ فرقی نمود ۱۲ ۹۴ فاعل دهقان ۱۲
۹۵ تو پیرون آورد ۱۲ ۹۶ نه بشمال ۱۲ بیع نقطه نه
۹۷ بیع و من ۱۲ ۹۸ اسد تعالی ۱۲ ص
۹۹ مستولی ۱۲ ۱۰۰ اورا خط سبز ۱۲
۱۰۱ موی او مدان شعر و است
۱۰۲ اشعار و شعر ۱۲ ۱۰۳ ترجمه ص
۱۰۴ ۱۲ ۱۰۵ ۱۲ ۱۰۶ ۱۲ ۱۰۷ ۱۲ ۱۰۸ ۱۲ ۱۰۹ ۱۲ ۱۱۰ ۱۲ ۱۱۱ ۱۲ ۱۱۲ ۱۲ ۱۱۳ ۱۲ ۱۱۴ ۱۲ ۱۱۵ ۱۲

نموده اند پس کسب را سبب رزق باید شناخت و رزاق حقیقی حضرت حق را باید دانست فرد

سبب رزق تست کسب ولی رازق تو مسبب[۵۱] سبب ست صلاح دران می بینم که قدم در طریق

کسب نهی و بهر نوع که توانی توشه بدست آری دهقان گفت ای یار عزیز انچه گفتی بصدق مقرون

است و از مرتبه شبهت و غرض پردازی بیرون امامن مدتی درین ده اوستادی کرده ام و اکثر دهاقین این

مزرعه مزدوران من بوده اند حالا که ضیاع[۵۲] ضائع شده و اسباب زراعت از دست رفته بزرگری کردن

چاره نیست و ننگ مزدوری مزدوران کشیدن با خود راست نمی توانم آورد فرد[۵۳] ریزه ریزه خورخویش

نیارم خوردن بار انبار کس خود نتوانم برداشت واگر لابد حرفت اختیاری باید کرد ازین موضع

رخت بربستن اولی ست ع در غیر وطن شماتت دشمن نیست بیا تا بمحل دیگر نقل کنیم و آنجا بهر وجه

که توانیم بسر بریم زن از رنج فقر و بی برگی نیک به تنگ آمده ببلای جلا[۵۴] راضی شده در غربت باشوهر اتفاق

کرده از انجا روی بنواحی بغداد نهاد و در روزی در اثنای راه کوفته و مانده شده بسایه درختی پناه برده

بودند وجهت دفع ملال از هر نوع سخن در پیوسته دهقان گفت ای یار گرامی محنت غربت اختیار کرده

غرم ولایتی دارم که کس مارا نمی شناسد و مارا نیز باکسی اشنائی نیست و یکن که مردم آن ولایت مسلط

و جبار با میل و مکار باشند و ایزد سبحانه و تعالی لوح جمال بمثال ترا بر قم فی[۵۶] احسن تقویم بیاراسته

مبادا که با فسون و فسانه یا تبغلب قصد تو کنند و تو نیز بغرور جوانی و امید کامرانی مائل ایشان گشته

سر از صحبت این پیر فقیر برتابی و پیرانه سرم تباب آتش هجران بسوزی و اگر عیاذا بالله صورتی

بدین منوال وجود گیرد مرا خود امکان زیستن نیست فرد ز مرگ بیم ندارم ولی ازان ترسم

که من بمیرم و تو جان دیگران باشی زن جواب داد که این چه سخن ست که بر زبان تو میگذرد و چه

اندیشه است که در خاطر تو خطور می کند بیت کنیزی میکنم تا زنده باشم بمیرم همچنانت بنده باشم

اگر مرا مثل این خیالات بودی مشقت مسافرت اختیار نکردی و داع مهاجرت وطن بر دل دردمند

نهادی و من عهد شب[۵۸] اول که قدم در حجره بموانست تو نهاده ام میخواهم که بروز قیامت[۵۹] رسانم فرد

بقیامت برم آن عهد که بستم با تو تا نگوئی که دران روز وفائیت نبود واگر میخواهی بتازگی پیمان ببندم

---

۵۱ پیدا کننده سبب ۱۲
۵۲ صیغه اضافت و زین ضیاع می ضیعة بالکسر صیغه تصغیر صیغه و الاقل ضیعة بتقدیم اضافه بمعنی تمار گذاشتن و فی الاقل الصیف صیغة الیس بطیب
۵۳ چون نرگادان و قلبه وغیره ۱۲ رجل موسر و گرهه یکره فلانها فی دوجهار رجل
۵۴ حمال و مزدور ۱۲ پیشه و کسب ۱۲ علق فعوت الی زوجها الاول نسیجه فقال ابنا الصیف صیغة الیس
۵۵ بسیار ۱۲ مقصد ۱۲ است ۱۲ والصیف منصوب علی الظرفیة ۱۲ ۵۶ احسن ۱۲ ۵۷ در ابجا ۱۲ در روشنائی ۱۲ ۵۸ نهایم ۱۲ ۵۹ چنان نشود ۱۲ رغبت ۱۲ طربناک ۱۲ خون ۱۲ ۶۰ عهد ۱۲

ست و تو شیر راه سعادت کیمیائی ست که خاک تیره را از زر سازد و تو تیائی ست که دیدهٔ خیره را صاحب
نظر گرداند مشام هر جان که بوی وفا نشنیده از روائح ریاحین محاسن صفات نصیبی ندارد دیدهٔ هر دل
که رنگ وفا ندیده از مشاهدهٔ انوار مکارم اخلاق بی بهره بود ع ای خاک بران سر که در و مغز وفا نیست
گر به گفت چون میدانی که وفا مشاطهٔ عروس کمال ست و خال رخسارهٔ حسن و جمال باید که تو نیز غدار حال
خود را بدین گلگونه آرایش ارزانی داری که هر گلزار که در و نهال وفا نروید هیچ مرغ دل بر شاخسار محبتش ترنم
نگردد و هر رخسار که از خال وفا خالی باشد هیچ صاحب نظر بر تو التفات بران نیندازد و ازینجا گفته اند بیت
آنرا که طریق کرم و رسم وفا نیست گر جور بهشت ست که شایسته ما نیست و هر که از لباس وفا عاری
گردد و در عهدی که بندد وفا ننماید بدو آن رسد که بزن دهقان رسید موش پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت گر به گفت آورده اند که در دیهی از دیههای فارس دهقانی بود با تجربهٔ تمام و کیاستی مالا کلام
از جام روزگار بسی تلخ و شیرین چشیده دور کشاکش دوران بسی دشواری و آسانی دیده بیت جهان
پیموده بسیار دانی ظریفی نزیرک شیرین زبانی و این دهقان زنی داشت که رویش شمع سیستان
بودی و لعل شیرینش در شکر ریزی نقل مجلس پرستان نقش آمیزی با صد رنگ چون نوبهار و عشوه فروشی
با هزار نیرنگ چون روزگار فرد مگر زروح مقدس سرشته شد جسمش که آن لطافت و خوبی نه حد آب و
گل ست پیر دهقان با چندان هنری که داشت بفقر و فاقه روزگاری گذرانید و تخم توکل در مزرعهٔ و
أُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ می پاشید پیشهٔ روزگار غدار خود این ست که مستحقان و ارباب هنر را محروم دارد و
بی هنران و نامستعدان را باوج کامگاری و سرفرازی برآرد قطعه کج روان را دهند خرمنها برگ
کاهی به راستان ندهند مگسان را دهند شکر و قند به همایان جز استخوان ندهند پیر مزارع با آنکه
در زراعت بکمال هنر موصوف بود چون اسباب آن کار نداشت عمری به بیکاری و تنگدستی میگذاشت
روزی زنش از غایت فرومانده گی زبان طعن بکشود که تا کی در گوشه کاشانه بسر بردن و عمر عزیز
را در احتیاج و ضیق معیشت صرف کردن آخر حرکت موجب برکت ست و اگر از دیوانخانه کرم
برات الرزق علی الله نوشته اند طغری اکتسبوا یجیبکم الله نیز بر گوشهٔ آن ثبت

۱۲ بجذوب بدل عاطف شیر ۱۲ شرارت ۱۲ ۵۲ خبر ندارد ۱۲ ۵۳ صح ۱۲ ایشان ۱۲ ۵۴ محقق ۱۲ خلاف قیاس ۱۲ ۵۵ وفای ۱۲ ۵۶ عجب ۱۲ عارف حق بیچون ۱۲ ۵۷ افزوده ۱۲ ۵۸ ای ۱۲ ۵۹ ندارد ۱۲ ۶۰ ترش شود بالا گوشت ۱۲ ۶۱ بپرد ۱۲ بکم کار فرو ندارد ۱۲ ۶۲ فاضل ۱۲ ۶۳ کارکنان قضا و قدر ۱۲ ۶۴ ترو اش بالا گوشت ۱۲ ۶۵ حاصل گذرد ۱۲ دوست فرماید ۱۲

می پذیرم و سخن باری عز اسمه را که الصلح خیر بگوش جان می شنوم و از مضمون این سخن که
ربا عی تا صلح توان کرد در جنگ مزن تا نام توان جست ره ننگ مزن بر خلق جهان در بدار ا
بکشا پیش ای وسبوی مهر بر سنگ مزن تجاوز نمیکنم و امیدی دارم که از هر دو جانب یمین این مخا
مخلصی پیدا آید و مجازات و مکافات این نعمت بر خویشتن واجب کردانم و شکر منت آنرا ابد الدهر الزام
نمایم و من نیز بدستوری که تو عهد کردی پیمان بستم و امید واری چنان ست مصرع که بپایان برم
این عهد که بستم با تو اکنون بگوی که مراچه باید ساخت و با تو چه نوع میتاید پرداخت موش گفت چون
نزدیک تو آیم باید که تعظیمے تمام و احترامی بسزا رعایت کنی تا دشمنان بمشاهدهٔ احوال بر تاکید قواعد
محبت و خلوص ما واقف شده خائف و خاسر باز گردند و من از سر فراغت خاطر بنداز پای تو
بردارم گربه قبول این معنی را التزام نمود و موش با میدواری تمام پیش آمد گربه رسم اعزاز و اکرام
بجای آورده او را گرم پرسید و انواع ملایمت و دلجوئی و نوازش و مهربانی در بارهٔ او رعایت فرمود
چون راسو و زاغ این حال مشاهده کردند دل از شکار موش برگرفته مراجعت نمودند چون موش بحمایت
گربه ازان ورطه بلا خلاص یافت بریدن بند آغاز نهاد و با ندیشه در افتاد که خود را از بند بلای دیگر چون
نجات دهد و بآهستگے در کار شروع میکرد گربه بفراست دریافت که موش در فکر دور و دراز افتاده نرسید
که بند نابریده سر خود گیرد و او را پای بسته بگذارد طریق عتابی که رسم و ستانست پیش گرفت و گفت
زود ملول گشتی و اعتماد بر کرم عهد و حسن مروت تو بر خلاف این بود چون بر حاجت خود دست یافتے
و بر مراد دل فیروز شدی در وفای عهد کاهلی مینمائی و در ایفاء وعده دفع می اندیشے و من میدانستم
که وفادار و ئی ست که در طبلهٔ عطار روزگار یافت نشود و حسن عهد جوهریست که در خزانهٔ زمانه موجود
نباشد و دو ثانی سیمرغے ست که از و جز نامی در میان نیست و نیکو عهدی بشابه کیمیاے ست که
کسے را از حقیقت او نشان نیست بیت مجو وفائی ز کس در زمن نمے شنوی بهر زه طالب سیمرغ
و کیمیا می باش موش گفت حاشا که من چهرهٔ حال خود را بداغ بیوفائی موسوم سازم و نام نیکو
که بدستے مدید حاصل کرده ام در جریدهٔ بد عهدان ثبت کنم و من میدانم که وفا کمند ارادت

۱۲ بزرگ سر نام او ۱۲ ۵۳ آشتی بهتر ست از فرقت و نشوقها و اغراض ۱۲ ۵۳ عاروشرم ۱۲ ۵۴ ا مشغول شرک ۱۲ ۵۵ ا باطنیان ۱۲ ۵۶ ا ۱۲ داشته ۱۲ ۵۷ ا ۱۲ ۵۸ ا ۱۲ ۵۹ ا ۱۲ ۶۰ ا ۱۲ ۶۱ ا ۱۲ ۶۲ ا ۱۲ ۶۳ ا ۱۲ ۶۴ ا ۱۲ ۶۵ ا ۱۲ ۶۶ ا ۱۲ ۶۷ ا ۱۲ ۶۸ ا ۱۲ ۶۹ ا ۱۲ ۷۰ ا ۱۲ ۷۱ ا ۱۲ ۷۲ ا ۱۲ ۷۳ ا ۱۲ ۷۴ ا ۱۲ ۷۵ ا ۱۲ ۷۶ ا ۱۲ ۷۷ ا ۱۲ ۷۸ ا ۱۲ ۷۹ ا ۱۲ ۸۰ ا ۱۲ ۸۱ ا ۱۲ ۸۲ ا ۱۲ ۸۳ ا ۱۲ ۸۴ ا ۱۲ ۸۵ ا ۱۲ ۸۶ ا ۱۲ ۸۷ ا ۱۲ ۸۸ ا ۱۲ ۸۹ ا ۱۲ ۹۰ ا ۱۲ ۹۱ ا ۱۲ ۹۲ ا ۱۲ ۹۳ ا ۱۲ ۹۴ ا ۱۲ ۹۵ ا ۱۲ ۹۶ ا ۱۲ ۹۷ ا ۱۲ ۹۸ ا ۱۲ ۹۹ ا ۱۲ ۱۰۰ ا ۱۲ ۱۰۱ ا ۱۲ ۱۰۲ ا ۱۲ ۱۰۳ ا ۱۲ ۱۰۴ ا ۱۲ ۱۰۵ ا ۱۲ ۱۰۶ ا ۱۲ ۱۰۷ ا ۱۲ ۱۰۸ ا ۱۲ ۱۰۹ ا ۱۲ ۱۱۰ ا ۱۲ ۱۱۱ ا ۱۲ ۱۱۲ ا ۱۲ ۱۱۳ ا ۱۲ ۱۱۴ ا ۱۲ ۱۱۵ ا ۱۲ ۱۱۶ ا ۱۲ ۱۱۷ ا ۱۲ ۱۱۸ ا ۱۲ ۱۱۹ ا ۱۲ ۱۲۰ ا ۱۲ ۱۲۱ ا ۱۲ ۱۲۲ ا ۱۲ ۱۲۳ ا ۱۲ ۱۲۴ ا ۱۲ ۱۲۵ ا ۱۲ ۱۲۶ ا ۱۲ ۱۲۷ ا ۱۲ ۱۲۸ ا ۱۲ ۱۲۹ ا ۱۲ ۱۳۰ ا ۱۲ ۱۳۱ ا ۱۲ ۱۳۲ ا ۱۲ ۱۳۳ ا ۱۲ ۱۳۴ ا ۱۲ ۱۳۵ ا ۱۲ ۱۳۶ ا ۱۲ ۱۳۷ ا ۱۲ ۱۳۸ ا ۱۲ ۱۳۹ ا ۱۲ ۱۴۰ ا ۱۲ ۱۴۱ ا ۱۲ ۱۴۲ ا ۱۲ ۱۴۳ ا ۱۲ ۱۴۴ ا ۱۲ ۱۴۵ ا ۱۲ ۱۴۶ ا ۱۲ ۱۴۷ ا ۱۲ ۱۴۸ ا ۱۲ ۱۴۹ ا ۱۲ ۱۵۰ ا ۱۲ ۱۵۱ ا ۱۲ ۱۵۲ ا ۱۲ ۱۵۳ ا ۱۲ ۱۵۴ ا ۱۲ ۱۵۵ ا ۱۲ ۱۵۶ ا ۱۲ ۱۵۷ ا ۱۲ ۱۵۸ ا ۱۲ ۱۵۹ ا ۱۲ ۱۶۰ ا ۱۲ ۱۶۱ ا ۱۲ ۱۶۲ ا ۱۲ ۱۶۳ ا ۱۲ ۱۶۴ ا ۱۲ ۱۶۵ ا ۱۲ ۱۶۶ ا ۱۲ ۱۶۷ ا ۱۲ ۱۶۸ ا ۱۲ ۱۶۹ ا ۱۲ ۱۷۰ ا ۱۲ ۱۷۱ ا ۱۲ ۱۷۲ ا ۱۲ ۱۷۳ ا ۱۲ ۱۷۴ ا ۱۲ ۱۷۵ ا ۱۲ ۱۷۶ ا ۱۲ ۱۷۷ ا ۱۲ ۱۷۸ ا ۱۲ ۱۷۹ ا ۱۲ ۱۸۰ ا ۱۲ ۱۸۱ ا ۱۲ ۱۸۲ ا ۱۲ ۱۸۳ ا ۱۲ ۱۸۴ ا ۱۲ ۱۸۵ ا ۱۲ ۱۸۶ ا ۱۲ ۱۸۷ ا ۱۲ ۱۸۸ ا ۱۲ ۱۸۹ ا ۱۲ ۱۹۰ ا ۱۲ ۱۹۱ ا ۱۲ ۱۹۲ ا ۱۲ ۱۹۳ ا ۱۲ ۱۹۴ ا ۱۲ ۱۹۵ ا ۱۲ ۱۹۶ ا ۱۲ ۱۹۷ ا ۱۲ ۱۹۸ ا ۱۲ ۱۹۹ ا ۱۲ ۲۰۰ ا ۱۲ ۲۰۱ ا ۱۲ ۲۰۲ ا ۱۲ ۲۰۳ ا ۱۲ ۲۰۴ ا ۱۲ ۲۰۵ ا ۱۲ ۲۰۶ ا ۱۲ ۲۰۷ ا ۱۲ ۲۰۸ ا ۱۲ ۲۰۹ ا ۱۲ ۲۱۰ ا ۱۲ ۲۱۱ ا ۱۲ ۲۱۲ ا ۱۲ ۲۱۳ ا ۱۲ ۲۱۴ ا ۱۲ ۲۱۵ ا ۱۲ ۲۱۶ ا ۱۲ ۲۱۷ ا ۱۲ ۲۱۸ ا ۱۲ ۲۱۹ ا ۱۲ ۲۲۰ ا ۱۲ ۲۲۱ ا ۱۲ ۲۲۲ ا ۱۲ ۲۲۳ ا ۱۲ ۲۲۴ ا ۱۲ ۲۲۵ ا ۱۲ ۲۲۶ ا ۱۲ ۲۲۷ ا ۱۲ ۲۲۸ ا ۱۲ ۲۲۹ ا ۱۲ ۲۳۰ ا ۱۲ ۲۳۱ ا ۱۲ ۲۳۲ ا ۱۲ ۲۳۳ ا ۱۲ ۲۳۴ ا ۱۲ ۲۳۵ ا ۱۲ ۲۳۶ ا ۱۲ ۲۳۷ ا ۱۲ ۲۳۸ ا ۱۲ ۲۳۹ ا ۱۲ ۲۴۰ ا ۱۲ ۲۴۱ ا ۱۲ ۲۴۲ ا ۱۲ ۲۴۳ ا ۱۲ ۲۴۴ ا ۱۲ ۲۴۵ ا ۱۲ ۲۴۶ ا ۱۲ ۲۴۷ ا ۱۲ ۲۴۸ ا ۱۲ ۲۴۹ ا ۱۲ ۲۵۰ ا ۱۲ ۲۵۱ ا ۱۲ ۲۵۲ ا ۱۲ ۲۵۳ ا ۱۲ ۲۵۴ ا ۱۲ ۲۵۵ ا ۱۲ ۲۵۶ ا ۱۲ ۲۵۷ ا ۱۲ ۲۵۸ ا ۱۲ ۲۵۹ ا ۱۲ ۲۶۰ ا ۱۲ ۲۶۱ ا ۱۲ ۲۶۲ ا ۱۲ ۲۶۳ ا ۱۲ ۲۶۴ ا ۱۲ ۲۶۵ ا ۱۲ ۲۶۶ ا ۱۲ ۲۶۷ ا ۱۲ ۲۶۸ ا ۱۲ ۲۶۹ ا ۱۲ ۲۷۰ ا ۱۲ ۲۷۱ ا ۱۲ ۲۷۲ ا ۱۲ ۲۷۳ ا ۱۲ ۲۷۴ ا ۱۲ ۲۷۵ ا ۱۲ ۲۷۶ ا ۱۲ ۲۷۷ ا ۱۲ ۲۷۸ ا ۱۲ ۲۷۹ ا ۱۲ ۲۸۰ ا ۱۲ ۲۸۱ ا ۱۲ ۲۸۲ ا ۱۲ ۲۸۳ ا ۱۲ ۲۸۴ ا ۱۲ ۲۸۵ ا ۱۲ ۲۸۶ ا ۱۲ ۲۸۷ ا ۱۲ ۲۸۸ ا ۱۲ ۲۸۹ ا ۱۲ ۲۹۰ ا ۱۲ ۲۹۱ ا ۱۲ ۲۹۲ ا ۱۲ ۲۹۳ ا ۱۲ ۲۹۴ ا ۱۲ ۲۹۵ ا ۱۲ ۲۹۶ ا ۱۲ ۲۹۷ ا ۱۲ ۲۹۸ ا ۱۲ ۲۹۹ ا ۱۲ ۳۰۰ ا ۱۲ ۳۰۱ ا ۱۲ ۳۰۲ ا ۱۲ ۳۰۳ ا ۱۲ ۳۰۴ ا ۱۲ ۳۰۵ ا ۱۲ ۳۰۶ ا ۱۲ ۳۰۷ ا ۱۲ ۳۰۸ ا ۱۲ ۳۰۹ ا ۱۲ ۳۱۰ ا ۱۲ ۳۱۱ ا ۱۲ ۳۱۲ ا ۱۲ ۳۱۳ ا ۱۲ ۳۱۴ ا ۱۲ ۳۱۵ ا ۱۲ ۳۱۶ ا ۱۲ ۳۱۷ ا ۱۲ ۳۱۸ ا ۱۲ ۳۱۹ ا ۱۲ ۳۲۰ ا ۱۲ ۳۲۱ ا ۱۲ ۳۲۲ ا ۱۲ ۳۲۳ ا ۱۲ ۳۲۴ ا ۱۲ ۳۲۵ ا ۱۲ ۳۲۶ ا ۱۲ ۳۲۷ ا ۱۲ ۳۲۸ ا ۱۲ ۳۲۹ ا ۱۲ ۳۳۰ ا ۱۲ ۳۳۱ ا ۱۲ ۳۳۲ ا ۱۲ ۳۳۳ ا ۱۲ ۳۳۴ ا ۱۲ ۳۳۵ ا ۱۲ ۳۳۶ ا ۱۲ ۳۳۷ ا ۱۲ ۳۳۸ ا ۱۲ ۳۳۹ ا ۱۲ ۳۴۰ ا ۱۲ ۳۴۱ ا ۱۲ ۳۴۲ ا ۱۲ ۳۴۳ ا ۱۲ ۳۴۴ ا ۱۲ ۳۴۵ ا ۱۲ ۳۴۶ ا ۱۲ ۳۴۷ ا ۱۲ ۳۴۸ ا ۱۲ ۳۴۹ ا ۱۲ ۳۵۰ ا ۱۲ ۳۵۱ ا ۱۲ ۳۵۲ ا ۱۲ ۳۵۳ ا ۱۲ ۳۵۴ ا ۱۲ ۳۵۵ ا ۱۲ ۳۵۶ ا ۱۲ ۳۵۷ ا ۱۲ ۳۵۸ ا ۱۲ ۳۵۹ ا ۱۲ ۳۶۰ ا ۱۲ ۳۶۱ ا ۱۲ ۳۶۲ ا ۱۲ ۳۶۳ ا ۱۲ ۳۶۴ ا ۱۲ ۳۶۵ ا ۱۲ ۳۶۶ ا ۱۲ ۳۶۷ ا ۱۲ ۳۶۸ ا ۱۲ ۳۶۹ ا ۱۲ ۳۷۰ ا ۱۲ ۳۷۱ ا ۱۲ ۳۷۲ ا ۱۲ ۳۷۳ ا ۱۲ ۳۷۴ ا ۱۲ ۳۷۵ ا ۱۲ ۳۷۶ ا ۱۲ ۳۷۷ ا ۱۲ ۳۷۸ ا ۱۲ ۳۷۹ ا ۱۲ ۳۸۰ ا ۱۲ ۳۸۱ ا ۱۲ ۳۸۲ ا ۱۲ ۳۸۳ ا ۱۲ ۳۸۴ ا ۱۲ ۳۸۵ ا ۱۲ ۳۸۶ ا ۱۲ ۳۸۷ ا ۱۲ ۳۸۸ ا ۱۲ ۳۸۹ ا ۱۲ ۳۹۰ ا ۱۲ ۳۹۱ ا ۱۲ ۳۹۲ ا ۱۲ ۳۹۳ ا ۱۲ ۳۹۴ ا ۱۲ ۳۹۵ ا ۱۲ ۳۹۶ ا ۱۲ ۳۹۷ ا ۱۲ ۳۹۸ ا ۱۲ ۳۹۹ ا ۱۲ ۴۰۰ ا ۱۲ ۴۰۱ ا ۱۲ ۴۰۲ ا ۱۲ ۴۰۳ ا ۱۲ ۴۰۴ ا ۱۲ ۴۰۵ ا ۱۲ ۴۰۶ ا ۱۲ ۴۰۷ ا ۱۲ ۴۰۸ ا ۱۲ ۴۰۹ ا ۱۲ ۴۱۰ ا ۱۲ ۴۱۱ ا ۱۲ ۴۱۲ ا ۱۲ ۴۱۳ ا ۱۲ ۴۱۴ ا ۱۲ ۴۱۵ ا ۱۲ ۴۱۶ ا ۱۲ ۴۱۷ ا ۱۲ ۴۱۸ ا ۱۲ ۴۱۹ ا ۱۲ ۴۲۰ ا ۱۲ ۴۲۱ ا ۱۲ ۴۲۲ ا ۱۲ ۴۲۳ ا ۱۲ ۴۲۴ ا ۱۲ ۴۲۵ ا ۱۲ ۴۲۶ ا ۱۲ ۴۲۷ ا ۱۲ ۴۲۸ ا ۱۲ ۴۲۹ ا ۱۲ ۴۳۰ ا ۱۲ ۴۳۱ ا ۱۲ ۴۳۲ ا ۱۲ ۴۳۳ ا ۱۲ ۴۳۴ ا ۱۲ ۴۳۵ ا ۱۲ ۴۳۶ ا ۱۲ ۴۳۷ ا ۱۲ ۴۳۸ ا ۱۲ ۴۳۹ ا ۱۲ ۴۴۰ ا ۱۲ ۴۴۱ ا ۱۲ ۴۴۲ ا ۱۲ ۴۴۳ ا ۱۲ ۴۴۴ ا ۱۲ ۴۴۵ ا ۱۲ ۴۴۶ ا ۱۲ ۴۴۷ ا ۱۲ ۴۴۸ ا ۱۲ ۴۴۹ ا ۱۲ ۴۵۰ ا ۱۲ ۴۵۱ ا ۱۲ ۴۵۲ ا ۱۲ ۴۵۳ ا ۱۲ ۴۵۴ ا ۱۲ ۴۵۵ ا ۱۲ ۴۵۶ ا ۱۲ ۴۵۷ ا ۱۲ ۴۵۸ ا ۱۲ ۴۵۹ ا ۱۲ ۴۶۰ ا ۱۲ ۴۶۱ ا ۱۲ ۴۶۲ ا ۱۲ ۴۶۳ ا ۱۲ ۴۶۴ ا ۱۲ ۴۶۵ ا ۱۲ ۴۶۶ ا ۱۲ ۴۶۷ ا ۱۲ ۴۶۸ ا ۱۲ ۴۶۹ ا ۱۲ ۴۷۰ ا ۱۲ ۴۷۱ ا ۱۲ ۴۷۲ ا ۱۲ ۴۷۳ ا ۱۲ ۴۷۴ ا ۱۲ ۴۷۵ ا ۱۲ ۴۷۶ ا ۱۲ ۴۷۷ ا ۱۲ ۴۷۸ ا ۱۲ ۴۷۹ ا ۱۲ ۴۸۰ ا ۱۲ ۴۸۱ ا ۱۲ ۴۸۲ ا ۱۲ ۴۸۳ ا ۱۲ ۴۸۴ ا ۱۲ ۴۸۵ ا ۱۲ ۴۸۶ ا ۱۲ ۴۸۷ ا ۱۲ ۴۸۸ ا ۱۲ ۴۸۹ ا ۱۲ ۴۹۰ ا ۱۲ ۴۹۱ ا ۱۲ ۴۹۲ ا ۱۲ ۴۹۳ ا ۱۲ ۴۹۴ ا ۱۲ ۴۹۵ ا ۱۲ ۴۹۶ ا ۱۲ ۴۹۷ ا ۱۲ ۴۹۸ ا ۱۲ ۴۹۹ ا ۱۲ ۵۰۰ ا ۱۲ ۵۰۱ ا ۱۲ ۵۰۲ ا ۱۲ ۵۰۳ ا ۱۲ ۵۰۴ ا ۱۲ ۵۰۵ ا ۱۲ ۵۰۶ ا ۱۲ ۵۰۷ ا ۱۲ ۵۰۸ ا ۱۲ ۵۰۹ ا ۱۲ ۵۱۰ ا ۱۲ ۵۱۱ ا ۱۲ ۵۱۲ ا ۱۲ ۵۱۳ ا ۱۲ ۵۱۴ ا ۱۲ ۵۱۵ ا ۱۲ ۵۱۶ ا ۱۲ ۵۱۷ ا ۱۲ ۵۱۸ ا ۱۲ ۵۱۹ ا ۱۲ ۵۲۰ ا ۱۲ ۵۲۱ ا ۱۲ ۵۲۲ ا ۱۲ ۵۲۳ ا ۱۲ ۵۲۴ ا ۱۲ ۵۲۵ ا ۱۲ ۵۲۶ ا ۱۲ ۵۲۷ ا ۱۲ ۵۲۸ ا ۱۲ ۵۲۹ ا ۱۲ ۵۳۰ ا ۱۲ ۵۳۱ ا ۱۲ ۵۳۲ ا ۱۲ ۵۳۳ ا ۱۲ ۵۳۴ ا ۱۲ ۵۳۵ ا ۱۲ ۵۳۶ ا ۱۲ ۵۳۷ ا ۱۲ ۵۳۸ ا ۱۲ ۵۳۹ ا ۱۲ ۵۴۰ ا ۱۲ ۵۴۱ ا ۱۲ ۵۴۲ ا ۱۲ ۵۴۳ ا ۱۲ ۵۴۴ ا ۱۲ ۵۴۵ ا ۱۲ ۵۴۶ ا ۱۲ ۵۴۷ ا ۱۲ ۵۴۸ ا ۱۲ ۵۴۹ ا ۱۲ ۵۵۰ ا ۱۲ ۵۵۱ ا ۱۲ ۵۵۲ ا ۱۲ ۵۵۳ ا ۱۲ ۵۵۴ ا ۱۲ ۵۵۵ ا ۱۲ ۵۵۶ ا ۱۲ ۵۵۷ ا ۱۲ ۵۵۸ ا ۱۲ ۵۵۹ ا ۱۲ ۵۶۰ ا ۱۲ ۵۶۱ ا ۱۲ ۵۶۲ ا ۱۲ ۵۶۳ ا ۱۲ ۵۶۴ ا ۱۲ ۵۶۵ ا ۱۲ ۵۶۶ ا ۱۲ ۵۶۷ ا ۱۲ ۵۶۸ ا ۱۲ ۵۶۹ ا ۱۲ ۵۷۰ ا ۱۲ ۵۷۱ ا ۱۲ ۵۷۲ ا ۱۲ ۵۷۳ ا ۱۲ ۵۷۴ ا ۱۲ ۵۷۵ ا ۱۲ ۵۷۶ ا ۱۲ ۵۷۷ ا ۱۲ ۵۷۸ ا ۱۲ ۵۷۹ ا ۱۲ ۵۸۰ ا ۱۲ ۵۸۱ ا ۱۲ ۵۸۲ ا ۱۲ ۵۸۳ ا ۱۲ ۵۸۴ ا ۱۲ ۵۸۵ ا ۱۲ ۵۸۶ ا ۱۲ ۵۸۷ ا ۱۲ ۵۸۸ ا ۱۲ ۵۸۹ ا ۱۲ ۵۹۰ ا ۱۲ ۵۹۱ ا ۱۲ ۵۹۲ ا ۱۲ ۵۹۳ ا ۱۲ ۵۹۴ ا ۱۲ ۵۹۵ ا ۱۲ ۵۹۶ ا ۱۲ ۵۹۷ ا ۱۲ ۵۹۸ ا ۱۲ ۵۹۹ ا ۱۲ ۶۰۰ ا ۱۲ ۶۰۱ ا ۱۲ ۶۰۲ ا ۱۲ ۶۰۳ ا ۱۲ ۶۰۴ ا ۱۲ ۶۰۵ ا ۱۲ ۶۰۶ ا ۱۲ ۶۰۷ ا ۱۲ ۶۰۸ ا ۱۲ ۶۰۹ ا ۱۲ ۶۱۰ ا ۱۲ ۶۱۱ ا ۱۲ ۶۱۲ ا ۱۲ ۶۱۳ ا ۱۲ ۶۱۴ ا ۱۲ ۶۱۵ ا ۱۲ ۶۱۶ ا ۱۲ ۶۱۷ ا ۱۲ ۶۱۸ ا ۱۲ ۶۱۹ ا ۱۲ ۶۲۰ ا ۱۲ ۶۲۱ ا ۱۲ ۶۲۲ ا ۱۲ ۶۲۳ ا ۱۲ ۶۲۴ ا ۱۲ ۶۲۵ ا ۱۲ ۶۲۶ ا ۱۲ ۶۲۷ ا ۱۲ ۶۲۸ ا ۱۲ ۶۲۹ ا ۱۲ ۶۳۰ ا ۱۲ ۶۳۱ ا ۱۲ ۶۳۲ ا ۱۲ ۶۳۳ ا ۱۲ ۶۳۴ ا ۱۲ ۶۳۵ ا ۱۲ ۶۳۶ ا ۱۲ ۶۳۷ ا ۱۲ ۶۳۸ ا ۱۲ ۶۳۹ ا ۱۲ ۶۴۰ ا ۱۲ ۶۴۱ ا ۱۲ ۶۴۲ ا ۱۲ ۶۴۳ ا ۱۲ ۶۴۴ ا ۱۲ ۶۴۵ ا ۱۲ ۶۴۶ ا ۱۲ ۶۴۷ ا ۱۲ ۶۴۸ ا ۱۲ ۶۴۹ ا ۱۲ ۶۵۰ ا ۱۲ ۶۵۱ ا ۱۲ ۶۵۲ ا ۱۲ ۶۵۳ ا ۱۲ ۶۵۴ ا ۱۲ ۶۵۵ ا ۱۲ ۶۵۶ ا ۱۲ ۶۵۷ ا ۱۲ ۶۵۸ ا ۱۲ ۶۵۹ ا ۱۲ ۶۶۰ ا ۱۲ ۶۶۱ ا ۱۲ ۶۶۲ ا ۱۲ ۶۶۳ ا ۱۲ ۶۶۴ ا ۱۲ ۶۶۵ ا ۱۲ ۶۶۶ ا ۱۲ ۶۶۷ ا ۱۲ ۶۶۸ ا ۱۲ ۶۶۹ ا ۱۲ ۶۷۰ ا ۱۲ ۶۷۱ ا ۱۲ ۶۷۲ ا ۱۲ ۶۷۳ ا ۱۲ ۶۷۴ ا ۱۲ ۶۷۵ ا ۱۲ ۶۷۶ ا ۱۲ ۶۷۷ ا ۱۲ ۶۷۸ ا ۱۲ ۶۷۹ ا ۱۲ ۶۸۰ ا ۱۲ ۶۸۱ ا ۱۲ ۶۸۲ ا ۱۲ ۶۸۳ ا ۱۲ ۶۸۴ ا ۱۲ ۶۸۵ ا ۱۲ ۶۸۶ ا ۱۲ ۶۸۷ ا ۱۲ ۶۸۸ ا ۱۲ ۶۸۹ ا ۱۲ ۶۹۰ ا ۱۲ ۶۹۱ ا ۱۲ ۶۹۲ ا ۱۲ ۶۹۳ ا ۱۲ ۶۹۴ ا ۱۲ ۶۹۵ ا ۱۲ ۶۹۶ ا ۱۲ ۶۹۷ ا ۱۲ ۶۹۸ ا ۱۲ ۶۹۹ ا ۱۲ ۷۰۰ ا ۱۲ ۷۰۱ ا ۱۲ ۷۰۲ ا ۱۲ ۷۰۳ ا ۱۲ ۷۰۴ ا ۱۲ ۷۰۵ ا ۱۲ ۷۰۶ ا ۱۲ ۷۰۷ ا ۱۲ ۷۰۸ ا ۱۲ ۷۰۹ ا ۱۲ ۷۱۰ ا ۱۲ ۷۱۱ ا ۱۲ ۷۱۲ ا ۱۲ ۷۱۳ ا ۱۲ ۷۱۴ ا ۱۲ ۷۱۵ ا ۱۲ ۷۱۶ ا ۱۲ ۷۱۷ ا ۱۲ ۷۱۸ ا ۱۲ ۷۱۹ ا ۱۲ ۷۲۰ ا ۱۲ ۷۲۱ ا ۱۲ ۷۲۲ ا ۱۲ ۷۲۳ ا ۱۲ ۷۲۴ ا ۱۲ ۷۲۵ ا ۱۲ ۷۲۶ ا ۱۲ ۷۲۷ ا ۱۲ ۷۲۸ ا ۱۲ ۷۲۹ ا ۱۲ ۷۳۰ ا ۱۲ ۷۳۱ ا ۱۲ ۷۳۲ ا ۱۲ ۷۳۳ ا ۱۲ ۷۳۴ ا ۱۲ ۷۳۵ ا ۱۲ ۷۳۶ ا ۱۲ ۷۳۷ ا ۱۲ ۷۳۸ ا ۱۲ ۷۳۹ ا ۱۲ ۷۴۰ ا ۱۲ ۷۴۱ ا ۱۲ ۷۴۲ ا ۱۲ ۷۴۳ ا ۱۲ ۷۴۴ ا ۱۲ ۷۴۵ ا ۱۲ ۷۴۶ ا ۱۲ ۷۴۷ ا ۱۲ ۷۴۸ ا ۱۲ ۷۴۹ ا ۱۲ ۷۵۰ ا ۱۲ ۷۵۱ ا ۱۲ ۷۵۲ ا ۱۲ ۷۵۳ ا ۱۲ ۷۵۴ ا ۱۲ ۷۵۵ ا ۱۲ ۷۵۶ ا ۱۲ ۷۵۷ ا ۱۲ ۷۵۸ ا ۱۲ ۷۵۹ ا ۱۲ ۷۶۰ ا ۱۲ ۷۶۱ ا ۱۲ ۷۶۲ ا ۱۲ ۷۶۳ ا ۱۲ ۷۶۴ ا ۱۲ ۷۶۵ ا ۱۲ ۷۶۶ ا ۱۲ ۷۶۷ ا ۱۲ ۷۶۸ ا ۱۲ ۷۶۹ ا ۱۲ ۷۷۰ ا ۱۲ ۷۷۱ ا ۱۲ ۷۷۲ ا ۱۲ ۷۷۳ ا ۱۲ ۷۷۴ ا ۱۲ ۷۷۵ ا ۱۲ ۷۷۶ ا ۱۲ ۷۷۷ ا ۱۲ ۷۷۸ ا ۱۲ ۷۷۹ ا ۱۲ ۷۸۰ ا ۱۲ ۷۸۱ ا ۱۲ ۷۸۲ ا ۱۲ ۷۸۳ ا ۱۲ ۷۸۴ ا ۱۲ ۷۸۵ ا ۱۲ ۷۸۶ ا ۱۲ ۷۸۷ ا ۱۲ ۷۸۸ ا ۱۲ ۷۸۹ ا ۱۲ ۷۹۰ ا ۱۲ ۷۹۱ ا ۱۲ ۷۹۲ ا ۱۲ ۷۹۳ ا ۱۲ ۷۹۴ ا ۱۲ ۷۹۵ ا ۱۲ ۷۹۶ ا ۱۲ ۷۹۷ ا ۱۲ ۷۹۸ ا ۱۲ ۷۹۹ ا ۱۲ ۸۰۰ ا ۱۲ ۸۰۱ ا ۱۲ ۸۰۲ ا ۱۲ ۸۰۳ ا ۱۲ ۸۰۴ ا ۱۲ ۸۰۵ ا ۱۲ ۸۰۶ ا ۱۲ ۸۰۷ ا ۱۲ ۸۰۸ ا ۱۲ ۸۰۹ ا ۱۲ ۸۱۰ ا ۱۲ ۸۱۱ ا ۱۲ ۸۱۲ ا ۱۲ ۸۱۳ ا ۱۲ ۸۱۴ ا ۱۲ ۸۱۵ ا ۱۲ ۸۱۶ ا ۱۲ ۸۱۷ ا ۱۲ ۸۱۸ ا ۱۲ ۸۱۹ ا ۱۲ ۸۲۰ ا ۱۲ ۸۲۱ ا ۱۲ ۸۲۲ ا ۱۲ ۸۲۳ ا ۱۲ ۸۲۴ ا ۱۲ ۸۲۵ ا ۱۲ ۸۲۶ ا ۱۲ ۸۲۷ ا ۱۲ ۸۲۸ ا ۱۲ ۸۲۹ ا ۱۲ ۸۳۰ ا ۱۲ ۸۳۱ ا ۱۲ ۸۳۲ ا ۱۲ ۸۳۳ ا ۱۲ ۸۳۴ ا ۱۲ ۸۳۵ ا ۱۲ ۸۳۶ ا ۱۲ ۸۳۷ ا ۱۲ ۸۳۸ ا ۱۲ ۸۳۹ ا ۱۲ ۸۴۰ ا ۱۲ ۸۴۱ ا ۱۲ ۸۴۲ ا ۱۲ ۸۴۳ ا ۱۲ ۸۴۴ ا ۱۲ ۸۴۵ ا ۱۲ ۸۴۶ ا ۱۲ ۸۴۷ ا ۱۲ ۸۴۸ ا ۱۲ ۸۴۹ ا ۱۲ ۸۵۰ ا ۱۲ ۸۵۱ ا ۱۲ ۸۵۲ ا ۱۲ ۸۵۳ ا ۱۲ ۸۵۴ ا ۱۲ ۸۵۵ ا ۱۲ ۸۵۶ ا ۱۲ ۸۵۷ ا ۱۲ ۸۵۸ ا ۱۲ ۸۵۹ ا ۱۲ ۸۶۰ ا ۱۲ ۸۶۱ ا ۱۲ ۸۶۲ ا ۱۲ ۸۶۳ ا ۱۲ ۸۶۴ ا ۱۲ ۸۶۵ ا ۱۲ ۸۶۶ ا ۱۲ ۸۶۷ ا ۱۲ ۸۶۸ ا ۱۲ ۸۶۹ ا ۱۲ ۸۷۰ ا ۱۲ ۸۷۱ ا ۱۲ ۸۷۲ ا ۱۲ ۸۷۳ ا ۱۲ ۸۷۴ ا ۱۲ ۸۷۵ ا ۱۲ ۸۷۶ ا ۱۲ ۸۷۷ ا ۱۲ ۸۷۸ ا ۱۲ ۸۷۹ ا ۱۲ ۸۸۰ ا ۱۲ ۸۸۱ ا ۱۲ ۸۸۲ ا ۱۲ ۸۸۳ ا ۱۲ ۸۸۴ ا ۱۲ ۸۸۵ ا ۱۲ ۸۸۶ ا ۱۲ ۸۸۷ ا ۱۲ ۸۸۸ ا ۱۲ ۸۸۹ ا ۱۲ ۸۹۰ ا ۱۲ ۸۹۱ ا ۱۲ ۸۹۲ ا ۱۲ ۸۹۳ ا ۱۲ ۸۹۴ ا ۱۲ ۸۹۵ ا ۱۲ ۸۹۶ ا ۱۲ ۸۹۷ ا ۱۲ ۸۹۸ ا ۱۲ ۸۹۹ ا ۱۲ ۹۰۰ ا ۱۲ ۹۰۱ ا ۱۲ ۹۰۲ ا ۱۲ ۹۰۳ ا ۱۲ ۹۰۴ ا ۱۲ ۹۰۵ ا ۱۲ ۹۰۶ ا ۱۲ ۹۰۷ ا ۱۲ ۹۰۸ ا ۱۲ ۹۰۹ ا ۱۲ ۹۱۰ ا ۱۲ ۹۱۱ ا ۱۲ ۹۱۲ ا ۱۲ ۹۱۳ ا ۱۲ ۹۱۴ ا ۱۲ ۹۱۵ ا ۱۲ ۹۱۶ ا ۱۲ ۹۱۷ ا ۱۲ ۹۱۸ ا ۱۲ ۹۱۹ ا ۱۲ ۹۲۰ ا ۱۲ ۹۲۱ ا ۱۲ ۹۲۲ ا ۱۲ ۹۲۳ ا ۱۲ ۹۲۴ ا ۱۲ ۹۲۵ ا ۱۲ ۹۲۶ ا ۱۲ ۹۲۷ ا ۱۲ ۹۲۸ ا ۱۲ ۹۲۹ ا ۱۲ ۹۳۰ ا ۱۲ ۹۳۱ ا ۱۲ ۹۳۲ ا ۱۲ ۹۳۳ ا ۱۲ ۹۳۴ ا ۱۲ ۹۳۵ ا ۱۲ ۹۳۶ ا ۱۲ ۹۳۷ ا ۱۲ ۹۳۸ ا ۱۲ ۹۳۹ ا ۱۲ ۹۴۰ ا ۱۲ ۹۴۱ ا ۱۲ ۹۴۲ ا ۱۲ ۹۴۳ ا ۱۲ ۹۴۴ ا ۱۲ ۹۴۵ ا ۱۲ ۹۴۶ ا ۱۲ ۹۴۷ ا ۱۲ ۹۴۸ ا ۱۲ ۹۴۹ ا ۱۲ ۹۵۰ ا ۱۲ ۹۵۱ ا ۱۲ ۹۵۲ ا ۱۲ ۹۵۳ ا ۱۲ ۹۵۴ ا ۱۲ ۹۵۵ ا ۱۲ ۹۵۶ ا ۱۲ ۹۵۷ ا ۱۲ ۹۵۸ ا ۱۲ ۹۵۹ ا ۱۲ ۹۶۰ ا ۱۲ ۹۶۱ ا ۱۲ ۹۶۲ ا ۱۲ ۹۶۳ ا ۱۲ ۹۶۴ ا ۱۲ ۹۶۵ ا ۱۲ ۹۶۶ ا ۱۲ ۹۶۷ ا ۱۲ ۹۶۸ ا ۱۲ ۹۶۹ ا ۱۲ ۹۷۰ ا ۱۲ ۹۷۱ ا ۱۲ ۹۷۲ ا ۱۲ ۹۷۳ ا

من همیشه بغم تو شاد بوده ام و ناکامی ترا عین شادکامی شمرده و همت من پیوسته بر آن مقصور بوده که ترا مضرتی و بلائی روی نمودی ولیکن امروز درین بلیه شریک توام و خلاص خود در چیزی تصور کرده ام که خلاص تو نیز در انست و من بدین سبب بر تو مهربان گشته و حلقه در دوستی می جنبانم فردا این دوستی مشتمل بر غرضی اما غرضی که نفع دارد نه ضرر و دبر گیاست و فراست تو پوشیده نماند که من راست میگویم و درین سخن صورت خیانت و بداندیشی ندارم و نیز بر صدق مدعای خود دو گواه میگذرانم یکی راسو که بر عقب در کمین نشسته و دیگر زاغ که بر بالای درخت متر صد ایستاده و هر دو قصد آن دارند که دمار در نهاد من برآرند هر گاه که بتو نزدیک شدم امید ایشان از من مندفع و طمع هر یک کلی منقطع میگردد اگر مرا ایمن گردانی و تاکیدی که موجب اطمینان خاطر گردد بجا آری در سایه دولت تو گریزم هم غرض من بحصول رسد و هم بندهای تو بریده شود ع هم مرا زین نوع سودا نیک باشد هم ترا گربه بعد از استماع این سخن در تامل افتاد و بدریای اندیشه مستغرق گشت و خواست که اطراف و جوانب این حکایت را بقدم فکر پیماید و عیار این اندیشه بر محک تامل تجربه کند موش دید که وقت بغایت تنگ ست و گربه سر در و در اندیشی دارد و آواز داد که سخن من بشنو و بحسن سیرت و طهارت سیرت من وثوق باش و ملاطفت من در پذیرفته تاخیر منمای که عاقل در کارها تردد روا ندارد و در مهمات توقف جائز نشمرد ع غافل مشو زکار که فرصت غنیمت ست چنانچه من دل بوفای تو خوش میکنم تو هم بحیات من شادمان باش که رستگاری هریک از ما ببقای دیگری متعلق ست و مثل من و تو راست چون کشتی و کشتیبان ست که کشتی بسعی کشتیبان بکنار میرسد و کشتیبان به پشتی کشتی کاری میکند و صدق من با نمایش معلوم خواهد شد و تعجیل من بسبب فوت شدن فرصت ست ع ترسم که عمر امان ندهد تا دمی دگر و میدانم که بر دل تو روشن شده که قول من از عمل قاصر نیست و کردار بر گفتار راجح ست و من عهد مودت بسته در عهده وفا می آرم تو نیز درین باب سری در جنبان و کلمه بر زبان ران فرد فرما اشارتی که دو چشم امید وار بر گوشهای آن خم ابرو نهاده ایم گربه سخن موش شنیده و جمال راستی بر صفحات حال او دیده شاد شد و موش را گفت سخن تو حق مینماید و از فحوای کلام تو بوی صدق می آید و من این مصالحت را

پیش ارد ۱۲ ۱۲ دکت میکنم ۱۲ کران ۱۲ حاست نمود ۱۲ خواست ۱۲ ۱۲ منظر ۱۲ امیدوار ۱۲ ۱۲ ۱۲ ساز ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲ حاصل کرد ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲

که اندازه ژرفی آن نتوان شناخت و بی غواصی امتحان بقعر آن نتوان رسید و هر چه در وی افتد را اسرار و خفا
پاید یدنیاید و هر چند سیلاب بلا و جفا بر سد در حوصله وی گنجد و اثر تیرگی در روی ظاهر نگردد و چه اگر محنت با آن
حد رسد که عقل را بپوشاند و ملال در ضمائر آن محل یابد که وهم مستولی گردد از تدبیر فرو مانند و فوائد تجربت
و کیاست بدیشان نرسد قطعه مرد ثابت قدم آنست که از جا نرود در چه سرگشته بود گرد زمین همچو فلک
مثل سیمرغ که طوفان نبرد از جایش نه چو گنجشک که افتد بدم باد تلف و هر که اندیشه گوناگون را بخود
راه داد و سوسه بود که دیگر در سینه او آغاز خلجان کرد بنای تدبیر او فاسد و بازار تفکر و تامل او کاسد
شد چندانچه در آئینه ضمیر نگرد چون به زنگار وساوس پراگنده و تیره شد باشد چهره مطلوب در و نه بیند و
هر چند لوح تدبیر مطالعه نماید چون باصره بصیرت بر مد خیالات فاسده تیرگی پذیرفته بود در رقم مقصود
از و نخواند و بزرگی درین معنی گفته است قطعه باستواری اندیشه گوش در تدبیر که از تردد وسواس
صد خلل زاید ثبات رای نماید خیال کار درست در آب جنبان صورت درست نماید مرا
هیچ تدبیر موافق تر ازان نیست که باگربه صلح کنم زیرا که در عین بلا معاونت من محتاج ست و چنانچه
مرا بمدد او ازین آفتها خلاصی روی می نماید او نیز بمظاهرت و یاری من ازان حبس نجات می یابد
و اگر گربه سخن مرا بگوش خرد استماع فرماید و تمیز عاقلانه در میان آورده بر صدق گفتار من اعتماد نماید
و آنرا بر نفاق و حیله حمل نکند و از آفت مکر و تزویر و شامت زرق و غرض پاک داند هر دو را ببرکت
راستی و موافقت نجاتی حاصل آید و دشمنان دیگر طمع منقطع کرده هر یک پی کاری میگیرند دوست
چون با ماست دشمن گوئی کاری نشین آنگه موش بعد ازین اندیشها نزدیک گربه رفت و پرسید
که حال چیست گربه با آواز حزین جواب داد که فرد دردمندیم و خبر میدهد از سوز درون دهن خشک
و لب تشنه و چشم تر ما تنی دارم غمگین بسته بند مشقت ز دلی سوخته آتش رنج و محنت موش گفت بیت
نکته دارم نهان با دهان تو دلی وقت تنگ ست و نمی یابم مجال فرصتی گربه تبلق تمام گفت
انچه بخاطر می رسد بی تکلف باز باید نمود و در اخفای آن توقف جائز نباید داشت موش گفت
هرگز هیچ شنونده از من جز راست نشنوده است و سخن دروغ را در دلما فروغی نباشد بدانکه

۵۱ پوشیدگی ۱۲ ۵۲ ا ۵۳ تفنگ ۵۴ پریشان ۵۵ تباه ۵۶ نقصان ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰

وقدری گوشت بر روی دام بست گربهٔ حریص ازان صورت غافل پوی کنان بجانب گوشت آمد
وهنوز ندانش بگوشت نرسیده که حلقش بحلقهٔ دام گرفتاری شد ربا عی حرص ست که جمله را بدام
اندازد واندر طلب مال حرام اندازد حرص ست که جمله حلق را زاسایش بازآرد ودر رنج مدام اندازد
القصه موش نیز بطلب طعمه از سوراخ بیرون آمده از روی احتیاط بهر طرف چشم می انداخت وبرین
ویسار وزیر وبالا نظری افگند ناگاه چشمش برگربه افتاد با انکه دیده اش از مشاهده هیبت او تاریک
شد ورشتهٔ امیدش از سرمایهٔ عمر وزندگانی باریک گشت دل از جا بر دو ونیک در نگریست اورا بستهٔ
بند بلا دید صیاد را بجان دعا می گفت وبر قید گربه شکر گذاری میکرد ناگاه بریک جانب راه راسوی
دید در کمین اوانشسته وتیر توجه در کمان قصد نهاده روی بدرخت آورد وزاغی مشاهده کرد که
از بالای درخت میل گرفتن او دارد وحشت ودهشت بر موش غلبه کرده هول وهراس بروی
مستولی شد فردآه زین طالع برگشته که هر روز مرا ره بجائی بنماید که بلا بیشتر ست موش اندیشه کرد
که اگر پیش روم گربه مرا بگیرد واگر باز گردم راسو درمن آویزد واگر بجائی قرار گیرم زاغ فرود آید ومرا بر باید درمیان
درمیان این همه بلا ها چه سازم واین حیرت را بچه حیلت دفع کنم وقصهٔ پر غصهٔ خود بکه گویم ودوای درد
بی درمان خود ازکه جویم بیت ندارم محرمی کو را صلاح کار خود پرسم نه غمخواری کزو حال دل افگار خود
پرسم حالا درهای بالا باز ست وراه بمنزل عافیت پس دور ودراز انواع آفتها روی کشاده وراه گریز
بسته شده با این همه دل بر جای بباید داشت ودیده بر رهگذار خلاص گماشت که ساقی روزگار اگر وقتی
شربت نوش مرا وچشاند گاهی تیر زهر قمر با جلاب راحت برآمیزد بیت غمگین مشو که ساقی قدرت زجام
دهر که صاحب لطف میدهد وگاه درد قهر مرد ثابت قدم آنست که نه بیهوشیدن حلعت دولتش آب نشاط
بخنده آرد ونه درنوشیدن جرعهٔ محنتش از دیده اندوه اشک حسرت بارد فرد زرنج وراحت گیتی مرنجان دل
مشوخرم که آئین جهان گاهی چنان گاهی چنین باشد اکنون مرا درین ورطهٔ غبا هیچ پناهی بهتر از
سایهٔ عقل نیست وهیچ دستگیری مشفق را زاستاد خردنه وهرکه رای قوی دارد بهیچ حال دهشت بخود راه
ندهد وخوف وحیرت بپیراهن دل نگذارد واز سخن خردمندان چنان فهم میشود که باطن عقلا باید که بشابه دریا باشد

وسخاوت مستان وارادات عالمیان وفریب دشمنان داردکه برهیچ یکی ازایشان اعتماد نتوان کرد
ودل دربقای آن نتوان بست فرد خوش ست عهد محبت بدوستان بستن ولی چه سودکه آن عهد
راوفائی نیست وبسیاردوستی باشدبکمال اتحاد ونهایت یگانگی رسیده واساس خلوص وخصوصیت
دران بمرورزمان سرباوج سپهرکشیده ناگاه اثرچشم زخمی ازاازمحض محبت بلعین عداوت کشدوطراوت
آن بوزیدن سموم هجران منطفی گردد وباز دشمنی قدیم ونزاع موروثی باندک ملاطفتی ناچیز گردد ودنبای
مودت برروحی مستحسن شود وازینجاست که خردمندان بادشمنان تالف فرونگذارند بیکبارگی طمع از
دوستی منقطع نه گردانند ونیزجوهردوستی اعتماد کلی جائزنشمرند وبوفای اومستظهر بستوثق نباشند
وازکلمات نایات اعجب حبیبک هوتاما که ازمشرب نبوت کبری مترشح گشته همین مضمون
شرف وضوح میبابد قطعه دوستی آنچنان نمی باید کزنگنجد دران میان موئی دشمنی هم بدان
صفت خوش نیست که زیاری نباشدش بوئی هردوجانب نگاه خواهد داشت هرکراهیبت
معتدل خوئی وچون دانسته شدکه دوستی ودشمنی اهل زمان اعتباری چندان ندارد بایدکه دانای عاقبت
اندیش التماس مصالحت ومخالصت دشمن راچون متضمن دفع مضرتی درجزمنفعتی باشد فرونگذارد وهرچه
که کاراوسرانجام می بایدومصلحت وقت اقتضای کندآنرادرحصول غرض بکاربردتابمین وزبیلی
وصلاح اندیشی فتح باب دولت روی نماید وصبح سعادت ازافق کرامت طلوع فرماید وازنظائراین
صورت که تقریرافتادحکایت موش وگربه است رامی گفت که چگونه بوده است آن حکایت
گفت آورده اندکه دربیشه بروع درختی بود دربلندی ازتمامی اشجاربرسرآمده وبه بزرگی واصالت درمیان
درختان سیروازگشته فرد هردرختی که میوه داربود بوسنارازدست برگ ونوا ودرزیران درخت
سوراخ موشی بود حریص نهادمحتال طبع تیزذهن زودفهم که بیک تامل هزارعقده مشکل رابگشودی
وبنیم لحظه صدنوع چیله برخاطرگذراندی بیت فسون گربود موشی چاره اندیش که دیدی حیله
صدساله ازپیش درحوالی آن درخت گربه نیزخانه داشت وآنجاصیادان بسیارآمدندی و
بدان نواحی دام نهادندی روزی صیادی بترديک آن درخت دامی بازکشاد و

ای کامل شده ۱۲ ۵۲ ای بلندورفیع گشته ۱۲ ۵۳ ای رفیقه واحدة ۱۲ ۵۴ ای مقصد ومراد باشی درمدت ازوفاداری نبود دران قسط ازعدت گزین یعنی اسراف مکن در مودت ومداوت که باشد حبیب بغیض پس شاید حبیب پس باشی که اسراف کنی درحب پس نادم شوی ودرغیض نادم نشوی کردی ۱۲ اکفانی النهایه فی غریب الحدیث والاثر

الشیخ الامام العلامة مجدالدین الهام العلامات مبارک بن الی السعادات مجدبن محمدبن عبدالکریم الجزری المعروف بابن الاثیر صاحب التصانیف

۵۵ علیه وعلی آبائه ۱۲ ۵۶ ای فرارکرد واز نظر او غائب شد ۱۲ ۵۷ ای بلندشد ۱۲ ۵۸ ای بلندشد ۱۲ ۵۹ ای بلندشد ۱۲ ۶۰ ای بلندشد ۱۲ ۶۱ ای بلندشد ۱۲ ۶۲ ای بلندشد ۱۲ ۶۳ ای بلندشد ۱۲ ۶۴ ای بلندشد ۱۲ ۶۵ ای بلندشد ۱۲ ۶۶ ای بلندشد ۱۲ ۶۷ ای بلندشد ۱۲ ۶۸ ای بلندشد ۱۲ ۶۹ ای بلندشد ۱۲ ۷۰ ای بلندشد ۱۲ ۷۱ ای بلندشد ۱۲ ۷۲ ای بلندشد ۱۲ ۷۳ ای بلندشد ۱۲ ۷۴ ای بلندشد ۱۲ ۷۵ ای بلندشد ۱۲ ۷۶ ای بلندشد ۱۲ ۷۷ ای بلندشد ۱۲ ۷۸ ای بلندشد ۱۲ ۷۹ ای بلندشد ۱۲ ۸۰ ای بلندشد ۱۲ ۸۱ ای بلندشد ۱۲ ۸۲ ای بلندشد ۱۲ ۸۳ ای بلندشد ۱۲ ۸۴ ای بلندشد ۱۲ ۸۵ ای بلندشد ۱۲ ۸۶ ای بلندشد ۱۲ ۸۷ ای بلندشد ۱۲ ۸۸ ای بلندشد ۱۲ ۸۹ ای بلندشد ۱۲ ۹۰ ای بلندشد ۱۲ ۹۱ ای بلندشد ۱۲ ۹۲ ای بلندشد ۱۲ ۹۳ ای بلندشد ۱۲ ۹۴ ای بلندشد ۱۲ ۹۵ ای بلندشد ۱۲ ۹۶ ای بلندشد ۱۲ ۹۷ ای بلندشد ۱۲ ۹۸ ای بلندشد ۱۲ ۹۹ ای بلندشد ۱۲ ۱۰۰ ای بلندشد ۱۲

باید که تجربه را پیشوای خود سازد و آئینه رای خود را باشارت حکما و نصیحت عقلا صیقل زند و در همه اوقات بجانب ثانی و تدبیر گرایده از طریق تعجیل و خفت انحراف ورزد تا دولت اقبال و دولت بساحت سعادت او متواتر گردد و امداد خیر و کرامت بجانب فضل و شهامت او متصل شود و قطعه

زمام دل بکف صبر ده گرت باید ۱۲ که گوی عیش بچوگان جهد بربائی متاز تو سن غفلت بعرصه تعجیل که آخر افگندت بر زمین برسوائی شتاب مد خطری افگند که گر صد سال تو دست دهی زنی زان خطر برون نائی مکن شتاب و زامین حلم روی متاب که غیر صبر و سکون نیست رسم دانائی

باب هفتم در حزم و تدبیر زبلای اعداد بحیله خلاص یافتن

رای فرمود که شنودم داستان کسی که بی فکر و تامل خود را در دریای حیرت و ندامت انداخت و بی صبر و تحمل بسته دام پشیمانی و غرامت شد اکنون اگر صلاح باشد مضمون وصیت هفتم را بتفصیل باز گوئی دمنه گفت انگس که در میان خصمان گرفتار آمده باز نمای و بیان کن حکایت کسی که دشمنان قوی از چپ و راست و پیش و پس او را در آیند و اضداد بسیار شده و غلبه کرده اطراف و نواحی او را فرو گیرند و خود در پنجه هلاک و قبضه تلف بیند و صلاح دران داند که با یکی از ایشان موالات و ملاطفت باید ورزید بلکه عهد و پیمان باید بست تا بسلامت بجهد چگونه قدم درین کار نهد و بعد از انکه بدو و معاونت دشمنی ازان بلا استخلاص روی نماید عهد را بچه نوع بادی بوقار ساند و گرو ملامت برآمده طریق صلاح را بکدام بکشاید برهمن جواب داد که اغلب دوستی و دشمنی دائم و ثابت نیست چه اکثر عارضیات است و عارضی را زود زوال باشد لاجرم بعضی دوستیها بمرور زمان کم گردد بلکه حکم عدم گیرد و برهمین منوال دشمنیها نیز تغیر یافته از لوح سینه محو شود حب و بغض اهل عالم حکم ابر بهاری دارد که گاه می بارد و گاه بازمی ایستد و آنرا دوامی و ثباتی صورت نه بندد و باعی با هر که دلم بدوستی داشت گمان چون نیک بدید دشمنی بود عیان بر دوستی و دشمنی اهل زمان دیدیم که نیست اعتمادی چندان و مهر و کین اهل زمان در بی اعتباری همان حکم اقارب سلطان و جمال خوبان و آداز نور سیدگان و وفای زنان و تلطیف دیوانگان

مختلط شده قطره قطره از کوه می چکید وحشت بر رکابدار غلبه کرد سراسیمه از کوه بیابان آمد وصورت حال
بموقف عرض رسانید وجای آب سرداز مطهره بشاه داد شاه جام آب برلب نهاده اشک حسرت
می بارید بیت خورد و می آب وقف از دل نشاند دانچه زلب خورد ز مژگان فشاند رکابدار سوال
کرد که گریه را چه چیز موجب تواند بود شاه آه سرداز دل پر درد برکشیده گفت فردا مرا غمی ست که پیدایی تو ان
کرد حکایتی ست که پنهان نمی توانم داشت پس قصه باز ریختن آب جام را تمامی باز گفت
وفرمود که بر فوات باز تا بسیف می خورم وبر حال خود که بی تفحص چنان جانوری عزیز را بیجان کردم
میگریم رکابدار گفت ای شاه این باز بلائی عظیم از شما باز داشته ومنتی بر جمیع اهل این ولایت ثابت
ساخته اولی آن بودی که شاه در کشتن باز تعجیل نکردی وآتش غضب را باب حلم تسکین دادی وعنان
تفتیش توسن را بقوت بردباری باز کشیدی واز سخن حکما که فرموده اند بیت توسن خود تند مساز
آنچنان کس نتواند باز کشیدن عنان تجاوز نفرمودی شاه جواب داد که من ازین حرکت نامناسب
پشیمان گشته ام در وقتی که پشیمانی سود ندارد جراحت این ملالت بهیچ مرهم التیام نمی یابد وتا زنده خواهم بود
داغ این حسرت بر سینه خواهم داشت وچهره حالت بناخن ملالت خواهم خراشید ع چون کنم خود کرده ام
خود کرده را تدبیر نیست واین برای آن آوردم تا معلوم گردد که مثل این صورت ها بسیار بوده که بشامت
تعجیل در ورطه ندامت افتاده اند واز تامل وتانی کناره کرده درمیان گرداب بلا غرقه شده
مثنوی مردم بی سنگ بخود کم بود سنگ گران گوهر مردم بود برق سبکسار نیاید
بسی هر نفس از جانرود جز خسی هر که تعجیل برآورد دست سنگ جفا پایه قدرش شکست
زاهد گفت ای مونس اوقات وپیرایه ایام حیات بدین حکایات مرا تسلی دادی ومرهمی بر زخم
دل ریش من نهادی ودانستم که درین جرم وجنایت شریک بسیار دارم وچنانکه حکایات انیشان
بر جریده ایام مسطور ست قصه من نیز مرقوم خواهد شد تا هر که در کارها غفلت ورزد واز منافع وقار
وسکون بی بهره ماند واز بدین حکایات انتباهی باشد واز ین روایات اعتباری حاصل آید
انیست داستان کسی که بی تامل عزیمت کاری بامضا رساند وبی فکر ارتکاب عملی نماید وخرمند

دلش افروخته و بشعلهٔ ندامت سینه اش سوخته بود زاهد پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت
آورده اند که در زمان قدیم بادشاهی شکار دوست بود پیوسته بقصد صید توسن مراد تاختی و همواره
کمند نشاط در گردن شکار انداختی و این بادشاه را بازی بود که بیک پرواز سیمرغ را از قلهٔ قاف
فرود آوردی و از نیم چنگال او بسر طایر در اشیانه سبز سپهر پنهان شدی مثنوی چو او باز کردی پری بال
خویش ز هیبت شدی سینهٔ چرخ ریش وگر جانب آسمان تاختی ✻ عقاب فلک پر بینداختی
بادشاه این باز را عظیم دوست داشتی و پیوسته بدست خود او را تربیت فرمودی اتفاقاً ملک روزی
آن باز را بر دست گرفته بشکار رفته بود آهوئی از پیش برخاست و ملک از غایت شغف از پی او بتاخت
آهو را در نیافت و از خشم و خدم جدا افتاد و برخی از ملازمان در پی می تاختند اما ملک چنان گرم میراند
که صبا با آنکه بیک طرفة العین عالمی را طی کند بگرد نمیرسید و شمال با وجود تیز روی غبار مرکب او را
در نمی یافت بیت راه زاندازه برون رفته پی نتوان برد که چون رفته در اثنای این حال
التش عطش در اشتعال آمده و تشنگی بر ملک مستولی شد مرکب هر طرف می تافت و آب جویان جوانب
دشت و صحرا می پیمود بدامن کوهی رسید و دید که از بالای آن آبی زلال میچکد ملک جامی در ترکش
داشت بیرون آورده بزیر کوه راند و آن آب که قطره قطره میچکید در ان جام جمع ساخت چون پر شد
خواست که بجرع نماید آن باز پر بزد و آب جام را تمام بریخت بادشاه ازان حرکت کوفته خاطر گشته بار دیگر
جام در زیر کوه داشت تا مالامال شد خواست که بلب رساند دیگر باره باز حرکتی کرد و آن جام بریخت ع نزدیک
لب آرند و چشیدن نگذارند شاه از غایت تشنگی مضطرب گشته باز را بر زمین زده هلاک کرد مقارن این حال
رکابدار شاه برسید و باز را کشته دید و شاه را تشنه یافت فی الحال مطهره از فتراک بگشاد و جام را پاکیزه
بشست و خواست که شاه را آب دهد شاه فرمود که مرا بدین آب زلال که از کوه فرو می چکد میلی تمام ست
و محال آنکه قطره قطره در جام جمع شود ندارم تو بالای کوه برائی و از منبع این آب جام پر کرده فرود آر
رکابدار بر زیر کوه برآمد چشمه دید چون چشم بخیلان سخت دل قطرهٔ آب بصد حسرت بیرون میداد و
از دهانی بر لب آن چشمه مرده و حرارت آفتاب و روی اثر کرده لعاب زهر آمیزش با آب آن چشمه

۱۲ پیشتر ۱۲ بصورت عقاب ۱۲ بیفزود ۱۲ خیانت ۱۲ ای بادشاهان و چاکران ۱۲ نشان و سراغ ۱۲ شیرین و صاف ۱۲ با سیم بین آن ۱۲ بوقت ضرورت ۱۲ و بعض قبح بخون ۱۲ شرابست ای چون ۱۲ بوقت ۱۲ بخون شد و قبح ۱۲ ای خشته و ۱۲ کشیده ۱۲ باز آورد و قدح ۱۲ انجا سیک ۱۲ الکسر و سکون طاء و فتح های اقتایه وظرف آب کوچک ۱۲ الکسر دوای که بر بدن ویسا رزین است اقویون تنز بهست میلین شکار و بیزه از سراج و رفع القوس و برهان ۱۲ بغات اللغات

جانگداز را سپر معذرت دفع نخواهد کرد اینچه حرکت نامناسب بود که از من صادر شد و اینچه کار نالایق بود که
بر دست من رفت فرد گر خون خورم ز خجلت این غصه در خورست ور جان دهم ز ناخوشی این عمل
رواست کاشکی هرگز این فرزند از عدم بوجود نیامدی و مرا باوی انس و الفت نبودی تا بسبب او این
خون ناحق ریخته نشدی و اقدام بر چنین کار ناشایسته اتفاق نیفتادی و من در عین بیخانه خود را بی
موجبی هلاک کردم و پاسبان سرای و نگهبان فرزند دلربای را بی سببی عرضهٔ تلف ساختم خالق را چه
جواب گویم و نزد خلایق چه عذر آورم و من بعد طوق ملامت از گردن من بیرون نخواهد آمد و رقم بدنامی
ز صحیفهٔ احوال من محو نخواهد شد فرد نام نشانه شد ز تهمت و ملامت ای کاشکی نبودی نام من و نشان هم
زاهد درین فکرت بر خود می پیچید و ازین حسرت و غم زار زار می نالید که زن باز آمد و این حال مشاهده کرد زبان
ملامت کشاده گفت ع ترا هرگز ندانستم بدین نامهربانیها آخر شکر نعمت ایزدی که در حالت پیری فرزندی گرامت
فرمود این بود که بجا آوری و سپاسداری موهبت الهی که جگر گوشه ترا از زخم دل گزای مار خلاصی داد چنین
می بایست که ادا کردی زاهد نعره بر آورد که ای دوست عزیز با من ازین مقوله سخن مگوی ع که از سوال ملولیم
و ز جواب خجل من هم میدانم که در ادای شکر الهی و شناخت قدر نعمت نامتناهی غفلت ورزیدم و از منهج
قویم شکیبائی که راه سالکان مسالک و مَا صَبْرُکَ اِلَّا بِاللّٰهِ همان تواند انحراف نموده ام و حالا بواسطهٔ
بی صبری و ناشکری نه در جریدهٔ صابران مذکورم و نه در صحیفهٔ شاکران مسطور و ملامت تو درین حال بدان ماند
که نیشی بر سر ریشی زنند و جراحتی را از نمک مرهم سازند فرد ملامت بر دل صد پارهٔ عاشق بدان ماند
که باشد زخم شمشیر و بدوزندش بسوزن هم زن گفت راست میگوئی حالا از ملامت هیچ فایده حاصل
نیست و درین کار که از تو صادر شد تجربه واقعست که عاقبت شتاب کاری پشیمانی و شرمساری باشد
سبکی و بی ثباتی در جمیع احوال مذموم ست و مرد تعجیل کننده از حصول مراد محروم بیت شتاب دیدی
کار آهرمن ست پشیمانی جان و رنج تن ست و نه همین تو درین دام افتادهٔ و درین فتنه
بر خود گشاده که پیش ازین مثل این واقعات بسیار حادث شده و این حادثات بی شمار واقع
گشته و من شنیده ام که با دشاهی باز خود را بی گناهی بکشت و سالها به آتش حسرت

---

۵۱ اول نشد ی ۱۲
۵۲ ز صفو زمین ۱۲
۵۳ در بخ آکنایه از نا ۱۲
۵۴ هیچ دو ۱۲ ۵۵
است از کم علم بود
دو دنیا ملک ۱۲ ۵۶
کنایه از فرزند دلبند
۱۲ ۵۷ و نیست فکنا
تو گر بود خدا ۱۲ ۵۸
که بموجب بضاعت
خود خرج نشود ۱۲ ۵۹
که دیگر موجب رنج
نشود ۱۲ ۶۰

از محیط فضل زیبا گوهری آمد پدید بر سپهر شرع روشن اختری آمد پدید زاهد بجال فرزند شادیها کرد
انواع نذرها که واقع شده بود بوفا رسانید و شب و روز ملازمت مهد او را میان بربسته کارهای دیگر را
خط نسیان در سر کشید و همگی همت بر نشو و نما و قوت و شوکت و طراوت و نضارت او مصروف میداشت
فرد چندان چو صبا بر تو گمارم دم همت کز غنچه چو گل خرم و خندان بدر آئی روزی مادرش میل تمام
نموده پسر را بر سبیل مبالغه بپدر سپرد و پدر خود بجز آن کاری نداشتی زمانی بگذشت معتمدی از جانب
بادشاه آن دیار باستدعای زاهد آمد و بهیچ نوع دران تاخیری ممکن نبود بالضروره از خانه بیرون بایستاد
رفت و راسوئی داشتند که خانه را بامید او گذاشتندی و بهر نوع از وی فراغتی حاصل بودی و در وقت موذیات
و جانوران گزنده سعی تمام نمودی زاهد بیرون آمد او را با پسر گذاشت غائب شدن از خانه همان بود و
ماری بزرگ روی بگهواره آوردن همان چون راسو دید که آن نیزه صفت جوشن پوش و آن تیر خشم
کینه گوش مانند الفی که وقت سکون بشکل دائره ها متشکل گردد و خدنگ رفتاری که گاه گاه چون کمان خم
سر بسر آزد قطعه گهی شده چو سپر گردد که چو نیزه دراز گهی نموده ز تن حلقها کمند آسا نه ابر لیک دو برق از بر
و شده پنهان نه بحر لیک بر و موج بیکران پیدا قصد گهواره کرده میخواهد که کودک را هلاک کند راسو در حال
و حلق او گرفته بخواری تمام بحلقه دام اجلش گرفتار کرد و ببرکت محافظت او کودک ازان ورطه
هلاک نجات یافت متعاقب این حال زاهد باز آمد راسو در خون غلطیده بتمنای انکه کاری نیکو از وی
صادر شده پیش او باز دوید مرد زاهد پنداشت که پسرش را کشته و آن آلودگی از خون اوست شعله
غضب در کانون دلش مشتعل گشته دود سبکساری روی بروزنه دماغ نهاد و عقل او از تیرگی خان
خفت که چون ابر ظلمت سبب تاریکی عالم گردد روی در نقاب خفا کشید پیش از تفحص کار و تجسس حال عصا بر
راسوزد و مهرهای پشتش را درهم شکست و سرش را بصندوق سینه فرو کوفت چون بخانه درآمد پسر را دید
بسلامت در مهد آرمیده و ماری قوی جثه آنجا پاره پاره افتاده دود حسرت از دلش برآمد و سنگ حیرت
بر سینه زدن گرفت و فریاد و زنان و ناله کنان میگفت فرد من و غم زیردست و خود همه کس میداند که دل خویش چیست
ازین حال محالی عجب ست دریغا که آتش این حادثه دلسوز به آب اعتذار تسکین نخواهد یافت و ناوک خجالت این نسل

واندیشه می کرد که آیا چه مقدار عسل و روغن درین ظرف جمع شده باشد آخر الامر به تخمین ده من تصور کرد
وگفت اگر بده درم توانم فروخت بفروشم بهمین مبلغ پنج گوسفند توانا بخرم واین هر پنج بهر شش ماه بزایند
و هر یک دو بچه آرند سالی را بست و پنج شوند و ده سال را از نتایج ایشان رمه پیدا آید و مرا بدان استظهار
کلی حاصل شود بعضے را بفروشم و اسباب خود بدان آراسته گردانم و زنی از خاندان بزرگ بخواهم و
نه مرا در اجهت من پسری بزاید و علم و ادب بیاموزد اما چون ضعف طفولیت بقوت شباب مبدل
گردد و آن سرو ناز در چمن جوانی بالا کشید یکمن که از فرمودهٔ من تجاوز نموده سرکشی آغاز کند و بران تقدیر
ادب کردن او از لوازم باشد و بهمین عصا که در دست دارم او لبش بفرمایم پس عصا بکشید و چنان
در بحر خیال مستغرق بود که سر و گردن پسر بی ادب را در حضور تصور کرده عصا فرود آورد و بر سبوی
شهد و روغن زد قضا را آن سبوی بر بالای طاق نهاده بود و خود در زیر طاق روی بروی او
نشسته چون عصا بر سبو آمد فی الحال بشکست و شهد و روغن تمام بر سر و روی و جامه و موی پارسا
ریخت ع و آن جمله خیالها بیکدم بگریخت و این مثل بدان آوردم تا بدانی که بی تقیینی صادق در
مثل این کلمات خوض ننماید و بشنوکه و مگر و لعل و عسی فریفته نشاید شد و گفته اند چون کسی اگر و مگر را
جفت سازد فرزندی که از ایشان متولد شد کاشکی خواهد شد فرد اگر را با مگر تزویج کردند از ایشان بچه شد
کاشکی نام مرد عاقل باید که اساس مهم خود بر خیال ننهد و اندیشهای خام که حکم وسوسه دیو نافرجام
دارد در دل راه ندهد قطعه سالها اندیشها تخمیم کرد در سپهر کار ما آخر چنین یا آنچنان خواهد شدن
یا برین منوال گنج سیم و زر خواهیم یافت یا دران اقلیم حکم ما روان خواهد شدن عاقبت معلوم
شد کاینها خیالی بیش نیست هر چه خواهد حاکم مطلق همان خواهد شدن زاهد این نصیحت را بگوش
جان قبول کرده از خواب غرور انتباه یافت و ترک آن سخنان گرفته دیگر کرد فضولی نگشت اما چون
مدت حمل سپری شد و زمان بودن چنین در زندان رحم بسر آمد پسری نیکو صورت مقبول طلعت که
دلائل حسن شمائل بکمال حالش ناطق بود و علامت کرامت بر ناصیهٔ احوالش لامع و شارق متولد گشت
زاهد را صبح امید از مطلع مراد تبسم آغاز کرد و بلبل طربش بر گلبن شادی در ترنم آمد بیت

نام و زن پسین کرده
باشد و این من
پیشتر مشتمل اطباست
۱۲ چنانکه مدت
شان ست ۱۲ ای
جهت ۱۲ و ۱۲ ای
اثاث البیت ۱۲
چنانکه معتاد و معمول ست
۱۲ عطوفت ابوت
بود ۱۲ که دهوشیار و
متنبه شد ۱۲ که لعنی
ایضاً که و بمعنی طمع و گاهگے
برآید ۱۲ لعل و آن
ل است و لام از اصل
ل است و لام از اصل
ل است و لام از اصل
چنانچه لعلی اعمل
مراج ۱۲ ای
وصلت ۱۲ و ۱۲ ای
وان فرخنده ۱۲
ل که ایزد تعالی شانه
است ۱۲ ل
با نقصان پیوست ۱۲
بهمالدوله دامت فی الاسلام
جمع ۱۲ چنین
اسباب و آرزوی
زاهد بیاراست ۱۲

وپسری زیبا روی از خلوتخانه غیب بصحرای شهادت خرامد ومن اورا نام نیکو ولقبی شایسته
تعیین کنم پس در تربیت ومشیت او بقی الغایة والامکان کوشش وسعی نمایم تا احکام شریعت بیاموزد
وبتهذیب وتادیب او سعی جمیل بجا آرم تا به آداب طریقت متحلی گردد وباندک روزگاری همین بزرگی عالی
مقام وشیخی صاحب کرامات والهام شود پس اورا کریمه درحباله نکاح آرم وازایشان اولاد واحفاد
پدید آیند ونسل ما ببرکت ایشان باقی ماند ونام ما بوسیله فرزندان برصفحه روزگار پایدار بود قطعه بماند نام
در دوران کسی را که فرزندی بماند یادگارش ازان نام صدف درگوش ماندست که می بینند دُر شاهوارش
زن گفت ای رفیق شفیق وای شیخ صاحب طریق این سخنان لایق سجاده نشینی ومناسب تسبیح گردانی
نیست اولاً بوجود فرزند جزم کرده وامکان دارد که مرا فرزند نباشد ثانیاً اگر باشد یکی که پسر نبود واگر بود ممکن
ست که نزید وعمر مساعدت نکند فی الجمله پایان این کار پدید ار نیست وتو چون نادان خیال پرست
هر مرکب تمنا نشسته ومانند خیال پرستان نادان درعرصهٔ آرزو سمند امید میدوانی ونهایت این
میدان را نمیدانی قطعه به آرزو وهوس ره نمی توان پیمود بلاف وعربده کاری نمی توان پرداخت
هزار کس بتمنای خام سوخته شد که روزگار یکی را بکام دل ننواخت وسخن تو مزاج عمل آن
پارسا مرد دارد که شهد وروغن برروی وموی خویش فرو ریخت زاهد پرسید که چگونه بوده است آن
حکایت گفت آورده اند که مردی پارسا درهمسایگی بازرگانی خانه داشت وبمین مجاورت اورا
برفاهیت میگذاشت بازرگان پیوسته شهد وروغن فروختی وبدان معامله چرب وشیرین سود بسیار اندوختی
بحکم آنکه پارسا مرد اوقاتی ستوده داشت وپیوسته جبّ جبّ الٰهی درمزرعهٔ دل بذل میکاشت بازرگان
بوی اعتقادی کرده بود ومایحتاج اورا برذمه همت خود گرفته وفائده توانگری همین تواند بود که دل
درویشی بدست آرند وذخیره باقی ازمال فانی بردارند فرد توانگر اول درویش خود بدست آور که محزن
زر وگنج درم نخواهد ماند خواجهٔ بازرگان نیز فرصت خیر را غنیمت شمرده هر روز ازان بضاعت که
ببیع وشرای آن اشتغال نمودی برای قوت زاهد قدری می فرستاد وزاهد ازان چیزی بکار برده
باقی را در گوشه می نهاد اندک فرصتی را سبوئی ازان پر شد روزی پارسا دران سبوی نگریست

خوش سخن نگه در نگوئی وزشتی مکن زن زشت خوگرچه زیبا بود کجا در درون دلش جان بود

مبین[۵۱] دلفریبش چو در بهشت[۵۲] گران روی دیگر چو دیو پلشت[۵۳] برندان قاضی گرفتار به که در خانه مبنی[۵۴]

برابر و گره[۵۵] تهی پای رفتن به از کفش تنگ بلای[۵۶] سفر به که در خانه جنگ درخرمی برسرائی به بند[۵۷]

که بانگ زن از روی برآید بلند زنا محرمان چشم زن کور باد چو بیرون شد از خانه در گور باد القصه زاهد

را بعد از تفحص فراوان و تجسس بی پایان بمدد بخت بلند و مساعدت همت ارجمند از قبیله بزرگ و

خانواده شگرف زنی بدست آمد که عکس رخسارش طلیعه صبح را روشنی داده بود و رنگ زلف تابدارش

غالیه[۵۸] فروش شام را مدوظلام فرستاده دیده سپهر مینائی نظیرش جز در آینه آفتاب مشاهده نکرده و نقشبند خیال

تیز نظر مانند تمثال همایونش جز در عالم خواب ندیده قطعه ای مهر طلعت تو گرفته جهان حسن ماهی تمام بر فلک

آسمان حسن بهتر ز قد و روی تو سرو و گلی ترست از گلشن لطافت و از بوستان حسن وبا وجود خوبی

صورت بخجستگی سیرت آراسته بود حسن خلقش به نکوئی خلق پیراسته زاهد بود ظائف طاعت شکر چنین نعمتے

بتقدیم میرساند و معاشرت با یار خورطلعت برین نهاده طالب فرزندی بود و هیچ عاقل قاعدهٔ

تاهل بر مجرد شهوت نهد و جز بطلب ولد صالح که در ایصال بمامن دعا بوالدین حکم صدقه جاریه دارد

بدین[۵۹] کار تن در ندهد فرد غرض زمحنت زن و ز جفا کشیدن مرد همین تبصرح فرزند نازنین باشد

وچون یک چندی برآمد واتفاق نیفتاد زاهد نومید گشته روی تضرع برخاک نیاز نهادن گرفت

و نیز دعا از کمان اخلاص کشادن اغاز کرد و چون خود را همگی محوراه کرده بود بحکم امن یجیب المضطر

اذا دعاه دعوتش بهدف اجابت رسید مثنوی هرکرا دل پاک باشد ز اعتدال آن دعایش

میرود تا ذوالجلال آن دعائی نیخود ان خود دیگرست آن دعا زو نیست زان داور ست

آن دعا حق میکند چون او فناست هم دعا و هم اجابت از خداست پس از ناامیدی ابواب

عنایت بفاتیح رحمت کشاده شد و زن زاهد را حمل پدید آمد پیر شادی بسیار میکرد و میخواست که

همه روز ذکر فرزند تازه دارد و خرنام او بعد از ارد ای او را و برزبان نراند یک روز زن را گفت

ای مونس روزگار وای یار غمگسار زود باشد که گوهر شاهوار از صدف رحم تو بساحل ظهور آید

---

۵۱ این شعر در اکثر نسخ مخبوط و مغلوط است و در بعضی اصلا نیست و در بعضی بجای آن این شعر است
در گلستان را چراغ صبح باد ان ست کز آغاز ان نزاید کند شاهد خانه کن رو فانه
آباد گردان زن زن او و خیم شیرین دلفریبش راج بگو شاهد دراست و هم بجای
دیو در صحرا نانی خل دیده شد ۱۲

۵۲ یعنی زن زشت خوب

۵۳ یعنی در زندان قلعی گرفتار بودن در دبتر ست از خانه در خانه زن را گرو دارد دیدات ۱۲ بهار بوستان

۵۴ گره بر ابرو زدن کنایه از خشم

۵۵ یعنی در سفر دشواری ها و بلاهای بسیار است

۵۶ یعنی در خانه جنگ بلای سفر به

۵۷ یعنی در خرمی برسرائی به بند

۵۸ غالیه فروش شام را مدوظلام فرستاده دیده سپهر مینائی نظیرش جز در آینه آفتاب مشاهده نکرده و نقشبند خیال

۵۹ بدین کار تن در ندهد فرد غرض زمحنت زن و ز جفا کشیدن مرد همین تبصرح فرزند نازنین باشد

گفت از صحبت کدام زن احتراز کنم جواب داد که از سه نوع زن پرهیز باید برد خانه و منانه اما خانه زنی ست که پیش از تو شوهری دیگر داشته باشد و بمرکب باطلاق میان ایشان مفارقت افتاده و پیوسته در آرزوی صحبت او بود منانه زنی ست که خداوند مال و تحمل بود که بدستگاه خویش بر تو منت نهد و انانه آنکه چون ترا بیند آواز ضعیف گرداند و خود را بمرض رنجور سازد و دید ایچنین زن هر ساعت بتازگی مرگی باشد مثنوی زن بد در سرای مرد نکو همدرین عالم ست دوزخ او زیهار از قرین بد زنهار وقنا ربنا عذاب النار دیگر باره پرسید که زن در کدام سن اختیار کنم زاهد فرمود که زن جوان نورسیده باید که نفس عجایز طراوت عارض ببرد و مباشرت ایشان ضعف و سستی آرد قطعه آن زنی را که پشت شد چو کمان نقش راهست همچو تیر شود صحبت دختری که جان بخشد زهر قاتل بود چو پیر شود و زنان ازده سالگی تا بست سالگی موضع امن اند و محل امید و از بست تا سی آرام دل طالبان اند و لذت جان را عنان و از سی تا چهل خداوند و مال و فرزند و ارباب همت بلند و از چهل تا پنجاه در بند نام و ناموس و بر حصور رزق و بابوس اما از پنجاه گذشته بلای سیاه اند و آفت مال و جاه و گلشن خزان دیده و عمارت باران رسیده و چشمه انباشته و زمین ناکاشته و از دهای بی گنج و معدن محنت و رنج نظم زن چو رنجه قدم آنسو نهد مرد همان به که بیک سو جهد زانکه گر از رنجه رنجه بجنبد عاقبت الامر در افتد فشت زاهد پرسید که در باب حسن و جمال چه میگوئی جواب داد که افضل در قضیه زنان پارسائی ست و خوش خوبی اگر سعادت خوبروئی با آن جمع شود مزاج نور علی نور دارد فرد روی خوبست کمال هنر و دامن پاک لاجرم همت پاکان دو عالم با اوست و زن خوبروی نیکو طلعت اگر ناخوش سیرت باشد بلای جانست و عذاب جاودان و زن نیکو خصلت هرچند زشت صورت بود یار مهربان ست و رونق خان و مان قطعه زیار سازگار و همدم نیک شود در خوب نبود دیده روشن بپرهیز از رفیق ناموافق وگر هست از جمال خانه گلشن و در نیاب دو سه بیتی از نتایج افکار آن بزرگوار در رسمه ضمیر باید داشت نظم زن خوب فرمانبر پارسا کند مرد درویش را بادشا همه روز گر غم خوری غم مدار چو شب غمگسارت بود در کنار اگر پارسا باشد

ہمیشہ بخواری بود شتاب کاری با ارباب خرد ہیچ نسبتے ندارد و حکیم کامل آنرا از وساوس شیطانی
می شمارد کہ اَلتَّانِّیْ مِنَ الرَّحْمٰنِ وَالْعَجَلَۃُ مِنَ الشَّیْطَانِ و معنی این سخن را بریں وجہ ادا فرمودہ اند

مثنوی مگر شیطان ست تعجیل و شتاب لطف رحمن ست صبر و اجتناب باتانی گشت موجود
از خدا تا بش روز این زمین و چرخہا ورنہ قادر بود کو از کاف و نون صد زمین در یکدم آوردی
برون این تانی از پی تعلیم تست صبر کن در کار دیر آید درست وہر کہ در کار ہا زمام اختیار بدست
تعجیل دہد ہر آینہ آخر کارش بہ پشیمانی خواہد کشید و بہ خاتمہ امرش بحسرت و تاسف خواہد انجامید فرد
ہر کہ بی فکر و تانی عملی گیرد پیش آخر الامر ازان کردہ پشیمان گردد مناسب این باب حکایات
بسیار در ایات بیشمار در صحائف اسمار و لطائف اخبار مسطور و مذکور ست و از جملہ آن حکایات زاہدی
کہ بی تامل پای میدان در خفت نہاد و دست بخون ناحق آلودہ را سوی بیچارہ را سر بباد داد لائق این
سیاقت می نماید را سے گفت چگونہ بودہ است آن حکایت گفت آوردہ اند کہ زاہدی بعد از
تجرد بسیار خواست کہ بوظیفہ اَلنِّکَاحُ مِنْ سُنَّتِیْ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِیْ فَلَیْسَ مِنِّیْ قیام نماید و فرمان
لازم الاذعان تنا کحوا و توالدوا را کار بندد با یکی از زہاد زمان مشاورت فرمود و رسم استخارت
و استجازتے آورد آن زاہد فرمود کہ فکرے بغایت پسندیدہ کردہ چہ کد خدائے صلاح معیشت
است و کمال صلاحیت و محافظت امور دین و محروس بودن متاع خانہ و دیگر کثرت اولاد کہ
بقاے ذکر بدان متفرع تواند بود از و حاصل ست قطعہ مرد را ہرگز نگیرد چہرۂ دولت فروغ
تا بروی زن بیفروزد چراغ خانمان عمر در کنج تجرد مگذران زیرا کہ ہست
عشرت آباد تاہل روضۂ امن و امان اما جہد کن تا رفیق شفیق بدست آری و از مصاحب ناموافق اجتناب
نمائی زاہد پرسید کہ مرافقت با کدام زن اختیار توان کرد گفت بازنے کہ ودود و لود و صالح
باشد یعنے شوہر را دوست دارد و فرزند بسیار آرد و از خیانت محترز باشد و زن صالحہ بہر خانہ کہ
در آید روشنے افزاید قطعہ صلاح دینی و دنیاست صحبت زن نیک زہے سعادت
مرد یکہ زن چنین دارد زہمنشین نکو کام دل تواند یافت کسی کہ طالع فرخندہ ہمنشین دارد

---

۱ دنگ و وقف از بخشندہ
۲ است و شتاب کردن پیش
از وقت از ابلیس ست
ای کار شیطانی ست ۱۲
۳ بعض اکابر دین ۱۲
۴ این بیت تفسیر آیت
کریمہ و ہو الذی خلق السموٰت
والارض فی ستۃ ایام ست ۱۲
۵ ای شروع بکار
۶ کردن ۱۲ ع ۷ طالع
ست من ست پس کسیکہ
فی الرغبت شود از اتباع
سنت من پس کسیکہ
۸ ۱۲ ۹ ۱۲ ۱۰ ۱۲ ۱۱ ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۳ ۱۲ ۱۴ ۱۲ ۱۵ ۱۲ ۱۶ ۱۲ ۱۷ ۱۲ ۱۸ ۱۲ ۱۹ ۱۲ ۲۰ ۱۲ ۲۱ ۱۲ ۲۲ ۱۲ ۲۳ ۱۲ ۲۴ ۱۲ ۲۵ ۱۲ ۲۶ ۱۲ ۲۷ ۱۲ ۲۸ ۱۲ ۲۹ ۱۲ ۳۰ ۱۲ ۳۱ ۱۲ ۳۲ ۱۲ ۳۳ ۱۲ ۳۴ ۱۲ ۳۵ ۱۲ ۳۶ ۱۲ ۳۷ ۱۲ ۳۸ ۱۲ ۳۹ ۱۲ ۴۰ ۱۲ ۴۱ ۱۲ ۴۲ ۱۲ ۴۳ ۱۲ ۴۴ ۱۲ ۴۵ ۱۲ ۴۶ ۱۲ ۴۷ ۱۲ ۴۸ ۱۲ ۴۹ ۱۲ ۵۰ ۱۲ ۵۱ ۱۲ ۵۲ ۱۲ ۵۳ ۱۲ ۵۴ ۱۲ ۵۵ ۱۲ ۵۶ ۱۲ ۵۷ ۱۲ ۵۸ ۱۲ ۵۹ ۱۲

رای عالم گیر برهمن روشن ضمیر را به تشریف مخاطبهٔ علیه اختصاص داده فرموده بیت زهی ضمیر تو از سر
کن فکان واقف زهی بیان تو اسرار علم را کاشف بیان فرمودی داستان کسی که برمراد خویش قادر
شد و در محافظت آن تغافل ورزید تا مطلوب از دست رفته در ندامت افتاد و بعقوبت غرامت مبتلا
گشته جز حسرت واندوه حاصل نداشت اکنون باز گوی مثل کسی که در امضای عزیمتی تعجیل ورزد از خوا
تدبیر و تفکر غافل ماند تا عاقبت کار و خاتمت کردار او بکجا میرسد و چون تخم شتاب در مزرعهٔ عمل نکارند
چه چیز بر دهد برهمن زبان بثنای شهنشاهی برکشاده گفت بیت شاها دوام قاعدهٔ عالم از تو باد
اطراف بوستان جهان خرم از تو باد هر که بنای کار خویش بر صبر و ثبات نهد و اساس مهم را بسکون
و وقار استحکام ندهد عواقب اعمالش بملامت کشد و خواتیم احوالش بندامت ادا کند و ستوده ترخصلتی
که ایزد تعالی آدمیان را بدان آراسته گردانیده است و بر عالمیان ببرکت آن رتبهٔ تکریم ارزانی
فرموده زینت حلم و فضیلت وقار تواند بود بیت بردباری خزانهٔ خرد ست هر که حلم ندیست دیو و
دوست و نکتهٔ دران که گفته اند حلم را چون مقلوب کنی ملح گردد یعنی نمک ماندهٔ اخلاق او ست همان
بتواند بود که اگر کسی در تحصیل اجناس مکارم بر اقران مبادرت نماید و به تقدیم انواع فضائل از
اهل زبان گوی مسابقت در ربایدچون درشت خوئی و تهتک و سبکساری و تردد بدان پیوندد و
هنرهای دیگر چون طعام بیمزه مقبول هیچ طبع نباشد و خاطرها را از خفت مزاج و رکاکت رای آنکس
نفرتی پدید آید وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ و با وجود آن همه کمالات که حضرت
سید کائنات علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات مستجمع آن بوده خطاب مستطاب از حضرت
رب الارباب باو ی برنیوال وارد شده که ای محمد اگر تو درشت خوی و سخت دل و خشمگین و کینه کش
می بودی هر آینه مواکب کواکب اصحابی کالنجوم که حالا پیرامون تو چون ثریا مجتمع اند مانند بنات النعش
متفرق می شدند و دیگر انکه صاحب خلت و بدر ملت ابراهیم خلیل را علی نبینا و علیه صلوة الرحمن
بدین صفت می ستاید آنجا که میفرماید اِنَّ اِبْرٰهِيمَ لَاَوَّاهٌ حَلِيمٌ بر اے آنکه حلیم محبوب قلوب باشد
و دلهاے خواص و عوام همه بوے میل نمایند بیت ستون خرد بردباری بود سبک

بعد ازان که صولت ملک مشاهده کرده بود افسانه
بسر گور نیامدی و این مثل بدان آوردم تا بدانی که
نگذاشتی و من برای و خرد خود دریافتم و بسیار بکوشیدم
پر توجیات بر اطراف بدن افگنده بیت قتل این خسته به شمشیر تو تقدیر نبود و زهیچ از دل پیر حم تو تقصیر نبود
من بعد از من توقع مصاحبت مدار و خیال مراجعت که از قبیل محالات ست فروگذار و یقین بدان که
رباعی گر ماه شوی بر آسمان کم نگریم در سرو شوی به بوستان کم گذریم در مایهٔ جان شوی بهیچت نخریم
یادت نکنم دیگر و نامت نبرم سنگ پشت گفت راست میگوئی و اقرار دانکار من یک مزاج دارد
و در دل تو از من جراحتی افتاد که بهمه عمر هم نپذیرد و داغ بدکرداری و جفاکاری بر چهرهٔ من نشانی
نهاد که محو آن در حیز امکان نباید میدانم که دل بر تجرع شربت تلخ فراق فراق باید نهاد و تن را سپر
تیغ زهر آبدار هجران باید ساخت مثنوی لائق ست ار باشدم در خون نشست تا چرا یاری چنین
دادم ز دست هیچ من هرگز شکست خود که کرد اینکه من کردم بدست خود که کرد گر شود جاوید جانم غمخوار
هم نیارد خواست عذر این گناه این بگفت و خجلت زده و شرمسار باز گردید و باقی عمر در مفارقت
چنان یاری می نالید و میگفت فرد بر من جفا ریخت من آمد و گر نه یار حاشا که رسم جور و طریق ستم نداشت
این ست داستان آنکه مالی حاصل کند یا دوستی بدست آرد آنکه از روی نادانی و غفلت آنرا بباد
داده در ندامت جاوید افتد و چندانکه سر بر سنگ و سنگ بر سر زند مفید نباشد و اهل خرد باید که اشارت
این حکایات را پیشوای کار خود سازند و مطلوبی که بدست افتد خواه از متاع دنیوی خواه از یاران معنوی
آنرا عزیز دارند که هر انچه از دست برود و تمنا باز نیابد و حیرت و تاسف مفید نباشد قطعه مطلوب چون
بدست بود معتنم شمار وان را ز کف مده که پشیمانی آورد بسیار کس که گنج زر آسان دهد بباد
و انگه ز رنج بی درمی غصها خورد و ز دست رفته باز نیابد بهیچ حال چندانکه او فغان کند و جامها درد

باب ششم در آفت تعجیل و ضرر شتاب زدگی در کارها

ور فاهیت گذرانند و ما هر کس را که دوست داریم بر این طلسم لاوی در میان آریم و حقیقت سیمیا که
نمایشی بیش نیست بدو باز نمائیم تا بی ترس و هراس بدین نعمتهای بیقیاس برسد مثنوی گفت دوبه
آن طلسم و سحر بود گوترا در چشم شیری می نمود ورنه من از تو بتن مسکین ترم که شب و روز اندر بنجا
می چرم گر نه زان گونه طلسمے ساختی هر شکم خواری بدینجا تاختی و من اول میخواستم که ترا آگاه گردانم
که اگر بدین گونه چیزی بینی نترسی فاما از غایت شغف که ملاقات تو داشتم بر خاطرم فراموش شده بود
حالا چون بران صورت بی معنی و قوفی تمام حاصل کردی باز گرد که عاقبت دلالت من جز سرخ روئی
نخواهد بود بدین گونه دمدمه می نمود و خر بیچاره را دامی میداد تا دیگر باره براه حماقت رفته با فسانهٔ او فریفته
شده روی به بیشه نهاد روباه از پیش آمد و شیر را مژدهٔ آمدن خر رسانیده التماس کرد که البته از جائی نجنبند
و از دائرهٔ تمکین و وقار پای بیرون ننهند و چندانچه خر بر حوالی او گذرد بدو التفات ننماید تا وقتی که قوت کامل
و فرصت نیکو یافته کار خود بسازد شیر نصیحت روباه را که از روی هواداری بود بجان قبول نمود و چون
طلسمے بیچان در گوشهٔ بیشه بر پای ایستاد روباه خر را گفت بیا تا حقیقت آن طلسم را به بینی و بدانی که
مطلقاً در و حرکتی و تصور مضرتی نیست خر گستاخ وار قدم پیش نهاد و چندانچه گرد اگرد شیر میچرید از وی
هیچ حرکتی نمیدید خوش خوش باوی القتی گرفت و آهسته آهسته بدو استیناسی یافت و بکلی از مکروی
خاطر جمع کرده در حلف افتاد خر مسکین مدت مدید بعلت جوع البقر مبتلا بوده این زمان که مائده دعوت
گسترده دیده و خوان نعمت آماده یافت آغاز خوردن کرده تا بسر حد امتلا نرسید عنان باز کشید و متملی
شده در پیش طلسم میان علف زار بخفت شیر او را غافل یافته خبشے کرد و شکمش بدرید پس روباه را گفت
بر حذر باش تا من بسر حد چشمه رفته غسلے برآرم آنگاه دل و گوش خر بخورم که اطبا معالجت این علت را
سیاق فرموده اند شیر روی بچشمه نهاد و روباه دل و گوش خر که الطف اعضای او بود بخورد شیر چون از
لوازم غسل بپرداخت و باز آمد و چندانچه طلبید از دل و گوش خر اثری نیافت روباه را گفت این دو عضو
که از و علاج من ست کجا رفته و که برده روباه گفت ملک را بقا باد که این خر نه گوش داشت و نه دل
بجهت آنکه اگر دل داشتی که جای خرد است بلکه من فریفته نشدی و اگر گوشش بودی که محل سمع ست

۵۲ بالکسر طلسم که
بزبان اشتقال رفوح
زبان و دیگر کتب
در بیان و تعبیر آنست
و در تحقیق آنچه خواهند
و در آنچه و چیزها
موهوم و در نظر آیند
که در حقیقت وجودی
نباشد از مداره
۵۳ عیادت
۵۴ و آن گرسنه
شدن اعضاست
با بسیاری معده و فرق
میان جمع بقر
دو سه بلغمی است
که در جوع بلغمی اعضا
سیر باشد با گرسنگی
معده و در جوع بقری
خلاف آنست ۱۲
۵۵ بیمار
۵۶ بسیار
خوردن موقوف
نکرد ۱۲ ۵۷ بسیار
بود ۱۲ ۵۸
در بعض نسخ چشمه کجای
بیشه یافت شد مفاد
هر دو یکی ست ۱۲ ۵۹ای
طهارت بکنم ۱۲

آخر تعذیب حیوانی بلا فائده چه نتیجه داشت و تعجیل نمودن در مهمی که فرصت مباشرت آن فوت میشد
چه فائده داد سدادرای اقتضای آن میکرد که خود را ضبط کنی و ثبات عزم بران دلالت داشت که عنان
تمکین از دست نگذاری تا سرانجام کار پشیمانی نکشی ع از پشیمانی چه سود اکنون که کار از دست رفت
این سخنان بر شیر گران آمد و با خود اندیشید که اگر گویم اهمال روا داشتم تبرد تحیر منسوب شوم و اگر بدغدغه
نفس تمسک جویم بحرص و شره و سبکی و شتاب زدگی موسوم گردم و اگر بقصور قوت اعتراف نمایم التزام
عجز و ضعف لازم آید و بتعه چند که صلاح ملک دران نیست بران متفرع گردد صلاح آنست که جواب
روباه جز بعنف و درستی نگویم و او را از گفتن این نوع سخنان منع نمایم پس گفت هر چه بادشاهان کنند
رعیت را بران وقوف طلبیدن و اسرار آنرا پرسیدن غایت بی ادبی باشد بیت تو سر بر خط فرمان
نه چه کار این و آن داری فقیر بی بضاعت را چه نسبت با جهانداری و بر خاطر هر کس از چاکران حقیقت
حال ملوک روشن نتوان شد و انچه رای سلاطین اقتضا کند حوصله رعایا آنرا نشاید لاجرم عطایا هم الا
مطایا هم ع تیهو بیچاره را حوصله باز نیست ازین سوال درگذر و حیلتی کن تا آخر باز آید و بدین خدمت
خلوص اعتقاد و فرط اخلاص تو بر من روشن گردد و نزدیک من از اشباه و امثال خود تربیت و عنایت
ممتاز گردی روباه باز نزد خر آمد بتملق تمام رسم تحیت و سلام بجای آورد خر روی ازو بگردانید و گفت
بیت حیف ست رنج بردن و حق چون تو یاری کز راه بیوفائی جز قصد جان نداری ای مکار نابکار اول
مرا وعده آزادی دادی و به آخر در پنجهٔ شیر شکاری نهادی ع از هیچ کسی غیر تو این کار نیاید روباه گفت
ای سلیم دل تو چه خیال کرده و کدام اندیشه بر دل گذرانیده بجز طلسمی که دیدی از طلب گنج در رسیدی
و هنوز شوکت خاری مشاهده ننموده از تماشای گلزار کناره کردی بدانکه انچه تو دیدی طلسمی ست که حکما
روی اهتمام بسبب دواب و هوام که درین مقام آرام گیرند ساخته و پرداخته اند جهت انکه این مغزار یست
آراسته بانواع غذاهای لذیذ و ایوان میوهای لطیف و اگر این طلسم نبودی هر جانور عالم جانور یست
بدینجا آمدی و کار ساکنان این بیشه باضطراب کشیدی و الا بواسطهٔ این طلسم حیوانات متفرقه بدین بیشه
نرسند و هر که اینجا آید و این شکل و هیئت که تو دیدی بیند دیگر بگرد این مغزار نگردد و اهل این بیشه بفراغت

کرشکار روباه بیچاره میخورشم
ویچ ازمن نشنید ۱۲ ۵۲
پیچ تاریخ آنگه پس پیری
آید و دیگر انگاه از نوعا قی
باشد و در بعض نسخ چنین
بجای بیچه چند واو افتاده
وان درفت شنو اندرین
عمل خود را یکے چنانکه
زیبا نمودن عمل خود یکے
و نخداوندی بحسب مقام
مناسب نیست ارتقائی
و انچه در یکدو کتاب بجای
تهیه چند علت چند دیده شد
سر بسر واهیات ست ۱۲

براث مسلمی ومن بعد از تامل بسیار با خود قرار داده ام که چون همه جا جام بخت نوشیدنی ست
وجامهٔ ناخوشی وجفاکشی پوشیدنی باری هریک در خانه ساکن باشم وبرای چنین عمری که نه بکام میگذرد
عار سبکساری باری نکشم ع که گردیدن در بدر هیچ نیست روباه گفت غلط کرده ع نتوان مرد
که بسختی که من اینجا زادم ان ارض الله واسعة میدان زمین را وسعتی داده اند ومنشور سیر و ا
فی الارض برای جفاکشان ومحنت دیدگان فرستاده قطعه سفر کن چو جایت ناخوش بود کزین
جای رفتن بدان ننگ نیست دگر ننگ باشد ترا جایگاه خدای جهان را جهان تنگ نیست
خر گفت هر جا که کسی رود زیاده از روی بوی نخواهد رسید پس بمعرض ورزیدن وبسر باری از کجا
شد اید سفر نیز تحمل کردن از عقل نیست مثنوی رزق آید پیش بر کو رزق جست رنج کوشتن ار نمی
صبری تست جمله را رزاق روزی میدهد قسمت هریک به پیشش می نهد روباه گفت این سخن ابمزه
توکل ست وهرکس بدین پایه نرسد سنت حضرت الهی جل ذکره بران جاری شده که در عالم الاسباب
هرکس را بوسیلهٔ روزی رساند ومسبب الاسباب جهت هر مرزوقی سبب رزق بنوعی دیگر بظهور آرد
ع بکسب گوش که کاسب بود حبیب اله واگر تو راضی شوی من ترا بمرغزاری برم که زمین او
چون کلبهٔ جوفروش بشعاع جواهر نگار رنگ مزین ومنور ست وهوای او چون طبلهٔ عطار به نسیم عنبر سارا
وتشمیم مشک خالص مطیب ومعطر مثنوی هوای خوش وبیشهای فراخ درختان بار آور وسبزه شاخ
نسیم گل ونالهٔ فاخته چو یاران محرم بهم ساخته پیش ازین تاریخ خری دیگر را نصیحت کرده ام وبدان
مقام بهشت آئین رسیده وامروز در عرصهٔ فراغت بآرامی تمام میخرامد ودر ریاض امن وسلامت بعافیت
وصحت می چرد القصه روباه دم برکار کرده چندان افسون بدمید وافسانه فرو خواند که نان مکرس در
تنور تزویر پخته شد وخر را از خام طبعی دیگ سودا در جوش آمد وگفت از اشارت تو که محض دوستی و
شفقت ست سر تافتن جایز نیست وفرمان ترا که عین دلبستگی ومکرمت ست امتثال نمودن رو دنه ع
هرچه فرمائی بجان فرمان برم روباه پیش ایستاد وا ورا نزدیک شیر آورد شیر از غایت شره قصدوی کرده
زخمی انداخت وبسبب ناتوانی میسر نیامده خر روی بگریز نهاد روباه از ضعف شیر متعجب شد وملامت کنان گفت

۱۲ شرش بالا گرفت ۱۲ ۲ ای عهد کرده ام ۱۲ ۳ وتنعیف الوزنی ۱۲ ۴ ای حقیقت ندارد ۱۲ ۵ وطن دارم ۱۲ ۶ تحقیق زمین پروردگار ۱۲ ۷ بنده است ۱۲ ۸ بالفتح ۱۲ ۹ زمین ۱۲ ۱۰ سیل کنان صاف فارسی ۱۲ ۱۱ که تصنیف شیخ سعدی ست بهار بوستان ۱۲ ۱۲ یکی از ائمه ۱۲ ۱۳ خدای او تعالی شانه ۱۲ ۱۴ صیغهٔ امر از توکل نشود ۱۲ ۱۵ بمعنی خالص لیکن در وصف مشک در مستعمل نشده از رشیدی ودیگران ۱۲ ۱۶ ودهان ومتقول از بیع الانوار ۱۲ ۱۷ وده کشت نوعی از غرغر ۱۲ ۱۸ مروف وطبع اوآن است با آدمی گزیده مارا زود او بگزد ۱۲ ۱۹ وهریکی از ۱۲ ۲۰ جنون ودجال فاسد ۱۲ ۲۱ صیغهٔ اسم فاعل از تعجب ۱۲ ۲۲ ان اگر که عارض بشود ش را تعجب ۱۲ ۲۳ پوشیده باشد سبب وی بر من ۱۲ ۲۴ ارگاه ای سبب ظاهر نشود ۲

۱ آغاز ۱۲ ۲ ای بیابان ۱۲ ۳ تکلیف ۱۲ ۴ مقیم ۱۲ ۵ ع ۱۲ ۶ ننگ ۱۲ ۷ دین محمدی ۱۲ ۸ فرمان ۱۲ ۹ کشایش ۱۲ ۱۰ مقام ۱۲ ۱۱ مقرر ۱۲ ۱۲ روزی ۱۲ ۱۳ طلب کردن ۱۲ ۱۴ بی تعب ۱۲ ۱۵ که بیکوئی ۱۲ ۱۶ ونزلت ۱۲ ۱۷ پندگرفت یار کردن ۱۲ ۱۸ دعوت نهادن ۱۲ ۱۹ روزی خورکه آن مخلوق ست ۱۲ ۲۰ دوست خدا ۱۲ ۲۱ بوقلمون ۱۲ ۲۲ روغن ۱۲ ۲۳ خوشبو ۱۲ ۲۴ بیخ ۱۲ ۲۵ موافقت کرده ۱۲ ۲۶ کمار دراست ۱۲ ۲۷ وپندداده ام ۱۲ ۲۸ خوش ۱۲ ۲۹ باغهای ۱۲ ۳۰ قصه ۱۲ ۳۱ سحر ۱۲ ۳۲ ابهای ۱۲ ۳۳ واعراض ورزیدن ۱۲ ۳۴ تعلق بجنبش ۱۲ ۳۵ نمایش ۱۲ ۳۶ سلے بجانبا دردن ۱۲ ۳۷ طبع ۱۲ ۳۸ ضعف ۱۲ ۳۹ سے آغاز ادنجا اختیار کرده ۱۲

و این مراد بچه حیله دوستان بدست آید روباه گفت اگر فرمان ملک شرف صدور یابد من که کمینه ملازمانم
کمر طلب بربسته قدم در راه جست وجوی نهم و امید هست که بمین اقبال سلطانی و فر دولت جاودانی
مقصود میسر گردد و شیر گفت چه نوع بازی خیال بسته و کدام حیله از دفتر تزویر فرو خوانده روباه گفت ای ملک
خاطر من گذشته که شمارا از بیشه بیرون آمدن متعذر است چه بعد ازانکه موبراندام نمانده و فر جمال و شکوه بها اندک
نقصانی پذیرفته حرکت فرمودن و خود را آشنا و بیگانه نمودن حشمت ملک و مهابت بادشاهی را زیان دارد
پس صلاح دران دیده ام که مطلوب را بدین بیشه آرم تا ملک سباع او را بشکند و بمراد دل انچه خواهد
باز و تناول فرماید شیر گفت او را از کجا می آری جواب داد که در نزدیکی این بیشه چشمه ایست که از بسیاری
آب بحر عمان را می ماند و در شیرینی و لطافت از عین الحیات بازی نماید بیت در صفا چون رخ
نگارین ست در لطافت جو جان شیرین ست و گازری هر روز انجا بجامه شستن آید و خرے که
رخت کش اوست همه روز بر حوالی آن چشمه چرد شاید او را بفریبی بدین بیشه توان کشید اما ملک نذر فرماید
که چون دل و گوش او بخورد باقی را بر دوان صدقه کند شیر نذر و عهد کرده بسوگند موکد ساخت و روباه
بدعوت مستوفی امید در بسته روی بسر چشمه نهاد و از دور که خر را بدید رسم تحیتی بجا آورده ملائمتی آغاز کرد
و بلاطفت راه مخاطبت باو کشاده گردانید بیت بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلی بموئی کشی
پس پرسید که موجب چیست که ترا رنجور و نزاری می بینم گفت این گازر پیوسته مرا کارے فرماید و در بیمارداشت
من اهمال می نماید از غم علف تلف شدم و او بجوی باک ندارد و خر من عمرم نزدیک شد که بباد فنا رود
وادیه برگ کاهی در شمار نیارد مثنوی بعمر خویش تیمارے ندیدم ز کاه و جو همین نامی شنیدم خورم
هر روز خون در زیر این بار همه شب خاک می لیسم ز دیوار مکن عیبم اگر زار و نزارم که خیر از
خاک و خون خوردی ندارم روباه گفت ای سلیم دل پای داری و قوت رفتار مست بچه سبب
این محنت اختیار کرده و بدین بلا مبتلا مانده خر جواب داد که من ببار کشی شهرتے دارم هر کجا روم
از بار مشقت خلاصی میسر نیست و نیز تنها بدین بلا مخصوص نیستم ابنائے جنس من همه بهمین رنج
گرفتارند و در زیر این بار بنالهٔ زار فرد هر کس بقدر خویش گرفتار محنت ست کس نداده اند

در وقت آزمایش توان شناخت و نقد او را بر محک امتحان تجربه توان کرد فرد خوش بود گر محک
تجربه آید بمیان تا سیه روی شود هر که در و غش باشد سنگ پشت فریاد برکشید که این چه گمانست
که بمن می بری و این چه خصلت ست که بمن اسناد میکنی که حاشا خلاف رضاے تو هرگز در ضمیر
من گذشته باشد یا قصدی و عذری به نسبت تو بپیرامون خاطر من گشته و اگر صد هزار سنگ جفا
در روی من خواهی انداخت سر از خاک آستان تو برنخواهم داشت و اگر به تیغ بی التفاتی سینه ام
را چاک چاک خواهی ساخت دل از وصل تو برنخواهم گرفت بیت من زجانان گرچه صد اندوه
جان خواهم کشید تا نه پنداری که خود را بر کران خواهم کشید بوزنه گفت ای نادان گمان مبر که
من همچنان باشم که آن روباه گفته بود که آن خر دل و گوش نداشت سنگ پشت گفت چگونه بوده است
آن حکایت گفت آورده اند که شیری بعلت گر مبتلا شده بود با وجود تب دائمی برنج جرب رمانده آخر
بسبب خارش اندام خار خار اضطراب در دل وی افتاده قوتش ساقط شد و از حرکت باز ماند نشاط
شکار فرو گذاشت و در خدمت او روباهی بود که قراضهٔ خوان و ریزه طعمهٔ او برچیدی و قوت
از برکت بقیه خورش او داشتی چون شیر از شکار باز ماند روباه را کار با اضطراب انجامید روزی از
تنگی معیشت و غلبهٔ گرسنگی شیر را بملامت درکشید و گفت ای ملک سباع اندیشهٔ بیماری تو جانوران
این بیشه را ملول ساخته و ضعف حال و اثر ملال تو در تمام ملازمان بلکه در جمیع رعایا سرایت کرده
بیت بر جان تو صد هزار جان میلرزد و زبیم تکسرت جهان میلرزد چرا این علت را معالجت نفرمائی
و بمداوات این درد دل خراش التفات ننمائی شیر از روی درد ناله کرد و گفت بیت مرا خاریست
در دل کان بسوزن برنمی آید دلم خون گشت و این خار از دل من برنمی آید ای روباه مدتی شد
تا از این غصه خون میخورم و ازین خارش روز بروز می کاهم بدن از ضعفی چون موی شده و یک موی
بر بدن نمانده و نمیدانم که علاج این مرض بر چه وجه سازم و بکدام دارو این دغدغه را تسکین دهم
درین وقتها یکی از اطبا که مرا بر قول او اعتمادی تمام بود چنین فرمود که گوش و دل خری باید خورد
و جز آن علاجی مفید نخواهد افتاد و من ازان وقت باز در اندیشه افتاده ام که این مطلوب چگونه روی نماید

تا کی از بیداد مه رویان ستم خواهد کشید سنگ پشت گفت دل کجاست که با خود نیاوردی بوزنه جواب داد
که در خانه رها کردم چه بوزنگان را رسمی ست که چون بزیارت دوستی روند و خواهند که روز بر ایشان بخرمی
گذرد دوست غم بدامن بهجت و نشاط ایشان نرسد دل با خود نبرند که آن مجمع رنج و محنت و منبع الم و
مشقت ست هر ساعت خیالی انگیخته عیش صافی مکدر میگرداند و روزگار عشرت و کامرانی را منغص
میسازد و دل را برای انقلاب او قلب نام کرده اند و هر ساعت میل او بجانب دیگر از خیر و شر نفع و
ضرر میباشد بیت هر دم بهوای دلربائی دگرست هر لحظه ز روی فکر جائی دگرست و من چون
بخانهٔ تو می آمدم چنان میخواستم که فراغت من بدیدار تو و لقای عزیزانی که متعلقان تواند تمام و کمال
حاصل باشد دل را آنجا گذاشتم و بسیار زشت باشد که خبر مداوات مستوره بشنوم و دل با خود نبرم
و تو چون حال من در دوستی خود میشناسی ممکن ست که معذور فرمائی اما طائفهٔ خویشان و دوستان
تو گمان برند که با چنین سوابق اتحاد و چندلوازم یگانگی که میان من و تو ثابت ست ترین محقر مضایقه می نمایم
و جانب فراغ تو در انچه ضرری بمن راجع نمیشود و نفعی بمتعلقان تو لاحق میگردد فرو میگذارم اگر باز گردی
تا ساخته و آماده باز آیم نیکوتر باشد سنگ پشت برفور باز گشت و بحصول مراد و روان شدن امیدوار تر
تمام یافته بوزنه را بکرانه آب رسانید بوزنه بتک بر درخت دوید و وظائف شکر و سپاس ادا کرده بر سر شاخی
قرار گرفت سنگ پشت ساعتی انتظار کشیده آواز داد که ای یار عزیز فرصت رفتن فوت میشود بیت
رحمتی فرما که کار از حد گذشت روی بنما کانتظار از حد گذشت بوزنه بخندید و گفت بیت یا دیدار
کانچه نبودی در و فا بر خلاف آن بودی من عمر خود را در پادشاهی گذرانیده ام و گرم و سرد
روزگار بسیار چشیده هر چند زمانه دادهٔ خود از من باز ستاند و سپهر انچه بمن بخشیده بود باز طلبید و من
در زمرهٔ منکوبان آمدم و در دائرهٔ اهل فلاکت افتادم هنوز چنان نیستم که از فوائد تجربه خالی مانده هر چه
رود ندانم او موضع وفاق از محل نفاق نشناسم ازین سخن در گذرد و دیگر در مجلس جوانمردان منشین
و لاف حسن عهد فرو گذار و از وفا و مروت دم مزن فرد مبر نام وفا در بزم خوبان که بوی
از وفا داری نداری و اگر کسی در همه هنرها شروع نماید از مردی و مردمی سخن گوید عیار اورا

وبقیم بجایی نشست
۱۲ ۲ معالجه کردن ۱۲
۱۲ ۳ ای برآمدن ۱۲
۱۲ ۴ جست کردن
۱۲ ۵ عهد و پیمان
صدق و محبت در اول
ملاقات آنچنان بتاکید
استحکام داد ی اثر زیاد
۱۲ کن ۱۲ ۵ و این
بی وفائی بمقابله
آن بجا نمودی که در پی
هلاک من شدی ۱۲ ۵
و ز آن دولت
و ز اقبال و آن تاج
و ورنگ شاهی ۱۲ ۵ بر جلال
و فرت ۱۲ ۵ و
و اقبالان ۱۲ ۵
و از خلاص ۱۲ ۵
۵ که تو لاق جلوس
چنین مجلس شریف
۱۲ ۵ سکوت
۱۲ ۵

در دل خورده ع بسیار کس کز آتش این غصه سوختند اکنون جز حیله و مکر دستگیری نمی شناسم
و جز رای و تدبیر مدگاری نمی یابم اگر جیاذا بالند در جزیره سنگ پشتان قتادم گرهی بر رشتهٔ کار من افتد
که دست فکر از کشادن آن عاجز آید اگر دل بدیشان تسلیم نکنم محبوس مانده از گرسنگی بمیرم و اگر خواهم
که بگریزم خود را در آب باید افگند و آن صورت هم مودی بهلاک شود و من از بیشهٔ امان آباد خود بی اندیشه
عاقبت زمام اختیار بدست سنگ پشت داده تمنای تماشای جزیرهٔ او نکنم مستحق هزار چندین
سزا و جزا هستم فرد من دیوانه چو زلف تو رها میکردم هیچ لائق ترم از حلقهٔ زنجیر نبود پس
سنگ پشت را گفت وجه علاج ان مسبورهٔ صالحه شناختم و تدارک آن بدست من آسانست هیچ
دغدغه نخود راه مده که زنان ما را ازین نوع علت ها بسیار افتد و ما دل بدیشان دهیم و ازان هیچ
رنجی بما نرسد و ما را بس آسان باشد از درون سینه دل بیرون آوردن و باز بجاے نهادن و
دیگر انگه ما بیدل زنده می توانیم بود و من بدین محقر با تو در مقام مضایقه نیستم که علما گفته اند با چهار طائفه
در چهار چیز بخل و رزیدن نیکو نیست اول با دشاهان چیزی که از جهت صلاح خاص و عام از کسی طلبند
دریغ نباید داشت دوم درویشان مستحق که برای تقدیم خیرات و ادخار حسنات از حق الیقین خیری خواهند
از ایشان باز نباید گرفت سوم شاگردان نیازمند که استعداد دانستن علمی حاصل کرده باشند در طلب آن
بقدم صدق پیموده ایشان را بدان رهنمونی باید کرد چهارم دوستان یک جهت که سبب فراغ خاطر
ایشان باشد و بدان دست رس بود دران مضایقه و مبالغه نباید نمود فرد دل چه باشد کان بپای
دلبری نتوان فگند چیست نقد جان که نتوان کرد بر جانان نثار واگر در منزل اعلام میکردی دل
باخود می آوردم و بس زیبا بودی که بقدم من جفت ترا صحتی کامل حاصل شدی و من چنان از دل خود
بتنگ آمده ام که جز از روی مفارقت او بر خاطر خطور نکند و از بسکه غم دانده ازاطراف و جوانب وی
فراگرفته و محنت انبوه بر حوالی وی مستولی گشته هیچ چیز بر من از صحبت دل دشوار تر نیست و میخواهم که رشته
تعلق او قطع کنم شاید که از اندیشه هجران اهل و عیال و فکر فروگذاشتن ملک و مال بدهم و دل نیز ازین
غمهای جگر سوز و فکرهای جانگداز خلاصی یابد فرد یارب این یک قطره خون کورا هی خوانند دل

۱۲ ۱۲ ۱۲

پس بفریب ایشان غرور یافتن و بجانب بیوفائی و ناجوانمردی شتافتن بمذہب سداد امانت چہ نوع
کاری تواند برد و نزد یک اہل دین و دیانت چسان عملی خواہد نمود سنگ پشت در تفکر و تامل افتادہ ہمانجا
توقف کرد بدگمانی بوزنہ زیادت شدہ در اضطراب آمد و با خود گفت چون کسی را از دوست شبہہ در دل آید
در پناہ تدبیر باید گریخت دامن در چیدہ برفق و مدارا خود را نگاہ باید داشت اگر آن گمان بہ یقین پیوندد خود
از بدسگالی و مکیدت او بسلامت رستہ باشد و اگر ظن خطا افتد از مراعات جانب احتیاط و حزم عیبی
بدو لاحق نگردد بیت گر او یار است خوش این نشستے وگر کج باخت از مکرش برستے پس
سنگ پشت را آواز داد و گفت موجب چیست کہ ہر ساعت توسن خیال را بمیدان فکرت می تازی و غواص
وہم را در دریای حیرت غوطہ میدہی گفت ای برادر معذور دار کہ ناتوانی و بیماری زن و پرینشانی فرزندان
کہ بواسطہ مرض او دارند مرا متفکر میگردانند بوزنہ گفت دانستم کہ دل نگرانی تو جہت بیماری زن است
الحق راست گفتہ اند کہ بیمار بودن آسان تر است از بیمار دیدن ع تندرستش مشمر آن کو رنج بیماری
کشد اکنون باز گوئی کہ این کدام علت است و طریق معالجت آن چیست چہ ہر دردی را دوائی
معین است و ہر رنجی را وجہ شفائی موضح و مبین باطبای مبارک نفس میمون دم ہمایون قدم
رجوع باید نمود و بہر طریق کہ اشارت نمایند در پی تدارک آن سعی فرمود سنگ پشت گفت طبیبان
در تداوی آن بداروئی اشارت کردہ اند کہ دست بدان نمیرسد بوزنہ گفت آخر آن کدام داروست
کہ در دکان عطاران و خریطۂ دارو فروشان یافت نشود و اگر تو باز گوئی شاید مرا ازان وقوفی باشد
و بحصول آن نشانی توانم داد سنگ پشت از غایت سادہ دلی کہ داشت جواب داد کہ آن داروی
کمیاب کہ مرا در گرداب تحیر افگندہ دل بوزنہ است راست کہ این سخن بر سامعہ بوزنہ مرور کرد در میان
آب آتشی در سینۂ بوزنہ افتاد و دود سودا بسرش برآمدہ چشمہا آغاز تاریکی کرد اما بقوت عقل خود را
برجائے داشتہ گفت ای نفس دیدی کہ بشامت حرص و شرہ درین ورطہ بہمناک افتادی و بعلت
غفلت و بیخبری بدین خطر عظیم گرفتار شدی و من اول کسی نیستم کہ بزرق خصمان فریفتہ شدہ است
و سخن منافقان را در گوش جائے دادہ و از شومت فریب صاحب غرضان تیر آفت

گفت دل فارغ دار کہ من ترا بر پشت خود گرفتہ بدان جزیرہ برم کہ در وہم امن و راحت ست و ہم خصب و رفاہیت بالجملہ از بسکہ سنگ پشت دم گرم بر کار کرد بوزنہ تو سنے بگذاشت و بتازیانہ تملق و تواضع رام شدہ عنان اختیار بدو داد سنگ پشت او را بر پشت گرفتہ روی بخانہ نہاد و چون میان دریا رسید کشتی خاطر درگرداب تفکر افتاد و با خود اندیشہ کرد کہ اینچہ عمل است کہ پیش گرفتہ ام و نتیجہ این جزبدنامی چہ خواہد بود بیت

ہر کہ زگلزار وفا رو بتافت خار جفا سینۂ او را شگافت

برای زنان ناقص عقل با دوستان تمام خرد عذر ورزیدن نہ عادت احرار است و بحمت خوشنودی شیطان سر رشتۂ رضای رحمان از دست دادن موجب نقصان و خسارت ست ع مکن مکن کہ نکو محضران چنین نکنند

درمیان آب ایستادہ بدین نمط با خود مناظرہ مینمود و آثار تردد در حرکات و سکنات وی ظاہر میشد بوزنہ را شکی در دل پدید آمد پرسید کہ موجب تفکر چیست مگر برداشتن من بر تو دشوار آمدہ ازان جہت گران بار شدہ بتامل میروی سنگ پشت گفت این سخن از کجا میگوئی و بچہ دلیل این تاویل میفرمائی بوزنہ جواب داد کہ علامت مخاصمت تو بانفس خویش و متحیر بودن در عزیمتی کہ داری ظاہر است شاید کہ اگر پیاگاہائی و شرف اعلام ازانی داری بمعاونت مشاورت من کہ اعتمادرامی شاید از ورطۂ حیرت بساحل سلامت توانی رسید سنگ پشت گفت راست میگوئی من در تفکر افتادہ ام و تمام اندیشۂ من آنست کہ تواول کرت بمنزل من دولت نزول ارزانی میداری و جفت من بیمار است و نابد مہمات خانہ از خللی خالی نخواہد بود و چنانچہ مراد است وظائف ضیافت و شرائط مروت باتمام نخواہد رسید و موجب خجالت و شرمندگی خواہد شد ع وگر گناہ نہ بخشند شرمسار ی ہست بوزنہ گفت چون صدق عقیدت تو مقرر است و رغبت تو در جستجوی رضای من محقق اگر تکلف در توقف داری و رسوم و عادات بیگانگان کہ در مہمانداری بجای می آرند بگذاری ہمانا در طریق اتحاد و یگانگی لائق تر مینماید فرد بیگانہ را برسم تکلف کنند دوست آنجا کہ دوستی است تکلف چہ حاجت است سنگ پشت پارۂ دیگر برفت و با بیستاد و ہمان فکر اول تازہ گردانیدہ با خود میگفت زنان را بر تمکین عہد و پیمان میدارند و من میدانم کہ در ایشان حسن عہد موجود نیست و از ایشان وفا و مردمی چشم داشتن از روش خردمندان دور ست بیت مباد اکس کہ از زن مہر جوید کہ از شورہ بیابان گل نروید

۱ ب بگفتہ ۲ ب ای دریب داد ۳ ب بدو ۴ ب اسے بکار فرمود ۵ ب اسے اختیار ۶ ب اسے اختیار ۷ ب اسے اختیار ۸ ب اسے اختیار ۹ ب اسے اختیار ۱۰ ب اسے اختیار ۱۱ ب اسے اختیار ۱۲ ب اسے اختیار ۱۳ ب اسے اختیار ۱۴ ب اسے اختیار ۱۵ ب اسے اختیار ۱۶ ب اسے اختیار ۱۷ ب اسے اختیار ۱۸ ب اسے اختیار ۱۹ ب اسے اختیار ۲۰ ب اسے اختیار ۲۱ ب اسے اختیار ۲۲ ب اسے اختیار ۲۳ ب اسے اختیار ۲۴ ب اسے اختیار ۲۵ ب اسے اختیار ۲۶ ب اسے اختیار ۲۷ ب اسے اختیار ۲۸ ب اسے اختیار ۲۹ ب اسے اختیار ۳۰ ب اسے اختیار ۳۱ ب اسے اختیار ۳۲ ب اسے اختیار ۳۳ ب اسے اختیار ۳۴ ب اسے اختیار ۳۵ ب اسے اختیار ۳۶ ب اسے اختیار ۳۷ ب اسے اختیار ۳۸ ب اسے اختیار ۳۹ ب اسے اختیار ۴۰ ب اسے اختیار ۴۱ ب اسے اختیار ۴۲ ب اسے اختیار ۴۳ ب اسے اختیار ۴۴ ب اسے اختیار ۴۵ ب اسے اختیار ۴۶ ب اسے اختیار ۴۷ ب اسے اختیار ۴۸ ب اسے اختیار ۴۹ ب اسے اختیار ۵۰ ب اسے اختیار ۵۱ ب اسے اختیار ۵۲ ب اسے اختیار ۵۳ ب اسے اختیار ۵۴ ب اسے اختیار ۵۵ ب اسے اختیار ۵۶ ب اسے اختیار ۵۷ ب اسے اختیار ۵۸ ب اسے اختیار ۵۹ ب اسے اختیار ۶۰ ب اسے اختیار ۶۱ ب اسے اختیار ۶۲ ب اسے اختیار ۶۳ ب اسے اختیار ۶۴ ب اسے اختیار ۶۵ ب اسے اختیار ۶۶ ب اسے اختیار ۶۷ ب اسے اختیار ۶۸ ب اسے اختیار ۶۹ ب اسے اختیار ۷۰ ب اسے اختیار ۷۱ ب اسے اختیار ۷۲ ب اسے اختیار ۷۳ ب اسے اختیار ۷۴ ب اسے اختیار ۷۵ ب اسے اختیار ۷۶ ب اسے اختیار ۷۷ ب اسے اختیار ۷۸ ب اسے اختیار ۷۹ ب اسے اختیار ۸۰ ب اسے اختیار ۸۱ ب اسے اختیار ۸۲ ب اسے اختیار ۸۳ ب اسے اختیار ۸۴ ب اسے اختیار ۸۵ ب اسے اختیار ۸۶ ب اسے اختیار ۸۷ ب اسے اختیار ۸۸ ب اسے اختیار ۸۹ ب اسے اختیار ۹۰ ب اسے اختیار ۹۱ ب اسے اختیار ۹۲ ب اسے اختیار ۹۳ ب اسے اختیار ۹۴ ب اسے اختیار ۹۵ ب اسے اختیار ۹۶ ب اسے اختیار ۹۷ ب اسے اختیار ۹۸ ب اسے اختیار ۹۹ ب اسے اختیار ۱۰۰ ب اسے اختیار

و مؤدتی که مرا به نسبت تو واقع است در بارهٔ خود فضیلتے می شناسی بدان نیز دل نگران مباش که افتخار من بمکارم اخلاق تو زیادت است و احتیاج من بوفاق و اتفاق تو بیشتر چه من از وطن مسکن و عشیرت و مملکت و خدم و حشم دور افتاده بذل غربت و خواری تنهائی و وحشت مبتلا بودم اگر ایزد تعالی نه بمن صحبت تو بر من منتی تازه گردانیدی و موهبت محبت تو در چنین محنتی و غربتی ارزانی داشتی مرا از چنگال آزاد روزگار که بیرون آوردی و از دست مشقت هجران که باز رستی بیت درین وحشت سرائی محنت آباد بدیدار تو خوش حالیم و دل شاد پس بحکم این مقدمات حق تو بر من بیشتر است و لطف تو در بارهٔ من فراوان تر و برین تقدیر بدین مونت و تکلف کلفت محتاج نیست و در دوستی صفائی عقیدت معتبر است نه تهیه اسباب عشرت و تقدیم فائدهٔ معنوی مطلوب است نه ترتیب مائدهٔ صورت بیت بی تکلف دوست می باشد که باشد زان دوست درمیان رسم تکلف گر نباشد گو مباش سنگ پشت گفت ای رفیق همدم و دوست محرم غرض از استدعای تو همین رعایت لوازم ضیافت و ترتیب ماکولات و مشروبات است بلکه مدعا آنکه جدائی از میان رخت برداشته پیوسته شرف وصال حاصل باشد ع نمیخواهم که یکدم بیتو باشم بوزنه گفت ع در راه عشق مرحلهٔ قرب و بعد نیست اگر دوستان از بعد المشرقین اتفاق افتد چون تسلی ایشان بیاد یکدیگر واقع است و راحت دلهای جانبین بخیال جمال همدیگر حاصل پس دوری صوری حجاب راه ملاقات معنوی نخواهد شد و پیوسته بدیدهٔ سر و سر دیده مشاهدهٔ جمال بدیع المثال یکدیگر خواهد نمود فرد قرب روحانی اگر هست میان من و دوست چه تفاوت کند از بعد مکانی باشد و بزرگی درین معنی میفرماید رباعی گر نقد ندارم وصالت در دست در دیده مقیم ست و خیالت پیوست در ظاهر اگر وصال جسمانی نیست غم نیست چو اتصال روحانی نیست + سنگ پشت بار دیگر تیر نیاز در کمان تضرع نهاده بر جانب هدف مراد افگندن گرفت و قوت طالعش مدد نموده به نشانه آرزو رسانید بوزنه گفت طلب رضای دوست در شریعت مروت از فرائض ست و من بدین مقدار از یار خود یاز نمایم و زیارت اخوان و متعلقان تو غنیمت شمارم و لیکن گذشتن من از آب متعذر است و مرور من بدین دریا که میان این بیشه و جزیرهٔ تو حائل شده بغایت متعسر سنگ پشت

بدرجۂ قبول نرسد بلکہ اجتناب از ملاقات و مقالات اولازم شمرند و انکار بر افعال و احوال او از لوازم
شناسند فرد پیر پیمانہ کش من کہ روانش خوش باد گفت پرہیز کن از صحبت پیمان شکنان
سنگ پشت از قصد بوزنہ دانست کہ تا او را بمسکن خود نیارد حصول آن غرض متعذر باشد بران عزیمت
تر د بوزنہ باز رفت و اشتیاق بوزنہ بمشاہدۂ او بغایت غالب شدہ بود و آرزمندی بدیدار وی از حد حصر
تجاوز نمودہ چندانچہ چشمش بر جمال یار افتاد از غایت فرح بنغمات نشاط انگیز این ترانہ آغاز نہاد بیت
ہزار شکر خدارا کہ چون تو دلداری نمود روی بمن بعد مدتی باری و سنگ پشت را گرم پرسیدہ از حال
فرزندان و خویشان استکشافی کرد سنگ پشت جواب داد کہ رنج مفارقت تو بر دل من نچنان مستولی گشتہ بود
کہ از آتش وصال ایشان فرحی حاصل آمدی یا بالفت اہل و عیال بھجتی و طربی روی نمودی ہر ساعت
کہ از تنہائی تو و انقطاعی کہ از اشیاع و اتباع اتفاق افتادہ می اندیشیدم و در بیکسی و جدائی تو کہ از
سلطنت و کام روائی دست دادہ تامل میکردم عیش بر من منغص میگشت و صفوت مشرب مسرت کدورت
می پذیرفت و با خود میگفتم ای بیروت روا باشد کہ تو در اینجا در صحن گلشن فراغت بر مسند عیش بہ نشینی و
یار و فادار تو در خارستان غربت از خاک تیرہ بستر سازد بیت روا باشد اینجا تو چون گل شگفتہ رفیق ترا
خار در پائی رفتہ پس بر عزم آن آمدہ ام کہ اکرامی واجب داری و خانہ و فرزندان مرا بدیدار خویش آراستہ
و شادمان سازی تا اقربا منزلت من در دوستی بشناسند و دوستان و متعلقان رابدان مباہات و مفاخرتی
حاصل آید ہم دل بوصال تو مطمئن گردد و ہم منزل بجمال تو مزین شود مرا بدولت قدوم تو مرتبتی بیفزاید
و در قبول دعوت من ہیچ کمی پدید نیاید بیت چہ کم شود ز تو ای مہ کہ بر منت گذرافتد کہ تا بروز نم از رویت
آفتاب در افتد دیگر می خواہم کہ جمعے را بروی تو در مائدۂ ضیافت نشانم شاید کہ بعضے از حقوق مکارم
تو ادا کردن توانم بوزنہ گفت ازین تکلفات درگذر کہ چون سلسلۂ دوستی استحکام یافت و عقد مودت
و مصاحبت انتظام پذیرفت احتیاج بہ کشیدن رنج مہمانی و تکلف مراسم میزبانی چنانچہ اہل رسم و
عادت کنند نیست چہ گفتہ اند شر الاخوان من تکلف لہ بدترین یاران و برادران آنست کہ جہت او
تکلفے باید کرد و بار تکلیفے باید کشید ع تکلف گر نباشد خوش توان زیست و آنچہ از موالات و

در قعر دریا بیفت از سر قدم ساخته در آیم و اگر چون ماه بر اوج سپهر باید شتافت بکنند اندیشه خود را
به کنگره گردون رسانم جان و دل در طلب این دار و بذل توان کرد و خلاصهٔ آب و گل که عبارت
از نشای حیات ست برای این علاج نثار تو ان نمود بیت جان چه چیز ست که بهر تو فدا نتوان کرد و دل
نثار تو توان کرد چه انتوان کرد ۰ بیارد در جواب او که این نوع در دیست مخصوص بزنان و در رحم ایشان
حادث میشود هیچ دارو جز دل بوزینه علاج نمی پذیرد سنگ پشت گفت این از کجا بدست توان آورد
و چگونه پیدا توان کرد خواهر خواند ۰ که نشان این بکرا بود و معالجهٔ آن در دل او میکرد جواب داد که با ما هم دانستیم
که بدست آمدن این دارو دشوار ست و مشقت تحصیل این علاج که حکم اکسیر اعظم دارد بسیار و بشمار تر و
بجهت این خواندیم بلکه برای آنکه دیدار باز پسین یار وفادار مبنی و وداع آخرین یکدیگر آخر بیچاره را دیگر نه
امید خفت واقع ست و نه راحت صحت حاصل فرد بجز خون شربتی در غرور درد خود نمی بینم ۰ بجز غم راحتی در
روزگار خود نمیدانم ۰ اندیشهٔ سنگ پشت از حد در گذشته متالم و اندوهناک شد و چندانچه دیده تدارک
اندیشید مخلصی جز کشتن بوزنه ندید بضرورت طمع در دوست خویش بست عقل روشن رای زبان نصیحت
کشاد و میگفت ای ناجوانمرد انسان سابق دوستی و یگانگی را که میان تو و بوزنه استحکام یافته بدست
عذر و بیان کردن از مردمی و مروت دور ست بیت حیف باشد که از برای زنی ۰ پاره پاره سازی
بقدر پیرهنی ۰ و نفس خیره روی ملامت آغاز نهاده وسوسه میکرد که جانب زن اکره آباد انی خانه
و قوام معیشت و سر انجام روزگار محافظت نقد و جنس بدو متعلق ست فروگذاشتن دور از حزم یاری
را که با تو نه جنسیت دارد و نه قرابت نگاهداشتن از ملاحظهٔ امور معیشت بر طرف مینماید فرد بجز صحبت
دیرین که خاک یار قدیم ۰ هزار بار به از خون دوستان تو ست ۰ آخر الامر عشق زن غالب آمده
رای بر ان قرار گرفت که قندیل وفا را بسنگ عداوت در هم شکنند و پایهٔ میزان هواداری ایکدیگر و دغا
سبک سنگ سازد بیچاره ندانست که سمت بیوفائی داغ شقاوتی ست که اثر آن جز بناصیهٔ حال سیاه دلان
ظاهر نگردد و صفت بیان نپذیرد نقشی رقم مذلتی ست که جز بر لوح جبین خاکساران مرقوم نشود و هر که بعذر نفاق
مرتبهٔ شهرت یافت هیچ صاحبدل غربت صحبت او نکند و آنکه به بدعهدی و بیوفائی موسوم شد نزد یک هیچکس

وکسی نزد سنگ پشت فرستاده پیغام داده بیت یار را اگر سر بریدن بیمار غم ست ✻ گو بیا خوش کن هنوزش نفسی می آید ✻ سنگ پشت از ناتوانی و بیماری هفت خود خبر یافته از بوزنه دستوری خواست که بنجا رود و عهد ملاقات با اهل و فرزندان تازه گرداند بوزنه گفت ای یار غمگسار باید که هر چند زود تر تشریف وصال ارزانی داری و من غریب را درین گوشه بیشه تنها و بیکس نگذاری و مرا خود دانسته فراق تو تنها نخواهد گذاشت و در دیار ان بی مونسی با نخواهد کرد فرد نویسم شبهای تنهائی چه اندوه تو نیست ✻ وای بر حال کسی کش غم کند غمخوار گی ✻ سنگ پشت گفت ای رفیق مهربان وای احت روان مرا سفر ضرور پیش آمد و بی اختیار حادثه روی نموده والا بطوع و رغبت هرگز از صحبت تو دوری نجوییم و بمراد خاطر یکدم از ملازمت تو غافل نشوم فرد زود بیدار تو ام دوری ضروری میشود ورنه نخواهد هیچ موجودی که جان از تن جدا باشد ✻ پس کام و ناکام بوزنه را وداع کرده روی بسکن خود نهاد و چون وطن مالوف بقدم سنگ پشت زیب و زینتی یافت و دوستان و اقربا حاضر شده آواز مرحبا بعیوق رسانیدند و سنگ پشت با جماعتی محرمان تخانه در آمد زن را دید بشبه هلاک افتاده و در گلزار رخسارش بجای دسته ارغوان گل زعفران شگفته ع از ناله چو نائی شده از موی چو موئی ✻ هر چند تحفه تحیت عرض کرد جوابی سر از انگشت و چندانکه تلطف و دلجوئی افکند التفاتی ندیده چاپلوسی و نیاز و معرض قبول می افتاد و نه تحلق و تملق نتیجه بیداد فرد ای دل از کوشش بر سرمایه در دو نیاز ✻ کین متاع کاسدی آنجا روزبازاری نیافت ✻ از خواهر خوانده که خود را بیمار داری نامزد کرده بود پرسید که این بیماری چه السنجن نمی کشاید و ما فی الضمیر خود را با من پریشان باطن بازنمی نماید خواهر خوانده آهی سرد از دل پر درد بر کشید و گفت فرد درد سر علاج کمش بعد ازین طبیب ✻ درد یست درد عشق که درمان پذیر نیست ✻ بیماری که از علاج مایوس باشد و دردمندی که از دوا ناامید بود از دل چگونه خصمت نفس زدون باید و بچه قوت سامان گفت و شنید داشته باشد سنگ پشت آغاز جزع کرده بنهایت رنجور شد و گفت انچه دارد است که درین دیار نمیتوان یافت و بجهد و حیلت پیدا کردن آن قادری نتوان شد زود تر بگوی تا در طلب آن بجد و بر نگردم و از دور و نزدیک و آشنا و بیگانه بجویم و اگر چون ما سهی

ای ترسی و خشکی ۱۲ بعید قریب ۱۲

ای نسخه [illegible] ۱۲
[illegible] ۱۲
[illegible] ۱۲
[

فرد هیچ دانی چیست که بر جگر کوه نهند ✻ سنگ بر سینه زنان آید و فریاد کند ✻ آخر شکایت فراق و حکایت اشتیاق با یکی
از ابنای جنس خود در میان آورد گفت قطعه رفت یار و آرزوی او در دل بماند ✻ همچو سروم باز شوق قامتش
در گل بماند ✻ از جمالش شکل خود خواستم کاسان کنم ✻ رخ نهفت و قصه ما هم چنان مشکل بماند ✻ نمیدانم
تا غریب من بچه محل در رحل مانده و پای دلش بکدام گل فرو رفته چه شدی اگر بطلوع صبح وصالش ظلمت
شام فراق منتفی گشتی و بنظور جلوه جمالش خیالات عشق که مودتی مکنون شده مختفی شدی بیت چه شود کان
گل رعنا بچمن باز آید ✻ مگر این چند جان زتن رفته بتن باز آید ✻ هر فریق او چون آن همه اضطراب مشاهده کرد گفت
ای خواهر اگر عینی بکنی و مرا در استهم نگردانی ترا الحال تو بیاگاهانم جفت سنگ پشت گفت اے یار مهربان
و محرم اسرار نهان در سخن تو هیچ شبهت و غرض او کجا صورت بندد و در اشارت تو خلاف و تهمت چگونه پدید آید
و من مدتی ست تا نقد محبت ترا بر محک امتحان زده ام و تمام عیار یافته ام دانم که آنچه گوئی بی شبهه راست
باشد ✻ گفت شنیدم که شوهر ترا بابونه اتفاق صحبت و وفاق افتاده ست و دل و جان بر دوستی
او وقف کرده صحبت او را با هیچ نعمتی برابر نکند و ملاقات او با هیچ لذتی مقابل نسازد و آتش فراق
را آب وصال او تسکین نبخشد هر دو جمال او را عوض خیال تو مونس روزگار میساخت جفت سنگ پشت
که این سخن بشنید آتش غیرت بسرش بر دوید گفت بیت خون گشت در باری دلم دلدار یار دیگران ✻
مار اکنار او در کنار دیگران ✻ ای روزگار جفا کار من صحبت مرا با تفرقه برادی و کشت
امید مرا بسموم محرومی بدو کردی یاری را که انیس خاطر پریشان من بودی جلیس دیگران ساختی و حریفی را که
بساط عشرت بنشاط دیدارش نقش مراد زدمی بدست دیگران انداختی و آن بیوفا پنداری که هرگز رقم مهر از
صفحه صحبت نخوانده بود و آن بیگانه وش گوئی که همه عمر بوی آشنائی از چمن محبت نشنیده بیت آنشوخ که قدر
من در رویش ندانست ✻ بیگانه شد و مصلحت خویش ندانست ✻ یارلو گفت حالا بونی بوده ست غم بیهوده
خوردن سود ندارد تدبیری باید اندیشید که فراغت خاطر ضمن آن بحصول پیوندد پس بطالعه کتاب حیل
که آیه ان کیدکن عظیم بیان مقدمات آن میکند مشغول شد ✻ هیچ تدبیری بهتر از هلاک بوزنه
بدست ایشان نیفتاد و دران باب اندیشه کردند و جفت سنگ پشت باشارت خواهر خوانده ایشان

احیاناً بدیشان احتیاج افتد و جمعی چون دوانه که در هیچ دبانی بکار نیایند و آنها اهل نفاق در یابند
که با تو روی و زبانی دارند و با مخالفان تو نیز طریق موافقت فرو نگذارند مثنوی پیش تو از نور موافق ترند
وز پست از سایه منافق ترند با تو گرم و لی از جگر افسرده تر ✤ زنده و لی از دل خود مرده تر پس
خردمند باید که از این نوع دشمنان دوست روی هیچ پرهیز و در پناه دوستان خالص و رفیقان مخلص گریزد
ع ز دشمن گسل و در و دوست زن دست ✤ سنگ پشت گفت کسی چه عملی پیش گیرد تا تمام شرائط
دوستی بجای آورده بود بوزنه گفت هر که بخشش خصلت آراسته باشد در دوستی او قصوری نیست
اول آنکه اگر بعیبی اطلاع یابد در اظهار آن نکوشد دوم اگر بهنری واقف گردد بگوید سوم اگر در بارهٔ تو احسان کند در دل گوش ندارد چهارم آنکه اگر از تو نفعی یابد آنرا فراموش نکند
پنجم آنکه اگر از تو خطای بیند بر تو نگیرد ششم اگر عذر خواهی نمائی قبول کند و هر کس که بدین صفتها
متصف نباشد مطلق دوستی را نشاید و اگر با او محبت ورزی با خر پشیمانی روی نماید و اکثر اهل زمانه
ایخال دارند لاجرم دوست خالص چون کبریت احمر گرفته و محبت بی علت چون عنقا و باشیان عدم نهاده
هر کس چو بدوستی قدم نتوان زد ✤ با او به یگانگی قدم نتوان زد ✤ جز آئینه روی همدمی نتوان دید
زان نیز چه فائده چو دم نتوان زد ✤ چون سخن بدینجا رسید سنگ پشت گفت گمان میبرم که سخن در
دوستی قدمی ثابت قدم خواهم داشت و نکتهٔ از آداب دوستی و یاری فرو نخواهم گذاشت اگر مرا شرف
مجالست خود معزز سازی و طوق منت تا قیام قیامت در گردن دل من اندازی از کرم تو بعید نباشد
بوزنه تملقی کرده از درخت بزیر آمد و سنگ پشت نیز از آب روی بزیر درخت نهاد و یکدیگر را در کنار
گرفته عهد دوستی در میان آوردند هم دشت غربت آن دل بوزنه دو شد و هم سنگ پشت بمحبت او دستخوش گشت
هر روز میان ایشان تهال استحکار استوار و نهال مودت بودی و گلشن یاری بود و ستاری رونق و طراوت زیادت و با
چنانکه بوزنه از ملک و بادشاهی فراموش کرد و سنگ پشت را نیز از اهل و مسکن یاد نیاید فردی یار با او چنان
گرد یافت طبیعت دولت صحبت او مونس جان یار انش ✤ مدتی بر بن بگذشت و زبان غیبت سنگ پشت دیر کشید جفت او
اضطراب آمده غم بیکران اندوه بی پایان بدو راه یافت و هجران جانگداز دل او را آبله آتش حسرت سوخته گردانید

بقرار رسد

رای در عین خواب از دغدغه مورچه دست بسینه زد و بوزینه بدان جانب دوید مورچه پدید که بر روی سینهٔ
رای رسید و دید آتش غضب بر دل بوزنه افتاد و گفت با وجود چون من پاسبانی که ستاره دیده ام چون
انجم سیاره بهیچ شب روی خواب ندیده مورچه شبه رنگ را این گستاخی که پای بر سینهٔ مخدوم من تواند نهاد
از کجا پیدا شد پس حمیت جاهلیتش باعث آمد و از قهر مورچه کناره برآورد تا بر سینهٔ رای زند و مورچگان
را بقتل رساند در دزد فریاد برکشید که ای ناجوانمرد بیباک دست نگاه دار که جهانی را از پای درخواهی آورد
و در حبست و دست بوزنه با کناره محکم بگرفت رای بنجره در از خواب برآمد و آن صورت مشاهده کرد
دزد را پرسید که تو کیستی دزد جواب داد که دشمن دانائی تو ام و رغبت مال تو حصول آمال خود پنداشتم
و اگر لحظه در محافظت تو بهمال نمودمی این جاندار مشفق و دوست مهربان تو همیشه بستان از خون تو مالا مال
ساخته بود رای کیفیت حال معلوم فرموده سجدهٔ شکر بجای آورد و گفت آری چون خیانت لازال محمد باشد
دزد پاسبان و دشمن مهربان گردد پس دزد را بنواخت و از جملهٔ مقربان گردانید و بوزنه را در بخیر گذرانید و بجانب
اصطبل فرستاد دزدی که کمر شب روی بسته با میدی و فینه دیوار خزینه پیشگافت بواسطهٔ آنکه قبای دانش در برنداشت
تاج دولت بر فرقش نهادندی بوزنه که خود را جاندار و محرم اسرار رسید است چون خارنادانی در دامنش آویخته بود
لباس حرمت از تنش برکشیدند **مثنوی** خصم دانا که آفت جانست بهتر از دوستی که
نادانست کانچه نادان کند همه ضررست اگر عدو نفع هست مختصرست و این مثل از افائده آنست که
مرد عاقل باید که طرح دوستی با خداوند عقل افگند و از صحبت دوست نادان بپرهیزد سنگها بگریزند و شیشه
ز زندان و حریف و حبس بگریزد ز بستان و ز نااهلان بپرهیزد ✻ اگر عاقل بود خصم تو بهتر کز بنادان
شوی یار و برادر سنگ پشت چون این حکایت که بر فوائد بی شمار اشتمال داشت استماع نمود
گفت ای دریای دانش گوش دل مرا گوهر شاهوار حکمت دزنیت و لؤلؤ اکنون باز گوئی که دوستان بر چند
گونه اند کاروان گفت که حکما گفته اند اهل روزگار جمعی که دعوی دوستی می کنند بر شش فریق انقسام میپابند
بعضی بمثابهٔ غذا اند که از وجود ایشان چاره نباشد و همیشه بر توجمال ایشان شمع صحبت نور نبخشد
بیت چراغ خانهٔ دل روی یار است دل از بهر خبان روی بکار است دگر دسته بر مثال دوا اند

باز گردیم دزد و دانا از سخن او عجب ماند و میخواست که این مهم را بیک تفتیش کند که ناگاه عسسی از مقابل
ایشان پدید آمد دزد عاقل خود را بخانه در پناه دیوار افکند و ابله گرفتار آمد عسس پرسید که کجا میروی فتی
جواب داد که من دزدم عسس بخندید و گفت راست میگوئی و دانا دزد نادان است رئیس او را دزدیده دکان شیشه گران بشکافم و شیشه
بارکرده بخانه برم عسس بخندید و گفت احمقی و دزد چنین باید که برای خری که چندین پاسبان دارد جان
بخطر اندازد دزد گفت خوب گفتی شیشه که ده از ان بدانگی فروشند خود را در خطر انداز دع بزر خریده جان را
ازان قدر نمیدانی ارتکاب چنین مخاطرها اگر جهت خزینه رای میکردی آنزمان عقل ترا مدد
میداد ع گر کسی بار کشد بازگذاری باری این بگفت و دستها بر بسته جانب زندان کشید و دزد زیرک
او عقل دزد ابله انتباهی گرفت و از قول عسس تجربه حاصل کرده با خود گفت این دزد مراد دستی بود نادان
و عسس دشمن دانا و آن دوست بنادانی مراد ر ورطه هلاک می انداخت و اگر این دشمن دانا نبودی کار از دست
رفته سرانجام مهم بقتل میکشید حالا چنانکه عسس گفت روی بخزانه رای آوردن انسب ست شاید که غرض اصلی
و مقصود کلی از انجا حاصل آید پس آهسته آهسته بزیر قصر رای آمده نقب زدن آغاز کرد و همه شب بحرص زر
سنگ را بپولادی بریدیت چنان پیدا و ز آهن سنگ را تا بحل که هم آتش برون میجست و هم آب
عیار شب روزی آفتاب نقب بزیر بارهٔ افق رسانیده بود که نقب دزد با تمام رسید و از موضعی که خواجگان
رای بود سر بیرون کرد رای را دید بر تخت زرین در خواب شده و اصناف تجملات در حوالی مسند شاهی نهاده
و الواح جواهر بر جوانب بساط شهنشاهی ریخته و شمع کافوری چون روی نوانگران صاحب جاه برافروخته و پروانه
مسکین چون دل درویشان فاقه کش شعلهٔ نامرادی سوخته فرد پروانه و من گرچه در سوختنیم اما
جگر سوزم و او بال پری سوزد دزد در نگریست بوزنه دید کناره بدست گرفته بر بالین شاه ایستاده و
احتیاط تمام بجای آورده دزد از دیدن آن متحیر شد و گفت سبکباری که اعلی درجهٔ رفعتش سواری چراغ باشد
باشد بای بر بساط انبساط شهریاری چگونه نهاده ست و تیغ تیز که فراز ملک و ملت بسته اند بدست این بیقرار کجا
افتاده دزد مدتی با این تفکر مستغرق شده و در گرداب تحیر سر ایسیمه مانده نظاره میکرد که ناگاه مورچه چند بر
او صف ایوان بر بینهٔ رای که آئینهٔ جهان آرای بود افتادند و در رفتن آغاز کرده خدشه بدل رای میرسانیدند

در اینجا گفته اند دشمن دانا به از نادان دوست آن تواند بود که دشمن چون بجلیه عقل آراسته بود
و دور اندیشی را شعار ساخته تا فرصت نه بیند زخم نزند و از حرکات و سکنات او آثار انتقام مشاهده کرده
خود را محافظت تواند کرد اما دوستی که از دولت دانش بی بهره افتد هر چند در تدبیر مصالح و مهمات مدد
نماید مفید نیاید و اغلب آنست که این کس تدبیر ناقص و رای ناصائب او بمضیق خطر گرفتار آید چنانکه از
دوستی بوزینه باسبان نزدیک بود که سفینه حیات شاه کشمیر در گرداب هلاک افتد و اگر دزد که دشمن دانا بود دلفریاد
نرسیدی تدارک آن قضیه صورت پذیر نبودی سنگ پشت پرسید که چگونه بوده است آن حکایت
کاروان گفت شنیده ام که در ولایت کشمیر پادشاهی بزرگ بود و باخزانه که حمل آن بر کوههای قوی
پیکر گران آمدی و لشکری که اندیشه حساب ایشان در ضمیر وهم دقیقه شناس نگذشتی رایات جهانداری
و کامگاری بر قبه فلک زنگاری افراشته بود و آیات عدالت گستری و رعیت پروری بر صفحه اطراف دوائر
لیل و نهار نگاشته مثنوی زمانه تابع حکم رویش سلاطین خاک بوس آستانش رسوم داد و دین
بنیاد کرده بداد و دین جهان آباد کرده و این پادشاه را بوزینه بود که در مواضع آفات اعتماد
بر وی داشتی و در تربیت او از عواطف خسروانه دقیقه نامرعی نگذاشتی از غایت اخلاص که بوزینه
بدان موصوف بود محبت را ای اختصاص یافت شبها کنار بر چون قطره آب بر دست گرفته بر بالین شاه
پاس میداشت و تا دیده بطلوع صبح صادق غافلان خوابگاه غرور را از بستر کسالت بدبختی سر برشته
آن خدمت از دست نمیگذاشت قضارا روزی زیرک از شهری دور دست بدین ولایت آمد و شبی
داعیه کرد که دست بردی نماید و شکاری بدست آرد لباس عیاری پوشیده در محلات میگشت در دو
کمین و بی تجربه بهمین اندیشه بیرون آمده بود حسب حبیت بهم پیوستند و زیرک غریب را بسبیل مشورت پرسید
که ما را کدام محلت باید رفت و نقب در خانه که باید زد و زیرک نادان جواب داد که در اصطبل رئیس شهر دراز گوشی
فربه و جوانست و بغایت او را دوست میدارد که بواسطه محافظت زنجیر محکم بر دست و پای وی نهاده و در
غلام موکل وی کرده صلاح در انست که اول برویم و آن دراز گوش را بدزدیم و در سر چهارسوی
شهر دکان شیشه گریست از انجا قدحی و شیشهای صافی و قیمتی بیرون آورده و بر ان خربار کرده باحصول غرض

ظاهرست که چه مقدار رحمت و مروت از و بظهور خواهد رسید و قطع نظر از فوائد دنیا مصاحبت چنین
کس که مکارم اخلاق و محاسن صفات در طینت او سرشته است و قلم کرم آیت جوانمردی و فتوت بر ناصیه
صفحات حالات او نوشته از مغتنمات روزگارست و هر آئینه بصیقل صحبت او غبار ملال از آئینه دل محو
توان کرد و بنور حضور او ظلمات آفات از هوای سینه مرتفع توان ساخت و از نیجا گفته اند فرد دل کز آئینه
شاهی بود غباری دارد از خدای طلسم صحبت رد شن ائی پس عزم صحبت بوزینه جزم کرده آواز
بر داشت و رسم تحیتی که معهود بود بجای آورد اندیشه کرد که جهت مخالطت و مصاحبت کرده بود بعرض
رسانید بوزینه جواب نیکو باز گفته اهتمام تمام بجای آورد و میل بسیار بصحبت او اظهار کرد و گفت
رغبت نمودن باختلاط رفیقان و مبالغه کردن در بسیاری یاران از صفتهای ستوده و خصلتهای پسندیده
هر که دوستی حقیقی و برادری دینی دارد در هر دو جهان سرفراز و کامگارست قطعه مرد را دوستان صالح جمله
زیور دین و زینت دنیاست نعمت هر اگر چه بسیارست نعمتی بهتر از رفیق کجاست سنگ پشت
گفت من داعیه دوستی و مصاحبتی دارم و لیکن نمیدانم که قابلیت آن مرا حاصل ست یا نه بوزینه گفت حکما
در باب دوستی سخنان فراوان نهاده اند و فرموده که اگر چه بی دوست نباید اما هر کس نیز دوستی را نشاید دوستی با
از سه طائفه لازمست اول ارباب علم و عبادت که بمرکبت صحبت ایشان سعادت دنیا و آخرت حاصل توانگردد
دوم اهل مکارم اخلاق که خطای دوست را بپوشانند و نصیحت از یاد ریغ ندارند سوم جمعی که بغرض و
طمع باشند و بنای دوستی بر صدق و اخلاص نهند و احتراز کردن از دوستی سه طائفه از فرائض
یکی فاسق و اهل فجور که همت ایشان بر شهوات نفس مصروف بود و محبت ایشان بسبب رحمت دنیا
باشد و نه موجب رحمت آخرت دوم دروغگویان و ارباب خیانت که صحبت ایشان عذاب الیم و
معاشرت با ایشان بلای عظیم بود و پیوسته با دیگران از تو سخنان غیر واقع باز گویند و از دیگران
بتو پیغامهای وحشت آمیز فتنه انگیز بخلاف راستی باز نمایند سوم ابلهان و بیخردان که نه در جلب منفعت
بر ایشان اعتماد توان کرد و نه در دفع مضرت و بسیار افتد که آنچه بعین خیر و نفع تصور کرده باشند
محض شر و ضرر بود فرد از دوستی کسی چه بان نفع بری کو خیر ز شر نفع ز ضرر نشناسد و نکته

ای نظر کرده ۱۲ ای نظر کرده ۱۲ ای غیبت ۱۲ ای نظر کرده ۱۲ ای اصلاح ۱۲ سیار دارد ۱۲ ای اعتماد ۱۲ آن نظر ۱۲ ای اصلاح ۱۲ دنیا و آخرت ۱۲ دوست ۱۲ توان آورد ۱۲ ای آنکه ۱۲ منفعت ۱۲ نکو همستند ۱۲ نظر باکسی ۱۲ کردن ۱۲ دام ۱۲ بیان ۱۲ سازنده ۱۲ با الفتح ۱۲ نقصان ۱۲ اعتماد ۱۲ ای باین ۱۲ نیز نکند ۱۲

نشو و نما یافتہ قابلیت آن دارد کہ گلشن ملک را بدولت او با برگ و نوا سازند ع سرو خرامان ازین باغ کم مباد
کزہ و عالم گلستان میشود و آوازہ فائق جیل گرد استمالت سپاہ و ملاطفت رعایا پیش آمدہ ہر یکی را
فراخور حال خلعتے و صلتے فرمودہ و مژدہ کرامتی و وعدہ ولایتی و بشارت منصبے و مرتبتی از زبانی دادہ
بیکبار خواص و عوام اتفاق نمودہ پیر فرتوت را از میانہ کار بیرون آوردند و زمام اختیار ممالک بیمر
و شقتی بقبضۂ اقتدار آن جوان سپردند فرد بالید ازین نشاط تن تخت بر زمین بگذشت ازین نوید
سر تاج نہ آسمان بیچارہ کاردان چون از لباس سلطنت عاری شد تحمل آن عار نیاورده بضرورت مرد را
جلای وطن اختیار کرد و خود را بساحل دریا کشیده در جزیرہ کہ درختان انبوہ و میوۂ بسیار داشت قرار
گرفت و میوۂ تر و خشک کہ دران بیشہ بود قناعت کردہ خود را تسلی میداد و میگفت ع ہر کہ قانع شد
بخشک و تر شہ بجز و پرست بر ہمین منوال دران بیشہ پیشۂ قناعت پیش گرفتہ با قدم تسلیم و رضا
منہاج عبادت و طاعت می پیمود و روز و شب بتدارک اوقاتیکہ در غرور سلطنت گذشتہ بود مشغول می نمود و
راہ عقبیٰ بتوبہ و انابت میساخت و بضاعت سفر آخرت بوضائف عبادت و عبودیت مہیا
میکرد و ز نگاری کہ از ظلمت شب شباب بر آئینہ سینہ میدید بمدد روشنی صبح شیخوخت میزدود ع
صبح پیری میدمد آخر دمی ہشیار شو خواب نیکو نیست در وقت سحر بیدار شو روزے بدرخت
انجیری کہ اکثر اوقات بدان بنظر دی برآمدہ انجیری چند ناگاہ یکے از چنگ او رہا شدہ در آب
افتاد و آواز آن بگوش بوزینہ رسیدہ لذتی در طبعش پدید آمد و نشاطی بر خاطرش استیلا یافت
ہر ساعت بدان ہوس دیگری در آب افگندی و بہ آواز تلذذ دمی نمودی قضارا سنگ پشتی از اطراف
دریا بر سم سیاحتی بدین جزیرہ آمدہ بود و در زیر آن درخت ساکن شد و میخواست کہ دو سہ روزے
آنجا استراحتی ورزد و بعد ازان بجانب اہل و عیال معاودت نماید القصہ دران محل کہ بوزینہ انجیر میخورد
و سنگ پشت بزیر درخت درمیان آب بود ہر گاہ کہ انجیری در آب افتادی آنرا بجہت تمام بخوردے
و تصور کردی کہ بوزینہ برای آدمی انداخت و این دلجوئی و شفقت در حق او واجب میدارد اندیشہ میکرد
کہ شخصی بی سابقۂ معرفت و بارۂ من این مکرمت میفرماید اگر وسیلۂ مودت و رابطۂ محبت درمیان پدید آید

لطف ۱۲

طفل فریب این متاع دون بی عقل مردمان که بدو مبتلا شوند و با اینهمه که آرایش ظاهر را مدوغرور
شیفتگان میدان غفلت ساخته و نمایش بی اصل را مایه حرص شفتگان بازار شهوت گردانیده هر که او را
در عقد ازدواج کشیده دست مرادش به آغوش آرزو رسیده و هر که بجمالش وصالش درآورد بکام دل شبی از دو
بر نخورد فردا میبیند عروس جهان ولی هشدار که این مخدره در عقد کس نمی آید کودک مزاجان
سر کوی و ما هذه الحیوة الدنیا الا لهو و لعب در دام او افتاده و بصورت دلفریبش و اثبته
شده از خبث باطن و سستی عهد و دنائت طبع و ناپاکی سیرتش بیخبر مانده اند مثنوی
از قسم ثبت دولت دهر مزم و رنگین و از درون پر زهر از غرورش توانگر و درویش شاد هم
چون خیال کج اندیش و مرد خردمند که دیده دلش بکحل الجواهر الدنیا قنطرة فاعبروها
و لا تعمروها روشن شده و بمزخرفات فانی او التفات ننماید و دل در طلب جاه
بی فائده و مال بیحاصل او نبندد و چون ناپایداری دنیا و بی اعتباری متاع او دانسته رو
بحضرت وجوی دولت باقی آرد فردا بینی نشان که دولت باقیت برد کین باغ
عمر گاه بهار ست و گه خزان القصه ذکر پیری و ضعف کاروان در افواه افتاده حشمت شاهی
و هیبت شاهنشاهی او نقصان فاحش پذیرفت و تصوری کلی و فتوری تمام به ارکان شوکت
شهریاری و سطوت جباری و نامداری او راه یافت بیت دولت اگر دولت جمشید بایست
سعید آیت نومیدیست از اقران بهی ملک جوانی تازه که آثار سعادت در ناصیهٔ او پیدا بود و علامات دولت
در حرکات و سکنات او هویدا در رسید و چون ارکان دولت استحقاق رتبت شهریاری و استعدادی
منزلت جهانداری او را ثابت دیدند و استقلال وی در تقدم ابواب سیاست و ظلمگذاری و تمهید اسباب
رعایت و رعیت نوازی بکمال مشاهده کردند ع ای در رخ تو پیدا انوار پادشاهی دوستی او را
در ضمائر قرار دادند و دلها را بسلسلهٔ طاعت و مطاوعت او در آورده با یکدیگر می گفتند مثنوی
چو باد صبا بگلستان وزد چمیدن درخت جوان را سزد بهاران که بار آورد بیدمشک
بر خیزد از درخت کهن برگ خشک این جوان تازه رو چمیدن گه که نهال عمرش بر لب جوبار ادب

اهتمام حاصل تواند شد آمانگاه داشتن آنها جز برایهای روشن و تدبیرهای درست صورت نبندد و هر که
از پیرایهٔ هزم و دور اندیشی عاطل و در میدان خرد و عاقبت بینی راجل باشد مکتسب اوزار و دعرضهٔ تلف
و تاراج گردد و در قبضهٔ اختیارش جز حسرت و ندامت باقی نماند چنانکه سنگ پشت بی مشقت جد و جهد
دوستی مشفق چون بوزنه بدست آمد و بواسطهٔ بی عقلی و نادانی از دست بداد و ذخم جهل و حماقتش بهیچ
مرهم التیام نیافت رای پرسید که چگونه بوده است آن حکایت برهمن گفت آورده اند که در یکی
از جزایر بحر اخضر بوزنگان بسیار بودند و ملکی داشتند نام او کاروان بنای سلطنتش بمهابت و قهر
و سیاست کامل ارتفاع یافته بود و اساس دولتش بحکمی نافذ و عدلی شامل استحکام پذیرفته رعایا
از میامن احسانش بهلوی رفاهیت بر بستر امن و امان نهاده و ساکنان آن دیار لشکر مواهب
بیکرانش زبان دعاگوئی و رصاجوئی گشاده بیت ستم را زیان عدل را سود دان و خدا را رضی
و خلق خوشنود دان و مدتی متمادی در شادی و کامرانی گذرانیدند و بهار جوانی بخزان پیری و ناتوانی
رسید آثار ضعف در اطراف بدن پدید آمد سرور از دل و نور از بصر رفت رحیل بر بست و نهال
قوت که میوهٔ مراد بار آوردی در سموم عجز و بیچارگی رو به پژمردگی نهاد و چراغ طرب بباد
آفت و تعب منطفی شد و بساط نشاط بهجوم امراض و غموم منطوی گشت مثنوی
نشان جوانی زپیران مجوی که آب روان باز نیاید بجوی بباید هوس کردن از سر بدر
که دور هوس بازی آید بسر چو بر سر نشیند زپیری غبار دگر عیش صافی توقع مدار و عادت
روزگار غدار خود اینست که طراوت گلشن جوانی را بدشت خارستان پیری مبدل سازد و شرب
عذب توانگری را بحبس خاشاک مذلت مفلسی مکدر گرداند راحت روزش بی محنت شب تار نیست
و هوای صافی نمایش بی غبار ضرر و آزار قطعه با شادی زمانه غم بسیار هست در جام روزگار دمی
خوشگوار نیست یک کس بزیر گلشن نیلوفری که دید کز خون دیده عارض او لاله زار نیست
پیر زن شوهر کرش که دنیاش خوانند خود را بلباس نوعروسان جوان بر جهانیان عرضه میدهد و پرنیست
تا پای دار و زیور بی اعتبار دل بچیزدان مغرور را در دام محبت خود می افگند فرد بازیچهٔ آبست

۱ حفاظت کردن ۱۲
۲ پیاده و هفت
راکب ۱۲
۳ ای ترک
ساخت ۱۲
۴ بالفتح و ضاد معجمه
مفتوح بیعنی سبز
گهنگ موفوست ۱۲
۵ بلند شان ۱۲
۶ ای صغیر و کبیر
۷ ای بیچاره
۸ شیخ عیت ۱۲
۹ ای بیچاره بسین
۱۰ ای خضاب
۱۱ جراح ۱۲
۱۲ ای آفت شده
۱۳ ای جمع الجمع
۱۴ مفرد الجمع الجمع
۱۵ هندی کهلونا
۱۲

والا اگر بوبا نزا یک ذره از عاقبت اندیشی نصیبی بودی آن زاغ هرگز بدان مراد نرسیدی و چهره بان ظفر در خواب هم ندیدی و خردمند باید که در همه چیز بچشم عبرت نگرد و این اشارت گوش فرو شنود و بحقیقت بداند که بر دشمن اعتماد نباید کرد و خصم را هرچند ضعیف نماید خوار نباید داشت و چندانکه از عدو لاف محبت شنود و اسباب تاکید دوستی مشاهده نماید بدان مغرور نباشد قطعه دشمن اگر لاف مودت زند صاحب عقلش نشمارد بدوست مار همانست بسیرت که هست گرچه بصورت بدر آید ز پوست

و فائدهٔ دیگر درین حکایات بدست آوردن دوستان خالص و هواداران مخلص است که نافع تر و خیرتی و سودمند تر تجارتی همان تواند بود چه دوستی کارشناس مراعانت و امداد مرد خان را چنان نتیجه داد که از مملکهٔ هول دل و هراس بسر منزل امن و سلامت رسیدند و اگر کسی موافق گردد بدان که هم دوستان هوادار را عزیز تواند داشت و هم از مخالفان غدار دامن احتراز تواند چید بکمال مراد و نهایت آرزو رسیده باشد و الله ولی التوفیق فرد با نیکخواه بهشت نشین ودشمن بد دامن صحبت برچین

باب پنجم در مضرت غفلت و رزیدن و از دست دادن مطلوب

رای گفت برهمن را که بیان کردی داستان غدر کردن از مکر دشمنان و بقول ایشان فریفته نا شدن و خود را از مضرت زرق و تزویر خصمان و آفت غدر و فریب اعدا هرچند که در مقام دوستی آمده باشند نگاه داشتن اکنون ملتمس نست که باز نمای مثال کسیکه در کسب چیزی جد نماید و پس از ادراک مطلوب غفلت ورزیده آن را ضائع سازد برهمن زبان ثنا بگشود و نقش این ابیات از صحیفه منقبت گستر فرو خواند قطعه کای سبارک پی شهنشاهی که حاصل میکنند اختران آسمان از طلعت نیک اختری مورد دولت شود چون سایهٔ تو همای بر هران بومی که تو ظل همایون گستری من چه گویم در کمال کبریای حضرتت آفرین باد آفرین گر هرچه گویم برتری برخاطر خطیر شهنشاهی که مورد فیض نا متناهی باشد مخفی نیست که اکتساب چیزی از محافظت آن آسان تر ست چه بسیار نفائس که بمساعدت اتفاق نیک و مساعدت روزگار بدست آمد و بخیبت بی آفت بماند و رنج

اگرچه دانست که نخواهد شنید و دران مناسبت لوب رعایت کرد ملک گفت آداب نصیحت ملوک
کدام است کارشناس گفت آنکه سخن بر وفق و مدارا گوید و از عنف و درشتی بجانب لطف و نرمی مائل باشد
و جانب عظیم مخدوم را در رعایت تمام فرموده جرارت و گستاخی ننماید و اگر در فعل و قول وی خللی یا مشاهده
رود در تنبیه آن عبارتی خیکو بکار برند و تعریضات شیرین و مثلهای غریب باز گویند و معایب را بگونه
در اثنای حکایت تقریر کنند و در ملک بوتیمار این همه صفتها داشت هیچ دقیقه در نیاب فروگذاشت
و من بگوش خود می شنیدم که ملک را گفت جهانداری سزد التی رفیع و مرتبتی عالی است و کوشش خود
بای آرزو بران پایه نتواند جز بدستیاری دولت و یاوری بخت بدان درجه توان رسید
و چون به اتفاقات حسنه این صورت میسر شد از اعزیه باید داشت و در ضبط قواعد و حفظ مراسم آن
بعدل و انصاف مبالغه باید نمود رباعی ای آنکه بملک یافتی دستی * دولت طلبی کم طلب آزار کسی *
صد تیغ سیاست آن خرابی نکند * کاز رده مظلمی برآرد نفسی * و حالا بصواب آن لائق تر که در
کار ها از غفلت اجتناب کند و بچشم خوار داشت در مهمات ننگرند که بقای ملک و استقامت دولت
جز بچهار چیز ممکن نیست خزمی کامل که چهره فرد از آئینهٔ امروز معائنه بیند و عزمی شامل که فتور قصور
بعزیمت او راه نیابد و رای صائب که از صواب اعتدال بجانب خطا و خلل منحرف نباشد و شمشیر تیز
که چون برق جهانسوز آتش در خرمن عمر مخالف زند فرد در باغ ملک سبز نگردد و نهال عدل * گرد آب
و خور نباشدش از چشمه سار تیغ * انهمه گفت و کس سخن او التفات نکرده بنصیحت او و مرتبهٔ قبول نیافت
ع تا زیر و زبر شد همه کار از چپ و راست * نه اینشانرا از عقل و کیاست او فائده حاصل آمد و نه بخرد
و کفایت خود ازان بلا فرج یافت و اینجا سر آن رای المرء لا یطاع ظهوری تمام دارد مثنوی چسان
رای آنکس نماید صواب * که از گفته وی کنند اجتناب * چنین گفت دانا که تدبیر راست * قبول
کسی چون نیفتد خطاست * از دشمنان حذر کردن از صفات عاقلان و مکائد دشمن اگرچه در
تضرع و تذلل مبالغه نماید بدان فریفته شدن از طریق عقل دور افتد چه زاغی تنها با عجز و ضعف خویش
خصمان قوی و دشمنان انبوه نموده را بران نوع مالشی داد و ازان سبب رکاکت رای و قلت فهم ایشان بود

این گلی تر بود که مدتی در خانهٔ دشمنان بماندی نه بر زبان تو چیزی بگذشت که بدان عیب گرفتندی و نه از تو عملی صادر شد که موجب نفرت و بدگمانی ایشان گشتی گفت ای ملک ع آن نیز بدولت همایون تو بود ✻ چه اقتدا بدیهه ابواب جود محاسن اخلاق و مکارم عادات ملک ندانستم و آنچه بقدر دانش از خصال حمیده شهنشاهی اقتباس کرده بودم نمودار کار خود میساختم و بحمد الله که ملک را خوبی رامی و در ستی تدبیر با شکوه و شوکت و هیبت و شجاعت جمع ست و دقائق مهمات بر وی پوشیده نمیماند و موضع تعجیل و تانی و موضع رضا و خشم بر وی مشتبه نمیگردد و در فاتحهٔ هر کاری مصالح امروز و فردا و مناظم حال و مآل شناخته وجوه تدارک خائفان می بیند و هیچ وقت از رعایت جانب حزم غافل نا شده و ناموس سلطنت و رونق سیاست را فرو نمیگذارد و هر که با چنین پادشاهی مخاصمت اختیار کند مرگ را بهزار کمند سوی خود کشیده باشد و زندگانی را بهزار منزل از پیش خویش برانده قطعهٔ خصم ترا زمانه تعجیل میکشد ✻ از عرصهٔ وجود سوی عرصهٔ عدم ✻ با چون توئی هر آنکه دم دشمنی زند ✻ مشکل اگر امان دهدش مرگ نیم دم ✻ ملک گفت در نیمت غیبت نه جلاب طعام و شراب یافتم و نه لذت خواب و قرار دانستم و حالا بحمد الله تعالی بیت کافتاب دولت از اوج کمال آمد پدید ✻ روزگاری خصم و اژون را زوال آمد پدید ✻ کارشناس گفت هر آئنه هر که بدشمنی غالب و خصمی قاهر مبتلا گردد تا از وی باز نرهد روز از شب و روشنی از تاریکی باز نداند و پای از گریبان خویش باز نشناسد و حکما گفته اند تا بیمار را صحتی کامل پدید نیاید از خوردنی مزه نیابد و تا ناگران را از پشت نهند نیاساید و عاشق تا بدولت وصال معشوق نرسد آرام نیابد و مسافر تا بمنزل فرود نیاید اضطرابش کم نشود و مرد هراسان تا از دشمن مستولی امین نگردد نفس بآسایش نزند بیت چون دشمن کسی فراغت یافت ✻ بجانب خویشدلی عنان برتافت ✻ ملک گفت سیرت و سریرت ملک ایشان او در زخم و بزم چگونه دیدی گفت بنامی کار او بر عجب و خودبینی و کبر و تن پرستی بود نه از اندیشهٔ صواب نصیبی داشت و ندای راست را از فکر خطا باز نمی شناخت و تمامی اتباع از جنس او بودند مگر آن یک تن که در قتل من مبالغه میکرد و ملک گفت دلائل عقل و دانش او چه بود گفت آنکه رای او بر کشتن من قرار گرفت و الحق آن تدبیر بصواب اقتران داشت دیگر آنکه نصیحت از مخدوم خود باز نگرفت

ع ای بانتظار آمده
ع ای حاصل
ع ای ریشه
ع بل
ع ای طالب
ع ای ناصح
ع ای تفرقه و
ع ای حاصل و
ع ای ضدم و خشم
ع همین نشان
ع بهشت کرد
ع و ملک گفت
ع اسب در بن

رفت چون باز آمد کبوتر ماده را دید که باضطراب تمام گرد آشیانه می پرید و فریاد سوزناک از وی ظاهر می شد گفت ای یار نازنین این چه حرکت ست که از تو مشاهده میرود جواب داد فردی خساند در سینه ام خاری که می بارم سرشک + در دل سوزان غمی دارم که آهی میکشم + چگونه ننالم که یکدم غائب شده بودم بعد از معاودت ماری مهیب دیدم آمد و قصد بچگان کرد و هرچند زاری کردم و گفتم فرد اگرچه غالبی از دشمن ضعیف بترس + که تیر آه سحر بر نشانه می آید + بجائی نرسید گفت آه را در آئینه تیره دل من هیچ اثری نخواهد بود گفتم از ان بترس که من و پدر این فرزندان کمر انتقام بر بندیم و بدانچه توانیم در هلاک تو سعی نمائیم مار بخندید و گفت بیت حریفی کرا او شیر را پی کند + ز مثل تو ئی عاجزے کی کند + من چون بهیچ نوع با او بس نیامدم فریاد میکنم و کس بفریاد من نمیرسد فریاد بسی دارم و فریادرسی نیست + و آن ظالم ستمگار بچگان را خورده بود و هم در آشیانه خفته کبوتر از این سخن استماع کرده دود از نهادش برآمد و از فراق فرزندان آتش حسرت در جانش افتاد در این محل خداوند خانه باشتعال چراغ مشغول بود و فتیله بروغن آلوده روشن ساخته بر دست داشت و میخواست که در چراغدان نهد کبوتر در پرید و آن فتیله از روی دست او برداشت و بدرون آشیانه افگند صاحب خانه از خوف آنکه مبادا آتش در سقف گیرد و ضرر آن کلی شود فی الحال بالای بام برآمد و زیر آشیانه را خالی بساخت تا آتش را منطفی سازد مار را پیش شرر آتش دید و از بالا آواز شنید سر از سوراخی که بجانب بام داشت بیرون کرد سر بر آوردن همان بود و بسیجیدن بر خوردن همان و این مثل را فائده آنست که مار دشمن خود را خوار داشت و از وی حسابی نگرفت تا عاقبت سرش را بسنگ انتقام فرو کوفت فرد دشمن اگرچه خرد بود از طریق حزم + او را بزرگ دان و غم کار خویش خور + ملک گفت کفایت این مهم و برافتادن خصمان بمرکت رای و میامن اخلاص تو بود و در هر کار یکه اعتماد بر سخن تو کردم نتائج آن بخیر و خوبی ظاهر شده و هرکه زمام مصالح مهمات بوزیری ناصح سپارد هرگز دست ناکامی بدامن اقبال او نرسد و پای حوادث گرد ساحت سعادت او نگردد چنانچه مرا از حسن رای و رویت تو واقع ست فرد بهر چه رو می کنم یا بهر چه رای کنم + مراست دست قوی چون تو دستیار منی + و از همه هنرهای تو

فرد تلطف کن که هر کاری که صعب است ✣ بنرمی و مدارا می توان ساخت ✣ و از اینجا گفته اند

مدارا ای تدبیر از شجاعت بهتر است زیرا که مرد مبارز زهر چند دلیر و توانا بود در مصاف باده تن برابر میکند

غائبش تا بست و اگر کسی مبالغه کند تا صد تن و هزار نهایت کار است اما مرد دانا بیک فکر صائب ملکی را پریشان سازد و باشد که تدبیری لشکر گران را بشکند و ولایتی آبادان را بهم سازند مثنوی

بیک تدبیر نکبوان توان کرد ✣ که نتوان با سپاه پیکران کرد ✣ بشمشیری توان جانی ربودن ✣ بفکر شاید اقلیمی گشودن ✣ ملک گفت عجب ظفری یافتی بدشمنان و غریب فتحی بدست تو بر آمد کارشناس گفت تمام این کارها باصابت رای و حسن تدبیر بود بلکه فر دولت و یمن سعادت ملک در کار بود گفته اند

نمود دگفته اند اگر جمعی عزیمت کاری کنند و گروهی در طلب مهمی قدم زنند آنکس بمقصود خواهد رسید که بفضیلت مروت مخصوص باشد چه خاصیت مروت آنست که کار صاحبتش از پیش برد و اگر همه در مروت برابر باشند کسی مراد یابد که ثبات دل و صدق عزیمت او بیشتر بود و اگر درین نیز متساوی باشند آنکس بر مطلوب قادر گردد که یار و مددگار او زیاده باشد و اگر دران باب نیز تفاوتی نباشد هر کرا دولت یاوری کند و قوت بخت مدد دهد ظفر او را خواهد بود قطعه

گوکب بخت چو طالع شود از برج مراد ✣ آنچه مقصود بود زود میسر گردد ✣ مدد طالع اگر نیست مرنجان خود را ✣ که اگر روی سوی بحر نهی بر گردد ✣ ملک گفت ایشان از ما این مقدار حساب نداشتند و نه پنداشتند که در صدد انتقام تو نیم بود چه ما را اندک دیده بودند و ضعیف شمرده کارشناس گفت چهار چیز است که اندک را بسیار باید پنداشت اول آتش که اندک او را هیمان ضربت در خویش که بسیار را دوم وام که انتفاع از قرض خواهان در یکدرم همان ست که در هزار دینار سوم بیماری که هر چند انحراف مزاج اندک باشد ضعف و بی حضوری آرد چهارم دشمن که با آنکه خوار و ضعیف باشد آخر کار خود بکند و من شنیده ام کنجشکی با وجود ضعف حال از ماری قوی بکمال انتقام خود حاصل کرد ملک گفت چگونه بوده است حکایت کارشناس گفت آورده اند که دو کنجشک در سقف خانه آشیانه گرفته بودند و بدانه قناعت کرده اوقات میگذرانیدند وقتی ایشان را بجگان پدید آمد و هر یک از مادر و پدر رحمت تربیت ایشان بطلب قوت میرفتند آنچه حاصل شدی ذخیره ساخته در حوصله ایشان میریختند روزی کنجشک نر بطرفی بیرون

این حادثه بر تو نازل شد و بکدام عمل این نازله بر تو حادث گشت مار در جواب آن گفت بلیت
من این آه جگر سوز از دل بیان شکن دارم چرا از دیگری نالم چو در دل از خویشتن دارم ای ملک
حرص شوخ چشم مرا در دام بلا افگند و طمع فتنه انگیز در محنت بروی من کشاد و آنچنان بود که روزے
قصد غوکی کردم و او از نزد من گریخته خود را در خانه زاهدی افگند از عقب وی بطمع در آنخانه رفتم
قضارا خانه تاریک بود و پسر زاهد خفته آسیب انگشت بزرگ پای او بمن رسید پنداشتم که غوک است
از گرمی حرص ندان بدو فرو بردم و او برجای سرد شد زاهد خبر یافت از سوز فرزند قصد من کرد
و من روی بصحرا نهاده به تعجیل میرفتم و زاهد در عقب من میدوید و لعنت میکرد و میگفت از پروردگار
خویش درمیخواهم که ترا خوار و بیمقدار کند و مرکب ملک غوکان گرداند و البته قادر نشوی بر خوردن
غوکان مگر آنچه ملک بر سم صدقه بتو دهد اکنون بضرورت اینجا آمده ام تا ملک بر من سوار گردد و بحکم از
و تقدیر الهی رضی شده عنان گردون نهاده و ایام جهانی مانند را ملک غوکان را این باب موافق
افتاد و خود را دران شرفی و مرتبه تصور کرد و همواره بر دشتی و بدان مباهات نموده بزبان حیوانی
خود تفحص جستے یک چندی برین بگذشت مار گفت زندگانی ملک دراز باد مرا از قوتی و طعمه چاره نیست
که بدان زنده مانم و این خدمت را بپایان رسانم ملک گفت همچنین است که میگوئی مرا از مرکب گزیر
و مرکب را قوتی قوتی نتواند بود پس هر روز دو غوک از برای وی وظیفه مقرر کرد که در وقت
چاشت و شام بکار بردمار روزگار بدان وظیفه می گذرانید و بحکم آنکه دران موضع منفعتی مهیا
بود از ان عار نمیداشت ربا عی دستی که زدیدنش ترا ننگ آید در وقت ضرور بوسه او ن شاید
هر کار که عار ست ملال افزاید در حالت احتیاج بد ننماید و این مثل بدان آوردم تا معلوم شود
که من نیز اگر صبر میکردم و ذلت میکشیدم نظر بر آنکه هلاک دشمنان و صلاح دوستان در ضمن آن بود
چندان کراهتی بطبع نمیرسید و نیز دشمن را بر فق و مدارا زود تر میتوان گردانید که بجنگ و مکابره
چنانچه آتش با صولت اگر در درختی افتد همان قدر تواند سوخت که بر روی زمین است و آب با لطافت و ملایمت
هر درختی که او ان بزرگتر و قوی تر باشد چنان از بیخ براندازد که دیگر در اصل امید قرارش نماید

ای باجرای آن
بیتوم دست ۱۲
کہ از زور و رنگ
بدین گوید ۱۲
تجنبین
انچہ بدرویش
دوده شود در راه فنا
نواهنجب اللغات
کہ در ازل
بر من جاری
شده ۱۲
بهداشتن بچیزیم نرفت
ای
باز ۱۲
بیان از قوت
کہ بزبان می
آرے ۱۲
ای
سوزنے ۱۲
چہارم
صد از سوز
ای
از فضاحت
اغراز و مداهنت
او با بیگانه
و بیگانه
×

کاری مصمم گردد نخست دست از جان بشوید و دل از زندگانی برداشته قدم در میدان مردان نهد فردا از سر گذشته اند و بمیدان نهاده پای صاحبدلان که گوی سعادت ربوده اند و اگر صلاح حال دران بیند که بخدمت فروتری از خود قیام باید نمود و همان کار بندد تا مقصود بحصول پیوندد چنانکه ماری مصلحت خود دیده بخدمت غوکی رضی شد ملک پرسید که چگونه بوده است آن حکایت کارشناس گفت آورده اند که ضعف پیری در ماری اثر کرد و فتوری تمام بدو راه یافت بواسطهٔ نقصان قوت از شکار باز ماند و برای تحصیل قوت در کار خیر خود متحیر گشت زندگانی بی قوت صورت نمی بست و شکار آنچه غذاشدی بی قوت امکان نداشت با خود اندیشه کرد که دریغ از قوت جوانی و حیف از زمان کامرانی و حالا توقع بازگشتن ایام شباب و امید و اربودن بمراجعت قوتها نفسانی همان مزاج دارد که از آب آتش افروختن و از آتش طمع فروخفتن و با تهیه کاشکی موسم پیری را هم بقائی بودی و این فرصت تنگ نیز اعتماد را شایستی قطعه رفت و دران جوانی نوبت پیری رسید ای دریغا صحبت یاران و ایام شباب وقت پیری هم غنیمت دان که از عمر عزیز هر دمی کان بگذرد و یگر نه بینی هیچ بخواب مار دانست که گذشته را باز نتوان آورد و بتدبیر مستقبل که از جملهٔ مهمات بود مشغال نمود و گفت عوض قوت جوانی اندک تجربه بایست که حاصل کرده ام و هیچ روی تدبیر یکه سر رشته آن بعمر دراز بدست آورده حالا بنای کار بر کم آزاری باید نهاد و هر مذلتی که روی نماید بقبول آن منت داشت و در تدبیر آن شروع باید نمود که آنچه قوام معیشت بدان تواند بود و در بقیه که از عمر مانده حاصل آید پس کنار چشمهٔ رفت که دران غوکان بسیار بودند ملکی کامگار و امیری مطاع و نامدار داشتند و خود را چون ماتم زدگان سینه چاک و مصیبت رسیدگان اندوهناک بر خاک راه افگند غوکی بسر وقت او رسید و پرسید که ترا بغایت غمناک می بینم موجب آن چیست مار جواب داد که بغم خوردن کیست از من سزاوارتر که مادهٔ حیات من از شکار غوکان بوده و ام و زر مراد واقعه پیش آمده صید ایشان بر من حرام گشته و اگر عمداً خواهم که یکی را از ایشان بگیرم و بخورم نتوانم آن غوک برفت و ملک را خبر کرد و بادشاه غوکان از نیصورت عجب بتعجب شده نزدیک مار آمد و پرسید که بچه سبب

۱ ای مکلح امیدها
۲ سنا بدیرا ۱۲ شود ۱۲
۳ دست بیاد بیوس ۱۲
۴ بدو اد و بیوس ۱۲ از ترس
۵ بدو وقت ۱۲ از ترس
۶ بدو وقت ۱۲ از ترس
۷ خلاف قوت بازیافتن
۸ با نفع
۹ و نقصان عقل و تباهی رای
۱۰ ناتوانی و
۱۱ با نفع
۱۲ بعد از نیز تری
۱۳ اوردن در کار
۱۴ و زم شدن و سست
۱۵ اسا کول ۱۲
۱۶ کردیدن ۱۲
۱۷ که این ۱۲ آورد
۱۸ صیغهٔ مفعول از نظاعت ۱۲

دوستان نا امید و از دشمنان هراسان قطعه دوستی کز تو نا امید بود محرم خود مساز در همه حال
با عدو کز تو ترسانست نیست اظهار سر خویش حلال ملک گفت مرا چنان نمیاید که موجب هلاک
بوم ستمگاری بوده باشد کارشناس گفت چنین بست هر بادشاهی که طرح ستم انداخت زود
باشد که اساس دولتش منهدم گردد و بقای سلطنت با کفر ممکن ست و با ظلم و بیداد محال
الملک یبقی مع الکفر و لا یبقی مع الظلم مثنوی رها کن ستم را بیکبارگی که کم عمری آید
ستمگارگی شهنشاه چون رای را بد کند یقین دان که بد در حق خود کند و گفته اند که هر
چهار کار کند چهار چیز را متر صد باید بود هر که ستم نماید خود را هلاک باید یقین کرد و هر که بصحبت زنان
حریص باشد رسوا شدن را آماده باشد و هر که در خوردن طعام زیادتی شره نماید منتظر بیماری
باید بود و هر که بر وزیران کیک ای هیچ و اعتماد کند ملک را بدرود باید کرد و نیز در اقاویل حکما آمده
که شش کس را طمع از شش چیز باید برید و امید از حصول آن منقطع ساخت اول پادشاه
آزرده ظالم منهی را از ثبات ملک و دوم دولت متکبر مغرور را از ستایش مردم و یاد کردن او به نیکوئی
سوم مردان بد خلق را از بسیاری دوستان چهارم خیره روی بی ادب را از مرتبه بزرگی هجم بخیل را
از نیکوکاری و نیکی ششم حریص را از بیگناهی چه حرص کردی را در حرام افگند و هر جا که حرص و آز
خیمه اقامت زد امانت و راستی از انجا رخت بر دارد و چون ملک بوم احرص و شره بسیار بود
بر قتل اغنا و استیصال ایشان لا جرم از منهج اعتدال و راستی انحراف ورزید و در بادیه حرمان
و هاویه هوان سرگردان شد و چاهی که برای افتادن دیگران کنده بود آخر روی افتاد قطعه
میندیش در حق مردم بدی که آری بلا بر سر خویشتن نه بینی که رنج فراوان کشد که چاهی کند
بهر من چاه کن بآخر که چه را بپایان برد وی اندر تگ چاه افتد نه من ملک گفت کسی از
عهده شکر این نعمت چگونه بیرون آید که تو مشقت فراوان تحمل کرده و دشمنان را بخلاف مراد تو
و خدمت کسیکه دل از صحبت او متنفر بوده قبول کردی اگر ایشان سخن ناصح خویش نشنودندی
ترا بجان خطری عظیم متصور بودی کارشناس گفت مرد عاقل را قوان خواند که چون عزیمتی در امضای

ملک را دعای خیر میگفت و دیگران افزاغم حال ایشان ستایش میکرد و در اثنای آن بزبان ملک جاری
شد که همین تدبیر و حسن رای تو در قلع و قمع دشمنان و شادکامی و خوشدلی دوستان عجب خاصیتی دارد
کارشناس گفت هر چه از تمیعنی دست داده بفر دولت ملک و خجستگی طالع بادشاه بود و من اثر این ظفر
همان روز معاینه دیدم که آن مدبران قصدی چنان بظهور رسانیدند و ازان جنس ستمی بر عجزه و ضعفا
روا داشتند و طمع در تصرف ملک موروثی و ولایت قدیمی ما کردند فرد آن تیره رای کرد و بلک تو چشم
سرخ تا زرد روی گشت و جهان شد بر و سیاه - دیگر باره ملک پرسید که در صحبت بومان مدتی
دراز چگونه صبر کردی و با ایشان که بالطبع ضد تو بودند چسان در ساختی و من میدانم که اختیار را
طاقت مصاحبت اشرار نباشد و کریم از دیدار لئیم بالخاصیته گریزان بود گفته اند با بدان نیکی کردن
بهتر که با نیکان بدی و با بدان نیکی کردن بهتر که با نیکان بدی اگر از تلخی هجران بزهر غم توان مردن ازان بهتر که با بیگانه
باید انگبین خوردن کارشناس گفت چنین ست که ملک فرموده هیچ رنجی نفس را بدتر از همنشین نا جنس
نیست غم دیدار نامتناسب جهنم ست اما عاقل برای رضای مخدوم و مراعات خاطر او از شدت تهاجتناب
نماید و هر محنتی که پیش آید بنشاطی تمام استقبال نموده قبول فرماید و صاحب همت بهر ناکامی و مشقت خود
را در مقام اندوه و ورطه اضطراب نیفگند چه هر کاری که عواقب آن بفتح و نصرت مقرون خواهد شد اگر
در مبادی آن رنجی باید کشید و ذلتی تحمل باید کرد و چندان اثری نخواهد داشت هیچ گنجی بی رنج نتوان یافت
و هیچ گلی بی از خار نتوان چید فرد مکن ز غصه شکایت که در طریق طلب بر آتشی نرسید آنکه بر تپی
نکشید ملک گفت از کیاست و دانش بومان شمه باز گوی گفت در میان ایشان هیچ زیرکی ندیدم
جز آن یکتن که بر کشتن من اشارت میکرد و ایشان را می ضعیف و ضعیف پندا شتند و نصایح او را بسمع قبول
اصغا ننمودند و این قدر تامل نکردند که من در میان ایشان غریبم افتاده ام و نزدیک قومی مهجور و منزلتی
بر شریف داشته به عقل و خرد موسوم بوده ام مبادا که مکری اندیشم و فرصت غدری یابم نه بعقل خود اعتقاد
بد انستند و نه از سخنان ناصحان حسابی گرفتند و نه اسرار خود از من بپوشاندند لاجرم دیدند آنچه دیدند و
رسیدند بدانچه رسیدند و گفته اند ملوک را در نگاه داشتن اسرار احتیاطی تمام لازم ست و خاصه از

وحکیم سخندان آن[1] همین معنی را در سلک نظم کشیده بدین عبارت رنگین و اشارت شیرین او امیکند

مثنوی درختی که تلخست او را سرشت گرش در نشانی بباغ بهشت ور از جوی خلدش بهنگام آب
بپیرانجر انگبین ریزی و شهد ناب[2] سرانجام گوهر بکار آورد همان میوهٔ تلخ بار آورد ملک بوبان چنانکه
رسم بیدولتان باشد این نصایح را استماع ننمود و سخن وزیر را اصل برجسته کرده نظر بر عواقب امور
نفرمود و زاغ برای ایشان هر روز حکایتی دلپذیر و هر شب افسانهٔ بی نظیری آورد و مثلهای عجیب
و نکته های عجیب تقریر میکرد تا محرم خاص شده بر غوامض اسرار و مخفیات احوال ایشان وقوفی تمام
یافت ناگاه فرصت دیگاهی[3] بدست آورده روی از ایشان بتافت و نزد یک زاغان رفت ملک زاغان او را دیده
بنشاط بال این مقال آغاز کرد بیت کای دوستان بکام دل اکنون توان رسید کارام جان و
راحت روح و روان رسید پس ملک پیروز پرسید که ای کارشناس چه ساختی گفت بدولت ملک
آنچه میبایست ساختم و مقصود دیگر داشتم بپرداختم کار را آماده باشید که وقت اقدام کشیدن ست
و دشمنان را بکام دل و دستان خود دیدن ملک گفت مجملا صورت مصلحت باز نمائی تا از روی وقوف
در پی مهمات رفته آنچه از اسباب در بایست باشد مهیا گردد و کارشناسی گفت در فلان کوه غاریست و روزها بوبان
در آنجا رفته دران غار جمع میشوند و دران نزدیکی هیزم خشک بسیار یافت میشود ملک بفرماید تا زاغان قدری ازان
نقل کرده بر در آن غار جمع کنند و من از منزل شبانان که دران نزدیکی خانه دارند قدری آتش بیاریم و بر هیزم
افگنم و ملک مثال دهد تا زاغان پرها را در حرکت آرند و آتش افروخته گردد و بر بوم که ازان غار بیرون آید
بسوزد و هر که بیرون نیاید از دود بمیرد ملک را این تدبیر خوش آمد و هم بدین ترتیب که او صواب دید پیش آن
مهم بازشد و تمامی بوبان را بجملگی بسوختند و زاغان را فتوح بزرگ برآمده همه شادمان و دوستکام باز
گشتند و زبان تهنیت باز کشاده بدان فتح عظیم نعرهٔ شادی بعیوق رسانیدند مثنوی آخر مراد ملک
روا کرد روزگار اقبال ابو عده وفا کرد روزگار هر شادیی که فتنه زمانه فوت کرده بود
آنرا بیک لطیفه قضا کرد روزگار ملک و لشکر را از مساعی جمیله و مآثر پسندیدهٔ کارشناس ممنون گشته
در شرایط اکرام و احترام مبالغه نمودند و در مدح و ثنای او علو و اطناب واجب و لازم بر دیدند و او

[1] حکیم سخندان آن ... آن ۱۲ ... ۱۲ [2] بپیرانجر انگبین ریزی و شهد ناب ... ۱۲ [3] فرصت دیگاهی ... ۱۲

افق مشرق طلوع نموده زاهد صورت حال با وی درمیان آورد و گفت این دختر بغایت نیکو صورت و بمقبول سیرت میخواهم که در حکم تو باشد جهت آنکه از من شوهری توانا و با قوت تمنا کرده است با فتاب از استماع این قصه برافروخته جواب داد که ترا از خود قوی تر نشان دهم آن ابر است که نور مرا بپوشاند و عالمیان از پرتو جمال من محجوب گرداند فرو آفتابی بدین بلندی را ذرهٔ ابر نادیده کند زاهد نزدیک ابر آمد و همان فصل سابق تقریر کرد ابر از شرم این سخن در عرق آمده گفت اگر مرا از پی قوت و غالبیت خویش میطلبی باد از من غالب تر است که مرا از هر جانب که خواهد بکشد و بهر طرف که میل کند با خود بیشتر برد زاهد این نکته را مسلم داشته پیش باد رفت و حکایت گذشته باز راند باد از انفعال بر خود پیچید و گفت مرا چه قوت و شوکت تواند بود قوت علی الاطلاق کوه را بابت است که پای شکیب در دامن وقار کشیده است و چون قطب بر مرکز خود آرمیده و مرا در وی چندان اثر نیست که آواز نرم مرا در گوش گرانبار او جای دهد و ضرب پای مورچه ابر روی صخره صماء بیت باد اگر ابر را بجنبانند چون بکوهی رسد فرومانند زاهد نزد کوه آمده دفتر حال خود تقریر کرد کوه صدا بر کشید که ای زاهد غلبه و قوت موش از من بیشتر است که اطراف مرا بشگافد در دل من خانه سازد سینه ام هزار جای از نیش جان فرسای او چاک شده و بهیچ نوع دفع او را چاره نمیدانم دختر گفت راست میگوید موش بر دو غالب است و شوهری مرا ادعی شاید زاهد او را بر موش عرضه کرد موش بحسب جنسیت که سرشته دختر بدان منتهی می شد میلی در دل خود باز یافت جواب داد که من نیز مدتی ست که آرزومند دلارامی که مونس روزگار من باشد بوده ام اما جهت من که از جنس من باشد دختر گفت این سهل ست زاهد دعا کند تا من موش شوم و با تو دست عشرت در آغوش آرم زاهد دید که از جانبین جنبتی صافی ست دست بدعا برداشت و از خداوند تعالی درخواست تا او را موش گرداند فی الحال دعای زاهد بغرا اجابت رسید و نشانه کُلُّ شَیْءٍ یَرْجِعُ اِلَی اَصْلِهِ ظهور کرده دختر موشی شد و زاهد او را بدان موش داد و باز گشت فرو جان من هر چیز را با صل خود باشد رجوع یا چو از خاکیم آخر خاک میباید شدن فائدهٔ این مثل آنست که آنچه بمقتضای طینت اصلی باشد هر چند عوارض دیگر او را از منجال بگرداند بالآخر رجوع بهمان حالت اصل خواهد نمود

از قرار خویش نگردد و خبث ضمیر و کجی عقیدت او نه آب پاک شود و نه آتش بسوزد بیت زاهد اصل نیکی ندارید امید که ز نیکی نگروید بشبستان سفید و بفرض محال اگر ذات خسیس او طاوسی شود یا فی المثل عنصر ناپاک او سیمرغی پوشد و همچنان بصحبت زاغان و مودت ایشان مائل خواهد بود همچو آن موش با وجود آنکه صورت انسانیت یافته بود باز بهمان اصل خود میلان نموده با آفتاب عالمتاب و سحاب فیض بخش و باد و آخت افزای و کوه پایه برجای مونست نگرفت ملک پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که زاهدی مستجاب الدعوات بر لب جویباری نشسته بود و باب قناعت بست از آلودگی تعلقات دنیا شسته زغنی پردازکنان آنجا رسید و موش بچه از منقار او بیفتاد زاهد بر خاک افتاد و زاهد را بر وی شفقت آمد او را برداشته در خرقه پیچیده خواست تا با خود بخانه برد باز اندیشه کرد و نپسندید که اهل خانه را رنجی باشد و زیانی رسد دعا کرد تا ایزد تعالی او را دختری گرداند تیر دعای زاهد بهدف اجابت رسید و مشاطه قدرت او را دختری برآراست زیبا هیئت و رست قامت روشن روی و شفقته موی چنانکه آفتاب بخسارش آتش غیرت در خرمن ماه زدی و زلف مشکبارش دود از دل شب سیاه برآوردی

بیت آنکه بر سر و زند طعنه بقامت النیست ۱۲ وانکه در ماه کشد خط غرامت النیست ۱۳

زاهد نگاه کرد صبیه دید از محض لطف پرورده و دختری یافت بمحض لطف پرورده او را یکی از مهتران پسر و تا چون فرزندان عزیزش میداشت و مهد اشارت پیر را پاس داشته در تعهد دختر غایت یعنی تجاوز نمود و بماند تا دختر بحد بلوغ رسید زاهد گفت ای جان عزیز بزرگ شدی و گوهر پاک تر از آنکه با جواهری نگیرد در رشته ازدواج کشند چاره نیست من این کار را برضای تو گذاشتم هر کرا از آدمیان و پریان بلکه از موجودات علوی تا مخلوقات سفلی اختیار کنی ترا بدو دهم دختر گفت شوهری خواهم توانا و قادر که انواع قوت و شوکت او را حاصل باشد و در بزرگی بدرجه رفیع و بمرتبه بلند مخصوص بود زاهد گفت بدین صفت که تو گفتی آفتاب تواند بود دختر گفت آری چنان است الحق که او مغلوب کسی نیست آنچه در زیر فلکست غالب خواهد بود مرا باد عقد کن مثنوی دگر روز چون خسرو خاوری برآمد برین طاق نیلوفری زمانه در روشنی باز کرد جهان بازیی دیگر آغاز کرد علی الصباح که بفرمان خالق الاصباح آفتاب از

یاد کن پس بفرمود تا آن زاغ را با اکرام و احترام تمام برداشتند با او بر وند وزیر گفت ای ملک چون
بسخن من التفات نکردی و از اشارت من که عین حکمت و محض مصلحت بود روی قبول بر تافتی بارے
زندگانی با او چون دشمنان کنید و طریقه العین از مکر و ند او امین مباشید که موجب آن و خیم فساد کار
بوبان و صلاح کار زاغان نیست ملک از استماع آن نصیحت اعراض نمود و سخن آن مشفق بی نظیر را خوار
داشت و زاغ در خدمت او بجرمت هر چه تمامتر می زیست و از رسوم خدمت و آداب ملازمت هیچ باقی
نمیگذاشت و مقربان و ندمای سلطان هر یک را بنوعی خشنود ساخته و بسته خود گردانید لاجرم هر روز پایه او
بلندتر می نشست و در دل ملک از اتباع او راه بیشتر می یافت تا بجائی رسید که محل اعتماد و محرم اسرار گشت
و چون کمال اسرار و فور مناصحت و مشاهده افتاد مشار الیه مملکت و مدار علیه ولایت شد در ابواب
مهمات با و مشاورت کردندی و انواع مصالح برای و تدبیر او ساختندی روزی در محفل عام و
و مجلس سخون بخواص و عوام گفت ملک زاغان مرا بیموجبی آزرده است و بیگناهی عقوبت کرده تا کینه
از و نخواهم و دستبردی مردانه بر و نمایم چنان آرام و قرار بامم و چگونه بخواب و خور میل کنم و من در حصول
این مقصود و وصول این مقصد بسی تامل کردم و مدتی در فکر و تدبیر روزگار گذشتم اخر الامر بیقین دانستم که تا من
در صورت زاغانم و هیئت ایشان دارم بدین مراد نتوانم رسید و غرض خود حاصل نتوانم کرد و من از اهل علم
شنودم که چون مظلومی متمسک بدامن ستمکاری بیداد گری نجی گشیده باشد و از ظالمی گردنکشی محنتی دیده دل بر مرگ
خوش کند و خود را آماتش بسوزد هر عاقله در ان حالت بگوید با جابت پیوندد اگر رای ملک صواب بیند بفرماید تا مرا
بسوزند شاید در ان لحظه که گرمی آتش من رسد و از باری غرا سمه بخواهم که مرا بوی گرداند مگر بدان وسیله بر ان
ستمگر دست یابم و انتقام خویش از وی بخواهم و درین مجمع آن بوم که در کشتن کار شناس مبالغه داشتی حاضر
بود گفت فرو گذر چو نرگس نیستی شوخ و چو لاله تیره دل پس دو روی ده زبان همچون گل سوسن مباش
ملک چون رسید که درین سخن چه میگوئی وزیر جواب او که این نیز شعبده دیگرست برانگیخته و نیرنگی بازنگ زرق آمیخته
بیت سراپای او جمله ریوست و رنگ ورا فسون او زیرکان گشته ننگ و اگر شخص ملمع پیچیده جیب
او را بارها بسوزند و خاکستر از آب چشمه سلسبیل و شراب طهور گل سازند گوهر ناپاک و سیرت مذموم

اطراف و نواحی آن بقاع برافروخت شعلهٔ شمع آفتاب بمثابه افروخته گشت که هرکه در هوا نظر کردی
چون پروانه بسوختی و هرکه قدم بر زمین نهادی چون موم بگداختی و طعمهٔ گرما آنچنان میشد نفس گرم
که لب از قرابهٔ آن چون شمع میسوخت زبادِ گرم بیداری که تقدیر بدنیا دوزخی دیگر برافروخت
تا آفتاب در کار آمده دمار از روزگار خرسان برآورد و سموم سوزنده وزیدن آغاز کرده از دو
چون آتش بی دود پدیدار شد ملک ایشان وی بمیمون کرد که اینجه بیابانست که از هیبت او دلها
در تاب و جگرها بی آب میشود و آن چه چیزست که چون شعلهٔ آتش روی بجانب ما نهاده تند و تیز می آید
میمون گفت ای ستمگار دل آزار این بیابان ما جل ست و آنکه می آید پیک مرگ دل خوش دار که اگر
صد هزار جان داری یکی بیرون نبری و حالیکه سموم برسد همه شمارا خاکستر سازد و بالش بیدادی که در نهاد
بوزرگمهر زده بسوزی ایشان در این سخن بودند که تف سموم برسید و میمون با مجموع شاه و سپاه بر جای
نسوخت و یکی از ایشان از آن بیابان بیرون نیامد روز سوم که وعده بران قرار یافته بود ملک بوزرگمهر
با لشکر خود بجزیره آمده بیشه را خالی یافت و مملکت از غبار کدورت اغیار صافی دید بیت بگذشت
شام نکبت و صبح ظفر دمید گم شد خزان رنج بهار طرب رسید و این مثل بدان آوردم تا ملک معلوم کند
که اهل کینه جهت انتقام از سر جان برخاسته اند و آزار برای خشنودی دوستان روا نهاده و من
قضیهٔ کارشناس را از مقولهٔ این حیله می شناسم و قرینهٔ همین قصد که مذکور شد میدانم و پیش ازین
زاغان را آزموده بودم و اندازهٔ دوربینی و کیاست و مقدار فریب و حیلت ایشان شناخته و چون
کارشناس را برین وضع دیدم مرا مقرر شد که رای و رویت ایشان بصواب مقرونست و خرد و رایت ایشان
از انچه گمان برند افزون بیت می شنیدم که رحمت جانی چون بدیدم هزار چندانی صواب آنست
که پیش از انکه ما را شامی دهد او را چاشتی خورانیم و قبل از انکه خون ما ریختن گیرد بقتل او اشارت کنیم ملک بوبان
چون این فصل شنید روی در هم کشیده گفت اینچه سخت روئی و بیرحمیست که فقیری را بهوادار ما
انواع آزار و ایذا رسیده باشد و ما نیز در مقام عقوبت و هلاک او باشیم و محنت زده را با رد دیگر در بوتهٔ
امتحان بگذاریم و تو مگر نشنیده ای که گفته اند بیت خاطر محنت زدگان شاد کن وز شب محنت زدگی

ای موجه بخطاب
و خطا بسته
کردیم قوم
و انصار خود
شده
در حقیقت
بگفات
حسب بجویز میمون
کز آن فرمان بودند
فیروزی
ای ترکیبان
کرده اند
در
هوشیاری و فرو دیدگی
ای ثابت گردید
ای با صناف
ای با صناف
ای
ای
ای
ای

که آنرا مردآزمانی میگویند ایشان پناه بدانجا برده انداز هر طرف لشکری جمع میکنند و ساعت بساعت
با سپاه خونخوار و لشکری بی آزرم جرار شبخون خواهند آمد ملک خرسان از جای درآمد و گفت ای میمون
صلاح چیست و مبادا که از ایشان آفتی بجماعت من رسد میمون گفت ملک را از بیخال خاطر جمع
باید داشت و اگر مرا بای بوی جمعی را بجزیر ایشان بردمی و دمار از روزگار آن ناحق شناسان غدار
برآوردمی ملک گفت میدانم که ترا بر منزل ایشان قوتی تمام حاصل ست و اگر توانائی مارا بر سر ایشان رسانی
طوق منتی در گردن حال این جماعت می افگنی و از ان تیر که ترا آزرده اند مقصود خود باتقام حاصل میکنی میمون
گفت چگونه کنم که رفتن من متعذر ست و حرکت کردن بانچنین بست و پای متعسر ملک گفت من چاره اینکار
میدانم و ترا بجیله بردن میتوانم پس او را زاد تا امرای سپاه و مقربان بارگاه حاضر شدند و صورت حال با ایشان
تقریر کرده گفت آماده باشید که شب بسر خصم میرویم همه بدین فکر بمستانگی گشتند و اسباب مهیا ساختند
و میمون بر پشت خرسی بسته روبراه آوردند میمون باشارت ایشان را راه مینمود تا بسر بیابان
مردآزمانی رسیدند و آن صحرائی بود پر تاب و بی آب که ابر بهاری در فضای آن از غایت تشنگی سوختی
و بیک تیز گام ماه از صعوبت آن بیابان بر آسمان راه گم کردی و او هم جهان پیمائی از ضایق آن بیرون
آمدن نتوانستی و خیال عالم گرد از منازل او راه بیرون شدن مدانستی همه روی در ان بیابان می نهادند
که اثر آن بهر که رسید فی الحال آب گشتی و ریگ و خاک ایجون کوره آهنگران تفتان ساختی و بسبب
سموم هیچ جانور در ان صحرا جای نگرفتی و هیچ گیاه در ان شوره زار مردم خوار نرستی فظیم بیابانی و وسیع
میدانی پر مخافت مهر گامی در وصف گونه آفت هوایش آتش و آتش هوا بود زمینش سنگ و سنگ
آهن با بود میمون گفت و دبستا بندیش از انکه سفیده صبح پرده از روی کار جهان بردارد و سر از
جمعیت ایشان از فضای عشرت برکنیم و زود تر از انکه شاه روی شعار علم زرنگار برافرازد در ادرات
شوکت آن بخت برگشتگان انگون سازیم خرسان بشغفی تمام قدم در ان بیابان نهادند و بپای خود
بمیدان اجل و عرصه هلاک درآمدند آفتاب برآمد و از بوزنگان اثری پیدا نشد و همچنان میمون تعجیل
رفتن میکرد و با فسون و افسانه ایشان را می فریفت تا وقتیکه آفتاب بلند شده و از حرارت شعاع

پراگنده گردند تا دو روز بگذرد و صباح روز سوم رسانید و در منازل خود بفراغت بنشیند که نه
از دشمنان اثری خواهد بود و نه من بعد از ابنای جنس ایشان ضرری خواهد رسید ملک موجب رای
میمون بفرمود تا پوستهای او برکنده و اطراف بهم شکسته برکنار بیشه بیفگندند و سیاه خود را پراگنده
ساخته منتظر فرصت بنشست و میمون شب همه شب ناله میکرد و بنوعی که دل سنگ از اضطراب او آب میشد
و کوه از صدای درد آمیز او بفریاد می آمد ملک خرسان علی الصباح بطوفی بیرون آمده آن
نالهٔ زار بشنید و بر عقب آواز رفته میمون ابدان حال بدید با آنکه غلیظ القلب بود بر وی بخشود و
با وجود سخت دلی رحمی در دلش پدید آمد بتفتیش حال بتفحص کار او مشغول شده استفسار تفصیل صدم
نمود میمون بفراست دانست که بادشاه آن قوم ست آغاز دعا و ثنا کرد و بعد از تقدیم مراسم ستایشی
که فراخور حال ملوک باشد گفت بیت زچشم و دل بدن خاکیم در تاش و آبست بچشم بین و بدل رحم کن کز اینجا است
ای ملک من وزیر بادشاه بوزگانم و باتفاق وی بشکار رفته شب شبخون درین معرکه حاضر نبودم
روز دیگر هنر میتیان رسیده از نزول ملک بدین دیار خبر یافتم ملک بوزگان با عتماد یکه بر تدبیر او داشت
التماس چاره این کار نمود و من او را از روی خیرخواهی بخدمت ملک دلالت کردم و گفتم تدبیر صواب
آنست که کمر ملازمت بر بندیم و بقیت العمر در خدمت ملازمان ملک گذرانیم و در سایهٔ دولت او از نکبات
زمان آسوده بگوشه و توشه بسازیم مثنوی در پناه دولت صاحبدلان راه جوید هر که هست از
عاقلان گر تو در گلشن درائی گل بری سوی بستان بگذری سنبل بری ملک از سخن من پریشان و
آشفته گشت و نسبت با جماعتیکه درین بیشه ساکن شده اند انواع سخنان نالائق بر زبان راند
چون دوم بار بمنع او مشغول شدم بفرمود تا با من اینهمه خواری بکردند و امر کرد که چون او از همواران
بادشاه و سپاه ایشانست همان بهتر که نزدیک آن جزیره اش بیفگنند تا ببینم که ایشان حمایت
او خواهند کرد و مرا اینجا گذارند و سوابق خدمتگاری مرا بلواحق دل آزاری پاداش کردند این بگفت و
چنان بدرد گریست که ملک خرسان از قطرات اشک او دیده بشیرم چکیدن گرفت بیت گر نبالم سنگ را
دل خون شود ور بگریم دیده ها جیحون شود ملک گفت حالا بوزگان کجا اند جواب داد که بیابانی ست

محو تواند ساخت و بیک شبهه فکر هزار ساله کار را از پیش تواند برد فرد توان بهم تدبیر نیک و رای صواب
جراحت دل صد پاره را دوا کردن ملک بوزنگان از سخن میمون تسلی یافته پرسید که چاره اینکار چگونه
توان کرد میمون خلوتی طلبیده گفت ای ملک نداری فرزندان و خویشان من بر دست این گروه ستمگار
کشته گشته اند و مرا بی دیار ایشان نه از عمر لذتی خواهد بود و نه از حیات راحتی فردی روی تو زنده
بعقل رسیده اند ملاقات
میتوان بود ولی آن زندگی از هزار مردن بتر است و چون عاقبت کار رخت زندگانی بغرقاب فنا خواهد افتاد
میخواهم که هر چند زودتر خود را از ضیق تعلقات دنیا بفضای رحمت آباد عقبی رسانم چه جان جنج در بافته
انتقام دوستان و عزیزان ازان جفا جویان بی تمیز بستانم ملک گفت ای میمون لذت انتقام در کام حیات
مکافات
شیرین مینماید و ذوق غلبه کردن بر خصم جهت آسایش زندگانی مینماید اما چون تو نباشی همه عالم خواه آباد دان
و خواه خراب هر جا دلیست خواه آرمیده خواه در اضطراب بیت زین چمن چون شدی دریغ نیست خواه گل تازه
خواه پژمرده میمون گفت ای ملک در اینخیال که من دارم مرگ را بر حیات ترجیح توان داد و فنا را بر بقا
اختیار توان کرد چه نور دیده در تماشای جمال فرزندان باشد و ایشان روی در نقاب تیره خاک کشیده
اند و سر و سینه بشاهد اهل بیت و اقربا بازیسته است و خرمن جمعیت ایشان به تند باد اجل
پریشان شده و قوام معیشت بمال و منال بود و اندوخته همه عمر بتاراج دشمن تلف گشته حالا میخواهم
که حق گزاری خدمت نیک بجا آورده رفیقانی را که سوخته دل و مجروح خاطر اند بمراهم راحتی دست گیرم و
نقد جان نثار کرده ام بر صفحه ایام بگذارم بیت بنام نکو مردنم آرزوست کزین جمله مقصود و نام نکوست
و ملک باید که بر فوت من دریغ نخورد چون با دوستان بزم عیش نشیند از وفاداری من یاد آورد بیت
چو در میان مرا آورید دست امید ز عهد صحبت ما در میانه یاد آرید ملک گفت چگونه در پی این مهم
بیروی و بکدام دراز نوا جیل در می آئی میمون گفت تدبیری اندیشیده ام که ایشان را در بیابان
مرد آزمائی بشعله سموم بسوزم و غالب ظن آنست که رای من از منبع ثواب منحرف نخواهد بود صلاح آنست
که بفرمائی تا گوشهای مرا بندان بر کنند و دست و پای مرا در هم شکنند و پشت بر کنار ره بیشه که بای ما
بوده در گوشه بیفگنند و ملک با ملازمان و جمعی با هر میتیان در اطراف و جوانب این صحرا

بر خود امیر ساختند و دست غضب دراز کرده هر نعمتی که بوزرگان بمرور زمان ذخیره نهاده بودند در حوزهٔ تصرف درآوردند ع الله الله که تلف کرده که اندوخته بود روز دیگر که عالم سیاه دل چون خاره بود

خوبان نورانی گشت و جمشید خورشید تخت مینائی برآمد بیت سپاه سحر چون علم برکشید جهان حرف شب را قلم درکشید ملک بوزرگان ازین حال غافل روی بخیره نهاد و در اثنای راه جمعی از هزیمتیان که از میان گرداب بلا ثیم جانی بکنار آورده بودند رسیده آغاز داد خواهی کردند ملک بر صورت واقعه اطلاع یافته انگشت حیرت بدندان حسرت گزیدن گرفت و گفت دریغ ملک و روشی که از قبضهٔ تصرف بیرون رفت و حیف ازان خزاین معمور که بدست دشمن افتاد آخر بخت برگشته خاک ادبار بر فرق من بخت و عاقبت دولت بی اعتبار نابایدار ریخت بیت قطعه بوستان هر را برگ و نوائی کس ندید چهرهٔ اقبال را رنگ و نمائی کس ندید بر فریب باد گیتی اعتماد از عقل نیست زان گزید پرفتنه مرمخت سرائی کس ندید

دیگران انیز که ملازم موکب ملک بودند اضطراب آغاز کرده هریک جهت مال و منال و اهل و عیال فغان برداشتند و درمیان ایشان یکی بود میمون نام بفضیلت خرد آراسته و بمزیت کیاست از دیگران ممتاز گشته و بدین سبب او را حرمت تمام داشتندی و شاه و رعیت بما من مشاورت او مستظر بودندی

مثنوی ازین روشندلی صافی ضمیری بتدبیر درست اقلیم گیری زحل شاکرد او در نکته دانی عطارد چاکرش در خامه رانی

میمون که ملک را حیران و دیگران را سرگردان دید زبان نصیحت بگشوده گفت

قطعه در بلا هاجزع مکن که ازان دو زیانست گوش کن ازمن اولا دوستان شوند ملول ثانیا شادمان شود دشمن جزع کردن در مصائب بنده را از ثواب ابدی محروم گرداند و به بی صبری و بیکی مشهور سازد و در مثل این واقعها غیر دو چیز فائده نمیدهد یکی شکیبائی نمودن و در صبر و ثبات افزودن که درخت صبر میوهٔ مراد بار آرد و بحکم الصبر مفتاح الفرج شکیب ورزیدن کلید ابواب نجات بود

قطعه کلید در گنج مقصود صبرست دریسته آنکس که بگشود صبرست ز آیینه سینهٔ دردمندان غبار ستم آنگه بزدود صبرست

دوم رای درست و تدبیر صائب بکار داشتن که چون برق خاطر روشن صائب رای در شب واقعه لامع گردد و ظلام ظلم را بکلی از صفحهٔ احوال مظلوم ستم کشیده

جمع آمدند و هجوم کرده خرس را بضرب پراگنده و مجروح ساختند بیچاره خرس خام طمع هنوز از نهال آرزو میوهٔ مراد نا چشیده و درخت تخم عشرتش ثمر مرده شد و زاویهٔ طبعش پر تو شمع رحمت روشن شده چراغ دولتش فرو مرد و فریاد رسیده بلبم جرعهٔ از ساغر عیش نیز مزه بدست جفا جام مراد او را بر سنگ القصه خرس بزحمت تمام از میان بوزنگان بجست و خود را بکوهستان رسانیده به نعره و خروش در پیوست از ابنای جنس او جمعی کثیر حاضر آمده او را بدان حال دیدند و از کیفیت حرب و کیفیت طعن و ضرب پرسیدند خرس صورت ماجرا باز راند و گفت زهی بی نامو سی که خرس قوی هیبت از بوزنهٔ ضعیف پیکر این ننگ باید کشید و هرگز در زمین قدیم الایام آباو اجداد ما چنین حالتی پیش نیامده و تا قیامت این بدنامی در خاندان ما بخواهد ماند صلاح آنست که همدستان شده اتفاق نمایند تا بیک شبخون روز حیات بر ایشان شب ممات گردانیم و به غبار کارزار دیدهٔ امید ایشان را خیره سازیم مثنوی گر از گردش چرخ باشد امان بخواهی نسیم کمین خود از بدگمان چنان سر بکوبیم شان در ستیز که تا روز نامت نخیزد ستیز خرسان از غرق غرور در حرکت آمده آتش تعصب افروختند و زبان لاف و گزاف بکشوده نعرهٔ عناد و جدال بگردون رسانیدند و میگفتند مثنوی مخالف چو مورست و ما اژدها کجا گردد از پنجهٔ ما رها زمانرا بت جنگ افراشتن زدشمن سر و تاج بگذاشتن پس بران قرار دادند که در آن شب شبهال آتش قتال اشتعال نمایند و هر گرمی کارزار و شعلهٔ گیرودار آتش در خرمن عمر بوزنگان افگنند و در وقتیکه شیر زرین پنگال مهر از بیشهٔ سپهر مثل چشمه سار فی عین حمئة نمود و دب اکبر و اصغر بر جوالی قطب شمالی خرامیدن آغاز کردند بلبت چو خورشید تابنده بنمود پشت هوا شد سیاه و زمین شد درشت یکبار خرسان آن کوهسار روی بحمزیه بوزنگان نهادند و باجمعی از امرا و اعیان عزیمت شکار فرموده بود و آن شب در صحرا مانده و بوزنگان دیگر از هجوم دشمن غافل هر یک در منزل خود آرمیده که یکبار بیت سپاهی چو مور و ملخ تاختند ز هر جهان در جهان ساختند تا بوزنگان را خبر شد بسیاری از ایشان کشته شدند و آنکه جسته و مجروح جان از آن ورطه خونخوار بکنار بردند خرسان چون آن بیشهٔ معمور و جزیرهٔ آباد از دشمن خالی دیدند همانجا پای اقامت در دامن سکون کشیدند و آن خرس خام طمع دیده و ستم رسیده را

وشعبده او که ازان بوی خون می آید از راه بزودی بیت بقول خصم بد اندیش غره نتوان شد کسی که
کرد چنین عاقبت پشیمان شد وهر دشمن که بسبب دوری مسافت قصد نتواند کرد خود در بهلیت نزدیک گرداند
ونصیحت پیش گرفته برفق ومدارا نخویش را در معرض محرمیت آرد وچون از اسرار وقوف یافت وصیتی
طلبیده از روی بصیرت کامل آغاز کار کند وهر زخم که زند چون صاعقه آتش بار جز خرمن جان نسوزد ومانند
تیر قضا بخطا جز بر هدف مراد ونشانه مرام نشاید زد گفت ای یار دل آزار اینهمه سخن آرائی بچه کار آید وچندین
مقدمه بچه حاصل که برهم می بندی چه نتیجه دهد آخر این ظلم که بر من واقع شده وچنین ستمی که بمن رسیده با حیله ومکر
چه مناسبت دارد وهیچ عاقل برای آسایش دیگری رنج خود نخواهد ومن این خواری وزاری باختیار خود قبول
نکرده ام وهمه کس داند که این عقوبت جز باداش مخالفت من بازاغان نبوده وزیرک گفت منشای حیله تو این
علت که کرده وبطوع رغبت تن درین عقوبت در داده وشیرینی انتقام که در خاطر داری شربت تلخ این عذاب
در کام امید تو خوشگوار ساخته است وبسیار کس عذاب بوده که جهت هلاک دشمن بفوت خود راضی شده اند وبرای
آنکه جهت ولی نعمت خود کاریکه نام حق گزاری وهواداری بر جریده روزگار بگذارد خود را در ورطه فنا
افگنده چنانکه آن بوزینه که خود را بکشتن داد تا انتقام یاران حاصل کرد ملک بوزنان پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت گفت آورده اند که جمعی بوزنگان در جزیره ماوا داشتند که میوه های تر وخشک وی بسیار بود
وآب وهوای آن بامزاج ایشان سازگاری تمام داشت وزری از بزرگان آن قوم در سایه درختی نشسته بودند
واز هر گونه سخن در پیوسته زبانی چون پسته بالنبه ان حکایت فندق سرسته گفتندی وسلامتی چشم چون بادام
جز بمشاهده جمال آنجنیر خشک نکشاودی ناگاه خرسی بر ایشان بگذشت واز جمعیت ایشان بغایت پریشان
خاطر گشت با خود گفت روا باشد که من همه وقت درمیان کوهها بر سنگ با دل تنگ سر می گذارم
وبصد هزار محنت سر خاری یا بیخ گیاهی بدست می آریم واین بوزنگان درین موضع نزه ومنازل
خرم میوه های تر وتازه می خورند وبر روی سبزه نرم تر از حریر سبز می چرند فرد رقیبان در بهار وصل
او بشگفته همچون گل چرا من در خزان هجر بی برگ ونوا باشم پس قصد کرد که درمیان آن مجمع
درآمده اساس حضور ایشان را بتیر ستم زیر وزبر گرداند بوزنگان شب در گرفته قریب هزار بوزنه

و بر من عاشق زار بوده و در کیش محبت و روش یاری با اینهمه دلبستگی و دوستی که با من دارد اگر خطائی کند
از او چندان وزن ننهاید و از مثل این عملها که ازوی در وجود آید چندان حسابی نباید گرفت که هیچ فرید
از سهو و غفلت معصوم نتواند بود کسی کجاست که او دامنی نیالوده است من بیهوده اینهمه رنج بر خود نهادم
و خویش را در چندین بلا افگندم صلاح آنست که حالا باری عیش بر ایشان منغص نگردانم و ابروی او پیش مرد بیگانه
بر خاک مذلت نریزم که این عمل از روی لهو و سهو میکند نه بقصد و عمد مرا نظر بر هنر او باید داشت و دیده از عیب او
فرو باید بست فرو گر بهر داری و هفتاد عیب دوست بیند بجز آن یک هنر پس همانجا در زیر تخت خاموش
بنشست و همی نگر تا وقتیکه ایشان از عیش پرداخته و رایت شب تاریک نسار شد بیت چو رست از سایه
شب شاهد روز دمید از چرخ صبح عالم افروز مرد بیگانه باز گشت و زن خود را بر بالای تخت در خواب
ساخت در رود گرباهنگی از زیر تخت برون آمد و بر فق و مدارا بر بالای تخت نشست و با آستین
تلطف غبار ملال از چهره زن پاک میکرد و نرم نرم دست بر اعضای وی می مالید تا زن پر فریب دیده
بگشاد و شوهر را بر بالین خود مشاهده کرده بر جست و گفت بیت دمیده صبح سعادت که یار باز آمد
هزار شکر که آن غمگسار باز آمد پس پرسید که بسلامت کی آمدی گفت امروز گفت که تو آن مرد بیگانه را
در آغوش وصال داشتی اما چون دانستم که ترا ضرورتی بر ان باعث شده بود آزرم تو نگاه داشتم و او را بجای
و من چون شفقت تو بر احوال خود می شناسم و دوستی تو در حق خود میدانم و یقین دارم که زندگانی برای مواصلت
من مطلبی و بینائی برای مشاهده جمال من میجوئی اگر بدین نوع پریشان کاری کنی هر اینه از راه سهو خواهد بود
پس مرا جانب دوست تو رعایت کردن و آزرم تو نگاه داشتن لازم آمد دل قوی دار و خوف و هراس را از خود
راه مده و از وحشت و حشت بیرون کی و مرا اجل کن که در باب تو اندیشها کرده بودم و بتو صد نوع گمانهای
بد برده بحمد الله که چنان بیرون آمدی که مظنه ما بود هیچ سهو بود آنچه ما گمان بردیم زن هم سخنهای
حیلت آمیز در میان آورد و از جانبین خشم زائل شده دست صلح در گردن خشنودی آویزند و بنجار زبان
محبت دراز کشاده همی رانکرا میکرد بیت نزد خدا جرم تو ناچیز باد من تو را خشنود شدم او نیز باد و این مثل
بدان آوردم تا شما نیز چون زن بدکار فریفته شده است سخن این زاغ مکار فریب نخورید و به رزق

ح ۱ ای ناشناسی که بر ما گذشت
ح ۲ ای ما را بر ما گذشت
ح ۳ ای ما را بر ما گذشت
ح ۴ ای ما را بر ما گذشت
ح ۵ ای ما را بر ما گذشت
ح ۶ ای ما را بر ما گذشت
ح ۷ ای ما را بر ما گذشت
ح ۸ ای ما را بر ما گذشت
ح ۹ ای ما را بر ما گذشت
ح ۱۰ ای ما را بر ما گذشت
ح ۱۱ ای ما را بر ما گذشت
ح ۱۲ ای ما را بر ما گذشت
ح ۱۳ ای ما را بر ما گذشت
ح ۱۴ ای ما را بر ما گذشت
ح ۱۵ ای ما را بر ما گذشت

ع بیا بباغ که گلها شگفت و خار نماند محبوب وعده کرد که چون از شب پاسی بگذرد طلوع صبح وصال را
منتظر باش زن بدان وعده شادمان گشته اسباب مهمانی مهیا کرد فرو زهی سعادت طالع اگر بشتی آن ماه
بکلبهٔ من بی خانمان فرود آید درود گر بیگاهان از راه نهانی بخانه درآمد قضارا وقتی بود که مهر ماه
با کید گرد قران کرده بودند و عاشق و معشوق بدیدار یکدیگر خوش برامده گاهی جوان زیبا روی بکنار
و لنواز آتش اضطراب در خرمن شکیبائی آن زن میزد و گاهی زن ماه سیما بناز جان افزا متاع خرد و هوش
جوان بغارت می برد مثنوی دوبت نازنین عقل فریب پای تا سر همه لطافت و زیب این برخ شمع
شبستان بود وان بلب نقل می پرستان بود بیچاره درود گر چندان توقف کرد که ایشان بخوابگاه
میل کردند آهسته آهسته بزیر تخت درآمد تا می الخلوه رمشاهده کند ناگاه چشم زن بر پای وی فتاده دانست
که رفتن شوهر بهانه بتحقیق ایخیال بوده معشوق را بزیر تخت راز داد و گفت که بصدای بانداز من بیرون
که مرا دوست تر داری یا شوهر جوان آن راز برداشت و گفت ای نازنین میخواهم که بدانم که دوستی من در دل تو
بیشتر ست یا محبت شوهر زن جواب داد که بدین سوال چون افتادی فائدهٔ این پرسش چیست آن راز بهم جانب انجام
گردن گرفت زن گفت است که ما زنان از روی سهو غفلت یا از راه لهو و شهوت از ین نوع عادت نهانی
افتاده و از هر جنس دوستان گیرند که بحسب و نسب بایشان التفات ننمایند و اخلاق ناستوده و عادت ناپسندیده
ایشان را معتبر ندارند و چون حاجت نفس روا شد و قوت شهوت روی بکمی نهاد نزد یک ایشان
حکم بیگانگان گرفتند بیت ترک یاری کنند و دلداری دوستی خود نبود پیداری اما شوهر بمنزلهٔ
روح در بر و بمثابهٔ نور در بصر باشد ع از جان بود گزیر و ز ایشان گزیر نیست از عمر و جوانی و معاش
و زندگانی بر خود داری مباد آن زن را که شوهر را هزار بار از نفس عزیز دوست تر ندارد و گرامی نشمارد و
سرمایهٔ حیات از برای فراغ حال و راحت معاد و مآل او نخواهد فرد وفا مبادا میدم اگر بغیر تو هست
حرام باد حیاتم اگر برای تو نیست چون درود گر این فصل بشنود رافتی و رحمتی در دل وی پدید آمد و
رقتی و شفقتی بروی غالب شد و گفت نزدیک بود که در حق این زن بدی از من صادر گردد و نزد خدا
بنده مند و آثم شوم آخر این چه گمان بد بود که من در بارهٔ وی داشتم و مسکین خود از غم من بیقرار

برد دلش باقی خواهد بود فرد دلف هندوی تو گفتم که دگر ره نزند سالها رفت بران سیرت و شانست
که بود و نادره تر آنکه از نادانی طراز بصره در چشم شما طرفه بغدادی نماید و مهره بلور در نظر شما گوهر شاهوار
می آید و حال شما بحال آن درود گر مینماند که گفتار زن بدکردار فریفته شد ملک پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت گفت آورده اند که بشهر سرانديب درود گری بود در بلاهت بحد کمال و زنی داشت در غایت
حسن و نهایت جمال آهو چشمی که بعشوه شیر شرزه را شکار کردی و بشیوه روباه بازی ز یرکان جهان را خراب خویش
دادی مثنوی نگاری دلفریبی جانگدازی پری پیکریتی عاشق نوازی زرلفش سنبل اندر تاب میشد
ز رشک عارضش گل آب میشد درود گر بر و شیفته بودی و ساعتی بی دیدار او آرام نیافتی زن بحکم
ضرورت او را نوازشی میکرد اما در بزم عشرت جام مراد با حریفان دیگر میخورد و در همسایگی ایشان جوانی بود
بالا چون سرو بر چمن روح روان شسته و بچهره مانند تازه گلی ز خساره او آب حیات شسته بیت
چنانکه خورشید و ماه نتوان کرد خطی چنانکه ز مشک سیاه نتوان کرد زن را با او نظری افتاد
و دل او نیز وابسته مهر و محبت او شد کار میان ایشان از مراسلت بمخابرت انجامید و از نامه و
پیغام بعیش مدام و صحبت بصبح و شام کشید جمعی از حسودان که خیال موصلت و یار روزروشن ایشان
شب تار ساختی و اندیشه آنکه دو کس را باهم شمع صحبت چرا در گیرد دل تیره ایشان با تش رشک و حسد بسوختی
بیت هرگز حسد نبرد م بر منصبی و مالی الا برانکه دارد با دلبری وصالی بران حال وقوف یافته درود گر را
اعلام کردند بیچاره با آنکه چندان غیرتی نداشت خواست که یقینی حاصل کرده بتدارک مشغول گردد زن را
گفت توشه بساز که بر دستار میروم و اگرچه مسافت تا انجا بسیار نیست اما چند روزی توقف خواهد شد و نمیدانم
که در فراق تو چگونه بسر خواهم برد و در بوته هجران جانگداز چسان تحمل خواهم کرد بیت ای بنا کام مرا از رح
تو مجبوری آنکه ناشد که کام از تو گزیند دوری زن نیز از روی تکلف تملقی کرد و بگریه شادی قطره چند
آب از دیده ببارید و فی الحال توشه مهیا کرده شوهر را سبیل کرد درود گر در وقت رفتن مبالغه بسیار نمود
که در استحکام بابد بست و ما شما را نیکو محافظت باید نمود تا در غیبت من زنان فرصت نیابند و خللی
بمال و متاع نرسد زن وصیت او قبول کرده بسوگند تاکید نمود و فی الحال که مرد بر فت خبر بمعشوق فرستاد

که من دیوم بدین شکل مشکل گشته و بدین نقش برآمده بصومعهٔ زاهد میروم که اکثر مردم این ولایت ببرکت تلقین او طریق توبه و انابت پیش گرفته اند و بازار وسوسهٔ ما کاسد شده است میخواهم که فرصت یابم و او را بقتل رسانم حال من این بود که شنیدی اکنون باز گوئی که تو کیستی و حال تو چیست دزد گفت من مردی عیار پیشه ام و شب و روز دران اندیشه که مال کسی ببرم و داغ آزاری بر دل وی نهم حالا میروم که زاهد گاوپیشی فربه دارد و آنرا دزدیده و روجه معاش خود صرف نمایم دیو گفت ع ایجان جهان تو یار مائی بحمدلله که سررشتهٔ جنسیت میان ما محکم ست و رابطهٔ اتحاد بهمین سبب مقصود هر دو قصد اوست پس روی براه آوردند شبانگاه بصومعهٔ زاهد رسیدند زاهد از وظائف عبادت پرداخته بود و همچنان بر روی سجاده نشسته در خواب غفلت دزد اندیشه کرد که اگر دیو قصد کشتن وی کند ممکن که بیدار شده فریاد کند و مردم دیگر که در همسایگی وی اند متنبه شوند و بران تقدیر ببردن گاو متعذر باشد دیو نیز در فکر افتاده بود که اگر دزد گاو از خانه بیرون کند هر اینه دریابد کشود امکان دارد که زاهد از آواز در خواب آید و کشتن او در توقف افتد پس دزد را گفت تو توقف کن و مهلتی ده که زاهد را بکشم آنگه تو گاو را ببر دزد گفت تو توقف کن تا من گاو را ببرم آنگه تو بیا و بکش آن خلاف میان ایشان قائم گشت و آخر مقال هر دو بجدال کشید دزد از روی اضطرار زاهد را آواز داد که اینجا دیوست میخواهد که ترا بکشد دیو نیز فریاد برکشید که اینجا دزدست میخواهد که گاو ترا ببرد زاهد از عربدهٔ ایشان بیدار شد و خروش برکشیده همسایگان در آمدند و ایشان هر دو بگریختند و نقش مال زاهد بسبب خلاف دشمنان سالم و محفوظ ماند بیت چو در لشکر دشمن افتد خلاف تو بگذار شمشیر خود در غلاف

چون وزیر سوم سخن باخر رسانید وزیر اول برآشفت و گفت من می بینم که این زاغ شمارا بافسون و مکر خویش فریفته گردانید زنهار که از خواب غفلت بیدار شوید و پند مرا از گوش هوش برکشید و در عواقب این کار تاملی بسزا واجب دانید که عاقلان بنای کار خود خصوصا در محافظت از مکر اعدا بر قاعدهٔ صواب بنهند و به گفتار دروغ و سخن بیفروغ ایشان از راه نروند و بعضی غافلان بدبینی التفات ننموده باندک تملقی ملایمت پیش آرند و از کمینهای قدیم و عداوتهای موروث فراموش کرده دل برآشتی خوش کنند و ندانند که دشمن اگر بهزار نقش برآید هنوز رنگ عداوت

از غایت شادی خروش برکشید و گفت فرد مگر بیدار شدم بختم که آن روئی که در خوابم بنمود امید بیش دیدهٔ بیداری آید اینچه شفقت ست که از پردهٔ غیب بظهور آمده و بکدام خدمت استحقاق این نعمت حاصل شده ع مهری که نبودت زکجا پیدا شد چون نیک در نگریست دزد را دید گفت ای شیر مرد مبارک قدم انچه خواهی از مال من بردار و ببر که ببرکت قدوم تو این جفاکیش بیوفا بر من مشفق و مهربان شد و فائدهٔ این مثل آنست که بعضی ضرورتها باشد که کسی را مشاهدهٔ آن بر خصم جز بخشایش و مهربانی لائق نباشد حال این نوع از آن جمله است ع رحم کن چون حال من دیدی که جای رحمت ست ملک وزیر سوم را پرسید که رای تو در این قضیه چه حکم میکند گفت رای من آنست که ملک لباس حیات از وی در نکشد بلکه خلعت امان بر وی بپوشاند اثر تربیت عاطفت دریغ ندارد تا او نیز در مکافات آن خدمت ملک را مغتنم شمرده ابواب صحبت و مصادقت بر روی او مفتوح گرداند دیگر آنکه عقلا دران کوشیده اند که جمعی را از میان دشمن بیرون آرند و سنگ تفرقه در مجمع ایشان افگنده بهر حیله که دانند و گروه پیدا سازند چه اختلاف کلمه خصمان موجب فراغ دل و انتظام کار دوستان باشد چنانکه مخالفت دزد و دیو سبب جمعیت خاطر زاهد شد ملک او را پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که زاهدی پاک طینت و متورعی پاکیزه سیرت در بعضی از نواحی بغداد صومعه ساخته بود و اوقات صبح و شام بعبادت ملک علام جل جلاله گرد میگذرانید و بواسطهٔ آنکه دامن از عنبار تعلقات دنیا فشانده بود و نقش دغلی و بیوفائی او از روی دفتر روزگار خوانده میدانست که نوش مسرت بی نیش مضرت صورت نبندد و نقد گنج غنا بی رنج بار عنا بدست نیاید بنوی یک گل بخار درین باغ نیست لاله او بی اشر داغ نیست تیغ زندبر تو و گوئی خوبرست زرد کند رویت و گوئی زرست در زاویهٔ قناعت سر بگریبان فراغت کشیده بود و بوظیفه که از عالم غیب حوالهٔ او شدی آرمیده بیت با طرح قناعت رضا افگندیم در دوست بهر چه میرسد خرسندیم بالجمله روزی از مریدان صادق بر فقر و فاقهٔ زاهد مطلع شد و جهت مدد معاش او گاو و میشی تازه و فربه که کام از رزو گشیر لذیذش چرب و شیرین شدی بر سبیل نذر بصومعهٔ شیخ آورد در دی آن حال را مشاهده کرد قوت طامعه اش در کار آمد و روی بصومعهٔ زاهد نهاد دیوی نیز بصورت آدمیان با وی همراه شد در در پرسید که تو کیستی و کجا میروی جواب داد که

دلی دردمندست و ریش تو نیزم مزن بر سر ریش نیش این سخن در دل ملک بومان اثر کرده روی
ازان وزیر بگرداند و دیگر برا پرسید که تو چه میگوئی گفت درکشتن او اشارتی نتوانم کرد که صاحب
مروت چون دشمن ضعیف و بیچاره بیند برحمت تدارک حال او باید نمود و مکارم اوصاف خود را باظهار
عفو و احسان بر عالمیان جلوه باید فرمود و هر کس پناه آمده را امان باید داد و سرگردان از
پای درافتاده را دست باید گرفت بیت ره نیکمردان آزاده گیر چو استاده دست افتاده گیر و
کارهای مردم را بر دشمن مهربان گرداند چنانکه ترس در دزدان بازرگان را بر شوهر مشفق گرداند ملک
پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که بازرگانی بود و بسیار مال را بغایت بدخوی
درشت خوی و با اینهمه پیر و گرانجان بخیل و نامهربان مثنوی چو دیو و دزخ از عفریت خوی چو زاغ
گلخن از بیهوده گوئی و از زبان سنگین دلی پولاد جانی چو هجران دل گدازی جانستانی و این هر دو ناخوش
طلعت نی داشت پاکیزه سیرت زیبا صورت که ماه شب چهارده بمدد اقتباس لمعه رخسارش شب تیره را
رخشان تر از روز روشن ساختی و چراغ جهان افروز آفتاب که قندیل هشتطاق سپهرست با پرتو شمع روی دل آرای
او تاب نیاوردی زبان ما ن در وصف آن جان جهان بدین کلمات مترنم بودی بیت ماه نیکو
ولی روی تو زیباتر از وست سرو دلجوست ولی قد تو بالاتر از وست خامه گوهر فشان بر صفحات بیان
شمه از لطائف او بدینگونه رقم فرمودی قطعه هر چه بر صفحه اندیشه کشد کلک خیال شکل مطبوع تو زیباتر
ازان ساخته اند هر لطائف که نهان بود پس پرده غیب همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند شوهر
بصد هزار دل و صد اندوه و اجویان او بصد هزار منزل از مجاورت او گزیدی با فسانه او شیفته گشتی با فسون
او فریفته شدی و مرد از هر لحظه از جفای او تجدید وفائی پدید آمدی و هر نفس از کینه او تبازگی مهری ظهور کردی
ع مهر فزون نمیشود تا تو بکین نمیشوی ظلم نه بی پریشانی دل دست آرزوی بکمند زلفش میرسید نه بی خارخار
محنت از گلستان رویش گل مرادی میشگفت بیت من بنده آن روی که دیدن نه گذارند دیوانه زلفی
که کشیدن نگذارند شبی در دی بخانه ایشان رفت قضارا بازرگان در خواب بود زن بیدار از آمد
و زدو قوف یافته بترسید و شوهر را محکم در کنار گرفت و بازرگان از خواب در آمد و دولت او در کنار یافت

ملک ۱ متغیر شده گفت آنچه تو سخن ۲ گفتی بست که میگوئی و اینهمه جرأت بچه وجه بازمی نمائی مرا از جنگ بوم می ساید و لشکر مرا در پیش چشم او وزنی نمی نهی مثنوی اگر دشمن از تیغ دارد ستیز ۳ مرا هم زبان سنان ۴ هست تیز چو من آرزوی نبرد آورم دل دشمنان ۵ ابر برد آورم من بار دیگر زبان نصیحت کشادم و از روی هواداری و حق گزاری داد موعظت بدادم و گفتم ای ملک از جادهٔ صواب انحراف مورز و بهوای دل خود بی تامل و تدبیر در مهمی شروع مکن تواضع پیش گیر که دشمن قوی حال را بلطف و تملق رام توان کرد و صید سرکش را بمدارا و ملایمت در دام توان آورد فرد آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرفست با دوستان تلطف با دشمنان مدار و مثل این خیال چون باد صعب ست که گیاه ضعیف بواسطهٔ مدارا از وی بسلامت بجهد درخت بسیار شاخ بسبب عنف و سخت وی از بیخ بر کنده شود فرد مکن ستیزه که چرخ از ستیزه کاری بیش ره ستیزه بدندان گیرد کار زاغان از نصیحت من خشمناک شده مرا متهم گردند که تو بطرف بوبان میل داری و جانب ما که جنس تو آیم فرو میگذاری ملک بقول دشمنان از قبول موعظت من اعراض نمود و مرا بدین جمله که مشاهده میرود عذابی فرمود و در خیال ایشان چنان دیده ام که جنگ را میسازند و در باب دفع شما حیله ۶ می پردازند ملک بوقان چون سخن کارشناس شنود یکی از دوستداران را پرسید که کار این زاغ را چگونه می بینی گفت در کار او هیچ اندیشه حاجت نیست هر چند زود تر روی زمین از خبث عقیدهٔ او پاک میباید کرد و آزار او عظیم و منفعتی تمام باید شمرد فرصت قتل او را که غنیمتی ست از دست مگذارند و بتاخیر افتاد فوت نباید نمود و من در ضمن این اگر نیم فسرده آتشی می بینم که طفای شعلهٔ آن از محالات مینماید ع نعوذ بالله از این آتش ۷ بر اید دود و هر که فرصت از دست بدهد بعد از عدم قدرت هرگز بر آن کار درنگردد و غالب آنست که دیگر پشیمانی سود ندارد و آنکه دشمن را ضعیف و تنها یافت او تا آنکه خود را از و باز رهاند که اگر خصم از ورطه خلاص یابد قوت گرفته و سر مایه ساخته در کمین انتقام خواهد بود و با دشمن چو بحسب ۸ توان نرمی جهد و زینهار تو چون ست تواند و نمی نهی خواهی که امان باشد از آفت ۹ در دست تو چون فتد امانش مده ۱۰ تا ملک بسخن او التفات ننماید و افسون جانگداز او را در گوش جانی ۱۱ ندهد که بزرگان گفته اند اعتماد بر دوست ناآزموده از عقل دور ست تا بدشمن مکار کینه جوی چه رسد فرد در زمانه که بر دوست اعتماد نیست چگونه غره توان شد بگفتهٔ دشمن کارشناس ثمره از این سخنان شنیده بدر دول بنالید و گفت بیت مرا خود

۱ ملک متغیر شده ۲ سخن ۳ ستیز ۴ سنان ۵ دلی دشمنان ۶ حیلت ۷ آتش ۸ بحسب ۹ آفت ۱۰ مده ۱۱ جانی

اندیشه رشنجون درمیان آورد و مجموع ایشان برین عزیمت یکجهت گشته بجانب ماوای زاغان روان شدند

مثنوی

گروهی زنغم جوی و فتنه انگیز همه پرکینه و بیباک و خونریز بکین خواهی میان آهنگ بسته دلی چون سنگ در جنگ بسته

وچون لشکر بوم بماوای زاغان رسیدند نه از ایشان اثری بود و نه خبری هویدا بوتیان مضطرب شده بهر طرف میگشتند و کارشناس در زیر درخت بر خود می پیچید بزم نرم می نالید چون آواز او شنیدند خبر بملک رسانید شباهنگ با یومی چند که مقرب بارگاه و محرم اسرار شاه بودند بر سر وی آمدو پرسید که تو کیستی وحال چیست کارشناس نام خود و از آن پدر باز گفت و منصب وزارت و قانون کفایت خود تقریر کرد ملک گفت دانستم و خبر تو بسیار شنیده ام اکنون باز گوئی که زاغان کجا اند جواب داد که حال من دلیل است بر آنکه محرم اسرار ایشان نتوانم بود شباهنگ پرسید که تو وزیر ملک زاغان و صاحب مشاور و مستشار و معتمد او بودی بچه خیانت با تو این خواری رفته و بکدام گناه مستحق این عقوبت شده کارشناس گفت مخدوم من بدگمان شده و حسودان مجال وقیعت یافتند تا بمن رسید آنچه رسید و خدمتهای قدیم و حق گزاریهای سابق همه بیکبار در عرصه عدم افتاد فردی مزید بود و منت هر خدمتی که کردم یارب مباد کس را مخدوم بعنایت شباهنگ پرسید که موجب بدگمانی چه بوده گفت ملک پیروز بعد از شنجون شما وزرا را بخواند و از هر یک تدبیری درین حادثه که واقع شده بود طلبید و نوبت بمن رسیده فرمود که چاره این صورت که افتاده باز نمای من در دفع این غائله حیله پیش آرم من گفتم که ما را با لشکر بوم طاقت مقاومت نیست که جرات ایشان در جنگ زیادت از جلادت ماست و قوت شوکت ایشان بیشتر از شکوه و صولت ما و دیگر آنکه عنان توسن دولت بدست اختیار ملک بومانست و پایه تخت بخت مزین بپاهی فرمان روای بادشاه ایشان و با صاحب اقبال جدید پنجه جدال در پنجه افگندن دلیل نکبت است و با خداوند بخت وزر افزون لاف ستیزه زدن نشانه شقاوت

مثنوی

ستیزندگی با خداوند بخت ستیزنده را سر برد چون درخت

گوزنی که در شهر شیران شود بمرگ خود خویش خانه ویران شود

صلاح آنست که رسولی فرستیم اگر شعله جنگ افروزند و ماخان و مان را آماج تفرقه سوخته مانند دود در زوایای جهان پراگنده گردیم و اگر از در صلح آیند از باج و خراج هر چند داعیه کنند قبول کرده منت ارشویم

بیت

چو سر بادیت سر متاب از خراج وگرنه نه سر با تو ماند نه تاج

به بهای گوسفند بدو داده ام باز ستانم زاهد بیچاره از غایت سادگی گوسفند را بگذاشت و در عقب فروشنده روان شد و آن جماعت تویرا گرفته بخانه برده و مجال نداده فی الحال ذبح کردند زاهد مسکین را بسبب آن حیله گوسفند از دست برفت و زر بدست نیامد و این مثل بدان آوردم که بار انیز طریق حیلت پیش باید گرفت که جز بغدر و مکر بر ایشان دست نیابیم **قطعه** چون بقوت حریف خصم حیله و مکر را بکار نبرد کی بود که بحیلت کمان قوت امیتوانی که بگسلانی زه

ملک پیروز گفت بیار تا چه داری کارشناس جواب داد که من خود را فدای این کار خواهم کرد و هلاک یک کس که متضمن حیات و بقای جمعی کثیر باشد بحسب عقل و نقل تجویز کرده اند صواب دران می بینم که ملک در مجمع عام و محفل مشتمل بر خواص و عوام بر من خشم گیرد و بفرماید تا پر و بال من بکنند و خون آلوده و زخم زده در زیر همین درخت که آشیانهای بارشاخهای دیست بیفگنند و ملک بتمامی برود و در فلان جا مقام نموده منتظر آمدن من باشد تا من ام حیله در راه ایشان انداخته و از مکر خود باز پرداخته بیایم و هر چه صلاح وقت دران باشد باز نمایم پس ملک از خلوت بیرون آمد قهر آلود و تمام حشم منتظر بودند تا از خلوت شاه و وزیر چه صدا بر آید و از تفکر و تدبیر ایشان چه فتح الباب رو نماید چون ملک را خشمگین یافتند سرها در پیش افگنده متامل شدند و ملک پیروز فرمود تا کارشناس را پر و دم بر کندند و سر و پایش را بخون رنگ کرده در زیر درخت انداختند و خود با لشکر و حشم بموضعی که مقرر و معین شده بود غریمت نمود تا این کارها ساخته و پرداخته گشت آفتاب غروب کرده بود و مشاطه قدرت عروسان کواکب را بر منظر سپهر گوهر نگار بجلوه در آورده **بیت** چو خورشید تابنده شد ناپدید شب تیره بر چرخ لشکر کشید شباهنگ ملک بومان با وزرا همه وزرا در اندیشه آن بود که چون ما را برما وای زاغان اطلاع افتاد و اکثر ایشانرا خسته دل و بال شکسته ساخته ایم اگر امشب دیگر شبخون با بدیشان میرسد روز حیات ایشان بشام ممات مبدل میگردد و ما دو روزه در گوشه کاشانه بفراغت خویش بسر می بریم ع پس از مرگ عدو نوش میتوان زیست اما چون شب که روز بازار شوکت و قوت بومانست کسوت ظلام و لباس نیلی فام بر افگنده بر سریر سلطنت عالم استیلا یافت و امیر لشکر زنگبار بر خیل و تبار تا بعزم شبخون علم عباسی برافراخت **بیت** بساط زمین عنبر آلود شد زوای گردون پر از دود شد ملک بومان با تمام خیل و حشم خود

وجهت فراغ خاطر رعایا و اطمینان دل سپاهیان چه فکر کرده بیت تدبیر تو انجا که مهم پرداز د
صد کار فروبسته بیکدم سازد کارشناس زبان سپاس بگشود گفت بیت شاها جهان مطیع و فلک یار و تو با
نصرت دو اسپه پیشرو لشکر تو باد آنچه وزرای روشن رای بموقف عرض رسانید ند از جنگ و صلح
و قرار و فرار و قبول باج و خراج هیچکدام پسندیدهٔ من نیست و امید میدارم که بنوعی از حیلت ما
فرجی و مخرجی پدید آید که بسیار کس بشیوهٔ حیل و مدار امقصود خود حاصل کرده اند و کارهائیکه بمکابره و
امثال آن ساخته نگردد و بمکر و فریب پیش برده چنانچه طراران ولایت گرگان گوسفندان را بدست آهدی بحیله
بیرون آوردند ملک پرسید که چگونه بوده است آن حکایت گفت آورده اند که زاهدی متورع از بهر قربان
گوسفندی بخرید و رسنی در گردن او کرده بجانب صومعهٔ خود میکشید در راه طائفهٔ طراران آن گوسفند را دیده
و دیدهٔ طمع بکشادند و کمر بمکر و فریب بر بستند و در راه زاهد بایستادند مکاران گرگانی را قوت سعی در حرکت آمده
نمیتوانستند که پلنگ وار روی بر وی آن شکار را بچنگ آرند لاجرم روباه بازی اختیار کرده خواستند که زاهد را خوا
خر گوش دهند و بعد از تامل بسیار در آنهمه مشافهه و مواجهه بر نوعی از حیله قرار گرفت و متفق شدند که زاهد ساده دل پاک طینت را
بدان فریبیده گوسفند بدست آرند پس یک تن از پیش او در آمد و گفت ای شیخ این سگ از کجا می آری
دیگری بدو برگذشت و گفت این سگ را کجا می بری سوم از برابر پدید آمد و گفت ای شیخ مگر غریبت شکار
داری که سگ بر دست گرفته یاری دیگر از عقب برسید و گفت ای شیخ این سگ را بچند خریده و همچنین
یک یک از اطراف و جوانب وی شیخ نهاده در گفتن یک سخن متفق الکلمه بودند یکی میگفت این سگ
شبانان ست دیگری گفت که این سگ پاسبانان ست یکی بر دیگر طعنه میزد که چنین مردار در کسوت اهل
صلاح ست چرا دست و جامه بدین سگ آلوده میسازد و دیگری منع میکرد که زاهد این سگ را می برد
تا برای خدا ترسیت کند و بنوازد هر یک از مکاران بدین نمط افسون میخواندند و بهمین نسق حرفی میزدند
بیت چشمش بعشوه زد و لب خنده گرفته افسون دگر دل میبرد از عاشقان هر یک بقانون دگر از بسیاری
این سخنان شکی در دل زاهد پدید آمد و گفت مبادا که فروشنده این جانور حادو گر بوده و بچشم بندی
سگ را در نظر من گوسفند نموده همچ بر ایشان منت که دست ازین سگ باز دارم و از پی کار خود روم و روز یکه

در حوزهٔ تصرف دارد نشاید که بامید آن بر خوردن زهر هلاهل قدم نماید فرو هر چند که تریاق بدستست مرا
زنهار که تا دهر هلال نخوری وحکما برانند که اثر فعل بر قول راجح است و مزیت کردار بگفتار ثابت و اثر فعل
نیکو در عاقبت کار ها ظاهر گردد و خاتمت احوال را بخوبی مقترن سازد و آنکه قوتش بر عمل غالبست گر نیما
بحسن عبارت می پیراید و در چشم مردمان بشیرین زبانی و فصاحت می آراید بادک زمانی عواقب امورش
بمذمت و ملامت انجامد و نتیجهٔ قول بی عمل خجلت و ندامت نباشد و من آنم قول قاصر فعلم که در خوابم
کار ها تا ملی شافی و تدبیری وافی نکردم و اگر تاج خرد فرق حال مرا فرین داشتی و مرا از خزانهٔ بی کرانهٔ عقل
نصیبی بودی نخست با کسی مشاورت کردمی و پس از انکه عزیمت بر گفتن قرار گرفتی فصل سخن پاکیزه و بی عیب
که هیچ خلل در آن نبودی گفتی بیت سخن را سخت تا سنجیده گفتم در نا سفتنی بودا نیکه سفتم چون بی شهارت
ناصحان عاقل و مشاورت خردمندان کامل در پیمانهٔ شروعی نمودم و بر بدیههٔ کلمهٔ چند وحشت آمیز مصمت
انگیز در میان آوردم چه عجب که در زمرهٔ شریران معدود گردم و بنا دانی و جهالت و محال گوئی منسوب
شوم و در امثال آمده است المکتار بسیار گوی بیهوده گوی باشد و با آنکه در صورت ظاهر
امتیاز میان انسان و بهایم سخن توان کرد حکما گویند سخن بدر از امر اتب از ایشان فروتری شمرند
و زبان بستگان را از بیهوده گویان نیکوتری دانند مثنوی بهایم خموشند و گویا بشر زبان
بسته بهتر که گویا بشر چو مردم سخن بایدش گفت هوش و گرنه شدن چون بهایم خموش حذر کن
ز نادان دوده مره گوی چو دانا یکی گوی پرورده گوی القصه نزاع پاره بطلبیدند و با خویشتن
ازین نوع عتابها کرده بپیوستند این بود مقدمات عداوت میان ما و بوم که تقریر افتاد و ملک گفت
کار شناس سخنان تو شنیدم و در ضمن آن فواید بسیار بود و با خرد مندان مصاحبت شد و کلمات ایشان را
پیشوای کار و حال خود ساختن نشانهٔ سعادت و اقبال دلیل و صول مرتبهٔ کمالست قطعه صحبت نیکان
بود مانند مشک کز نسیمش مغز جان یابد اثر فعل شان باشد سود انش دلیل قول شان باشد بحکمت رهبر
و بعد ما که خانهٔ دل من از چراغ سخن روشن گشت زوایای خلوت نشینان صوامع انس جز آن نتواند بود
افروخته گشت بیان کن که تدارک مهم لشکریان اگر پروانه وار سوختهٔ آتش ظلم بوبا شد اندیشه

التیامی یابد اما جراحت سخن هرگز معالجت پذیر نباشد و هیچ مرهم زخم او فراهم نیاید ع ولا لئیام ما
جرح اللسان قطعه اتصال جراحتی که تیغ زبان سبب بهیچ مرهم راحت نکو نخواهد شد میانهٔ تو و آن
کز زبان زوری رخش بغیر صحبت سنگ و سبو نخواهد شد پیکان ناوکی که در سینه نشیند بیرون
کردن آن ممکن باشد اما تیری که از زبان بدل رسد برآوردن آن محال نماید ع تیر کمانه و برزل مدر پیکان نمی آرد
بیرون و هر چه از و مضرتی تصور کرد بچیزی نگیرد مندفع گردد مگر کینه که دفع آن بهیچ چیز در حیز امکان نیاید مثلاً
آتش اگر چه سوزنده است صورت او را آب تسکین توان داد و شعلهٔ حقد را بآب هفت دریا فرو نشیند و
زهر اگر چه کشنده است مضرت او را تریاک از بدن بیرون توان برد و زهر کینه بهیچ تریاکی از دل بیرون نتوان
و بعد ازین میان جماعت ما و قوم تو درخت عداوتی کاشته شد که بیخ او بقعر ثری رسید و شاخ او باوج ثریا گذشته قطعه نهال کینه که در سینها نشانده شود مقرر است و معین که بر چه خواهد داد درخت حقد بدان
نوع میوه دارد که طعم او بمذاق دل کسی مرساد بوم این فصل فرو خوانده آزرده حال شکسته بال رفت و زاغ
از گفتهٔ خویش پشیمان شده در اندیشهٔ دور دراز فتاد و با خود میگفت که عجب کاری نادانسته پیش گرفتم و برای
قوم خصمان ستیزه روی و دشمنان جفاجوی انگیختم و مرا با نصیحت مرغان چه کار بود و من از طایفه ای جاهلانه
که مهتر و بهتر بودند بدین سخن گزارشی سزاوارتر نبود دم آخر این مرغان زیرک معایب بوم از من پشیمان دانسته بودند
و مصالح آن مهم از من نیکو تر می شناختند لیکن از روی غرور و عواقب این حدیث و نتایج این سخن اندیشه
کرده و مضمون من صمت نجا را کار بسته و زبان را بشکل تیغ آفریده اند تا آنرا بازی کار نفرمایند که تیغ با
شیوه جنگ آمیزش گرفت و مردان شمشیرزن تیغ را جز در صف کارزار تجرید نفرمایند و تیغ زبان را از نیام کار بیرون
برهنه ساختن محل پسند و سر جماعتی بست شقاوتی چون زبان شیوه سخن ورزد چه عجب جان بیم اگر گزند
تیغ را چون بالقصد جان کردند رحمت بر صورت زبان کردند و دشوارتر آنکه این سخنان
در مواجهه گفته شده و بشک حقد و کینه بر ان زیادت باشد و در شنیدن هر سخنی ناشایسته غضب بر
افزاید گفته اند که خردمند اگر چه بنیروی و قوت خود اعتمادی تمام دارد باید که تعرض عداوت و اقتحام منازعت
جایز نشمرد و تکیه بر عدت و شوکت خود نموده بشمن انگیزی نکند چه هر که تریاق مجرب و انواع داروها

ذهبیه گویند که پوسته نشود و
بهتر گردد و پاک
زهر گردن زبان را
ای جز تو
حاصل نخواهد
باک کینه
دوای
خاک کن
بالفعل فرو رسد
بیرون
تخفیف دال
بیشتر
اشتر
انواع
ای
گفتگو
بیت
خطاب
شوخی
جنگ
امتحان
چه عجب
بالقصد
رحمت
دشوارتر
غضب
افتتاح

بفرو احسان بگسلانی کمند بصورت تغلب کنی بگذری معنی نگه کن که بس اعتبری ومن شما را میگویم که
که کردار نیک اذخیرهٔ آخرت سازید در عمر که شما را برتابستان نزهت گلستان و دزدولست اعتماد نکنید
وخاص وعام وعالمیان در روزنزد یک آدمیان راچون نفس عزیز خود دانسته هرچه در باب خویش نپسندید
درحق ایشان وامدارید ع بر کسی مپسند انچه از خویشت آید ناپسند ازین نمط دیده و افسون بر ایشان
میدمید تا با او الفت گرفتند و ایمن و فارغ بی اعراض و احتراز پیشتر آمد و بیک حمله سر و را بگرفت و
مطبخ معده را از گوشت لذیذ ایشان برگ و نوائی ارزانی داشت و اثر نماز و روزه صلاح و عفت او بواسطهٔ
نقش خبیث و طبع نازک برین جمله ظاهر گشت و این مثل برای آن آوردم تا معلوم شود که بر خدا ریا بسیار
اعتماد کردن نشاید و کار بوم غدر پیشه نفاق اندیشه همین مزاج دارد و معائب بیغایت و قبایح او بی نهایت
واین قدر که بتحریر پیوست قطره ایست از دریای بیکران و ذره ئیست نسبت به سپهر گردان بیت اگر صد هزار قرن
گنم وصف پیشی از صد هزار گفته نیاید یکی مبادا که شما اینکار اختیار کرده او را بر سریر سلطنت نشانید
که هرگاه مهر شاهی بفرق همایون او رسد بی شبهه سپهر ستیزه کار سنگ از بر ان خواهد زد و هر وقت که پای
تخت حکومت بپای نامبارک او سوده گردد کرهٔ ایثر از روی غضب آتش نکبت بران خواهد ریخت و
وبسبب آنکه طینت او ناپاک و جواهر او ناقابل بست اثر تربیت شما ضائع خواهد شد فرد گوهر پاکیزه باید که
شود قابل فیض زانکه هر سنگ و کلوخی در و مرجان نشود مرغان بعد از استماع این سخنان بیکبار از ان کار
ابا نموده غربت متابعت بوم فسخ کردند و آن خاکسار پریشان روزگار در گوشهٔ ادبار متحیر و متاسف ماند
زاغ رفت ای سیاه روی بشیرم مخجل چیا از پیش برداشته اینهمه خواری بمن داد داشتی و مرا آزرده ساخته
تقام کینه و جدال آوردی گرد وحشی انگیختی که دور روزگار بصد هزار قرن از دفع نتواند کرد و آتش فتنه
برافروختی که آب محیط سپهر شعلهٔ آنرا فرو نتواند نشاند غ رود دل مزن و صدمت جفای تو از دل ببندانیم که از
جانب من سابقهٔ بوده که اینهمه مهر و محبت ظاهر کردی یا بر سبیل ابتدا چندین لطف و مهربانی واجب دانستی
وبدانکه اگر درختی را بآب ندانی بیخ وشاخی بجهد و نشو و نما یافته بقرار اصل باز رود و لیکن زوال محبت که بارها جفا
بریده شد مطلقاً رستن شاخ وفا از بیخ او متصور نباشد و اگر بشمشیر حقد و حسد بیخ او را قطع کنند آخر علاج پذیرد و بمرهم

از راه راستی انحراف نورزید و بمال و متاع دنیا که روی در معرض فنا و زوال دارد معرض و رنگرد
و بواسطه آنکه از روی باطل دخل نموده چیزی از حطام دنیای فانی بدست آرید خود را از ثواب آخرت و نعیم
باقی محروم مسازید کبک گفت ای حاکم عادل اگر مردمان را همت طلب حق مقصود بودی و هر یک صفت یا
و راستی را شعار ساختی احتیاج بمحاکمه و تصدیع حکام نمیبود و رسم مرافعه مدافعه و سوگند و بینه از روی قرار
ستروده میشد و چون دیده هر یک از مدعی و مدعا علیه بر تهمت غرض مبتلا شده صورت راستی بنظر ایشان در
نمی آید لاجرم یکسیکه چشم دلش بکحل الجواهر صدق روشن گشته و غبار غرض بر ایمن آئینه دیده او
نشسته محتاج میباشند تا بطال صواب را مشاهده نموده بر چشم دل ایشان جلوه دهند و همین معنی را یکی از
اکابر دین بر سبیل حکایتی در سلک نظم کشیده گریه پرسید که چگونه بوده است آن حکایت کبک گفت
مثنوی قاضیی بنشاندند و میگریست آن یکی گفتش که این گریه ز چیست این نه وقت گریه و فریاد
تست وقت شادی و مبارکباد تست گفت وه چون حکم راند بیدلی درمیان آن دو عالم
جاهلی آن دو خصم از واقعه خود عالم اند قاضی مسکین چه داند زان دو بند جاهلست و غافلست
از حال شان چون رود در خون شان و مال شان گفت خصمان عالمند و علتی جاهلی تو لیک شمع
ملتی زانکه تو علت نداری در میان نور شد بعلتی در دیدگان وان دو عالم را غرض شان کور کرد
علم شان بر اعلت اندر گور کرد چون غرض آمد هنر پوشیده شد صد حجاب از دل بسوی دیده شد
تا تو رشوت نستدی بیننده چون طمع کردی اسیر و بنده چون وهی قاضی بدل رشوت قرار کی شناسد
ظالم از مظلوم زار بحمد الله که ز نگار غرض آئینه دل مصفای تر اتیره نگردانیده و بشعاع شعله رشوت
دیده دیانت تو خیره نگشته و بدین سبب یقین صادق ست که آنچه حق باشد بنظر ما در آری و هر که از حکم
شرع گردن کشد موکل عقوبت را بر سر وی گماری عم هر که گردن کشد از حکم تو سر بردارش گربه فرمود که نیکو
سخنی گفتی و حقیقت آنست که هر یک از شما نیز نهال غرض از زمین دل بر کنید و بدانید که صاحب حق در حقیقت
غالب ست اگرچه بظاهر مدعا او حاصل نشود و طالب باطل بحسب معنی مخذول و مغلوبست و هر چند بصورت
بر وفق مراد حکم رود ان الباطل کان زهوقا و چه نیکو گفته است مثنوی گر امروز بر من دوانی سمند

دست از کون شسته ز گنج فقر گنج فیض گشته — زده بر هر دو عالم پشت پائی ز خود بیگانه باحق آشنائی

افطار او بر آب و گیاه مقصور است و ایذای حیوان طلبیدن و ریختن خون ایشان از روش او دور قاضی آن روز عادل تر

باشد و عالمی که میان ما بر راستی حکم تواند کرد بهتر ازو بدست نیاید نزدیک او باید رفت تا کار بتفصیل رسانم

هر دو راضی شده روی بخانهٔ قاضی نهادند و من بر اثر ایشان روان گشته خواستم که گربه روزه دار را

که از نوادر روزگار تواند بود نظاره کنم و انصاف او در حکم بین الخصمین مشاهده نمایم چندانکه صائم الدهر را چشم

بر ایشان افتاد بر پای راست استاده روی بمحراب آورده احرام بسته متوجه ادای مراسم نیاز شد و بنماز

دور و دراز در پیوست تبانی هر چه تمامتر در تعدیل ارکان میکوشید مثنوی کلید در دوزخست آن نماز

که در چشم مردم گذاری دراز چو در خفیه بد باشی و خاکسار چه سود آنرا که موش بر روی کار تیهو از کردار

او متعجب و کبک در احوال و متامل گشته توقف نمودند تا از نماز فارغ شد تحیتی متواضعانه بجا آورده التماس

کردند که در میان ایشان حکم باشد و خصومت خانه بر قضیت معدلت بپایان رساند گربه بعد از الحاح و مبالغه

بسیار فرمود که صورت حال باز نمائید کبک و تیهو صورت دعوی خود بعرض رسانیدند گربه گفت ایکبوان پیری

در من اثری تمام کرده است و حواس ظاهری خللی کلی پذیرفته گردش آسیای چرخ دوار غبار ضعف بر رخ من

نشانده است و دست برد خزان روزگار جفاکار آب طراوت و تاب لطافت از نهال بوستان حیات نشانده

و شب شباب که سراسر اسباب قوت و نابست بصبح شیب که مجمع همه عیبست مبدل شده مثنوی آه که ایام جوانی

گذشت عمر بدان گونه که دانی گذشت داعیه کم گشت و ندامت فزون رفت نه سیر باد و نه عونت برون

نزدیکتر آئید و سخن بلندتر گفته ذکر دعوی تازه گردانید تا من بر مدعای رافع و جواب خصم واقف شده حکم

بر استی توانم کرد و پیش از انکه روی بحکم آرم شما را به نصیحتی دوستانه نوازش مینمایم و موعظه که مصلحت دین و دنیا

شما در ضمن آن مندرج باشد ادا میکنم بیت گر امروز گفتار من نشنوید مبادا که فردا پشیمان شوید اگر

بگوش دل استماع سخن من نموده در معرض قبول آرید ثمرات آن در دنیا و عقبی بشما واصل گردد

و اگر ابا کرده از مضمون آن تجاوز نمائید من باری نزد یک دیانت و مروت خویش معذور باشم فرد

من آنچه شرط نصیحت بود بجا آرم اگر قبول کنی ورنه آن تو میدانی صواب آنست که هر دو راه حق طلبیده

از یکدگر گسسته و حکم سلاطین بر جان و مال آن میان جاریست و فرمان ایشان چون قضای نازل در مجاری
حل و عقد امور سیاسیه و ساری پس پادشاه باید که وفادار بود نه جفاکار و با رعیت مهر ورزد نه قهر آیینه سینه
از زنگار کینه مصفا دارد و بر لوح دل رقم غدر و مکر نگذارد چه بیچاره گاهی که مجبور بادشاه غدار و جفای والی مکار
مبتلا گردند بدیشان آن رسد که بدان کبک و تیهو رسید از گربه روزه دار مرغان پرسیدند که چگونه بوده است
آن حکایت زاغ گفت من و دمن فلان کوه بر درختی آشیانه داشتم و در همسایگی من کبکی بوده میان
ما بحکم قرب جوار قاعده محبت بایکدگر تا کیدی تمام یافت و مراسم پیوسته بدیدار او استیناسی حاصل بود و
در اوقات فراغت گفت و شنیدی در میان می آمد ناگاه غائب شد و زمان غیبت او دراز کشید چنانچه
گمان بردم که وی هلاک شد و پس از مدتی تیهوئی بیامد و در مسکن او قرار گرفت و من بواسطه آنکه از حال کبک
به یقین خبری نداشتم دران باب تجاوز نکردم و گفتم ع یکی چون رود دیگر آید بجای نگیچندی بر بخال
بگذشت و فلک سرگردان وری چند بگشت کبک باز آمد و چون دیگری آنجا نه خویش دید آغاز مخاصمت
کرده گفت جای من بپرداز و منزل من خالی کن تیهو جواب داد که حالا خانه تو در قبضه تصرف منست و
صاحب قبض اگر حقی داری در اثبات آن باید کوشید کبک گفت تصرف تو بغصب و تغلب است و من در میان
حجتها و سندها دارم القصه میان ایشان نزاعی کلی انجامید و هر ساعت آتش فتنه افروخته و جلم تعصب و ستیز
افزاخته تر میشد و چند انچه من طریق مصالحه رحیلها انگیختم بجائی نرسید و مقرر شد بر آنکه رجوع بحاکمی عدل نمایند
که سخن هر دو جانب استماع کند و بر مقتضای انصاف حکم فرموده دعوی ایشان بقطع رساند کبک گفت در
نزدیکی گربه ایست زاهد و روزه دار و متعبد و کم آزار همیشه روز روزه دارد و اوقات شب را بطاعت گذراند و
از زمانیکه نوبت جمشید زرین سریر خورشید در پیشگاه ایوان والسماء بنیناها میبنوازند تا وقتیکه بساط
مشکین شعبا سلطان شب در فضای والارض فرشناها میگسترانند نفس نفیس خود را در بوته ریاضت آتش جوع
میگدازد و از هنگامیکه مواکب کواکب و سپاه نجوم ثوابت و سیارات میدان سپهر بجولان می آیند تا وقتیکه فراشان قدرت بواسطه
قندیل صبح عالم آرای کی از مطلع افق فیروزان شده آثار طلیعه آفتاب جهانتاب بساکنان قطار زمین مینمایند
شمع وار بقدم طاعت ایستاده و از سوز محبت گداخته و شعله عشق در گداز آمده اشک میبارد و مثنوی میاید

اگر بالای چشمهٔ من بپرد صاعقهٔ غیرت پر و بالش بسوزد و اگر عین الشور از مرغزار سپهر بدیدهٔ تصرف در نگرد سماک رامح بستان سطوت چشمش بر زند مثنوی دیو کاینجا رسید سر نهد مرغ کاینجا پرید پر نهد نرود جز بید بر قبهٔ بیرون از هوا و زمین او گردون ومن از غایت کرم ترا بدین سالت تنبیه و ادب بدیم اگر پی کار خود نشستی و ازین نوع جرأت اعراض نمودی فبها والا بذات خود بیایم و بزاری زارت بکشم واگر درین پیغام شبهه داری همین ساعت بیا که من در چشمه حاضرم تا برای العین مرا ببینی ومن بعد در حوالی این چشمه نشینی ملک پیلان را ازین حدیث عجب آمد و بسوی چشمه رفته صورت ماه در آب بدید بهر وزیر اورا گفت ای ملک قدری آب بردار و روی راشسته سجده بجا آر تا باشد که ماه در مقام ترحم آمده از تو رضی گردد پیل خرطوم دراز کرد چون بآب رسید حرکتی در آب پدید آمد و پیل پنداشت که ماه می جنبد آواز داد که ای سول ماه مگر بدانچه خرطوم در آب کردم ماه از جای بشد بهر وزیر گفت آری و تو سجده کن تا قرار گیرد پیل سجده بجا آورده فرمانبرداری نمود و قبول کرد که ازین پس اینجا نیاید و پیلان را بجوالی آن چشمه نیارد بهر وزیر خبر بشاه برد و خرگوشان ایمن شدند و بدان حیله بلائی چنان از ایشان بمندفع گردید و این مثل بدان زدم که درمیان شما زیرکی باید که پیش مهم باز تواند رفت و دفع خصمی سعی تواند بیوست واگر درینوقت عاقلی زیرک مستشار شما بودی کی گذاشتی که رقم شاهی بنام بوم کشیده شدی و شما آگاه کردی که شامت شوم او را بخود راه مدهید که با وجود چندین خصلت ناپسندیده که در ویست مکر و خدیعت و فریب و حیلت نیز در طبع او سرشته گشته و هیچ عیب پادشاهان را چون غدر و بدقولی و مکر و بیوفائی نیست قطعه هر که بیگانه شد ز مهر و وفا دردلش بوی آشنائی نیست سینه را که تیر گشت نشان غدر اندرو هیچ روشنائی نیست بیوفائی مکن که مردم را هیچ عیبی چو بیوفائی نیست و ملوک سایهٔ آفریدگار باشند غرو شانه وبی آفتاب الت ایشان عرصهٔ عالم منور نگردد و جز در ظلال احسان و نصفت ایشان آسایش عالمیان در مهاد امن و امان وجود نگیرد بلکه خیمهٔ آسمان جز بستون عدل که بالعدل قامت السموات افراشته نیست بیت عدل ار نه مهندسی نمودی این گنبد آبگون نبودی چون اهل زمین را رشتهٔ امنیت بوجود پادشاه عادل بازبسته است و طناب آسمان بی مدد عدل احسان که مظهر آن ملوک زمانند

خوان سالار قدرت طبق سیمین ماه بر روی خوان آسمان بجلوه در آورد چون ناف کشاد گیسو شام
مه جلوه کنان بر آمد از بام بدان هنگام که مرکز ماه بدایرهٔ نصف النهار نزدیک رسید و شعاع نیر اصغر
بر اطراف بساط اغبر منتشر گشت و روی زمین بجمال جهان آرای آن شمع زاویهٔ تهیدستان روشن شد
بهروز روی بجزیرهٔ پیلان نهاد و بمنزل ایشان رسید اندیشه کرد که در نزدیکی با آن ستمگاران مرا بیم جان
و خطر هلاک ست و هر چند از جانب ایشان قصدی نرود اما عاقبت اندیشی اقتضای آن میکند که ملاقات
بجبار آن گردن کشان نباید کرد بجهت آنکه ایشان را از غایت نخوت و عظمت پروای فقیران و شکستگان
نیست اگر هزار درمانده بزیر پای تغلب ایشان بی سر گردد غباری از زین همگذر بچهرهٔ جباری ایشان
نخواهد نشست بیت ترا ز حال پریشان ما چه غم دارد اگر چراغ بمیرد صبا چه غم دارد صواب آنست که
بر بالای روم و رسالتی که دارم از دور بگذارم اگر در محل قبول افتد فبها و المراد و اگر افسون من در ایشان کارگر
نیاید بار جان بسلامت برم پس بلندی برآمده بادشاه پیلان را از دور آواز داد و گفت من فرستاده ماهیم و
رسول در هر چه گوید و شنود حرجی نیست و ما علی الرسول الا البلاغ و سخن اگرچه بمجاز باو درشت
نماید باید که مسموع افتد که هر چه پیام داده دران بزیادت و نقصان تصرف نمیتوانم کرد و تو میدانی
که ماه جهان پیمای میر بازار شب ست نائب شهریار روز و اگر کسی خلاف او اندیشد و پیغام او بگوش
هوش نشنود تیشه بر پای خود زده باشد و در هلاک خود بدست خود کوشیده ملک پیلان بدین سخن از جای در آمد و
پرسید که مضمون رسالت چیست بهروز گفت ماه میگوید که هر که خود را بقوت و شوکت از ضعیفان زیاده بیند و
بزور و تهور و توانائی و تجبر خود مغرور گردد و خواهد که زیر دستان را بجور و ستم در پای آورد بمصیبت فضیحت و ذلت
گرفتار آید و این صفت او را در ورطهٔ هلاک افگند مثنوی تخم تکبر منشان سینه را جا مده در دل خود کینه را چند نه
بر فرس جور زین تیز مران کین نماید چنین ناگهت این آب سر بگذرد ناوک چرخت ز سر بگذرد تا کار دگرگون نشود کار تو از دست بیرون نشود تو بدین غرور که خود را بدیگر بهائم راجح میشناسی و از
قوت و شوکت خود که در صدد زوال و انتقالست حسابی گرفته کار بدین رسیده و مهم بدان انجامیده که قصد
چشمهٔ من کرده و لشکر را بدان موضع برده و از غایت خیرگی تیرگی بدان آب رسانیده آیا تو ندانسته که عقاب تیز

دلیل گیرند و اگر سهوی و غفلتی پدید آید زبان طاعنان جاری گشته مجال غیبت و قیعت[1] یابند و حکما
در اینباب تاکید بسیار کرده اند و مبالغه بیشمار نموده که هرگه رسولی بجائی فرستد باید که داناترین قوم باشد و فصیح ترین
ایشان در اقوال و کاملترین ایشان در افعال و ملوک قدیم اکثر حکما را برسالت فرستادندی و اسکندر ذوالقرنین[2]
بیشتر آن بود که تغییر لباس نموده خود برسالت رفتی و گفتی **بیت** هنر برانی که شیران شکارند سپاه خود
بپای خود گذارند[3] و بزرگی در باب فرستادن رسولان فرموده است **مثنوی** فرستاده باید که دانا بود
بگفتن دلیر و توانا بود[4] از و هرچه پرسند گوید جواب بنوعیکه باشد طریق صواب سخنهای خویش آنسکار اکند
بدانسان که مجلس تقاضا کند بساکس که از یک حدیث درشت بهمز دجهانی و خلقی بکشت یکی دیگر از گفته گوید
میان دو صد طرح یاری فگند بهروز گفت ای ملک اگرچه مرا از قواعد معرفت رسالت بقدر حال
نصیبی هست[5] اما اگر پادشاه جهان پناه عنایت فرموده از درج حکمت جوهری چند قیمتی در رشته
اهتمام انتظام دهم من آنرا زیور روزگار خود ساخته و پیرایهٔ افتخار و سرمایهٔ استظهار خود شناخته در هرچه سازم
و پردازم از ان قانون انحراف نجویم و بهمان دستور العمل کارها بپایان برم ملک گفت ای بهروز
بهترین آداب رسالت و نیکوترین رسوم سفارت آنست که تیغ زبان بانند شمشیر آبدار به تندی و تیزی
در کار آید اما جوهر ملاطفت و ملایمت بر صفحات وی ظاهر و لایح و روشنی رفق و مدارا از اطراف وی
باهر و واضح بود هر سخنی که از مطلع آن درشتی مفهوم گردد باید که مقطعش نرمی و لطف قطع یابد و اگر
در فاتحهٔ کلام از سر غیرت بکلمهٔ هیبت آمیز افتتاح نماید خاتمهٔ مقالش از روی انس و سلوک بحر نمی مهر انگیزد
و نکتهٔ دلاویز انجا مدبیت سخن از سینه تخم کین ببرد رفق زا بروی خشم چین ببرد حاصل الامر آنکه
سخن رسول باید که مبنی بر قاعدهٔ لطف و عنف و خشم و حلم و مهر و قهر و داد و عناد باشد و طریق کشادن
و گرفتن و دادن و دریدن و دوختن و ساختن و سوختن مرعی دارد تا هم جانب ناموس جهانداری نگاه دارد و هم
شهریاری رعایت نموده باشد و هم غرض خصمان و مکنون ضمیر ایشان معلوم فرموده حکیم را در باب رسالت و صایا
فرمودن تحصیل حاصلست فارسل حکیما و لا توصه پس بهروز شرط خدمت بجا آورده از بارگاه ملک بیرون
آمد و صبر کرد تا شب لباس عباسی پوشیده پردهٔ ظلام در پیش ایوان سپهر مینا فام فروگذاشت و بعد از زمانی

[1] وقیعت نمودن
[2] ذوالقرنین
[3] بپای خود گذارند
[4] بود
[5] نصیبی هست

سوی آن چشمه رفتند و بر حوالی آن چشمه خرگوشی چند جای گرفته بودند و هر آینه خرگوشان را از آب
به پایان رحمت میرسید هر کدام را که پیل پای بر سر او نهادی گوشمالی یافتی که از منزل حیات گوشه باستی گرفت
و ما نمی دیدی که مال آن را جز رجوع بعرصهٔ فنا تاویلی نشایستی کرد فرود آهسته ران بجانب میدان که میشود
سرها بزیر سم سمند تو پایمال بیک آمدن پیلان بسیار از ایشان مالیده و کوفته کشتند ع که زید اگر بدین سان
دو سه بار خواهی آمد روز دیگر باتفاق پیش ملک خود رفتند و گفتند پادشاه عادل پناه مظلومان دستگیر
درماندگان باشد و هر تخت نشین از بهر داد و دانست برای شاد زیستن بیت ازان آمدی بر سر این
سریر که افتادگان را شوی دستگیر داد مایده و انصاف ما از پیلان بستان و رنج کشیدن ما از ایشان
تدارک فرمائی که ساعت بساعت باز آیند و ضعیفی چند را که نیم کشته از تهٔ پای ایشان جسته اند این نوبت
بزیر پی جان بسپرند فرود یکبار رنج نمودی و دل رفت و عقل و هوش این بار جان ببرد که متاع دگر نماند
ملک گفت قدم این جزوی کاری نیست که سرسری دران خوض توان نمود باید که هر که درمیان شما کیاستی
دارد حاضر آید تا مشاورتی فرمائیم که مقتضای غریمت پیش از وقوع مشورت اذا خلاص مقبلان خردمند نیست
بیت هر کرا دانش ست بسیاری نکند بی مشاورت کاری و درمیان خرگوشان تیز هوشی بود
که او را بهرور خواندندی و مردم او را بوفور خرد و کمال فهم و صفای ذهن و حسن تدبیر معتقد بودندی
چون دید که ملک دلبستگی این مهم دارد پیش آمد و گفت قطعه شاها غم رعیت بیچاره میخوری
آسیت سم و قاعدهٔ داد گستری از حال بیکسان نظر لطف وا مدار کز تاج و تخت و دولت و اقبال برخوری
اگر ملک مصلحت بیند مرا برسالت نزد پیلان فرستد و امینی را نامزد کرده با من همراه سازد تا آنچه گفتنی و گویم
بینند و شنوند ملک فرمود که ما را در سداد امانت و راستی و دیانت تو شبهتی نیست و نخواهد بود و گفتار و کردار تو
بسیار دیده و شنیده ام فرود سکه کار تو این بس کار ما نمودم ما را بر محک امتحان نقد تو نیش نافتیم بسیار کس
باید رفت و آنچه مصلحت وقت و مناسب حال دانی بجا آور و تو دانی که رسول پادشاه زبان او باشد و هر که
خواهد عنوان ناصیهٔ ضمیر و ترجمان سر دل هر کس باز گفتار و کردار فرستادهٔ او معلوم توان کرد چه اگر
از وی هنری فضیلتی ظاهر گردد و اثری پسندیده و عملی ستوده مشاهده افتد بر حسن اختیار و کمال هنرشناسی پادشاه

و اقتدار چه کار فردای مگس عرصهٔ سیمرغ نبود لانه تست عرض خود می بری و رحمت ما امیدار
باز بلند پرواز را که با بسر طائر در بلندی مرتبه لاف برابری میزند چه افتاده است طاووس نیابت
موصوف صفت را که بوستان بیت جمال بر بنت پر و بال وی آراسته گردد چه شده همایون فال که سایهٔ دولت
تاج افتخار بر فرق سلاطین نابدار نهد کجا است عقاب با فروشکوه که عقبات کوه از صدای بال اقبال و جناح
نجاحش در لرزه افتد چرا ناپیدا است اگر تمامی مرغان ناهدار هلاک شدند و ضعیف حالان شکسته بالان نیز مفقود گشتند
اولی آن بود که مرغان بی ملک روزگار گذرانیدندی و ننگ متابعت بوم و عار مطاوعت آورا
بخود راه ندادندی که او با وجود منظری که عقلی قاصر دارد و با آنکه خشم بر و غالب است صفت تکبر نیز
فرو نمیگذارد و با این همه نیز از جمال روز عالم افروز که بنص وجعلنا النهار معاشا و سایهٔ باز است معیشت
محجوب مانده و از نور خورشید جهان آرای که سراج وهاج چراغ جهانتاب و شمع عالم افروز
است محروم گشته و دشوارتر آنکه حدت و خفت بر احوال او غالب است و تهتک و ناسازگاری افعال وی
ظاهر ازین اندیشه ناصواب گذرید و بنای کار بر حکمت و کفایت نهید و مهمات ابقانون خرد در ضبط
آرید و تدارک هر قضیه حسب مصلحت واجب دانید تا پیوسته مرفع الحال و فارغ البال روزگار گذرانید
و شمار اول و میان خود امینی تعین باید کرد که بر عقل و رایت و ذهن و کفایت او اعتمادی کلی و وثوقی تمام باشد
تا هر صورتیکه شایع شود و هر مهمی و حادثه که واقع گردد بر اصائب خود آنرا کفایت تواند کرد چون آن گوش
که خود را از سؤال ماه ساخت و بتدبیر درست شری عظیم از قوم خود بمندفع گردانید مرغان پرسیدند که چگونه
بوده است آن حکایت گفت آورده اند که سالی در ولایت پیلان از خبر ابر بر آماد باران اتفاق نیفتاد
و ماد سحاب از پستان مرحمت قطره در کام تشنه لبان مهد بخاک نچکانید آتش خشکسالی چشمهها را چون چشم سخت
بی نم ساخت و زبانها چون کام آرزومندی مفلسان خشک شد پیلان از رنج تشنگی بیطاقت شده پیش ملک خویش
بنالیدند ملک مثال داد تا از برای آب بهر جانبی بشتابند و تفحص بهر جهتی که زیاده ازان نشاید بجای آرند
پیلان از اطراف و نواحی آن ولایت را بقدم طلب پیموده بسر چشمهٔ پی بردند که آنرا عین القلم خوانند
و پارسیان چشمهٔ ماه گفتندی چاهی ژرف بود و آبی بی نهایت داشت ملک پیلان با جمله حشم و لشکریان آب خورون

۱ بالفتح از انجا ۲ نظاری سیاه بمعنی ۳ مخفف ۴ بفتح ثالث ۵ بفتح ۶ بالفتح ۷ بالفتح ۸ بالفتح ۹ بالفتح ۱۰ بالفتح ۱۱ مخفف ۱۲ بالفتح

واز کرشاید کارشناس جواب او که اسرار ملوک را درجاتی متفاوتست بعضی آنست که پادشاه را
نیز از خود پنهان نباید داشت یعنی در اخفا مبالغه بدان حد باید نمود که گویا خود محرم آن نمیتواند بود تکلیف
که با دیگری از ان ضرری توان گفت و بزرگی در نمیعنی گفته است قطعه آنچه ناگفتنی ست رسول خویش
دار پنهان بدان مثابه که دل اگرش دقتی زبان طلبد نتواند که سازدش حاصل و برخی دیگر گفت
که دو تن را رتبه محرمیت توان داد و در بعضی سه کس اشتراک تعیه ان سیاست و تا چهار و پنج جائز ست اما بیشتر
در باب قضیه بوبان بخاطر گذشته جز چهار گوش و دو سر قابلیت محرمیت ندارند ملک بعد از استماع این
سخن بوی بخلوت نهاد و وزیر کارشناس را طلبیده آغاز سخن کرد اول پرسید که سبب عداوت و
موجب دشمنی و عصبیت میان ما و بوم چه بوده گفت در قدیم الایام زاغی کلمه گفته بوده بوبان بدان جهت
کینه در دل گرفته طرح مخاصمت افگندند تا امروز آن نزاع و جدال قائم مانده ملک پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت وزیر گفت آورده اند که جماعتی از مرغان فراهم آمدند و اتفاق نمودند بر انکه مارا امیری
و پیشوائی باید تا در سوانح امور بوی رجوع نمائیم و اگر خصمی در مقام منازعت آید بقهاری دفع و منع وی
کوشیم پس یکی از ایشان قمر امارت بر نام یکی از طیور میکشید و دیگری بدلیل و حجت در بطلان آن میکوشید
تا نوبت ببوم رسید جمعی متفق شدند بر انکه او را امیر گردانند و زمام اختیار بکف کفایت او باز دهند بوبان
در ین مقدمه خوض نمودند و در رد و قبول آن شروع در پیوستند میان ایشان آتش فتنه بالا گرفت و سخن از حد
اعتدال بخصومت و جدال کشید بعضی بهواداری بوم لوای تعصب بر افراختند و برخی دیگر سنگ تفرقه در معرکه
اتفاق می انداختند القصه قرار بران افتاد که دیگر بر اکه دران مجمع داخل نباشد حکم سازند و بهر چه او
حکم کند از جانبین قبول نموده طرح نزاع بر اندازند قضا را زاغی ازو در رسید آمد گفتند اینک شخصیکه خارج
این مجلس ست ازوی مشورت خواهیم و دیگر انکه او نیز از جنس ما ست تا اعیان و اکابر هر صنفی را از اصناف مرغان
متفق الکلمه نشوند اجماع حاصل نیاید و بی اجماع این خیال که ما داریم صورت نپذیرد و چون زاغ بدیشان
پیوست صورت حال بوی گفتند و ازوی دران باب استشارتی طلبیدند زاغ جواب داد که انچه فکر فاسد
و سودای باطل شما ست بوم شوم را منصب ایالت و حکومت چه نسبت ست و آن زشت دیدار را با رثبت اختیار

مزین آئینه ایست جهان نما که حقایق اشیا در وظاهر و موضح مینماید بلکه برای تبیین منافع مشاورت و تقویت فوائد آنست تا عالمیان بدین خصلت پسندیده متحلی گردند و از خودرائی و خودپسندی بجانب تدبیر و تامل گرایند و عقول ضعیفهٔ خود را بمدد عقلی دیگر تقویت نمایند چنانچه نور چراغ که نمادهٔ روغن متضاعف میگردد و فروغ آتش که بمدد هیزم تزاید می پذیرد و از سخنان من آن مفهوم نشد که ترک مشورت باید نمود بلکه آن معنی بوضوح انجامید که آنچه از مشاورت حاصل آید و رای بران قرار گیرد پنهان باید داشت چه کتمان سر و اخفای رای در ضمیر دو فائدهٔ کلی را متضمن ست یکی آنکه بتجربه پیوسته هر مهمی که پنهان سازند زودتر بانجاح پیوندد و اشارت استعینوا علی حوائجکم بالکتمان بدین معنی ایمائی نموده دوم آنکه اگر آن تدبیر موافق تقدیر نباشد و آنچه در ضمیرست از قوت بفعل نیاید باری شماتت اعدا و منقصت عیب جویان بران مترتب نگردد فرو آنکه وصل تو میسر نشود چندان نیست که رقیبان سر طعن بزبان بکشایند پیر و رگفت ای ناصح مهربان مرا بر فرط شفقت و حق گزاری تو اعتمادی تمام ست و از جملهٔ وزرا و مدبران که بر بین درگاه ملازم اند ترا بکفایت و درایت مستثنی میدانم اینچه از روی نصیحت و هواداری بخاطر رسد در اظهار آن تقصیر نکنم خود رهنی مباش کارشناس خدمت کرد و گفت فرد ای در پناه عدل تو آسوده و گوش و طیر وحش در کنار عقل تو خوشحال انس و جان بر هر خدمتگاری واجب ست که چون مخدوم دیگر تدبیری نیندیشد آنچه بصواب نزدیکتر بیند باز نماید و اگر عزیمت او را بخطائی مقترن یابد وجه فساد آنرا روشن ساخته بمدارا سخن براند و با استقامت کلی در رای و تدبیر او پدید نیاید دست باز ندارد و هر مشیری که جانب ولی نعمت فرو گذاشته حق مشاورت نگاه ندارد و شرط امانت و اعتماد بجا نیارد او را دشمن باید پنداشت و رسم مشورت کردن با او فرو باید گذاشت و هر گاه که پادشاه اسرار خود را بدین نسق عزیز و مستور دارد و وزیری کافی و مشیری امین و معتمد بدست آرد و مکافات نیکوکاران در شریعت شهریاری واجب شمرد و زجر و تادیب بدکرداران بمذهب جهانداری لازم شناسد غالب آنست که ملک او پایدار و دولت او برقرار خواهد بود و دست حوادث زمانه مواهب بخت را از وی باز نخواهد ربود

مثنوی

تا توانی بدین و داد گرای تا بود ملک ازین دو پایه بپای
عالم آسوده کن بنعمت و جود تا تو خوش باشی و خدا خشنود

ملک پرسید که پنهان داشتن اسرار بچه نوع باید

و در اخفای آن مبالغهٔ عظیم نمود دختر بدان بشارت خوشدل گشته از پیش پدر بیرون آمد مقارن
آن حال یکی از خادمان محل و ملازمان حرم بعذرخواهی و دلداری او آمده بود چون مقدمهٔ عذر تمهید کرد
دختر وزیر گفت غم نیست اگر خاتون ملک بیوجهی مرا بنجاند اما عنقریب بسزای او جزا خواهد رسید ع نزدیک شد
که دور شود دشمن از نظر خادم نیز اظهار شباشت و بهجت نموده پرسید که این سخن از کجا میگوئی و کی باشد که
ما را از جفا و آزار خلاصی و نماید دختر وزیر گفت اگر قوت آن داری که راز مرا نهان داری حقیقت احوال میان
آرم و نکته از تو مخفی ندارم خادم سوگند خورد دختر کیفیت حال با او در میان آورد و خادم بر فور بازگشته خاتون را
از احوال آگهی داد خاتون جوان انجلوت طلبید و از سر کار خبردار کرد و باتفاق جمعی دیگر را اغوا نمودند
و تا آگاه شدن بادشاه بسر البین او آمده سفینهٔ حیاتش بالبغرقاب عدم انداختند و بسبب آنکه سر خود با وزیر
آشکارا کرد از منصب کامرانی بلکه از مقام زندگانی در مضیق هلاک و مخنق فوات افتاده و فائدهٔ این مثل
آنست که اگر ملوک با وزرا مشاورت نمایند و از تجربه و کیاست ایشان فائده گیرند اما باید که کسی را بر سر دل
خود مطلع نگرداند چه هرگاه که خود با وجود فرزانگی و تایید آسمانی و همت بلند و خاطر ارجمند راز خود را خفا
نتوانند کرد دیگران که بپایهٔ او فروتر و بعقل و خرد او کمتر باشند چگونه محافظت آن توانند نمود فرد چون تو
نتوانی که راز خویش را نهان کنی پس چرا انجی گر آزاد دیگری آشکا کند کارشناس معنی این حکایت باز گفت و
جوابی بدین لطافت بالباس عبارت دلکشا سفت یکی دیگر از حاضران آن محفل زبان باعتراض بکشود که
بدین سخنان که تو فرمودی طرح مشاورت بر باید انداخت و با فکر و رای خود در باید ساخت و حال آنکه
ترک مشاورت پسندیدهٔ عقل و حکمت نیست و نکته وشاورهم فی الامر دلالت ارد بر انکه بی مشاورت
در هیچ شروع نباید نمود بیت بنای کار خود را بر مشاورت نهی نه حق شرع گذاری نه داد عدل دهی
و نص کلام الهی که پیغمبر برگزیدهٔ خود را مشاورت با ملازمان عتبهٔ نبوت امر میکند دلیلی ست بر انکه
مشورت سنتی فرضی بل حتمی مقتضی تواند بود بیت شد پیمبر بمشورت مامور تو چرا زین طریقه باشی دور
کارشناس گفت امر کردن حق تعالی پیغمبر را صلوة الله علیه بمشاورت نه برای آنست که رای او از تدبیر
دیگران بدی حاصل آید چه ضمیر منیر صاحب رسالت علیه الصلوة والسلام که بوجه الهی مؤید ست و بعون عنایت پادشاهی

از طریق خرد دور می نماید و در دفع این دو تن که فی الحقیقه دشمن من اند تعجیل نمودن با خرد و عاقبت اندیشی راست می نماید ع صبر بهتر هر دو را از هر چه هست پس آن صورت را نادیده گذاشت و صحبت را بر همان منوال که طرح افتاده بود بپای داشت و شب را بروشنائی شمع جمال دلدار بروز رسانید اما دلش چون پروانه بشعله آتش اضطراب میسوخت بیت بادشاه و عاشق و مست انسان اکبری چون تواند دید او را بیخبری

باد پیمائی القصه روزدیگر که خورشید علم فتح و نصرت بر قبه قصر فیروزه خام فلک افراشت و شاه ستارگان حجاب ظلمت از پیش ایوان صفحه سپهر رنگا گون برداشت نظم چو ازدهای سر صبح نام بیکدم طشت مهر افتاد از بام عروس آفتاب خوب رخسار ازین نیلی طاق بنمود دیدار بادشاه بر دولت برامد و صدای عدل در داده قضیه داد خواهان را بخود فیصل داد بیت شه که با عدل آشنا باشد سایه رحمت خدا باشد و بعد از انکه از رفع مهمات و حکم معاملات باز پرداخت با وزیر یکه مدار مملکت بود خلوتی ساخت جلاد خشم مبالغه میکرد و که حال شاه را با وزیر در میان آرد و بمشاورت او بشیاز ا شربت سیاست بچشاند و کارفرمای عقل میگفت سر خود از وی پوشیده دارد و حکمی که دلت میخواهد بما رسان عاقبت جانب خصم غالب آمده شمه از مکنون ضمیر با وزیر در میان نهاد و وزیر با او در مشاورتی جست و وزیر نیز بقتل ایشان اشارت نمود و موافق رای بادشاه افتاده عزیمت بر هلاک آن دو شخص تصمیم یافت و مقرر شد که هر یک از شربت زهر قاتل چشانیده از ساحل وجود بگرداب عدم افگنند و بر روی که خبر شاه و وزیر نداند این کار بپایان خواهند رسانند تا پرده بدنامی دریده و رشته ناموس بریده نگردد بیت کارها اینچنین آن به که نهانی بود آشکارا گر کنی آخر پشیمانی بود وزیر از نزد یک بادشاه بخانه آمد و دختر خود را بغایت اندوهگین و پریشان حال یافت سبب آن پرسید چنین معلوم شد که دختر امروز در حرم سلطان بوده و از جانب خاتون بادشاه انواع بی التفاتی بدو لاحق و در میان آن قران و همسران با او خواری بسیار نموده وزیر از نمیعنی متالم گشته جهت مراعات خاطر دختر فرمود بیت برید باد صبا دود شم آگهی آورد که روز محنت غم رو به کوتهی آورد غم مخور که درین دو سه روز چراغ عمرش مرده و گل حیاتش پژمرده خواهد شد دختر جهت تاکید این حال از حقیقت مهم سوال کرد وزیر شمه از انچه میان وی و ملک گذشته بود باز نمود

بود که مشاهده جمالش را اصل الحیات دانستی و تماشای زلف و خالش را سرمایه زندگانی شمردی
هر نفس جانی به عشق جانان جوهر جانش ابجانب جویش کشیدی و طرهٔ طرار دلارامش نقد شکیبائی از جیب دلش
در ربودی فرد من باختیار خود میروم از قفای او * گیسو چون کمند او میکشدم کشان کشان
و آن شوخ فتنه انگیز چون مرغ دل شاه را مقید دام زلف دلاویز میدید کمان ابرو را بانا گوش کشیده
خدنگ غمزه بر هدف سینه اش میگشاد و ساعت بساعت بکرشمهای نگین و عشوه های شیرین بندی دیگر بپای
دلش می نهاد فرد در رسم عاشق کشی و شیوهٔ شهر آشوبی جامه بود که بر قامت او دوخته بود و از انجا که
استغنای حسن با مجرد عشقبازی شاه قانع نبود و از اطراف و جوانب دیگران را نیز مسخر میساخت و کمند دلربائی
در گردن شوریدگان بیابان هوس می انداخت و تا خر کار با جوانی زیبا طلعت از ملازمان بادشاه پسری
نیکو سیرت از محرمان بارگاه که خط سبزش مانند خضر بر لب آب حیات رسیده بود و سبزهٔ خطش چون سنبل بهشت
بر کنار جویبار گوشه دمیده فرد بگرد لعل لبش دمیده سبزهٔ خط * چو بر حوالی آب حیات مهر گیاه
آغاز نهاد و آن جوان نیز بغلبات عشق در افتاده بر جریدهٔ حالش از ذوق صبر قلمی و بر صفحهٔ روزگارش
از اثر حیات رقمی نماند بیت هر که عشق آشنا شد زحمت جان بر تافت * در و پروردهٔ محبت بار درمان بر نتافت
پیوسته میان عاشق و معشوق بچشم و ابرو سوال و جواب بود و باشارت و کنایت گفت و شنید نمودندی
روزی بادشاه بر مسند عشرت نشسته بود و دل در وصال جانفزای محبوب بسته و آن جوان بخدمت
ایستاده و اسباب معاشرت بهمه نوع آماده پادشاه در جمال دلآرای یار می نگریست و او صفحهٔ رخسارش
رقم فی احسن تقویم مطالعه مینمود زن غافل از انکه ملک دمی نگردد در جوان نگاه کرد و از
لب شیرین تبسمی که دامن روزگار ازان پر شکر شدی بطهور رسانید ع بزن یک خنده و دامان عیشم پر شکر کردان جوان نیز در برابر آن گوشه چشم جادوش کرشمه که هزار شور در عالم افگندی ظاهر فرمود بیت
نرگس بازندهٔ او نیم باز * نیمی از و غمزه دگر نیم ناز پادشاه بر ان جمال مطلع شده آتش غیرت در دلش شعله
زدن گرفت و دلبستگی ایشان بر او دشوار شد فرد اهل تحقیق بر انند
که بر نتوان خورد از درختی که بر سایه بباغ دگری پس با خود اندیشه کرد که درین کار شتاب کردن

ف ۱ زلف و موی پیشانی
ف ۲ با فتح و تشدید
تیز زبان و دروغگو
برهان و خیابان و ظرار
با فتح و سکون لغت
تشبیه و بمعنی ترکردن و
بریدن باشد ۱۲ غیاث
ف ۳ با کسر میشه نامزد
فریب و مکر معشوق که
دل عاشق بدان فریفته
شود ۱۲ غیاث اللغات
ف ۴ ای مشهور بدلستان
ف ۵ آن مهر است
ف ۶ بهشت
ف ۷ اصلاح
ف ۸ و تقبیل صورت
ف ۹ فکند

پادشاه از جانب ارباب مشورت ست یا از ایلچیان و رسولان و توجه دانی که در چنین محل جاسوسی که گوش بر آواز دارد حاضر نیست تا هر چه شنود زود تر خبر آن بخصم رساند و ایشان در مساعی می خواهیم آن تاملات بسیار کرده رخنهای فتنه را در بندند و تیر تدبیر ما از رسیدن بنشانه آرزو قاصر آید و اگر بالفرض منهی دشمن آنجا نباشد شاید که هر یک از حاضران او دوستی و رفیقی باشد و یکی که از ایشان خبر این مجلس و شرح سخنان گذشته بتفصیل باز پرسد و اندک زمانی را کماهی تدبیرات در افواه و السنه افتاده بگوش دوست و دشمن رسد و از اینجاست که در پوشیدن این اسرار مبالغه کرده اند **بیت** چه خوش گفته است آن مرد هشیار

گر سر بدیدت سر انگبدار - و هر که سر خود را با دیگری که سمت محرمیت ندشته باشد در میان آرد عاقبت الامر پشیمان گردد و ندامت سود ندارد و هیچکس را در کتمان سر آنمقدار مبالغه نیست که ملوک را چه اگر بر تدبیر ملکی غیر کسیکه فی الحقیقه معتمد پادشاه نباشد وقوف یابد خللهای کلی ازان متصور ست **بیت** اگر چه تو دانی که رای تو کس نیست + بران رای و دانش بباید گریست و بسیار بوده که ملک و پادشاهی بلکه حیات و زندگانی بواسطه افشای سر از دست داده اند چنانکه پادشاه کشمیر بسبب آنکه با وزیر مانی الضمیر خود در میان آورد و اندک زمانی را از اوج شهریاری بحضیض بی اختیاری افتاده آفتاب عمرش بافق فنا غروب نمود چنانچه در دل پیر وزیر پرسید که چگونه بوده است آن حکایت کارشناس گفت آورده اند که در شهر کشمیر پادشاهی بود عنان تسخیر بر سر توسن سبز خنگ فلک کرده و کمند تصرف در گردن روزگار سرکش افگنده از بیم آتش شمشیر برق آثارش ماه در آسمان و مهر در آن نبود که مخالف هیبت او تواند وزید و از هیبت سنان جانستان صاعقه کردارش آب قوت آن نداشت که بر روی خاک کج تواند رفت **مثنوی** جهان را خلعت امن آنچنان داد + که تیغ از زنگ عیانی شد آزاد

ز عدلش جان مظلومان سحرگاه - فرامش کرده تیر اندازی آه و این پادشاه ذو شوکت در حریم حرمت و پرده عشرت محبوبه داشت که زلف شبرنگش در درازی شب یلدا را مدد داد و روی جان بخشش بکمال حسن از زمره چهارده سبق بردی زاهد شب زنده دار اگر خیال جمال او را در خواب بدیدی چون صبح پاکیزه دامن از مهر رویش گریبان خرقه پرهیز چاک زدی **قطعه** بدیدی همایون همایون بالا بلند + بابروکمان گشن بگیسو کمند - چو سروی که پیدا کند در چمن + ز گیسو بنفشه ز عارض سمن

فرمان و طغیان ... بلاد و مصاحبت ... باول ... معنوی ... ای ... آنکه ... شب ... علمی ... دیگر ... ز یک ... ای ... نام ... خوارق ... آنا ... بحر ...

وزیران ناصح سبب زیادتی فر خرد و کمال و شنائی آن باشد چنانچه آب در یارا بادهٔ جوهامد حاصل آید
لهذا هر که برای نصیحان امانت گزار مقبول القول استظهار نجوید یکبتر فرصتی انچه از مساعدت و قوت و موافقت
سعادت بدو رسیده باشد ضائع و متفرق شود و هر که از میامن عقل بهره مند شده استماع سخن معتمدان
شعار و دثار خود سازد اقبال او پایدار و دولت او بیدار باشد و امروز بحمدالله که ملک بکمال عقل آراسته
است و حسن تدبیر متجلی قطعه ای در پناه عقل تو ملک هنروری - وی پرتوی ز رای تو خورشید خاوری
تدبیر صائب تو باندیشهٔ صواب تمهید داده قاعدهٔ داد گستری فکر مرا چه وقع بود پیش رای تو
خرمهره را چه قدر بنزدیک جوهری اما چون ملک مرا درین مهم بعد مشاورت معزز گردانید و شرف
مصلحت بینی ارزانی داشت میخواهم که بعضے را در خلا جواب گویم و برخی را در ملا باز رانم و من چنانچه
جنگ را منکرم تواضع و تذلیل را نیز کاره ام و قبول جزیه و تحمل عاری را که پدران ما بدان تن در نداده اند
گردن ننهم فر و خصم را گردن نهم بی اعتباری آورد و مردن اولی ترکه در بی اعتباری زیستن مرد بلند همت
زندگانی دراز را برای بقای ذکر دوام نام خواهد و اگر نعوذ بالله عاری بدو لاحق خواهد شد کوتاهی
عمر را بدان ترجیح نهد ع نکونامی نمیرد هرگز آنکه مردن به زبدنامی و من صواب بینم ملک را اظهار عجز کردن که
هر که تن بزبونی در دهد در های بلا بر و کشاده گردد و طریق چاره اندیشی بسته شود فر و همت بلند دار
و زبونی مکن که چرخ هر جا زبون تر یست بر و چیره تر بود باقی فصول را خلوتی باید تا برای ملک آرای
ملک عرض کرده آید یکی از حضار مجلس گفت ای کارشناس فائدهٔ مشاورت آنست که هر کس از ارباب خرد
سخنے گویند تیر فکر یکی از ایشان بر هدف مراد آید و بزرگان گفته اند مشاورت اجتماع عقول است
و هر جا که جمعی از اهل عقل در مهمی شروع نمایند مداخل و مخارج آن بنیکوتر وجهی ملحوظ ایشان خواهد شد
و عاقبت آن کار بفوز و نجاح فراخور پیوست چنانچه حکیم گوید نظم مکن تکیه بر گنج و تیغ و سپاه
ز فرزانگان رای و تدبیر خواه شود رای نیکو ترا دستگیر بسا جا که ضائع بود تیغ و تیر پس مصلحت در انکه
سخن را حواله بخلوت میکنی چه چیز بیتوان بود کارشناس گفت نه هر مشاری مؤتمن باشد و اسرار مملکت
چون مهمات عرفی و معاملات رسمی نیست که با هر کس مشاورت آن توان نمود و گفته اند فاش شدن

وگفته اند مراعات جانب دشمن آنقدر واجبست که حاجت تواضع و شفاعت نباید رسانید که نفس خوار گردد و دشمن را دلیری افزاید و هرگز ایشان بخراج اندک از نافع نشوند علاج مبالغه صعبست و آهستگی واگر ضرورت باشد جنگ را نیز هیچ مانع نیست بجهت آنکه کلفت جنگ بهتر از محو شدن نام و ننگ

بیت مرده بودن بزیر سنگ اندر به که زنده بزیر تنگ اندر ملک و زیرنجم را که کارشناس نام داشت پیش خواند و گفت مرا بر عقل مشکل گشای تو اعتماد بسیارست و به رای عالم آرای تو وثوق بشمار

قطعه در مضیق عقده های چرخ دین و ملک را همچو رای صایبت مشکلگشائی کس ندید جز بتاید همایونت مرادی کس نیافت جز بمیمن همتت فرّ همائی کس ندید تو در ینیاب چه ای میزنی واز جنگ و صلح و جلای وطن کدام اختیار میکنی کارشناس جواب داد که تدبیر ما آنست که جز باضطرار جنگ نکنیم اختیار نکنیم و مادام که بیرون شد کار ایشان از طریقی دیگر دانیم طرح منازعت نیفگنیم زیرا که ایشان در جنگ ما دلیرند و ما در جنگ ایشان بوند هم بقوت از ما بیش اند و هم بشوکت از ما پیش و دشمن ضعیف شمردن سبب غرور گردد و هر که مغرور شد بهلاک شدن نزدیک باشد و من پیشتر ازین از هجوم ایشان می اندیشیدم و از انچه می ترسیدم برای العین دیدم و ایشان را نیز متعرض مانخواهند شد جهت آنکه در میان ایشان اهل حزم هستند و صاحب حزم از دشمن بیخود هیچ حال ایمن نباشد زیرا که در وقت نزدیک شدن امکان دارد که ناگاه فرو گیرد و چون مسافت دور شود ممکنست که معاودت نماید و بهنگام هزیمت متصورست که کمین کرده باشد و هرگاه تنها بود خیال توان بست که مکری و غدری اندیشیده بود و بدین دلیل حالا جنگ از جانب ایشان در عقده توقف شست و اگر فرضا داعیه جنگ داشته باشند ما را محاربه نمودن صلاح نیست که خردمندترین خلق آن باشد که از جنگ بپرهیزد چه انچه در جنگ تلف میشود نقد حیات ست و آنرا عوض پدید نیاید

بیت اگر پیل زوری و گر شیر جنگ نبرد یک من صلح بهتر ز جنگ

ملک گفت اگر جنگ را کراهیت میداری پس چه می اندیشی گفت درین کار تاملی باید کرد و فرازو نشیب او بقدم تفکر بباید پیمود که پادشاهان را برای صایب و تدبیر درست آن غرضها حاصل کردد که خزائن و دفائن بسیار و خدم و حشم بیشمار میسر نشود

بیت بشمشیر کی تاصد توان کشت برائی لشکری را شکنی نیست

اصل درین ابواب رای روشن ملک ست و مشاورت

که تصور خوف توان کرد خود را نگاه داریم و اگر دشمن قصدی کند آماده و ساخته پیش رویم و در کارزار
مردوار پایداری نمائیم تا چهره نصرت از غبار میدان بنظر امید در آید یا در عرصه نام و ننگ خون ما با خاک مخلوط
آمیخته گردد و ع بنام نکو گر کشندم رواست وسلاطین را باید که روز جنگ وقت نام و ننگ بعواقب
کارها التفات ننمایند و در هنگام نبرد جان و مال را بی قدر و قیمت شمرند و قطعه از سر گذشته پای بمیدان
نه و بین گوی مراد در خم چوگان آرزو خواهی که بخت رهی نماید بکام دل باید شدن معرکه با خصم
روبرو ملک رهی توجه بجانب دیگری کرد و گفت رای توچه اقتضا میکند و تدبیر تو کدام رقم بر تخته
تصویر پذیرند جواب داد که مرا با سخن دیگران کار نیست صواب آن می بینم که جاسوسان فرستیم و میان
صاحب و قوف هر کار کنیم و تفحص حال دشمن بواجبی بجا آورده معلوم سازیم که ایشان را بمصالحه میلی هست یا
اگر باج و خراج از ما خشنود شوند و ملاطفت ما را حسن قبول استقبال نمایند ما نیز قرار کار بر صلح نهاده باندازه
طاقت و قدر امکان خراجی بگردن گیریم و از شدت کارزار و محنت شبخون ایشان ایمن شده در دیار خود بیاریم
شنوی همی تا باید بتدبیر کار مدارای دشمن به از کارزار چو نتوان عدو را بقوت شکست مغبت
باید در فتنه بست نخواهی که باشد ز خصمت گزند بتعویذ احسان زبانش ببند وملوک را یکی از راههای
درست و تدبیرهای صائب آنست که چون شوکت و قدرت دشمن ظاهر گردد و خوف آن باشد که فساد
و استیلای او در ممالک منتشر شود و رعیت در معرض هلاک و ورطه تلف افتد نقش حیلتی بر آورده کعبتین
خصم را بلطف باز الد و ایشان را از شر شد عنا خلاص داده مال بسپر ملک و ولایت گرداند چه بر بساط
تجبر و تکبر با آنکه نقش خصم می نشیند داد طلبیدن و نزد فی صمت را با وجود آنکه قوت دشمن زیاده بود و تند
باختن از حکم خرد دور و از پیرایه تجربه مهجور باشد ع زمانه با تو نسازد تو با زمانه بساز ملک وزیر دیگر را طلبید و
گفت تو هم اشارتی فرمای و آنچه بخاطر رسد باز نمای گفت ای ملک وداع وطن و فراق تحمل رنج غربت
نزد یک من بسته تر از آنکه رشته ناموس قدیمی گسستن و بد شمنی که همیشه از ما کمتر بوده تواضع نمودن فرد
کی تواند گشت باز و جره تیهو را مطیع چون تواند بود شیر شرزه آهو شکار اگر ما در مقام قبول خراج و
تحمل موانات بوطن در ایم مدان رضی نگردند و در قلع و استیصال ما بدان مقدار که مقدور ایشان باشد سعی نمایند

زمان نمیخواهد تو باد کلید در فتح باوت بدست سر دشمنان زیر پای تو پست رای عالی درین باب
اصوبست و آنچه بر ضمیر انور گذرد اولی و انسب بندگان چگویم که هزار چندان آن بر مرآت خبر و خداوندی
روشن نباشد و چه چیز دانیم که باضعاف آن در لوح دانش شهنشاهی مرتسم نبود اما بحکم المامور معذور
در هر چه استفسار رود بقدر وسع طاقت و اندازهٔ استحقاق استطاعت شروع نموده خواهد شد
آنچه میگوییم نزد رای عالی روشنست ملک یکی را پرسید که تو در نیاب چه میگوئی و چارهٔ دفع این حادثه
بچه نوع میکنی گفت ای ملک دانایانی که پیش ازما بوده اند حیلهٔ این نوع واقعه ابما نموده اند و فرموده
که چون کسی را مقاومت دشمن قوی عاجز آید هر اینه ترک مال و منال مولد و منشا باید گفت و از وطن معهود
و مسکن مالوف وی باید تافت که جنگ کردن خطری بزرگست و در معرکه حرب با فشردن عظیم آفتی که چاره
کار خصم یافته باشند و از نزدیک ایشان هزیمت غنیمت شمرده و هر که بی تامل در مقام انتقام آمده
با چنان خصمان که اثر ضرب و حرب ایشان دیده باشد دعوی محاربه کند بر گذرگاه سیل خواب کرده باشد
و بر روی آب روان خشت زده و بر قوت خود اعتماد کردن و بزور و شجاعت خویش فریفته شدن از حزم
دور فتد چه شمشیر زورئی دارد و باد نصرت را هر وجانب امکان وزیدن باشد مثنوی
که از قطره سیلاب دیدم بسی مزن با سپاهی دو بیشتر کنه توان زد انگشت بانیشتر ملک روی بدیگری آورد و
گفت توجه اندیشیده و مصلحت این کار چگونه دیده گفت آنچه وزیر سابق اشارت فرموده از گریختن و منزل
خالی گذاشتن رای من بآن موافق نیست بلکه آنست بیرا از اهل خرد لایق نه چه بحکمه نخست و صولت اول این
خواری را بخود راه داده و مسکن را پدرود کردن جز بی ناموسی و سبب بی حمیتی باشد نشاید شیر مردان را بهر
زخمی جا رفتن بصواب آن نزدیکتر استعداد حرب بسازیم و با شوکتی و آهنی هر چه تمامتر بجنگ آریم
مثنوی اگر بر نیاریم تیغ از نیام بمردی نیابر نیازند نام بخود ننگ را رهنمونی کنیم که پیش زنان بوفانی کنیم
اگر یار باشد جهان آفرین بتیغ از عدو باز خواهیم کین بادشاه کامگار و قتی با مخدرهٔ مملکت دست عشرت در
آغوش تواند کرد و کاسهٔ آتشین بار شراب نام خصم بدانديش از لوح حیات بستوید و شهنشاه نامدار آنزمان بسیار راست
بلب مراد تواند رسانید که پیمانهٔ تمنای شمن شوخ چشم ربهنگ ظفر در هم شکند مصلحت وقت آنست که دیدبان نشانیم و از هر جانب

موید و مسرور ازان رزم مراجعت نمود روزی دیگر که غراب سیاه بال شب روی با شیانهٔ غرو نهاد و خیل ستارگان
چون مرهٔ بوم در گوشهٔ خلوت متواری شدند بیت تیغ کشید آخر عالم فروز لشکر شب گشت گریزان
زروز پیروز لشکر خود را جمع کرده حکایت هجوم سیاه بوم در میان آورده گفت شبیخون بومان دیدید
و گیری ایشان مشاهده کردید و امروز در میان شما چند کشته و پراگنده مجروح و بال شکسته است و ازین
دشوارتر جرات و جلادت ایشانست و حریص بودن بر آزار و ایذای زاغان و قوت یافتن بر مسکن
و ماوا و مطلع شدن بر آرامگاه و آشیانهای ما و شک نیست در آنکه ظفر و نصرتی که بر ین طائفه یافتند
ایشانرا دلیر تر گرداند و این نوبت زود تر باز آیند و کرت دوم دست بردی بکار تر از بار اول بنمایند و
بیماران مرض هزیمت اهم ازان شربت بنخست بچشانند و یکین که اگر بار دیگر بدین نوع شبیخون آرند یکی را از
لشکر بازنده نگذارند درین کار تاملی کنید و وجه مصلحت باز نموده باتفاق در دفع ایشان اندیشه نمائید مثنوی
هنوز اولین حملهٔ دشمنست دگر بار آغاز مکر و فسنست گر این سیل چاره نه بندد کسی خرابی پدید آید ازوی بسی
ره فتنه امروز محکم بگیر که فردا نباشد تدارک پذیر چون پیر و سخن باتمام رسانید پنج زاغ از اعیان لشکر
نزدیک ملک آمده مراسم دعا و لوازم ثنا تقدیم نمودند و ایشان در میان زاغان بفضیلت رای و فرهنت عقل
مذکور و بر استی تدبیر و خوبی فکر مشهور بودند بهر چه اشارت فرمودندی اسرار فوز و نجاح و آثار فلاح
بودی و هر رای که نمودندی آثار خیر و صلاح ازان ظاهر گشتی قطعه برای روشن فکر صواب بردند
ز روی آینهٔ روزگار زنگ خلل بعقل کامل و تدبیر راست کردندی هزار مشکل و دشوار آن بنیم ساعت حل
زاغان در کارها اعتماد بر مشورت ایشان داشتندی و در دفع حوادث باشارت ایشان شروع نمودندی
و ملک رای ایشان را مبارک داشتی و در ابواب مصالح از سخن و صواب دید ایشان درنگذشتی چون پیر وزرا
نظر بر ایشان افتاد هر یک را بعواطف ملوکانه نوازش نموده خلعت صله که لایق حال بود و عدد فرمود
گفت امروز روز امتحان عقل و فضلست هر جوهری که در درج ضمیر ذخیره داشته آید در رشتهٔ بیان کشیده
بر طبق عرض باید نهاد و هر نقدی که در دار الضرب خاطر خطیر بر معیار اعتبار زده ایند از سکهٔ خانهٔ امتحان
ببازار ظهور باید رسانید زاغان بان ثناگستری گشاده گفتند مثنوی شها عالمی در پناه تو باد زمین و

۱ گویا زاغان بودند
۲ که آن زاغان بودند
۳ که چه نوبت رسانیدند
۴ اے آنانکه اول بار ازما گریخته از گفتن بومان محفوظ مانده اند این بار چه بجز وقوع و مقتول خواهند شد
۵ بفتح اول
۶ یا بضم اول

عزه نباید شد که مضمون وصیت چهارم این ست که عاقل از روی دور اندیشی باید که بر خصم اعتماد ننماید که
بهیچوجه از دشمن دوستی نماید فرد ز دشمن دوستی جستن چنانست که یکجا جمع کردن آب و آتش
بیدپای فرمود که هرآینه مرد خردمند بسخن دشمن التفات نکند و متاع روی اندود و تزویر و شعبده
نفاق آلود او را نخرد که دشمن دانا برای اصلاح خود کمال بلاطفت بظهور میرساند و ظاهر بر انخلاف باطن
آراسته مینماید و دقایق زرق و لطایف حیله بکار می برد و در ضمن آن فکرهای کلی و تدبیرهای عجیب بتعبیه
میکند پس عاقل دور اندیش هرچند از دشمن تلطف و تکلف بیش بیند باید که در بدگمانی و خویشتن داری بیفزاید
و چند انچه خصم قدیم ملایمت پیش نهد او در من موافقت نیاده در چیدن چه اگر غفلتی ورزد و رخنه کشاده
گذارد دشمن که پیوسته مترصد که این حالست ناگاه بکشاید و تیر تدبیر بهدف مراد رساند و دران حال فرصت
تدارک فوت شده حسرت و ندامت دست گیرد و مکر او کاشکی سود ندارد و بدو آن رسد که از زاغ بوم رسید
و اشلیم پرسید که چگونه بوده است آن حکایت آورده اند که در بعضی از ولایت چین کوهی بود در بلندی
بمثابه که حس بصری چند جای در راه آسایش کردی تا بذروه اش رسیدی و دیدبانی هم جز بر دبان خیال
پای بگوشه بام فرقدش ننهادی فرد کسی ندیده فرازش مگر چشم ضمیر کسی نه فته نشیبش مگر بپای گمان
و بر آن کوه پرشکوه که از غایت رفعت و وسعت ساحت بیت همه اوج فلک را لاش بودی همه روی زمین
پهناش بودی باغبان حکمت بمحض قدرت درختی رویانیده بود که شاخش از بالا سر ثریا گذشته و بیخش در
تحت الثری قرار گرفته قطعه توانا درختی که هر شاخ او زدی پنجه با سدره المنتهی در اوصاف او اصلها ثابت
خرد خوانده و فرعها فی السما و بران درخت بسیار شاخ هزار آشیانه زاغ بود و آن زاغان ملکی داشتند
پیروز نام که همه فرمان او بودندی و اوامر و نواهی او را در حل و عقد امور امتثال نمودندی شبی با شاه بوم
که او را شباهنگ گفتندی بسبب دشمنی قدیم که میان زاغ و بوم باشد با لشکر جرار و سپاه خونخوار شبخون
برزاغان برده دمار از روزگار جماعت ایشان برآورد بیت ببازوی مردی مرد بر آورده دست سر دشمنان
کرد چون خاک پست دران شب تاریک بسیار زاغان سیه گرد را با آتش کارزار بسوخت و رقعه
اقتلوهم حیث وجدتموهم بر گریبان حال آن تیره روزگاران درخت و منظر و منصور و
بکشید آنها را جائیکه یابید

کاشجا همیشه باد بدست است دام را وچون صیاد برگذشت یاران دیگر باره جمع آمدند و فارغ و ایمن و مرفه الحال و مطمئن بمسکن خود باز گشتند و بعد ازان نیز دست بلا بدامن کار ایشان نرسید نه ناخن محنت بچهره حال و مال ایشان خراشید و بمین وفاق و حسن اتفاق ایشان عقد عشرت انتظام و رشته صحبت استحکام یافت و قطعه

تا یکتاست آنراز و رائی بگسلد چون دو تا شد عاجز آید گسستن زان گل که تنها بوئی آخر شاک

گردد زود داغ بر شکر تنها خوری هم گرم گرداند جگر زین دو تنها هیچ قوت ناید اندر جان و دل

قوت جان او دل از گلشن پذیرد گلشکر این بس دستان موافقت و شان حکایت معاضدت و هم پیشه مصاحبان و صدق مودت در دولت و نکبت و رعایت محبت در وقت رحمت و محنت و ادای حقوق صحبت بهنگام نعمت و شدت و چون نوائب ایام و حوادث زمانه با خلاص تمام استادگی نمودند لاجرم ببرکت یکجهتی و معاونت از چندین ورطه هائل خلاص یافتند و عقبات آفات پس پشت کرده بر سریر معاشرت و مساعدت خوش حال و فارغ بال متمکن شدند و خردمند باید که بنور عقل و صفای فکر درین حکایات تاملی بسزا واجب بیند که دوستی جانوران ضعیف چندین ثمرات پسندیده و نتائج برگزیده میدهد اگر طائفه عقلا که خلاصه عالمیان و نقاوه آدمیانند برین نوع مصادقتی طرح افگنند و اساس محبتی بدین قانون بنیاد نهند وانرا از سر خلوص نیت و صفای باطن بپایان رسانند انوار فوائد آن چگونه خاطر عالم را شامل باشد و آثار منافع بر صفحات احوال هر یک ظاهر شده چسان برکات آن بر روزگار صغار و کبار رسد و قلمنوی که بر حقوق صحبت یاران شناخت عمر خود اندرین اثنا بپایان برد چون کار بی یار بر اید کم ست صحبت نیکان که بصدق و صفاست

دامن او گیر که اهل وفاست میل کسی کن که وفا میکند جان بسپر تا بلایت کند جهد بکن تا دوستی جان گرانی بود

باب چهارم در بیان ملاحظه کردن احوال دشمنان و ایمن نابودن از مکر و حیله ایشان

رای گفت برهمن را که شنودم داستان دوستان موافق و حکایت مصاحبان لایق و صادق و نتیجه اتفاق یکجهتی ایشان معلوم کردم و دانسته شد که بیت هر کرا یار وفادار بود غم نبود هر کرا یار نباشد دل خرم نبود اکنون اگر عنایت فرموده باز گوید مثل دشمنی که بدو فریفته نباید گشت و بتواضع و تضرع او

غم نازنین آخرالامر آهو زاغ را گفت ای برادر اگرچه سخن ها در غایت فصاحت ست و اشعاری که میخوانیم در نهایت بلاغت اما سنگ پشت را هیچ سود ندارد و ناله و زاری ما در حوصلهٔ او نشیند بحسن عهد آن لایق تر که حیلتی اندیشیم و تدبیری پیش آریم که متضمن خلاص و متکفل نجات تو باشد و بزرگان گفته اند آزمایش چهار گروه در چهار وقت است جرأت اهل شجاعت در روز جنگ و ان است و دیانت ارباب امانت را هنگام داد و ستد توان شناخت و مهر و وفای زن و فرزند را در ایام فاقه معلوم توان کرد و حقیقت دوستان را در زمان نکبت و مشقت تحقیق توان فرمود فردا مرا باید در ایام غم بشادی نیاید مرا یار کم موش گفت ای آهو مرا حیله بخاطر رسیده صلاح انست که تو از پیش صیاد در آیی و خود را چون ملولی مجروحی بوی نمائی و زاغ بر پشت تو نشسته چنان فرا نماید که گویا قصد تو دارد و لامحاله چون چشم صیاد بر تو افتد دل بر گرفتن تو خوش کند سنگ پشت را بر زمین نهاده رو بتو آرد در هر گاه که نزدیک تو اید لنگان لنگان از وی دور می رو نه بمثابه که طمع از تو بریده گردد: عاقل نیک اندیش آنگاه او مشغول امید دارد و طریق مواساش اعتدال در آمد و شد فرو نگذارد شاید من سنگ پشت را خلاص داده بعد از زمانی که صیاد از جست و جوی آهو بتنگ آمده نیک مانده شد بر سر تو بره آمده سنگ پشت را بند و بندهای تو بره بریده یافت حیرت بر وی غلبه کرد با خود اندیشید که این حالات عجیب که من مشاهده میکنم هیچ کس با و نکند او لا بر بند آهو و باز بهم ساختن آهو خود را انداختن زاغ بر وی و سوراخ کردن تو بره و گریختن سنگ پشت این حرکات ابر چه حمل توان کرد در اثنای این اندیشه خوف بر وی غلبه کرد و گفت غالبا این مکان پریان و آرامگاه دیوانست زود باید گشت و طمع از جانوران این صحرا قطع باید ساخت پس صیاد تو بره پاره پاره شده و دام سوخته بر داشت و روی بگریز نهاده نذر کرد که اگر بسلامت ازین بیابان بیرون رود تا بقیة العمر خیال آن صحرا بر ضمیر نگذراند و صیادان دیگر را نیز بطریق شفقت از آمد و شد آن دشت منع فرماید

ور و اذا شتمی زندگانی که در فراق یاران گذرد چه لذت دارد و عمری که در مفارقت دوستان بسر آید
در چه شمار بود فرد بی عمر زنده بودم و این بس عجب ار روز فراق را که نهند در شمار عمر و من درین
آمدن معذورم چه مرا شوق جمال تو بی اختیار بدین منزل کشیده و آرزوی دیدار تو صبر و سکون
از من ربوده و بدین مقدار دوری و مساعدت ضروری که دست داده رفیق تحمل قدم در طریق عدم
نهایت بیت یعلم الله که مرا از تو شکیبائی نیست طاقت روز فراق و شب تنهائی نیست و تو متفکر
مباش که همین ساعت خلاص یابی و این عقدها کشاده شده با فراغت خاطر بجانب منزل شتابی و در همه
احوال لوازم شکرگزاری لازم و موجب سپاسداری واجب که زخمی بتن و گزندی بجان نرسیده و الا
تدارک آن در خیال نگنجیدی و تلافی آن از حد امکان درگذشتی ایشان درین سخن بودند که صیاد
از دور پیدا شد و موش از بریدن بند فارغ شده بود آهو بجست و زاغ بپرید و موش بسوراخ فرو رفت
و سنگ پشت همانجا بماند صیاد برسید و دام آهو بریده یافت انگشت حیرت بدندان فکرت فرو
گرفت و چپ و راست نگریستن آغاز نهاد که آبا این عمل از که واقع شده و این کار بدست که برآمده
نظرش بر سنگ پشت افتاد با خود گفت اگرچه این متاع حقیر تدارک الم آهوئی خسته و دام گسسته نمیتواند کرد
اما دست تهی بازگشتن ناموس صیادی را زیان میدارد فی الحال او را بگرفت و در توبره افکند و بر پشت
بسته روی بشهر نهاد و یاران بعد از رفتن صیاد جمع شدند و بر ایشان روشن شد که سنگ پشت بسته بند
صیاد است فریاد از نهاد ایشان برآمد و ناله و نفیر بأوج فلک اثیر رسانیده میگفتند بیت روزی که
چشم ما ز جمالت جدا بود چندانکه چشم کار کند اشک ما بود کدام محنت برابر مفارقت دوستان
تواند بود و چه مصیبت موازی مهاجرت یاران تواند شد هر که از دیدار یاری محروم مانده و از وصال
گلعذاری مهجور گشته داند که سرگشتگان بادیهٔ فراق را بپای حیرت در گلست و تنها نشینان زاویهٔ اشتیاق را
دست حسرت بر دل فرد تراکه درد نباشد ز حال ما چه تفاوت تو قدر تشنه چه دانی که بر کنار جوئی هر یک
از یاران علیحده داستانی فرو میخواندند و مناسب حال داستانی شورانگیز درد آمیز ترتیب میداد و مضمون سخنان
ایشان راجع بهمین یک معنی بیت دل ندارد بی لب شیرین جانان لذتی بی غزلخوان نیست

فرد دوستی را نهزار کس شمار ۱ دشمنی را یکی بود بسیار موش نیز داستانی فرو خواند ۲ زاغ سنجی چند
ملایم او ۳ نمود آهو دید که یاران لطیف طبع و مصاحبان پاکیزه مشرب اند با ایشان درمیخت و بدل و جان
مائل صحبت ایشان شد ع با یار موافق آشنائی چه خوش ست آهو دران مرغزار مقام گرفت و یاران
وصیت کردند که ازین چرا خور که در نواحی ماست قدم بیرون منه و از نزدیک این سرچشمه که حصار امن و
امانست دور مشو آهو قبول کرد که بوصیت قیام نماید پس باکید بگیرا وقات میگذرانیدند روزی بستی بود
که بهر وقت آنجا جمع شدندی و بازی کنان سرگشتی گفتندی روزی زاغ و موش و سنگ پشت بموضع
معهود آمدند و ساعتی انتظار آهو بردند پدید نیامد آنصورت موجب نگرانی شد چنانچه عادت مشتاقان باشد
قبض خاطر بر ایشان استیلا یافت زاغ را التماس نمودند که رنجی برد و پشته در هوا پرواز کنی و از حال غائب
خبری برسان بیت صبا ز منزل جانان گذر دریغ مدار وزو بعاشق بیدل نظر دریغ مدار زاغ
باندک فرصتی خبر رساند که او را بسته بند بلا دیدم سنگ پشت موش را گفت درین جا دشه خبر نتوانیم دانست
ورایت نجات آهو جز بهشیاری نتوان افراشت ع بشتاب که وقت کار درمیگذرد آنکه زاغ رهنمونی
کرد و موش در تگ ۴ ایستاده نزد آهو آمد و گفت ای برادر مشفق چگونه درین ورطه افتادی و با این همه
خرد و کیاست چسان گردن بر بند حیله در دادی آهو جواب داد که در مقابله تقدیر الهی تیر کی چه سود دارد
و با قضای بادشاهی فن و ذکا چه نفع رساند از بیابان تدبیر تا سر منزل تقدیر راهی بی پایانست و از
قضای حیله تا سر حد قضا مسافتی بعید درمیان فرو از برون در شده مغرور صد فریب ما خود درون
پرده چه تدبیر میکنند موش گفت راست میگوئی بیت آنجا که قضا خیمه تقدیر زند کس نتواند که لاف
تدبیر زند پس ببریدن بند آهو مشغول شد و درین میان سنگ پشت رسیده از گرفتاری یار اظهار
ملال و کلال نمود آهو گفت ای یار مهربان آمدن تو بدین موضع دشوار تر از واقع منست که اگر صیاد
و موش بندها من بریده باشد من بیک جان ۵ ببرم و زاغ بپرد و موش در کنج سوراخ متواری گردد
اما ترا نه دست مقاومتست و نه روی ستیز و نه سر مخالفت و نه پای گریز این چه تکلف ست که کردی
و چرا بدینگونه جرات نمودی سنگ پشت گفت ای رفیق شفیق چگونه نیامدمی و بچه تاویل توقف نمودمی

۱ نسخه ندارد
۲ بازو و معهود
۳ بروزن فرزند
۴ گریختن
۵ بروزن جان
۶ بروزن سوزن
۷ بروزن سوزن
۸ بروزن سوزن
۹ بروزن سوزن
۱۰ بروزن سوزن
۱۱ بروزن سوزن
۱۲ بروزن سوزن

علاقه اعتماد در محبت و داد استحکام یافت قطعه چو کار تو از حق برآمد چنان کن که یار ترا از تو کاری برآید
نظر در مرادات یاران همان به که بیرنجی انتظاری برآید وگرنی که در گرداب حادثت افتد دستگیر او
جز ارباب کرم نتوانند بود چنانچه پیلی اگر در خلابی افتد جز پیلان دیگر او را بیرون نتوانند آورد و اگر ترا
در تعهد حال موش زحمتی رسد غم نباید خورد و نظر بنا موس مروت از رنج آن نباید اندیشید که عاقل
همیشه در کسب شرف کوشد و ذکر جمیل باقی گذارد و اگر برای اندوختن نام نیک مثلا سر در باید انداخت
ازان پهلوتهی نکند زیرا که باقی را بفانی بنان خریده باشد و اندک را بسیار فروخته فرد
جهان چو گشت بکام تو نام نیک اندوز که غیر نام نکو نیست حاصلی ز جهان وهر که در نعمت او محتاجان را شریک
نباشد از زمرهٔ تونگران محسوب نگردد و آنکه حیات او در بد نامی و دشمن کامی گذرد نامش در جملهٔ زندگان
بر نیاید فرو سعدیا مرد نکو نام نمیرد هرگز مردهٔ است که نامش بنکوئی نبرند زاغ درین سخن بود که
آهوئی از دور نمود ار شد و تعجیل مید وید گمان بردند که او را طالبی در پی باشد سنگ پشت در آب جست
و زاغ بر درخت نشست و موش در سوراخ فرو رفت آهو بکنار آب مده چون مدتی بایستاد و زاغ
از هر جانبی نظر انداخت تا به بیند که بر اثر او کسی هست یا نه هر چند از چپ و راست نگاه کرد کسی را ندید سنگ پشت را
آواز داد تا از آب بیرون آمد و موش هم حاضر شد سنگ پشت دید که آهو هراسان است و در آب نمی نگرد و نمی خورد
گفت اگر تشنه نخورد باک مدار که خوفی نیست آهو بپذیرفت آمد سنگ پشت آواز مرحبائی زد و گفت بیت
ای یار گرامی ز کجا آمدهٔ بیگانه مباش کاشنا آمدهٔ آهو گفت من درین صحرا تنها بودمی و با اینای جنس خود
نیامیختمی و هر وقت تیر انداز ان کمان قصد زه کشیده مرا ازین گوشه بدان گوشه راندندی امروز پیری را دیدم
که در کمین من بود و بهر طرف که میگریختم ترصد حال من می نمود و صورت بستم که صیادی باشد و ناگاه دارم حیلهٔ او
مرا پابست گرداند گر بخته بدیخار سیدم سنگ پشت گفت مترس که هر گز صیادان بحوالی این مکان نرسند
و اگر خواهی بصحبت بارغبت نمائی ترا بدایرهٔ دوستی خود در آریم و بنای مصاحبت تا هر سه تن بر کن چهارم که تو باشی
تمهید باید چه اکابر گفته اند هر چه دوستان بیشتر باشند هجوم بلا بر ایشان کمتر باشد بیت هر جا که رسم مهر و وفا
بیشتر بود جمعیت و حضور و صفا بیشتر بود و مقرر است که اگر دوست هزار باشد کم باید شمرد و اگر دشمن

وتهیه اسباب سلوک راه معاد که بحکم فَاقْضُوا مَا أَنْتُمْ قَاضٍ پیک اجل ناگاه آید و باز واون و دیعت روح را وقتی معین و زمانی مقرر نباشد فکر و باز کن از خواب نازان نرگس رعنا که عمر میرود چون دور گل تا چشم بر هم میزنی وَاگر چه تو از موعظت من بی نیازی و منافع خود از مضار نیک بیشناسی لیکن منجو اهم که حقوق دوستی ادا کنم و ترا بر اخلاق ستوده و عادات پسندیده معونتی نمایم و امروز تو دوست و برادر مائی و در آنچه با تو مواسا ممکن و مدار امتصور باشد از همه وجوه وقوع خواهد یافت و هر چند بفرض محال از جانب تو آثار بی التفاتی بظهور رسد ازین طرف جز میامن اخلاص و مراسم اختصاص روی نخواهد نمود بیت گرچه تو ترک ما کنی ترک تو نتوان گرفت ورچه دلم بشکنی عهد تو نتوان شکست چون سنگ پشت این سخنان او نمود و دزاغ ملاطفت او را در باب موسن تشویش دوستی تازه و نشاطش بی اندازه گشت و گفت ای برادر مرا شادمان گردانیدی و مادهٔ بهجت و سرور مرا مضاعف ساختی و شمهٔ از مکارم اخلاق خود ظاهر کردی و بهترین دوستان آنست که بهر وقتی و جایگاهی از همدمان در سایهٔ اشفاق و رعایت و پناه اهتمام و حمایت او روزگار گذرانند و او در هر کرمت بر ایشان گشاده دارد و در اجابت ملتمسات و روا کردن حاجات ایشان منت بر جان خود نهد و هر که در دوستی بچیزی از یار خود باز ماند دوستی را نشاید و در اخبار آمده است که بزرگی دوستی داشت شبی آید و بدر خانه او آمد و حلقه بر در زد آن بزرگ معلوم فرمود که دوست او است در اندیشه دور و دراز افتاد که آیا سبب آمدن او در این بیگاهان چه چیز تواند بود و بعد از تاملات فراوان کیسهٔ پر درم داشت و شمشیر حمائل کرد جاریه را فرمود تا شمع روشن کرده در پیش روان شد و چون در باز کرد دوست را بصد فرحت و معانقه بنواخت گفت ای برادر آمدن بیگاه سه خیال کرده ام یکی آنکه حادثه واقع شده باشد و بما احتیاج افتاده دوم آنکه دشمنی بقصد تو برخاسته ترا در دفع آن مدد و معاونی باید سوم آنکه از تنهائی ملول شده باشی و کسی خواهی که بهمات تو قیام نماید و من اسباب این هر سه کار را مهیا ساخته بیرون آمده ام اگر مال میباید اینک کیسهٔ درم و اگر مدد میجوئی اینک من با شمشیر آبدار و اگر خادم می طلبی اینک کنیزک شایسته ع بهر چه حکم کنی نافذست فرمانت دوست از و عذر خواست و بحسن آن معامله

۴۷ پیش کسی نفیر از اندوه خود نبرد
۴۸ با هیچ طبیب بیمار خود را بیمار نشمارد
۴۹ خود را از نصیحت کسی که از او نفرت دارد
۵۰ پرول در سخن آن بیشتر کند
۵۱ چرا باید آن بیشتر کند
۵۲ سخن از کجا باید آغاز کرد
۵۳ کار را بشتاب نباید کرد
۵۴ بجا و بیجا سخن نباید گفت
۵۵ سخن چین را نباید شنید
۵۶ دشمن را نباید دوست گردانید
۵۷ دشمن را نباید خوار شمرد
۵۸ دشمن را نباید خوار شمرد
۵۹ دشمن را نباید خوار شمرد
۶۰ دشمن را نباید خوار شمرد
۶۱ دشمن را نباید خوار شمرد

مقید باشد مهابت او نقصان نپذیرد و تونگر بی هنر پیوسته ذلیل و بیقدر ست مانند سگ که هر چند
بطوق و خلخال آراسته گردد همچنان خوار و بیمقدار باشد مثنوی هر که بزندان جهالت کم ست
هست گدا اور چه زرش صد خم ست مرد که از علم تونگر بود کی نظرش برزر و گوهر بود +
دیگر آنکه کربت غربت را از دل خود دور کن و محبت وطن و مسکن را از سر نه که عاقل هر جا رود
بعقل خود مستظهر باشد و جاهل در مولد و منشا غریب و بیگانه بود ع صاحب همت بهیچ مکانی غریب نیست
و اندوهناک مباش بدانچه گوئی ذخیره داشتم در معرض تلف افتاد که مال و متاع دنیا
روی در زوال دارد و اقبال و ادبار آوازه اعتبار خارج افتد و حکما گفته از نشان چیز
ثبات و بقا توقع نتوان کرد اول سایه ابر که در نگری برگذرد دوم دوستی بغرض که اندک فرصتی
را چون شعله برق ناچیز شود سوم عشق زنان که بماند ک سببی تسکین یابد چهارم جمال خوبرویان
که بآخر متغیر گردد پنجم ستایش دروغ گویان که آنرا اصلی نباشد ششم مال دنیا که عاقبت الامر
در معرض فنا آید و با خداوند خود طریق وفا بپایان نرساند فریب زینت مال و متاع دنیا مخور
مباش غره که با کس وفا نخواهد کرد و از مردم خردمند نزیبد که به بسیاری مال شادی کند و باندکی
آن غم خورد چه نزد همت عالی تمام دنیا با اسباب و متاع آن بکاه برگی نیرزد پس بطلب حصول آن خرمن
عمر عزیز بباد برنشاید داد و در فکر قوت و نابودنش بیکجو غصه نباید خورد و آنانکه از سر لکیلا تاسوا علی
ما فاتکم و لا تفرحوا بما اتکم آگاهی یافته رخش همت در ساحت میدان قناعت تاخته اند و نقد حیات
در تحصیل اسباب تجرد و ترک لوازم تعلق در باخته نه بوجود دنیا ابواب بهجت بر روی دل گشاینده نه
بعدمش اظهار تاسف و ملالت نمایند قطعه گر جهانی ز دست تو برود محور اندوه آنکه چیزی نیست
عالمی نیز اگر بدست آید هم مشو شاد مان که چیزی نیست بد و نیک جهان چو در گذرست +
در گذر از جهان که چیزی نیست وفی الحقیقة مال خود آنرا باید شمرد که از پیش فرستد و متاع خود آنرا باید دانست
که در عالم آخرت ذخیره نهد و کردار نیک و گفتار پسندیده مالی ست که از کسی باز نتوان ستد و حوادث
روزگار و گردش لیل و نهار را در ان تصرفی نتواند بود و فائده اموال دنیوی نهاد اشتن تو شه آخرت ست

دفتخر می باشم و تا چراغ حیات افروخته است پروانه صفت با شمع جمال تو عشق می بازم **فرد**

چون ذره بخورشید رخت مهر بستم گر تیغ زنی از تو نخواهم بریدن

و در این فصل بر اصل که تقریر فرموده ی انواع تجربها و اصناف موعظتها مندرج ست بحکم این تجارب روشن شد که عاقل را از حطام این جهان بکفافی خرسند باید بود و بدان قدر که دست حاجت پیش کسی نباید داشت قناعت نمود که هر که بزیادت از گوشه و توشه که ضروریست رغبت نماید پای از سر حد انصاف فراتر نهاده باشد و آن ناانصافی او را در ورطهٔ آفت و بادیهٔ مخافت سرگردان سازد و بدو آن رسد که بدان گرفتار آید و حریص موش پرسید که چگونه بوده است آن **حکایت** آورده اند که شخصی گربه داشت و هر روز آن مقدار گوشت که آتش مجاعت را فرو نشاندی وظیفهٔ او مقرر کرده بود اما از حیثیت سبعیت که بر طبیعت آن خام طبع غالب بود بوظیفهٔ خود قناعت ننمودی **فرد** غریزمین در درویشی و قناعت زن که خواری از طمع و عزت از قناعت زاید

روزی بحوالی کبوترخانه بگذشت و از صدای دل آویز کبوتران و آهنگ زیر و بم ایشان اشتهای گربه در حرکت آمده خود را دران برج افگند حارس آن برج و نگهبان آن منزل فی الحال او را گرفته از نگلش حیات بگلخن فوات رسانید و پیش از انکه از مغز سر کبوتر دماغ اشتهار معطر سازد پوست از و در کشید و پر کاه کرده از کبوترخانه بیاویخت اتفاقا خداوندش را گذر بران موضع افتاد گربه خود را بدان حال دید گفت ای شوم چشم حریص اگر بدان قدر گوشت که تو میرسید قناعت میکردی پوست از تو درنمی کشیدند **مثنوی**

قناعت کن ای نفس با اندکی که از حرص خواری رسد بیشکی
ندانست قارون نعمت پرست که گنج سلامت بکنج اندرست
کند مرد را نفس امّاره خوار اگر هوشمندی عزیزش مدار
ددو دام و مرغ و هوا را تمام نهند اخت خرحرص خود بر دهان
بدام افتد از حرص خر و دهن چو موش انچنان را فایده انست که من بعد بقوتی که سد رمق تواند شد و سوراخی که مضرت گرما و سرما باز تواند داشت قناعت کنی و از بهر مال ضایع شده خود را غمناک نداری **فرد**

غم مخور جان من از فوت شدو مال و منال شادی باش که این مرده نیرزد شیون

و بدانکه شرف هر کس بکمالست نه بمال و هر که در ذات خود بهنر آراسته باشد اگرچه اندک بضاعت بود همیشه عزیز و مکرم ست چون شیر که با آنکه در بیشه

وبقضای ایزدی رضا دادم وسر بر خطِ روزگار نهادم وباخود گفتم که دنیا در ضمن این وقایع ونوائب
از خصائص ومعایب خود خبر میدهد غایتش آنکه دیدهٔ عقلی که بر مدحرص مبتلاست بعیبهای او نابینا ست
ودر هیچ دولتخانه نیست که اثر مکر وخدیعت او بظهور نرسیده وبر کتابهٔ هیچ قصری نمانده که نشانهٔ قصد او
نشده نگشته که ابرو داشت که نیفگند وکجا نهای نشاند که باز برنکند باکه تکلفی نمود که خونش نخورد ودر که
ورد ولیکن کشود که هزار محنت از پی در نیاورد قطعه زنی ناحفاظ ست دنیای دون که هرگز از و شوهری برنخورد
که بر پایهٔ تخت او پا ننهاد که از دست او تیغ بر نخورد انچنین بیوفائی بدان نیرزد که برای او رنجی
برند یا غم بود ونابود غصهٔ وزیان وسود او خورند بیت دنیا آن قدر ندارد که بروی شک برند
یا وجود وعدمش را غم بیهوده خورند بعد ازین تا ملات از خانهٔ زاهد بصحرائی نقل کردم وکبوتری با من
دوستی داشت بمحبت ومودت او تقریب مصاحبت من وزاغ انگیخته شد وزاغ با من حکایت لطف ومروت
تو باز گفته نسیم شمائل تو از بوستان مفاوضت او بمن رسیده وذکر محاسن صفات ومکارم اخلاق تو مقاضی
ارادت وصداقت گشت وبموافقت او خواستم تا از سعادت ملاقات تو موانستی طلبم واز وحشت غربت
باز رهم که تنهائی کاری صعب ست ووحشت غریبی امری وشوار تو در دنیا هیچ شادی چون مجالست
دوستان نتواند بود وهیچ عیش باغراق رفیقان وهجران همدمان برابر نتواند کرد والشکر لله تعالی
که از خار دل آزار نکبت گل ودولت شگفتن گرفت وشب تیره روئی محنت بصبح روشن رائی جهان آرائی
راحت مبدل شد ر باعی روز هجران وشب فرقت یار آخر شد زدم این فال وگذشت اختر کار آخر شد
صبح امید که شد معتکف پردهٔ غیب گو برون آی که کار شب تار آخر شد اینست سرگذشت
من که بتمامی باز گفتم واکنون در جوار تو آمده بدوستی ویکجهتی امیدوارم باشم فرد
وز تو نرسیدم مرا از صدر صیقل لطف زنگ اندوه ز آئینهٔ دل نزدائی سنگ پشت چون این فصول استماع نمود
بساط ملاطفت گسترده وطرح ملائمت آغاز نهاده گفت بیت بخانه که چنین میهمان فرود آید
همای سدره وران آشیان فرود آید کدام سعادت باشرف مجاورت تو موازنه تواند کرد وکدام مسرت
با کجبت مصاحبت تو در مقابله تواند آورد وچنانچه تو باید او واتحاد من ومیدوارم من نیز بمراد خود

برآوردن و از شیر گرسنه لقمه ربودن و با پلنگ خشم آلوده هم کاسه بودن آسان تر از حاجت به لیمان بردن
و قبل سوال کشیدن که گفته اند راحت عطا بمحنت خواستن نیرزد و لذت عمل بمشقت عزل گران کند و یکی
از بزرگان فرمود نظم چهار چیز که اصل منافع ست و منال نیرزد آن بچهار دگر با خرسال بقا بحیلتی
مرگ و عمل بخجلت عزل کنه بشرم ندامت عطا بذل سوال پس روی ازان موش بتافتم و بار دیگر بر در
سوراخ شتافتم دیدم که زرمار از اباد و مهمان یکدیگر قسمت کردند و زاباد حصه خود را در نظر کرده بزیر
بالین نهاد طمع شوم وسوسه آغاز کرد که اگر ازان زر چیزی بدست می آید بار دیگر قوت دل و راحت روح میجاوت
بنماید و دوستان و برادران بخدمت رغبت میفرمایند و مجلس آراسته و صحبت پیراسته میشود و درین
اندیشه چندان صبر کردم که بخفتند انگاه آهسته آهسته متوجه بالین زاباد شدم و مهمان کار دیده بر کاردان
محل بیدار بود و ترصد حال من مینمود چنان چوبی بر پای من زد که از رنج آن کوفته گشتم و پای کشان
بسوراخ رفته چندان توقف کردم که آن درد آرامشی یافت بار دیگر بهمان طمع بیرون آمدم
مهمان درین نوبت چوبی بر تارک من کوفت که سراسیمه گشته بحیلت بسیار خود را بسوراخ افگندم
و بیهوش بفتادم و درد آن زخمها مال دنیا بر من منغص گردانید و از فقر و فاقه فراموش کردم بیت
چرا نالد کسی از تنگدستی که گنج بیقیاس ست تندرستی و بحقیقت دانستم که پیشین آهنگ همه بلاها و
مقدمه جمیع جفاها طمع ست تا مرغ طمع دانه نبرد خلقش بحلقه دام بسته نگردد و تا آدمی کمر طمع برنه بندد
لباس عزتش بهیچ آس ندلت مبدل نشود هر که سفر دریا اختیار میکند و پا بخطر بیجایی در میسازد و پیشتر دوی طمع ست
و از تیرگی طمع غبار خواری بر دیبا چهٔ عزیزان می نشیند و سبک سنگی طمع وزن بزرگان را در کفه اعتبار
می کاهاند قطعه ای برادر طمع مکن که طمع آدمی را خراب میسازد و خوار و سخن بشنو ار همی خواهی
که شوی از حیات برخوردار پای در دامن قناعت کش طمع از مال مردمان بردار عجب از کسانیکه
راحت در بسیار بال طلبند و ندانند که از اندک آن آسایش توان یافت و تونگری در جمع دنیا جویند و نشناسند
که از ترک آن بدرجهٔ بلند توان رسید فرد عزت آن یافت که بر کند دل از مهر جهان راحت آن دید کز ان رست و طمع
پس کار من ازین حادثه بدرجه رسید که نهال طمع از زمین دل بر کندم و از شاخسار رضا میوهٔ قناعت بدست آوردم

و آزار مبتلا شود و مهمان راحت رخت از ساحت سینهٔ او برگیرد و لشکر غم بر مملکت نهاد او مستولی
یابد شمع خروش بی نور بماند و ذهن و گیاست و حفظ و فراست روی بقصور نهد منافع تدبیر دست در حق
وی نتیجهٔ مضرت دهد با وجود امانت در معرض تهمت خیانت آید و گمان نیکو که دوستان را در حق وی بود
منعکس شود و اگر دیگری گناه کند جنایت بر و متوجه گردد هر چه کند و گوید بر وی تاوان بود و هر صفتی که
تو انگر را بدان مدح و ثنا گویند مرد فقیر را موجب طعن و مذمت باشد مثلاً اگر مرد درویش جرأت نماید حمل
بر تهور کنند و اگر سخاوت ورزد اسراف نام نهند و اگر در حلم کوشد آنرا عجز و بی غیرتی شمرند و اگر بوقار گراید
گران جانی و کاهلی گویند و اگر زبان آوری و فصاحت ظاهر کند بسیار گو لقب نهند و اگر بمانی خاموشی گریزد
نقش گرمابهٔ اش خوانند و اگر گنج خلوت گزیند بدیوانگی نسبت دهند و اگر نخندد روی در هم کشد و اگر
از قبیل هزل و مسخرگی داند و اگر در خوردنی و پوشیدنی تکلفی کند تن پرورش گویند و اگر بازنده و لقمه
در ساز و منکوب و مفلوک تصور کنند و اگر در یک مکان ساکن شود خام و سایه پرور باشد و اگر غریمت سفر نماید
سرگشته و بخت برگشته بود و اگر در مجرد گذارد و تارک سنت و اگر کد خدا گردد گویند بد نفس و بند بهبود
حاصل الامر مرد محتاج نزد اینان از زمان مردود و بی قدر باشد و اگر با ایشان طمعی از وی فهم کنند عیاذاً بالله
دشمنی او در دلها متمکن گردد و هیچ حاسن روا نا کرده همه از وی بر نخندد و هر خواری که با دمی برسد منشاش
طمع ست من طمع ذل ع خواری ز طمع خیزد و عزت ز قناعت چون دوست من این فصل فرو خواند
گفتم راست میگوئی و من شنوده بودم که اگر کسی به بیماری در ماند بر وجهیکه امید صحت از وی منقطع گردد و
یا بفراقی مبتلا شود که رجای وصال خیال محال باشد یا بنفسی افتد که نه روی بازگشتن دارد و نه اسباب
اقامت میسر بود آسان تر باشد از تنگدستی و درویشی و حالا معاینه می بینم که این سخن از منبع حکمت صادر
شده و قائل اینمعنی را از روی تجربه بار نموده باعی ز احتیاج بتر در جهان بلائی نیست
بهیچ وجه تهیدست را روائی نیست کسیکه گشت دلش مبتلای رنج طمع بگو ببیر که این درد را دوائی نیست
و مضرت احتیاج همین بس که از مردم چیزی باید طلبید و وجه معاش از همچون خودی سوال باید کرد
و مرگ همه حال از درویشی و سوال مردمان خوشتر است چه دست مردمان مار کردن و برای قوت خود زهر هلاهل

موجب وبال و نکال آبخهانی گردد و چنانچه درین عالم بحبت افلاس درماندہ بود در عقبی برندان
شقاوت ابدی محبوس و مقید شود ع چون کافر در ویش نه دنیا و نه دین خسر الدنیا و الآخرة
ذلک هو الخسران المبین پس اگر با چنین کسی که مال دنیا از دست داده و احراز دولت آخرت معلوم
نیست مصاحبت نکنند و از مخالطت او متنفر باشند معذور توان داشت من گفتم این سخنان بگذار که
فقیر بادشاهی ست که تاج الفقر فخری بر فرق کرامت او نهاده اند و دواج الفقیر لا یختاج
برکتف شهامت او افگنده مثنوی کار درویشی ورای فهم تست سوی درویشان تو منگ سست
هست درویشی چو بالائین طبق از همه بر دند درویشان سبق شعر الفقر هو الجوهر لو قنعت فقر وسوی الفقیر عرض
الفقر شفا و سوی الفقر مرض پس تو مذمت فقر چرا می کنی و از صحبت درویش بچه سبب
متنفر می رزی موسش جواب داد که بهبهات بهبهات آن فقر که پسندیده انبیا و ستوده اولیا ست
این افلاس و احتیاج به آن چه نسبت دارد آن فقر عبارت از انست که سالک راه طریقت و حقیقت
از نقد دنیا و سرمایهٔ آخرت هیچ چیز قبول نکند یعنی از سر همه بگذرد تا بهمه رسد لا تصل الی الکل الا من
انقطع عن الکل مظهر آن فقر درویش ست و صاحب این فقر گدائی دیگر ست و درویشی
دیگر درویش آنست که ترک دنیا گیرد و گدا آنکه دنیا ترک او داده باشد مثنوی ماهی خاکی بود درویش نان
شکل ماهی لیک از دریا رمان فقر لقمه دارد و نه فقر حق پیش نفس مرده کم نه طبق الفقر کنزی
من کنوز الله ستر توحید ست و خلاصهٔ معرفت و تجرید و آبی چشمهٔ تجرید ست که غبار تعلق از چهرهٔ
روح مقدس می شوید و خلعت خزانه تفرید است که دست قدرت آزاد در جان مطهر می پوشد فقر
کیمیای کن فیکون ست و سرمهٔ از دارندهٔ تقریر و تحریر بیرون رباعی
سر از همه اغیار بپرداختن ست چون باخته شد سر و پرداخته شد سر بی سر در سر کار و گر ساختن ست اما در ویشی
ظاهر و احتیاج اصل همه بلاها ست و واسطه و شمنی خلق و پردارندهٔ حجاب و حیا و خراب کنندهٔ بناهای مروت و مجمع شرور و آفت
و قاطع زور و جمعیت و سبب خواری و مذلت و هر که در دایرهٔ احتیاج پای بسته شد چاره ندارد و از انکه
پردهٔ حیا از پیش بردارد و چون رقم الحیاء من الایمان از ورق حال او محو شد زندگانی منغص گردد و بماند

جمعی که چون ثریا عقد صحبت او را انتظام و اوندی مانند بنات النعش متفرق گردند بدان که دوستی سفلگان دون همتان بر غرضهای نفسانی و نفعهای دنیوی مقصور باشد مثنوی تا طمعی که هست مینوشند همچو زنبور بر تو می جوشند باز وقتیکه وه خراب شود کیسه چون کاسه ربا پاک شود ترک صحبت کنند و دل آزاری دوستی خود نبود پایدار راست گویم سگان بازارند گاستخوان از تو دوست تر دارند در اخبار آمده است که بزرگی را پرسیدند که چند دوست داری گفت نمیدانم که روزگار آراسته و مهیا مال و خواسته دارم همه کس اظهار دوستی می کنند و لاف اتحاد و یگانگی میزنند اگر عیاذاً بالله غبار ادبار دیده اقبال اتیره سازد آن لحظه معلوم گردد که یار کیست و اغیار کدام ست دوست را در زمان نکبت توان شناخت و یار را در وقت محنت از اغیار نیز توان کرد بیت هر کرا روزگار زور گشت زن و فرزند و یار ازو برگشت و هم در صحائف لطائف حکما مسطور ست که یکی را از افاضل سوال کردند که گفته در آنکه مردم بدوستی کسی رغبت مینمایند که مال دارد چه میتواند بود جواب داد که مال محبوب خلائق ست نزد هر کس که باشد مردم تعظیم او بجا آرند و چون از دست او برود دیگر پیرامن نگردند رباعی چون گل بچمن و من بر زر نمود بلبل بهزار صوت دوستانش ستود و انگه که بباد رفت برگش کم بود کس نام گل از زبان بلبل نشنود درین محل یکی از موشان که بملازمت من افتخار مینمود دیگ لحظه صحبت مرا سرمایه سعادت جاوید دانستی و پیوسته در طریق یاری بیان وفاداری و حقیقت گزاری بدین نوع ادا کردی فرد چنان در عشق یکدیم که گر تیغم زنی بر سر بغیرت استخوان باشم چو شمع استاده پا برجا بیگانه وار بر من بگذشت و بهیچ نوع التفاتی نمود من او را طلبیده گفتم فردا میروی التفات نمی کنی سر و هرگز چنین نرفت آزاد آخر تراچه واقع شده و آنهمه مهربانی و تلطف که از تو بظهور میرسید کجا رفت آن موش روی درهم کشیده بعضی هر چه تمامتر گفت ابله شخصی بود و مردم یکی ابهره ما میتکلند و بصحبت پیرامن کسی نگردند آن لحظه که درم داشتی و کرم مینمودی ناچار ملازم تو بودیم حالا محتاج شده و حکما گویند محتاج چنانچه از لذات دنیا بی بهره است امکان دارد که از درجات آخرت نیز محروم باشد کاد الفقر ان یکون کفرا و سبب درین آنست که شاید بسبب قوت خویش و نفقه عیال مضطر گشته طلب روزی از وجه نامشروع کند و تبعه آن

ظاہر گشتی و بجستے وانبساطے در دل من پدید آمدی مہمان زمین بشگافت تا بزر رسید چہ دید مثنوی
در بستی چند خندان رخ چو خورشید درخشان از صفا چون جام جمشید وجیہے سرخ روئی سکہ دار
عزیزے قابلے صاحب عیارے گہے بگرفت خوبانرا سر دست دمی سیمین برانرا کردہ پابست
فرح بخش و رونہاے پریشان کلید قفل مشکلہاے دوران زآہد گرفت این بود سرمایہ جرات
و پیرایہ قوت آن موش زیرا کہ مال صیقل را و پشتیبان قوت ست و من بعد بسفرہ دلیے بنخواہد کرد و
معترض نان و خوان نخواہد شد من آن سخن می شنیدم و از ضعف و انکسار و دلیل حیرت و افتقار در ذات
خود معائنہ مے دیدم و بصیرت ازان سوراخ نقل بایستی کرد و ہمان زمان کہ این بلاے ناگہان بر من
فرود آمد و چنین واقعہ ہائلہ بمنزل من نازل گشت دیدم کہ مرتبہ من در دل موشان رو بانحطاط نہاد و در تعظیم
و اکرامے کہ معہود بود تفاوت فاحش پدید آمد آتش مہربانی یاران انطفا پذیرفت و چشمہ صافی محبت
و انقیاد ایشان بہ غبار انکار و سرکشی یکدر شد رباعی در دل کس مہر و وفاے نماند باغ مرا
مہر گیاے نماند مایہ صد برگ و نوا بود زر بشد و برگ و نواے نماند موشان بہ بقیہ طعام من
اوقات گذرانیدندے و ریزہ خور خوان احسان و خوشہ چین خرمن انعام من بودند ہمان توقع نعمت و طمع دعوت
داشتند و چون مطلوب و مقصود ایشان از من بحصول پیوست از متابعت و مشایعت روبر تافتند
و از ہوا داری و فرمانبرداری اعراض نمودہ زبان بعیب و بدگوئی بگشادند و ترک صحبت گرفتہ بدشمنان
و معاندان من پیوستند مثنوی کوری من کز فلک آید بپیش چند خسان دیدم و در چشم خویش
گان ہمہ بودند پہلوے من ریزہ خور من چو سگ گوے من و مثلی مشہور است کہ من قل دینارہ
ذل مقدارہ ہر کہ مال ندارد و یار ندارد و مرد تہی دست و مفلس طلب کاری کہ کند با تمام نرسد
و از رہ کہ از سویدا اول او سر بر زند بحصول نپیوندد و چون آب باران کہ از تابستان فرو ہم آید نہ بدریا
تواند رسید و نہ بجوہا تواند پیوست و بواسطہ آنکہ مدد ندارد در وادی بیابانی چیز گشتہ بہیچ جا نرسد و بزرگان
گفتہ اند ہر کہ برادر ندارد ہر جا کہ افتد غریب باشد و ہر کرا فرزند نبود ذکر او از صفحہ روزگار محو شود و ہر کہ
مفلس و بے چیز بود از دوستان بہرہ نیابد بلکہ ہمی دوستان را خود ہیچ دوست نباشد چہ ہر گاہ کسی خجستہ

زهی بدبخت طائفه که در اواخر حال آل دنیا بزحمت بسیار جمع آرند و در آخر عمر بحسرت بشیمار بگذارند قطعه
تا کی انجواجه مال جمع کنی که بمرگ از تو باز خواهد ماند گنج قارون اگر ذخیره کنی همچنان حرص آز خواهد ماند
بر سفید و زر آتشی که ازو تو بسوزو گدا ز خواهد ماند چون زن میزبان این سخنان حکمت نشان شنید و ملهم سعادت مژده اگر رزق علی الله بگوش هوش او رسانید ملائمت آغاز نهاده گفت
ای عزیز در خانه قدری برنج و کنجد جهت اطفال ذخیره نهاده بودم و حالا روشن شد که او ذخار نامبارکست
با مداوطعامی که ده کس را کفایت باشد بسازم تو هر کرا میخوانی بخوان و آنرا که بیایدت بنشان بیت
وگر روز چون چشمهٔ آفتاب فروشست ازو دیدها گرد و خواب زن آن کنجد را مقشر کرده در آفتاب
نهاد و شوهر را تعیین کرد که تا خشک شدن کنجد نیکو پرخبر باشد که مرغان بعضی از آنرا بتاراج نبرند
خود بکار دیگر مشغول شد مرد را خواب در ربود سگی بیامد و دهان بدان کنجد رسانید زن آنصورت را
دیده کراهیت داشت که از ان خوردنی سار و آزار برداشت و دیگر بیازار نهاد و مرا نیز در بازار همی
ضروری بود در عقب او میرفتم دیدم که بدکان کنجد فروشی آمد و آنرا با کنجد غیر مقشر صاعا بصاع بسودا کرد
مردک فریاد برآورد که ای زن آخر درین جانکنه همست که کنجد سفید کرده با کنجد با پوست را برابر سودا
می کنی و این حکایت بتقریب آن گفتم که مرا نیز همین در دل می آمد که آن موش خیره را چندین قوت و دلیر
و جرأت از جائی خواهد بود و غالب ظن آنست که نقدی در خانه دارد که باستظهار آن اینهمه جلادت
مینماید و اگر نهال حالش را خذلان افلاس در یافته بودی این تازگی و طراوت بشاخسار کردار او ظاهر
نشدی چه گفته اند انکس که زرست چون مرغ بی بال و پرست ربا عی بی زر منشین که کار زر دارد زر
پیش همه اعتبار زر دارد زر گویند که اختیار از زر بهتر مشنو تو که اختیار زر دارد زر و مرا یقین ست
که زور این موش بقوت زر میتواند بود تا سوراخ او را زیر و زبر کرده بنگرم که سرانجام کار بکجا میرسد
زاهد فی الحال تبر حاضر گردانید و من آن ساعت بسوراخ دیگر بودم و ماجرای ایشان می شنودم و در
مسکن من نیز هزار دینار زر بود که من بران غلطیدم و طبع مرا از تماشای آن فرح بر فرح می افزود
حاصل که شادی دل من در راحت جان من با آن زر تعلق داشت هرگاه که ازان یاد کردمی دلشاد و مسرور شدمی

ای ای میخوان افتاده خواهد ماند ۱۲ ۵۲ ان ع چو گیاه اسلام کو بوسلک سودا دنیا موضع بلغار اسلام ۱۲ ۵۳ باب فتح و ضبط دنیا و ترک آن در عرض بیان نفع و فوت شود ۱۲ ۵۴ در عرض از ضیعتین و تشدید آخر و فتح اول هم خوانند ۱۲ ۵۵ چیا ۱۲ بایت کنجد و چیا باشد و در هر یک حال دانه شبیه بخردل باشد ۱۲ ۵۶ ای کار زر ۱۲ ۵۷ ای کنده ۱۲ ۵۸ ای زاهد و مهمان ۱۲

بداد و اگر توفیق احسانی و مجال تفقدی اتفاق افتد بدان ندامت نباید ورزید که فی الحقیقت ذخیرهٔ آخرت همان خواهد بود و هر که در دنیا ذخیرهٔ نهد بعاقبت وبال جان او خواهد شد که جمیع مال و ذخایر آن نامساعد است و عاقبت آن ناپسندیده چنانچه ازان گرگ بوزن پرسید که چگونه بوده است آن حکایت مرو گفت آورده اند که صیادی هنرمند که آهو از هیبت دام او پای بصحرا بیرون ننهادی و نخچیر از بیم حیلهٔ تزویر او سر از کنام بیرون نکردی بیت دیده وری پرهنری تیز هوش حیله گری سخت دلی سخت کوش و دامی نهاده بود و آهوی در بند افتاده بعد از انکه از کمین گاه بیرون آمد و خواست که نزدیک دام رود آهو از بیم جان قوت کرد و دام را برکنده بصحرا نهاد و صیاد خجل زده شد و تیری در کمان پیوسته بجانب آهو افگند آهو از پای درافتاد و صیاد بسر او رسیده در پشت کشید و روی بخانهٔ خود روان شد در راه خوکی با او دو بچه برزده حمله آورد و صیاد تیری بجانب او افگند قضارا تیر جگر دو خوک بر مقتل آمد و خوک از الم آن زخم نیش دل آزار خود را بسینهٔ صیاد رسانید و هر دو بر جای سرد شدند و در اثنای این واقعه گرگی گرسنه بدانجا رسید و مردی و خوکی و آهوی کشته دید از مشاهدهٔ آن حال شاد گشته بسیاری نعمت و فراهمیت معیشت مستظهر شد و با خود گفت بیت که بسی روزگار می باید * که چنین نعمتی بدست آید هنگام تامل و تفکر است و وقت جمع کردن و ذخیره نهادن چه اگر اهمالی نمایم از حزم و احتیاط دور باشد و اگر اسرافی کنم بنادانی و غفلت موسوم گردم مصلحت حال و مآل را لائق تر آن می بینم که امروز به کمان نگذارم و گمان تلف کاری و بی هنجاری بزه نکنم و این گوشتهای تازه را در گوشه نهاده روز بروز تیر آرزو بهدف مراد رسانم و این ذخیره ها بگنجی برده برای محنت ایام و آیام محنت گنجی سازم چه حکما گفته اند مثنوی مخور حمایه ترسم که دیر ایستی * به پیرانه سر بد بود زیستی بخور چیزی از مال و چیزی بنه * تمامی بیکبار از کف مده گرگ از غایت حرص نه کمان میل کرده آغاز خوردن نمود و بیاضی بدندان او زه کمان گسسته شد گسیختن زه کمان همان بود و گوشهای کمان بدل او رسیدن همان و فی الحال جان داد همان ع او نیز بمرد و ان همه ناخورده بماند و فایدهٔ این مثل آنست که بر جمع مال حاصل بودن و انبار ان امل دور بین ذخیره نهادن غافل و خیم و جانا محمود دارد فرد انچه داری بخور امروز و دم غم مخور چون بفردا بر سی روز دگر فردا هست

در میان سخن دست برهم کوفتن گوینده را مسخره گرفتن باشد وصفت استهزا و سمت سخریت مناسب
حال تو نمیدانم و از جاده ادب بجانب هزل و بازی میلان نمودن موافق طور تو نمی بینم قطعه
باستهزا و سخریت مکن میل که آنها لائق آزادگان نیست کسے کو هزل و بازی ساخت پیشه
از وی آبروتر در جهان نیست زاهد گفت حاشا که هرگز خار هزل در دامن حال من آویخته باشد و غبار استهزا
باهوائے اصفے دل من آمیخته این حرکت که مشاهده میکنی جهت رمانیدن لشکر موشان بست که بر مملکت سفره
و خوان من مستولی شده اند و بر هر چه ذخیره نهم دست غارت و تاراج دراز کرده نه از هجوم ایشان نان
در سفره می یابم و نه از تعرض ایشان خوردنی در خانه محفوظ میماند فردا صد هم چو من بجذ نتوانند منع کرد
آن لحظه که دست بغبار آورند مهمان پرسید که همه ایشان چیره و خیره اند یا بعضے بشیر جرأت مینمایند
زاهد گفت یکی از ایشان بمثابه دلیر است که روبرو چیزی از سفره می رباید و چشم بچشم در تاراج خوردنی
خیرگی مینماید مهمان گفت جرأت او را سببے خواهد بود و حکایت او همان مزاج دارد که آن مرد بازرگان
میزبان مبالغه میکرد که آخر سببی هست که کنجد مقشر یا غیر مقشر برابر میفروشی زاهد گفت اگر صلاح باشد بابا
بگوئی که چگونه بوده است آن حکایت مهمان گفت درین راه که می آمدم شبانگاهے بفلان ده رسیده
بخانه آشنائی نزول کردم و بعد از انکه شام خورده شد و صحبت بآخر رسید از جهت من جامه خواب بگستردند و من
بالاے جامه خواب تکیه ده بودم آماده خواب شدم رفتم مرد میزبان بنزدیک عیال خود رفت و میان من و ایشان
زیاده از بوریائے حجاب نبود بدین جهت مفاوضت و مکالمت ایشان می شنیدم و گفت و شنودے که میرفت بتمام
استماع میکردم مرد گفت ای زن میخواهم که فردا طائفه را از اکابر برده بخوانم و ایشان را برائے این مهمان عزیز
که تحفه است از عالم غیب رسیده بنشانم و ضیافتے فراخور حال خود ترتیب نمایم زن گفت من ازین متعجبم که تراچندان
چیزی که بخرج عیال وفا کند در خانه موجود نیست و بر یکدرم که سبزی و نمک توان خرید دسترس نداری
و باچنین دستگاهی قوی و سرمایه بسیار اندیشه مهمانداری در خاطر تو خطور میکند و خیال ضیافتها بر قاعده
مے پزی آخر امروز که قدرت جمع کردن داری جهت فردا ذخیره بنه و برائے زن و فرزند چیزے که بعد از تو
محتاج کسے نشوند باقی بگذار مرد گفت فردا نداشت چشم بصیرت که گرد کرده بخورد پیرزن گوسفند که خرج کردو

بدین خجسته مقام خوش آمدی و علیک السلام والاکرام، حقا که سعادت بخت ما ترا بدین ناحیت
کشید و قوت طالع ما کوکب جمال ترا از افق این نواحی طلوع داد موش گفت عذر این الطاف که
مینمائی چگونه توان خواست و شکر این التفات که میفرمائی بکدام زبان تقریر توان کرد و من از تاب آفتاب
حوادث پناه بسایهٔ حمیت شما آورده ام و حصول دولت وصال را نهایت آمانی و آمال شمرده بیت
این عنایت ازلی بود که ره بر سیدم ۔۔۔ وین هدایت ابدی گشت که رویت دیدم چون از رنج راه بیاسود
و دران مسکن کهن آبادی بود و از هجوم لشکر فتنه سالم و از غبار کدورت اغیار صافی آرام گرفتند زاغ روی بزیرک
آورده التماس نمود که اگر مصلحت بینی آن اغبار و حکایات که مرا وعده کرده با سنگ پشت باز گوئی تا طرح
موانست میان شما استحکامی پذیرد و بمکالمت تو استراحتی ۔۔۔ هر چه تمامتر بود روی نماید فرو بکشتالب روز ان حدیث پذیرفت
کلام دل ما را شکر کن، موش آغاز سخن کرده با سنگ پشت گفت ای برادر منشاء مولد من بشهری
بوده است از دیار هند که آنرا نادوت گویند و من دران شهر زاویه راهبی مجردی گرفته بودم و در گوشه صومعه او
بجهت خود کاشانه ساخته موشی چند ملازم من بودند روز بروز در خدمت و متابعت افزودند مریدی صادق
هر صباح برای زاهد سفره طعام آوردی زاهد قدری ازان در وظیفه چاشت بکار بردی باقی را برای اشام ذخیره
ساختی و من متربص آن میبودم که وی از خانه بیرون رفتی تا فی الحال خود را در سفره افگندمی و بکام دل لقمه چند
که بایستی بخوردمی و باقی بر موشان دیگر ایثار کردمی زاهد از برای دفع من حیلها انگیخت مفید نیفتاد و بقصد
جان من چارها اندیشید سودمند نیامد تا شبی مهمانی عزیز بمنزل زاهد نزول کرد چون از مراسم سلام و
لوازم طعام بپرداختند و مائده پر فائده کلام گسترده شده زاهد از وی خبر مولد و مقصد و باعث سفر
و موجب انتقال می پرسید و مهمان مردی بود جهان دیده و تلخ و شیرین روزگار چشیده بیت
سفر کرده در بحر و بر سالها ۔۔۔ شده مطلع بر بسی حالها
زاهد جواب او بطریق صواب ادا میکرد و هر چه از عجایب امصار و غرائب دیار بدیده شهود او در آمده بود بتقریر دلپذیر باز مینمود و زاهد در اثنای مکالمت او هر ساعت
دست بر هم میزد و غرض آنکه موشان از آواز دست او رمیده شوند مهمان ازان صورت که نشانهٔ بیحرمتی
داشت منفعل گشته و بدان حرکت که از وظیفه ادب دور می نمود خشمناک شده گفت ای زاهد

وبراه جاده متصل پیوسته از آمد و شد راه گذریان توقع آسیبے و از هجوم مسافران انتظار مکروهی واقع
خواهد بود فلان جاے مغرا ست از غایت صفا چون روضهٔ حور پر نور و از صفاے هوا چون باغ ارم محل
بهجت و سرور مثنوی سبزه تا نو دمیده بر لب جوے باد صبح از شکوفه عنبر بوے زلف سنبل بلطافت کمند ر
کرده جعد بنفشه را در بند سنگ پشتے از دوستان من در آنجا وطن دارد و طعمهٔ من دران حوالی بسیار یافته میشود
وفتنه بدان نواحی اندک رسد اگر رغبت نمائی باتفاق تو آنجا رویم و بقیهٔ العمر در فراغت و راحت
روزگار گذرانیم موش گفت فرو تا دامن کفن نکشم زیر پاے خاک باور مکن که دست زدامن بدارم
هیچ آرزو با شرف مجاورت تو برابر نمیدانم و هیچ مراد از سعادت ملاقات تو نیکوتر نمے شناسم هر جاکه چون
آفتاب بے خرامی من چون سایه بر عقب بے آیم و بر هر زمین که آستین فشانم سیگذرے مانند دامن در نیابت
می افتم و تا گریبان حیات بچنگ ما دم اللذات نیفتاده دست ارادت از دامن صحبت باز نمیدارم
فرو دامن دولت جاوید و گریبان امید حیف باشد که بگیرند و دو گر بگذارند و این بقعه که انجا ساکنم
وطن اصلی من نیست بلکه بی اختیار بدینجا افتاده ام و قصهٔ من اگرچه دراز ست اما بر عجائب بسیار
اشتمالت دارد و چند انکه قرار گاه مقرر گردد اگر خاطر عاطر میل نماید ع اندکے باز گویم از بسیارے
سخن برین ختم شد و زاغ دم موش گرفته روے بمقصد نهاد قضارا سنگ پشت بر حوالی چشمه که
مستقر ایشان بود طوفے میلمود چون از دور سیاهی زاغ بدید ترس بر و مستولی گشت و بآب فرو رفت
زاغ موش را آهسته از هوا بر زمین نهاد و سنگ پشت آواز داد سنگ پشت صداے آشنا
شنیده از آب بر آمد و دیدار یار گرامی دیده خروش شادے بر آسمان رسانید قطعه یار غائب شده
من بسلامت برسید بخت برگشته من باسر پیمان آمد خسته خارعنا چند توان بود آخر +
وقت شادیست کنون کان گل خندان آمد پس یکدیگر را گرم پرسیدند و سنگ پشت استفسار نمود که دوست
کجا بود و حال چه منوال گذشته زاغ قصهٔ خویش از وقت دردام افتادن کبوتران تا زمان استخلاص ایشان
و تمناے صحبت موش و تاکید قواعد محبت باو تا هنگام رسیدن بمسکن مالوف تمامی باز گفت سنگ پشت
بر کماهی قضیه اطلاع یافته بدیدار موش بشاشتے هر چه تمامتر ظاهر کرد و گفت بیت بفال خیر رسیدے

و من بدوستی تو واثق گشته ام و صدق تو در طلب مصاحبت من از حد شک و شبه در گذشته
و از جانب من تیر با ضعاف و آلاف آن خلوص و خصوصیت واقع است اما ترا یاران اند که طبع ایشان
در مخالفت من خلاف طبع تست و رای ایشان در مخالصت من موافق رای تو نیست ترسم که کسی از ایشان
مرا بیند و قصد من اندیشد زاغ گفت میان من و یاران بشرطیست که با دوست من دوست باشند
و دشمنان مرا دشمن دارند موش گفت هر آینه هر که با دوست دشمن محبت ورزد و با دشمن دوست در آمیزد
او را در عداد اعداد داشتن لایق تر باشد **بیت** رو دل از دو طایفه برنافتن نکوست از دوستان
دشمن و از دشمنان دوست ، و از اینجاست که حکما گفته اند دوستان سه گروه اند دوستان خالص و دوست
دوست و دوست دشمن و دشمنان نیز سه فرقه اند دشمن ظاهر و دشمن دوست و دوست دشمن فرو
از دشمن خود چنان نترسم ، زاغ گفت مضمون سخن تو دانستم و امروز بحمد الله
اسباب مودت و قواعد محبت میان من و تو چنان تاکید یافته و استحکامی پذیرفته که من یار خود آزار دانم
گر یار تو باشد و دوست خود کسی را شناسم که در طلب رضای تو کوشد و هر که تو پسندد و پیوستن من بوی واجب بیند
اگر همه اغیار باشد و هر که از تو ببرد و بریدن من از وی لازم ست اگر همه خویش و تبار بود فرو
بر رخ هر کس که نیست داغ غلامی یار گر پدر من بود دشمن و اغیار م است و گر غیرت من در خلوص محبت
و نیت من در صدق مودت چنانست که اگر از چشم و زبان که دیدبان تن و ترجمان دل اند خلاف تو دریابم
بیک اشارت هر دو را از ساحل وجود بگرداب عدم افگنم **بیت** عضوی ز تو گر دوست شود با دشمن
و دشمن و دشمر تیغ و کش زخم و وزن موش از استماع این سخنان قوی دل گشته پیشتر آمد و زاغ را گرم بر کشید
و یکدیگر را در کنار گرفته بساط نشاط بگستردند و ندع میان بندید عشرت را که یار اندر کنار آمد ، چون روزی چند
بر خیال بگذشت و موش بدان مقدار که مقدور او بود مراسم ضیافت و شرایط مهمانداری بجای آورد و گفت
ای برادر اگر هم اینجا برگ اقامت بساز با اهل و فرزندان را بدین منزل نقل کنی غایت مکرمت باشد و منتی
که از نعمت ملاقات تو بر جان دارم متضاعف شود و چه این بقعه که مسکن ما در و واقع شده موضعی تازه و منتزهی
دلکشاست زاغ گفت در حق این موضع و بسیاری این فضا و لطافت سوا او سخنی نیست لیکن نشیمن زاغ عام نزد یکیست

۱ اشاره به بیگانه از خان نخورده
۲ از صحابت از
۳ با دوست دشمن و با دشمن
۴ آن کرده و آنرا اضافت
۵ ای
۶ نفرت در زبان
۷ کسی که نفرت
۸ نفرت و نفاس
۹ بیت
۱۰ دشمن
۱۱ دشمن
۱۲ دشمن
۱۳ دشمن
۱۴ دشمن
۱۵ دشمن
۱۶ دشمن
۱۷ دشمن
۱۸ دشمن
۱۹ دشمن
۲۰ دشمن
۲۱ دشمن
۲۲ دشمن
۲۳ دشمن
۲۴ دشمن
۲۵ دشمن
۲۶ دشمن
۲۷ دشمن
۲۸ دشمن
۲۹ دشمن
۳۰ دشمن
۳۱ دشمن
۳۲ دشمن
۳۳ دشمن
۳۴ دشمن
۳۵ دشمن
۳۶ دشمن
۳۷ دشمن
۳۸ دشمن
۳۹ دشمن
۴۰ دشمن
۴۱ دشمن
۴۲ دشمن
۴۳ دشمن
۴۴ دشمن
۴۵ دشمن
۴۶ دشمن
۴۷ دشمن
۴۸ دشمن
۴۹ دشمن
۵۰ دشمن
۵۱ دشمن
۵۲ دشمن
۵۳ دشمن
۵۴ دشمن
۵۵ دشمن
۵۶ دشمن
۵۷ دشمن
۵۸ دشمن
۵۹ دشمن
۶۰ دشمن
۶۱ دشمن
۶۲ دشمن
۶۳ دشمن
۶۴ دشمن
۶۵ دشمن
۶۶ دشمن
۶۷ دشمن
۶۸ دشمن
۶۹ دشمن
۷۰ دشمن
۷۱ دشمن
۷۲ دشمن
۷۳ دشمن
۷۴ دشمن
۷۵ دشمن
۷۶ دشمن
۷۷ دشمن
۷۸ دشمن
۷۹ دشمن
۸۰ دشمن
۸۱ دشمن
۸۲ دشمن
۸۳ دشمن
۸۴ دشمن
۸۵ دشمن
۸۶ دشمن
۸۷ دشمن
۸۸ دشمن
۸۹ دشمن
۹۰ دشمن
۹۱ دشمن
۹۲ دشمن
۹۳ دشمن
۹۴ دشمن
۹۵ دشمن
۹۶ دشمن
۹۷ دشمن
۹۸ دشمن
۹۹ دشمن
۱۰۰ دشمن

چون کوزه سفالین که زود شکند و ببیچ رو مرمت نپذیرد و چه زیبا گفته است **مثنوی**

دوستی باید ازان گوهر بحسبت کان ابدالدهر بماند درست خانه که اساسش بود از خشت خام پیش بود از دوستگه باران تمام

و من از جمله ام که دوستی من اعتماد را شاید و باینهمه بیمنتی تو محتاج ام و این درگاه را ملازم گرفته بهیچ باب باز نگردم و البته طعام و شراب نخورم و آرام نگیرم تا مرا بصحبت خود عزیز نگردانی فرد

دامن چو نتوانگارے زکف آسان ندهم که بخونابه بسیار بدست آمده موش گفت موالات و مراعات ترا بجان خریدارم و اینهمه دفع از برائے آن بود که اگر عذرے اندیشی مرا به نزدیک خرد عذرے باشد و تو هم نگوئی که دوستی سست عنان نرم شانه یافتم و الا از اول مکالمه بار دوستی بر دل خود نهادم و بمخاطبت بصحبت تو زیاده از حد بینم **مثنوی** چون درین دل برق مهر دوست جست اندران دل دوستی می داند که هست

هیچ عاشق خود نباشد گر نه معشوقش بود جویائے او

پس بیرون آمد و در پیش سوراخ بایستاد و زاغ گفت چه مانع است از انکه پیش آئی و ببینم ترا طلبی مگر ترا خلجانے در خاطرے یابی و دغدغه در دل مشاهده نمائی موش گفت هر گاه کسیکه با او دوست خود بجان مضائقه نکند و نفس عزیز بر خود را فدائے یار نماید او را محب صادق و برادر موافق توان گفت و اگر همین در مصالح کارهای دنیوی ملاطفتی فرماید و بمالی که دارد و موا بهات فرو نگذارد دوستی باشد متوسط الحال و مائل بجانب اعتدال و گفته اند آنکه با دوست برائے مراعات وقت و مصلحت زمان بمال و جاه در میانست مانند صیادیست که دانه برائے سود خویش پراگنده سازد نه برائے سیری مرغ و چون این دوستی بغرضها آمیخته است ممکن که سرانجام آن بعداوت کشد **بیت** هر نفسے کان غرض آمیز شد دوستی و دشمنی انگیز شد

و آنکه در راه دوستی جان فدا کند و از هر چه خود برخیزد یار ست که بدل ندارد و درجه آنکه جان بذل کند در مقام محبت عالے تر ازانست که مال در بازد و ع غایة الجود بذل النفس **بیت** جوانمرد در دم صید باز کارچو با جان فتد آنجاست کار + دو پوشیده نماند که در قبول موالات تو در گشودن راه ملاقات تو مرا جانست و با اینهمه در طریق مودت کار بدینجا رسیده که ع گر رسد کار بجان از سر جان برخیزم + و اگر بدگمانی صورت بستی هرگز این رغبت نیفتادے و از گوشه کاشانه بیرون نیامدے

استاده در حال ایشان نظاره میکرد و مقالات ایشان را بگوش هوش استماع می نمود مار گفت اینک
ازان روباه بپرس تا چه جواب میگوید پیش از انکه سوار ازو سوال کند روباه بانگ مرو زد که نمیدانی
مکافات نیکی بدی باشد تو در حق این مار چه نیکوئی کرده که مستحق پاداش عقوبت شده بجوان صورتحال
باز راند روباه گفت تو مرد عاقل مینمائی سخن خلاف چرا میگوئی بیت ز عاقل کی روا باشد سخنهائے
خطا گفتن نزیبد مرد دانا را خلاف ما حرا گفتن مار گفت راست میگوید و اینک توبره که مرا بدان
از آتش بیرون آورده بر فراز درخت استه دارد روباه برآشفت که چگونه این سخن باور توان کرد که ماری
بدین بزرگی در توبره بدین خردی گنجد مار گفت اگر تصدیق نمیکنی باز درین توبره روم تا معائنه ببینی روباه
گفت اگر این صورت بر سبیل العین مشاهده کنم و صدق این مقالات مرا معلوم شود آن هنگام میان شما
حکمی کنم که از راستی در نگذرد و دریا غرض را در دو خل نباشد مرد سر توبره بگشاد و مار سخن روباه مغرور شده
در توبره در شد روباه گفت ایجوان چون دشمن را در بند یافتی امانش مده فرو دشمن چو بدست آمد و مغلوب تو شد
حکم خرد آنست که امانش ندهی مرد سر توبره بر بست و بر زمین میزد تا مار کشته شد و شر شر او منطفی گشته خلائق
از ضرر او ایمن شدند ع آنچنان بدرند گانی کشته به و فائدهٔ این حکایت آنست که خردمند را باید که
طریق حزم فرو نگذارد و بزرگ خصم مغرور نگردد و بهیچ وجه بر و اعتماد ننماید تا بلائے او در نماند رباعی
هر کس که بقول خصم مغرور شود شمع خرد شن تیره و بے نور شود دشمن دانی و هر چه محل گردد دوست
آنوقت که تیرگی ز شب دور شود نوباوهٔ گفت این سخنان را که از محض حکمت او اکردی شنودم و برین جواهر
روشن که از معدن خرد بیرون آوردی دیدهٔ ضمیر منور گردانیدم و بکرم و فتوت و مروی و مروت توان
لائق نزکه از سر مضائقه و مبالغه در گذری و سخن مرا بادر داشته طریق مواصلت مفتوح سازی و حکما گفته اند
در کریمان گریزید و از لئیمان پرهیزید که کریم بیکساعت آشنائی انواع شفقت و دلجوئی واجب دارد و از بیگانگی
برطرف شده دوستی و مرافقت را بغایت یگانگی رساند و لئیم حق صحبت قدیم نشناخته صد ساله یار
بطرفة العین محو گرداند و از نجاست که آزادگان با مردمان زود دوست گردند و دیر دشمن شوند چون
کوزه زرین که دیر شکند و زود بصلاح آید و سفلگان دیر دوست شوند و زود بنائے دوستی ایشان منهدم گردد

ثابت گردانی و بر دفع دعوی خود گواه بگذرانی که بدین نوع مکافات کردن عادت آدمیان ست
من زخم ترا بجان خریدارم نمایم و بهلاکت خود راضی گردم مار نگاه کرد از دور گاؤمیشی دید که در صحرا
میچرید گفت بیا تا حقیقت این صورت از و بپرسیم پس مار و شتر سوار هر دو نزدیک گاؤمیش آمدند مار
زبان بکشاد که ای گاؤمیش جزای نیکی چیست گفت اگر مذهب آدمیان می پرسی سزای نیکی بدیست
اینکه من مدتی نزدیک یکی از ایشان بودم هر سال بچه زادمی و خانه او از شیر و روغن پر ساختمی و بنای
کد خدائی و آساس معیشت او بر من بود چون پیر شدم و از زادن باز ماندم ترک تعهد من گرفت و مرا
از خانه بیرون کرده بصحرا فرستاد و بعد از انکه مدتی در صحرا چریدم و بی کار بمراد دل گردیدم اندک فربهی
بر من ظاهر شد دیروز صاحب من اینجا گذر کرد و من بنظر او فربه نمودم قصابی آورد و مرا بدو فروخت و امروز
مرا بدار السلخ می برند و داعیه کشتن من دارند اینک مکافات آنهمه نیکوئی که تقریر کردم این بود
حال من است یاران باکه گویم حال خود دیگر مار گفت اینک شنیدی زخم را زود تر آماده باش شتر سوار گفت
در شریعت بیک گواه حکم نکنند گواهی دیگر بگذران و هر چه خواهی بجا آر مار در نگریست درختی بنظر او در آمد
گفت بیا تا از ان درخت بپرسیم پس با تفاق بپای درخت آمدند مار از و بپرسید که مکافات نیکی چه باشد
گفت بمذهب آدمیان جزای نیکی بدی باشد و پاداش منفعت مضرت و دلیل بر ین آنکه من درختی ام
در ین بیابان رسته و خدمت آینده و رونده را بر یکپای استاده چون آدمی زاد گرمازده و مانده از
بیابان بر آید ساعتی در سایه من بیاساید و زمانی استراحتی فرماید انگاه چون دیده بگشاید گوید فلان شاخ
لائق ست و فلان قصله بر ای بیل مناسب و موافق از تنه او چندین تخته خوب توان برید و ازان چند
در زیبا توان ساخت و اگر اره باتبر داشته باشند از شاخ و تنه من انچه ایشانرا خوش آید ببرند و می روند
و با آنکه از من راحت یافته اند نهمت محنت بمن می پسندند فردا من در اندیشه که چون بر سر او سایه کنم
او دران خم که چسبان بر کندم از بنیاد مار گفت اینک دو گواه گذرانیده شد اکنون تن در ده که تر از خم
زنم مرد گفت جان بغایت عزیز است و تا مقدور دل از متاع زندگانی بر کند دشوار اگر یک تن دیگر درین قضیه
گواهی دهد بی مضائقه بدین بلا تن داده بقضای حق راضی شوم و از عجائب اتفاقات این بود که روباهی یک

و تخم احسان که جز سعادت دنیا و کرامت آخرت برنه‌د در زمین عمل بکارم پس توبره که داشت بر سر
تیزه تعبیه کرده آنجا فرستاد و مار غنیمت دانسته در توبره رفت و سوار آنرا خبر نداشته ویرا از
میان آتش بر آورد و پس توبره برکشاد و مار را گفت برو هر کجا خواهی و بشکرانه آنکه ازین بلا خلاص یافتی
گوشه گیر و پیش ازین در مقام آزار مردم مباش که آزارنده خلق در دنیا بدنام است و در آخرت دشمن
کام بیت بترس از خدا و میازار کس ره رستگاری همین ست و بس مار گفت ای جوان ازین سخن
درگذر که من ترا دشمتر از خمی ترنم زدم سوار گفت نه من با تو نیکوئی کرده ام و ترا از میان آتش
بیرون آورده جزای من این و سزای من چنین ست فرد از جانب من طرح وفا داری بود و
از پیش تو آئین جفاکاری چیست مار گفت آری تو نیکوئی کردی اما در غیر محل واقع شد و شفقت بر زیدی
ولی با غیر مستحق وجود گرفت میدانی که من مظهر ضررم و از من نسبت به آدمیان نفعی متصور نیست پس چون
در خلاصی من سعی کردی و با کسیکه بدی می بایست کرد نیکوئی بجا آوردی هر آئینه در مکافات آن المی تو
باید رسانید چه نیکوئی با بدان همان حکم بدی دارد یا نیکوان قطعه چنانچه در روش شرع و عقل ممنوع است
بدی به نسبت پاکان و نیکوان کردن بجای دون صفتانی که مردم آزارند بهیچ وجه نکوئی نمیتوان کردن
و دیگران که نبض تعضکم ببعض عدو میان ما و شما عداوت قدیمی در میان ست و عاقبت اندیشی اقتضای
آن میکند که دشمن را سر کوفته دارند و به حکم اقتلوا الاسود و ثعبان دفع ما بر شما لازم ست و فرمان آنکه بسلامت
مار را رها کنند تو درین مادّه ترک شرع و حزم گرفتی و رحم پیش آوردی و من هر آئینه ترا از خم زنم تا دیگران را
تجربه باشد سوار گفت ای مار انصاف در میان آر که در مکافات نیکی بدی کردن در کدام مذهب درست
باشد و صفاتی منفعت را بکدورت مضرت پاداش دادن بچه طریق راست آید مار گفت عادت شما
آدمیان چنانست و من هم بقتوای شما عمل میکنم و آنچه در بازار مکافات از شما خریده ام بشما میفرستم
یک لحظه بخرانچه فرید و شی همه سال هر چند جوان مبالغه کرد بجائی نرسید مار گفت که زود تر اختیار کن که
نخست ترا از خم زنم یا ابتدا از شتر کنم جوان گفت ازین خیال بگذر که در مکافات نیکی بدی من نداری مار جواب داد
که این شیوه آدمیان ست و من هم بطریق آدمیان سلوک می کنم سوار این مدعا را انکار کرد و گفت اگر بینه

ای الاسود والافعی
اسود دان آب خرد و
آدم و دشمنان فانوس گیر
اسود و بارزگ اما ظاهر
اما سود و ربا با هم
عوانی گبد اسود بارزگ
و با ۱۲ دم
۱۲ دمن
۱۲ ان هم از نگیم
۱۲ ای پنج در نیا سال
مود باز داد بیان
۱۲ من قریب کن دیگر
۱۲ بلا

یار رشته مهر و سایه بر هم بندند من با تو نشینم و در انخالت نیفتم ارباب خرد تمام بر من خندند نزاع گفت بحمد الله که عداوت من با تو در اصل فطرت نبوده و اگر ابنای جنس مرا با تو دشمنی عارضیست آینه دل من بارے از غبار مخالفت مبرا است و مرآت خاطر با نعکاس اشعهٔ مهر و محبت مهیا و هر آینه چون قاعده من انقلب الی اقرب روزنه مقرر است امید وارم که دل بی خلل آن یار عزیز بر صدق خلوص من اقامت شهادت نماید ع تو پندار که دلبر ز دولت آگه نیست موش گفت مبالغه از حد میگذرانی و مرا بدوستی تکلیف مے نمائی و اگر دران تکلفی کنم و تو نیز خود را بر آن دارے ممکن که باندک سببے سر رشتهٔ محبت گسسته خود بهمان عادت اصلی و عداوت جبلی بازگردی چنانچه آب هر چند مدتے مدید در موضعی بماند در آبگه و طعم آن متغیر گردد هنوز خاصیت او باقی باشد چون بر آتش ریزند از کشتن آن عاجز نیاید و مصاحبت دشمن چون مجاورت مار افعی اعتماد را نشاید و موانست با اعدا چون مخالطت با پلنگ تیز چنگ باز نمائشی نیذیرد و حکما گفته اند بقول دشمن فریفته نباید شد اگرچه دعوے مودت کند و بسخن او غره نباید شد هر چند در اسباب مخالصت مبالغه نماید بیت امید دوستی تو ز دشمنان کهن چنان بود که طلب کردن گل از گلشن و هر که بدشمن اعتماد کرده تیر مات او مغرور گردد و افسون و افسانه او را بگوش رضا استماع کند او را همان پیش آید که آن شتر سوار را پیش آمد مزاح پرسید که چگونه بوده است آن حکایت موش گفت آورده اند که شتر سوارے در اثنای سفر بموضعے رسید که آنجا کاروانیان آتش کرده بودند و بعد از رفتن ایشان مروحهٔ باد آن آتش را تحریک داده در مقام اشتعال آورده بود و شرار ناز و جسته بر هر طرف از اطراف بیابان در پنیرها افتاده و در هر گوشه صحرا لاله زارے پدید آمده و در میان آن آتشها مارے عظیم و افعے بزرگ مانده و در مانده بهیچ جانب راه نمی یافت و از هیچ سوے خلاصی نداشت نزدیک بود که چون ماهی بر تابه بریان شود و چون کباب سر آتش از دیده و زهر بار خونچکان گردد چون آن سوار را بدید استغاثه نموده گفت بیت چه شود گر بکرم مرحمتے فرمائے گره از کار فرو بسته ما بگشائے سوار مردے بود خدا ترس و مهربان چون زاری مار شنید و اضطراب بیچارگے او بدید با خود اندیشه کرد که اگرچه مار دشمن آدمیان است اما حالا در مانده و حیرانست هیچ به ازان نیست که بروی شفقت ورزم

دور بقای ذات و حصول محبت تو هزار فائده مقرر است و صد هزار منفعت متصور و نزدیک من در طلب تو
راه دور و دراز طی کرده باشم و تو روی از من بگردانی و دست رد بسینهٔ امید من بازنهی و با این سیرت
نیکو و سیرت پاکیزه که تو داری نزیبد که حق غربت من ضایع ماند و غریب از آستانهٔ تو نا امید بازگردد
فرد و تیمار غریبان سبب ذکر جمیل ست چونست که این قاعده در شهر شما نیست و من از مکارم اخلاق
که از تو مشاهده کرده ام گمان نبرم که مرا از کرم خود محروم مطلق سازی و مشام رجا مرا بر انحراف روح پرور ملاطفت
معطر نگردانی ع از تو غریب کی بود رسم غریب پروری موش گفت هیچ دشمنی آن مقدار اثر ندارد
که عداوت ذاتی چه اگر میان دو تن عداوت عارضی پدید آید بآندک وسیله رفع آن ممکن باشد و بجز
بسبب دفع آن میسر گردد اما اگر در اصل دشمنی افتاده باشد و از هر دو جانب اثر آن در ضمیر ها متمکن شده و با آن
عداوت قدیمی خصومت مجدد نیز منضم گشته و سوابق مجادلت با لواحق منازعت اقتران یافته ارتفاع
آن بهیچ وجه در دایرهٔ امکان داخل نیست و اندفاع آن بهمه حال از حیز قوت بشری خارج است و عدم
آن بانعدام ذات هر دو باز بسته خواهد بود ع تا سر نرود خیالش از سر نرود و حکما گفته اند که دشمنی
ذاتی دو نوع است یکی آنکه ضرر بر جانب یکی از آن دو خصم منحصر نیست گاهی این از آن متضرر میشود و گاهی
آن از این متأذی میگردد چنانچه دشمنی پیل و شیر که ملاقات ایشان بی محاربت امکان ندارد و اما چنان
نیست که نصرت در یک جانب مقرر باشد و هزیمت بر یک طرف متصور بلکه در بعضی اوقات شیر زیان
ظفر یابد و در بعضی از مبه پیل و آن فیروز آید و این نوع عداوت بدان مرتبه متأکد نیست که زخم او هم
پذیرفته نباشد بخلاف آنکه هر گز نصرت در جانب او وجود گیرد هر آینه دلش متسلی خواهد بود و نوع دوم آنکه
همیشه مضرت در یک جانب بود و منفعت بر جانبی دیگر چون دشمنی موش و گربه و گرگ و گوسفند و خبر آن
که پیوسته مشقت بر یک طرف منحصر است و راحت طرفی دیگر را لازم و این عداوت بمثابه تأکید یافته که نه گردش
چرخ آنرا تغییر تواند داد و نه اختلاف زمان عقدهٔ آنرا تواند کشاد و جائیکه قصد جان از یک جانب معلوم
شد بی آنکه از جانبی دیگر آزار در ماضی سابقه بوده باشد یا در مستقبل ضرری صورت بندد آنجا مصالحه
بچه نوع ممکن باشد و ملاقات چگونه دست دهد رباعی آن لحظه که روز و شب بهم پیوندند

اندک ضعفی طاری شده بود چنانچه بحیث طعمه حرکت نمی توانست نمود همه روز در آشیانه بسر برد و چون شب
در آمد و حوصله از غذائیکه داشت تهی ماند آتش جوع بالا گرفته نفس سبعی را در حرکت آورد و کینهای
کبک که بمرور زمان جمع شده بود باز از خشم آلود ساخت هر چند ناصح خرد صورت عهد و پیمان
بنظر وی در می آورد و بگوشه چشم قبول دران نمی نگریست و برای شکستن عهد و خوردن کبک بهانه
می جست کبک آثار غضب در بشره او مشاهده نمود و برای العین هلاک خود را آماده دید آهی سرد
از دل پر درد برآورد و گفت فرد چو عاشق میشدم گفتم که بردم گوهر مقصود چه دانستم که این دریا چو موج
خون نشان دارد در بغ که از اول حال نظر بپایان کار نیفگندم و با غیر جنس خود در پیوستم و موعظت
بزرگان نزاع که از مصاحب ناجنس احتراز کنید فراموش کردم لاجرم امروز کشتی عمرم بگردابی در افتاده
که ملاح تدبیر از خلاص آن عاجز است و رشته حیاتم بوجی گسیخته که سر انگشت تفکر در پیوند آن متحیر بیت
نه از رفیق وفا و نه از حیات امید نه از سپهر بشارت نه از زمانه نوید با خود این نوع سخنان میگفت
و باز هم چنان مخلب آزار کشاده و منقار خونخوار بزهر ستم آب داده بهانه جوئی پیش نهاد کار خود ساخته بود
چون کبک از روی احتیاط ملاحظه کرده شرط ادب مرعی میداشت باز هیچ بهانه که بدان قصدی توان کرد
نیافت آخر الامر بطیاقت شده از روی غضب کبک را گفته روا باشد که من در آفتاب باشم و تو در سایه
سبر بر کبک گفت ای امیر جهانگیر حالا شب ست و همه عالم را سایه ظلمت فرو گرفته شما از تاب کدام آفتاب
بر حمت اید و من در سایه چه چیز استراحت دارم باز گفت ای بی ادب مرا در وغگوئی میسازی و سخن مرا
رد می کنی سزای تو بدست گفتن همان بود و او را هم بر دریدن و خوردن همان فرو دیدی آن فقهه کبک
خرامان حافظ که ز پنجه شاهین قضا غافل بود و این مثل بر آن آوردم تا بدانی که هر که با غیر جنس خود
صحبت دارد و با کسی که از مضرت او ایمن نتوان بود روزگار گزارد مانند کبک دری جان نازنین در سر کار
مرافقت کرده روزعمرش سپری گردد و بر همین منوال من طعمه توام و هر گز از طمع تو ایمن نتوانم زیست
پس میان من و تو راه مجالست بچه تاویل گشاده گردد و اسباب موانست بچه حساب آماده شود زاغ گفت
ای یار عقل خود را جمع کن و بیهوده باز اندیش که مرا در آید از تو چه فائده باشد و خوردن تو چه سیری آرد

۱ بس کنتصد بخوان الظفر
دلالتی بسبوشار بیرو وقعها
کبیح دسیاع ۱۲ بجز الجوام
۳ بخشتن ظاهر پوست
آدمی وحیوانات دنیا و کراز
زمین بیدا کرده با شد ۱۲
۴ کفار علوم شتم ۱۲
۵ ای دریا کشتی ۱۲
۶ اختلاط و آمیزش کردم ۱۲
۷ انوار سهیل
۸ باضم و الکسر شده و
۹ باشم خاشاک من ها بیم
۱۰ باکسر الطاقه و الاکبون
۱۱ الا با غیر و الا کلمون
۱۲ باشد از کلافت و غیره
۱۳ تو و الا کتاب فیشم ۱۲ بضارب
۱۴ ابجد ابجوا هر
۱۵ باکسر کبال منع و دور کرد
۱۶ بان قدره و حلف دارند ۱۲
۱۷ بعض نسخ
۱۸ زار بیچاره حال الدین قصر
۱۹ افتاده شد

که از شکار طعمهٔ خود عاجز آیم همین بس نیست که داعیهٔ همدمی و مجالست و تمنای همنشینی و موانست تو مرا
بر تحریک سلسلهٔ محبت تو میدارد و ترا از صحبت من فوائد بسیار متصور است اول آنکه چون ابنای جنس من ببینند
که ترا بر ظلال بال حمایت خود پرورش میدهم دست تعدی از دامن تو کوتاه ساخته بدیده حرمت
در تو نگرند دوم خوش بفراغت خاطر طوف کوه و صحرا نمائی و دیگر آنکه ترا با آشیانهٔ خود رسانم تا بموضع رفیع
و مسکن منیع برآمده از بنی نوع خود بر فعت درجات ممتاز گردی و دیگر از طائفه توجفتی ملائم نیکو صورت
که رغبت تو بمناکحت او صادق باشد بیارم تا با او دست معاشرت در آغوش آورده روزگار بمراد دل
بگذرانی بیت نه از زمانه جفا و نه از سپهر ملال امید حاصل و جام مراد ما لا مال کبک گفت تو امیر مرحمتی
و عنان اختیار طیور بقبضهٔ اقتدار تست و من یکی از رعایا و خراج گذاران تو هم و مثل ما کسان از
مذلت و مقصدی خالی نباشد و در آن وقت که من بالتفات تو مستظهر و به اهتمام تو امیدوار باشم ممکن که صورتی
از من صادر گردد که ملائم طبع شریف نباشد و سبب تغیر خداوندی مارا از نهاد من برآرد همان به که
با گوشهٔ خلوت در سازم و در رعایت ملازمت حکام که متضمن خطرات کلی ست بر نفیر ازم بیت
تماشای رخ خورشید حد خود نمی بینم همان بهتر که چون سایه پس دیوار بنشینم باز گفت ای برادر نشنیده
و ندانسته که دیدهٔ دوستی از دیدن عیب نابینا ست و هر زشتی که از دوست در وجود آید بغایت زیبا مینماید
بیت زهر تراود دست چه داند شکر عیب تراود دست چه بیند هنر و من چون افعال ترا بدیدهٔ محبت مشاهده
مینمایم و رغم احوال و اعمال ترا بر دفتر مودت ثبت میفرمایم چگونه خط خطا در گفت و شنید تو توانم کشید و بچه
تاویل قول و فعل ترا عیب توانم کرد ع دیدهٔ دوست عیب بین نبود کبک چند عذرهای پسندیده بتقریر
کرد باز جوابهای معقول و دلپذیر در مقابله آن باز راند و در آخر عهد و پیمان کبک را از سوراخ بیرون آورد
و یکدیگر را کنار گرفته یار دیگر معاهدهٔ محبت را بسوگندهای مؤکد ساختند و باز او را برداشته بآشیانهٔ خود آورد
و با یکدیگر خوش برآمده بعیش و طرب می گذرانیدند چون دو سه روز بر بنجال بگذشت و کبک از جانب باز
ایمن شده طریق گستاخی پیش گرفته سخنان دلیرانه گفتی و در میان مکالمه بی تقریب قهقهه زدی و باز بهمت
عالی آنرا ناشنیده پنداشته از سر انتقام در گذشتی اما کینهٔ آن در سینهٔ وی جاگیر گشته تا روزی باز را

مصاحبت ورزد که بر و ایمن نتواند بود و آن رسد که بدان کبک رسید زاغ پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت موش گفت آورده اند که کبک دری در دامن کوهی میخرامید و غلغله صدای قهقهه اش در
گنبد سپهری پیچید قضارا بازی شکاری دران هوا می گذشت چون باصره اش خرامیدن کبک را
مشاهده نمود و آواز خنده اش بر سامعهٔ او مرور فرمود دل باز بحبت او مائل گشت و طرح مصاحبت او
بر لوح خیال کشیدن گرفت با خود اندیشید که هیچکس را در ین عالم از مصاحبی مناسب چاره نیست
و از یار موافق و رفیق مهربان گزیر نه و در امثال آمده است که هر که بی یار بود پیوسته بیمار بود و بیت
کسی کاندر جهان یاری ندارد درخت عشرتش باری ندارد و این کبک یاری خوش منظر خندان رو
شکر لب شیرین زبان لطیف حرکاتست و دل در صحبت چنین رفیقی تازه و خرم گردد و سینه بمحبت این
نوع مصاحبی منشرح و منبعم بود و در باعی یاری باید چه گونه یاری باید یاری که گره ز کار من باز کشاید
هر گه که جمال خویشتن بنماید زاینه دل غبار غم بزداید پس آهسته بجانب کبک مائل شد و کبک را
نظر بر وی افتاد و حذر کنان خود را بشگاف سنگی رسانید باز از هوا در آمده پیش آن سوراخ نشسته صورت
ماجرا باز نمود و گفت ای کبک پیش ازین از بهر ما تو غافل بودم و فضل و کمال تو بر من ظاهر نبود امروز
بواسطهٔ قهقهه تو انبساطی در دل من پدید آمد و خرامیدن دلفریب تو مرا صید کرده توقع میدارم که
من بعد از من ترسان و هراسان نباشی و بمصاحبت و مواصلت من میل نمائی که مقدمهٔ محبت نتیجهٔ
منفعت میدهد و شجرهٔ وداد ثمرهٔ مراد می آرد فرد نخلیست محبت که از میوه مقصود * هر چند کسی بیش
برد بیش برآرد کبک آواز داد که ای قهرمان کامگار دست ازین بیچاره محنت زده باز دار و یک
کبک دیگری خورده انکار فرد من و دیدار تو بهیهات چه فکریست خطا من و وصل تو عفا الله چه خیالیست محال
هر گاه که آب و آتش با یکدیگر تا انضمام پذیرند مصاحبت من و تو تصور توان کرد و هر وقتیکه سایه و
آفتاب باهم مجتمع شوند مرافقت من با تو خیال توان بست ع ازین فکر در گذر که بجائی نمیرسد بازگفت
الغیرت با خود اندیشه کن که مرا غیرت بر جان می دارد که با چون تو ی تلطف سخن باید گفت و نه چنگال
من نقصانی دارد که از صید امثال تو باز مانده باشم و نه در منقار من فتوری و قصوری واقع شده

ای کبک خرام ۱۲
صاف ساز و دور کن ۱۲
اول مکون تا فتح ترا
محلوب کهربان بخرند
کاهربا از زبان دروغ
و فخر و بیخ محقق چنین
فرو بیخ محققین چنین
کلمات از کلمات بزرگان
بزرگ منصوب بقهقه کبک
بشنود و بجای آرد
نتیجه از آنچه مقصود
بجای آرد
صاف کند ۱۲
بدور گار ۱۲
کبک منصوب و زبون و
ماسی ۱۲

گفت منم زاغ و با تو مهم ضروری در پیش دارم نزدیک موشی بود خردمند کافی گرم و سرد روزگار دیده و نیک و بد ایام مشاهده کرده و دران موضع از جهت گریزگاه چندین سوراخ آماده ساخته و از هر یک بدیگری راه بریده و چارهٔ حادثه‌ها را پیش از وقوع شناخته و تیمار هر کاری بر حسب حکمت و فراخور مصلحت پرداخته چون آواز زاغ شنید بر خود بپیچید و گفت ترا با من چه کار و مرا با تو چه نسبت زاغ صورتحال از اول تا آخر باز راند و اطلاع بر حسن عهد و فرط وفاداری او در حق کبوتران باز نمود و گفت مرا کمال مروت و هوادار و جمال فتوت و حق گزاری تو معلوم شد و بدانستم که ثمرهٔ دوستی و نتیجهٔ محبت چگونه بدیشان رسید و بسبب مصادقت و مودت تو ازان ورطهٔ هایل خلاصی یافتند همگی همت بر دوستی تو مقصور گردانیدم و آمده‌ام تا شرط افتتاح در مخالصت بجا آرم بیت داریم بسوی تو بسی دل نگرانی حال دل خود با تو بگفتیم تو دانی موش جواب داد که میان من و تو راه مصاحبت مسدود است و طریق مواصلت ممنوع فردا بازار تو سودی و جز زیان جانی نبینم که بعد المشرقین آمد میان ما درین سودا رو آهن سرد مکوب و قدم در طلب چیزی که بدست آمدن آن همه وجه متعذر باشد منه که حسبتن انچه در حیز امکان نباشد مشابه کشتی بر خشکی راندست و اسب بر روی دریا تاختن و هر که بر جستجوی محال نگاپوی کند بر خود خندیده باشد و جهل خود را بنظر اهل خرد جلوه داده فردا این دام بر صید شکار دگری کن گمان صید که دیدی بکمند تو نیاید زاغ گفت ازین سخن درگذر که ارباب کرم اهل احتیاج را محروم نگذارند و هر که روی بدرگاه صاحبدولتان آرد پشت دست بر جبین نیاز او نزنند و من از حوادث زمان پناه بدین بارگاه آورده‌ام و در وقایع دوران این آستانه ملجای و ملاذ خود ساخته‌ام جز آستان تو ام در جهان پناهی نیست سر مرا بجز این درگاه جای نیست حالا چون خاک همین سر کوی را ملازم گرفته‌ام و از بر و خود در ملازمت این حریم حرمت دانسته نه بجور رویم و نه بجفا جای دیگر میشتابم فرد گر بشمشیر سیاست میوازی حاکمی و ور بتشریف غلامی می پذیری بنده‌ام موش گفت ای زاغ حیله را بگذار و دانه فریب روی دام زرق منه‌گن که من طبیعت بنی نوع ترا نیکو میشناسم و چون تو جنس من نیستی از صحبت تو هراسم ع روح را صحبت ناجنس عذابست الیم بهیچ صورت من بر تو ایمن نیستم و هر که با کسی

من اندر من حقی ثابت ست و مرا ازین سبب که مهتر ایشانم بر ایشان حقی لازم و بعد ما که ایشان
از عهدهٔ حق من بیرون آمده اند و بد و کار دمعاونت ایشان از دست صیاد بجسته ام مرا نیز از عهدهٔ
لوازم حق گزاری بیرون باید آمد و شرائط پیشوائی باد ا باید رسانید و هر پادشاه که آسائش خود طلبد
و رعیت را بستهٔ بند محنت بگذارد و بسی بر نیاید که مشرب عشرتش تیره و دیدهٔ دولتش خیره گردد بیت
نیاساید اندر دیار تو کس چو آسائش خویش خواهی و بس موش گفت پادشاه در میان رعیت
بمثابهٔ جان ست در جسد و بمثابهٔ دلست در بدن پس ملاحظهٔ حال او اولی باشد چه اگر دل بصلاح است
از فساد اعضا چندان مضرتی نرسد و عیاذاً بالله اگر دل بزبان آید سلامتی اجزا هیچ سودی ندارد بیت
چاکران کم اگر شوند چه غم از سر شه مباد موئی کم مطوقه گفت می ترسم که اگر کشادن عقد ها من آغاز کنی
ملول شوی و بعضی از یاران من در بند مانند و چون من بسته باشم هر چند ملال تو بکمال رسیده باشد جانب من
فرو نخواهی گذاشت و از ضمیر خود و را همال نجات من رخصت نخواهی یافت و نیز در هنگام بلا با یکدیگر گرمگیت
داشته ایم و در وقت خلاص و فراغت نیز موافقت نمودن محض مروت خواهد بود مثنوی گر شمری یار کسی را شمار
کو بود اندر غم و شادیت یار دوست که در شادی و غم نیست دوست زو چه شوی شاد که غم خود هم اوست
موش گفت عادت اهل مکرمت اینست و عقیدهٔ ارباب فتوت همین و بدین خصلت ستوده و سیرت پسندیده
اعتقاد خلائق بدوستی تو صافی تر گردد و اعتماد در عایا بر کرم و جوانمردی تو بیفزاید بیت دوستی را چنین کسی باید
که از و کار بسته بگشاید پس زیرک بحکم تمام در غیبتی ما لا کلام بند ها یاران را ببرید و در آخر
همه گردن مطوقه را از طوق بلا خلاص داد کبوتران او را وداع کرده امین و مطمئن بآشیانهٔ خود باز گشتند
و موش بسوراخ فرو شد چون زاغ دستگیری موش و بریدن بند ها مشاهده کرد بدوستی و همدمی او
رغبت نمود و مصادقت و موافقت او را غنیمتی شگرف دانست و با خود گفت من ازان قصد که
کبوتر ا ز افتاد این متحاتم بود لاجرم از دوستی چنین کسیکه در وقت بلا دستگیری نماید مستغنی نتوانم گشت
مثنوی مشرق و مغرب همه پر همدم ست لیک زانگونه که می بایدم ست یار غرض جوی فراوان بود
هر که کند بار تو یار آن بود پس زاغ آهسته بدر سوراخ موش آمد و آواز داد موش پرسید که

وبجاه و مال و فضل و کمال از من پیش با مقادیر ازلی نتوانند کوشید و از قضای لم یزلی سر نتوانند کشید
لَا رَادَّ لِقَضَائِهِ وَلَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ چون حاکم نافذ الامر قضا سلسلهٔ ارادت در جنبانند ماهی را از
قعر دریا بقضای هوا رسانند و مرغ را از اوج هوا بحضیض زمین نشانند و هیچ آفریده را در امر قضا و قدر
چاره نیست جز تسلیم و رضا مثنوی گر شود ذرات عالم پیچ پیچ با قضای ایزدی هیچ اند و هیچ
چون قضا بیرون کند از چرخ سر عاقلان گردند جمله کور و کر ماهیان افتند از دریا برون +
دام گیرد مرغ پران را زبون این قضا با دست سخت و تند خو خلق چون خس عاجز اند پیش او
و بباید دانست که دانا را در باب یاری قضا بر و همان حکم نادانست و رعیت حقیر در ورطهٔ تقدیر با سلطان عالمگیر
یکسان بیت بزور و زر نشاید رد احکام قضا کردن نمی زیبد کسے را در قضا چون و چرا کردن +
زیرک گفت ای مطوقه دل خوش دار که هر لباسی که خیاط ارادت ایزدی بر بالای یکی از ملازمان عتبهٔ
عبودیت بدوزد خواه گریبانش بگوی دولت آراسته و خواه دامنش بطراز محنت پیراسته بی شبهه محض
عنایت و عین کرامتست غایتش آنکه بنده بحقیقت آنحال دانا و به لطیفه که در ضمن آن اندراج یافته
بینا نیست و بینایان دور بین در همین گفته اند فرد بدر د و صاف ترا کار نیست دم درکش +
که هر چه ساقی ما ریخت عین الطافست و آنچه ترا پیش آمده چون نیک در نگری صلاح حال در ان بوده و
بزرگان گفته اند نوش صبر بے نیش جفا نباشد و گل راحت بے خار محنت نروید ع بسا مراد که در ضمن نامرادیهاست
و چون زیرک این فصل فرو خواند و ببریدن بند ها که مطوقه بدان بسته بود اشتغال نمود مطوقه گفت اید دوست
مهربان نخست بند یاران ابکشای و خاطر از مهم ایشان جمع فرموده بجانب من گرای موش بدان سخن
التفات ننموده بکار خود مشغول بود مطوقه دیگر بار از روے مبالغه گفت که ای زیرک اگر رضای من مطلبی
و بحقوق دوستی قیام مینمائی شرط آنست که اول یاران مرا از بند رهائی دهی و بدین کرم طوق منت بر گردن
جان من نهی موش گفت این حدیث مکرر مگو و مبالغه بحد افراط رسانیدن مگر ترا با نفس خود حاجت نیست و آنرا
بر خود حقی نمی شناسی و از نکته ابد انفسک تغافل مینمائی مطوقه گفت مرا ملامت نباید کرد که منشور پیشوائی
این کبوتران بر نام من نوشته اند و تعهد احوال ایشان بر ذمهٔ اهتمام خود گرفته ام ایشانرا از این رو که رعیت

از حریفان و گر بهره بخود بر دارد هر چه دانست گران نفع رسد بستاند و انچه از وی ضرری فهم کند
بگذارد کبوتران از دغدغه صیاد ایمن شده در وجه استخلاص خود بمطوقه رجوع نمودند و آن خردمند
راست تدبیر بعد از تفکر و تدبر جواب داد که رای من چنان اقتضا میکند که بمعاونت یار وفادار ازین
مهلکه رهی بنجات نیست ع بی همرهی این راه بسر نتوان برد + درین نزدیکی موشی است زیرک نام
از دوستان من بر بساط وفا اختصاص یافته و در آئین مروت از سائر یاران گوی سبقت ربوده اورا بیارید
بیت رفیق مخلص و یار وفادار که در یاری ندارد جز وفاکار ممکن که بمدد گاری او ازین بند رهائی
رو نماید و ازین مخاطره خلاصی دست دهد پس بویرانه که مسکن موش در وی بود فرود آمدند و نزدیک
سوراخ او رفته حلقه در ارادت بجنبانید ندا صدای مطوقه بگوش زیرک رسید بیرون آمد و چون یار
خود را بسته بند بلا دید جوی خونابه از خشم چشم بر صفحه رخساره روان ساخت و آه سرد آلود از جگر سوخته
باوج سپهر کبود رسانید و گفت مثنوی چه حالست اینکه می بینم چه حالست در بیخالت شکیبائی محالست
من ای یاران چسان فارغ نشینم چو یار خویش را در بند بینم اے یار عزیز و ای
رفیق موافق بگدام حیله درین بند افتادی و بچه سبب بدین رنج گرفتار شدی مطوقه جواب داد که
انواع خیر و شر و اصناف نفع و ضرر باحکام قضا و قدر بار بسته اند هر چه کاتب ارادت در دیوان
ازل بقلم مشیت بر صفحات احوال مخلوقات کشیده لابد است که در عرصه وجود بجلوه آید و احتراز و اجتناب
ازان هیچ فائده ندهد فرد قلم صنع چو بر نیک و بد ما بخواهد نگاشت اگر زشت بینی و گر نیک ای پسر رفتست
رهائی و تقدیر یزدانی درین ورطه هلاک افگند دانه را بر من و یاران من جلوه داد و با آنکه ایشان را از
سبکی و شتاب رنگی منع میکردم و بر تهتک و ترک احتیاط ملامت می نمودم دست تقدیر پرده غفلت بر دیده بصیرت
من نیز فرو گذاشت و عقل روشن رای و خرد دور بین مرا در حجاب تیره جهالت و نادانی
باز داشت و جمله یکبار در دست محنت و چنگ بلیت گرفتار شدیم موش گفت ای عجب که چون تو
زیرکی با اینهمه حزم و دور بینی با نازله قضا مقاومت نتواند کرد و تیر تقدیر را بسپر حیله و تدبیر رد نتواند
ساخت مطوقه گفت ای زیرک از بن سخن درگذر که کسانیکه بقوت و شوکت و عقل و بصارت از من بیش اند

در آمدند و هر یک از ایشان در خلاصی خود کوشیده پر و بال میزدند مطوقه گفت ای یاران شما هر یک در نجات
خود سعی مینمائید و از خلاصی دیگر همدمان تغافل مے ورزید ع وین چنین یارانه شرط یاری نیست و در مذهب
محبت فتوی بر آنست که استخلاص یاران از خلاص خود مهمتر دانند چنانکه گویند وقتی دو رفیق با یکدیگر
در کشتی نشسته بودند ناگاه هر دو بیکے ساحل آن کشتی بشکست و هر دو در آب افتادند ملاحے از کنار دریا خود
را در آب افگند و عزم کرد که یکے از ایشان را بگیرد و بهر کدام که میل کردی فریاد برآوردی و گفتی بیت
گر ای پیر اندرین گرداب تشویر ۔ مرا بگذار و دست یار من گیر و اگر شما را قوت آن نیست که حیات یار را بر
زندگانی خود ترجیح نمائید و نجات او را از رستگاری خود بهتر شمرید ہا ہمه بطریق معاونت و موافقت کوشیده
کنید تا باشد که برکت این وفاق و اتفاق دام از جا بر گرفته شود و ما همه رہائی یابیم کبوتران فرمان بجا آورده
همه در قوت متفق شدند و بدان حیلت دام را برکنده سر خود گرفتند صیاد با وجود این حال بر پی ایشان
میدوید و به امید آنکه آخر درمانند و بیفتند دیده در هوا دوخته میرفت زاغ با خود اندیشه کرد که مدتهاے مدید
باید تا چنین صورتے عجیب از کتم عدم بعرصه وجود آید و من از مثل این واقعه ایمن نیستم اولی آنکه بر احوال ایشان واقف
معلوم کنم که عاقبت کار ایشان بچه انجامد و آن تجربه را ذخیره روزگار خود ساخته در وقت احتیاج بکار
برم فرد ۔ ذخیره کن تجربه روزگار بهره بگیر که بهر دفع حوادث ترا بکار آید زاغ در پے ایشان پرواز کرد
مطوقه با قوم خود دام را برداشته مے پرید و صیاد حریص شوخ چشم دیده در ایشان نگاشته راه مے پیمود
مطوقه چون دید که هنوز صیاد در پے ایشانست و قوت طاعه در حرکت آمده او را بران میدارد که از ہوا
نشینید تا ایشان را بدست نیاورد رو بیاران کرد و گفت این بیچاره روے بجد تمام کمر بقصد ما بسته است
و در پی قتل ما نشسته و تا از چشم او ناپدید نشویم دل از ما برنگیرد و صواب آنست که بسوی آباد اینها میل کنیم
و بجانب باغها و درختها پرواز نمائیم تا نظر او از ما منقطع شود و نومید و خجلت زده باز گردد کبوتران بر طبق
اشارت او راه بتافتند و از جانب دشت و صحرا بطرف عمارات شتافتند صیاد چون ایشان را ندید
بحسرت تمام باز گردید و زاغ همچنان میرفت تا کیفیت خلاصی ایشان معلوم کند و از ابراے دفع همان واقعه و حوادث
همان حادثه ذخیره سازد تا بمضمون الشفید من وعظ بغیره کار کرده باشد قطعه عاقل آنست که در تجربه بنفع

قطعه یارب این شخص را چه افتاده است که بدین اضطراب می‌آید هیچ معلوم نیست کز چه سبب
اینچنین باشتاب می‌آید ممکن که بقصد من کمر بسته باشد و برای صید من بر تدبیر در گمان تزویر
پیوسته و حالا حزم اقتضای آن میکند که جای نگاه دارم و مینگرم ع تا به بینم که چه از پرده برون می‌آید
زاغ در پس گ درخت متواری شده دیده بر صید برگماشت و صیاد بپای درخت آمده دام بگشید
و دانه چند بر بالای آن پاشیده در کمینگاه بنشست ساعتی برآمد فوجی کبوتران در رسیدند و سردار ایشان
کبوتری بود که او را مطوقه گفتندی با ذهنی روشن و زیرکی تمام و فهمی کامل و حدسی قوی و این کبوتران بمتابعت
او میاسات نمودندی و بمطاوعت و ملازمت او افتخار کردندی و روزگار جز در خدمت او که سرمایه صلاح
و پیرایه فوز و فلاح بود نبردندی چندان که چشم کبوتران بر دانه افتاد و آتش حرص سنگ شعله‌زن گرفته
عنان اختیار از کف اقتدار شان بیرون برد مطوقه از روی شفقتی که مهتر از برکهتران لازم است ایشان را
بجانب تامل و تانی میل داد و گفت فرو زراه حرص تعجیل سوی دانه مرو بهوش باش که دامیست زیر هر دانه
جواب دادند که ای مهتر کار ما باضطرار رسیده و هم بغایت اضطراب انجامیده باحوصله تهی از دانه
و دلی پر از اندیشه مجال استماع نصیحت و محل ملاحظه عاقبت نیست و بزرگان گفته اند بیت
گر سنه بر بلا دلیر بود زانکه از عمر خویش سیر بود مطوقه دانست که آن حریصان دانه جوی را بگفتن موعظت
مقید نتوان ساخت و بر سن ملامت از چاه غفلت و جهالت برنتوان کشید بیت هر که در بند گی حرص افتاد
مشکل از بند او شود آزاد خواست تا از ایشان کناره کرده بگوشه بیرون رود قاید قضا گردن
او را بر نجید تقدیر بر بسته جانب دام کشید ع ای بی بصر من میرم او می‌کشد قلاب را القصه مجموع آن
کبوتران بیکبار احتیاط را بر طرف نهاده فرود آمدند دانه چیدن همان بود و در دام صیاد افتادن همان
همان مطوقه فریاد بر کشید نه باشما گفتم که عاقبت شتاب کار ناستوده است و بی تامل در کار ما شروع
کردن ناپسندیده فرو طریق عشق پر آشوب و آفت است ایدل بیفتد آنکه درین راه با شتاب رود
حیرت و خجالت بر کبوتران مستولی شده دم در کشیدند و صیاد از کمینگاه بیرون آمده با شادی تمام
دوان شد تا ایشانرا در قید ضبط و ربط آورده بمنزل خود مراجعت نماید کبوتر از آنکه چشم بر صیاد افتاد با ضطراب

هم پشت دیگر وی بودن و رضای دیگری را بر رضای خود تقدیم نمودن بر همین گفت قطعه

ای خسرو زمانه که از روی معدلت مسند فراز گنبد خضرا نهاده باد ایلق سپهر ترا رام گرظفر

صد داغ بر جبین مه و خور نهاده بد انکه نزد خردمندان کامل الذات و هنروران ستوده صفات هیچ

نقدی گرانمایه تر از وجود دوستان مخلص نیست و هیچ درجه بلند پایه تر از حصول یاران خالص نیست بیت

زانکه در آفاق زیر نا و پیر هیچ کس از یار ندارد گزیر و هر آئینه جمعی که سکه محبت ایشان در دار الضرب

اخلاص بسکه وفادار آرائش یافته و نهال مودت شان در روضه اختصاص بر شحه یکجهتی و رضاجوئی

پرورش پذیرفته راحت روح و مدد و فیض و فتوح اند و فائده دوستان بسیار و منفعت ایشان بیشمار است

از جمله آنکه در ایام دولت مدد و مواسات و محبت و معاشرت باشند و در زمان نکبت طریقه معاونت و وظیفه

همراهی و مظاهرت مسلوک دارند قطعه یار بدست آر که بس بیکس ست هر که مرا در ابجهان یار نیست

زین همه نعمت که در ینعالم ست هیچ به از یار وفادار نیست و از جمله حکایاتی که در باب یاران یکدل

و دوستان هم پشت بر صفحات تواریخ ثبت کرده اند حکایت زاغ و موش و کبوتر و سنگ پشت و آهو بغایت

مثلی روشن و قصه شیرین است رای پرسید که چگونه بوده است آن حکایت برهمن گفت آورده اند

که در ناحیت کشمیر موضعی دلپذیر و مرغزاری بی نظیر بود چنانچه روی زمینش از کثرت ازهار مانند

صحن آسمان آراسته بودی و از عکس ریاحین عطر بیز سنبل پرزاغ چون دم طاؤس نمودی

مثنوی زهر سو چشمه چون آب حیوان چراغ لاله هر جانب فروزان بنفشه رسته و سنبل دمیده

نسیم صبح جیب گل دریده + شقایق بر یکی پا ایستاده چو بر شاخ زمرد جام باده

و بسبب آنکه در ان مرغزار شکار بسیار بود و صیادان آنجا آمد و شد بیشتر کردندی و پیوسته جهت صید

وحوش و قید طیور دام حیله گستردندی و در حوالی آن بیشه زاغی بر درخت بزرگ آشیانه گرفته بود و از

صفحات اوراق آن نهال نکته حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْاِیْمَانِ مطالعه کرده روزی بر بالای درخت نشسته

زیر و بالای نگریست و بر است و چپ نظر می افگند ناگاه صیادی دید که دامی بر گردن و تبر بر دوش

و عصائی در دست بتعجیل هر چه تمامتر روی بدان درخت نهاده می آید زاغ تبر سید و با خود گفت

واگر قبل ازین درین قضیه خوض کردمی و در ساختن این مهم شروع نمودمی چون ملک از فریب دمنه دست طمانیت و شهامت نفس او دقوتی نداشت لیکن که حمل بر غرض کردی و گمان بدبردی و اکنون که بدین درجه رسید مصلحت ملک را فرو نگذارم و اگر مرا هم ارجان باشد فدای یکساعت فراغت خاطر ملک سازم هنوز از حقوق نعمتهای او یکی نگزارده باشم و در احکام بندگی خود در تقصیر شناسم فردا گر بپرسد و جهانش بهانه توانم هنوز در دو جهان شرمسار باشم پس در ملازمت ما در شیر نر دیگ شیر آمد و ما جرای کلیله و دمنه چنانچه شنیده بود باز نمود و در مجمع و حوش آن گواهی او اکرد این سخن در افواه افتاده آن دو دیگر که در زندان بر گفت و شنید ایشان اطلاع یافته بود کس فرستاد که من هم گواهی دارم شیر مثال داد تا حاضر آید و آنچه در حبس میان ایشان رفته بود بوجه شهادت او نمود از و پرسیدند که چرا همان روز بعرض نرسانیدی جواب داد که یک گواه حکم ثابت نشود و من بی منفعتی تعذیب حیوانی روا ندانستم شیر سخن او را پسندید و بدین دو شهادت حکم سیاست بر دمنه واجب گشت و امضای قضات بدان پیوسته همه وحوش بر قتل و قصاص گواتفاق نمودند بیت هر بیخ بدی که تخم آزار بکاشت هنگام درو بر عقوبت برداشت شیر فرمود تا او را بر بسته باحتیاط بازداشتن و طعمه از و باز گرفته بانواع تشدید و تهدید معذب گردانیدند تا در حبس از گرسنگی و تشنگی سپری شد و شامت مکر و غدر در رسیده از دوزخ زندان بزندان دوزخ نقل کرد فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد لله رب العالمین تا معلوم شود که عاقبت مکر کنندگان این و انجام کار غداران چنین باشد مثنوی هر که در راه خلق دام نهاد عاقبت هم خودش بدام افتاد شاخ نیکی سعادت آرد بار گل نچیند کسی که کار دخار چون یقین شد جزای نفع و ضرر نیکوی کن که نیکوی بهتر

باب سوم در منافع موافقت دوستان و فوائد معاضدت ایشان

رای گفت برهمن را که شنیدم داستان دوستان کبوتر بسعی غمازی مفسد کار ایشان بعداوت انجامیده بیگناهی بقتل رسید و ایزد تعالی مکافات آن غدار فتنه انگیز بوی رسانید اکنون اگر وقت اقتضا کند بیان فرماید حالت دوستان یکدل و یکجهت و برخوردن ایشان از نهال محبت و مودت و در دفع خصمان

چون سخن در دل شیر موثر عظیم یافت و اندیشهای دور و دراز بر وی مستولی شد گفت ای مادر بازنمائی که قصهٔ منه
از کجا شنیدی تا صادر کشتن و منه بهانه باشد گفت ای ملک اظهار سرکشی که بر من اعتماد کرده باشد در
شرع مروت حرام است و رازی که بمنزلهٔ ودیعتی سپرده باشند محافظت آن از اوصاف کرام من این مقدار
توانم که ازان کس استجازت نمایم و اگر اجازت دهد بتفصیل باز گویم شیر بدان رضا داد و مادر شیر از نزد وی
بیرون آمده ببارگاه خود نزول اجلال فرمود و پلنگ را طلبیده بانواع تعظیم و تکریم معزز گردانید و گفت
بیت ای شده چون روزگار قهر تو مردم آزمای دی شده چون آفتاب صیت تو کشور گشای اصناف
تربیت که ملک سباع در حق تو میفرماید معلوم ست و آثار تمشیت و تقویت سلطانی در بارهٔ تو رسیده
ظهور مرقوم و بدین سبب حق نعمت او را شکرگزاری بر تو واجب ست تا بوعده لکن شکرتم لازیدنکم وفا نمائی روز بروز
عاطفت شاه زیادت شود پلنگ گفت ای ملکه آن نوازش پادشاهانه و مرحمت خسروانه که ملک روزگار
دربارهٔ این بندهٔ خاکسار مبذول فرموده و میفرماید از عهدهٔ او بشکر آن بمساعدت کدام عبارت بیرون
توان آمد و سپاسداری یکی از هزار و اندکی از بسیار بچه قوت در معرض ظهور توان آورد فرد
تو فرض کن که چو سوسن همه زبان کردم کجا ز عهدهٔ تقریر آن شوم آزاد و من تا غایت ساحت میدان
هواداری را بقدم شکرگزاری پیموده ام حالا نیز هر چه ملکه زمان اشارت عالی ارزانی خواهد فرمود خبر انقیاد
و متابعت مشاهده نخواهد نمود مادر شیر گفت بیت بنیاد نهاده چو مردان آنرا بکرم تمام گردان ع
و ما الانعام الا بالتمام شیر در اول حال فی الضمیر خود با تو در میان آورده و تو بر عهدهٔ اهتمام گرفته بودی که
در انتقام شنزبه از خصم غدار آنچه امکان سعی باشد بجا آری ع امروز بدان وعده وفا باید کرد صلاح در آنست
که بخدمت ملک آئی و آنچه دیده و شنیده بر استی باز نمائی والا فریب منه بدان رسیده که شیر از سر قتل او در گذرد
و بر آن تقدیر همچنین دیگر بر درگاه شیر از شر او ایمن نتواند بود و اندک فرصتی را با فسوسها مکر آمیز و مارا از روزگار
امرا و اهل اختیار برآرد و هر که در مهم او خوض نموده و در قتل او سعی فرموده بنیامی و غرض برداری عرضه تلف سازد
پلنگ گفت ای ملکه ساختن این مهم بر ذمهٔ من بود تا غایت که کتمان شهادت میکردم و این گواهی
راست را نهفته میداشتم جهت آن بود تا ملک شنمه از حقیقت حال منه بداند و از دقائق حیل و مکر او آگاه شود

طوطیان از جنس انسان نیستند که سخن ایشان باغرض آمیخته باشد ایشان آنچه دیده اند میگویند
و بازدار هم بر وفق دعوی ایشان گواهی میدهد و این نه حرفیست که بزبان آوری عذر آن توان
خواست ع گر گناه است نتوان کرد استغفار ازو زن جواب داد که تدارک حال من از فرا نیست
و هر وقتیکه صورت حال براستی معلوم شود اگر مستوجب کشتن باشم بیک لحظه دل فارغ توان کرد
مرزبان گفت این مهم را چگونه بتحقیق توان نمود زن گفت از مردمان بلنج بپرسند که این مرغان خرین
دو کلمه بلغت بلنج چیزی دیگر میدانند یا نه و چون معلوم شود که بغیر این دو سخن بر زبان ایشان چیزی
نمیگذرد بنجا طر خواهد رسید که آن ناحفاظ بی شرم که مراد او از من حاصل نشد و طمع خام و غرض فاسدش
بوصول نانجامیده ایشانرا این سخن تلقین کرده و اگر بدان زبان چیزی دیگر توانند گفت خون من ترا
مباح ست و حیات من بر من حرام مرزبان شرط احتیاط بجای آورد و دو سه روز مهمانان تفحص فرمودند
از زبان طوطیان جز این دو کلمه استماع نیفتاد و چون مقرر شد که زن ازان مبرا ست مرزبان از سر قتل او
در گذشت و فرمود بازدار را بیارید بازدار را بازار در دست گرفته مشفقی تمام در آمد که مگر تشریفی خواهد یافت
زن پرسید که ای ستمگار غدار تو دیدی که من کاری خلاف رضای خداوند میکردم گفت آری من دیده ام همین که انگلیه
بر زبان راند بازی که بر دست داشت قصد روی او کرده منقار در چشمش زد و بر کند زن گفت هر آئینه سزای چشمی که
نادیده را دیده بیند اندک است جزای سیئة سیئة مثلها بیت بر کنده به آن چشم که بد بین باشد
بد بین همه جا در خور نفرین باشد و امثال بدان آوردم تا بدانید که بر تهمت دیری نمیگذرد و نادیده گواهی دادن
موجب خجالت دنیا و فضیحت آخرت ست چون سخن بدینجا رسید تمام سخن را بجای نوشته نزد یک شیر فرستادند و او
ماجرا بماد رنمود و شیر بر آن حال مطلع شده گفت ای ملک اتهام من در نگاهداشتن زنان فائده نداشت که
این ملعون بدگمان شد و بعد الیوم حیله و مکر او بر هلاک ملک مقصور خواهد بود و کار پادشاه در عیش هم خواهد زد
و ازان زیاده که در حق شنزبه که وزیر مخلص و مهربان مشفق بود روا داشت در حق سائر ارکان دولت بجای خواهد آورد
چه از نفس بد جز فعل بد نیاید و از طینت ناپاک غیر فساد و بیباک نزاید قطعه زبوم شوم توقع مدار یمن همای
طمع مدار که کنجشک فعل باز کند چنین که پایه مفسد بلند شد چه عجب که دست فتنه بهر جانبی دراز کند

نوازش میکرد و فرو نفس را پرورد و آخر شدم رسوا از و من چه دانستم که خصم خویش را می پرورم القصه
مرزبان با طوطیان چنان متانس شد که بے الحان دلپذیر و نغمات بی نظیر ایشان در بزم شراب نشستی
و با صدائے روح افزای ایشان از نغمه دل سوز عوده و زمزمه شور انگیز چنگ گوش فروبستی روزے
طائفه از اهل بلخ بمهمانے مرزبان آمدند مرزبان مجلسے ترتیب داد که جهت ایشان ترتیب داده بود طوطیانرا حاضر گردانید
ایشان بر عادت معهود همان دو کلمه سر ائیدن گرفتند مهمانان بعد از استماع آن در یکدیگر نگریستند
و آخر سر خجالت در پیش افگنده ازان حال متعجب فرو ماندند مرزبان دید که آتش نشاط یاران
فرو نشست و نشاط خوشدلی مهمانان بحیرت و تامل مبدل شد از کیفیت آن حال پرسید و مبالغه از حد در گذرانید
و چند انچه مهمانان عذرها گفتند بمحل قبول نرسید یکی از ایشان که جرأت زیادت داشت گفت مگر
ای مرزبان ترا بر انچه این مرغان میگویند وقوف نمی افتد مرزبان گفت که من معنی این سخنان
فهم نمیکنم اما باور دلکشائے ایشان بحبی در دل مشاهده میرود شما مرا از معنی کلام ایشان واقف
گردانید بیت من ندیدم شبے سلیمانرا چه شناسم زبان مرغانرا ایشان مضمون کلمات طوطیانرا
با مرزبان تقریر کردند باز فحوای آن سخن و برا آگاه گردانیدند مرزبان دست از شراب باز کشیده گفت
ای عزیزان معذور دارید که من بر همچنین وقوفے نداشتم و بعد از انکه بحقیقت حال دانا شدم دیگر عذر نمانند
در شهر ما رسم نیست که در ان خانه که زن پریشان کار مبسیا مان باشد چیزی خورند در اثنائے این گفت و شنید
غلام باز دار آواز داد که من بارها دیده ام و گواهی میدهم مرزبان از جائے بشد و بکشتن زن حکم فرمود
زن کس نزد او فرستاد و پیغام داد که ای امیر کامگار فرد اگر هلاک پسندی و گر بقا بخشی بهر چه حکم کنی ناقد است فرمانت
اما در نیکار اندیشه بجا آرد و تعجیل منمائے ع مشتاب بقتل من که در دست تو ام ارباب خرد در کارها خاصه
در خون ریختن تامل واجب بینند چه اگر کشتن لازم آید فرصت باقیست و اگر عیاذاً بالله تعجیل نموده بیناید
را بقتل رسانند و بعد ازان معلوم شود که استحقاق کشتن نداشته تدارک آن از دائره امکان بیرون باشد
و وبال آن تا ابد در گردن او بماند بیت بی تامل مکوش در آزار تا پشیمان نگردے آخر کار +
مرزبان فرمود تا زن را بجوالی آن مجلس آورده در پس پرده باز داشتند و صورتحال باو باز گفت و فرمود که

موسوم و موصوف ۱۲ بیت با ادب جانفزا با سخن دلپذیر باخرد بیکران باهنر بیشمار و این مرزبان
زنی داشت بحسن آفت جان و بلطافت فتنهٔ جهان لبی جان بخش ترازآب حیات و دهنی شیرین تر
از شکر نبات مثنوی بچهره چو آتش بعارض چو آب فروزان تر از ماه و ز آفتاب زابرو کمان کرده و غمزه تیر
به تیر و کمان کرده صد دل اسیر باکمال حسن و دلربائی جمال عفت و پارسائی جمع کرده بود و رخسار فتنه انگیز
را بخال زهد و پرهیز بیاراسته مثنوی دیده فروبسته ز کار جهان گشته پس پردهٔ عصمت نهان
آئینه نادیده جمالش ز دور بوده زهمراهیے سایه نفور و این مرزبان غلامے بلخی داشت بغایت ناحفاظ
و بیباک که مردم دیده را از نظر حرام منع کردی و نه سایه سوائے سینه را از غبار فسق و فساد صافی ساختی و این
غلام در ملازمت مرزبان بیازدواری نامزد بود و بصیادی مرغان متعین روزے این غلام را نظر بران مشوره
افتاد و مرغ دلش بدام عشق او مقید گشت بیت باز این دل غم دیده بدام تو در افتاد
بس مرغ همایون که به تیر نظر افتاد غلام دل از دست داده چندانچه حلقهٔ وصال بجنبانید در ملاقات
گشاده نشد و هر چند افسون و افسانه بر کار کرد مفید نیفتاد فرد در نمے گیرد نیاز نازبا حسن دوست
ای خوش آن کز ناز نینان بخت برخوردار داشت بار دار بطمع صید کردن آن طاؤس رامش
جمال میان امید بسته چندانچه باز فکر را در هوائے مواصلت بپرواز آورد راه بآشیانه مطلوب نیافت فرد
بر دانه دام بر مرغے دگر نه که عنقار البلند است آشیانه بعد از نا امید چنانچه سیرت بدنفسان باشد
خواست که در حق او قصدے اندیشد و برائے فضیحت او مکرے بر کار کند پس از صیادے دو طوطی بخرید و زبان
بلخی یکی را از ایشان بیاموخت که من دربان را در خانه باکدبانو خفته دیدم و دیگر را تعلیم داد که من
باری هیچ نمیگویم در مدت یکهفته این دو کلمه یاد گرفتند روزے مرزبان بزم شراب آراسته بود و بطرب
برمسند عشرت نشسته باز دار در آمد و برسم هدیه مرغان را پیش آورد طوطیان شیرین کلام شکر فشانی
آغاز نموده همان دو کلمه را بحکم عادت تکرار میکردند مرزبان بلخی را امید انست اما بخوش آوازی و شناسب الفاظ
ایشان نشاطے در خاطرش پدید آمد و بآن نغمات دل آویز عشرت انگیز انسی گرفته مرغان را ازان سپرد تا بیازدار
نموده در تعهد حال ایشان کوشند زن بیچاره نیز زبان مرغان دانا نبود ایشان را پرورش میداد شبانے دو روزے

فتاد نکبت دوم صیت فصاحت و زبان آوری و آوازہ بلاغت و سخن گستری تو بدین جوابہای دلپذیر
کہ گفتی و عذرہای معقول کہ تقریر نمودی در افواہ خاص و عام افتد و اہل زبان را کفایت و جلادت
تو معلوم ست و ہمہ بر فضل و فہم تو شہادت باقامت رسانند تو نیز با عقل خود رجوع فرمائی و بحقیقت این
نکتہ دانا شوکہ مرگ با نیکنامی بہتر از حیات در بدنامی بیت مردن کس بہ نیک فرجامی +
بہتر از زندگی بید نامی دمنہ گفت قاضی را بگمان خود مظنہ دیگران بی حجتی روشن و دلیلی ظاہر حکم نشاید کرد
و از محوی آن بعض الظن اثم در نباید گذشت و اگر شمار انیز این شبہہ افتادہ است و طبع بر گناہ من قرینہ
گرفتہ آخر من در کار خود بہتر دانم و یقین خود را بر اشک دیگران پوشیدن نہ بطریق فتوی درست ست
و نہ بقاعدہ تقوی مستحسن و با وجود آنکہ شما بجرمی کہ مگر مرا در خون شتر پیسی بودہ اینہمہ گفتگوی میکنید و اعتقاد
در حق من فاسد ساختہ آید پس اگر من در خون خود بی سببی سعی نمائم و بیموجبی بقتل خود راضی شوم
بچہ تاویل معذور باشم و از عہدہ خطاب و لا تلقوا بایدیکم الی التہلکۃ چگونہ بیرون آیم و من بیقین دانستہ ام
کہ ہیچ ذات را بر من آن حق نیست کہ ذات مرا ست پس آنچہ در حق کمتر کسی آنرا جائز نشمرم و از روی مروت
بر ان رخصت ننمایم در باب خود چگونہ روا دارم بیت من اگر خویش را نمی شایم دیگر را چہ سان بکار آیم
ای قاضی از این سخن در گذر اگر نصیحت ست بہ از این باید و اگر فضیحت ست اولی آنکہ از قاضی
بظہور نیاید چہ سخن قضات حکم باشد و از خطا و سہو و ہزل و لغو در ان احتراز نمودن لازم بود و تا در
تر آنکہ تو ہمیشہ راست گو و عادل بودی از ضعف طالع و نکبت حال من در چنین حادثہ طریق احتیاط
بر طرف نہادی و بطن خود و گمان ارباب غرض دیدہ و دستی را بر مدعا غفلت مبتلا ساختی قطعہ
طرب ای دل ہر کس از تو معمور ست چراغم دل امیدوار من باشی گلی چو تو بشگفت است در بہار جہان
روا بود کہ ہمہ خار خار من باشی قضات محکمہ دانش کہ قبالہ نہر پروی بتو تمیع احکام ایشان منسلخ ست
فتوی بر اینگونہ داوہ اند کہ تقدیر شہادت کہ بسبکہ یقین آراستہ نباشد در دار الضرب قبول مقبول و تمام
عیار نیست و ہر کہ گواہی دہد در کاری کہ بر آن وقوف ندارد بدو آنرسد کہ بدان باز دار رسید قاضی
پرسید چگونہ بودہ است آن حکایت دمنہ گفت آوردہ اند کہ مرزبانی بود دبیری معروف و بتعبیر ذات و حسن صفات

و آنرا حاضر گردانی سعی تو بی اجر نخواهد بود روزی به نشانهٔ دمنه دفینه را بیاورد دمنه نصیب خویش جدا
کرده آنچه حصهٔ کلیله بود بروزبه داد و التماس نمود که پیوسته بر درِ بارگاه ملک باشد و آنچه در باب او میگذرد
معلوم فرموده او را آگاهی دهد روزبه این نکته تا روز وفات دمنه نگاه داشت شرط است که شرط را بجای
بیرند روز دیگر علی الصباح مادر شیر حاضر شده از کیفیت مجلس گذشته پرسید شیر صورت قضیه را بر وجهیکه
قضات بعرض رسانیده بودند تقریر نمود مادر شیر بر مضمون آن واقف گشته در اضطراب آمد و گفت
اگر سخن درشت ترا نم موافق رای ملک نباشد و اگر چشم بر هم نهم جانب نصیحت و شفقت مهمل ماند شیر گفت
در تقریر ابواب مناصحت محابا و مداراة شرط نیست و سخن تو بی شبهت از شائبهٔ شک مصفاست هر چه زودتر
بمجل قبول رسد بهتر تا چه دارد مادر شیر گفت ملک همان راست و دروغ فرق نمی کند و منفعت خویش از
مضرت باز نمی شناسد و دمنه فرصت یافته فتنه خواهد انگیخت که را یارای روشن در تدارک آن عاجز ماند و
شمشیر ها بران از تلافی آن قاصر آید شیر گفت تو امروز غائب مشو شاید که مهم دمنه فیصل یابد پس فرمان
عالی صادر شد که دیگر باره قضات فراهم آیند و در مجمعی عام پرسش کار دمنه را تازه سازند اکابر و اصاغر
بموجب فرموده جمع آمدند و معتمد قاضی همان فصل سابق مکرر ساخت و از حضار بر حال دمنه گواهی طلبید
هیچکس در حق او سخن نگفت و بخیر و شر نکته در میان نیامد مقدم قضات روبدمنه آورد و گفت اگرچه حاضران
ترا بخاموشی یاری میدهند اما دل همکنان بخیانت تو قرار گرفته است و بباطن بر هلاک تو متفق اند و ترا
با ایشان در میان این طائفه از زندگانی چه فائده تواند بود حالا بصلاح حال و مآل تو آن لائق ترکه بگناه اعتراف
نمائی و بتوبه و امانت خود را از عقوبت آخرت خلاصی دهی و ترا از مرگ یکبار و رنج بسیار راحت رسد یکی آنکه باز رهائی
دیگر آنکه باز رهی قطعه زیرکان گویند کاندر مرگ نوعی راحت است و ز بیان این سخن بر خلق مستی نهند
گفته اند آنکس که میرداند و بیرون نیست حال یا بدی باشد که خلق از جور او کمتر جهند یا کم آزاری نکو خلقی
که اهل روزگار مهر او در زند و او را در دل خود جا دهند گر نکو کار است ازین زندان محنت وار هد
و ربد اندیش است خلق از محنت او وارهند ای دمنه اگر بگناه اقرار کنی ترا دو فضیلت حاصل آید و دیگر
آن بر روی روزگار باقی ماند یکی اعتراف بخیانت خود و بر آرستگاری آخرت و اختیار کردن ملک بقا و دوم

۱ ظ کلیله خواهی یا ۲ ف ۳ ای دمنه اجتهاد خود بکن ۴ ای کلیله شان خواهند ۵ ای دلگذاشت کردن ۶ ای پشتی کردن ۷ ای اختیار کرده ایم ۸ اسناد قضی الاقتضات ۹ ای باختیار کردن سکوت حاضر خلاص قریب ۱۰ ای منصور ۱۱ بنهایت سعایت کند ۱۲ دیگر از ۱۳ از مقصود ۱۴ جمع و زبره ۱۵ ای خلوتی را مقصود ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

سراچه قدرت شمع ظفر افتی بی تند باد آفتی نیفروخته قطعه تا فلک معمار این معموره شد بیخار غم
یک گل شادی بباغ زندگانی کس نیافت گلستان عمر را در مرغزار روزگار نوبهاری خالی از باد خزانی
کس نیافت این شربتیست همه را چشیدنی و بارمحنتیست جمله را کشیدنی مرهم این زخم خرصبوری نیست
وعلاج این مرض جز شکیبائی ضروری نه فرد صبوری ضرورست کین درد دل را بغیر از صبور دوائی اندارد
دمنه بدین سخنان فی الجمله تسکینی یافت وگفت ای روزبه درین جزع حق بطرف نیست چه کلیله مرا دوستی
بود مشفق و برادر ناصح که در حوادث بد و پناه بردی و در مهمات برای و رویت و شفقت و نصیحت او استظهار
داشتمی دل او خزانه بود که هر نقد اسرار که در ودیعت نهادندی روزگار را بران وقوف نیفتادی و جاسوس
زمان از اطلاع بران نومید ماندی دریغ که آن یار مهربان سایه دولت از سر من گرفت و مرا در گوشه گاشانه
دنیا بی رفیق و همدم و مونس و محروم بگذاشت بیت باکه گویم راز خود چون محرم راز م نماند
چاره ساز چون کنم چون یار دمساز م نماند پس ازین مرا از زندگانی چه لذت خواهد بود و از سرمایه حیات
چه سود خواهد رسید و اگر نه آنستی که درین محل انواع خیالات بر خاطر ما خطور کردی خود در ابزاری ز بازشتی
و از رنج تنهائی و عنائی بیکسی بازرستمی چه درین ورطه که افتاده ام بی مدد یاری و معاونت غمگساری روی
خلاصی نیست بیت اینده م از کوی امید آواره می باید شدن چاره چون از دست بیچاره میباید شدن
روزبه گفت اگر کلیله از چمن حیات بخارستان فنا و فوات افتاد نهال محبت دیگر یاران بر شاخسار
اخلاص تازه و سرسبز است فرد غم مخور گر زین چمن شاخ گلی پژمرده شد روی نسرین تازه هست و جعد سنبل تابدار
دمنه گفت راست میگوئی بقای تو تدارک هر خللی و حیات تو تلافی هر زللی میتواند کرد و امروز تو
مرا همان دوست و برادری که کلیله بوده است دست بیار و مرا بدو آر قبول کرد روزبه
منشاط طلبی هر چه تمامتر پیش آمد و گفت مرا بدین عنایت رهین منت ساختی و لوای اعلای من بأوج
علیین برافراختی دل و فادار من از عهده شکر این عنایت چه سان بیرون آید و زبان ثناگستر من
شکر این نعمت چگونه گذارد پس دست یکدیگر گرفته عقد برادری بستند و چنانچه رسم عهد و پیمان باشد شرائط
مصاحبت و مخالطت مقرر نمودند دمنه گفت فلان جا از آن من و کلیله دفینه است اگر رنج برگیرد

در خیر امکان نبود و نشاید کہ بعقوبت آن ماخوذ گردم فرو مکن درین چنبر سر زنش خود را چنانچہ پرورشم میدہی رویم
پس من بقول تو از بند بلا رستم و تو بر مان جہل و تقلید خود ظاہر کردی و بکلمہ نامعلوم و نمایش بی اصل و دعوے
بیفروغ و قولی نامسموع در مجلس افاضل مدخلی نا موجہ نمودی بیت پیش بیر ہر دا ز طرح سخن رانی تو
دانست کہ تا کجاست نادانی تو چون دمنہ بدینگونہ جواب او جملہ حاضران مہر سکوت بر درج سخن نہادند و
بیش ازان کسی دم نیارست زد قاضی بفرمود تا بازاوران بردند و صورت ماجرا بتفصیل بر شیر عرض
نمودند اما چون دمنہ بزندان درآمد و دستی ازان کلیلہ کہ او را روزبہ گفتندی بر وے بگذشت دمنہ او را
طلبید و گفت از دے باز خبر کلیلہ ندارم و درین محلہا بپرسش او بس امید وارم فرود دوست آن باشد کہ گیرد دست دوست
در پریشان حالے و درماندگے تو از وچہ خبر داری و نا آمدن او را چہ عذر مے آرے روزبہ کہ نام
کلیلہ شنید آہی سوزناک از جگر گرم برکشید و قطرات اشک خونی از سحاب دیدہ ببارید و گفت
بیت دل بشد از دست دوست را چہ جویم نطق فرو بست حال خود بکہ گویم دمنہ از اضطراب او روزبہ
بیطاقت شد و گفت زود تر کیفیت حال باز نمائی روزبہ گفت ای دمنہ چگویم قطعہ جانہا بسوخت و ہجران ہمدمے
مجروح سینہ ایم و نداریم مرہمے چون شمع سوخت رشتہ جانم ز تاب دل در سوز سینہ نے تواند زون دمے
ای دمنہ آن یار گرامی زخت از سر منزل فنا بدار الملک بقا کشید و داغ فراق بر دلہاے ہمدمان
و مصاحبان نہاد بیت ای ہمنفسان آہ کہ بے یار بماندیم در دست غم ہجر گرفتار بماندیم دمنہ
کہ خبر وفات کلیلہ شنید بیہوش شد و بعد از زمان دراز بہوش آمد فریاد برکشید و بزاری زار بادیدہ اشکبار
میگفت قطعہ درد اکہ بیخ گلبن شادی بریدہ گشت واحسرتا کہ شاخ طرب بار ور نماند ای دل
فغان برار کہ آرام جان برفت وی دیدہ خون ببار کہ نور بصر نماند دمنہ چون زاری از حد گذرانید و
لباس شکیبائی بدست جزع چاک گردانید و ہر لحظہ روے بر خاک مالیدے و بنوعیکہ کس را طاقت استماع آن نبودے
بنالیدے روزبہ بنصیحت آغاز نہاد و گفت ای دمنہ تو خود دانے کہ طغرا نویس ازل نام بقاے جاودانے بر نامہ زندگانی
ہیچ آفریدہ رقم نفرمودہ و نقاش صور موجودات نقش حیات بر صفحات ممکنات جز بقلم کل شیء ہالک
الا وجہہ مثبت نمودہ خیاط کارخانہ قدم جامہ وجود ہیچ موجودے بیطراز عدم ندوختہ و فراش

طبیب فرموده ترتیب نمائی طبیب جاهل بشیر بتیخانه درآمد وحقه بدان صفت که حکیم گفته بود می طلبید
وچون بهمان دستور حقهای متعدد بودند در پیدا کردن دارو مذکور فرو ماند و بی آنکه تمیز کند یکی ازان حقها
برداشته بیرون آورد قضارا آن دارو که مهران خواندی نبود بلکه قدری زهر هلاهل که جهت مصلحت ملک
سپرده بودند دران حقه محفوظ بود آن حقه را بگشاد و آن زهر را با دیگر ادویه بیامیخت و شربتی ساخته بشتر داد
چشیدن همان بود و جان شیرین دادن همان ملک آن نحال مشاهده کرده از سوز فراق دختر شعله آه بفلک
اثیر رسانید و بفرمود تا بقیه شربت بدان طبیب نادان دادند تا او هم برجای سرد شد و مکافات آن عمل ناخوش
فی الحال بوی رسید بیت نیکو مثلی ست انیکه هر کش کرد بدباد گری نکرد هم باخود کرد و این مثل
بدان آوردم تا بدانند که هر عملی که از روی جهالت کنند عاقبتی ناپسندیده دارد و هر کاری که بگمان
وشبهت سازند متضمن خطرهای کلی باشد یکی از حاضران گفت ای منه تو از ان جمله که جهت ضمیر تو برخواص
روشن ست و ناپاکی سیرت تو بر عوام ظاهر و کجی حال تو هم از شکل و هیئت تو درست گردد و قاضی پرسید که این سخن
از کجا میگوئی و برین قول چه حجت داری علامات آنرا تقریر باید کرد و دلائل سخن خود باز باید نمود گفت
علمای فراست شعار آورده اند که هر کشاده ابرو که چشم راست ادار چشم چپ خرد تر باشد و احتلاجی دائم بر وغالب بود
یعنی او بجانب چپ میل دارد و نظر او پیوسته بر روی زمین افتد و ذات نامبارک او مستجمع فساد و مکر و مجمع فجور
وغدر خواهد بود و این علامات در وموجود است دمنه گفت در احکام الهی امکان میل و مداهنت نیست
و در افعال آنحضرت گمان سهو و غفلت و خطا و زلت نه فرو غلط و سهو بر من و تو روا است برجهان آفرین غلط نرود
اگر این علامتها که یاد کردی دلیل حق و برهان صدق تو اند بود و بدان راست را از دروغ و خطا را
از صواب و حق را از باطل جدا میتوان کرد پس لسان از گواه و سوگند باز ایستند و قاضیان از مرافعه و محاکمه
بیاسودند و بعد ازین هیچکس را به نیکوئی ثنا گفتن نیکو نیاید و بر بدکاری مذمت کردن لائق نباشد زیرا که
هیچ مخلوق این علامتها که در حین آفرینش وجود او با او همراه ساخته اند از خود دفع نتواند کرد پس بدین حکم
که تو فرمودی جزای اهل خیر و پاداش ارباب شر از صفحات احکام شرع و عدل محو گشت اگر من اینکار که میگوئید
نعوذ بالله منها کرده باشم بواسطه آن بوده که این علامات مرا که ذکر کردی بران داشته است وچون دفع آن

چون قدم خضر جان افزا قطعہ گر خواستی بیک دو نفس آفت دوار زائل شدی ز گنبد دوار بی ثبات
بمن قدم چنانکہ بباغ اندر آمدے وادی زرنج رعشہ سفید اندر انجات چنانچہ عادت روزگار غدار است
کہ پیوستہ بہر مندان از سر خوان عنای او جز نوالہ محنت نیابند و بے ہنران از موائد فوائد او زلہ شرف و
حرمت مستوفی بردارند فرد ہست بمنے خرد ایام زان شکستہ دلم کجا روم بتجارت بدین کساد متاع،
کار این علامہ عصر و نادرہ دہر در تراجع افتاد و کوکب نور باصرہ او بکسوف ضعف مبتلا شد بتدریج نور چشم
جہان بین آن عزیز کہ دیدہ مردم دانا بدو روشن بودی و مردم بینا از مشاہدہ ریاض جمالش خوشتر از
تماشای باغ و گلشن کمتر میشد تا وقتیکہ از روشنائی روز اثری نماند بیچارہ در گوشہ کاشانہ متواری
نشست و آن جاہل عام فریب دعوی زیادہ از معنی آغاز نہاد فرد پری نفتہ رخ و دیو در کرشمہ و ناز
بسوخت عقل ز حیرت کہ این چہ بوالعجبی ست باندک فرصتی دران ولایت بطبیبی مسلم شد و ذکر معالجات
او بشہرت کاذبہ در افواہ و السنہ افتاد و ملک آن شہر دختری داشت کہ از مطلع حسن آفتابے چون او روئے
ننمودہ بود و عطر فروش صبا چون چین زلف مشکبارش نافہ نگشودہ بیت ماہرویے و مشکبوئے دلکشے
جانفزائے دلفریبی مہوشے آدرا بہزاد زادہ خود داده بود و عقد وزفاف بآئین خسروانہ و تزئین پادشاہانہ
وجود گرفتہ بیت ماہ را مہر مہیمان کردہ زہرہ با مشتری قران کردہ و از مقارنہ آن دو کوکب سعد
گوہری شاہوار در صدف رحم منعقد گشتہ قضارا در وقت وضع حمل عارضہ حادث شد و دختر شاہ را رنجے قوی
پدید آمدہ طبیب دانا را حضور طلبیدہ از کیفیت رنج آگاہی دادند حکیم حاذق بر کماہی حال وقوف یافتہ تشخیص
مرض کرد و گفت معالجہ این بیماری بدارویے میسر شود کہ آنرا مہران خوانند و انگی از آن دارو بگیرند و کوفتہ و بیختہ
باقدرے مشک خالص و دارچینی بیامیزند و با طبرزد شیرین ساختہ بہ بیمار دہند فی الحال رنج وی زائل
گردد گفتند ایحکیم آن دارو کجا باشد و از کہ جویند جواب داد کہ من در شربت خانہ ہمایون قدرے ازین دارو
دیدہ بودم در حقہ از سیم خام نہادہ و قفلے از زر خالص بر آن زدہ و حالا بواسطہ ضعف بصر از پیدا کردن آن
عاجزم در ہمان حال آن طبیب مدعی بیامد و گفت شناختن آن دارو کار من ست و ترکیب این ما خلاط نیکو دانم
ملک او را پیش خواند و فرمود کہ بشہر تنجانہ رود و آن دارو بیارد گفت ایدو یہ کہ بدان احتیاج ست بیرون آورده آن سہر بیت کہ

باید که از مقتضای عدل دور نباشد و از جادهٔ انصاف بجانب جور و اعتساف مائل و منحرف نگردد
هریک از شمار انچه معلوم ست بباید گفت که درضمن این گفتن سه فائدهٔ کلی مندرج است اول آنکه حق تعالی
یاری دادن و علم راستی و درستی افراختن هم در شریعت قدری تمام دارد و هم در آئین مروت و دین
فتوت حرمت مالا کلام و دم بناحق ظلم را در هم افگندن و اساس ستم را ویران ساختن و اهل خیانت را
گوشمال دادن موافق رضای خالق و ملائم طباع اکثر خلائق است سوم باز رستن از اصحاب مکر و فساد
و ایمن شدن از ارباب غدر و افساد و منفعتی است کامل و راحتی هم بر این اشامل چون سخن بآخر رسید
همه حاضران خاموش گشتند و از هیچ طرف جوابی ظاهر نشد چه ایشان را در کار دمنه یقینی حاصل نبوده نحو استند
بگمان مجرد چیزی گویند مباد اکه بقول ایشان یکی را نده شود و سخنی که نه از روی حقیقت گویند خونی ریخته گردد
و چون دمنه این حال مشاهده کرد دلش چون باغ ارم از نسیم بهار تازه و خرم گردید اما چون غمگینان
روی در هم کشیده گفت ای اکابر دین و دولت و ای مشاهیر ملک و ملت اگر مجرم بودمی بخاموشی شما
شادمی و من بیگناهم و هر که جرمی ندارد هیچ کس را بر او دستی نیست و اگر او بقدر دانش در مهم خود سعی کند
معذور ست و من سوگند بر شما میدهم که هر کس از قضیهٔ من چیزی معلوم دارد بر ای باز نماید و در انجانب انصاف
نگاهدارد که هر گفتاری را جزائی در عقب خواهد بود و هر که سخن او در ظاهر شدن حقی یا هلاک گشتن شخصی بمثابه حکمی
بود باید که بمثابهٔ ظن و تخمین بلکه از روی صدق و یقین شهادت باد رساند و هر که بگمان و شبهت مراد در معرض
تلف افگند بدو آن رسد که بدان طبیب بی علم و عمل رسید قضات پرسیدند که چگونه بوده است آن حکایت
دمنه گفت آورده اند که مردی بی سرمایه دانش و بی پیرایهٔ تجربه دعوی طبیبی می کرد نه علمی و افر داشت و نه
بصیرتی کامل در شناختن داروها بدان مثابه جاهل بود که جوز هندی را از دمنهٔ ترکی باز نشناختی و در تشخیص
امراض بدانمرتبه بی مایه بود که میان رمد و نقرس امتیاز نکردی و در شناختن تراکیب از طبایع و مقادیر ادویه
غافل بود و در نوشتن نسخها از کیفیت و کمیت غذا و شربت فارغ فرد بد علاجی که هر که چهرهٔ او
دید دیگر ندید روی حیات و در آن شهر که این شخص دکان جهالت گشاده بود و صلای مردم کشی در داده
طبیبی دیگر بود بکمال هنر مذکور و بمین معالجت و مبارکی دم و قدم مشهور دمی چون دم عیسی دلگشا و قدمی

میدانی که من بر عذاب صبر نمیتوانم کرد و در شکنجهٔ الم و عقوبت نمیتوانم کشید و انچه من میدانم پوشیده نمیتوانم داشت و برای خویش آمد کسی در دروغ و غیر واقع نمیتوانم گفت پیش از انکه ازمن پرسند انچه واقع باشد باز نمائم صلاح تو آنست که بگناه اعتراف نمائی و بدانچه از تو صادر شده اقرار کنی و خود را از تعب آخرت توبه و انابت باز رهانی چه یقین میدانی که درین قضیه سرانجام تو هلاکت ست بار عقوبت این دنیا بازکال و وبال عقبی جمع نشود و اگر در دار فنا مشقت عذاب یکشبی باری در دار الملک بقا شورا به عقاب نخشی دمنه گفت در تمکینی تا ملی کنم و انچه بخاطر رسد بمشاورت تو رسانم کلیله رنجور و پر غم باز گشت و انواع بلا و آفت بر دل خویشتن خویش کرده پشت بر بستر ملالت نهاد و شب همه شب بر خود بپیچید و چون صبح بر آمد و مشش فرو شد ع رفت و چندین آرزو با خاک برد آمادر آنوقت که میان دمنه و کلیله این سخنان می گذشت دزدی که هم دران زندان محبوس بود نزدیک ایشان خفته بسخن گفتن ایشان بیدار شد و مقالات ایشان تمام شنوده یاد گرفت و نگاهداشت تا وقت فرصت بکار آید ع هر سخن وقتی و هر نکته مکانی دارد دیگر روز که شیر زرین چنگ آفتاب در بیشهٔ مینا رنگ آسمان انجم بالا آمد و دمنه تیره روی سیاه نامهٔ شب در گوشهٔ زندان خفا متواری گشت بیت ز عدل روز عالم گشت روشن شب ظلمت فرا در چشید دامن باز مجلس مظالم ساخته و پرداخته شد مادر شیر حدیث دمنه تازه گردانیده گفت زنده گذاشتن ستمگاران برابر کشتن پرهیزگاران است نیکوئی باید نفسان مثابه بدی با نیکویان فرو نکوئی باید ان کردن چنان ست که بدکردن بجائی نیکمردان و هر که با وجود قدرت فاجری را زنده گذارد یا ظالمی را مددگاری نماید در فسق و ظلم ایشان شریک بود و وعید من اعان ظالما سلطه الله علیه در رسد بیت بدمکن و یار بدان هم مشو و زبدکس خوشدل و خرم مشو شیر قضات را التزام کرد که در گزاردن کار دمنه تعجیل نمایند و از خیانت و دیانت او هر روز انچه گفته بعرض رسانند پس قضات و اشراف و معارف و اعیان و خواص و عوام در مجمعی خاص و محفلی عام حاضر شدند وکیل قاضی روی بحضار مجلس کرد و گفت ملک در باز جستن کار دمنه تفحص حالی که بدو حواله میکند مبالغه تمام دارد و فرمود که تا چهرهٔ مهم او از غبار شبهت خالی نشود و بهیچ مهم دیگر نپردازند و حکمی که در حق وی رود

پشیمانی و پریشانی جز شماتت اعدا و ملالت احبا فائده ندارد ع پشیمانی چه سود آخر چو در اول خطا کردی
دمنه گفت ای برادر بی خصم بودن صفت مردم دون همت ست و ایمن گذاشتن و در خرمی
زیستن حالت هر سفله و بیخرد است هر کجا علو همتی بود او را از رنجهای صعب و خطرهای کلی چاره نباشد فرد
کی بجوگان هوس برون تواند گوی مراد پا درین میدان نهی اول ز سر باید گذشت کلیله گفت
دولت فانی و جاه بی اعتبار بدنیمه رنج و محنت نیرزد بیت از سرابستان دولت میوه شادی مجوی،
زانکه کمتر میوه زین باغ انقلاب عالم ست با کسی که پرتو التفات بر مال و جاه دنیا نمی افگند تا در چاه رنج
و تعب نمی افتادی و نهال حقد و حسد نمی کاشتی تا امروز میوه بلیت و نکبت نمی چیدی دمنه گفت میدانم که
تخم این بلا من پراگنده ام و هر که چیزی بکارد هر آئینه همان بدرود فرد زنیکی نیکی بینی و ز بدی بدی
ز جو جو روید و گندم ز گندم و من ز هر گیاه کاشته ام گلنگبین توقع نتوانم کرد و این زمان که کار از دست
رفته و دست از کار باز مانده نه بسر انگشت تدبیر گره تقدیر می کشاید و نه در آئینه اندیشه چهره صواب می نماید
بخطای خود و ناوقوف بعیب خود بنیاگشته ام و دانسته که گوهر شاهوار دولت بمخاطره گرداب محبت نمی ارزد فرد
پس آسان نمود اول غم دریا بسود غلط گفتم که این طوفان بصد گوهر نمی ارزد کلیله گفت حالا تدبیر
خلاص خود بر چه وجه کرده و راه نجات خود از کدام محز خیال بسته دمنه گفت فرد از تنگنای عشق تو جستن ز خلاص
مشکل توان که رخنه تدبیر بسته اند چنان می نماید که کشتی حیات درین گرداب مهلک غرق خواهد شد
و آفتاب بقا بمغرب فنا و فوات غروب خواهد نمود و من بهیچ وجه تن بزبونی نخواهم داد و چندانچه حیله و فریب
بکار توان برد در خلاص خود دریغ نخواهم داشت آثار رنج من بسبب آن زیاده شده است که مبادا تو بمن مشفق
شوی و بحکم مصاحبت که میان ما بسبب اتحاد پیوسته است در ورطه هلاک افتی و اگر عیاذا بالله ترا تکلیف
نمایند تا آنچه از اسرار من میدانی باز گوی آنزمان مشقت من از دو گونه روی مینماید یکی رنج نفس تو و مخالفت آنکه
از جهت من بر جمعیت افتاده باشی دوم آنکه مرا امید خلاصی باقی نماند بحیث آنکه صدق قول تو بر همگنان
روشن ست و باز گرفتن گواهی راست از مثل تو که بنای کار خود بر استی و درستی نهاده محال خواهد بود و بین تقدیر
دیدار من و تو بقیامت می افتد و ملاقات جز در عرصه محشر دست نمی دهد کلیله جواب داد که آنچه گفتی شنودم و تو

چون کنم چون نباشی در کنارم شاد مانی چون کنم گفته با هجر من در ساز و بی من بگذران
با دشاهی کرده باشم پاسبانی چون کنم دمنه نیز بگریه در آمد و گفت بیت مرا دوری دوستان عزیز
جگر خسته دارد دل آزرده نیز و مرا اینهمه محنت و مشقت و بلا از زندان و بند گران چندان نیست که با فراق تو
دارم باید ساخت و با تشنیع هجران میباید گداخت قطعه شب نیست که مفارقت شمع عارضت برآتش غم دل بریان کباب نیست
یکدم نمیرود که ز هجران جان گداز از خون دیده چهره زردم خضاب نیست کلیله گفت ای دمنه
چون کار بدین درجه رسید و مهم بدینجا انجامید اگر با تو درین سخن درشتی کنم باکی نباشد و من
از بدایت حال اینهمه دیدم و در پند دادن مبالغت کردم بدان التفات نمودی و رای ضعیف
و تدبیر ناصائب خود مستظهر بودی با آخر همان شد که اول گفته بودم فرو گفتم ایدل مرو آنجا که گرفتار شوی
عاقبت رفتی و هم گفت منت پیش آمد و اگر در مبادی احوال در موعظت تو تقصیر کردمی و در تنبیه تو
غفلت ورزیدمی امروز با تو درین خیانت شریک بودمی و درین نوع سخنان گفتن نتوانستمی ای غافل
نه با تو گفته بودم که اشارت علما در آنچه گفته اند که ساعی پیش از اجل بمیرد چه چیز است مراد ازین انقطاع
زندگانی و فوت شدن لذت حیات نیست بلکه رنجی پیش آید که حیات را منغص گرداند و هر لحظه مرگ را
بار زو طلبد چنین که ترا پیش آمده هر آینه مرگ ازین زندگانی خوشتر است بیت چنین که هست دولت را غصه فرسودن
هزار بار به از بودنست نابودن دمنه گفت ای برادر همیشه آنچه حق بود میگفتی و شرط نصیحت بجای
می آوردی و لیکن بشره نفس و حرص مال و تمنای جاه رای مرا ضعیف گردانید و نصایح ترا در دل من
بی قدر کرد و با آنکه میدانستم که ضرر اینکار بغایت و خطر آن بعید و نهایت است بسعی تمام شروع
مینمودم چنانچه بیماری که آرزوی خوردنی بر و غلبه کند اگرچه مضرت آن را میشناسد بدان التفات
ننماید و بر وفق آرزوی خود عمل کند و چنین کس را که از متابعت هوای نفس نتواند گذشت هر چه
پیش آید از بلا و عنا باید کشید و اگر شکایت کند هم از خود شکایت باید کرد فرو من ناله زیگانه ندارم که دلم را
هر غم که رسیده است هم از خویش رسیده است کلیله گفت که مرد عاقل آنست که در فاتحه هر کار نظر بخاتمه
آن اندازد و پیش از نشاندن نهال ثمره آنرا ملاحظه کند تا از کرده پشیمان و از گفته پریشان نگردد چه آن

سر از تن برداشته از رنج حسد خلاصی دادند و آن شخص سیومین را قطران مالیده در آفتاب افگندند
ما بعد از مدتی بزاری زار هلاک گردید و شامت حسد آن هر سه تن را بجزاء سزا رسانید و کاملان گفته اند

رباعی آن درد که درمان نپذیرد حسد است آئین حسد قاعدهٔ دیو و دد است گو بند حسود خصم مردم باشد
گر زانکه نکو در نگرے خصم خود است هیچ رنجے از حسد عظیم تر نیست چه مرد حسود پیوسته
از شادی مردم غمناک باشد و از راحت دیگران در محنت بیت درین غصه جان میکند مرد حسود کے
که بهر چه دارد وجود آن یکے و این مثل برای آنست تا معلوم گردد که حسد بد بنجا میرسد که کسے
به نسبت خود نیکوئی نمیخواهد و ازینجا معلوم توان کرد که به نسبت دیگرے در چه مقام خواهد بود و گمان
می برم که قصهٔ دمنه انگیز حسود ان باشد مادر شیر گفت من از مقربان این درگاه شیوهٔ حسد فهم نکرده ام
و هیچ کدام گمان این صفت نکوهیده نبرده و غالب آنست که اتفاق همه بر قتل او جهت نصیحت
ملک باشد و اگر نه دفع او بدین مقدمات محتاج نیست شیر گفت که درین قضیه شبهه دارم و بجهت
رفع آن در کار دمنه شتاب نخواهم نمود مبادا که برائے منفعت دیگران مضرت خود طلبیده باشم
و برائے خوشنودی خلائق قهر خالق حاصل کرده تا در کار او تفحص تمام ننمائم خود را در کشتن او معذور
نخواهم داشت چه در کار شتر به که تعجیل کردم آنهمه پشیمانی میباید خورد صواب آنست که بمجرد گمان
اهل هنر و ارباب کفایت را ضایع نگردانم و تا جمال یقین از پس پردهٔ گمان روے ننماید هیچ حکمے
بامضا نرسانم و از مضمون این سخن که نتیجهٔ طبع شریف و زادهٔ ذهن صافی یکی از ناکابرست در نگذرم

مثنوی چو چشم افتدت بر گناه کسے تامل کن اندر عقوبت بسے که سهلست بستن بدل ریختن
شکسته نشاید دگر باره بست به تندی سبکدست بودن بتیغ بدندان گزیدن پشیمان شدن

سخن میان شیر و دمنه شیرا تمام رسید و هر یک باز امگاه خود رفتند اما چون دمنه را بزندان برده بند گران
بر پاے و گردنش نهادند کلیله را سوز برادری و شفقت صحبت برآنداشت که بدیدن او رود و فی الحال
که بزندان در آید چشمش بر دمنه افتاد باران سرشک از سحاب دیده بار بدن گرفت و گفت اے برادر ترا
درین بلا و محنت چگونه توانم دید و مرا بعد ازین از زندگانی چه لذت باشد مثنوی بی تو اے آرام جانم زندگانی

هست دریائی که پایانیش نیست بهر آن دون همتان افتاده اند اندران دردی که درمانیش نیست
روزی دیگر بامداد ملک آن نواحی بشکار بیرون آمده بود با جمعی از خواص بدان مقام رسید و آن سه تن
را در میان صحرا نشسته دید از کیفیت حال استفسار نمود صورت واقعه بر راستی بعرض رسانیدند که ما سه
تن بصفت حسد آراسته ایم و بدین سبب از موطن و مسکن جدا افتاده سرگردان میگردیم اینجا نیز بحکم
پیش آمده و کار باضطراب و اضطرار انجامیده حاکمی میخواستیم که در قسمت این زر میان ما حکم فرماید
شد بحمد الله میسر آنچه می جستیم ما پادشاه فرمود که شما هر یک صفت حسد خود را بیان کنید تا بنگرم
که استحقاق هر یک بچه مرتبه و قسمت و فراخور آن زر بر شما قسمت کنم یکی گفت حسد من بمرتبه ایست که
هرگز نخواهم که در حق کسی احسانی نمایم و شفقتی ورزم تا آنکس خوشوقت و مرفه گردد دیگری گفت تو مردی
نیکو بوده و از حسد بهره نداشته حسد من بمثابه ایست که نمیتوانم دید که کسی با کسی دیگر احسانی کند و
بمال خود یکی را بنوازد شخص سوم گفت که شما هر دو از نیکو کار نصیبی نداشته اید دعوی شما بمعنی بوده من بار
چنانم که هرگز نخواهم که کسی درباره من مرحمتی بتقدیم رساند یا با من نکوئی کند تا بدیگری چه رسد ملک
انگشت تحیر بدندان تفکر گرفت و از مقالات آن تباهکاران که رقم شقاوت بر ناصیه ایشان کشیده بودند و آثار
بر الواح صفات ایشان لایح بود متعجب شده گفت هم بسخن شما این زر بر شما حرام است و هر یک را عقوبتی
فراخور گناه لازم آید آنکه خود نمیخواهد که در حق دیگر احسان کند پاداش او همان که از دولت مکافات
بی بهره ماند و در هر دو جهان زیان زده محروم باشد و آنکه تحمل احسان دیگری باو نگذارد اولی آنکه
او را از دو از قید وجود خلاص کنند دیگر این محنت از روی جهان وی بردارند و آن دیگری که بر خود حسد
میبرد و در حق خود نیکوئی نمیخواهد مستحق آنست که بانواع عذاب و نکال معذب گردد و مدتهای مدید در چنگال
عتاب و عقاب گرفتار بوده طعمه عذاب بچشد تا وقتیکه مرغ روحش بدام قل یتوفاکم ملک الموت
گرفتار گردد پس بفرمود تا شخص نخستین را سر و پا برهنه بی زاد و توشه در ان صحرا رها کردند و هر چه داشت
از وی باز ستاندند و گفت قطعه آنکه نیکوئی نخواهد با کسی نیکوئی با وی نباید خواستن +
هر نهالی که ندارد میوه از تبر باید ش پیراستن و آن حسود دومی را امر کرد تا بتیغ بیدریغ

ملک و جمیع لشکریان را راحت عظیم ست اولی تر آنکه زود تر دل از کار او فارغ گرداند و او را فرصت
سخن و مهلت جواب ندهد ع تعجیل نکو نیست مگر در عمل خیر شیر گفت کار نزدیکان ملوک حسد و منازعت
و پیشهٔ ارکان دولت بدسگالی و مناقشت روز و شب در پی یکدیگر باشند و عیب یکدیگر تحقیق نمایند
و هر که هنر بیشتر دارد در حق او زیادت قصد کنند و اهل هنر را حسود و بدخواه بیشتر بود و هرگز بر بی هنری حسد
نبرند و دشمنه بانواع هنر آراسته است و نزد من قبولی تمام دارد ممکن که حسودان اتفاق نموده خواهند که
بغدر او را دفع کنند مادر شیر گفت حسد بد نیمرتبه که کسی را در معرض تلف اندازد چگونه تواند بود شیر گفت
حسد آتشی ست که چون برافروزد تر و خشک بسوزد و غایت حسد اقتضای آن میکند که کسی به نسبت
خود نیز نیکی نتواند دید چنانچه در قصهٔ آن سه حسود واقع ست مادر شیر پرسید که چگونه بوده است آن
حکایت شیر گفت آورده اند که سه کس با یکدیگر همراه شدند و بر رفاقت همدستان شده روی براه
آوردند آنکه از همه بزرگتر بود بآن دو رفیق دیگر گفت که شما چرا از شهر و منزل خود بیرون آمدید و موجب
جلا چیست که مشقت مسافرت را بر راحت مجاورت اختیار نموده اید یکی از ایشان گفت بواسطهٔ آنکه
دران موضع که من بودم صورتها واقع میشد که نمیتوانستم دید و حسد بر من غلبه میکرد و پیوسته در آتش رشک
میسوختم با خود خیال بستم که دو سه روزه ترک وطن گیرم شاید که نادیدنیها دیده نشود رفیق دیگر گفت که مرا نیز
همین درد دامنگیر شده جلای وطن اختیار کرده ام مهتر رفقا گفت که شما هر دو همدرد من اید و من نیز ازین غصه
روی بصحرا نهاده ام فرد سخن درست بگویم نمیتوانم دید که میخورند حریفان و من نظاره کنم چون معلوم شد
که هر سه تن حسودند بحکم جنسیت با یکدیگر خوش برآمده مسیر فتند روزی در میان راه بدره زر افتاده بود هر سه تن
باتفاق آنجا فرود آمدند و گفتند بیائید تا این زر ها را قسمت کنیم و هم از اینجا بوطنهای خود معاودت نموده
دو سه روزی بفراغت گذرانیم هر یک را عرق حسد در حرکت آمده راضی نبودند بدان که آن دیگر را بهره رسد
متحیر فرو ماندند همت آنکه از سر آن زر بگذرند و در میان راه افتاده بگذرانند و نه قوت آنکه بر یکدیگر
تمایند یک شبانه روز در میان بیابان تشنه و گرسنه گذرانیدند و خواب و خور بر خود حرام
کرده منازعت می نمودند و هم ایشان فیصل نیافت قطعه کار دنیا را که سامانیش نیست

من این سخن از بیم عقوبت دهر اس ملک نمی گویم اگرچه مرگ ابی نامرغوب و آسایشی ناخواهانست هر آینه
خواهد بود و بسیار پای آوران از دست او سر گردان شده دانسته اند که از دائره فنا و فوت هیچکس را خروج
ممکن نیست هر که قدم در عالم وجود نهاد هر آینه شربت اجلش باید نوشید و لباس هلاکش باید پوشید قطعه
گردون در آفتاب سلامت کرا نشاند کاخر چو صبح اولش اندر قبا نکرد خیاط روزگار بر بالای هیچکس
پیراهنی ندوخت که آخر قبا نکرد و اگر مرا هزار جان بودی و دانستمی که در سپری شدن آنها ملک را
فائده هست بیکساعت ترک نکردمی و سعادت دو جهانی را در ان شناختمی هیهات جان شیرین گر قبول خون تلخ جانانه بود
کی بجانی باز ماند هر کرا جانی بود اما ملک را در عاقبت انکار نظر فرمودن از فرائض است چه ملک را
بی تیغ نگاه نتوان داشت و خدمتگاران کافی را بخیال باطل قصد نتوان کرد مصرع
تنها مانی چو یار بسیار کشی و بهمه وقت بنده که از عهده کفایت مهمات بیرون آید نتوان یافت چاکر یکه
محل اعتماد و لائق تربیت باشد بدست نتوان آورد و فردا سالها باید که تا یک سنگ اصلی ز آفتاب
لعل گردد و در بدخشان یا عقیق اندر یمن مادر شیر چون دید که سخن دمنه بسمع رضا شرف استماع می یابد
اندیشه بر دستولی شد که ناگاه شیر این قلبهای زراندود و وزرقهای راست مانند و دروغهای دلپذیر او
باور دارد و گرم سخنی و چرب زبانی او شیر را از تحقیق این قصه غافل سازد روی بشیر آورد و گفت خاموشی
تو بدان میماند که سخن دمنه راست ست و از ان دیگران در دروغ و من ندانستم که تو باین فهم
و ذکا و فهم و خرد از سخنان راست متاثر نشوی و بهذیانات فریبنده از جای بروی فرد
نوای بلبلت آخر کجا پسند افتد چو گوش هوش بمرغان هرزه گو داری تو نخجیر را جاست در دی
بمنزل خود نهاد شیر فرمود تا دمنه را بسته بزندان بداشتند تا قضیات تفحص کار او نموده انچه حق باشد
ظاهر گردانند مجلس مظلم بر شکست و مادر شیر بخلوت پیش شیر آمد و گفت ای فرزند من همیشه
بوالعجبی دمنه شنود می اکنون مرا محقق گشت که اعجوبه زمان و نادره دوران ست آخر این همه
دروغ گرم چگونه توان گفت و عذرهای نغز و حرفهای شیرین بر چه وجه ترتیب توان داد چنین مخلصهای
باریک میجوید اگر ملک او را امجال سخن دهد بیک کلمه خود را ازین ورطه بیرون افگند و حال آنکه در کشتن او

چو شمع از سوز دل هر شب بگوی یار میگریم گهی می سوزم از درد و گهه از غم زار میگریم زن بازرگان
نیز جوان را دیده دل از دست داده بود و دفتر شکیبائی و تحمل بر طاق نسیان نهاده فرو
دل رفت و سینه تهی شد ز جان کنون ای صبر باز گرد که اینجا نه جای تست جاذبه کشش از جانبین
در کار آمد بواسطه دلالهٔ با یکدیگر ملاقات نمودند و راه آمد و شد میان ایشان از غبار اغیار صافی شد روزی
زن او را گفت تو بهر وقت که تشریف حضور ارزانی میداری و زاویه ما را بجمال خویش آراسته میگردانی و
نورانی میسازی مرا شک ترا توقفی می افتد تا آوازی دهی و سنگی اندازی اگر از صنعت نقاشی که دران باب مسلم
زمان و سرآمد دورانی فکری فرموده نقشبندی نمائی و چیزی سازی که میان من و تو نشانه باشد از حکمت دور نیست
و بصلاح نزدیکتر مینماید جوان نقاش گفت چادری دورنگ باید ساخت که سفیدی در وی مثال ستاره درآب تابان
باشد و سیاهی بر وی مانند موی زنگیان بر بناگوش ترکان درخشان چون تو آن علامت مشاهده کنی زود
بیرون خرام ایشان بایکدیگر این مواضعه گفتند علامی ازان نقاش در پس دیوار ایستاده شنید بیت
لب نکشائی اگرت نوشهاست گر پس دیوار بسی گوشهاست چندروز برآمد و چادر تمام گشت و دو حدهٔ آمد
و شد بوفا انجامید روزی نقاش بجهتی رفته بود و تا بیگاهی بازنگشت غلام آن چادر را بهانه آنکه طرح رنگ آمیزی آن
معلوم میکنم از دختر نقاش عاریت خواست و پوشیده بخانه معشوقه درآمد زن بی تامل از غایت شغف که بملاقات
محبوب داشت میان یار و اغیار فرق نکرد و بیگانه را از آشنا باز نشناخت بیت درد اوتن بصحبت و عیش زد قدم
دیدار شد میسر و بوس و کنار هم غلام بدان لباس مراد خود حاصل کرد و پس از فراغت چادر را باز داد و قضارا در همان
وقت نقاش برسید و از آمدن وی دیدار معشوق لباس صبر چاک زده چادر بر کتف انداخت و روی بخانه بازرگان
نهاد و زن پیش باز دوید و تملق بسیار نمود و گفت ای دوست خیر هست که همین ساعت بازگشته جوان
دانست که قضیه چیست آمدن را بهانه کرده فی الحال معاودت نموده ببر سر کار اطلاع یافته غلام و دختر را
ادبی بلیغ کرد و چادر را سوخته ترک صحبت محبوبه گرفت و اگر آن زن در کار شتاب نکردی بلبوث ملاقات
غلام آلوده نگشتی و از ملاقات یار عزیز و معاشرت دوست جانی محروم نگشتی بیت چون نهال شتاب بنشانی
بر دهد میوهٔ پشیمانی و این مثل بدان آوردم تا ملک معلوم فرماید که در کار من شتاب نمیباید کرد و حقیقت آنست که

در خیال و بیان مواعظ و نکات و امثال دمنه گفت آری جای موعظت ست اگر در محل قبول نشیند
و هنگام مثل ست اگر بسمع خرد استماع افتد مادر شیر گفت ای خدا را هنوز امیدواری که بشعبده و مکر خلاصی
یابی دمنه گفت اگر کسی نیکی را بیدی مقابله کند خیر را البشر پاداش روا دارد و من بار وعده خدمت
بپایان رسانیده ام و تعهد نصیحت وفا کرده ملک نیکو داند که هیچ خائن پیش او بر سخن گفتن و لبری
نتواند کرد و اگر در حق من ستمی روا دارد مضرت آن هم بدو باز گردد و اگر در کار من تعجیل نماید و از فواید
تامل و میامن ثبات و تانی غافل گردد و بعاقبت پشیمان شود که گفته اند بیت هر که در کارها شتاب کند
خانه عقل خود خراب کند و آنکس که بشتاب کاری از فضیلت شکیبائی محروم ماند بدو آن رسد که
بدان زن رسید که در مهم خود شتاب روی نموده میان دوست و غلام فرق نتوانست کرد شیر متوجه سخن دمنه
بود چون این نکته شنید پرسید که چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت آورده اند که در شهر
بازرگانی بود با مال و متاع بسیار و خدم و حشم فراوان زنی داشت ماه رویی مشکین موی که نه چشم چرخ چنان
آفتابی دیده بود و نه بدست دهر چنان نگاری رسیده رخسارش چون روز وصال تابان و در خشان و زلفش
چون شب فراق سیاه بی پایان متنوی جمالی چو در نیمروز آفتاب کرشمه کنان نرگس نیم خواب
رخی چون گل و آب گل ریخته میان لاغر و سینه انگیخته بشیرینی از گل شکر نوشته
بنرمی ز گل نازک آغوشته و در همسایگی بازرگان نقاشی بود در چربدستی انگشتنمای جهان شده و در نقشبندی
ولید بن اهبل زمان گشته از خامه چهره گشای او جان صور تگران چین در وادی غیرت حیران و از طبع
رنگ آمیزش دل نقش پردازان خطا بیابان حیرت سرگردان متنوی بچابک دستی آن فرزانه استاد
کشیدی نقشها بر آب چون باد چو زلف و روی خوبان دل فروز به بستی نقش شب بر تخته روز
چو او بر لوح صورت کلک را ند چو صورت عقل بر جا خشک ماند القصه میان او و زن بازرگان معاشقتی افتاد
و نقاش را بآن نقش زیبا محبتی بهمجا پدید آمد و سلطان عشق بر مملکت دل که دار الملک آشنائی ست استیلا یافت
و سپاه شوق بر بقعت اقلیم وجود او تاختن آورد و ع سلطان عشق ملک دل و دین فرو گرفت چشم جوان عاشق
چون دل زاهدان صفت بیداری پذیرفت و دیده خویش چون ابر نیسانی اشک بارید دمن آغاز کرد بیت

من بواسطهٔ بیگناهی در مبالغه و خلوا اهتمام بیشتر دارم که چه میدانم که بدین تفحص مزید اخلاص من ظاهر
گردد و اگر من را در نیکار جرمی داشتی در گاه ملک را ملازم نگرفتمی و پای شکسته منتظر بلا نشستمی بلکه مضمون
فسیروا فی الارض برخوانده با تسلیمی دیگر رفتمی ع که میدان زمین جائی وسیع است تا در شیر گفت
ای دمنه مبالغه تو در تفحص خالی از دغدغهٔ ضمیر نمی نماید تو بزرگی می خواهی که خود را بیگناه بیرون آری
و بی آنکه مهم تو پرسش یابد ازین مضیق خلاصی جستن فکر محال و سودای باطل است دمنه گفت مرا دشمن بسیار است
و صاحب غرض بنسبت من بشمار چشم آن میدارم که کار مرا بامینی حواله کنند که از غرض و شبهت مبرا باشد
و آنچه از گفت و شنود و وقوع یابد براستی بسماع جلال رساند ملک آزاده را جهان آرای خود که آئینهٔ فتح و ظفر
عرض نماید تا من بجرد شبهتی کشته نگردم و روز جزا عقابی بران خون ناحق مترتب نشود ف
من از کشتن نمیترسم لیکن مبادا خون تراد من بگیرد شیر گفت من هرگز از جادهٔ اعتدال انحراف
نورزیده ام و ممکن نیست که جز در منهج عدالت قدم زنم و اگر این خیانت از تو صادر شده باشد بجز اینکه سزای تو
باشد خواهی رسید ع در فرع هر آنچه کاری درو دمنه گفت من بچه سبب ازین خیانت اندیشم و بچه وسیله
طمع کارهای بزرگ و هوس منصبهای عالی بر خاطر گذرانم و من عدل ملک را دانسته ام و آثار انصاف او را
مشاهده کرده یقین که مرا از عدل عالم آرای محروم نخواهد گردانید و امید مرا از میامن دادگستری منقطع نخواهد ساخت
بیت ترا ایزد از بهر عدل آفرید ستم ناید از شاه عادل پدید یکی از حاضران گفت که آنچه دمنه میگوید
نه بر وجه تعظیم ملک است اما میخواهد که بدین کلمات بلا را از خود دفع گرداند دمنه جواب داد که کیست بر من از من مشفق تر
مخلص من از من مهربان تر دهر که خود را در مقام حاجت فرو گذارد و در نگاهداشت خود اهتمام ننماید
دیگر از ابوی چه امید بماند بیت زان پس که تو کار خویش نتوانی ساخت کار دگرے چگونه خواهی پرداخت
سخن تو دلیل ست بر قصور فهم و درایت و فتور جهل و غوایت و تا گمان نبرے که اینصورت بر رائے ملک پوشیده ماند
بلکه بعد از تامل وافی تمیز ملوکانه نصیحت تو از نصیحت باز خواهد شناخت تا که ضمیر انور ش کارهای عمر برا بشی تدبیر
کند و لشکرهای گران را بفکرے مقهور سازد فر و فکر و رای تدبیر عالم گیر او در یک نفس کارها ساز د که
نتوان ساخت در عمرے چنان سیاه گوش گفت از سوابق مکر و غدر تو چندان عجب نمیدارم که از زبان آوری تو

ع ای انتقد ب م
ع ای از نزدیک میگیرند
ع ای از آزمایش بیم دارند
ع ای اندیشه
ع ای خون من
ع ای نشوند
ع ای از خون بیگناه
ع ای از دست
ع ای از میامن
ع ای قطع نظر
ع ای بر حسب
ع ای قصاص
ع ای حفاظت
ع ای ترک
ع ای مقهور و عاجز

هیچ چیز از اسباب منازعت و مخاصمت قائم نبوده و عداوت قدیمی خود چگونه خیال توان بست و او را
نیز با آنکه مجال قصد و فرصت بدکرداری و قوت دفع من بود با من جز طریق شفقت و مرحمت مرعی
نمیداشت و من نیز در نظر ملک خوار و بیمقدار نبودم که از روی حسد و حقد بدفع او مشغول شدمی لیکن
ملک را نصیحتی کردم و سخنی که شنیده بودم و آثار آن مشاهده نموده بغیر ضمانه بسمع ملک رسانیدم و بر من
واجب بود حق نعمت ملک شناختن و صورت غدر و قصد گاو بر استی باز نمودن و آنچه من گفتم ملک نیز
خود تحقیق فرموده مصداق سخن و برهان دعوی من ملاحظه کرده و بر مقتضای رای خود مهمی بامضا رسانید
و بسیار کس که با شتربه زبان یکی داشتند و در خیانت و عداوت شریک بودند حالا از من که حقگوئی را
شعار خود ساخته ام ترسان شده اند و الحق مر سخن راست و درست فرو باید که راست گفتم فی الحال خصم من شد
خاموشی از همه به چون نمی توان گفت و هر آئینه اهل نفاق در خون من سعی خواهند کرد و من گمان
نبردم که مکافات نصیحت و نتیجه خدمت من این خواهد بود که بقای من ملک را متفکر در بخور دارد
چون دمنه سخن بدینجا رسانید و روز بسیگاه شده بود شیر گفت او را بمقتضیات باید سپرد تا در کار او تفحص کنند
چه در احکام سیاست و شرائط انصاف و معدلت بی ایضاح بینت و الزام حجت ع نشاید که حکمی بامضا رسد
دمنه گفت کدام حاکم را ستکار تر از عقل شهریار است و کدام قاضی منصف تر از جمال عدل پادشاه کامگار
و بحمد الله که ضمیر منیر سلطانی آئینه ایست باصفا بلکه جامی ست جهان نما و صورت نما حال هر یک از
ملازمان دران روشن و هویدا فرد تکرار کرده دفتر اسرار کن فکان رای تو از در آی و رقهای روزگار
و یقین میدانم که در کشف نقاب شبهت و رفع حجاب شک و منطنت هیچ چیز برابر فراست ملک و بصیرت او نیست
و هر آئینه چون مرات حکم از زنگار غرض و میل مصفاست و ناظم که اگر تفحص بسزا رود بهمه حال برادت ذمت من
ظاهر گردد و نفس صدق آمیز من چون تباشیر انوار صبح صادق بر عالمیان روشن شود ع راز کس مخفی نماند بافروغ
شیر گفت ای دمنه در تفتیش این مهم مبالغه بنهایت خواهد انجامید و تحقیق اینکار بر وجهیکه زیاده ازان تصور
نتوان کرد وقوع خواهد یافت قطعه سعی خواهم کرد اندر کار و کاو دین سخن تا بدآنجا که چون موازخمیر آرم
برون خود تو میدانی که من اسرار پنهان سپهر جملگی از پرتو نور ضمیر آرم برون دمنه گفت

از پای دار هلاک و از دست جلاد بیباک بنجات دیده ملازم رکاب شیخ روان شد و در اثنای راه
حضرت شیخ دست بر دوش درویش نهاده آهسته گفت ای برادر اعتراض بر درویشان مناسب
نیست چه اگر ملازمت سلطان نکنیم مثل شما مظلومان از دست ظالمان جائی نیابند درویش دانست که
آن اعتراض از روی جهل و نادانی بوده و هر چه از اهل کمال در وجود آید از نقصان خالی نخواهد بود
زیرا که ارادت شیخ کامل در ارادت حق فانی شده پس هیچ چیز از وصادر نشود که نه مراد حق باشد
و هیچ فعل او اگرچه ظاهرا خلاف عقل و طبع نماید خالی از مصلحتی نخواهد بود مثنوی

آن پسر را کش خضر ببرید حلق تا بیازماید بدعام خلق در درون بحر کشتی را شکست صد درستی در شکست خضر هست
چون شکسته بند آمد دست او پس رفو باشد تقین شکست او گر یکی را سر ببرد از بدن صد هزاران سر برآرد در زمن
کاملی گر خاک گیرد زر شود ناقصی ار زر برد خاکستر شود غرض از ایراد این مثل آن بود که بزرگان
دین ملازمت سلاطین اختیار کرده اند و از تردد درگاه ملوک عار ندانسته ع تو که باشی که در آئی بشمار ما بار
و منه گفت انچه فرموده که اکابر بخدمت ملوک تقرب جسته اند بلی آن بنا بر مصلحت کلی بوده و بالهام الهی
دران شروع نموده اند و مطلقا هیچ غرض دنیوی و نفسانی با آن آمیزش نداشته و هر که برین سیرت باشد هر چه
کند و گوید کس را از و اعتراض نیست ولیکن امثال ما کسان بدان پایه کجا رسند و تمنای آن در حجره استحقاق
نمایند و دیگر انچه گفتی با دشاه سایه الهیست آن نیز مسلم میدارم اما این صفت پادشاهیست که کارهای او براه حق
نزدیک باشد و از طریق باطل دور نه کسی را بغرض تربیت کند و نه بجهل عقوبت فرماید و پسندیده ترین اخلاق
ملوک آنست که ملازمان ستوده خصال را عزیز دارد و خدمتگاران بیوفا و غدار را ذلیل گرداند قطعه

گلبن جمال نیکمردان را تازه دارد بآب رحمت خویش وانکه چون خار مردم آزار است گندش از بیخ و بن بهیبت خویش

مادر شیر گفت این سخن را که تو میگوئی راست است اما قضیه را تو بر عکس می نماید چه مجموع حضار این مجلس متفق اند
بر انکه شتر به ملک را ملازمی بود ستوده سیرت و پسندیده سریرت و در افواه افتاد که بآتش سعایت تو خرمن امید او
او سوخته شد و بشامت افساد تو اساس وفاداری ملک منهدم گشت بیت آتشی بر فرخی زد حسد
عالمی را بسوختی زحسد دمنه گفت بر ضمیر منیر ملک پوشیده نیست و حاضران همه دانند که میان من و گاو

طنطنه کرامانش در اطراف روم و دیار مغرب سائر بود و بدیه مقاماتش بر ساکنان اکناف مصر و شام و حجاز و یمن ظاهر عرفای عراق چون ظرفای خراسان سر بر خط محبتش نهاده و صادقان ترکستان چون عاشقان هندوستان دست خلوص در دامن ارادتش زده روزی درویشی از ماوراءالنهر عزیمت احرام حریم مقدس شیخ تصمیم داده بصحبت بسیار از نواحی سمرقند خود را ببدار الملک فارس رسانید و هر آئینه تا کسی را پای طلب بخارزار تعب مجروح نگردد دست وصالش بگریبان گل مقصود نخواهد رسید بیت

بلبلی کو ستم خار تحمل نکند بهتر آنست که هرگز سخن گل نکند

درویش مسافر بعد از قطع بادیه حرمان بکعبه امن و امان نزول کرد و بلسب ادب خاک آستانه شیخ را مقبل ساخته حلقه شوق بجنبانید خادم خانقاه بعد از تفحص حال و اطلاع بر کیفیت مشقت راه فرمود که ای درویش زمانی ساکن شو که حضرت شیخ ببالا رفت سلطان وقت رفته و بعد ازین محل آمدن ایشان هست درویش که ذکر ملازمت سلطان را استماع نمود گفت دریغ از رنج راه و تضییع اوقات شیخی که بصحبت سلطان رود و مائل ملاقات و مقالات ایشان شود مرا از و چه گشاید و چگونه وجه صواب بمن نماید فرد آرزو بود که میرم چو سگان در قدمش خاک شد اینهمه امید بسیکبار دریغ پس از خانقاه بیرون آمده روی ببازار نهاد و از ناپاکی دل مغشوش که در کوره ریاضت تابی نیافته بود دسکه کم عیاری بر نقد وقت شیخ میزد و از حال ایشان بیخبر اعتراض ناموجه مینمود فردای عید که می گذری کنار آب مارا که غرفه ایم چه دانی چه حالت ست ناگاه شحنه شهر را چشمش بروی افتاد و قضارا او زدی بر صورت وی شب زندان حبسته بود و با دشاه بجهت غفلت شحنه و عسس را عتاب بسیار کرده در پیدا کردن دزد و دست بدان او مبالغه بنهایت رسانیده شحنه درویش را دید و دزد گریخته تصور کرده فی الحال بسیاستگاه رسانید چندانچه درویش براءت ذمت خود بار نمیبود و احوال از روی راستی تقریر میکرد فائده بران متفرع نبود و چز دست بدان صورتی دیگر دست نمیداد و در محلیکه جلاد بیرحم کارد آبدار بر دست درویش نهاده میخواست که قطع کند ندای پیر درویش بضمیر او رسید و شیخ در موکبی عالی بدان حلقه رسید و استفسار مهم نموده بر حالت درویش مطلع شد شحنه را گفت این یکی از درویشان آستانه ماست و بهیچصورت که او را بد و متهم میسازند خلاف واقع مینماید دست از و باز دارید شحنه هم مرکب شیخ را بوسه داده منت بر جان نهاد و درویش را عذر ها خواسته روی بهم خود آورده بچاره در کار

باز مردم بر در صومعه زاهد هجوم نمودند و باد نخوت وزیدن گرفته خرمن پشیمانی شبانه را بباد استغنا برداد
فردا هر شبی گویم که فردا ترک این سودا کنم تازه می گردد هوایش هر سحرگاهم دگر القصه زاهد مهم
ملک از پیش گرفته امراء وزرا از کار معزول کرده در تحصیل مهمات نیز از جادهٔ عدالت عدول ورزیدن آغاز
نهاد روزی بقتل یکی از رعایا که بحسب شرع قتل او ممنوع بود حکم فرمود و بعد از سیاست روی در صدد
تدارک و تلافی آن آورد ورثهٔ مقتول نزد یک پادشاه از زاهد داد خواستند و صورت قضیه معلوم گشت و
مهم ایشان بدار القضا حواله شد فی الحال حکم صاحب شرع بدان منوال نفاذ یافت که زاهد را بطریق قصاص
بقتل رسانند زاهد چندانکه شفعا بر انگیخت و بمال و متاع و عده داد بجائی نرسید و بشامت آنکه خدمت خالق
را فدای صحبت مخلوق کرد و بورطهٔ هلاک گرفتار شده از نعمت و نیابر آمد و بید دولت عنقا نرسید و این مثل برای
آن ایراد کردم که چون من هم روی از محراب طاعت الهی تافته ببارگاه شهنشاهی شتافتم و سر از خط فرمان
پروردگار کشیده بر آستان خدمت شهریاری نهادم ع بهر بلاکه تصور کنی سزاوارم چون دمنه این فصل
بپرداخت ملازمان سریر سلطنت از فصاحت او متعجب ماندند و شیر هم چنان سر تامل در پیش افگنده نمیدانست
که درین معنی چگونه خوض نماید و دمنه را چه وجه جواب دهد سیاه گوشی که از ملازمان بتقرب اختصاص داشت
چون حیرت حضار مجلس دریافت روی بدمنه کرد و گفت که اینهمه خدمت ملوک که فرق فرقدسا است ایشان بتاج
کرامت السلطان ظل الله فی الارض است فرا زی یافته تقریر کردی نه حد تو بود مگر ندانستی که
یکساعت از عمر بادشاه که مرد او گستری و رعیت پروری گذرد با شصت ساله طاعت و عبادت برابر گرفته اند
و چندین از سجاده نشینان محراب زهادت و امانت و تاجداران ولایت کشف و کرامت خدمت سلاطین
را که ملازمت الملوک نصف السلوک جهت کارسازی ستم رسیدگان و سازگاری بار محنت کشیدگان
اختیار کرده اند و از جملهٔ آن حکایت پیر روشنضمیر بدینحال شاهدی عدل ست و منه پرسید که چگونه بوده است
آن حکایت سیاه گوش گفت که آورده اند در شهر غارس شیخی بود از فارسیان میدان و لاف قصب السبق
ربوده و گوشهٔ تاج ترکش بر تارک سپهر برین سوده مثنوی آن بولایت شده سلطان پناه
ساخته از ترک دو عالم کلاه رخش زمیدان ازل تاخته گوی بچوگان ابد باخته آورد پیر روشنضمیر میگفتند

روز روشن گشت مرد بینا نگاه کرو مار بدست نابینا دید فریاد برکشید که ای رفیق آنرا که تازیانه تصور کرده مار است
زهرناکست پیش از انکه زخم بردست تو زند آنرا از دست بفگن نابینا خیال است که همراهش دران تازیانه طمع کرده است
گفت ای عزیز ع من چه کنم کار کار دولت و بخت ست و من تازیانهٔ خود گم کردم حضرت آفریدگار ازان بهتر
مقرر بمن ارزانی داشته ترا نیز اگر طالع مدد کند تازیانه نظر خواهی یافت حالا من ازانجمله نیستم که بافسون و افسانه
تازیانه از دست من بیرون توان کرد مرد بینا بخندید ای برادر حق همراهی اقتضای آن میکند که ترا ازین مخاطره
آگاه گردانم سخن بشنود و آن مار از دست بفگن نابینا روی درهم کشید و گفت فرو ای مدعی مبالغه از حد چرا می برے
این نکته گوش دار که روزی مقدر است بتازیانه من قصد کرده و در افگندن آن مبالغه نمائی بطمع آنکه
من چون بفگنم تو بردارے خیال خام میزد سودے فاسد بگذار که این تازیانه ایست از عالم غیب بدست من آمده ع
بفسوسی که کند خصم رهانتوان کرد چندانچه مرد بینا مبالغه نمود و بایمان غلاظ و شداد مؤکد گردانید هیچ فایده نداد
و نابینا بسخن او التفات ننمود و چون هوا گرم شد و افسردگی از نهاد مار بیرون رفت بر خود پیچید و در اثنای حرکت
زخمی بر دست نابینا زده او را هلاک گردانید و همچنین برای آن آوردم تا تو نیز بر و اعتماد نکنی و بصورت
او که چون هیبت مار منقش ست فریفته نگردی و نرمی و نازکی او را دوست نگیری که زخمش قاتل ست و زهرش
هلاهل مثنوی شربت انگبین مجوے از دهر که برآمیخته ست شهد بزهر تو تصور کنے که آن عسل ست
و آن عسل نیست شربت اجل ست زاهد این سخن استماع فرموده از زمان تجرد و انقطاع بر اندیشیده
آلودگی تعلقات که دامن دلش را بر طهارت اصلی نگذاشته بود معائنه دید و دانست که سخن آن دوست
از محض شفقت و عین محبت است اشک ندامت از دیده باریدن گرفت و آه سوزناک از سینه بر آتش
حسرت سوخته برکشیدن آغاز کرد فرو جان غم فرسوده دارم چون نتالم آه آه بخت خواب آلوده دارم چون نگریم زار زار
شب همه شب چون شمع افروخته با دل سوزان اشک ے بارید و پروانه صفت از آرزوے شعله
شوق جمال اضطراب ے نمود تا وقتیکه زاهد سفید پوش صبح صادق سجاده آفتاب
در پیش محراب و اصبح اذا تنفس بگستراند و صوف سیاه لباس شب در خلوتخانه و اللیل
اذا عسعس قرار گرفت بیت چو صبح در برگردون کشید خلعت نور جهان کشاده زرخ پرده شب دجور

گل خطبه در گوش کشید بیت چو خلوت نشین کوس دولت شنید ۔ دگر ذوق در کنج خلوت ندید ۔
بادشاه چون تصرفات زاهد و تدبیرات و موافق مصلحت ملک دید زمام اختیار بیکبار در کف کفایت او نهاد
درویش را پیشتر اندیشهٔ نانی بود حالا غم جهانی پیش آمد و خیال تحصیل گلیمی بفکر تسخیر اقلیمی مبدل شد بیت
دران چمن که تو دیدی گلی بیار نماند خزان درآمد و سرسبزیِ بهار نماند روزی یکی از درویشان که
احیانا بخدمت زاهد آمدی و شبها در نیاز و زاری با او بروز رسانیدی بزیارت وی رسید و آن احوال و
اوضاع مشاهده نمود و آتش حیرت در ساحت دلش مشتعل گشت فرد آب حیوان تیره گون شد خضر فرخ پی کجاست
خون چکید از شاخ گل باد بهاران را چه شد چون شب درآمد و غوغای خلق فی الجمله تسکینی یافت زاهد را
گفت ای شیخ اینچه حالت ست که من می بینم و اینچه صورت بست که من مشاهده میکنم فرد
مجموع روزگار تو روزی امید بود آن روز خوش کجا شد و آن روزگار کو زاهد چند انچه زبان اعتذار
بکار کرد سخنی که بر محک معرفت تمام عیار باشد نتوانست گفت همان فرمود که این سخنان بهانهٔ نفس ست
مقصود این اطناب و خلاصهٔ این الباب آنکه خاطر مبارک مائل متاع دنیا شده و ضمیر اشرف بقید جاه و مال
مبتلا گشته فرد همای چون تو عالی قدر و حرص آشیان تنگی در دریغ آن سایه همت که بر مردار افگنده
بیاد دامن تجرد از غبار اغیار بفشان و سر تفرید در گریبان توکل کش و نوالهٔ زهرآلود دنیا بکام آرزومندان فرد
برخوان و هر دست ارادت کن دراز کالوده کرده امذر زیر این نوالهٔ را زاهد گفت ای یار مهربان از گفت
و شنود خلق و آمد و شد مردم چندان تفاوتی در حال من پدید نیامده و بدل متوجه همان کارم که میدانی همان گفت
ترا حالا خبری نیست بجهت آنکه غرض نفس چشم بصیرت را پوشیده است و آن زمان که بدانی پشیمانی سود نخواهد داشت
فرد انچنین کرده و آخر کار چون پشیمان شوی ندارد سود مثل تو چون مثل نابینائی ست که تازیانه را از مار
باز نشناخت و بدان سبب در ورطهٔ هلاک افتاد زاهد گفت چگونه بوده است آن حکایت مرد مسافر گفت
وقتی کوری و بینائی در بعضی از بیابانها بمنزلی نزول کردند چون وقت شب گیر آمد و خواستند که روان شوند
نابینا تازیانهٔ خود طلبید قضارا مار سیاه در سوراخ تازیانه رفته بود نابینا آنرا تازیانه تصور کرده برداشت چون دست
برد مالید از مقرعهٔ خود نرم تر و نیکو تر یافت بدان شاد شده سوار گشت و از تازیانه گم شده فراموش کرد اما چون

مثنوی ملک عقبے خواه کان محترم بود ذرهٔ زان ملک صد عالم بود جهد کن تا در میان این نشست
ذره زان عالمت آید بدست ۰ پادشاه گفت بچه تدبیر تسخیر آن ملک میسر گردد زاهد فرمود بدستگیری
مظلومان وفریادرسی محرومان وهر پادشاه که آسایش آخرت خواهد باید که در آسایش رعیت کوشد مثنوی
کسی خسپد آسوده در زیر گل که خسپند ازو مردم آسوده دل کسان برخورند از جوانے وبخت ۰
که بر زیردستان نگیرند سخت چنین پادشاهان کنند این پرند بچوگان دین گوے دولت برند ۰
چون زاهد از نصیحت پرداخت وخزانهٔ دل پادشاه را از جواهر موعظت پرساخت ملک موعظ نصایح پیرپاک ضمیر
دریافته دست ارادت در دامن همت زده پیوسته شرف صحبت وی دریافتے وبیرکت متابعت سخنان دلنشانش
سر از پیروی نفس وهوا بتافتی روزی پادشاه در ملازمت درویش بود واز هر نوع گفت وشنودی میرفت
ناگاه جمعی داد خواهان فریاد ونفیر بکره اثیر رسانیدند مرزآبادیشان را طلبید وحال هریک علیحده استفسار نمود وحکمے
لازم وموافق هر مدعی مرحمت پادشاه را تلقین فرمود پادشاه ازان صورت بغایت ممنون گشته استدعا کرد که
بعضی اوقات دیوان مظالم در نظر مبارک او داشته آید زاهد بنابر آنکه مهمات درماندگان بزودے وخوبی فیصل
یابد واورا السبب دلالت بر خیر ثوابی بی نهایت حاصل آید اجابت فرمود ودر هر مهمی آنچه مقتضای وقت بودے بر زبان
زاهد جاری شدے وپادشاه بطوع ورغبت اصغا نمودے تا کاربدان انجامید که اکثر مهمات آن ولایت بدامن اهتمام
آن پیر عالیمقام بازبسته شد وتصرف او هر روز در امور ملکی ومالی زیاده گشت خویش خویش سودے وحب جاه رخت در
سویدائے دل پیر نهاده رخنه در دیوار اوراد واوقات او افگند وتمنای اسباب برگ وحشمت سر درویش را از بالین
فراغت گردانیده متوجه تاج تخت شد بیت کیست کین جادو وش افسون گر از راهش نبرد ۰
کیست کز جام زمین جرعهٔ غفلت نخورد ونیازمنے ست فریبنده بسی شیر مردان را صید کمند محبت خود ساخته
وزالی ست غدار که بسیار هشتان را بتزن وار در چاه بلا انداخته مثنوی رستم او در کمند زال رستم
شیر او در تنگ روباه الم مصری از نیل جفا موج زن یوسفش آلوده بخون پیرهن موصل او بر سر راه فراق
موعد او بر سر کوی نفاق قصری از کلهٔ هر تاجدار بحری از خون هر اسفندیار وچون زاهد بجای خود نشست
ریاضت چاشنی راحت نفس وشربت لذت هوا نوش کرد وذوق عبادت بر دلش فراموش شده حلقهٔ محبت الدینار

ای تلیلی از زان سلطنت
ای مصاحبا حاصل باشند
ای آنانکه تا بارگاه قرب
توانند
ای کار
وخوار زبردست را تقویت
ای این دنیا و
آخرت
ای بخشی
ای شنود گرام
ای بخوشی
ای عبارت از نیاز او
ای پر غرور وبغرور
ای بتزویر
ای بجای خود

گذر نباشد ربا عی آن عدل الٰهی ست که بر یک نمط ست باقی همه جا گاه رضا گه سخط ست آنجا ستمی نیست گر اینجا غلط ست آنجا غلطی نیست گر اینجا غلط ست اکثر کارهای خلائق برخلاف صفت خالق بانواع اختلاف و تفاوت آلوده است واز اتفاق و ملاحظهٔ استحقاق برطرف افتاده گاه مجرمان لازم العقوبت اجنبی اکرد اخلصان ارزانی میدارند و گاه ناصحان واجب التربیت را بعذاب دولت خائنان مواخذه مینمایند چه هوا برا حوال ایشان غالب ست و خطا در افعال ایشان ظاهر غرض در احوال ایشان واضح است و ریا در اعمال ایشان باهر خیر و شر نزد یک ایشان یکسان ست و نفع و ضرر در نظر ایشان برابر کسے باشد که خزائن روی زمین بخازنان شاه سپارد و بیک جو منت ازوی ندارند و دیگر را بدشنامی سر رفعت بادوج عزت برآرند بیت

بی نیازی بین و استغنا نگر خواه مطرب باش و خواهی نوحه گر

بایستے که من از اصل پیرامن ملازمت ملک نگردیدمی و از زاویهٔ عزت و گوشهٔ خلوت قدم بیرون نهادمی و خدمت سلطان که نمودار آتش سوزانست قبول نکردمی که هر که قدر فراغت نشناسد و خدمت مخلوق بر طاعت خالق اختیار کند بوی آن رسد که بزاهد گوشه نشین رسید مادر شیر پرسید که چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت آورده اند که زاهدے از تعلقات دنیا اعراض کرده گوشهٔ خلوت اختیار فرموده بود و از تکلفات خورش و پوشش بکبکینه و پشمینه قناعت نموده مشغول شد زگریبان کشی غم ستوه دامن خود بست بدامان کوه تن زتنعم بجفائے نهاد دل ز قناعت بصفائے نهاد آوازهٔ صلاح و سداد او آن پیرانه کدیتے را بجوالی و نواحی آن ولایت رسید و مردم از دور و نزدیک بر سیم تمین و تبرک آمدن شد آغاز نهادند و چون از نور عبادت از جبین مبین او واضح و لائح میدیدند در مواد اعتقاد او فزوده تردد بیشتر مینمودند و دران ولایت بادشاهے عادل با ذل درویش دوست بود که طلب رضائے الٰهی را بر متابعت هوائے بادشاهی تقدیم کردی و اقتداء جز باخلاق انبیاء و سیر اولیاء نداشتی قرهٔ سیرت پاکیزهٔ و خوی خوش نکردار نیک با فقیری خوش بود با شهریاری خوشتر ست چون خبر بگوشه نشین بوی رسید نکته فغنم الامیر علی باب الفقیر را کار بسته بملازمت پیر مشرف شد و از انفاس متبرکهٔ او استمداد فرموده نصیحتی که بادشاه را بکار آید استدعا نمود پیر زاهد گفت ای ملک جهان را دو سرا ست یکی فانی که آنرا دنیا گویند و دیگری باقی که آنرا عقبے خوانند همت عالی اقتضای آن میکند که بمنزل فانی فرونیاری و نظر ببادشاهی عالم باقی گماری

عقوبت از عفو اولی ست و در مقابلهٔ این گناه که مضرت آن بنفس پادشاه عائد شده و دامن طهارت و امانت او را بلوث غدر و خیانت آلوده اگر انتقامی پدید نیاید موجب دلیری دیگر مفسدان گردد و حجت ستمگاران بدان قوت گیرد و هر یک دم از آزاری و بدکرداری آزاد وستوری معتمد و نموداری معتبر شناسد پس اینجا عفو و اغماض را مجال نباید داد و نص قاطع وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ تدارک آنرا از لوازم باید شناخت فرد

هر آن کست که بآزار خلق فرماید عدو مملکت ست او بکشتنش فرمای غرض ازین مقدمات آنکه و منه تحذیر کند که ملک روزگار را برین کار داشته عجایز و نمام و شریر و فتانیست شیر گفت دانستم باز باید گشت تا تاملی بسزا کرده شود تا مادر شیر بمنزل خود رجوع کرد و شیر بعد از تفکر بسیار با حضار لشکر امر فرمود و امرا و ارکان دولت و وزرا و اعیان حضرت را بحضور طلبیده التماس حاضر شدن باو نمود و بعد از اجتماع مجموع اشراف و رعایا مثال عالی ارزانی داشت تا دمنه را بپایهٔ سریر اعلی آورند و از وی اعراض نموده خود را بفکر و رویه از مشغول گردانید دمنه نگاه کرد و در بلا گشاده و راه خلاص بسته یافت روی بیکی از نزدیکان ملک آورده و آهسته باوی گفت سبب اجتماع این جماعت چیست و چه چیز حادث شده که ملک در تفکر و تامل افتاده مادر شیر بشنید و آواز داد که ملک را زندگانی تو متفکر ساخته است و چون خیانت تو معلوم و فساد اغساد تو ظاهر گشت و در وغیکه در حق دوست مهربان او گفتی باطرح افتاد و پرده از روی حیلتها و مکرهای تو مرتفع شد نشاید که ترا طرفة العین زنده گذارند و چنین مظهر شنیع را در عرصهٔ الوجود یک نفس نگاه دارند دمنه گفت بزرگان پیشین بهیچ حکمت رانا گفته رها نکرده اند و برای آسایش متاخران راهها روشن پیدا ساخته و یکی از سخنان حکمت آمیز ایشان اینست که هر که در خدمت پادشاه بکیمت باشد زود بمرتبهٔ تقرب رسد و هر که مقرب سلطان شد جمله دوستان ملک دشمنان خصم وی گردند دوستان از روی حسد بر جاه و منزلت و دشمنان بواسطهٔ مناصحت و در مصالح ملک و ملت فرد هر که نزدیک تر بخدمت شاه خطری عظیم تر باشد وَالْمُخْلِصُونَ عَلٰى خَطَرٍ عَظِيمٍ و ازانست که اهل پشت بدیوار امن در راحت باز نهاده اند و روی از دنیای ناپایدار غدار بی اعتبار بگردانیده و عبادت خالق را بر خدمت مخلوق برگزیده که در حضرت عزت سهو و غفلت روا نیست و ظلم و ستم جایز نه جنایتی بیکی بیدی و پاداش طاعت بعقوبت صورت نبندد و در احکام پادشاه پادشاهان از سمت عدالت بهیچ وجه

بخزان نکبت مبدل شد و شگوفهٔ کامرانی از نهال زندگانی او فرو ریخت قطعه کدام باد بهاری وزید در آفاق
که باز در عقبش نکبتِ خزانی نیست دوام پرورش اندر کنار مادر دهر طمع مکن که در و بوی مهربانی نیست
وچون مسند شاهی و سریر شاهنشاهی از فرهنگوه برادر بزرگتر خالی ماند برادر خردتر پای بر پایه تخت
سلطنت نهاد و تاج شهریاری بر سر کامگاری سرافرازی داد فرو در ریاض ملک و دولت غنچه پادشاهی شگفت
بوستانِ سلطنت را تازه شد از نهال اول حکمی که بر زبان شاه جاری شد و نخست فرمانی که
اشارت عالی بنفاذ آن صادر گشت کشتن رکابدار بود بیچاره زبان نیاز بکشاد و که بیت
خسرو املک بر تو میمون باد آخرت فرخ و همایون باد گناه من بجز اخلاص و هواداری تو چیست ع
جزائی انچه من کردم نه اینست پادشاه فرمود که بدترین گناهی فاش کردن اسرار است و از تو آن گناه
در وجود آمده بعد از انکه سر برادرم را که از جمله ملازمان ترا به محرمیت آن اختصاص داد نگاه نداشتی مرا بر تو چه
اعتماد خواهد بود ع از بیدرم بیوفا جدائی خوشتر چندانچه رکابدار اضطراب نمود مفید نیفتاد و بسیاست سلطانی
گرفتار شده سر در سر افشای سر کرد بیت گر زبانِ تو راز دار بود تیغ را با سرت چه کار بود و فائده ملک در
ایراد انمثیل آنست که اظهار اسرار نتیجه نیکو ندارد و راز مردم فاش گردانیدن ثمره سعادت نمی بخشد شیرین گفت ای مادر
مهربان آنکه سر خود فاش میکند غرض اظهار نیست و اگرنه باید که خود محرم سر خود باشد و بعد از انکه بکنون ضمیر خود
با دیگری آشکارا کرد اگر او نیز با دیگری بگوید جای رنجش نبود چه وقتی که کسی بار خود نتواند کشید اگر دیگری بر اتاب
حمل آن نباشد عجب نیست فرهاد را چو تو خود را چو تو خود محرم نه دیگرے خود محرم آن چون بود و دیگر آنکه چون از
سر انچه حق بود ظهور کند اگرچه افشای سر عیب شمارند لیکن ظاهر شدن آن چون در پوش آن عیب می تواند بود توقع دارم که انچه
حق باشد باظهار آن منت نهاده بار غم از دل من برداری و اگر تصریح نتوانی بکنایت باز گوئی و اگر در عبارت
نیاری بار با شارت دریغ نداری مادر شیرین گفت بشرطیکه آن گنهگار بدکردار را که گرد این فتنه برانگیخته بسزا و جزا
برسانی و جمال عفو از دیده بیباک او که از دیدن راه صدق و صواب نا بینا شده بپوشانی و اگرچه علمای دین
و عارفان معارف حق الیقین در فضیلت عفو و منقبت احسان مبالغها نموده اند و بورزش آن شیوه و سلوک
آن مذهب تحریص و ترغیب فرموده اما در جرمهائی که از آن در فساد عالم و ضرر آدم در نهاد عالمیان شائع باشد

۱ ای اقبال ۲ ای اوراق ۳ ای ۴ ای ۵ ای ۶ ای ۷ ای ۸ ای ۹ ای ۱۰ ای ۱۱ ای ۱۲ ای

فریدون[۱] حشمتی جمشید جاهی سکندر شوکتی دارا پناهی روزی بشکار بیرون رفته بود و در محلی که خرگاه[۲] نزدیک شد که دولت بهم دهد و هر کس بضبط و ربط مهمی که در عهدهٔ او بود اشتغال داشت رکابدار خود را گفت میخواهم که با تو اسپ دوانم که از مدتی باز مرا این آرزوست که بدانم که تک این اوهم که من سوارم تهمتن یا تاگ آن ارژنگ[۳] که تو سواری رکابدار بنابر فرمان شهریار اسپ را تاختن گرفت و پادشاه نیز گام را عنان داد[۴] چندانکه از شکارگاه دور شدند ملک رکاب گران کرده عنان مرکب باز کشید[۵] و گفت ای رکابدار غرض من ازین قطع مسافت آن بود که درین ساعت چیزی بخاطر من خطور کرد و اندیشه بر ضمیر من مستولی شده و از جمله خواص حضرت کسی را قابلیت محرمیت این سر نبود خواستم که بدین بهانه خلوتی سازم و بروجهیکه کس گمان نبرد این راز با تو گویم رکابدار شرط خدمت بجا آورد و گفت بیت

خسرو اهر سپهرت بنده باد روزگارت فرخ و فرخنده باد اگرچه این ذرهٔ حقیر خود را اینقدر نمیداند اما چون پرتو خورشید عنایت سایهٔ دولت ارزانی فرموده امید هست که نسیم صبا که محرم اسرار حقائق بهارست ازین چمن بوئی نشنود و دل بآنکه خزانه این نقد خواهد بود پی نبرد قرار و قوف آن نبرد فرو زانگونه که جان در تن پنهانست سر تو میان جان نهانست پادشاه او را استحسان فرموده گفت من از برادر خود بغایت اندیشناکم و درین روزها نفس قصد و ضرر از صفحهٔ حرکات و سکنات او فرو خواندم و معائنه دیدم که او بهلاک من کمر کینه بسته است من هم برانم و داعیه کرده ام که پیش از آنکه از و آسیبی بمن رسد سنگ وجودش از راه بردارم و چمن ملک را از خار آزار او پاک سازم بیت

سگ کیست[۱۰] روباه نازورمند که شیر زیان را رساند گزند تو باید که پیوسته از احوال او خبردار باشی و در محافظت فرگاه ها داشت من شرط احتیاط بجا آری رکابدار خدمت کرد و مهم مراقبت و کتمان آن صورت بر عهدهٔ خود گرفته با انواع تاکیدات موکد ساخت و هنوز بمنزل نارسیده رقعهٔ بیوفائی بر جریدهٔ احوال خود کشید و از طریق وفاداری و محرمیت بر طرف شده قدم در بادیهٔ غدر و کفران نهاد قطعه دل بمهر همان کم نه که در گلزار دهر بوی یاری و وفا در هیچ نامه نامت یافت راز با دل گفتم و بسیار خون خوردا ز کاشکی دانستمی اول که محرم فرصت یابی نیست رکابدار فرصتی طلبیده خود را بخدمت برادر سلطان افگند و قصهٔ بوجهیکه شنیده بود بموقف آنها رسانید برادر پادشاه حالا به نقد از وی منتی پذیرفت و بموا عید بسیار و عنایات بیشمار او را مستظهر گردانید و بتدبیرهای صائب خود را از ضرر برادر نگاه میداشت اندک اندک فرصتی را چنانچه عادت انقلاب زمان و بی ثباتی اوضاع دوران باشد بهانه ردولت و آن برادر

قلوب الاحرار قبور الاسرار فرد به پیر میکده گفتم که چیست راه نجات بخواست جام مے وگفت از پوشیدن
و ملک میدانند که راز فاش کردن عیبے تمام دارد و سر مردم باز گفتن نقصی مالا کلام و اگر نه آنست
که علما در اجتناب ازان خصلت تاکیدات کرده اند و الا تمامی باز گفتنی و خاشاک اندوه از ساحت سینهم
فرزند دلبند و دولتمند بر قسمی شیر گفت تاویل علما و اقاویل حکما بسیار است اگر جمعے ازایشان ازافشای راز
اجتناب فرموده اند نظر بر صلاح حال قائل و سلامتی او بوده و بعضے نیز بنا بر مصلحت کلے که نفع عام دران
متصور باشد باظهار آن امر کرده اند و اگر کسے بناحق قصد قتل مسلمانے کرده باشد و ازین سر بایکی درمیان
آورد و بایمان غلاظ و شداد بدو سپارد و در کتمان آن غایت مبالغه رساند و آن محرم جهت صیانت نفس آن
مسلمان افشای راز کند و او را ازان خبر آگاهی دهد تا مراقبت احوال خود کند هر آئینه بشرع مواخذ
نخواهد بود و عند الله معاتب نخواهد گشت و نهان داشتن راز در مثل این صورت مشارکت با اهل زلت نماید و
یکن که رساننده این خبر خواسته است که باظهار آن سر با تو پاے خود از میان بیرون برود حواله آن بعهده اهتمام
تو فرماید یا ازمن دهشتی داشته و تراو اسطه افشای این سر ساخته توقع میدارم که مرا خبردار سازی و انچه لائق نصیحت
و شفقت تو باشد درمیان آری بیت رازی بمیان آر که ما محرم رازیم بگذر ز سر ناز که ما اهل نیازیم
مادر شیر گفت این اشارت که فرمودی بغایت ستوده و انهمینی که باز نمودی نهایت پسندیده است اما اظهار اسرار
دو عیب کلے ظاهر دارد یکی دشمنی آن کس که اعتماد کرده کسی را محرم اسرار ساخته باشد دوم بدگمانی دیگران که چون
شخصی بهتک استار و افشای اسرار مردم مشهور گشت دیگر هیچ کس با وی سخن درمیان نهد و او را محرم راز نشمرد
هم از نظر دوستان مردود گردد و هم بطعن دشمنان گرفتار شود فرد زپنهان کردن رازم جگر چندانکه می سوزد
زبیم دشمنان پیوسته مهر بر دهن دارم و در کلمات حکما دیده ام که دمن لم یمت سرّه لم تمت سرّه هر که گوهر
راز خود را در حقه عدم مخفی نسازد هر آئینه آن سر بقصد سر او علم بر افراز د و در امثال آمده که هر که سر از دست بدهد در
برابر آن سر بهند ع خواهی که سر بجای بود سر نگاهدار مگر قصه آن رکابدار نشنیده که بافشای سر پادشاه جراءت
نمود و عاقبت سر در سر آن کرد شیر گفت چگونه بوده است آن حکایت مادر شیر گفت در ایام گذشته پادشاهے
بود و تخت سلطنت بزیور عدل او زیب و بها یافته و شعشعه الطاف بیدریغش بر اطراف مملکت تافته بیت

مادر شیر گفت شهادت هیچ کس در غایه نور یقین بر ظلمت شک و تخمین ابر گواهی را پاک نیست و از سخن ملک آن مفهوم میشود که دل او بر بی گناهی شنزه گواه است و هر آئینه چون کشتن او بر هانی واضح و یقینی صادق نبود و صاحب غرض در صورت نصیحت حال او را بخلاف راستی وانموده هر ساعت تا سفی تازه و ندامتی اندازه روی مینماید و اگر در انچه بملک رسانیده بودند تفکری رفتی و توسن غضب را بلگام شکیبائی از سرکشی منع کردی و تاریکی آن شبهت را بروشنائی عقل نورانی مرتفع ساختی این دم در دام ندم نبایستی فتاد و دفتر بهجت و نشاط را بر طاق عدم نشایستی نهاد مثنوی

به آهستگی کار عالم برار — که در کار گرمی نیاید بکار
چراغ از به گرمی نیفروخته — نه خود را نه روانه را سوخته
شکیب آور و بند هار اکلید — شکیبنده را کس پشیمان ندید

شیر گفت ای مادر چنانچه فرمودی در نیکار نفس من بر عقل غلبه کرد و آتش غضب بناے حلم را بسوخت و حالا از تدارک آن صورت که در مقوله محالات داخل ست جز تغافل چاره نیست فاما بدترین حالات آن تواند بود که رعیت مرا هدف تیر ملامت ساخته اند و قرعه بیوفائی و ستمگاری بر نام من انداخته و من چندانکه کاوکاو میکنم تا خیانتی ظاهر بکاوم نسبت دهم و جرمی واقع برو ثابت سازم مگر در کشتن او نزدیک دیگران معذور باشم و از شنعت آشنا و طعن بیگانه دور هیچ وجه میسر و مقرر نیست و هر چند تامل زیاده کنم گمان من در دی نیکوتر و حسرت و ندامت بر هلاک وی بیشتر میشود و بیچاره شنزه هم رای روشن داشت و هم سیرت پسندیده با اینهمه صفتها تهمت حسد را بوی نسبت نتوان داد و چنین کس ازان قبیل نباشد که تمنی بے فاسد و سودای محال در دماغ وی متمکن شود تا مقاتله و مقابله با من در خاطر گذراند و نیز در حق وی از انواع شفقت و اصناف مکرمت اهمالی نرفته بود که را بطه عداوت و نفرت و واسطه خصومت و مناقشت شدی و من میخواهم که در تفحص این کار مبالغه نمایم و تجسس این اخبار بر جد غلو رسانم و این حسرت اگرچه سودمند نباشد و آن بلیت بدین قضیه تدارک نیابد اما شاید که نفس را دران تسلی پدید آید و فتنه انگیز سخن چنین گوشمال باید و عذر من نزدیک مردم مقبول افتد و اگر تو در انباب چیزی دانسته یا خبرے شنوده مرا بیاگاهان و تنبیهی ازانی دار مادر شیر گفت بیت

دلی پر گوهر اسرار دارم — ولیکن بر زبان مسمار دارم

سخنی شنوده ام فاما اظهار آن جائز نیست و تکیه در یافته ام و لیکن انشاے آن روا نه چه بعضی از نزدیکان تو در کتمان آن وصیت کرده اند و در اخفای آن مبالغه زیاده از حد نمود

و امتزاج در توقف وارکه دیگر از من دوستی و هم صحبتی نیاید دمنه گفت ای یار عزیز فرو گر بر کنم دل از تو و بردارم از تو مهر
آن مهر بر که افگنم آن دل کجا برم طرح مفارقت میندازو مرا از صحبت خود محروم مسازو مرا در کار شتربه زیادت
ملامت مکن که کار رفته را یاد آوردن سبب ملال ست و تدبیر مهمی که از خیز تدارک نیاید از قبیل خیال محال سودای
فاسد از سر بیرون کن و رسوی بشادمانی و فراغت آر که دشمن غرمیت عالم عدم کرد و هوای آرزو از غبار شبهت صافی
شد و ساقی مراد بجرعه در ساغر شادمانی ریخت و ابواب آمال بر روی اقبال کشاده است و غنچه امید در
چمن نوید شگفته فرو ساقیا می بده و غم مخور از دشمن و دوست که بکام دل ما آن نشد و این آمد کلیله گفت
با وجود آنکه از جاده مروت انحراف ورزیده و آساس فتوت را به تبر غداری خلل پذیر گردانیده هنوز داعیه
فراغت و امیدواری داری که اوقات تو بسلامت و عافیت گذرد ع سودای خامی نخیزد فکری مجای کرده
دمنه گفت نه آنست که از سلامت خیانت و معاقبت مکر و حیلت بیخبر بودم یا قباحت سخن چینی و کراهیت
غرض پردازی بر من پوشیده بود اما حب جاه و حرص مال و استیلای حسد مرا بر چنین عملی تحریض کرد و الحال عهده
این کار را چاره نمیدانم و تدارک آنرا تدبیری نمیتوانم ع چاره اینکار بیرونست ز امکان چون کنم پلنگ
این فصل سخن استماع کرده بر کماهی احوال یافته نزد یک مادر شیر رفت و گفت سه در میان آرم بشرط آنکه
ملکه عهد فرماید که بی ضرورتی افشای آن جائز ندارد پس از سوگند و پیمان تاکیدات فراوان آنچه میان کلیله
و دمنه واقع شده بود تمام باز راند و ملامت کلیله و اقرار دمنه بر وجهی مستوفی تقریر کرد مادر شیر از کیفیت این
حادثه متعجب گشت و روز دیگر بر عادت معهود بدیدن شیر آمد شیر را بغایت غمگین و اندیشه ناک یافت پرسید
که ای پسر موجب فکرت و سبب حیرت چیست مثنوی ماه تمام تو چرا شد هلال سرور روان تو چرا شد خلال
اینهمه اندوه تو از بهر چیست اینهمه فریاد تو از قهر کیست شیر گفت سبب ملال من خبر کشتن شتربه و یاد کردن اخلاق
و اوصاف اوست و چندانکه می کوشم ذکر او از خاطر من دور نمیگردد و یاد او از دل من فراموش نمیشود قطعه
بجان تو که فراموش نیستی نفسی و گرچه میشندی اکنون نمیشوی چکنم مگو بطنز که خسرو مکن فراموشم
کنم اگر بشوی چون نمیشوی چکنم هر گاه در مصالح ملک تاملی رود و مخلصی مشفق و ناصحی مهربان و دوستی امین و چاکری
وفادار محتاج گردم خیال شتربه در برابر آمد و گوید فرد در قاعده خدمت و آئین وفا بسیار بجوئی و نیابی چو منی

وتعهد حال مقربان بارگاه وتلطف با امراو سران سپاه فرو میگذارد وشتر به گشته گشته بهیچ وجه بدست نیاید ولیکن
باقی خدمتگاران قدیم از ملازمت دور مانند شیر بعد از تامل بسیار فرمود که این سخن عین مصلحت وهوا خواهیست
قاما در باب شتر به از من خطائی واقع شده واکثر اضطراب من جهت تلافی آنست پلنگ تدارک وتلافی آن باضطراب
میسر نگردد بلکه تدبیر درست در اصواب وقوع باید بیت چو در طاس رخشنده افتاد مور رهاننده را چاره باید نه زور
صلاح در آنست که ملک سباع ترک جزع وبیخودی کرده بنای کار بر تدبیر نهید واز پی مهم شتر به وتحقیق احوال او
بروجهی درآید که غبت وسمین آن نزد خاطر وقاد روشن گردد واگر انچه از شتر به بسمع ملک رسانیده اند واقع بوده او خود
بسزای احذر وجزای کفران رسید واگر در باره او افترا کرده اند وسخنان لاواقع بار نموده وصاحب غرض را
هدف تیر انتقام باید گردانید ازا که بدست دفع کردن نیکوست شیر گفت وزیر مملکت توئی ومرا در تعمید برای
صائب تو استظهاری تمام بوده وفکر دور اندیش تر اد رخیر منافع ودفع مکاره پیشوا ومقتدا ساخته ام بهر نوع که مقتضای
عقل رشن ورای ابیضاش باشد انیکار از پیش برگیر ومرا بدستیاری تدبیر از گرداب اضطراب بیرون آر پلنگ متعهد شد که
باندک زمانی حقیقت این مهم را بر نظر انور پادشاه بجلوه آرم ویک دقیقه از دقائق تحقیق در حجاب خفا وپرده تعویق
نگذارم بیت همه جا لهار ابر آمیز + برون آورم همچو موی از خمیر شیر بدین وعده تسلی یافت وچون بنگاه بنده بود
پلنگ اجازت طلبیده بوثاق خود متوجه شد قضارا گذرش بر مسکن کلیله ودمنه افتاد دید که میان ایشان مباحثه
میرود وسخنان بلند از جانبین گفته میشود پلنگ از اول حال بر دمنه بدگمان بود در نیوقت که او از مخاطبه ومعاطبه از
منزل ایشان بگوشی رسید دغدغه اش زیاده شد پیشتر آمد ودر پس دیوار ایستاده گوش هوش باستماع کلمات ایشان
بکشود کلیله میگفت ای دمنه بزرگ کاری کرده وعظیم مهمی از کتاب نموده وملک را بر نقض عهد داشته بخیانتی تمام
منسوب ساختی وآتش فتنه وآشوبی میان سباع ودوحوش برافروختی وایمن نیستیم که ساعة فساعة وبال آن در حق تو
رسیده وتعب ونکال آن گرفتار گردی بیت هر که تیغ ستم کشد بیرون فلک هم بدان بریزد خون ومیدانم که چون
اهل این پیشه بر عمل تو واقف گردند هیچکس ترا معذور ندارد ودر خلاص تو مدد گار نماید بلکه بهم بر کشتن وعقوبت کردن
تو متفق الکلمه شوند ومرا با تو بعد ازین هم خانگی کردن صلاح نیست که گفته اند قطعه با بدان کم نشین که صحبت بد
گرچه پاکت را پلید کند آفتابی بدین بزرگی را ذره ابر ناپدید کند برخیز وبا یاری دیگر در آمیز ومن بعد با من اختلاط

درین بازار اگر سودیست با درویش خرسند است خدایا منعمِ گردان بدرویشی و خرسندی به ازان نیست
که نصیحتے که از دیوان الرزق مقسوم نامزد تو کرده اند خرسند شوی و گرد فضولی که نتیجه من طلب ما لا یعنیه
فانه ترک ما یعنیه بدان مترتب است نگردی فرد رزق مقسوم است و وقتِ آن مقدر کرده اند
پیش ازان و پسیش ازان حاصل نمیگردد بجهد و من می ترسم که بواسطهٔ این فضولی که پیش گرفته آن پوست
پاره نیز از دست برود و تو بیکبارگی از پا در آئی و نیک شبیه است قصه تو بقضیهٔ آن دراز گوش که دم می طلبید
و گوش نیز بر باد داد و روباه پرسید که چگونه بوده است آن حکایت شغال گفت مثنوی

بود دست خری که دم نبودش روزی غم بی دمی فزودش در دم طلبی قدم همیزد دُم مے طلبید و دم نمیزد
ناگه نه زراه اختیاری بگذشت میان کشت زاری دهقان مگرش نگشت دیدند برجست ازو دو گوش بیریدند
مسکین خر ازو دمے کرد نایافته دم دو گوش گم کرد آنکس که ز حد برون نهد گام اینست سزای او سرانجام
روباه از غایت حرص و طمع روے در هم کشید و گفت فرد من خیالِ یار دارم در کسے را در دل ست
گر خیالِ او شوم خالی خیالِ باطل ست تو تماشا کن که من چگونه بلطائف الحیل مرغی لطیف بچنگ خواهم آورد
و بچه دستان شکارے لائق در دام تصرف خواهم کشید این بگفت و روی بمرغان آورده پوست را همانجا بگذاشت
شغال چون دید که نصیحت او در دل سنگین روباه اثر نمیکند روے از دو برتافته جانب ماوای خود شتافت درین
میانه زغنی در پرواز بود نظرش بران پوست پاره افتاد و آنرا جانوری مرده تصور کرده به نشاطی تمام او را در حوزهٔ
تملک آورد و روی با وج هوا نهاد از انجانب روباه هنوز نزدیک مرغان نارسیده زیرک از کمینگاه بیرون جست
و چو بدستی بجانبے افگند چنانچه اثر آن بدست روباه رسید بیچاره روباه از ترس جان دل از صحبت مرغان برکند
و بتعجیل تمام افتان و خیزان روبآن پوست پاره آورد چون بموضع معین رسید از پوست اثری ندید روے
بقبله گاه دعا آورده خواست که بر سبیل تضرع عرض حال خود او نماید راست که بالا نگریست دید که زغنی پوست پاره
در چنگل گرفته می پرید و میگفت فرد برده بودی و دادت آمده بود چون تو کج باختی کسی چه کند
روباه از الم نایافتن مرغ و حسرت از دست رفتن پوست سر بر زمین میزد تا مغزش پریشان شد و مقصود
از ایراد این مثل آنست که ملک بدست خود یک رکن از ارکان مملکت را خراب کرده عمارت باقی رکنها نمی پردازد

درمیان راه گذارش بر کناره وهی افتاد مرغان فربه دید در فضای صحرا بجیر امشغول گشته و غلامی زیرک نام بنگاهبانی ایشان میان مراقبت دربسته روباه را اشتهای گوشت مرغ در حرکت آمد و بذوق خیال مغز سر ایشان از پوست پاره فراموش کرد در اثنای این خیال قضارا گذر برین موضع افتاد پرسید که ای برادر می بینمت که بغایت اندیشه مندی چه واقعه حادث شده است و چه حادثه واقع گشته روباه گفت ای عزیز آن مرغ را می بینی که زبان حال هر یک شکرار معنی نُؤَخِّمُ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ جار ست و سه آیت وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ در سراپای ایشان ساری بیت سرتاپای او همه روح مجسم ست روحی بدین لطافت و پاکیزگی کم است من بعد از مدتے که ببلای جوع و عذاب گرسنگے مبتلا بوده ام گنجور خزینه این ارزاق پوست پاره بمن ارزانی داشته و حالا جاذبه اشتها و داعیه آن دارد که ازین مرغان یکے بچنگ آرد و کام آرزو را بحلاوت گوشت او که لذت حیات دارد شیرین گرداند فردا عیش من تلخ ست گر بار از لشکر فشان شر تبی نجشد مرا کام دلم شیرین شود شغال گفت سیهات سیهات برمن مدتے متمادی میگذرد که درکمین این مرغان بوده ام و تمنا صید یکے از ایشان گشته فاما آن غلام زیرک بنگاهبان ایشان ست طریق محافظت بنوعے مرعی میدارد که صیاد متخیله از خوف پاسبانی او صورت ایشان در دام تفکر نتواند افگند و نقاش متفکره از بیم نگاهبانی او نقش ایشان را بر لوح تخییل نتوان کشید و من درین آرزو عمرے گذارم و بحر و خیال روز و شب و شب و روز می آرم تو که پاره پوست تازه یافته غنیمت شمر و از سر این فضولی درگذر بیت دلارامے که داری دل در و بند وگر چشم از همه عالم فرو بند روباه گفت ای برادر تا بر اوج مراد بکام دل ترقی توان کرد در حضیض خست و دنائت بناکامی سپردن حیفی عظیم باشد و تا در چمن آسایش گل عشرت تماشا توان نمود قدم در خارستان نکبت و محنت نهادن عیبی فاحش بود بیت ناتوان بر مسند عزت نهادن پای خویش از چه باید کرد در خاک مذلت جای خویش و مرا همت عالی گذارد که بپاره پوست بی مزه قناعت نمود آرم و دل از لذت گوشت قربه تازه بردارم شغال گفت ای خام طمع حرص ناپسندیده را همت عالی نام کرده و شره ناستوده را دنائت بزرگی لقب داده و از معنی غافل که بزرگے در درویشی ست و راحت در قناعت فرد

بدندان ملامت می گزید و سر حسرت بر زانوی حیرت می نهاد **بیت** می کشید از حسرت و غم آه سرد
کانچه من کردم درین عالم که کرد همواره اندیشه مند بود که چرا درین گاه شتاب زدگی نمودم و پیوسته خیال
می بست که این مهم چرا از روی تامل و تدبیر نپرداختم **قطعه** عنان نفس بدست هوا رها کردم خلاف عقل و خرد کردم و خطا کردم
کنون بدانستم و دانستنم ندارد سود چه سود گفتن بسیار کین چرا کردم شبیر مدتی بسیار برین منوال در غصه و ملال
گذرانید و بجهت اندوه خاطر و توزع ضمیر او عیش بر سباع تباه شده بود و کار رعیت به تنگ رسید سرانجام
علی دین ملوکهم در اهل آن بیشه سرایت کرده مجموع پریشان خاطر و پراگنده دل بودند **فرد**
دل همچو لاله سوخته و از سوز آه من در برکه بنگری همین داغ مبتلاست در اکثر اوقات حقوق خدمت و سوابق
ملازمت شنر به یاد میکرد و ملالت زیاده شده وحشت و پریشانی بروی استیلا میافت و شیر را بدان تسلی
بودی که حدیث او گوید و ذکر او شنود **فرد** از یاد تو نیستم زمانی غافل یا میگویم نام تو یا میشنوم
باهر یک از وحوش خلوتها کردی و از ایشان حکایتها در خواستی شبی با پلنگ هم ازین مقوله سخنان میگفت
و سوز سینه و آشفتگی دل شرح میداد پلنگ گفت ای ملک اندیشه بسیار در کاریکه دست تدبیر از دامن تلافی
آن کوتاه باشد موجب بجنون ست و طلب تدارک مهمی که در دایره محالات داخل بود از مرکز عقل و دانش بیرون
و بزرگان گفته اند **بیت** انداخته تیر را به شست آوردن نتوان به دست آوردن و هر که در حسبتن
چیزی که بدست آوردن آن متعسر بود و سعی نماید امکان دارد که بی آنکه مطلوب باید انچه داشته باشد هم از
دست برود چنانچه روباه آرزوی یافتن مرغ کرد و پوست پاره که بدان استظهار داشت از دست بداد شیر را مسلم
که چگونه بوده است آن حکایت پلنگ گفت آورده اند که روباهی گرسنه بطلب طعمه از سوراخ بیرون
آمده هر جانب سیر میکرد و بجهت لقمه اطراف بیابان بقدم حرص و شره می پیمود ناگاه راسخه که مدقوت روح او
تواند بود بمشامش رسید بر اثر آن توجه نموده پوست پاره تازه دید که یکی از سباع گوشتش خورده بود و پوست
رها کرده چشم روباه بران پوست پاره افتاده روشنائی یافت و بدان مقدار قوت قوتی هر چه تمامتر
در اجزای وی پدید آید **بیت** مرده بودم بوی یار دل نواز آمد بمن بار دیگر جان از تن رفته باز آید بمن
روباه آن پاره پوست را بچنگال تصرف آورده روی بماوای خود نهاد و مصرع چون یار بدست آمد خلوت ز همه خوشتر

پندار ای درخشان کشتہ جو بد کہ گندم ستانی بوقتِ درو × مثل اینچنین گفتہ آموزگار ؛
مکن بہ کہ بد بینے از روزگار × کسے نیک بیند بہر دو سرائے کہ نیکی رساند بخلقِ خدائے ؛

باب دوم در سزا یافتن بدکاران و شامت عاقبت ایشان

شیر فرمود کہ شنیدم داستان ساعی و نمام کہ بحیلۂ تمام جمال یقین را بخیال شبہت بپوشانید و ولی نعمتِ خود را از طریق مروت منحرف ساختہ بیوفائی و بدعہدی موسوم ساخت و سخنان فریب آمیزش موثر افتادہ شیر را بران داشت کہ در حربے از ارکن دولت و شکست پایۂ شوکت خود سعی نمود این زمان اگر حکیم سخندان صلاح دران بیند کہ عاقبت کار دمنہ باز نماید و بیان فرماید کہ شیر بعد از وقوع آن حادثہ چون بعقل خود رجوع نمودہ در حق دمنہ بدگمان شد تدارک آن بچہ نوع نمود و بر کیفیت غدر او چگونہ وقوف یافت و دمنہ بچہ حجت تمسک نمود و مخلص خود بکدام حیلہ خیال بست و سر انجام مہم او بکجا رسید حکیم فرمود بیت شہا ملک دین در پناہِ تو باد × چراغِ ہنر شمع راہِ تو باد × حقیقت خرم و عاقبت اندیشی اقتضائے آن میکند کہ سلاطین بحر و شنودن سخن از جانروند و تا بدلیلی روشن و برہانی ساطع بر حقیقت مہمی اطلاع نیابند در بارۂ آن حکمی بامضا نرسانند بیت زصاحب غرض تا سخن نشنوی × اگر کار بندے پشیمان شوی بعد از انکہ سخن اہل غرض در معرض قبول افتاد و عملے ناپسندیدہ یا قولے ناستودہ در وجود آمد تدارک و تلافی آن بدان تواند بود کہ سخن چین صاحب غرض را ببرد و بہیچ گوش مال دہد کہ سبب عبرت دیگران گردد و از اندیشۂ آن عقوبت من بعد کسے بران عمل اقدام نتواند نمود و ہمہ را از مثل آن سلوک احتراز باید فرمود مثنوی بر انداز بیخے کہ خار آورد × ببر در درختے کہ بار آورد ؛
جہان سوز را گشتہ بہتر چراغ × یکی بہ در آتش کہ خلقے بداغ × و مصداق این قول حکایت شیر و دمنہ است کہ چون بر غدر او وقوع یافت و بر مکر و افساد او مطلع گشت او را بنوعی سیاست فرمود کہ دیدۂ اعتبار دیگران بدان روشن شدہ آیت فاعتبروا یا اولی الابصار در زبان ساختند و صورت این قضیہ بران وجہ بودہ کہ چون شیر از کار گاؤ پیر دانست و بہ تعجیلے کہ دران کار نمودہ بود پشیمان شدہ انگشت ندامت

وتب لازمی او از شدت حرارت این حادثه مضاعف گشت فرد دست بجرانت مراد در سینه خار غم نشاند
تا ازین خار غمت دیگر چه گل خواهد شگفت ومنه که از دو در آثار پشیمانی در جبین شیر ظاهر دید و دلائل ندامت
بر ناصیهٔ او مشاهده نمود سخن کلیله قطع کرده پیش رفت گفت مثنوی شهنشاه تخت اقبال جای تو باد سر بر فلک کبریای تو باد
سر سبزت انوشاد افراخته سر خصم در پایت انداخته موجب اندیشه چیست و سبب تامل چه تواند بود و فتنی ازین خرم تر
ورروزی ازین مبارکتر کجاست که ملک در مقام فیروزی و نصرت خرامان و دشمن در تهٔ خاک مذلت و خون ناکامی غلطان بیت
صبح امید تیغ ظفر بر کشیده بین روز عدو بشام هلاکت رسیده بین شیر گفت هرگاه آداب خدمت و اطوار
صحبت و آثار دانش و انواع کفایت شنز به یاد میکنم رقت بر من غالب میشود و اندوه و حیرت بر من مستولی
میگردد و الحق پشت پناه سپاه بود و اتباع مراد بتیاری او زور بازوی مردانگی می افزود بیت
رفت آنکه داشت کار جهانی قرار ازو × رفت آنکه بود خانهٔ ملک استوار ازو × ومنه گفت ملک را بران کافر نعمت
غدار پیشه جای ترحم نیست بلکه بر بین ظفر که روی نمود وظائف شکر الهی بتقدیم باید رسانید و ازین نصرت که
دست داد ابواب شادمانی و بهجت در ساحت دل باید کشود بیت صبح ظفر از مشرق امید بر آمد
اصحاب غرض را شب سود اسیر آمد × این فتحنامه میمون را که روزنامهٔ اقبال بدو آراسته شود و این منشور
ظفر همایون را که کارنامهٔ سعادت بدو مطرز گردد بر صفحات ایام دیباچهٔ مفاخر و عنوان معالی باید شمرد قطعه
امروز بخت نیک بشارت رسان ماست × اقبال را بپروهٔ امید صد نواست × روز بست اینکه دل بهزاران غم خوش بست
عهد بست اینکه جان بهزار آرزو خوش بست × بادشاها عالم پناها بر کسی بخشودن که از و بجان ایمن نتوان بود
خطاست خصم ملک را بزندان گور محبوس ساختن کار عقلاست انگشت که زینت دست و آلت قبض و
بسط است اما اگر مار زخمی بران زند برای بقای باقی چشم بر ندوزند و مشقت آن جراحت حین راحت شمرند بیت
دشمن چه گری کند کز و یاد کنی × آن به که بقوت او دولت شاد کنی × شیر بدین سخنان اندک بسیار امید امارزوگار
انصاف گاه دلبستد و سر انجام کار و منه به فضیحت در سوائی کشید و نهال کردار بد و تخم گفتار ورد و غش در بر آمده
بقصاص گاه کشته شد و عواقب غدر و مکر همیشه نامحمود بوده است و خوانم حیله و بد اندیشی بد موم و نامبارک مذموم
بد اندیش هم در سر شر رود × چو گر دوم که تا خانه کمتر رود اگر بد کنی چشم نیکی مدار که خنظل نبار آرد انگور بار

ازان او ببرد و در خانه پنهان کرده علی الصباح بر در خانه میزبان حاضر شد میزبان پریشان حال زبان عذار
بگشود که ای مهمان عزیز معذور دار که ازوی روزبسری از من غائب شده و دو سه نوبت در شهر و نواحی
منادی زده اند و ازان گم شده خبری نیافته ام فرد یعقوب صفت گریه کنان میکنم افغان
کایا خبری یوسف گم گشته که دارد بازرگان گفت من دیروز که از منزل تو بیرون می آمدم بدین صفت که میگوئی
کودکی را دیدم که موشگیر او را برداشته بود و پرواز کرده در روی هوا میبرد مردمان فریاد برآوردند که ای بیخبرد
سخن محال چرا میگوئی و دروغی بدین عظمت برای چه بخود نسبت میدهی موشگیری که تمام جثه او نیم من نباشد کودکی
را که بوزن ده من باشد چگونه برداشته و هوا پرد بازرگان بخندید و گفت ازین عجب مدار دران شهر که موشی صد من آهن
تواند خورد موشگیری نیز کودک ده من را هوا تواند برد مرد امین دانست که حال چیست گفت غم مخور که موش آهن را
نخورده است خواجه جواب داد که دلتنگ مباش که موشگیر پسرت را نبرده آهن بازوده و کودک را بستان و
این مثل بدان آوردم تا بدانی که در مذهبی که باولی نعمت غدر توان کرد پیداست که نسبت بدیگران چه توان
اندیشید و تو چون با ملک این کردی دیگر از تو امید وفاداری و طمع حق گزاری نمانده و بر من روشن شده
که از ظلمت بدکرداری تو پرهیز لازم است و از تیرگی مکاری و غداری تو احتراز واجب

بیت

پیوندد دولت آمد از چون توئی بریدن ۔ سرمایه سعادت روی تراندیدن ۔ چون مکالمت کلیله و دمنه بدینجا رسید
شیر از کارگاه فارغ شده بود و او را در خاک و خون افگنده اما چون شیر بسر پنجه سیاست کار شتربه را بساخت
و عرصه بیشه را از وجود او بپرداخت و قوت خشم کم تر شد و حدت غضب تسکین یافت در تامل افتاد و با خود گفت
دریغ از شتربه با چندان عقل و خرد و رای و هنر نمیدانم که در مکاری و بصواب دید چه یا قدمی بخطا نهادم و در انچه ازوی
بمن رسانیدند حق امانت گزارد و ندیا طریق خیانت سپرد و ندمن باری به تفحص حقیقت حال او در مصیبت زده کردم و یار وفادار
خود را بدست خود بشربت هلاک چشانیدم بیت یارها با یار خود آخر این کند ۔ کافرم گر هیچ کافر این کند
شیر سر ندامت در پیش انداخته و زبان ملامت بر خود کشوده و خفت و شتاب رد گی خود را نکوهش میفرمود و خیال
بلسان الحال معنی این رباعی بسمع تسلیم میرسانید رباعی ایدوست کسی بی سببی یار کشد ۔ و انگه چو من یار وفادار کشد
تو دست مگو دشمن خود گیر مرا ۔ کس دشمن خویش را چنین زار کشد ۔ خنده دامی شیر ازاندوه این واقعه بگریه مبدل شد

بیچاره زود مگسانرا از نهیب آن سنگ آسیبی نرسید اما سر باغبان با خاک یکسان شد و از پنجا بزرگان
گفته اند که بهر حال دشمن دانا از دوست نادان بهتر ست بیت دشمن دانا که غم جان بود
بهتر از ان دوست که نادان بود و این میل برای آن ایراد کردم که دوستی با تو همان نتیجه دهد که سر
در معرض تلف باشد و سینه خدنگ بلا را هدف گردد فرد صحبت ابلهان چو دیگ تهی ست
کز درون خالی از برون سیه است دمنه گفت من آنچنان ابله نیستم که منفعت دوست خود از مضرت
بان نشناسم و خیر او را از شر امتیاز نکنم کلیله گفت من آنرا میشناسم که تو در حماقت بدان مشابه نیستی اما غبار
غرض دیده دل را تیره و خیره میگرداند یمکن که بنا بر غرضی جانب دوست را فروگذاری و هزار توبیخ ناموجه
برای اعتذار آن آماده سازی چنانچه در ماده شیر و شتر بانیمه غدر انگیخته و هنوز دعوی پاکدامنی و نیکو سیرتی میکنی
و مثل تو با دوستان چون مثل آن بازرگانست که گفته بود در شهری که موش صد من آهن خورد چه عجب اگر
موش گیری کودکی در رباید دمنه گفت چگونه بوده است آن حکایت کلیله گفت آورده اند که بازرگانی
با اندک مایه بسفری میرفت بطریق دور اندیشی صد من آهن در خانه دوستی ودیعت نهاد تا اگر ضرورتی افتد آنرا
سرمایه روزگار ساخته رشته معاش را استحکامی دهد بعد از انکه بازرگان سفر بپایان رسانید و بار دیگر بمقصد رسید
بدان آهن محتاج شد و دست تعدی آهن فروخته بود و بهای آن خرج کرده بازرگان روی بطلب آهن
نزد یک وی رفت مرد امین او را بخانه در آورد و گفت ای خواجه من آن آهن را بامانت و بیغوله نهاده بودم
و خاطر جمع کرده غافل از انکه در گوشه سوراخ موشی واقعست تا واقف شدم موش فرصت غنیمت شمرده بود
آهن را تمام خورده بازرگان جواب داد راست میگوئی که موش با آهن دوستی بسیار دارد و دندان او بران
قمه چرب و نرم قدرتی تمام هست فرد موش را لقمهای آهن هست ۴ همچو پا بوده راحت حلقوم ۴ مرد امین
راستگوی بشنیدن این سخن شاد شد و با خود گفت این بازرگان ابله بدین گفتار فریفته گشت و دل از آهن
برداشت هیچ به ازان نیست که او را مهمانداری کنم در سم تکلفات و ضیافت بجای آرم تا این مهم را تا کی بسر
برید آید پس خواجه را صلای مهمانی زد و گفت بیت گر بمهمانی قدم در کلبه ما نهی ۴ لطف میفرمائی و بر چشم ما جای
خواجه فرمود که مرا امروز مهمی ضروری پیش آمده شرط کردم که بامداد پگاه باز آیم پس از منزل بیرون آمد و پسر

پر طبق و البتین نہادہ حلوای زیبا از خشخاش و قند ترتیب داوہ و از طرفے دیگر انگور پر نور کہ خامہ حکمت شرح
کمالش بر صفحہ شش پر نقیہ فانبثنا فیہا حبا و عنبا کشیدہ چون آبلہ تر بر کف برگ اخضر دمیدہ و بر حوالی چمنہا
گوی زر نگار خرپزہ سبز خط طرفہ عذار چون ماہ تمام کہ از افق سپہر مینا فام روی نماید بجلوہ در آمدہ مثنوی
خربزہ گوئی کہ دران سبز کشت + گوی ببرد از ثمرات بہشت + سبز خطی در خط او موی نہ + مشک دمے مشک بدان بوی نہ
پیر دہقان را بہر درختی چندان پیوند بود کہ مرگ پدر و غم فرزند ندانشت و روزگاری بہ تنہائی دران باغ
میگذرانید حاصل الامر از وحشت تنہائی بہ تنگ آمد و از دہشت انفراد دبی یاری بغایت ملول شد
ع گل و بنفشہ ہمہ ہست یار نیست چہ سود + القصہ از الم تفرد مجروح خاطر گشت و شب بیرون شد و
در دامن کوہی کہ چون عمر طول امل فضای آن نہایت پذیر نبود سیری می نمود قضارا اخرے نشست سیرت
قبیح صورت ناخوش طلعت ناپاک طینت نیز بواسطہ تنہائی از فراز کوہ رو بہ نشیب نہادہ بود فی الحال کہ ملاقات
نمودند از طرفین بعلت جنسیت سلسلہ محبت در حرکت آمد و دل روستائی بموانست و مصاحبت خوش مائل شد
مثنوی ذرہ ذرہ کاندرین ارض و سماست + جنس خود را ہمچو کاہ و کہربا ست + ناریان و ناریان را جاذب اند
نوریان ہم نوریان را طالب اند + صاف را ہم صافیان راغب شوند + در دو را ہم تیرگان جاذب شوند
باطلان را چہ رباید باطلی + عاقلان را چہ خوش آید عاقلی + اہل باطل باطلان را می کشند
باقیان از باقیان ہم سر خوشند + خرس نادیدہ تملق روستائی را مشاہدہ نمودہ بکلی والیستہ صحبت او شد و باندک
اشارتی سر در پے او نہادہ بدان بہشت آسا در آمد و بانعام و تشریف آن میوہ ہای لطیف دوستی در میان ایشان
موکد شدہ بیخ نہال محبت در زمین دل ہر یک رسوخ یافت نظم بکنجے باغ می بودند یک چند +
ز وصل یکدگر پیوستہ خرسند + ہر گاہ کہ باغبان از غایت سستی بسایہ استراحت سر فراغت بر بالین راحت نہادے
خرس از روی دلجوئی و ہواداری بر سر بالین او نشستہ مگس از روی او میراندے ع مگسی نیز نخواہم کہ کند سایہ بر ما
روزی باغبان بطریق معہود خفتہ بود و در خواب رفتہ و مگس بسیار بر روی او جمع شدہ خرس مگس رانے
اشتغال می نمود و ہر چند مگسان را براندی در حال باز آمدند و چون او ایشان را منع کردی از طرف دیگر
ہجوم کردندی خرس آشفتہ حال شد و سنگی بقدر بست من برداشتہ بقصد آنکہ مگس می کشم بر روی دہقان

وخاین و بدخوی و فاسق اجتناب نماید **مثنوی** چو نتوان در بروے خلق بستن + + +
بخلوتخانه تنها نشستن + رفیق نیک باید کرد حاصل که صحبت را نشاید بر سپید دل مراعات این سخن از جمله قاعده
که رحمت بر روان پاک او باد + که باقی دانشان هر کس که شد یار زیاری شان بآخر شد گرفتار و هر که یار نااهل
گیرد و ببیاری نادان مستظهر گردد بدو آن رسد که بدان رسید دمنه پرسید که چگونه بوده است آن +
حکایت کلیله گفت آورده اند که باغبانی بود مدتها بانواع زراعت مشغول بوده و عمر عزیز
در عمارات باغ و بوستان صرف نموده باغی داشت که چمن فردوس نشانش از نزهت اشجار خاک حسرت
در دیدهٔ روضهٔ ارم کرده بود و از ظراوت ازهار و انهار داغ حیرت بر سینهٔ بوستان خورنق نهاده
درختان رنگارنگش را جلوهٔ طاؤسی ظاهر و از گلهای رنگارنگ فروغ تاج کاؤسی باهر روزی زمینش
چون رخسار شاهد حلّه پوش مغور و نسیم هوایش چون کلبهٔ استاد عنبر فروش معطر درخت جوان بختیش از بسیاری اثمار
چون پیران پشت خمیده و میوهٔ حلاوت آمیزش چون بهشتی بی حرارت آتش رسیده ایوان میوهای ربیعی و
خریفی در غایت تازگی و نهایت لطیفی سیب بی آسیبش چون ذقن دلبران سیم تن و لهار اصید کرده و برنگ زیبا
و بوی راحت افزا عالمے را در قید آورده **قطعه** سیب را باذقن یار مشابه کردند رنگ او سرخ شد و روے برافروخت بباغ
مانند چراغی ست درختان زدرخت + روز روشن بسر شاخ که دیدست چراغ + نام امرود از هر شاخ کوزهای
آنجیات باصراحی های نبات در آویخته بصلای حلوای بی دود میل کاهلان بی سرمایه و سود را برانگیخته فرد
وصف امرود چه گویم که بشیرینی و لطف کوزهٔ چند نبات ست معلق بر شاخ و به پشمینه پوش چون صوفیان
شب خیز باز خسارهٔ زرد و سر از پنجرهٔ خانقاه ابداع بیرون آورده و روے گرد آلود دش دل درد آلود عاشقان را
از مهر و ماه و شان انتباه داده **بیت** به زرد زهرست من از مهرم زرد او از مه و مهر من مه خویش +
گوی زرین نارنج از میان برگ سبزه چون کرهٔ آفتاب انور از سپهر اخضر تابان و مجمر مطلای ترنج با نکهت دل آرا
و رائحه روح افزا در صحن بوستان درختان **مثنوی** انارش چون لب دلدار خندان حریفان از حریف آب دندان
برای امتحان گردون زرکار فگنده جوهر یاقوت در نار + چو نطقم وصف شفتالو سراید سخن در وے تر و شیرین نماید
هنوز سنبوسهٔ لب ناسیده که آب حسن و لطف از و چکیده + و دریاب جانب انجیر بی نظیر که دست قدرت وصف جمالش

وفتنه انگیز را مجال سخن ندهند وچون مردم دوری و دو زبان درمیان دو یار مهربان فرصت و فسانه نیافتند
دیگر بر دوستی ایشان اعتماد نتوان نمود من بعد اگر گاؤ از پنجه شیر خلاص یافت ممکن نیست که تبلطف و تملق او
از راه رود یا بمصالحت و مصادقت او رغبت نماید و اگر بالفرض ابواب مخالطت مفتوح بماند هریک از دیگر
وغدغه خواهد بود فرد چون رشته گسست میتوان بست لیکن بمیان گره بماند دمنه گفت اگر من ترک
ملازمت شیر کرده معتکف بگوشهٔ کاشانه شوم و دامن صحبت خوانده تو بدست ارادت گرفته سر عزلت در گریبان
خلوت کشم چگونه باشد کلیله گفت حاشا که من دیگر با تو صحبت دارم یا بمرافقت تو میل کنم و من همیشه از مجاورت تو
ترسان بوده ام و پیوسته مصاحبت ترا بدل انکار میکرده ام چه علما گفته اند صحبت جاهل و فاسق پرهیز باید کرد
و خدمت عاقل و صالح را التزام باید نمود که مواصلت اهل فسق و فجور چون تربیت مار است هرچند مار گیر در
تعهد او رنج بیشتر کشد آخر چاشنی زهر از بن دندان بوی خواهد داد و ملازمت اهل خرد و صلاحیت مانند طبله
عطار است که اگر از ان متاع چیزی نبکسی نرسد عاقبت روائح عطر او مشام را معطر خواهد ساخت دمنه گفت
باش چو عطار که پهلوی او + جامه معطر شود از بوی او + چند چو آتشکده آهنگران دود و شرار دهی از هر کران
آمی و منه چگونه از تو امید وفا و کرم توان داشت که تو بر پادشاهی که ترا عزیز و گرامی و محترم و نامی
گردانید بمثابه که در ظل دولت او آفتاب وار لاف ارتفاع میزنی و بسبب ملازمت آستان
آسمان مثالش پای افتخار بر فرق فرقدان می نهی این معامله روا داشتی و حقوق انعام و اکرام
او را بنابود انگاشتی بیت نه از حق نه از خود ترا شرم بود + نه از مردمت نیز آزرم بود و من از چنین کس
اگر هزار فرسنگ دوری گزینم خردمند مرا معذور خواهد داشت و اگر با چنین ناکس ترک مرافقت کنم عقل رهنما
مرا بصواب نسبت خواهد داد قطعه قطع صحبت کردن از یاران صوابی خوشتر است + کز حضور ناموافق بیحضوری خوشتر است
همدمی کز صحبتش خرم نگردد خاطرت + از چنان همدم بصد فرسنگ دوری خوشتر است و چنانکه صحبت اخیار
و ابرار را منفعت بی غایت ست مصاحبت نااهلان و اشرار را مضرت بی نهایت و صحبت
بدان زودتر اثر کند و ضرر آن در اندک زمان بظهور رسد پس آنکه عاقل کامل باید که دوستی
با مردم دانا و ستوده و معاش در راست گوئی و خوش خوئی و صالح کند و از همه کذاب

هر که پا در مضیق مکر نهاد عاقبت سبب بلا خواهد داد حیله مارست که دو سر دارد + هر یکی گونه گون خطر دارد
آن سر از خصم را کند دل ریش + این رساند ضرر بصاحب خویش دمنه گفت تو رای را بحکر نام نهاده و تدبیر را
حیله و عذر لقب داده من این مهم را به تدبیر صائب ساخته ام و چنین بر بی کاری درست پرداخته کلیله گفت
تو در عجز رای و ضعف تدبیر بدان مثابه که زبان از تقریر آن قاصر آید و در خبث ضمیر و غلبه حرص جاه
بدان منزله که بیان در ادای آن عاجز ماند فائده مکر و حیله تو مخدوم و ولی نعمت را این بود که می بینی تا آخر
وبال و تعب آن به نسبت تو چگونه خواهد بود و شامت دورویی و دوزبانی تو چه نتیجه بد خواهد داد دمنه گفت
از دوروئی چه زیان که گل رعنا را از دو دی زینت بوستانست و از دوزبانی چه باک که قلم دو سر یا دوزبان مال و ملک
را پاسبان ست تیغ که یک رو دارد خون خوردن کار اوست و شانه که دو رو باشد فرق نازنینان جای
قرار او قطعه خون میخورد چو تیغ درین ورهر که او + یکرو و یکزبان بود از پاک گوهری وانکس که همچو شانه دورو و دوزبان
بر فرق خویش جای دهندش ز سروری + کلیله گفت ای دمنه زبان آوری بگذار که تو نه آن گل دورنگی که در شاخ
جمال تو دیده روشن گردد بلکه آن خار دل آزاری که از و خبر ضرری بخلق نرسد و نه آن قلم دوزبانی که از اسرار ملک
و ملکوت خبر دهی بلکه آن مار دوزبانی که زخم زبان تو جز زهر زیان کار نباشد مار را بر تو مزیت فضیلت است
چه از یک زبان او زهر آید و از دیگری تریاق زاید و ترا از هر دو زبان زهر بسیار و از تریاق اثری و خبری
ندارد و باید که از زبان کسی که بجهت دوستان همه تریاق زاید اگر بجهت دشمنان زهری پدید آید شاید چنانچه
بزرگی گفته است بیت تریاک و زهر هست مرا بر سر زبان این بهر دوستان بود آن بهر دشمنان
دمنه گفت از سر زلت من بگذر که شاید میان شیر و شتر به آشتی پدید آید و باز بنای محبت و اتحاد تمهیدی یابد
کلیله گفت این سخن دیگر از جمله مقالات محال آمیز ست و تو مگر ندانسته که سه چیز بر قرار است پیش از وقوع سه چیز
و بعد ازان قرار آن از قبیل ممتنعات ست و ثبات از مقوله مستحیلات اول آب چشمه و کار زنان خوشخو
که بدریا نرسیده و چون به بحر پیوست دیگر از غدر و بت و لطافت چشم نتوان داشت دوم صلاح خویشان چندان
واقع ست که بداندیشان و مردم شریر در میان ایشان دخل نکرده اند و بعد از دخل بدان و بدکیشان از جمیع
اقربا و خویشان وفاق و اتفاق توقع نتوان کرد سوم مشرب مصاحبت و مودت تا وقتی صافی باشد که مردم سخن چین

کرده بود اعانت نماید بار دیگر بجستن ماهی همان راه که پیش ازان بقدم مراد پیموده بود روان شد
وچون ماهی نیافت غوک را با جمله بچگان بخورد **بیت** تو از چنگال گرگم در ربودی ۲ چو دیدم عاقبت خود گرگ بودی
واین مثل بدان آوردم که سرانجام حیله گرفتار بست وعاقبت مکر وعذر ندامت وخاکساری **بیت**
مزن در وادی مکر و حیل گام که در دام بلا افتی سرانجام پسر گفت ای پدر سخن کوتاه ساز واندیشه
دور و دراز در توقف دار که این کار اندک مؤنت وبسیار منفعت ست پیر بیچاره را حرص مال ودوستی فرزند
از سر منزل دیانت ودین بیاد یه جور وخیانت کشید وسر انما اموالکم واولادکم فتنة بظهور رسید طریق مروت را
مهمل گذاشته وبساط فتوت ۳ الکی در نوشته ارتکاب چنین صورتی که در شرع وعرف محظور ومنکر بود
روا داشت ودر ان شب تیره با دلی مکدر در میان درخت جای گرفت علی الصباح که قاضی روشن رای
آفتاب بر محکمه فلک پدیدار شد وخیانت شب سیاه روی بر عالمیان چون روز روشن گشت قاضی با گروهی
از معارف بپای درخت حاضر شده وخلقی انبوه بنظاره صف کشیدند قاضی روی بدرخت کرده بعد از شرح
دعوی مدعی وانکار مدعا علیه صورت حال از و استفسار نمود آوازی از میان درخت بر آمد که زر اخرم دل
برده است وبا نیز هوش که شریک اوست ظلم کرده قاضی متحیر شد ونفیر است داشت که در میان درخت کیست پنهانست
وآشکار اکردن او جز بتدبیر صائب میسر نگردد فرمود هر نفس که از چشم خود پنهانست جزو رسته مدبیر نگر در ظاهر
پس فرمود تا هیمه بسیار فراهم آورده در حوالی درخت نهادند وآتش در ان زدند تا آن ناپخته خام کار را دود
از جان در مال بر آوردند پیر حریص ساعتی صبر نموده چون دید که کار بجان وکار ها بستخوان رسید امان خواست وقضیه
اورا بیرون آورده واستمالت داده از حقیقت حال سوال فرمود پیر نیم سوخته صورت واقعه براستی باز نمود
قاضی بر کیفیت مطلع گشته بصفت امانت وکوتاه دستی خرم دل وخیانت ونابکاری تیز هوش با خلائق باز گفت مقارن
همین حال پیر با تزویر از جهان فانی رخت حیات بسرای جاودانی کشید وحرارت آتش دنیا بشرارهٔ نار عقبی اتصال یافت وپسر
بعد از انکه ادب بلیغ دیده بود وزر جزیل عنیف کشیده پدر مرده را بر گردن نهاده روی بشهر آورد وخرم دل بکبیر
صدق وامانت وراستی ودیانت زر خود باز ستده بسر انجام مهام خود مشغول گشت ونتیجه ایراد این مثل آنست
که خلائق را معلوم شود که عاقبت مکر ناپسندیده است وخاتمت غدر شوم ونکوهیده **مثنوی**

بر فراهت و فراغت گذرانیم پدر گفت انچه درین جهم بمن متعلق ست کدام تواند بود پسر گفت میان آن
درخت کشاده است بمثابه که اگر دو تن دران پنهان شوند نتوان دید امشب باید رفتن و درمیان درخت
بسر بردن تا فردا که قاضی بیاید و گواهی طلبد چنانچه رسم ست شهادت باد ارسانے پدر گفت ای پسر از سر مکر و حیله
درگذر که اگر خلق را بفریبی خالق را نتوان فریفت رباعی سترت همه وارا ے فلک میداند
گوموی بموی ورگ برگے داند گیرم که بزرق خلق را بفریبی * یا او چه کنے که یک بیک میداند
ای بسا حیلت که بر صیاد پیش و بال گردد و جزا ے آن هم بدو رسیده در سواد پرده دریده شود و من می ترسم که مبادا
مکر تو چون مکر غوک باشد پسر پرسید که چگونه بوده است آن حکایت پدر گفت آورده اند که غوکے در پهلوی ما
وطن ساخته بود و در جوار آن ظالم خونخوار خانه گرفته هرگاه غوک بچه آوردی مار بخوردی و دل او را بداغ فراق
فرزندان مبتلا کردی و این غوک را با خرچنگے دوستی بود روزے نزد و رفت و گفت ای یار موافق مرا اندیشے
لائق اندیش که خصمی غالب و دشمنی مستولی دارم نه با او اقامت متصور ست نه ازان مقام نقل و تحویل میسر چه موضعی که
مسکن ساخته ام بغایت جای خوش ست و مادای دلکش مرغزار ست که سواد مینا رنگش چون روضه مینو فرح افزاے
و نسیم دلکشا بیش چون طره خوبان عطر سا ے مثنوی صد هزاران گل شگفته در و سبزه بیدار و آب خفته در و
هر گلی گونه گونه از رنگے * بوی هر گل رسیده فرسنگے * صد ورق باز کرده دسته گل * لاله بر کف گرفته ساغر مل
از نسیم شمال عنبر بیز گشت اطراف آن عبیر آمیز و هیچ کس باختیار ترک چنین منزل نگیرد و دل ازین نمونه فردوس بر نگیرد
بر ندارد فرو جای من کوی مغانست و چه زیبا جائیست * هیچ عاقل بجهان ترک چنین جا نکند خرچنگ گفت
غم مخور که دشمن تو ا مار ا نکبد حیله توان بست و خصم غالب را در دام مکر توان افگند بیت اگر دانه باشی و باشد کسی
بدام آورد مرغ زیرک بسی * غوک گفت تو در مینا ب از کتاب حیل چه مسئله حل کرده و در دفع غائله این خصم بد اندیش
چه چاره بدست آورده خرچنگ گفت در فلان جا راسوئی خبث جبلے و تیز خوی ماند ماهی چند بگیر و بکش و از پیش
سوراخ دوی تا منزل مار بفگن تا راسو یگان یگان را میخورد و بطلب دیگری میرود هر آینه چون بسوراخ مار رسد او را نیز
بگار خواهد برد و ترا از شر و ضرر او باز رهاند غوک بدین تدبیر که موافق تقدیر بود مار را هلاک کرد و چون برین قضیه
دو سه روزے بگذشت راسو را داعیه آن شد که بطلب خوردن ماهی حرکت کند و همان صورت که بدان عادت

رسیده بمنزلی فرود آمدند شریک غافل گفت ای برادر بیا تا این زر را قسمت کنیم و از و غدغه خلاص یافته هر یک
سفله خود را بهر چه خواهیم خرج نمائیم شریک عاقل جواب داد که الحال قسمت کردن صلاح نیست صواب آن باشد که آنمقدار
که برای خرج بآن احتیاج افتد برداریم و باقی باحتیاط تمام جائی ودیعت نهیم و هر چند روز آمده بقدر احتیاج ازان
برداشته تتمه را بهمان دستور محفوظ میسازیم تا از آفت دورتر و بسلامت نزدیکتر باشد شریک نادان بدین افسون فریفته
شده و افسانه او را بقبول تلقی نموده برین وجه که مذکور شد نقد سره برداشته باقی در زیر درختی باتفاق دفن کرده
و روی بشهر آورده هر یک بمقام خود قرار گرفتند **بیت** روز دیگر که چرخ شعبده باز × کرد صندوق حیله را سر باز
آن شریک که دعوی زیرکی کرده بپای درختی رفت و زر ها را از زیر زمین بیرون کرده ببرد و شریک غافل
از احوال بیخبر نقدی که داشت بخرج آن مشغول شد تا چیزی باقی نماند پیش عاقل آمد و گفت بیا تا ازان دفینه
چیزی برداریم که من بغایت محتاج شده ام آن مرد زیرک تجاهل کرده گفت نیکو باشد پس هر دو باتفاق
بپای درخت آمدند و چند انچه بنشیر جستند کمتر یافتند تیز هوش دست در گریبان خرم دل زد که این زر تو برده
و کسی دیگر خبر نداشت بیچاره چند انچه سوگند خورد و اضطراب کرد بجائی نرسید و الحاصل کار ایشان از
مجادله بمحاکمه کشید و از منازعت بمرافعت انجامید شریک زیرک آن غافل را بسرای قاضی آورده برو
دعوی کرد و مضمون قصه و فحوای قضیه بسمع قاضی رسانید و بعد از انکار خرم دل قاضی از تیز هوش بروفق
دعوی او بینه طلبید تیز هوش گفت ایها القاضی ابقاک الله تعالی فرو بر خور عمر خویش که در مسند قضا
احکام عمر تو بدرازی مستحل ست × مرا بجز آن درخت که زر در زیر آن مدفون بوده گواهی نیست و امیدوارم
که حق سبحانه تعالی بقدرت کامله خود آن درخت را سخن آورد تا بر دروغ این خائن بی انصاف که مجموع
این زر ها برده و مرا محروم گردانیده اقامت شهادت نماید قاضی ازین سخن متعجب شد و بعد از قال و قیل
بسیار و گفتگوی فراوان بران قرار دادند که روز دیگر قاضی بپای درخت حاضر شده از درخت گواهی
طلبد و چون شهادت او موافق مدعا باشد بگواهی او حکم کند شریک زیرک بخانه رفت و تمام قصه بپدر
باز گفته پرده از روی کار برداشت و گفت ای پدر من باعتماد تو خیال گواهی درخت بسته ام و بامید تو این عمل
حیله در محکمه قضا کاشته و تمام مهم بشفقت تو باز بسته است اگر موافقت نمائی آن زر بریم و چندان دیگر بستانیم و بقیه العمر

قطعه هر که در اصل بد نهاد افتاد * هیچ نیکی از و مدار امید * زانکه هرگز بهند سوآن سنگ * از کلاغ سیاه باز نسفید
مرغ چون دید که سخن او نمی شنوند از غایت شفقت از درخت فرود آمده تا نصیحت خود را نیک
بسمع ایشان رساند و ایشانرا در ان رنج بیهوده که می کشند تنبیهی کند بوزنگان گرد اگرد مرغ در آمده
سرش از تن جدا کردند و کار من با تو همین قیاس دارد و من اوقات خود ضایع میکنم و سخن بپایان نداده
میگویم و با آنکه ترا نفعی نخواهد بود مرا بیم مضرت نیز هست **قطعه** گر مستمع قبول نصیحت نمی کند *
بیهوده بار بر دل نازک چرا نهی * گفتی که بر براق سعادت سوار شود * تا در رسی بمنزل و از رنج وارهی
نشنید و همچنان بره خویش میرود * بگذار تا پیاده بماند ز ابلهی * و منه گفت ای برادر بزرگان باخرد ان
در نصیحت و موعظت شرط امانت بجا آورده اند و از سهل و مداهنت احتراز نموده و اهل فضل را اقامت سوم مواعظ
و نصائح لازم ست خواه کسی استماع کند خواه نکند **قطعه** مدار پند خود از هیچکس دریغ بگو *
اگرچه از طرف مستمع بود تقصیر * سحاب قطره باران زکوه و انگرفت * و گرچه در دل خارا نمی کند تاثیر
کلیله گفت من باب نصیحت را بر تو مسدود نمیگردانم ولی ازان می ترسم که بنای کار خود بر زرق و حیله نهاده
و خود رائی و خود کامی پیشه گرفته بیش از استعداد و قتی که پشیمان شوی پشیمانی سود ندارد و هر چند
بپشت دستخائی و روی سینه خراشی فائده ندهد و مهمی که اساس آن مبتنی بر مکر و غدر باشد عاقبت آن بوخامت
و خاتمت آن بشامت منجامد چنانچه آن شریک زیرک را افتاد و بال حیله او حلقه دام بلا شده بحلقش در آویخت
و شریک غافل ببرکت راستی و ساده دلی بمراد رسید و منه گفت چگونه بوده است آن حکایت کلیله گفت
آورده اند که دو شریک بودند یکی عاقل و دیگری غافل یکی از غایت زیرکی و نقش بازی هزار نیرنگ بر آب زدی
و دیگری از غرور موش گفتندی و دیگری از فرط ابلهی و نادانی میان سود و زیان امتیاز نکردی و در آخر دل خواستند
ایشانرا داعیه بازرگانی شد و باتفاق یکدیگر روی بسفر آورده مراحل و منازل طی میکردند تضارا در راه بدرویشی
یافتند و آنرا غنیمت شمرده متوقف گشتند شریک دانا گفت ای برادر در جهان سود ناکرده بسیار است حالا بدین
بدرهٔ زر قناعت کردن و در گوشهٔ کاشانه خود بفراغت بسر بردن اولی مینماید **مثنوی** چند گردی گرد عالم بهر زر
بهر زر گردد زر شود غم بیشتر * کاسهٔ چشم حریصان پر نشد * تا صدف قانع نشد پر دُر نشد * پس بازگشتند و نزدیک شهر

و فرط بیخردی ست چه سلاطین بهیچ چیز و هیچ کس مقید نتوانند بود و مرتبهٔ سلطنت متشابه مرتبهٔ حسن و جمال ست چنانچه محبوب دل آویز را هر چند عاشق بیشتر باشد جلوات حسن او را ظهور زیادت بود سلطان را نیز هر چند خادم و ملازم پدید آید میل بزیادتی حشم و خدم خواهد بود و این طمع خام که تو داری دلیلی روشن است بر نهایت بلاهت چنانکه حکما گفته اند علامت احمقی پنج چیز ست اول طلب منفعت خویش در مضرت دیگران کردن دوم ثواب آخرت بی ریاضت عبادت چشم داشتن سوم بدرشت گوئی و تندخوئی بازنان عشقبازی نمودن چهارم بر تن آسانی در راحت دقائق علوم دانستن پنجم بیوفاداری در رعایت حقوق یاری توقع دوستی از مردم نمودن و من از فرط شفقتی که دارم این سخنها میگویم ولیکن چون آفتاب روشن ست که شب تیره و شقاوت تو شعلهٔ موعظت من روشن نخواهد شد و ظلمت جهل و کدورت حسدی که در ذات تو سرشته شده بر پرتو نصائح من منتفی نخواهد گشت فرد بآب زمزم و کوثر سفید نتوان کرد ۰ گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه ۰ و مثل من با تو چنان ست که مرغی آزادی گفت که رنج بیهوده مبر و سخن خود با جمعی که در صدد شنودن نیستند ضایع مکن داو نشنیدند و بعاقبت سزای آن بدو رسید و منه گفت چگونه بوده است آن حکایت کلیله گفت آورده اند که جماعتی بوزنگان در کوهی مادها داشتند و بیوه‌های وگیاهای آن روزگار می گذرانیدند قضا را در شبی سیاه‌تر از دل گناهگاران و تیره‌تر از درون تباه روزگاران لشکر سرما بر ایشان تاختن آورد و از صدمت صرصر زهریر اثر خون در تن ایشان فسردن آغاز کرد مثنوی زسرما در تمنا شیر گردون که سازد بر تن خود پوست دارون به بستان مرغ را نعل اندر آتش که خوش در بارنان گردد آتش بیچارگان از سرما رنجور شده پناهی می جستند و بطلب آن میان چپت کرده بهر گوشه می دویدند ناگاه بر طرف راه نی پاره ژوشن افگنده دیدند و بگمان آنکه آتش ست هیزم جمع آورده و گرداگرد آن چیده دمی در دمیدند و در بر ابر ایشان مرغی بر درختی آواز میداد که آن آتش نیست البته بدان التفات ننمودند و از ان کار بیفائده باز نه ایستادند قضا را درین اثنا مرغی دیگر آنجا رسید و مرغ را گفت رنج مبر که بگفتار تو ممتنع نمی شوند و تو رنجه میگرد فرد هر که با او بار تو ام گشته از آغاز کار ۰ ترک او گیرد که مقبل نمیگردد و نجبد و در تهذیب و ترتیب چنین کسان سعی نمودن همچنان باشد که شمشیر بر سنگ آزمودن و از زهر بلا اهل خاصیت تریاک فاروق طلب نمودن

پادشاه را هیچ خطر بر آب آن نیست که قول وزیرش را بر فعل بجان باشد و اهل عالم در قول و فعل بر چهار قسم اند اول آنکه بگوید و نکند و این شیوهٔ منافقان و بخیلان ست دوم آنکه نگوید و بکند و این عادت آدمیان و جوانمردان ست سوم آنکه بگوید و بکند و این سیرت مردم معاش دان ست چهارم آنکه نگوید و نکند و این خصلت دونان و خسیسان همتان ست و تو از ان طائفه که بگویند و گفتار خود را بزیور کردار نیارایند و من همیشه سخن ترا از هنر بهتر یافته ام و اکنون شیر بحدیث تو فریفته شده متعرض چنین کاری خطیر گشته است اگر عیاذاً بالله آفتی بوی رسد هرج مرج درین ولایت پدید آید و شور بخ و اضطراب رعایا از حد در گذرد و تمامی نفوس و اموال بمجاطرهٔ تلف و تاراج در مانند و وبال اینهمه در گردن تو باشد قطعه هر که بد کار یا بد اندیش ست روی نیکی و گر کجا بیند هر که شاخ مضرتی کارد میوهٔ منفعت کجا چیند دمنه گفت من همیشه ملک را وزیری ناصح بوده ام و در بوستان احوال او جز نهال نصیحت نه کاشته کلیله گفت نهالیکه ثمره اش این عمل باشد که مشاهده میرود از بیخ بر کنده به و نصیحتی که نتیجه چنین دهد که بنظر می آید ناگفته و ناشنوده اولی و چگونه در قول تو فائدهٔ متصور باشد و حال آنکه بحلیهٔ عمل آراسته نیست و علم بی عمل چون موم بی عسل هیچ لذتی ندارد و گفتار بی کردار چون درخت بی برگ و بار جز سوختن را نشاید مثنوی علم کز اعمال نشانیش نیست کالبدی باشد و جانیش نیست علم درخت و عمل او را ثمر خاص بهر ثمر آید شجر شاخ که بی میوه بود ناخوش ست مطلبچیان را مدد آتش ست و اکابر بر صفحات دفاتر بقلم کرم این رقم فرموده اند که از شش چیز فائده نتوان گرفت اول قول بی عمل دوم مال بی خیر سوم دوستی بی تجربه چهارم علم بی صلاح پنجم صدقه بی نیت ششم زندگانی بی صحت و یا دشاه اگرچه بذات خویش عادل و کم آزار بود وزیر بد نیت ناپاک طینت منافع عدل و رافت او از رعایا منقطع گرداند و از خوف تعرض او قصهٔ پر غصهٔ مظلومان بغیر عرض سلطانی نرسد چنانچه آب شیرین صافی که در وصورت تنگی معانقه بنیزه هیچ شناور تشنه اگرچه بغایت متعطش باشد نه دست بدان تواند کشاد و نه پای دران میتواند نهاد قرد رسیده ام من تشنه جگر تخمیر چنان ولی چه سود که یارای آب خوردن نیست دمنه گفت مرا ازین عمل مقصود دیگر شرف خدمت ملک بود کلیله گفت خدمتگاران کافی و چاکران کارگزار و ملازمان همم شناس زیب و زینت بارگاه ملوک اند اما تو میخواهی که دیگران از ملازمت شیر بر طرف باشند و تو معتمد علیه و مشار الیه باشی و تقرب آن حضرت بر تو منحصر بود و این معنی از غایت نادانی

مهم خود می شناسی یا نه دمنه گفت عاقبت وخیم کدام ست گفت این عمل که تو کرده و در نیکار هفت ضرر ظاهر ست یکی آنکه بی ضرورت ولی نعمت خود را در مشقت انداختی و رنج قوی بنفس شیر رسانیدی دوم مخدوم خود را بران داشتی که بنقض عهد و بیوفائی موسوم شد و این بدنامی بد و رواداشتی سوم بیموجبی در خون گاو سعی کردی و او را در ورطهٔ هلاک افگندی چهارم خون آن بیگناه که بسعی تو کشته خواهد شد در گردن خود گرفتی پنجم جاعتی را در حق پادشاه بدگمان ساختی و ممکن که از خوف او ترک وطن کرده بمنزل دیگر رجوع نمایند و از خانمان آواره شده بمحنت غربت و بلای جلا در مانند ششم سپه سالار لشکر سباع را عرضهٔ تلف گردانیدی و هر آینه عقد جمعیت ایشان بعد ازین نامنتظم خواهد ماند هفتم عجز و ضعف خود ظاهر کردی و آن دعوی را که من با نیکار برفق و تلطف پردازم بپایان نرسانیدی و ابله ترین مردم آنست که فتنهٔ خفته را بیدار کند و هیمکه بصلح و ملائمت تدارک پذیرد خواهد که بجنگ و خشونت ازپیش برد دمنه گفت مگر تو نشنیده ای که گفته اند بیت

کار نیکه بعقل برنیاید ۔ دیو انگشت در دهان باید

کلیله گفت تو درین کار بدستوری خود چه مهم پرداخته و بدستیاری معمار تدبیر چه طرح انداخته که از پیش نرفت و احتیاج بعنف و درستی بوده آخر نمیدانی که رای درست و اندیشهٔ صواب بر جرات و شجاعت مقدم ست الرای قبل الشجاعة الشجعان قرو کار ها راست کند عاقل کامل بسخن که بصد لشکر جرار میسر نشود و مرا همیشه اعجاب تو و مغرور بودن بر رای خود و مفتون گشتن بجاه این دنیای فریبنده که چون عشوهٔ سراب جز مایه شی ندارد معلوم بود و لیکن در اظهار آن با تو تاملی میکردم که مگر انتباهی یابی و از خواب غرور و غفلت و مستی شراب پندار و جهالت بیدار و هشیار گردی و چون از حد درگذرانیدی و هر نفس در بادیهٔ ضلالت و هاویهٔ غوایت سرگردان تر و پریشان تر میشوی وقت ست که از کمال ناوانی و تیرگی و فرط دلیری و خیرگی تو اندکی باز گویم و بعضی از معایب اقوال و قبایح افعال تو اگرچه از دریا قطره و از کوه ذره خواهد بود بر شمارم مقتوی تا تو بدانی که چه کرده نقش و غایله خطا کرده از همه در هیچ شماری نه در همه هستند تو بار شی نه دمنه گفت ای برادر از بدایت عمر تا این غایت گمان نبرم که از من قولی نباید و فعلی که نشاید در وجود آمده باشد و اگر عیبی از من مشاهده کرده هر آینه باز باید نمود کلیله گفت تو عیب بسیار داری اول آنکه خود را بی عیب پنداری دوم آنکه گفتار تو بر کردار راجح ست گفته اند

آنست که هیچ دشمن را اگرچه بغایت حقیر باشد خوار نباید داشت که از سوزن خرد قامت کاری آید که نیزه دراز قد دران عاجز بمانده وجدوه آتش اگرچه در نظر اندک نماید هر چه باو ملاقی گردد بسوزد و حکما گفته اند که درستی هزار تن در مقابلهٔ دشمنی یک شخص نیاید فرود دستی را نهر از شخص کم ست، دشمنی را سیکے بود بسیار شتربه گفت من ابتدا بجنگ نخواهم کرد تا بدنامی کافر نعمتی موسوم نشوم اما چون شیر قصد من کند صیانت نفس و نگاهداشت تن خود لازم خواهم دانست دمنه گفت چون نزدیک شیر روی وبینی که خویشتن را افراشته دم برزمین زند وشعله خشمش چون آتش چشمش افروخته بنظر آید بدانکه قصد تو دارد شتربه گفت اگر چیزی ازین معنی مشاهده رود هر آئینه حجاب ظن از رخسار یقین برداشته بر سر غدر و قصد شیر اطلاع خواهد افتاد دمنه شادمان وتازه دل روی بکلیله آورد بیت بی خردی که شاد بیش از غم و بگران بود صدق و وفا مجو از و کز همه بر کران بود کلیله گفت کار بکجا رسید دمنه جواب داد ع از بخت شکر دارم و از روزگار هم الحمد لله که فرا هرچه تمامتر روی نمود وچنین کاری دشوار بخوبی و آسانی ساخته شد دمنه این میگفت در روزگار زمان مکافات مضمون این بیت بگوش هوشمندان محفل بصیرت فرومی خواند فرو خوش گرفتند حریفان سر زلف ساقی گر فلکشان بگذارد که قراری گیرند پس هر دو سوی شیر رفتند و اتفاقا گاو برانیشان برسید چشم شیر بگاو افتاد و بدمدمهٔ دمنه بکار آمد و شیر غرش آغاز کرده دم استیلا برزمین میزد و دندان از غایت غضب هم می سود شتربه یقین کرد که شیر قصد او دارد با خود گفت خدمتگاری ملوک در خوف وحیرت و ملازمت سلاطین در بیم و دهشت بهم خانه مار و همسایه شیر میماناد اگرچه مار خفته و شیر نهفته باشد عاقبت آن یکی سر برآرد و این دیگری دهن بگشاید فرو مکن ملازمت بادشه کزان ترسم که همچو صحبت سنگ و سبو شوی دناگاه این می اندیشید و فکر جنگ را میساخت ازهر دو طرف علامتے که دمنه بجیا نشان داده بود معاینه دیدند و جنگ آغاز نهاده خروش و فریاد در عرصهٔ زمین و فضای زمان افگندند قطعه زغوغای ایشان و حوش و سباع دران دشت بیشه پریشان شده یکے در شگاف کمر کوه یکی زیر خاشاک پنهان شده کلیله ان صورت دیده روی بدمنه آورد و گفت رباعی صد حیله و نیرنگ بر آمیخته * و انگه زمیان کار بگر بگریخته * باران و صد ساله فرو ننشاند * این گرد بلا را که تو انگیخته * ای نادان و خامت عاقبت کار خود را سبب بینے و شامت خاتمت

ا مامترس و جانفی نگابدار کہ مردم بد دل و ترسندہ ہرگز بمراد نرسند و سخن ہمانست کہ وکیل دریا رعایت جانب
ما از لوازم خواہد دانست مادہ بیضہ نہاد و چون بچگان پیراہن سفید بیضہ چاک زدہ سر از گریبان حیات
بر آوردند دریا موج آمدہ ایشانرا در زیر دامن ہلاک گرفت مادہ بعد از مشاہدۂ آن واقعہ در اضطراب آمد
و باز گفت کہ ای خاکساری من دانستم کہ بہ آب بازی نتوان کرد حالا بچگانرا بر باد دادی و آتش در جان من
زدی بارے تدبیرے اندیش کہ بدان مرہمی جان ریش تو ان نہاد و نگفت سخن بحرمت گوئی کہ من برہمان عہد
کہ دانستہ و از عہدۂ قول خود بیرون آمدہ انصاف از وکیل دریا خواہم ستید فی الحال نزد یک مرغان دیگر رفت
و از ہر صنعت ہر کدام کہ پیشوا و مقتدا بودند ہمہ را یکجا جمع کردہ حال خود با ایشان شرح داد و التماس مساعدت
و معاضدت نمود بزبان نیاز این ترنم آغاز نہاد **بیت** احوال دردمندی دل بی نہایت ست +
ہنگام دستگیری و وقت عنایت ست اگر عزیزان ہمہ درین واقعہ ہم پشت و یکدل نباشند و باتفاق دامن
از وکیل دریا نستانند و اجراءت بنفرایند و من بعد قصد بچگان دیگر مرغان کند این قاعدہ مستمر گشت و این رسم
تقرر پذیرفت دل از فرزندان بر باید کند و این مسکن را بدرود باید کرد فرد پا بصد خاری بباید ساخت با خار غمش +
یا قدم در محنت آباد عدم باید نہاد مرغان از ین واقعہ خستہ حال و شکستہ بال شدہ پر در پر تافتند و ملازمت بارگاہ
سیمرغ شتافتہ صورت حادثہ بموقف عرض رسانیدند و گفتند اگر غم رعیت خود خورے سلطان ایشان توانی بود اگر
پرواز زاری مظلومان نکنے و غم ملہوفان ندارے رقم سلطنت مرغان از صفحہ دولت تو سترد و منشور پاسبانی ایشان بدیگرے
حوالہ خواہد شد **بیت** غم زیردستان بخور زینہار تبرس از زبردستی روزگار سیمرغ ایشانرا استمالت داد و باخدم
و حشم خود از دار السلطنہ متوجہ دفع آن غائلہ شد مرغان بمعاونت و مظاہرت او قوی دل گشتہ روی بساحل
دریا ہند آوردند و چون سیمرغ با سپاہی کہ از حد حصر آن در حوصلہ حساب ہیچ مستوفی نگنجیدی و عدد و صفوف
و صنوف ایشانرا میزان گمان و امکان نہ سنجیدے **قطعہ** ہمہ بسیار رزو تند و دلیر و خون آشام +
ہمہ دلاور ذرزم آزمای و کینہ گزار فگندہ در برخود درع و جوشن از پر و بال کشیدہ نیزہ و خنجر ز پنجہ و منقار بحوالی دریا
نسیم کہ از سلسلہ جنبان موج ست آن خبر بوکیل دریا رسانید وکیل چون در حوصلہ خود قوت مقاومت
با سیمرغ و لشکر طیور ندید بضرورت در مقام اعتذار آمدہ بچگان طیطوی را باز داد عرض از ایراد این افسانہ

متعسر است و پریدن تو نیز در فضای هوا و با ما اتفاق نمودن متعذر برین تقدیر همراهی چگونه تواند بود و مرافقت
دشوار است
برچه وجه توان کرد سنگ پشت گفت چاره انیکار هم و هن شما تواند انگیخت و حیلهٔ این مهم هم از اندیشهٔ شما حاصل
تواند شد و من باجانی از خیال هجران خسته و دل از بار فراق شکسته چه تدبیر توانم کرد بیت در هر کاری دلی بباید نخست
ناید زدل شکسته تدبیر درست گفتند ای یار عزیز ما درین مدت از تو خفتی فهم کرده ایم و تهتکی و سبک سنگی دریافته
شاید که انچه گویم بدان کار نکنی و عهدی که ببندی بران ثبات ننمایی سنگ پشت گفت این چگونه تواند بود که شما برای
صلاح حال من سخنی گویید و من خلاف آن اندیشم یا وعده که بجهت مصلحت من بود بوفا نرسانم فرد
عهد بستم که سر از عهد نپیچم هرگز شرط کردم که ز شرط تو تجاوز نکنم بطان گفتند شرط آنست که چون ترا برداشته بهوا بریم
مطلقاً سخن نگوئی چه هر کس را که چشم بر ما خواهد افتاد سخن در خواهند انداخت و تعریض و کنایت کلمه خواهد فرمود باید که
چند انچه بعبارت یا اشارت چیزی شنوی یا حرکتی بینی راه جواب بندی و به نیک و بد زبان نکشائی سنگ پشت
گفت فرمان بردارم و البته مهر خاموشی بر لب نهاده معترض جواب هیچ آفریده نخواهم شد قطعه
بپیری رسیدم در اقصای یونان بدو گفتم ای آنکه با عقل و هوشی ز مردم چه بهتر بهر حال گفتا اگر راست پرسی خموشی خموشی
ای سکوت نمودن
ایشان چوبی بیاوردند و سنگ پشت میان آن محکم بدندان گرفت و بطان هر دو جانب چوب برداشته اوراً میبردند
چون باوج هوا رسیدند گذر ایشان بر بالای دهی افتاد و مردم ده خبردار شده از حال ایشان متعجب گشتند و بتفرج
تماشا
بلندی
بیرون آمده از چپ و راست فریاد برآوردند که بنگرید بطان سنگ پشت را چگونه می برند و چون مثل آن صورت در ان
شور
ایام بمشاهده آن قوم نرسیده بود هر زمان غریو و غوغای ایشان زیادت میشد سنگ پشت ساعتی خموش بود آخر
دیگ غیرتش در جوش آمد طاقتش طاق شده گفت ع تا کور شود هر انکه نتواند دید لب بکشادن همان بود و از بالا
بر افتادن همان بطان آواز دادند وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ بر دوستان نصیحت فرمودن باشد و بر نیکبختان
پند شنودن قطعه نیکخواهان وهند پند ولیک نیکبختان شنوند پند پذیر پند من گرچه نیک خواه توام
ور تو بد بخت کی کند تاثیر و فائدهٔ این مثل آنست که هر که موعظت دوستان بسمع قبول اصغا نکند در هلاک
خود سعی نموده باشد و نقاب نصیحت از چهرهٔ وقاحت خود کشوده فرد آنکس که سخنهای عزیزان نکند گوش
اجابت قبول ساز
بسیار بخاید سر انگشت ندامت طیطوی نر گفت شنیدم این مثل که آوردی و بر مضمون آن مطلع شدم

غدار بناخن حادثه رخسارهٔ حال ایشان خراشیدن گرفت و سپهر آئینه فام صورت مفارقت در مرایت
اوقات ایشان نمودن آغاز کرد ع وَاَنّٰی نَعِیْمٌ لَایُکَدِّرُهُ الدَّهْرُ مثنوی خوش ست از جام وصل لبریز بودن
ولی هستش خمار هجر دیرے برین خوان کس نخاید لقمهٔ نان که سنگے نایدش در دیر دندان وزان آب
که مادهٔ حیات و مدد معاش ایشان بود نقصانی کلی پدید آید و تفاوتی فاحش ظاهر گشت بطان چون
بر کیفیت آن صورت وقوف یافتند دل از وطن مالوف برداشته عزیمت جلا را تصمیم دادند قطعه
سفر بهتر ازانکه در جای خویش دلش از غم این و آن آبرست که هر چند رنج سفر بد بود
ولی از جفاے وطن بهتر ست پس بادنی پر غم و دیدهٔ پر نم نزدیک سنگ پشت آمده سخن وداع در میان
نهاده گفتند بیت مارا ز تو چشم بدایام جدا کرد چشم بد ایام چگویم که چها کرد سنگ پشت از سوز فراق
بنالید و بدرد تمام فریاد بکشید که اینچه سخن ست و مرا بی شما چگونه حیات متصور تواند بود و بی یاران همدم
بچه نوع زندگانی میسر تواند مثنوی ای بی تو حرام زندگانی خود بے تو کدام زندگانی
هر زندگی که بی تو باشد مرگیست بنام زندگانی و بعد ما که مرا طاقت وداع نیست تحمل بار فراق چون
خواهد بود فرد هنوز سرور دائم ز چشم ناشده دور دل از تصور دوری چو بید لرزان ست بطان جواب داد
که مارا نیز جگر از خار خار مفارقت ریش ست و سینهٔ ما را بالتهاب بانهٔ آتش مهاجرت سوزے بیش از بیش اما
نزدیک ست که محنت بے آبی خاک وجود ما را بباد عدم برد بدین لاجرم بضرورت ترک یار و دیار گرفته کربت غربت
اختیار میکنیم بیت بکام عاشق بیدل ز کوی یار نرفت کسی ز روضهٔ جنت باختیار نرفت سنگ پشت
گفت ای یاران مید انید که مضرت نقصان آب در حق من بشیر ست و معیشت من بی آب ممکن نباشد
این زمان حق صحبت قدیم اقتضای آن میکند که مرا با خود ببرید و در محنت آباد فراق تنها مگذارید فرد
تو جان منی و غم رفتن داری چون جان برود این تن بیجان چه کند گفتند ای دوست یگانه و همدم
فرزانه رنج هجران تو مارا از جلاے وطن نه یاد تست و غم افتراق تو دل را موجب مزید ملالت و مکابدت و ما هر جا که رویم
اگرچه در رفاهیت تمام باشیم و بعشرتی کامل روزگار گذرانیم بی دیدار تو چشمهٔ عیش ما تیره و دیدهٔ بخت ما خیره خواهد بود
و مارا نیز خبر موافقت و مصاحبت تو آرزوی نیست لیکن رفتن ما بر روی زمین و قطع مسافت دور و دراز کردن

گروه خصم برانید و دفع منافقشت بلا طفت اولی شناسند متنوی فریب خوش از خشم ناخوش به است
برافشاندن آب از آتش به است مرادی که در لطف گردد تمام چه باید سوی قهر دادن لگام
و دیگر دشمن ضعیف را خرد و خوار نشاید داشت که اگر از قوت و زور در ماند شاید که از مکر و حیلت عاجز نیاید
و بغدر و زرق آتش فتنه برانگیزد که زمانه آن بآتش بسیر فرو نشیند و تو خود تسلط شیر را دانسته و استیلای اژدر
شرح و بسط مستغنی ست پس از دشمنی او حساب تمام گیر و از غائله حرب او غافل مباش که هر که عدو را خوار و اندک
و از تبعات محاربت نیندیشد پشیمان گردد چنانچه وکیل دریا گفت از تحقیر طبطوی شنیده پرسید که چگونه بوده است آن
حکایت دمنه گفت آورده اند که بر ساحل دریای هند نوعی باشند از مرغان که ایشان را طیطوی خوانند
جفتی ازان بر کنار دریا نشیمن داشتند و بر لب آب مسکن گرفته بودند چون وقت بیضه افگندن آمد ماده گفت
برای نهادن بیضه جائی باید طلبید که بفراغت خاطر توان گذرانید نر گفت این جا جائی خوش و موضعی دلکش ست حالا
تحویل ازین محل محال مینماید بیضه باید نهاد ماده گفت اینجا جائی نامل ست چه اگر دریا موجی برآورد و
بچگان ما را در رباید در رنج اوقات و ایام ما ضایع گردانند آنرا چه تدبیر توان کرد گفت گمان نبرم که وکیل دریا
این دلیری تواند کرد و جانب مرا فروگذاشت نماید و بالفرض اگر چنین بجسارتی اندیشد و بگذارد که بچگان ما
غرق شوند انصاف ازو بتوان ستد فردا چرخ برهم زنم از غیر مرادم گردد من نه آنم که زبونی کشم از چرخ فلک
ماده گفت از حد خود تجاوز نمودن نه لائق ست و زیاده از طور خود لاف زدن اهل خرد را نا موافق تو چه قوت
وکیل دریا را با انتقام خود تهدید میکنی و بچه شوکت در مرتبه مجادلت و منازعت او می آئی بیت بنا راح خود در کنار نی
که گنجشک باشی و بازی کنی آزین اندیشه درگذر و ازبرای بیضه محلی امین و جائی حصین اختیار کن و از نصیحت
من مپیچ که هر که سخن ناصحان نشنود و نصیحت یاران مشفق را کارنه بندد بدو آن رسد که بسنگ پشت رسید
طبطوی نر گفت که چگونه بوده است آن حکایت ماده گفت آورده اند که در آبگیری که آبش از صفای ضمیر چون آینه صافی
عکس پذیر بود و بغدوبت و لطافت از عین الحیات و چشمه سلسبیل خبر داده و بط و سنگ پشتی ساکن بودند و بحکم مجاورت
سرشته حال ایشان بمصادقت کشیده بود و همسایگی بهم جایگی انجامیده و بدیدار هم خوش برآمده عمر بر رفاقت بسر میبردند
بیت خوش ست عمر که بر روی دوستان گذرد خوشا دمی که بیاران مهربان گذرد ناگاه دست روزگار

مدقی متمادی شد که در سایه دولت روز افزون از تاب آفتاب حوادث ایمن گذرانیده ام امروز که ماه
جاه انحضرت بخسوف مضرت مبتلاست میخواهم که ستاره اقبال از افق حال من طلوع کند و ملک را طعمه ساخته
از اندیشه چاشت فارغ گردد دیگران جواب دادند که انچه گفتی از فرط هواداری و عین حق گزاری بود
اما گوشت تو بوی ناک و زبون و زیانکار است مبادا که بتناول آن رنج ملک زیاده شود شغال خاموش شد
و گرگ پیش آمده زبان بکشاد و گفت بیت که شاها خداوندیاری تو باد عدو روز هیجا شکاری تو باد
من نیز خود را فدای ملک ساخته آرزومندم که ملک خندان از خندان اجزای مرا درین زندان جای سازد
یاران گفتند این سخن از محض اخلاص و عین اختصاص گفتی اما گوشت تو خناق آرد و در ضرر قائم مقام زهر هلاهل
باشد گرگ قدم باز پس نهاد و گشتوره را از گردن کشیده بالاجهار گسیخته بحکم کل طویل احمق سخن آغاز کرد و بعد از شرائط
دعا گفت فردا پادشاهی که کشاد دست چرخ فیروزه برآستان تو درهای فتح و فیروزی من برداشته انحضرت
و تربیت یافته این دولتم اگر لائق مطبخ ملک هستم یا راتبه خوان او را می شایم بجان مضایقه نیست بیت
برنخیزم ز سر کوی تو تا جان دارم ور رسد کار بجان از سر جان برخیزم دیگران متفق الکلمه گفتند این سخن از
فرط شفقت و صدق عقیدتست و فی الواقع گوشت تو خوشگوار و با مزاج ملک سازگارست رحمت بر همت تو باد
که با دلی نعمت بجان مضایقه نکردی و بدنیمعامله نام نیکو یادگار گذاشتی بیت هست جوانمرد و رم صد هزار
کار چو با جان فتد آنجاست کار پس همه یکبار قصد شتر کردند و آن مسکین بیچاره زده تا اجزای او را پاره پاره
ساختند و انمیان ای آن آوردم تا بدانی که مگرار باب غرض خصوصا که بایکدیگر متفق باشند بی اثری نخواهد بود
دمنه گفت این راچه رفع می اندیشی شنزبه جواب داد که اندیشه من حالا از حد صواب منحرفست اما جز خبک و جدال و
حرب و قتال چاره نمیدانم که هر که برای حفظ مال و حمایت نفس خود کشته شود در دایره شهادت داخلست و فیض
و من قتل دون نفسه فهو شهید مرا و اشامل دیگر آنکه اگر اجل من بدست شیر مقرر و مقدر شده است بارے بنا موسی
کشته شوم و به حمیت و غیرت هلاک گردم بیت ننام نکو گر بمیرم رواست مرا نام باید که تن مرگ راست
دمنه گفت مرد خردمند در وقت جنگ پیشدستی نکند و بهنگام حرب مسابقت روا ندارد که ابتدای ظلم
و مباشرت خطرهای بزرگ باختیار خود دلیل زیرکی نیست بلکه اصحاب را ی بجد ارا و ملاطفت

که جز مشیوهٔ نفاق و شیمهٔ غدر ندارند و طریق رفق و فتوت و مردی و مروت بیکبار فرو میگذارند قطعه

اهل زمان را که وفا نیست یارشان مطلب وفا که غیر جفا نیست کارشان
جز بر کنار سفره نباشد شکارشان سنگ بزرگ بان خموشی که از حیل
شکستن عهد در کدام مذهب جائز است و به زنهار دادهٔ خود قصد کردن در
کدام ملت روا فردوسی شاخ پائدار که از تست سر بلند مشکن بدست خویش که آنهم شکست تست
زراغ گفت من این مقدمه را میدانم اما حکما گفته اند که یک نفس را فدای اهل بیتی توان کرد و اهل بیتی را فدای قبیله و
قبیله را فدای شهری و اهل شهر را فدای ذات فرخ پادشاهی که در خطر باشد چه سلامت او اهل اقلیم را
فائده تواند رسانید و دیگر شکستن عهد را نیز مجوزی توان یافت چنانچه صاحب عهد از صفت غدر پاک باشد و
ذات او از مشقت فاقه و مخافت مجاعت مسلم ماند شتر سر در پیش افگند و زراغ باز آمد و یاران را گفت قضیه با شیر
عرض کردم در اول سر کشی کرد و آخر رام شد اکنون تدبیر آنست که همه نزد شتر رویم و ذکر گرسنگی شیر و رنجی که بدو رسیده
تازه گردانیم و گوئیم که ما در پناه دولت و سایهٔ حشمت این بادشاه کامگار روزگار می گذرانیده ایم امروز که این حادثه
پیش آمد مروت اقتضای آن میکند که جان و نفس خود را فدای وی کنیم والا یکقران نعمت موسوم خواهیم بود
و از سمت مروت و جوانمردی محروم صواب در آنست که جمله پیش شتر رویم و شکر انعام و اکرام او را بازرانیم
و مقرر گردانیم که بدست ما کاری برنیاید مگر آنکه جانها و نفسهای خود را فدا سازیم پس هر یک از ما گوید که امروز ملک چاشت
از من سازد و دیگران آنرا دفعی گویند ممکن که کشتن بر شتر مقرر گردد و پس باتفاق نزد شتر آمدند و این فضول را
با وی باز دادند از انجا که سادهٔ دل او بود با افسون و افسانه ایشان فریفته گشت و بهمین نوع که رقم ذکر
یافت قرار داده بر شیر رفتند و چون از تقریر شکر و ثنا و تقدیم ستایش و دعا بپرداختند زراغ زبان بکشاد
و گفت بیت شهنشاه جهان کامرانیت باد ببزم طرب شادمانیت باد راحت ما بصحبت ذات ملک
متعلق است و اکنون که ضرورتی پیش آمد و ملک را از گوشت من سد رمقی حاصل می تواند بود باید که
التفات نموده مرا یکشد و بکار برد دیگران گفتند از خوردن تو چه فائده و از گوشت تو چه سیری تواند بود
مصرع تو کیستی تا که در آئی بشماری بارے زراغ که این سخن بشنید سر در پیش افگند و شغال
آغاز سخن کرد و گفت فردا تا شهی که نهنگام کین رسول اجل زنجیر تو بر و روز نامهٔ آجال

احوال پرسید و بعد از وقوف بران از حال اقامت و حرکت سوال کرد شتر گفت فرد
پیش ازین در کار خود گر اختیاری داشتم چون ترا دیدم عنان اختیار از دست رفت انچه ملک فرماید همه
متضمن صلاح بندگان خواهد بود مصرع صلاح ما تو به میدانی از ما شیر گفت اگر رغبت نمائی در صحبت من
مرفه و ایمن باش شتر شاد گشت و دران بیشه بسر برد تا مدتی بران بگذشت و شتر بغایت فربه شد روزی
شیر بطلب شکاری رفته بود و پیلی مست با او دو چار زده و میان ایشان جنگی قوی و محاربه عظیم افتاده و شیر را
جراحتی چند رسیده به بیشه باز آمد نالان و مجروح در گوشه بخفتاد گرگ وزاغ و شغال که بطفیل از خوان احسان
او لقمه یافته بودند بی برگ و نوا ماندند و از انجا که کرم جبلی شیر بود و محض عاطفتی که ملوک را بر خدم و حشم خود باشد
چون ایشان را بدان صورت بدید متاثر شد و گفت رنج شما بر من از محنت من دشوارتر است اگر درین نزدیکی
صیدی بدست آرید من بیرون آیم و کار شما ساخته گردانم ایشان از خدمت شیر بیرون آمده بگوشه رفتند
و با یکدیگر طریق مشاورت در میان آورده گفتند از بودن شتر در بیشه ما را چه فایده نه ملک را ازو منفعتی و نه ما را
با او الفتی حالا شیر را بران باید داشت که او را بشکند و دو سه روز ملک را از طلب لقمه و طعمه فراغتی پدید آید
و ما را نیز بقدر حال نفعی رسد شغال گفت پیرامن این خیال مگردید که شیر او را امان داده و بخدمت خویش آورده
و هر که ملک را بر غدر تحریص نماید و بر نقض عهد دلیر گرداند خیانت کرده باشد و خائن بهمه حال مردود است و
خدای و خلق ازو ناخشنود مثنوی هر که در وطرح خیانت گرسیت دین وی از عهد دیانت برنیست
سگ که مردی ز دیانت بود قلبی مردم ز خیانت بود زاغ گفت در بنای حیله تواند اندیشید و شیر را
از عهده این عهد بیرون آورید و شما جانی نگه دارید که من بروم و باز آیم پس پیش شیر رفته بایستاد که هیچ
شکاری نشان گردید و از صیدی خبر آورید زاغ گفت ای ملک هیچ کدام را چشم از گرسنگی کار نمیکند و قوت
حرکت نیز نمانده اما وحشی بنحاطر رسیده است که اگر ملک بدان رضا دهد همه را رفاهیت تمام و نعمت
مستوفی بحاصل آید شیر گفت مضمون سخن بعرض رسان تا بر کیفیت آن حال اطلاعی افتد زاغ گفت
این شتر در میان ما اجنبی ست و ازو در مصاحبت نفعی متصور نه عجالة الوقت را صیدی ست
در دست آمده و شکاری ست بدام افتاده شیر در خشم شد و گفت خاک سر رفیقان این زمان

که ندانی کدام باید کرد آنکه در وی مظنهٔ خطرست آنت بر خود حرام باید کرد و آنکه بخوف و بخطر باشد
بهمانت قیام باید کرد روباه این فکر کرده ازان جیفه درگذشت وراه سلامت پیش گرفت درین اثنا پلنگی
گرسنه از بالای کوه درآمد و ببوی مردار خود را بجفره افگند صیاد چون آواز دام و صدای افتادن جانور در حفره شنید
تصور کرد که روباه است از غایت حرص بی آنکه تامل کند خود را از پی او در انداخت و پلنگ بخیال آنکه او را از
خوردن مردار منع خواهد کرد و بر جست و شکمش بدرید صیاد حریص بشومی شره در دام فنا افتاد و روباه قانع
بقطع طمع از ورطهٔ بلا بنجات یافت و این مثل را فائده آنست که آفت طمع و محنت زیاده طلبی آزاد را بنده
و بنده را سر افگنده سازد قرو زیاده از سرت یک گله بدست آری بخاک پای غریزان که در دو سرا شد
شنزبه گفت من غلط کردم که در اول ملازمت شیر اختیار نمودم و ندانستم که او قدر خدمت نداند و گفته اند که صحبت
با کسیکه قدر آن نشناسد و خدمت شخصیکه قیمت آن نداند مشابه است با آنکه شخصی بر امید محصول تخم در زمین شوره
پراگنده کند یا در گوش کر مادرزاد از غم و شادی فرو گوید یا بر روی آب روان نقرهای تر و تازه نویسد یا بر صورت گرمابه
بهوس توالد و تناسل عشق بازد یا از گردباد تند قطرات باران توقع کند قطعه زبادشاه وفا جستن آنچنان باشد
که میوها طلبیدن ز شاخ سروسهی نهال بید ترا نیشکر نخواهد داد هزار بار گر از جوی خلد بیخ آب دهی
دمنه گفت ازین حدیث در گذر و تدبیر کار خویش پیش گیر شنزبه گفت چه چاره انگیزم و چه حیله پیش آرم و من باخلاق شیر را
دانسته ام و فراست من حکم میکند باآنکه شیر در حق من جز خیر و خوبی نخواهد اما نزدیکان او در هلاک من میکوشند
و در اتلاف من سعی مینمایند و اگر چنین است پس شاهین ترازوی زندگانی من بکفهٔ فنا مائل تر است نه پلهٔ بقا چه ظالمان
مکار و ستمگاران غدار چون هم پشت شده دست بدست دهند و یکدیگر را قصد کسی کنند همه حال ظفر یافته اورا
از پای در آرند چنانکه گرگ وزاغ وشغال قصد شتر کردند و باتفاق بروی غالب آمده بمراد و مطلوب خود رسیدند
دمنه گفت چگونه بوده است آن حکایت شنزبه گفت آورده اند که زاغی سیاه چشم و گرگی
تیز خشم و شغالی پر مکر در خدمت شیری شکاری بودند و پیشهٔ ایشان نزدیک شارع عام بود شتری
بازرگانی دران حوالی بماند و بعد از مدتی قوت گرفته هر طرف به طلب علف میپوئید گذرش
بران بیشه افتاد چون نزدیک شیر رسید از خدمت و تواضع چاره ندید شیر نیز او را استمالت داده از کنار

و عاقبت اندیشی نہ بر وفق دل خواہ و من بسبب طمع خام و سودائے فاسد برای خود چنین آتش بر افروختہ ام
ہنوز دودے پیش من نرسیدہ از تف اندوہ و تاب ملال سوختہ ام مصرع چون کنم خود کردہ را تدبیر چیست
و بزرگان گفتہ اند ہر کہ از دنیا بکفافی قانع نشود و طلب فزونی نماید مثابہ کسیست کہ بکوہ الماس رسد و ہر ساعت
نظرش بوصلہ بزرگتر سے افتد و خیال بسیاری قیمت آن بستہ بیشتر برود تا بجائی رسد کہ مطلوب بدست آید اما
باز آمدن متعذر خواہد بود چہ ریزہای الماس پایہا اورا تراشیدہ و خراشیدہ باشد و آن غافل در اندیشہ حرص
مستغرق شدہ از انحال خبر ندارد و لاجرم بحسرت تمام دران کوہ ہلاک شدہ بحوصلہ مرغان مقام گیرد و فرد
از زیادت طلبی کار تو آید بزبان سودا اگر خواہی از اندازہ زیادت مطلب و منہ گفت این سخن نغایت پسندیدہ
گفتی و ہر بلائیکہ بکسی رسد منشاء آن حرص و طمع خواہد بود بیت بگذر ز طمع کہ آفت جان و دل ست
طامع ہمچو حیوانیست کہ منفعل ست گردنی کہ بسلسلہ حرص بستہ شد عاقبت بہ تیغ ندامت بریدہ گردد و سر یکے
سودای شہرہ در و جا گرفت سرانجام بر خاک مذلت سودہ شود بسیار کس کہ از غایت حرص و شرہ بامید دولت در
ورطہ نکبت افتاد و بوبی منفعت در مہلکہ مضرت گرفتار شد چنانکہ آن صیاد طمع گرفتن روباہ داشت و بیخبر
پلنگ و مار از نہاد او بر آورد شنیدہ پرسید کہ چگونہ بودہ است آن حکایت و منہ گفت صیادی روزی در
صحرا میگذشت روباہی دید بغایت چست و چالاک کہ در فضای آن دشت میگشت و بازی کنان در ہر خانب
جلوہ مینمود صیاد را موی او خوش آمدہ بہای تمام او را فروختن تصور کرد و قوت طامعہ او را بر ین داشت
کہ در پی روباہ استادہ سوراخ او دانست و نزدیک سوراخ حفرہ بریدہ بخش و خاشاک پوشیدہ مردار ی
بر بالای آن تعبیہ نمودہ و خود در کمین نشستہ مترصد صید روباہ می بود قضارا روباہ از سوراخ بیرون آمد
و بوی آن جیفہ را کشان کشان بلب آن حفرہ رسانید با خود گفت اگرچہ از رائحہ این جیفہ مانع آزرد معطر
ست اما بوی بلائے نیز بمشام حرم میرسد و عقلا متعرض کاری کہ احتمال خطر داشتہ باشد نشدہ اند
و خردمندان شروع در مہمیکہ امکان فتنہ در و متصور بود نمودہ فرد ہر کجا خطر مشکلے بکشند
جہد کن تا بیرون خط باشی و اگرچہ ممکن ست کہ اینجا جانورے مردہ باشد آن نیز مے تواند بود کہ
در زیر آن دامے تعبیہ کردہ باشند و بر ہر تقدیر حذر اولی قطعہ مرترا چون دو کار پیش آید

خواہد بود مثنوی گبند گروندہ زروی قیاس ہست بہ نیکی و بدی حق شناس ہر کہ نکوئی کند (ای آسمان) آتش رسد
در بدیئی کز و نیاسش رسد این سخن بر دل دہقان کارگر آمد بلبل را آزاد کرد و بگبل زبان بشکر آزادے
گشادہ گفت چون با من نیکوئی کردی ہر آئینہ بحکم ہَلْ جَزَاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ مکافات آن باید کرد
بدانکہ در زیر ہمین درخت کہ ایستادہ آفتابہ آبست پُر از زر بردار و در حوالی خود بکار بر دہقان آن محل را نکاوید (ای کندید)
و سخن بلبل را درست یافت گفت ای بلبل عجب کہ آفتابہ در زیر زمین می بینی و دام در زیر خاک ندیدی بلبل گفت
تو ندانستہ اَوَ اَنْزَلَ الْقَدَرَ بَطَلَ الْحَذَرُ مصرع (ای بیک) قضا کار ز از نتوان کرد چون قضائے آلہی شرف نزول یابد نہ دیدہ
بصیرت را روشنی ماند و نہ تدبیر سود و نفع رساند مثنوی بیچ دست قضا بر مپیچ کہ دست تو قدرت ندارد ہیچ
نباشد حذر با قدر سود مند ہر انچہ از قضا آید آنرا پسند و این مثل بحبت آن ایراد کردم تا معلوم شود کہ من
حریف دست قضا و قدر نیستم و چرا آنکہ سر بتسلیم بر خط حکم آلہی نہم چارہ ندارم بیت سر ارادت ما آستان حضرت دوست (مقابل ای)
گر ہر چہ بر سر ما میرود ارادت اوست و دمنہ گفت ای شتر بہ انچہ من بر یقین دانستہ ام و علی القطع معلوم کردہ ام
کہ انچہ شیر از برای تو خیال کردہ نہ بسبب بدگوئی خصمان یا بسیارے ہنر تو یا لال ملوک ست بلکہ کمال بیوفائی و غدر
او را بر آن میدارد کہ جبار یست کامگار و غداری بد مزاج و مکار اوائل صحبت او حلاوت زندگانی نبخشد
و اواخر خدمتش تلخی مرگ دارد چنان تصور باید کرد کہ او ماری ست منقش زہرناک بر و نش بنقشہائے
رنگارنگ آراستہ و در دنش بزہر ہلاہل کہ ہیچ تریاک آنرا سود ندارد آگندہ بیت ہمہ ریو و رنگ ست مکر و فریب
نہ صدق و مروت نہ صبر و شکیب شتر بہ گفت زمانے طعم و نوش کرم چشیدہ ام ہنگام زخم نیش ستم ست
و مدتے در طرب و راحت گذرانیدہ ام حالا وقت ہجوم محنت و غم فرو ای دل مزہ وصل چشیدے یکچند
اکنون الم فراق مے باید دید بحقیقت مرا اجل گریبان گرفتہ بدین پیشہ آوردہ وگرنہ من چہ
لائق صحبت شیر بودم شخصے کہ بمن طامع است و من طعمۂ او مے شایم بایستے کہ بہزار کمند مرا بجانب خود
تواند کشید و بصد ہزار حیلہ و بند در دام مخالطت او تواند افگند بیت من کیستم تا دولت وصلش ہوس باشد مرا
اینکہ از و در شش ہمی بینم نہ بس باشد مرا آما تقدیر اینست و دمدمۂ تو اے دمنہ مرا درین ورطہ
ہلاک انداختہ و حالا دست تدبیر از دامن تدارک کوتاہ است و جریان مہمات بواسطۂ ترک حزم (فریبا)

۴۷ ہمان نیکوئی ما او ورد
۴۸ نیست باداش نیک
۴۹ کز نیکے ۱۲
۵۰ کہ بدان و مکوشد و ہم بدل
۵۱ آنجا بہ بود دیدار ابقا بدل کردہ
۵۲ زجہ ہر ہ ہ ہدایت و ضیاع
۵۳ تشیکہ کردہ و در آ
۵۴ نوا ۱۲
باطل شود ترس ۱۲ ۱۲
۵۵ پیاسہ بقول
بیفتاد و چیزہ فہمیدہ
از کشف و رسوا
دنیا شد الفاظ
۵۶ اسطہ کفایت کند

آوردہ اند کہ دہقانی باغی داشت خوش و خرم و بوستانی تازہ تر از گلستان ارم ہوائے آن نسیم بہار را اعتدال بخشیدی و شمامہ ریحان روح افزائش دماغ جان را معطر ساختی ثنوی گلستانے چو گلزار جوانی گلشن سیراب ز آب زندگانی نوائی عندلیبش عشرت انگیز نسیم عطر بیزش راحت آمیز دریک گوشہ چمنش گلبنی بود تازہ تر از نہال کامرانی و سرافراز تر از شاخ شجرہ شادمانی ہر صباح بروی گل رنگین چون عذار دلفریبان نازک خوی و رخسار سیمین بران سمن بوی شبگفتی و باغبان با آن گل عنا عشقبازی آغاز نمودہ گفتے فردگل بزیر لب نمی دانم چہ میگوید کہ باز بلبلان بنوا را در فغان آورد باغبان روزے برعادت معہود تماشای گل آمدہ بلبلے دید نالان کہ روی در صفحہ گل میمالید و شیرازہ جلد زرنگار اوراق منقار از یکدیگر می گسیخت بیت بلبل کہ بگل در نگروست شود سررشتہ اختیارش از دست شود باغبان پریشانی اوراق گل را مشاہدہ نمودہ گریبان شکیبے بدست اضطراب چاک زد و دامن دلش نجار جگر دوز بیقراری در آویخت روزی دیگر ہمان حال وجود گرفت و شعلہ فراق گل مصرع داغ دگرش بر سر آن داغہا روز سیوم باز بحکایت منقار بلبل مصرع گل بتاراج رفت و خار بماند خارخاری از بلبل در سینہ دہقان پدید آمدہ دام فریبے در راہ وی نہاد و ببدانہ حیل او را صید کرد و بر بندان قفس محبوس ساخت بلبل بے دل طوطی وار زبان بگفتار کشودہ گفت آی عزیز مرا بچہ موجب حبس کردہ و از چہ سبب بعقوبت من مائل شدہ اگر اینصورت بجہت استماع نغمات من کردہ خود آشیانہ من در بوستان تست و ہر سحر طرنجانہ من اطراف گلستان تو و اگر معنے دیگر بخیال گذرانیدہ مرا ز انانی الضمیر خود آگاہی دہ پیر دہقان گفت فردا تا کی آزاری مرا یار نمائی ای رقیب تا بکی پوشی ز خشم یار رب بر افتی ای نقاب میدانی کہ بار روزگار من چہ کردہ و مرا بفارقت یار نازنین چند بار آزردہ سزاے آن عمل بطریق مکافات ہمین تواند بود کہ تو از یار و دیار محجوب ماندہ و از تفرج و تماشا مہجور شدہ در گوشہ زندان می زارے و من ہم بدرد ہجران مبتلا گشتہ در کنار اجزان می نالم بیت نبال بلبل اگر با منت سر یاریست کہ ما و دامن یار و کنار ما زاریست بلبل گفت از ین مقام در گذر و بر اندیش کہ من بدین مقدار جرمیہ کہ گلے را پریشان کردم محبوس گشتہ ام تو کہ دلے را پریشان مے سازے حال تو چون

هنروی موجب عمی گردد و درخت میوه دار بسبب ثمر سر و شاخ شکسته شود عندلیب از بهر خود در حبس قفس گرفتار است
و طاؤس از حسن جمال بال بر کند و شر مسار قطعه و بال من آمد همه دانش من چو روباه را موی طاؤس بر
هنر عیب من شد و گزیده سم را نه از خاک بلکه از گهر بود می افسر و هر آئینه چون بی حیران از هنرمندان
بیشتر اند و میان ایشان خصومت ذاتی و عداوت قدیمی ست بحکم کثرت غلبه کرده و بر تفتیح حال اهل هنر
چندان غلبه نمایند که حرکات و سکنات ایشان را در لباس گناه بیرون آورده امانت را بصورت خیانت و دیانت
را بصورت خباثت ظاهر سازند و همان هنر را که سبب دولت و وسیلت سعادت ست باد شقاوت و مادهٔ نکبت
گردانند فرو چشم بداندیش که برکند باد عیب نا پدید هنرش در نظر و بزرگی در مینیاب فرموده است مثنوی
گر هنری سر زمیان برزند بی هنری دست بدان در زند کار هنرمند بجان آورند تا هنرش را بزبان آورند
و هم در صفت بی انصافی عیب جویان گفته اند مثنوی دیدهٔ انصاف چو بینا بود در شمر دگرچه کمینا بود
رسم بزرگان بود انصاف کار کار خسان نیست بجز خارخار و انکه ندارد دل حکمت پذیر تمت پشمینه نهد بر حریر
و دمنه گفت یکن که بدسگالان این قصد کرده باشند بران تقدیر مآل کار چگونه بود شتربه گفت اگر تقدیر با تو موافق نیست
هیچ مضرت ازان بتو نخواهد آمد و اگر قضای ربانی و تقدیر یزدانی با مکر و غدر ایشان موافقت خواهد نمود بهیچ حیله
دفع آن ممکن و مقدور نخواهد بود مصرع تقدیر چو سابق ست تدبیر چه سود و دمنه گفت مرد خردمند در همه حال
بباید که فکر و اندیشه را پیش روزگار خود سازد چه هیچ کس بنای کار خود بر خرد نهاد که نه بر مقصود ظفر یافت شتربه
جواب داد که خرد وقتی بکار آید که قضا بعکس آن حکم نکرده باشد و حیله آنرا زمان فائده دهد که قدر بخلاف آن جاری نگردد
با وجود مقتضای قضا نه چاره دست دهد و نه حیله نفع رساند هیچکس را از بند قضا و قید تقدیر بحیله و تدبیر
رهائی متصور نیست بیت هر آتش که دولت قضا بر فروخت همه فکر و تدبیرها را بسوخت
و چون آفریدگار حق سبحانه و تعالی بحکمی نفاذ خواهد رسانید بمیل غفلت دیدهٔ بصیرت بینایان را
تیره و خیره گرداند و راه خلاصی از ان حکم بر ایشان پوشیده شود اذا جاء القدر عمی البصر
بیت بوقت نفاذ قضا و قدر همه زیرکان کور گردند و کر مگر تو قصهٔ دهقان و بلبل نشنیدی
و مناظرهٔ ایشان استماع نکرده دمنه گفت چگونه بوده است آن حکایت شتربه گفت

چه ایشان اگر از سیاست سلطانی و هول و هیبت بادشاهی وقوف یابند بر ایشان روشن گردد که
هزار سال عنایت با یکساعت عقاب برابر نیست و مصداق این قصه مناظرهٔ باز است با مرغ خانگی و منه پرسید
که چگونه بوده است آن **حکایت** شتر به گفت وقتی بازی شکاری با مرغ خانگی بمباحثه در پیوسته بود و مجادله
آغاز کرده میگفت تو مرغی بغایت بیوفا و بدعهدی و حال آنکه عنوان صحیفهٔ اخلاق پسندیده وفاست و با آنکه
وفا بمضمون ان حسن العهد من الایمان دلیل کمال ایمان ست و جوانمردی و مروت نیز اقتضای آن میکنند
که کسی صفحات احوال خود را بسمت بیوفائی مرقوم نسازد **بیت** سگ که وفائی بر یاد نشان او نیستش
بهتر از ان کس که وفا نیستش مرغ خانگی جواب داد که از من چه بیوفائی دیده و کدام بدعهدی مشاهده کرده
باز گفت علامت بیوفائی تو آنست که با اینهمه که آدمیان دربارهٔ تو چندین تلطف مینمایند و بی زحمت و تکلف
تو آب و دانه که مادهٔ حیات ازان مدد میباید مهیا میسازند و شب و روز از حال تو واقف بوده بحفظ و حراست
قیام میکنند و بدولت ایشان نوشته و گوشه و اری هرگاه بگیر فتن تو مائل میشوند از پیش و پس ایشان گریخته بام میایم
می پری و گوشه بگوشه می دوی **بیت** حق نمکی نمی شناسی وز منعم خویش می هراسی و من با آنکه جانوری
وحشی ام اگرچه دو سه روزی با ایشان الفت بگیرم و از دست ایشان طعمه خورم حق آن را نگاه داشته صید کنم و
بدیشان دهم و هر چند دور تر رفته باشم بمجرد آواز یکه شنوم پرواز کنان باز آیم فرد مرغ دست آموز را چندانکه کس دور افگند
بانشاط بال آید باز چون گوید بیا ماکیان جواب داد و گفت راست میگوئی باز آمدن تو و گریختن من ازانست
که تو هرگز بازی را بر سیخ کباب کرده ندیده و من بسیار مرغ خانگی را بر تابهٔ بریان دیده ام اگر تو نیز آزا
میدیدی هرگز گرد ایشان نگشتی و اگر من بام بام می گریزم تو کوه بکوه می گریختی و انتقال برای آن آورده ام تا
بدانی که آن جماعت که صحبت ملوک می طلبند از سیاست ایشان خبر ندارند و آنکه اثر سیاست ایشان
دیده نه از قرار صبر دارد و نه از آرام اثری **بیت** نزدیکان را بیش بود حیرانی
کایشان را مانند سیاست سلطانی و مندگفت نه همانا که شتر بجهت عظمت جهانداری و شوکت کامگاری
در حق تو این اندیشه کند چه ترا هنر بسیار و فضائل بیشمار است و سلاطین ازار باب هنر بهیچ وقت
مستغنی نباشند شتر به گفت شاید که سبب من سبب کراهیت وی شده باشد که اسپ تیز تگ را

کہ بی استحقاق کسی را برتبۂ اعلی اختصاص دہند و دیگری را کہ مستحق باشد بی سببی ظاہر عرصۂ تلف و تاراج سازند قطعہ شاہ ہرمزم ندید و بی سخن صدلطف کرد ۔ شاہ یزدم دید و حرش گفتم و ہیچم نداد کار شاہان اینچنین باشد تو ایخام مرنج داور روزی رسان توفیق و نصرت شان دہاد خسرو گفت اگر این نفرت کہ از شیر بمن رسانیدی بی علت بہیچ دست آویزی پای قرار جادۂ استقامت نتواند پیمود و دیدۂ امید چہرۂ مراد نتواند دید چہ خشم را اگر موجبی باشد باستر رضا و معذرت آثار رفع تواند کرد و اگر عیاذاً باللہ آثار موجبی نبود و تا بزرق و اقرار تغیر مزاج او داده باشند دست تدارک ازان قاصر و اندیشۂ تلافی دران عاجز خواہد بود چہ دروغ و بہتان را اندازہ پدید نیست و مکر و فریب را نہایتی مقرر نہ و در انچہ میان من و شیر واقع است خود را جز بے نمی شناسم مگر آنکہ در رای و تدبیر او جای ہم از برای مصلحت او خلافے کردہ ام و در ترتیب و تمشیت مہمات گاہ گاہ بحسب مصلحت و وقت نہ بر وفق رضای او سخنے گفتہ شاید کہ آنرا حمل بر دلیری و بے حرمتی غرموده باشد و از قبیل جرات و مباسطت شمرده و ہیچ یک ازینہا کہ از من صادر شده خالی از فائده کلی نبوده و با اینہمہ جانب شکوه و ہیبت او رعایت کرده و بر سر جمعی گستاخی ننموده ام و شرط تعظیم و توقیر ہر چہ تمامتر بجای آورده و چگونہ گمان توان برد کہ نصیحت مشفقانہ سبب وحشت و خدمت مخلصانہ موجب عداوت گردد فرو دار و سبب بے وشد اینجا چہ امید است زائل شدن عارضۂ صحت بیمار و اگر این ہم نیست ممکن بہست کہ نخوت سلطنت و استغنای مملکت او را برین باعث شده باشد کہ از من بر بخد چہ مقتضای تجبر و اقتضای عظمت آنست کہ ناصحان را بالطبع منکر باشند و خائنان و خوش آمد گویان را محرمیت اختصاص دہند و ازینجاست کہ علما گفتہ اند با نہنگ در قعر دریا غوطہ خوردن و از لب بارودم بریده قطرات زہر مکیدن از ملازمت سلاطین بسلامت نزدیکتر ست و از تقرب ملوک با من و فراغت بہتر و بیشتر و من دانستہ بودم کہ خطرات خدمت پادشاہان بسیار است و مضرت مباشرت اعمال ایشان بیشمار و بعضے از ارباب حکمت پادشاہان را بہ آتش تشبیہ کرده اند چہ اگرچہ پرتو عنایت کلیے تاریک امیدواران را روشن میسازد و لے بشعلۂ سیاست نیز خرمن سوابق حقوق خدمتگاران میسوزد و خرد کامل برین متفق ست کہ ہر کہ با آتش نزدیکتر ضرر او بیشتر اما جمعے کہ از دور تماشای نور آتش کرده از احراق بیخبر اند تصور لذتے و گمان منفعتے از تقرب ملوک دارند و فی الحقیقۃ نہ چنانست

ببرهان ثابت گردانم و آنچه در شرع مروت و آئین حمیت و فتوت بر من واجب است با وا رسانم **فرد**
من آنچه شرط بلاغ است با تو میگویم توخواه از سخنم پند گیر و خواه ملال حالا اصلاح وقت دران می بینم که
تدبیر اندیشی و بسرعت تمام روبچاره سازی و مهم پردازی آری مگر بحیله ازین ورطه خلاصی روی نماید و بلیطفه ازین مهلکه
نجاتی دست دهد چون شتر به سخن دمنه شنود و عهود و مواثیق شیر پیش خاطر گذرانید گفت ای دمنه ناممکن است که شیر
با من غدر کند و حال آنکه از من خیانتی ظاهر نشده و قدم ثبات من از جاده نیکوخدمتی نلغزیده و در سخن تو نیز گمان
صدق و مظنه خیرخواهی دارم غالب آنست که دروغی چند بر من بسته اند و او را به تدبیر و فریب در مقام خشم آورده و
در خدمت او طائفه ناکاراند همه در سخن چینی استادی ماهر و در خیانت دراز دستی چیره و دلیر و ایشان را بارها آزموده است
و انواع خیانتها و خرابیها از ایشان معاینه دیده لاجرم هرچه ازان باب در حق دیگران گویند باور دارد و بران قیاس
کند و هر آئینه بشومی صحبت اشرار و رحق اخیار بدگمانی پدید آید و بدین گمان خطا راه صواب پوشیده شود و قضیه بر
وخطای او در تجربت بر بین معنی دلیلی ست کافی و بدین صورت اشارتیست وافی دمنه پرسید که چگونه بوده است آن
حکایت شتر به گفت بطی در آب روشنائی ماه دید پنداشت که ماهیست قصد گرفتن او کرد و هیچ نیافت
چند نوبت برین منوال آزمایش کرد و چون دید که حاصل او ازان صید جز همان حاصل نشسته است از مشاهده
سراب و محصول مفلسان کج اندیش از تفرج منزلهای خراب بگذشت و ترک صید ماهی گرفت و بیکبارگی مهم خود را
فروگذاشت دیگر شب هرگاه که ماهی بدید پنداشتی که روشنائی ماه است قصد آن نکردی و مطلقاً
بدان ملتفت نشدی و گفتی **مَنْ جَرَّبَ الْمُجَرَّبَ حَلَّتْ بِهِ النَّدَامَةُ** و ثمرهٔ این تجربه آن بود که پیوسته
گرسنه بودی و بی برگ و نوا گذر انیدی و اگر شیر را از من چیزی شنوانیده اند و بحکم من بسمع قبول
دردل او کراهتی پدید آمده و آنرا باور داشته موجبش همان تجربه دیگران بوده و حال آنکه از من تا
دیگران چندان فرقست که از روز نورانی تا شب ظلمانی و از منظر علوی تا مرکز سفلی **مثنوی**
کار پاکان را قیاس از خود مگیر گرچه باشد در نوشتن شیر و شیر
هر دو گون زنبور خورد و از یکی لعل زان یکی شد نیش و زان دیگر عسل
هر دو کان آهو گیا خورند و آب زین یکی شد خون زدیگر مشک ناب
دمنه گفت شاید که کراهیت شیر نه بدین سبب باشد بلکه بواسطه آن که سلاطین را عادت بود

هراسان و لرزان نباشد و سخن بخوف و فزع ازوی صادر نشود چرا گوشه کاشانه اختیار نکند و در خلوت هر دیگانه
و آشنا در نه بندد ربا عی از فتنهٔ این زمانه شور انگیز برخیز و بهر جا که توانی بگریز ور پای گریختن نداری یارے
دستی زن و دردامن خلوت آویز گاو گفت ای دمنه سخن از بهر روشن تر باز نمای و تفصیل این اجمال را بیان
فرمائی تا نفع موعظت تو عام تر و فائده کلام تو تمام تر باشد دمنه گفت شش چیز در نخجیران بی شش چیز ممکن نیست
اول مال دنیا بی نخوت و متابعت هوا بی محنت و مجالست زنان بی بلیت و طمع سلیمان بی مذلت و مصاحبت
بدان بی ندامت و ملازمت سلطان بی آفت هیچ کس را از خمخانهٔ دنیا جرعه ندهند که سرمست و بیباک نشود و سر عصیان
از گریبان تجبر و تکبر بر نیارد و کسی دیرے هوا قدم ننهد که در معرض هلاک نیفتد و هیچ مردے با زنان نه نشیند که بانواع فتنها
مبتلا نگردد و شخصی با مردم شریر و فتان اختلاط ننمود که عاقبت الامر پشیمانی بار نیارد و کسی بمردم دون و سفله توقع
نکند که خوار و بیمقدار نگردد و هیچ فرد بے صحبت سلطان اختیار نکند که بسلامت ازان ورطه خونخوار بیرون آید مثنوی
صحبت شاه را زروی قیاس همچو دریا بیکرانه شناس بچنین بحر پر ز خوف و خطر هر که نزدیک تر پریشان تر
و در همین باب گفته اند بیت بدریا در منافع بیشمار است و گر خواهی سلامت بر کنار است شتربه گفت سخن تو
دلالت بران می کند که از شیر مکر و هی بتو رسیده باشد و از مخافت او هول و هراسے بر تو مستولی شده دمنه گفت
من این سخن به نسبت نفس خود نمی گویم و از جهت خویش اندوهناک نیستم بلکه جانب دوستان را در نجات
بر جانب خویش ترجیح میدهم و این ملال و کلال که بر من مستولی شده براے تست و تو مبدانے که سوابق
اتحاد و مقدمات محبت میان من و تو بر چه وجه بوده و عهدها و پیمانها که در اول بسته ایم اکنون درین مدت
بوفا انجامیده و من چاره ندارم از انکه هر چه حادث شده باشد از نیک و بد و نفع و ضرر بشرف اعلام تو نرسانم
شتربه بر خود بلرزید و گفت ای یار مشفق دوست موافق زود تر مرا از حقیقت حال خبردار ساز و هیچ دقیقه
از دقایق هواداری و مخالصت فرو نگذار دمنه گفت از معتمدی شنیده ام که شیر بر زبان مبارک رانده
است که شتر به بغایت فربه شده و بدین درگاه بد و هیچ احتیاجی نیست و عدم و وجود او علی السویه است
و حوش را بگوشت او مهمانے خواهم کرد و یک روز را بتخاصه و شیلان عام از بدن او خواهم ساخت
من چون این سخن بشنیدم و تهور و تجبر او می شناختم آمدم تا ترا تنبیه نموده حسن عهد خود را

ظاهر را عقوبت پنهان جائز نداشته اند و جرم پوشیده را عقوبت آشکار تجویز نکرده صلاح آنست که گناه مخفی او را
بسیاست نهانی تدارک نمائی شیر گفت بجز دلگمان نزدیکان خود را دور و مهجور گردانیدن و بیوضوح یقین در تضییع
حقوق ایشان سعی نمودن بدست خود تیشه بر پای خود زدن باشد و بیکیارگی از طریق مروت و منهاج دیانت
یکسو شدن قطعه نباشد پسندیده شرع و عقل که بی بینه شاه فرمان دهد که همچون مقتضای قضا حکم او
گهی جان ستاند گهی جان دهد دمنه گفت هیچ گواهی ارباب فرمان را به از فراست ایشان نیست چون این مکار غدار
بیاید ملک باید که بر نظر تفرس در روی نگرد که خبث عقیده او در طلعت نازیبا و زشتی نتیش در صورت ناخوش واضح خواهد بود
و علامت کجی باطن او آنست که متلون و متغیر پیش آید و چپ و راست و پیش و پس احتیاط ننماید و مجادلت را آماده و
مقاومت را فراهم آمده باشد شیر گفت نیکو گفتی و اگر از ین علامات چیزی مشاهده افتد هر آئینه غبار شبهت از راه حقیقت
منتفع گشته و خدعه گمان بمرتبه یقین تبدیل خواهد یافت دمنه چون دانست که بدم فتنه انگیز او از انجانب آتش
بلا بالا گرفت خواست که گاو را ببیند و از طرفی تیز شعله افسادی برافروزد بیت میان دو کس جنگ چون آتش است
سخن چین بد بخت هیزم کش است فکر کرد که دیدن شنزبه هم باشاره شیر و مشاورت او باید تا از بدگمانی دور افتد
گفت ای ملک اگر فرمان اعلی شرف صدور یابد شنزبه را ببینم و از مکنون ضمیر و مخزون خاطر او خبری معلوم کرده
بعرض رسانم شیر اجازت داد دمنه چون اندوه زده و مصیبت رسیده نزد یکشنزبه رفت و شرط سلام و تحیت بجای
آورد شنزبه تعظیمی فراخور حال نموده آغاز تلطف و تملق کرد و گفت ای دمنه چونی مصرع یاد میدار که از مات نمی آید یاد
روزها است که دیده دوستان بانوار جمال خود روشن نساخته و کلبه یارانرا بازنهال مصاحبت و ملاطفت گلشن
نگردانیده فرد بعمر ما نفسی یاد دوستی نکنی که یاد تو نتواند که یک نفس نکند دمنه گفت اگر بصورت از شرف ملاقات
محروم بوده ام فاما بجان و روان همواره با خیال جمال دلکشای تو صحبت داشته ام و پیوسته تخم یاری
و هواداری در زمین دل کاشته بیت از دل سوی جان دریچها ساخته ام پنهان ز تو با تو عشقها باخته ام
و در زاویه عزلت و گوشه خلوت بوظیفه دعا و ثنا که موجب مزید دولت و سعادت باشد اشتغال نموده
و خواهد بود گاو گفت سبب عزلت و باعث خلوت چیست دمنه گفت چون کسی مالک نفس خود نتواند بود
و اسیر فرمان دیگری باشد و یک نفس بی بیم و خطر نزند و یک دم نگذرد که بر جان و تن خود

وسخن من در دلها مردود و عهد من در خاطرها بی قدر شود بیت هر سر که خود برافرازی تا توانی زپا نیندازی
دمنه گفت رای صائب و تدبیر درست آنست که چون ازدوستی اثر دشمنی ظاهر گردد و از خدمتگاری نخوت
بهتری مشاهده افتد فی الحال اطراف کار خود فراهم آرند و دامن از موافقت و مرافقت ایشان درچنید
و پیشتر از آنکه خصم فرصت یابد برای او شاخهیا سازند و با وجود آنکه دندان با او مصاف قدیمی باشد
واز و انواع فوائد و اصناف منافع بوی برسد چون درد گرفت جز بقلع از رنج او شفا نتوان یافت و طعامیکه
بدل ما یتحلل و ممد مادهٔ حیات ست چون در معده فاسد گشت جز بدفع از مضرت او خلاص نتوان یافت فرد
زانکس که دل غمزده ات شاد نگردد گر خود بمثل جان تو باشد کم او گیر دمنه دمنه در شیر اثر کرده گفت من
کاره شدم صحبت شتربه را و دیگر باو ملاقات من از جمله محالاتست همان به که کسی نزدیک وی نرستم و صورتحال
بروی ظاهر گردانم و اجازت دهم تا هر کجا خواهد برود دمنه ترسید که اگر این سخن بشتربه برسد و حال برآورد و میت خود
بر شیر روشن سازد و مکر و حیلهٔ او از نهانخانهٔ خفا بساحت ظهور آید گفت ای ملک این باب از حزم دور است و مادام که
سخن گفته نشده است محل اختیار باقیست و پس از اظهار تدارک آن از حوزهٔ اقتدار خارج بیت
سخن تا نگفتی تو آنیش گفت ولی گفته را باز نتوان نهفت سخنی که از دهان دریچه که از کمان بیرون آمد نه
آن بدست آید و نه این بشست و در امثال آمده که هر چه بزبان آمد بزیان آمد و بزرگی گفته است زبان تیر جهان دست
و دل والی ولایت بدن و سخن عرض کننده جواهر گنجینهٔ وجود تا در درج گویائی بمسمار خاموشی بسته باشد و مهر
سکوت بر سر حقهٔ نطق ننهاده در چمن زندگانی همه ریاحین بسلامت روید و نهال حیات همه ثمرهٔ امن و راحت بخشد
اما چون گلبن بلاغت در تبسم آید و بلبل فصاحت در ترنم ایمن نتوان بود که ناگه از سخن بسبب تفریح دل و تقویت دماغ
خواهد شد یا علت ظهور مادهٔ زکام و واسطهٔ صداع خواهد بود چه زبانهای بسته بیک نکتهٔ دلپذیر بسی عقدهای مشکل گشاده است
و سخنان شرانگیز بیک اشارت بهجل گردن گوینده را به بندهای گران بسته قطعه اگر بچشم خرد در سخن نگاه کنی
بصناعتیست که هم سنود و هم زیان دارد نشان که داد که ناگفته نکتهٔ کسرا بدرد دل کند آواره یا بجان آرد
ولی بسی ست که گوینده را المین لفظی دهد بباد همانا که بر زبان آرد ای ملک اگر این سخن بشتربه برسد و
صورتحال خود بشناسد و فضیحت خویش معاینه ببیند ممکن که بمکابره درآید و جنگ آغاز نهد یا فتنه انگیزد و ارباب حزم گناه

بروی استیلا بیشتر یابد فرد ناصح از روی درشتی سخن ار گفت چه باک صبر تلخست ولیکن بر شیرین دارد
ویاید دانست که عاجزترین ملوک آنست که از عواقب کار ما غافل باشد و مهمات ملک را خوار دارد و هرگاه
حادثه بزرگ افتد حزم و احتیاط را بر طرف نهد و بعد از آنکه فرصت فوت شد و دشمن مستولی گشت نزدیکان خود را
متهم گرداند و حوالهٔ آنحال بر یک از ایشان کند ریاعی فکری که بکار خود ترا باید کرد بهر چه بدیگری رها باید کرد
وانگه که بدین نوع خطائی کردی در گردن دیگران چرا باید کرد شیر گفت سخن نیک درشت گفتی
واز سر حد ادب تجاوز نمودی و قول ناصح بدرشتی رد نتوان کرد شتر به تقدیر یکه دشمن باشد پیداست
که از وچه کار آید و او بحسب واقع طعمهٔ من ست چه مادهٔ حرکت او از نباتات وجود گرفته و مادهٔ قوت من از
گوشت حاصل شده و همیشه اجزای نباتی مغلوب حیوانی باشد و من از و آن مقدار حساب ندارم که خیال
مقابله من در ضمیر او گذرد یا سودای مقاتله من در سویدای او جای گیرد فرومدعی را کی رسد با چون منی لاف جدال
کی تواند زد پشه با پیل دمان پهلو زدن و اگر شتر به با آفتاب دولت من که از افق عنایات پروردگار ی
تابان ست چون ماه در دعوی مقابله آید کاسته و ناقص گردد و اگر بر ما هیچ چیر همایون هما آسای من که نمودار
سایبان آسمانست مانند خورشید تیغ کشد عاقبت زوال یابد مثنوی تهیدست گرمایه داری کند +
چو لنگی ست کو را هواری کند من آن صید را کرده ام بسته بند منش باز در گردن آرم کمند +
دمنه گفت ملک را فریفته نشاید بود بدانکه گوید او طعمهٔ من است یا من بر و غلبه توانم کرد چه اگر بذات خویش
مقاومت نتواند بجد و گاری جمعی از یاران کار خود را پیش برد و یا بزرق و مکر و دستان و غدر نقشها بر انگیزد
و از ان ترسم که چون وحوش را بر مخالفت ملک تحریص کرده است مبادا که با او دم موافقت زنند و یک تن
اگر هر چند قوی جثه و قادر باشد با بسیاری بر نیاید قطعه پشه چو پر شد بزند پیل را با همه مردی و صلابت که اوست
مور چگان را چو بود اتفاق شیر ژیان را بدر آرند پوست شیر گفت سخنان تو در دل من جای
گرفت و خلوص مناصحت ترا دانستم فاما این صورت دامنگیر من ست که او را برداشته ام و علم
تقویت و تمشیت او برافراشته و در مجالس و محافل او را ثنا ها گفته و ذکر خرد و دیانت و اخلاص و امانت
او بر زبان رانده اگر خلاف آن روا دارم به تناقض قول و خفت ذات و رکاکت رای منسوب گردم

من ترا بی تکلفی از آب گذرانیده بساحل رسانم و از پشت خود سفینه ساخته سینه را سپر بلای تو سازم که حیف
باشد بدشواری یاری بدست آوردن و بآسانی از دست دادن فردای دوست بیا بهر چه دارے
یاری بخر و بهیچ مفروش پس کشف عقرب را بر پشت گرفته سینه بر آب افگند و روان شد در اثنای شناوری
آوازی بگوش کشف رسید و کاوکاوی از حرکت عقرب احساس کرد پرسید که این چه صوت ست که می شنوم
و آن چه عملست که تو بدان اشتغال مینمائے عقرب جواب داد که سنان نیش خود را بر جوشن وجود تو آزمایشی میکنم
کشف برآشفت و گفت که ای بیمروت من جان خود را برائے تو در گرداب خطر افگنده ام و بر پشتی کشتی پشت من
ازین آبے گذری اگر الزام منتی نمیکنی وحق صحبت قدیم را وزنی نمی نهی باری سبب نیش زدن چیست با آنکه
محقق ست که ازین حرکت آسیبی بمن نخواهد رسید و نیش دلخراش تو در پشت خار مثال من تاثیری نخواهد بود و فرد
غالب آنست که دست و دل خود پیش کند هر که از روی جهل مشت زند بر دیوار عقرب گفت معاذ الله
که امثال این معانی در همه اوقات زندگانی پیرامن ضمیر من گذر دیا گذشته باشد بیش ازان نیست که طبع من
مقتضی نیش زدن ست خواه زخم بر پشت دوست باشد خواه بر سینهٔ دشمن قطعه هر کرا عادت دمیدن بود
بی ارادت از و شود صادر نیش بر سنگے زند عقرب گرچه بر وے نمی شود قادر کشف باخود اندیشید
که حکما راست گفته اند که نفس خسیس را پروردن آبروی خود بر باد دادن ست و سر رشتهٔ کار خود گم کردن بیت
در خاک ریختن زر و زیور دریغ نیست با ناکسان دریغ بود لطف و مردمی سخن بزرگانست که هر کرا در اصل
خود نسیب نیست امید را در و هیچ نصیب نیست چه حرام ست بر نطفه خبیث که از دنیا انتقال کند بدنا کرده بجای
جمعی که با او نیکوئی کرده باشند قطعه بد اصل را چگونه توان کرد تربیت کس در درون جامه چرا ما پرورد
حنظل ز تربیت ندهد طعم نیشکر گل بر نچیند آنکه همه خار پرورد و با یرا د این سخن بر ضمیر منیر
ملک گذشته باشد که از عدم اصالت شتر به و خست ذات وی اندیشه ناک باید بود و نصیحت
زیردستان مشفق بگوش هوش استماع باید نمود چه هر که بسخن ناصحان اگرچه درشت و بیجا با
گویند التفات ننماید عواقب امور و خواتم مهمات وی از ندامت و ملامت خالی نباشد چو بیمارے که
فرموده طبیب بنظر استخفاف نگرد و غذا و شربت بحسب آرزو خورد هر آئینه هر لحظه ضعف و ناتوانے

بر قاعدهٔ بیم و امید ست چون از ضرر خوف این گرود سر چشمهٔ دولتخواهی را تیره سازد و چون بحصول آمال مستغنی
شود آتش کافر نعمتی و فتنه انگیزی برافروزد شیر گفت پس با ملازمان که سفله طبع و دون همت باشند
چسان سلوک توان کرد که اثر کفران نعمت ایشان ظاهر نگردد دمنه گفت ایشانرا از عواطف خود چنان
محروم نباید گردانید که بیکبارگی ناامید شده و ترک ملازمت گرفته بجانب دشمنان میل کنند و چندان نعمت
و غنیمت نیز نشاید داد که بنهایت ثروت رسیده خیالات فزولی از ایشان سر بزند بلکه باید که همیشه میان
خوف و رجا روزگار گذرانند و هم ایشان بر وعده و وعید و بیم و امید دائر باشد چه تونگری و ایمنی ایشانرا
بخود مشتغل گرداند و آن سبب طغیان و عصیان شود و ناامیدی و بی برگی خدمتگاران را دلیر سازد و آن موجب
شکست قدر ملوک گردد فرد و نومید دلیر باشد و چیره زبان ایدوست چنان مکن که نومید شوم
شیر گفت ای دمنه بخاطر من چنان میرسد که آئینهٔ حال شتربه از زنگ این نیرنگ مصفاست و صفحهٔ دلش از قسمه
اینخیال پاکیزه و معرا و من با او پیوسته در مقام عنایت بوده ام و همواره عاطفت خود را قرین روزگار وی
ساخته و بعد ما که از من همیشه نیکوئی و منفعت بوی رسیده باشد چگونه در مکافات آن بدی و مضرت من اندیشد
بیت چو دل بد دستیش خویش را علم سازد چرا بد شمنی من علم برافرازد دمنه گفت ملک را بیاید شناخت
که از کج مزاج هرگز راستی نیاید و بد سیرت زشت اصل بتکلیف و تکلف ستوده خوی و پاکیزه خصلت نگردد کل اناء
تیرش شح بجا فیه مصرع از کوزه همان برون تراود که در وست مگر ملک را قصهٔ عقرب و کشف بسمع شریف نرسیده
شیر گفت چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت کشفی را با عقربی دوستی بود و پیوسته با یکدیگر دم اتحاد
زدندی و طرح یگانگی افگندندی بیت روز و تا شب معاشر و همدم شام تا صبح مونس و محرم
وقتی چنان اتفاق افتاد که بحسب ضرورت جلای وطن بایستی کرد هر دو در مرافقت یکدیگر متوجه مامنی دیگر شدند
قضارا گذر ایشان بنهری عظیم افتاد جوی آبی بزرگ ممر ایشان پدید آمد و چون عبور عقرب بر آب متعذر بود متحیر
فرو ماند کشف گفت ای یار عزیز را چه شد که گریبان جامهٔ جان بدست اندوه داد و دامن دل از نشاط وطن
در چید عقرب گفت ای برادر اندیشه گذشتن برین آب مرا در گرداب حیرت افگنده نه عبور بر آب میسر است و نه طاقت
فراق احباب ممکن بیت تو میروی و من خسته باز میمانم عجب که بی تو بمانم عجب همی دانم کشف گفت هیچ غم مخور که

زمانه جفاکار و شوخ چشمی سپهر بی اعتبار دیده بود و بر بساط تجربه ثابت قدم شده اندیشه خلاصی از دام صیادان و فکر نجات از قید ایشان بخاطر آورد **مثنوی** خردمند دانای دانا شناس که محکم نهد کار خود را اساس کسی را که خرمش بنا باشد درست بنای همش بود سخت سست پس سبک روی بکار آورد و بی آنکه با یاران مشاورت کردی از آبخانب که بآب روان متصل بود بیرون رفت علی الصباح صیادان حاضر شده هر دو جانب آبگیر محکم ببستند آن نیم عاقل که به پیرایه خرد آراسته بود اما از ذخیره تجربه بهره نداشت چون این حال مشاهده نمود پشیمانی بسیار خورد و گفت غفلت ورزیدم و سرانجام کار غافلان چنین باشد بایستی که من چون آن ماهی دیگر پیش از نزول بلا غم خود خوردمی و قبل از هجوم آفت فکر خلاص کردمی **فرد** علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد در بغ سود ندارد چو رفت کار از دست اکنون چون فرصت گریز فوت شده هنگام مکر و حیلت است و هر چند گفته اند که تدبیر در وقت نزول بلا فائده بیشتر ندهد و از شمرهای دیگر زمان آفت تمتعی زیادت نرسد اما با اینهمه مرد عاقل باید که از منافع دانش هیچ وجه نومید نگردد و در دفع مکائد دشمن تاخیر و توقف روا ندارد پس خویشتن را مرده ساخت و بر روی آب شنا میرفت صیادی آنرا برداشت و تصور مردگی او کرده بر روی صحرا انداخت و او خویشتن را بجلیت در جوی آب افگنده جان بسلامت برد **بیت** بمیر ای دوست گر خواهی رهائی که بیرون نیستی آسانی نیست و آن ماهی دیگر که غفلت بر احوال او مستولی بود و عجز در افعال او ظاهر حیران و سرگردان و مدهوش و پاکشان چپ و راست میرفت و در فراز و نشیب میدوید تا عاقبت گرفتار شد و ملک را از ایراد آن مثل مقرر شود که در کار شر شتاب باید کرد و پیش از فوات فرصت و قدرت بتیغ آبدار آتش حسرت در جان آن خاکسار باید زد و خرمن عمرش بباد فنا برداده دود از خان و مان او بآسمان باید رسانید **بیت** چو قدرت یافتی بر خصم غدار بسنگ ابتلا مغزش برون آر شیر گفت انچه گفتی معلوم شد اما گمان نبرم که شتر به خیانتی اندیشید و سوابق نعمت را بلواحق کفران مقابله روادارد چه در بادیه تا این غایت جز خوبی و نیکوکاری جائز نداشته ام دمنه گفت همچنین ست اما نیکویها ملک مرتبه رسانید **بیت** هر کجا داغ بایدت فرمود چون تو مرهم نهی ندارد سود نسیم بد گوهر تا وقتی بگدل و ناصح باشد که بمرتبه که امیدوار است نرسیده اما چون مقصودش حاصل آمد تمنای دیگر مرتبها که شایستگی آن ندارد از خانه خیالش سر بر زند و بزرگان فرموده اند که بنای خدمت سفله و بی اصل

وذهن قاصر ما بدان کجا تواند رسید اما من میدانم که بتعجیل تدارک مهم گاؤ باید کرد و اگر تامل کند ممکن که کار بدانجا رسد که قدم تدبیر از ساحت مساحت آن عاجز آید **قطعه** مخالف تو یکے مور بود مارے شد ۔ برآور از سر آن مور و مار گشته دمار مده امانش ازین بیش روزگار مبر که اژدها شود از روزگار یابد مار ۔

وگفته اند که مردم دو گروه اند صاحب حزم و عاجز عاجز آن باشد که در وقت حدوث واقعه و وقوع حادثه سیر پریشان و متردد حال و سرگردان بود و صاحب حزم آنست که دور اندیشی پیش گرفته پیوسته اندیشه عواقب امور کند و صاحب حزم نیز دو نوع باشد اول آنکه پیش از ظهور خطر چگونگی آنرا شناخته باشد و انچه دیگران در خواهیم کار ما دانند و در مبادی آن بدیده عقل دیده و ندبیر او اخر امور در اوائل آن کرده **مصرع** اول الفکر آخر العمل ۔

و چنین کس پیش از انکه در گرداب بلا افتد خود را بساحل خلاص تواند رسانید و او را حزم گویند و دوم آنکه چون بلا بر سد دل بر جاے داشته حیرت و دهشت را بخود راه ندهد و هر آئینه بر نیکیس راه صواب و وجه تدبیر پوشیده نخواهد ماند و او نیکیس را حازم خوانند مناسب حال این سه کس که یکے عاقل کامل است و دیگر نیم عاقل و سوم جاهل غافل حکایت این سه ماهی است که در آبگیرے باهم افتاده بودند شیر پرسید که بچه منوال بوده است آن حکایت دمنه گفت آورده اند که آبگیرے بود از شارع دور و از تعرض راه گذران مخفی و مستور آنبش چون اعتقاد صوفیان صافی و مشاهده اهل طالبان چشمه حیوان را کافی و این غدیر باب روان اتصال داشت در وسط آن سنگے عظیم که حوت سپهر از رشک ایشان بر تابه غیبت چون حمل از تاب آفتاب بیان شدے آرام داشتند و یکی از ان ماهی احزم بود و دیگرے حازم و دیگر عاجز ناگاه در ایام بهار که جهان از آرایش گلزار نمودار باغ فردوس گشته بود و اطراف بساط غبرا از ریاحین درخشنده چون قبه خضرا پر کواکب شده فراش صبا بسیط زمین را بفرش نگارنگار آراسته و باغبان صنع بچون چمن جهان را بگلهای گوناگون پیراسته **مثنوی** چمن از نسیم صبا مشکبار ۔ سمن از لطافت چو رخسار یار زیاد سحر گل دهن کرده باز چو معشوق خندان عاشق نواز ناگاه دو سه صیاد ماهی گیر را گذر بران آبگیر افتاد و از قضای الهی احوال اقامت این سه ماهی در ان غدیر گماهی در یافتند بها بگیر میعادے برای دام آوردن بشتافتند ماهیان ازین واقعه آگاه گشته در عین آب با آتش حسرت همراه شدند چون شب در آمد ماهیے که عاقل کامل بود و حزمے زیادت داشت چون بار ما دست

سخن از محض شفقت و عین امانت میگویم و به شک و شبهت و غرض و علت آلوده نمیسازم و چیزی محک طبع
شهنشاه عیار نقد سخن را نشناسد فرد بحمد الله که ذهن شه محکیست که قلب و خالص ما می شناسد
شیر گفت و خود امانت تو ظاهر است و آثار آن از جبین احوال تو باهر و مطلق سخن تو بر شفقت و نصیحت محمول می افتد
و ریبت و شبهت در حوالی آن مجال دخل نمی باید دمنه گفت بقای کافهٔ وحوش بر دوام عمر ملک باز بسته است پس
هر یک از رعیت که بسمت پاکیزه نهادی و صفت حلال زادگی موصوف و موسوم است باید که در ادای حق و تقدیر
صدق نصیحت از پادشاه باز نگیرد که حکما فرموده اند که هر که حقی از پادشاه بیوشد یا ناتوانی از طبیب پنهان دارد
و اظهار فقر و فاقه با دوستان جائز نه بیند خود را خیانت کرده باشد شیر گفت هواداری و یکجهتی تو پیش ازین
بر من هویدا شده است و امانت و دیانت تو دانسته ام حالا بگوی که چه حادث شده تا بعد از وقوف بر کیفیت
احوال تدبیر آن اشتغال رود دمنه چون شیر را بافسون و افسانه شیفته و فریفته گردانید زبان برکشاد و گفت
بیت که شاها خرد رهنمون تو باد ظفر یار و دشمن زبون تو باد شتربه با امرای لشکر خلوتها کرده است و با ارکان
دولت سخنان درمیان آورده و گفته که شیر را آزموده ام و اندازهٔ زور و قوت و رای او کیاست او بدانسته ام و در هر یک
خلل بسیار و ضعف بیشمار معاینه دیده ام بیت نه آن بود او که ما را در گمان بود خیالی داشتیم و فی چنان بود
و من در حیرتم که ملک در اکرام آن کافر نعمت غدار آن همه افراط نمود و در حکمرانی و فرمانروائی او را ثانی الیمین گردانید
در مقابلهٔ آن نعمت این صورت از و در وجود آمد و باز چنان عارفه چنین داعیه از نهاد او سر بر زد و هر آئینه بحکم
اِنَّ الْاِنْسَانَ لَیَطْغٰی اَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰی کسیکه دست خود را در امر و نهی مطلق بیند و زمام حل و عقد امور جمهور بقبضهٔ اقتدار
خود یابد دیو فتنه در آشیانهٔ دماغ او بیضه خواهد نهاد و هوای عصیان از سویدای دل او سر بر خواهد زد مثنوی
کسی را که گیتی ز چاه خمول برآرد رساند باوج قبول عجب گر نه دعوی شاهی کند سر سرکشان در کمند افگند
شیر گفت ای دمنه نیک بر اندیشیدی که آنچه سخن تست که میگوئی و حقیقت این حال از کجا معلوم کرده و اگر چنین باشد که
از تقریر تو مفهوم میگردد تدبیر این کار چگونه تواند بود دمنه گفت رفعت درجه و بلندی مرتبهٔ او بر ملک روشن است و
چون پادشاه یکی را از خدمتگاران بدرجهٔ حشمت و مال و حشمت در مقابلهٔ خود بیند او را زود تر از پیش بر باید داشت
وگرنه کار از دست تو برود و شاه از پای درآید و چارهٔ این کار بر وجهیکه ضمیر منیر سلطنت پناهی اقتضا کند خاطر فاتر

وبی خطا صفت حلیه وچهرهٔ هر کس از ناظران را بر شمردی فرد در روی کسی نگاه نکردی که نقش خویش
از صفحهٔ ضمیر منیرش نخواندی گفت ای ملک خصم نابکار درین چاه است ومن از مهابت تو می ترسم اگر
ملک مرا دربر گیرد خصم را بوی نمائم شیر او را در برگرفته بچاه فرو نگریست صورت خود و خرگوش در آب دید پنداشت که
همان شیر است وخرگوشی که وظیفهٔ او بوده در بر کشیده او را بگذاشت وخود را در چاه افگند وبدو سه غوطه نفس خونخوار
را بزبانیهٔ دوزخ سپرد وخرگوش بسلامت برگشته وحوش را از کیفیت حال آگاهی داد وایشان بوظائف شکر الٰهی
قیام نموده در ریاض امن وسلامت بفراغت خاطر میچریدند واین بیت تکرار میکردند بیت یکی شربت آب از بن بدسگال
بود خوشتر از عمر هفتاد سال وچون این مثل معلوم شد که خصم هر چند قوی باشد در محل غفلت بدست توان یافت
گفت اگر گاو را هلاک تو انی کرد چنانچه رنجی بشیر نرسد وجهی دارد وآنرا بنوعی عذر میتوان نهاد واگر نی مضرت شیر
کلیله گفت اگر گاو را هلاک تو انی کرد چنانچه رنجی بشیر نرسد وجهی دارد وآنرا بنوعی عذر میتوان نهاد واگر نی مضرت شیر
هلاک او دست ندهد زینهار که گرد این کار نگردی که هیچ خردمند برای آسایش خویش رنج مخدوم خود اختیار نکند
سخن بدین کلمه بآخر رسید ودمنه ترک ملازمت گرفته بگوشهٔ عزلتی رفت تا روزی فرصت یافته خود را در خلوت بر شیر افگند
وچون مغمومی ومحزونی با دل ریش سری در پیش پای ستیاد شیر گفت روزهاست تا ترا ندیده ایم خیر است گفت
انشاء الله که عاقبت خیر بود شیر از جای بشد وگفت چیزی حادث شده است گفت آری گفت باز گوی دمنه گفت
آنرا خلوتی وفراغتی باید شیر گفت این ساعت وقت ست زود تر باز نمائی که مهمات کلی بتأخیر بر نیاید واگر کار امروز
بفردا افتد هزار آفت روی نماید بیت مکن تا خیر هرگز کار پیش آر که در تأخیر آفات ست بسیار دمنه گفت
هر سخن که از استماع آن شنونده را کراهیت آید در ایراد آن دلیری نباید کرد وجز باندیشهٔ تمام وفکر بسیار تقریر
نباید نمود مگر بر عقل وتمیز شنونده اعتمادی تمام باشد وسامع نیز باید که ملاحظهٔ احوال گوینده کند که در مقام
نصیحت ونیکخواهی ست یا نه وچون داند که قائل را جز ادای حقوق تربیت غرضی نیست سخنش را بسمع قبول
اصغا باید نمود خصوصا که منافع وفوائد آن بدو باز گردد شیر گفت تو میدانی که من از ملوک بفضیلت رای وتمیز
خود مستثنی گشته ام ودر استماع کلمات هر کس تمیز ملوکانه را پیش نهاد ضمیر خود می سازم تو بی تکلف آنچه
می خواهی بگوی وبی تردد هر چه بخاطر رسیده پنهان مدار دمنه گفت من نیز رخصت جرأت
بدان یافته ام که بر عقل ودانش ملک وثوق من بنهایت انجامیده ونیز پوشیده نیست که

هر روز پس از رنج فراوان و مشقت بی پایان از مایکی شکار توانی کرد یا نه و ما پیوسته از نهیب تو در کشاکش بلائیم
و تو نیز در حبست و جوی ما بنگاپوی عنا اکنون اندیشه کرده ایم که ترا سبب فراغت گردد و ما را موجب امن و راحت
اگر چنانچه متعرض مانشوی و هر روز وقت ما را پریشان نسازی ما شکاری بهنگام چاشت وظیفه مطبخ ملک می فرستیم
و تقصیری در ادای آن روا نمیداریم شیر بران رضا داد و ایشان هر روز یکی افگندندی و بنام هر کدام از وحوش
که بر آمدی او را بوجه وظیفه نزد شیر فرستادندی تا بدنخیال مدتی بگذشت روزی قرعه بنام خرگوش بر آمد و زمانه او را دست در حبالا
ساخت یاران را گفت اگر در فرستادن بامن مسامحتی کنید شما را از جور این جبار باز رهانم گفتند در نیناب هیچ مضایقه
نیست خرگوش ساعتی توقف کرد تا وقت چاشت بگذشت و قوت سبعی شیر در حرکت آمده از خشم و جوش دندان بهم
می سود خرگوش نرم نرم بسوی او رفت و دیر ابغایت دلتنگ یافت آتش گرسنگی او را بر باد نشانده و فروغ خشم در
حرکات و سکنات او پدید آمده بلیت تنور شکم دمبدم تافتن مصیبت بود روز نا یافتن خرگوش دید که
شیر از غایت غضب دُم انتقام بر زمین میزند و نقض عهد را بار روی دل می طلبد آهسته پیش آمد و سلام کرد شیر پرسید که
از کجا می آئی و حال وحوش چیست گفت ایشان بدستور مقرری خرگوشی در صحبت من فرستاده بودند و باتفاق عزیمت
ملازمت داشتیم شیری درین راه بما رسید و ما را بستید چند انچه مبالغه کردیم که خدای ملک وحوش و وظیفه پادشاه
ایشان ست بسخن من التفات ننمود و گفت این شکارگاه منست و صید آن بمن میرسد ع نشنیده مگر تو که هر شیر و بیشه
ای ملک چند ان لاف و گزاف درمیان آورده قوت و شوکت خود شرح داد که من بیقطا شدم و از پیش وی
فرار کرده بشتافتم تا در صورت حال معروض رای منیر گردانم شیر گرسنه را حمیت جاهلیت در حرکت آمده گفت
مثنوی من آنم که در شیوه طعن و ضرب بشیران در آموزم آداب حرب کدامین هزبر این دلیری کند
که پنجه بر صید من افگند . . پس گفت ای خرگوش توانی که او را بمن نمائی تا او را زود بستانم
و انتقام خود نیز حاصل کنم خرگوش گفت چرا نتوانم داد به نسبت ملک انواع سخنان بی ادبانه گفته و اگر من
تو است تسمے کاسه سر او را آنجور دود ان صحرا سختی فرو دا مار خدا امیدوارم کورا در چنگ تو بنیم بمراد دل خویش
این بگفت و در پیش ایستاد و شیر ساده دل بفریب او غره شده در عقب روان گشت
خرگوش شیر را بر سر چاهی بزرگ آورد که آبش بصفا چون آئینه چنین صورتها را درست بنمود

نیز مضائقه نیست آماده کار را باش این بگفت و بیرون آمد و تمامی ماجرا با گرگ در میان نهاد و بفریفته شدن
روباه مژدگانی داد بار بتجدید که لکل جدید لذة تعریف تبسم و شیخم و تری و تازگی روباه آغاز نمود و گرگ ندان
طمع تیز کرده بلذت گوشت روباه دهان خوش میکرد و خرگوش بواسطه این نیکوخدمتی با خ خلاصی می یابت
امار روباه از روی حزم و دوربینی پیش ازین به بسیار زمان در میان منزل خود چاهی عمیق کنده بود بتدریج خاکهای
آنرا بیرون برده و دهنش با اندک خس و خاشاک پوشیده و راهی نهانی نیز داشت که بوقت ضرورت از انجا بیرون
توانستی رفت چون خرگوش را گسیل کرد و بسر چاه آمد و خس و خاشاک آنرا بروجهی ترتیب کرد که باندک اشارتی زائل گردد
پس سر راه نهاد آمده آواز داد که ای مهمانان گرامی قدم رنجه فرمایند و مقارن دخول ایشان ازان سوراخ بیرون رفت
خرگوش بشتابی عظیم و گرگ بحرصی تمام بدان کلبه تاریک در آمدند قدم بر سر خاشاک نهادن همان بود و در قعر چاه افتادن
همان گرگ چنان تصور کرد که آن حیله هم از افعال خرگوش هست علی الفور او را از هم بدرید و عالم را از ننگ وجود او
باز رهانید و بمثل بدان آوردم که تا معلوم کنی که با مردم دانا حیله از پیش نرود و کسیکه از خرم و عاقبت بینی
بهره دارد بفریب کسی غره نگردد و دمنه گفت چنین است که تو میگوئی اما گاو بخود مغرور است و از دشمنی
من غافل اور ا به غفلت از پای در توانم افگند چه سهم غدر یکه از کمان دوستی کشاینده جای گیر تر آید مگر
نشنیده که غدر آن خرگوش در شیر بچه نوع موثر آید و چون از مکر او غافل بود با وجود خرد و کیاست در
ورطه هلاکت افتاد کلیله گفت چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت آورده اند که در حوالی
بغداد مرغزاری بود که نسیم آن بوی بهشت را معطر ساختی و عکس ریاحینش دیده فلک را منور گردانیدی
از هر شاخ گلغدارش هزار ستاره تابان و در حسن هر یک از ان ستارگان نه فلک سرگردان مثنوی
روان آب در سبزه انجورد چو سیماب در پیکر لاجورد ریاحین دمیده براطراف جوی
صبا عطر بیز و هوا مشکبوی و دران مرغزار وحوش بسیار بودند و بواسطه خوبی هوا و دلپذیری فضا
و کثرت آب و وسعت نعمت روزگار در خوشی و رفاهیت میگذرانیدند و دران نزدیکی شیری تندخوئی بلاجوی
بود که هر روز لقای نامبارک بدان بیچارگان نمودی و عیش و زندگانی بر ایشان منغص گردانیدی روزی
اتفاق نموده بنزد یک شیر رفتند و اظهار عبودیت و انقیاد کرده گفتند ای ملک ما رعیت و حشم تو ایم و تو

هم سنگ دهنه زنان بود ازو ورگه حسبتن شده از دیده گم صحن فلک گفت بجا رو ب دم خرگوش
با او منازعتی قدیمی داشت و درین وقت فرصت یافته داعیهٔ انتقام کرد و گرگ را بر در سوراخ گذاشته بخانه روباه در آمد
و رسم سلام و تحیت بجا آورد روباه نیز به تعظیم تمام جواب سلام باز داده گفت بیت خوش آمدی زکجا میر بیا بنشین
بیا که میدهمت بر دو دیده جا بنشین خرگوش گفت از مدت دیر باز در آرزوی شرف ملاقات میباشم
و بواسطهٔ موانع روزگار غدار و حوادث زمانه بیوفای ناپائدار ازان سعادت محروم میمانم درینولا عزیزی
که در مصر کرامت پادشاهی سرافراز است و در عصر ولایت پیری مرید نواز از مزار متبرک بدین دیار
تشریف آورده و آوازه زاویه داری و گوشه نشینی اینجناب شنیده بندهٔ حقیر را وسیله ساخته تا دیدهٔ
دل بجمال جهان آرای منور و مشام جان بروایح انفاس مشکسای معطر سازد اگر اجازت ملاقات
هست فبها و نعمت و اگر وقت اقتضای آن نمیکند نوبتی دیگر قضای توان نمود فردا ازین در باز گردد چون بلای ناگهان
یافرود آید بدینجا چون دعای مستجاب روباه از صفحهٔ این کلام نقش حیله فرو خواند و در مرادات
این کلمات نقش صورت بکر سی معائنه دید با خود گفت صلاح آنست که با ایشان بسم بطور
ایشان سلوک کنم و هم از شربت ایشان در حلق ایشان ریزم مصرع کلوخ انداز را پاداش سنگست
پس روباه نیز خوش آمدی چند بر کار کرد و گفت ما کمر خدمت مسافران بجهت آن بر بسته ایم و در زاویهٔ
بر روی عزیزان بسبب آن کشاده تا از جمال و انفاس با کمال ایشان استفاده نمائیم خصوصاً چنین عزیزی
که تو نشان میدهی و بدین نوع صاحب کمالیکه تعریف میفرمائی من در مهمانداری چه تقصیر کنم و در خدمتگاری
کدام دقیقه فرو گذارم و با آنکه الضیف از انزل ینزل بر رقه و بزرگان گفته اند قطعه
هر کرا بینی بعالم روزیی خود میخورد گر زخوان تست نانش ور زخوان خویشتن پس ترا لعنت مهمان داشت باید بهر آنکه
میخورد بر خوان انعام تو نان خویشتن و ما توقع میدارم که چندان توقف کنی که گوشهٔ کاشانه را
جاروبی کشم و جهت مهمان مبارک قدم فرشی که لائق حال تواند بود بگسترم خرگوش تصور کرد
که دم او در روباه گرفته فی الحال بملازمت گرگ مشرف خواهد شد جواب داد که مهمان مردی بی تکلف
و درویش مشربست و آرایش جای و جامه را غنی دارد اما چون خاطر خطیر میخواهد که تکلفی نماید دران

۴ بیای خود صید نیفتد و دانند
زبان و صلت دران دیار
دفع خطاست صحیح باشد
در بازیهای نوشتن خصلت
بجای خود صدمه و لطمه باز نشناسد
اشارت بدین که بعضی حرکت
گرفتست مهار از دست اختیار
دهد او را بدست دشمنان
۵ تامل نمودن خصلت
ست دوان از پی فکندن
۶ محسان
دفع نیاید مگر بتوان بیاید
توان یافت مگر بتوان یافت
سه اردو

بروی افتد هر آئینه اول اورا از قید حیات خلاص کرده پیرایه برخواهند داشت و دل تو بی آنکه خود در دفع او سعی کرده باشی فراغت خواهد یافت زاغ باشارت شغال چنان کرده روی بآبادانی نهاد و زنی دید پیرایه بر گوشه بام نهاده خود بطهارت مشغول گشته زاغ آنرا در ربوده و بهمان دستور که شغال گفته بود بر مار انداخت مردمان که در پی زاغ آمده بودند فی الحال سر مار کوفته پیرایه برداشتند و زاغ باز رست مصرع خصم از میان برفت و ستر تک از کنار هم

دمنه گفت اینمثل بدان زدم تا بدانی که آنچه بحیلت توان کرد بقوت ممکن نباشد کلیله گفت گاو را قوت و شوکت و عقل و تدبیر هم حاصلست و بمکر بر چنین کس دست نتوان یافت چه از هر جانب که تو بمکر رخنه سازی او بفکر در بندد و نشاید که پیش از انکه تو بروی شمشیر کنی او بر تو چاشت کند مگر داستان آن خرگوش بسمع تو نرسیده که داعیه گرفتاری روباه کرد و خود گرفتار شد دمنه گفت چگونه بوده است آن حکایت کلیله گفت شنیده ام که گرگی گرسنه در صحرائی بوی طعمه می دوید خرگوشی دید در سایه خاشاکی خفته بود و خواب غفلت همه اطراف او را فرو گرفته گرگ آنرا غنیمت شمرد و آهسته آهسته بجانب او قدم نهادن گرفت خرگوش از نهیب قدم او منتبه شده برجست و خواست که بگریزد گرگ سر راه گرفته گفت بیت بیا بیا که مرا نیست طاقت دوری مرو مرو که بجان آمدم ز مهجوری

خرگوش از نهیبت او بر جای خشک شد و آغاز تضرع نموده روی بنیاز بر زمین مالید و گفت میدانم که آتش جوع آن سباع در التهاب است و نفس اماره بواسطه طلب غذا در غایت اضطراب و من با این جثه نحیف و بدن ضعیف یک لقمه ملک بیش نیستم از من چه آید و از خوردن من چه بندد و چه گشاید و درین نزدیکی روباهی هست که از غایت فربهی راه نتواند رفت و از بسیاری گوشت حرکت نتواند کرد چنان پندارم که گوشتش از تری و تازگی مشابه انجیاست و خونش از شیرینی و نازکی مماثل شربت نبات اگر امیر قدم رنجه فرماید من او را بحیله که توانم بقید در آرم و امیر بدو ناشتائی شکند اگر خرسندی حاصل شود فبها والا من خود اسیر و مقیدم مصرع

دیگران را در کمند آور که ما خود بنده ایم گرگ بافسون و افسانه او فریفته شده راه خانه روباه پیش گرفت و در ان حوالی روباهی بود که در فریبندگی شیطان را در س گفتی و بنیرنگ سازی و نقشبازی وهم و خیال را سبق دادی مثنوی روبهکی چست و دغا پیشه بود یعنی که کمینگاهی آن بیشه بود

بعبث باز گیر صحرا بود ورزدگان برده بباز سے فرہ تہم دو صحرا بفسان

در نقل و تحویل تعجیل کردندی و بر یکدیگر پیشی و پیشدستی جستندی خرد بچشم عبرت در سهو و غفلت ایشان
می نگریست و زمان بهزار دیده بر حال زار ایشان میگریست و هر آئینه هر که بلا بدشمن فریفته شود و بر خسیس بدگوهر
اعتماد و اعتبار دهد از او نیست چون روزها بگذشت خرچنگ را نیز هوای آن آبگیر در سر افتاده خواست که تحویل کند
ماهی خوار را ازان فکر آگاهی داد ماهی خوار اندیشه کرد که مراد دشمنی کلی تر ازو نیست اولی آنکه او را نیز بیاران او
در رسانم پس پیش آمد و خرچنگ را بر گردن گرفته روی بجوابگاه ماهیان نهاد خرچنگ که از دور استخوان ماهیان دید
دانست که حال چیست با خود اندیشید که خردمند چون بیند که دشمن قصد جان او دارد اگر کوشش فرو گذارد در خون
خود سعی کرده باشد و چون بکوشد حال از دو شق بیرون نخواهد بود اگر فیروز آید نام مردی بر صفحه روزگار بگذارد و
اگر کاری از پیش نرود باری بعدم غیرت و حمیت مطعون نگردد **قطعه** چو خصم قصد تو کرد از برای دفع ضرر
بجد و جهد بکوش ار بعقل مشهوری که گر مراد بدست آید بکام رسی وگر بهم نرسد آنزمان تو معذوری
پس خرچنگ خویشتن را بر گردن ماهی خوار افگند و حلق او محکم فشردن گرفت ماهی خوار پیر و ضعیف بود باندک
حلق افشاری بیهوش شده از هوا در افتاد و با خاک یکسان گشت خرچنگ از گردنش فرود آمده سر خویش گرفت
و پای در راه نهاده نزدیک بقیت ماهیان آمد و تعزیت یاران غایب با تهنیت حیات حاضران جمع کرده از صورت حال
اعلام داد همگنان شادگشته وفات ماهی خوار را عمری تازه و حیاتی بی اندازه شمردند **قطعه**
دمی حیات پس از مردن چنان دشمن گمان برم که ز صد سالهٔ زندگانی به بمرگ خصم شمامت نمی کنم لیکن
دمی فراق ز دشمن ز هر چه خوانی به و این مثل بدان آوردم تا بدانی که بسیار کس بمکر و حیله خود هلاک شود
وبال کید او نبض و لا یحیق المکر السیئ الا باهله هم بدو عائد گردد اما من ترا وجهی می نمائم که اگر
بدان کار کنی سبب بقای تو و هلاک خصم باشد زاغ گفت از اشارت دوستان نتوان گذشت و رای
خردمند را از خلاف نتوان کرد فرمان را بیکدیده ارشاد میکنی ساقی خلاف رای تو کردن طریق یاری نیست
شغال گفت صواب آنست که در اوج هوا پرواز کنی و بر بامها و صحراها نظر افگنی هر جا پیرایه ئی که ربودن
آن میسر باشد فرود آمده برداری و در روی هوا بر وجیکه از چشم مردمان غایب نباشی می پری و شک
نیست که بعضی مردم بطلب پیرایه بر عقب آیند چون نزدیک مار رسی پیرایه بر مار افگنی تا آن مردم را نظر

ای عزیز ترا غمناک می بینم موجب آن چیست جواب داد که چگونه غمناک نباشم و تو میدانی که مادهٔ معیشت و سرمایهٔ زندگانی من آن بود که هر روز یک دو ماهی گرفتمی و مرا ازان سدرمقی و قوت لایموتی حاصل بودی و ماهیان را ازان نقصانی زیادت نمی افتاد و اوقات من نیز به پیرایهٔ قناعت و خرسندی آراسته میبود و امروز دو صیاد اینجا میگذشتند و میگفتند که درین آبگیر ماهی بسیار است تدبیر ایشان میباید کرد یکی گفت در فلان آبگیر ماهی ازین بیشتر است اول کار ایشان ببرداریم پس روی بدینجا آریم و اگر حال بدین منوال باشد مرا اول از جان شیرین برباید داشت و بر تلخی مرگ باید نهاد خرچنگ که این خبر شنیده بود بازگشت و نزدیک ماهیان رفت و این خبر موحش چنانچه شنیده بود باز گفت جوش و خروش در ایشان افتاد و باتفاق خرچنگ روی بماهی خوار نهادند و گفتند ازین خبر بما رسیده و عنان تدبیر از دست ما ربوده

بیت

چند انچه سراپای مهم می نگریم ۔۔۔ پرگار صفت ز عجز سر گشته تریم
حالا با تو مشورت می کنیم المستشار مؤتمن حر دمند

اگرچه دشمن بود چون با او مشاورت کنند باید که شرط نصیحت فرو نگذارد خاصه در کاریکه نفع آن بدو عاید باشد و تو خود میگوئی که بقای ذات تو بما باز بسته است و حیات تو بوجود ما متعلق پس در کار ما چه صواب می بینی ماهی خوار جواب داد که من خود این سخن از زبان صیادان شنوده ام و بایشان مقاومت صورت نه بندد و مرا ازین حیله بخاطر نمیرسد که درین نزدیک آبگیری می دانم که آبش بصفا با صبح صادق دم برابری میزند و در نمود ن عکس صور بر آئینهٔ گیتی نما سبقت می گیرد و دانه ریگ در قعر او توان شمرد و بهینهٔ ماهی در جوف آن توان دید و با انهمه نه عواصی فهم به قعرش توان رسید و نه سباحی وهم ساحل آنرا تواند دید و دیدهٔ دام هیچ صیادی بران آبگیر نیفتاده است و ماهی آن غدیر خرز بخیر آب قیدی ندیده

بیت

آبگیری بسان دریائیست ۔۔۔ لیک دری یابی بسیر و پائی نیست

اگر بدانجا تحویل توانید کرد بقیة العمر در امن و راحت و عیش و فراغت توانید بود گفت نیکورائی ست اما بی معاونت و یاری تو نقل ما ممکن نیست ماهی خوار جواب داد مرا انچه از قوت و قدرت ست از شما دریغ ندارم اما فرصت تنگ ست ساعت بساعت صیادان میایند و فرصت فوت شود ماهیان تضرع نمودند و منت بسیار قرار بران افتاد که هر روز چند ماهی را برداشته بدان آبگیر رساند پس ماهی خوار هر صباح ماهی چند بر گرفتی و بر بالای آن پشته که در ان حوالی بود بنخوردی و چون باز آمدی دیگران

اگر در صدد انتقام از ظالم باشد آنرا چه مکافات خواهد بود و اگر آزاری از وی به آزارند، اورسد بر آن چه ضرر مترتب خواهد شد کلیله گفت گرفتم که بدین عمل خللی بکار تو راه نیابد اما چگونه در هلاکت گاو سعی کنی و او را قوت تو بیش و دوستان و معاونان او از یاران و هواداران تو بیش دمنه گفت بنای کار ما بر قوت بسیار و اعوان بیشمار نباید نهاد و در تدبیر را بران مقدم باید داشت چه آنچه برای او حیلت سازند غالب آنست که بزور و قوت دست ندهد و بتوان آن نرسیده که زاغی ماری را بحیله هلاک کرد کلیله گفت چگونه بوده است آن **حکایت** دمنه گفت آورده اند که زاغی در حدود کوهی خانه گرفته بود و در شکاف سنگی آشیانه ساخته و در حوالی آن سوراخ ماری بود که آب با نیش زهر هلاک و ممات بودی و لعاب بن دندانش مبطل مزاج بقا و حیات هر گاه که زاغ بچه نهادی مار بخوردی و جگر زاغ را بداغ فراق فرزند بسوختی چون ستمگاری مار از حد بگذشت زاغ درمانده شکایت آنحال با شغالیکه دوست او بود در میان آورد و گفت بیندیشیم که خود را از بلای مار و عنای این ظالم جانشکار باز رهانیم شغال پرسید که بچه طریق قدم درین مهم خواهی نهاد و بچه شیوه دفع مضرت او خواهی کرد زاغ گفت میخواهم که چون مار در خواب شود بمنقار خونخوار چشم جهان بینش بر کنم تا دیگر قصد قرة العین من نتواند کرد و فرزندان که نور دیده من ست از شر آن خیره چشم ایمن ماند شغال گفت این تدبیر از صواب منحرف ست چه خردمند از اقصد دشمن بر وی باید کرد که دران خطر جان نباشد زنهار که ازین فکر بگذری تا چون ماهی خوار خود را خوار نکنی که در هلاکت خرچنگ سعی کرد و جان عزیز بباد داد زاغ گفت چگونه بوده است آن **حکایت** شغال گفت ماهی خواری بود بر لب آبی وطن کرده و از مهمات روی دل بصید ماهی آورده بقدر حاجت ماهی می گرفت و روزگار در رفاهیت میگذرانید چون ضعف پیری بدو راه یافت و قوتهای بدنی روی بانحطاط نهاد از شکار ماهی باز مانده و بدام غم گرفتار شده با خود گفت **فرد** دریغ قافله عمر کانچنان رفتند که گردشان بهوای دیار ما نرسید افسوس که عمر عزیز بیازیچه بر باد دام و چیز یکه در موسم پیری پا مردی تواند نمود یاد دستگیری تواند کرد ذخیره نهاد دم و امروز قوتی نمانده و از قوتی چاره نیست همان به که بنای کار بر حیله نهم و دام فریبی و زرقی بگسترم **مصرع** شاید که بدین بهانه روزی گذرد پس چون اندوهگینان و آه زنان و ناله کنان بر کنار آب نشست خرچنگی او را از دور بدید پیشتر آمد و طرح مباسطت افگند گفت

حکایت کلیله گفت شنیده ام که در زمان پیشین بادشاهی بود دست تسلط و تعدی برگشاده و پای طغیان از جاده عدل و احسان بیرون نهاده **بیت** جهانسوز بیرحمت و خیره کش ز تلخیش روی جهانی بترش مردم شب و روز از بیداد او دست بدعا برداشته بودند و زبان نفرین گشاده روزی این بادشاه بشکار رفت و چون باز آمد منادی فرمود که ای مردمان دیده دل من تا امروز از مشاهده وجه صواب پوشیده بود و دست عصیان من بر رعیت و محرومان ستمدیده و مظلومان محنت رسیده تیغ جفا کشیده حالا در مقام رعیت پروری صافی دم و در مرتبه عدالت گستری ثابت قدم شده ام امید آنکه بعد الیوم دست هیچ ظالمی حلقه تشویش بر در خانه رعیتی نزند و پای هیچ ستمکاری بپیشه بساحت سرای فقیری نرسد **بیت** فراخی دران مرز و کشور مخواه که دلتنگ بینی رعیت ز شاه رعایا را بدین مژده جانی پدید آمد و فقیران را بدین بشارت گل مراد در روضه امید و ار شگفته شد **بیت** ازین فوید مبارک که ناگهان آمد بشارتی بدل و مژده بجان آمد القصه بمن معدلتش بجائی رسید که بره از پستان شیر شرزه شیر میخورد و قندر و با باز در مقام انباز همبازی میشد و بدین واسطه او را شاه داد گر لقب نهادند **فرد** چنان کرد بنیاد انصاف محکم که گوگرد را پاسبان گشت آتش یکی از محرمان حریم سلطنت در وقت فرصت از کیفیت این حال سوال کرد و از تبدیل مرارت جور و جفا بحلاوت مهر و وفا استفسار نمود شاه فرمود که من آنروز که بشکار رفته بودم بهر طرف بی تاختم و بهر جانب نظر می انداختم ناگاه دیدم که سگی در عقب روباهی دوید و بدندان استخوان پایش درهم خائید بیچاره روباه با پای لنگ در سوراخی در گریخت و سگ باز گردید فی الحال پیاده سنگی بینداخت و پای آن سگ بشکست هنوز چند گام نرفته بودم که اسپی لگدی بران پیاده زد و پایش شکسته شد و آن اسپ نیز پاره راه قطع ناکرده پایش بسوراخی فرو رفت و بشکست من باخود آمدم و گفتم دیدی که چه کردند و چه دیدند هر که آن کند که نباید آن بیند که نشاید **قطعه** نیک در یاب و بد مکن زنهار که بدو نیک باز خواهی دید میل نیکی اگر کنی همه جا خویش را سرفراز خواهی دید در طریق بدی رو خود را پائمال نیاز خواهی دید و این مثل بدان زدم که از مکافات براندیشی و از مقام بد اندیشی بگذری مبادا که شامت آن در تو رسد و معنی من حفر بئرا لاخیه فقد وقع فیه جلوه نماید و بزرگی فرموده بد مکن که بد افتی و چاه مکن که خود افتی و نیز گفت من درین واقعه مظلوم نه ظالم و ستم کشتم نه ستمگار و مظلوم

ایشان ریخته باز گشتند و باد عدل الٰهی ورزیده شعله قهر در آشیانه آن ظالم افتاد و قتی از خواب غفلت در آمدند که دست تدارک از اطفای آن نائره عاجز بود و همه یکبار با خانه و آشیانه خاکستر شدند **بیت** ستمگر ظلم آتشی بر فروخت چو زد شعله اول هم او را بسوخت و این مثل برای آن زدم تا بدانی که هر کس که در دفع دشمن کوشد با آنکه او خرد و ضعیف و خصم او بزرگ و قوی باشد امید نصرت و ظفر است کلیله گفت حالا شیر او را از میان دیگران اختصاص داده است و لوای دولت او برافراشته محبت او از دل شیر بیرون بردن و مزاج شیر را برو متغیر کردن نهایت مشکل مینماید و پادشاهان چون کسی را تربیت کنند بی سبب کلی او را خوار نسازند و هر کرا بردارند بی آنکه امری عظیم حادث گردد از نظر نیندازند **فرد** چو بر آب افسر دمی نبرد حکمت چیست شرم دارد ز فرو بردن پرورده خویش دمنه گفت کدام سبب ازین کلی تر که ملک در تربیت او مبالغه نموده و بدیگر ناصحان استخفاف روا داشته تا لاجرم از ملازمتش متنفر شدند و منافع خدمت و فوائد نصیحت ایشان از و منقطع گشته و از منصور آفتهای بزرگ ممکن الوقوع است و حکما گفته اند خطر ملک و آفت ملک یکی از شش چیز میتواند بود اول حرمان یعنی نیکوخواهان را از خود محروم گردانیدن و اهل رای و تجربه را خوار و فروگذاشتن دوم فتنه و آنچنان باشد که جنگهای بی حمیت و کارهای ناندیشیده حادث گردد و شمشیرهای مخالفان از نیام کشیده شود سوم هوا و آن مولع بودن باشد بزنان و رغبت کردن بشکار و مشغول شدن بشراب و میل فرمودن بلهو و لعب چهارم خلاف روزگار و آن حادثه باشد که در زمان واقع شود چون وبا و قحط و زلزله و حرق و غرق و مانند آن پنجم تندخوئی و آن افراط باشد در خشم راندن و مبالغه در عقوبت و سیاست نمودن ششم جهل و آنچنان باشد که در موضع صلح بجنگ گراید و در محل جنگ بصلح میل نماید و در وقت ملاطفت مجادلت فرماید و آنجا که سد قهر باید بست و در لطف و مرحمت کشاید **بیت** جنگ و صلح بی محل نآید بکار * جای گل گل باش و جای خار خار کلیله گفت دانستم که کمر انتقام بر بسته و در کمین شر نشسته و میخواهی که از محمر تو ضرری بدو رسد و من میدانم که آزار رسانیدن نتیجه نیکو ندارد و بطریق مکافات بدو هرگز بدو باز گردد **بیت** هر که بدی کرد بجز بد ندید آفت آن زود بوی در رسید و هر که دیده عبرت بکشاید و مکافات بد و نیک را ملاحظه نماید شک نیست که بجانب خیر و مرحمت گراید و دست و زبان را از آزار و ایذا محافظت نماید چنانچه پادشاه داد گر فرموده دمنه پرسید چگونه بوده است آن *

بجلال استفسار نمود گفتند ای پسر فرزند از ما پرس کاتش دل تا چه غایت است از آب دیده پرس کین او ترجمان ماست
پس قصه ظلم باشه در بودن فرزندان تفصیل باز گفتند آن پسر گفت که گردون از حکم قضا و فرمان قدر چه پیچیدن
نه طریق بندگانست اما مسبب الاسباب هر دردی را دوائی مقرر کرده و هر رنجی را شفائی فرستاده یمکن که اگر در دفع این غائله
سعی بجای آرید و در حل این عقده قدمی بردارید هم این بلا از سر ما مندفع گردد و هم این بار از دل شما برخیزد کنجشکان را
این سخن موافق آمد و یکی از ایشان تعهد حال بگیگان توقف نمود و دیگری بچاره جوئی پرواز کرد چون قدری راه بپرید
در اندیشهٔ آن افتاد که آیا کجا روم و درد دل خود را با که گویم بیت بدردِ دل گرفتارم دوائی دل نمیدانم
دوائی درد دل کار یست بس مشکل نمیدانم آخر بخاطرش آمد که هر جانور یکه اول نظر من بروی افتد سخن خود با وی تقریر کنم
و علاج درد دل از وی طلبم قضا را سمندی از معدن آتش بیرون آمده در فضای صحرا طوفی مینمود کنجشک را چشم بروی
افتاد و آن تشکل غریب و هیئت عجیب بنظر وی در آمد با خود گفته علی الخیر سقت بیا تا درد دل با این مرغ بوالعجب در میان نهم
شاید که گره از کار من بکشاید و مرا بسوی چاره راه نماید پس تعظیم تمام نزد سمندر آمد و بعد از لوازم تحیت مراسم خدمت
رعایت فرمود و سمندر نیز بزبان غریبی وری شرائط مسافر نوازی تقدیم داد و گفت آثار ملال در بشرهٔ تو مشاهده
میرود اگر رنج راه است چند روزی درین حوالی اقامت فرمائی تا بآسودگی مبدل گردد و اگر حالتی دیگر است
هم باز نمائی تا در تدارک آن بقدر طاقت سعی کرده شود کنجشک زبان بکشاد و حال زار خود بروجهی که اگر با سنگ خارا
گفتی از درد دلش پاره پاره شدی پیش سمندر عرض کرد فرو باهر کسیکه شرح دهم داستان خویش را
صد داغ تازه بر دل آن ناتوان نهم سمندر را بعد از استماع این سخنان آتش رقت در اشتعال آمد و گفت
غم مخور که من این بلا را از سر تو مندفع گردانم و امشب چنان سازم که خانه و آشیانه او را با هر چه دران باشد بسوزم
تا مرا منزل خود نشان دهد و بر سر فرزندان رود تا وقتیکه من نزد تو آیم کنجشک نشان مکان خود بروجهیکه
سمندر را دران شبهتی نماند باز داد و با دلی شاد و خاطری از بار غم آزاد روبه آشیانهٔ خود نهاد
چون شب در آمد سمندر با جمعی از ابنای جنس خود هر یک مقداری نفت و کبریت برداشته متوجه آن منزل
شدند و بر نمونی کنجشک خود را بحوالی آشیانه باشه رسانیدند باشه بافرزندان ازان بلیه
غافل سیر خورده بودند و در خواب شده سمندر آن انچه از نفط و کبریت همراه داشتند بر آشیانه

بکم ثالث یعنی شرط بندی
دانست، کاه دیگر غنه ۱۲۱۰
۵۳ بانگ دانست دوم ۱۲
نوع اول دشمنی دانست ظاهر
پوست آدمی ۱۲۱۰
۵۴ نفت بودن بعنی روغن
باشد که در ولایت بشروان
پیدا شده خود دران سیاه
سیاه در اصفهان و خلیدا
دیوارها بکار بندد و گویند
دران ولایت نفتی هست که
چون آنرا بکار دزد و گویند
نفت با خشت پخته آب
دران گیرد و بعرب آن
نفط است ۱۲

از نسخهٔ طهران افتاده

وحیله کشادن این عقده چگونه می اندیشی کلیله گفت من از اول بار با تو درین شیوه موافق نبوده ام و در قبول تو
باز تکاب این امر متفق فی حالا نیز خود را در بن باب بر طرف میدارم و مدخل کردن خود را بهیچ وجهی نمی بینم
مگر هم خود در بارهٔ خود فکری فرمائی که گفته اند مصرع هر کسی مصلحت خویش نکو میداند دمنه گفت اندیشیده ام
که بلطائف الحیل گرد این کار برآیم و بهر وجه که ممکن باشد بکوشم تا کار را ازین پایه برانداز م بلکه ازین ولایت اخراج
کنم که اهمال و تقصیر را در مذهب حمیت رخصت نمی یابم و اگر غفلتی در رزم نزدیک اصحاب خرد و مروت معذور نمیباشم
و نیز منزلتی تو نمیجویم و زیادت از انچه خدمت ست داعیه ندارم و بزرگان گفته اند که عاقلان در هیچ کار اگر سعی کنند
معذور اند اول در طلب جاه و منزلتیکه بیش ازان داشته باشند دوم در پرهیز کردن از مضرت انچه بتجربه رسیده باشد
سوم در محافظت منفعتی که دارند چهارم در بیرون آوردن نفس از ورطهٔ آفتیکه واقع بود پنجم در ملاحظهٔ جذب نفع و
دفع ضرر در زمان مستقبل و من کوشش دران دارم که بمنصب خود باز رسم و جمال حال من تازه شود و طریق آنست که به حیلت
در پی گاؤ باشم تا پشت زمین را وداع کند یا ازین سر منزل رخت بر بندد و من کمتر ازان کنجشک ضعیف نیستم که
که انتقام خود از باشه حاصل کرد کلیله گفت چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت شنیده ام که دو کنجشک بر شاخ
درختی آشیانه نهاده بودند و از متاع دنیا به آب و دانه قناعت کرده بر سر کوهی که آن درخت در پایان وی
افتاده بود باشه مقام داشت که در وقت صید کردن چون برق از گوشه بیرون جستی و صاعقه وار خرمن جان
مرغان ضعیف بال را پاک بسوختی بیت گهی کو پنجه بر مرغان کشودی اگر پنجاه بودی در ربودی
هرگاه کنجشکان بچه آوردند و بدان نزدیک رسید که پرواز آید آن باشه از کمینگاه بیرون جسته بچه
ایشان را در ربوده طعمهٔ بچگان خود ساختی و آن کنجشکان را بحکم حب الوطن من الایمان ازان منزل
جلا نمودن متعذر بود و از بیداد باشه جفا پیشه امکان بودن نیز متعسر مصرع فی روی سفر کردن و نی رای اقامت
نوبتی بچگان ایشان قوت یافته و پر و بال برآورده حرکتی میکردند و پدر و مادر بدید از فرزندان
خوش برآمده از امتهزاز ایشان در پرواز خرمی مینمودند ناگاه اندیشهٔ باشه بر خاطر ایشان گذشت و یکبارگی
بساط نشاط در نوردیده باضطراب و بقیه آن ناله و زاری آغاز نهادند یکی از فرزندان
ایشان که علامت رشد و رسیدگی در جبین او هویدا بود کیفیت آن حال و سبب انتقال از فرح

جحام از خواب بیدار شد و زن را آواز داد که دست افراز من بده که بخانه فلان خواجه میروم زن در ترجواب گفت و در را دون دست افراز توقف باخر استره تنها بدست استاد و او مرد حجام بخشم تمام در تاریکی شب استره بجانب زن انداخت و سخنان شنیع گفتن آغاز نهاد زن خود را بگفتند و آواز برکشید که بینی بینی حجام متحیر شد و اقربا و همسایگان درآمده زن را با جامهٔ خون آلوده و بینی بریده دیدند زبان ملامت براستاد کشادند و آن بیچاره حیران مانده نه روی اقرار داشت و نه زبان انکار اما چون صبح جهان افروز پردهٔ ظلمت از پیش برداشت و آئینهٔ گیتی نمای آفتاب چون جام جم بشید ی درخشان شد بیت برافراخت رایت سپهدار شرق شه غرب در بحر خون گشته غرق

اقربای زن جمع آمده حجام را بقاضی بردند اتفاقاً زاهد نیز از خانه کفشگر بیرون آمد بواسطهٔ رابطهٔ محبتی که میان وی و قاضی بود بمجلسه حاضر شده رسم پرسش باهم بجای آوردند چون کسان زن حجام مرافعه بهم خود کردند قاضی پرسید که ای استاد بی گناهی ظاهر و بی سببی شرعی مثله گردانیدن این عورت چرا روا داشتی حجام متحیر شده در تقریر حجت عاجز گشت و قاضی نبض قاطع یخرج قصاص بقصاص و عقوبت او حکم فرمود زاهد برخاست و گفت ایها القاضی درین کار تاملے باید کرد و دیدهٔ فراست بباید کشود زیرا که زن جامهٔ من نبرده و روباه را نچیزان نکشته اند و زن بدکار را زهر هلاک نکرده و کفشگر بینی زن حجام نبریده بلکه ما اینهمه بلا ها بخود کشیده ایم قاضی دست از حجام بداشت و روی بزاهد آورد که این مجمل را ترجمه نے و این معنی را ببیانے فرمائی زاهد انچه شنیده و دیده بود از اول تا آخر باز راند و گفت اگر مرا آرزوی مرید گرفتن نبودی و سبحه مات در فریفتهٔ نگشتی آن غدار مکار فرصت نیافتی و جامهٔ من نبردے و اگر روباه در حرص و شره بر خون خوردن مبالغه ننمودے و از خونخوارگے در گذشتی آسیب شیران بدو نرسیدے اگر زن بدکار قصد هلاک جوان غافل نه کردی جان شیرین بر باد ندادے و اگر زن حجام بران فعل حرام مدد گاری ننمودے مثله نگشتے و فضیحت نشندے هر که بدکند نیکے طمع نباید داشت و هر که نیشکر طلبد تخم حنظل نباید کاشت بیت

چنین گفت دانائے آموزگار مکن بد که بد بینے از روزگار

و این مثل بدان آوردم تا بدانے که راه این محنت خود بخود پیمودهٔ و در این رنج و مشقت خود بر خود کشودهٔ مصرع آخر زکه نالیم که از ماست که بر ماست

دمنه گفت که راست مے گوئے و این کار خود کرده ام ولیکن تو تدبیه خلاص من

بقیه از گاو پیشه و دران و گاوبان گرفتار شدن و گاو نر شیر را بحیله از بند رها کردن و شغال بیشه و دمنه و دران و اشتمال آن بر انواع حیل و خیانت

فصل اول در ذکر گوش دریدن شتربان از آن بر دن و عقوبت کردن او را و فضیحت شغال

این فصل بر هفت باب مشتمل است

باب اول در ناشنیدن قول نامحرم

باب دوم در نصیحت نا شنیدن

باب سوم در حکایت زاهد و کفشگر

باب چهارم در فضیحت نا شنیدن

باب پنجم در حکایت زاهد زبانی

باب ششم در نصیحت نا شنیدن

باب هفتم در حکایت زاهد و دمنه

شوهر و زن بچنگ افتاد و درین اثنا کفشگر بیدار شده زن را آواز داد زن حجام از بیم آنکه آواز او بشنا سد و
بران حال وقوف بیابد یارای جواب دادن نداشت چندانکه کفشگر فریاد کرد از زن حجام دم بیرون نیامد
آتش خشم کفشگر شعله زده نشکر و برگرفت و پیش ستون آمد بینی زن حجام ببرید و بر دست او نهاد و گفت اینک تحفه که
تیز بیک معشوقه می دستی زن حجام از ترس آه نکشید و با خود گفت عجیب حالتیست مصرع عشرت دگری کرده و محنت دگری دید
چون زن کفشگر باز آمد و خواهر خوانده را بینی بریده دید بغایت دلتنگ شد و غدر بسیار خواسته او را بکشاد و
خود را بر ستون بست و زن حجام بینی در دست روی بخانه نهاد مصرع از تحیر گاه می خندید و گاهی میگریست
زاهد اینهمه صورتها میدید و می شنید و بدان بوالعجبیها که از پس پرده غیب بظهور آمد حیرتش بر حیرت می فزود و آمازن کفشگر
ساعتی بیارامید پس دست بمکر و دغا بدعا بگشاده گفت ملکا پادشاها دانی که شوهر بر من ستم کرده و به تهمت و افترا
گناهیکه از من صدور نیافته در گردن من بسته بفضل خویش ببخشای و بینی مرا که زینت صفحه جمال ست بمن بازده در وقت
مناجات آن زن شوهر بیدار بود و آن ناله رزق آمیز و دعای شور انگیز او را می شنود و فریاد برکشید که ای نابکار تباه روزگار
این چه دعاست که میکنی و هیچ تمناست که میدارد دعای فاجران بر ین درگاه قدری ندارد و حاجت مفسدان درین راه
صفت روائی نمی یابد بیت گرت هواست که کاری ز غیب بگشاید زبان پاک و دل پاک هر دو می باید ناگاه
زن نعره زد که ای ستمگار دل آزار برخیز تا قدرت الهی و فضل نامتناهی مشاهده کنی که چون دامن من از لوث این تهمت
پاک بود ایزد تعالی بینی شکسته مرا درست گردانیده مرا در میان خلق از فضیحت و رسوائی خلاص داد مرد ساده دل
برخاست و چراغی برافروخته پیش آمد زن را سلامت دید و بینی وی برقرار یافت و هیچ جا اثر زخمی و جراحتی
احساس نکرد فی الحال بگناه اعتراف نموده به عذرخواهی مشغول شد و ملطفی هر چه تمامتر بجای خواسته بند از دست و پای
وی برداشت و توبه کرد که پیش از وضوح به نیتی و ظهور حجتی بر امثال این کار اقدام نه نماید و بسخن هر غماز
فتنه ساز زن پارسا و عیال پاکدامن خود را نیازارد و بقیة العمر از فرمان این زن مستوره باصلاحیت که
البته دعای او را اجابتی نسبت بیرون نرود و آزان جانب زن حجام بینی بریده در دست گرفته بخانه آمد
و جرت بر و مستولی شد که چه حیلت اندیشد و این صورت را بچه نوع با شوهر باز نماید و دوستان و همسایگان را
دریناب چه عذر آرد و سوال و جواب خویشان و آشنایان را چگونه جواب دهد درین میان

وخاتون او دوستی داشت خوش طبع زیبا روی سلسله موی فرو بذله گوی وعشوه ساز وشوخ چشم وغمزه زن
خورشید گو کین چنین باشد بلای جان بود و در لاله میان ایشان زن حجامی بود که با فسونگری آب وآتش را بایکدیگر
آمیختی و بچرب زبانی سنگ خارا را مومودار موم گداخته ساختی مثنوی فریب انگیزی از گیرائی گفت
که کردی پشه وسیمرغ را جفت بلورین سبحه در کار کرده بجای ریسمان نار کرده لبش در درد و در دوش سحر و نیرنگ
برون ساده لباس و از درون رنگ زن کفشگر چون خانه خالی یافت کس بدلاله فرستاد که معشوق را خبر کن که
امشب شکر بی غوغائی مگس ست وصحبت بی های وهوی شمع وعسس مصرع برخیز و بیا چنانکه من دانم و تو
معشوق او شبانگاه در خانه حاضر شده منتظر فتح الباب بود که بیک ناگاه کفشگر چون بلای ناگهان رسید وآن مرد را
بر در خانه دید حال آنکه پیش ازین اندک گمانی برده بود و در مهم زن ومعشوقش شکی در دلش افتاده و درین محل که اورا
بر در خانه یافت جانب تفتیش غالب شده بخانه درآمد و بخشمی تمام زن را زدن گرفت وبعد از انکه ادب بلیغ کرده بود
محکم بر ستونی بست وخود سر بر بستر آسایش نهاد و زاهد در اندیشه که بی سببی ظاهر وگناهی روشن زدن این زن
از روش مروت دور بود بایستی که من شفاعت کردمی وبدین سیاست راضی نشدمی که ناگاه زن حجام بیامد و
گفت ای خواهر این جوان را چندین منتظر چرا میدار زود تر بیرون خرام وفرصت عشرت غنیمت شمار فرد
یار را اگر سر پرسیدن بیمار غم ست گو یکتا خوش که هنوز نفسی مے آید زن کفشگر او را باد از خرین نزدیک خود خواند
وگفت قطعه آسوده دلا حال دل ارچه ندانی خونخواری عشاق جگرخوار چه دانی شب تا بسحر خفته بخلوتگه نازی
بیداری این دیده بیمار چه دانی ای خفته پر واز کنان بر سر کوی درد دل مرغان گرفتار چه دانی
ای یار مهربان حال زار من مے شنو و درد دل من معلوم مے کن این شوهر نامهربان بیرحم مگر او را
برین در دیده بود که دیوانه وار بدین خانه درآمد و بعد ازان که مرا بسیار بزد و بسختی تمام بدین ستون بست
اگر به نسبت من شفقتی داری و با یار من در خیقام مرحمتی زود تر مرا بکشای و دستوری ده تا ترا بعوض خود
برین ستون بندم و بزودی دوست خود را عذر خواهی نموده باز آیم و ترا بکشایم و بدین عمل هم مرا
رهین منت خود سازی و هم دوست مرا ممنون بگردانی زن حجام از غایت مهربانی بگشادن او و
بستن خود تن در داده او را بیرون فرستاد مرد زاهد را باستماع این سخنان سر رشته جنگ

واز تاب خدا رش آفتاب عالمتاب آتش غیرت بسوختی وچشم مستش بہ تیر غمزہ ہدف سینہ را چون سینہ ہدف زخمہ ساختی ولب جان بخشش شکر تنگ کام دل را چون تنگ شکر حلاوت بخشیدی مثنوی خرامندہ ماہی چو سرو بلند مسلسل دو گیسو چو مشکین کمند زسیمین زنخ گوی انگیختہ بروطوقی از غبغب آویختہ بدان طوق وگوان بت مہ چہر زمہ طوق بردہ زخورشید گوے باجوانی زیبا روے مشکین موے بدلہ گوی سرو بالاے ماہ سیماے شیرین زبان یار یکدل میان کہ ترکان خطاے از چین زلفش چو سنبل در پیچ وتاب بود ندو نوش لبان سمرقندے از شوق شکر شور انگیزش چون دل عاشقان در اضطراب بیت روئی چگونہ روئی روئے چو آفتاب زلفی چگونہ زلفی ہر حلقہ پیچ وتاب دل بستگی پدید آمدہ بود و پیوستہ بایکدیگر چون مہر وماہ در یک منزل قران کردندی ومانند زہرہ ومشتری در یک برج اجتماع نمودندی والبتہ این جوان از غیرت عشق نمیگذاشت کہ حریفان دیگر از جام وصال آن کنیزک چشیدندی وتشنگان بیابان طلب بعد از نہر ارتعب بچشمہ زلال او رسیدندی فرد وغیرتم باتو چنانست کہ گر دست دہد + نگذارم کہ در آے بخیال دگران زن بدکار از معاملہ کنیزک بہ تنگ آمدہ واز قصور دخل بیطاقت شدہ باکنیزک حجاب ازمیان برداشتہ بود وجان بہاے جانان بر کف دست نہادہ برنمی آمد بضرورت قصد ہلاک آن جوان کرد در شبی کہ زاہد بخانۂ او آمد تدبیر ساختہ بود و فرصت کار نگاہ داشتہ وشراب ہاے گران بر عاشق ومعشوق پیمودہ چون اہلخانہ بیارامیدند قدرے زہر ہلاہل سودہ در ماشورہ کردہ پیش مبنی برنا آوردہ یک سر ماشورہ در دہان گرفتہ سر دیگر در سوراخ بینی او نہادہ خواست کہ دمی در دمد واز آن زہر بدماغ برنا رساند کہ ناگاہ جوان عطسہ زد وبقوت بخاریکہ از دماغ جوان بیرون آمد تمام زہر بحلق وگلوی آن زن رسید وبر جاے سرد شد مصرع ہم در سر آن روے کہ در سر داری زاہد چون آنحال را مشاہدہ کرد وآن شب را کہ بر او از مثابۂ روز قیامت بود بصد محنت بروز آورد تا وقتے کہ زاہد صبح از زاویۂ ظلمانی شب خلاص یافتہ سجادۂ طاعت در پیش محراب افق گستراند ومضمون این آیت عالی رایت وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بر عالمیان روشن شد بیت یافت صفا گنبد آئینہ رنگ رفت برون آئینۂ چین ز زنگ زاہد نیز خود را از خانۂ ظلمات فسق وفساد آن طائفہ رہانیدہ منزلے دیگر طلبید گفتگوے کہ خود را از مریدان او شمردے بر سبیل تبرک زاہد را بخانۂ خود برد وقوم خود را بہ تیمار داشت او وصیت نمود وخود بہ ضیافت بعضے از دوستان رفت

سفر کرده و صحبت اندوخته شیر پس از تامل و مشاورت و تفکر و استخارت گاو را محروم اسرار خود گردانید و هر ساعت منزلت او در قبول و اقبال شریف تر و در حبت وی در حکم گذاری و فرمانبرداری رفیع تر میشد تا از جمله ارکان دولت و اعیان حضرت در گذشت دمنه چون دید که شیر تعظیم گاو را بسر حد افراط رسانید و مبالغه در انعام و اکرام او از مرتبه اعتدال بگذرانیده نه سخن او را وقعی می نهد و نه در مهمی با او مشاورت مینماید دست حسد سر مه نفرت در دیده دل کشید و آتش خشم شعله غیرت در زاویه دماغش افگند **بیت** حسد هر جا که آتش بر فروزد ۔۔۔ هم از اول خسود را بسوزد خواب و قرار از وی برفت و سکون و آرام رخت از ساحت سینه اش برداشت بشتاب نزدیک کلیله رفت و گفت ای برادر ضعف رای و سستی تدبیر من نگر که تمامی همت بر فراغت شیر مقصود گردانیدم و گاو را بخدمت او آوردم تا قربت و مکنت یافته از همه ملازمان در گذشت و من از محل و مرتبه خود بیفتادم کلیله جواب داد **مصرع** جان من خود کرده را خود کرده را تدبیر چیست این تمیشه خود بر پای خود زدی تو از این غبار فتنه خود در راه خود انگیختی و ترا همان پیش آمد که زاهد را دمنه پرسید که چگونه بوده است آن حکایت کلیله گفت آورده اند که پادشاهی زاهد را بکسوت فاخره و خلعتی گرانمایه بنواخت و در میان حال اطلاع یافته طمع در بست و از روی ارادت بنزدیک زاهد رفته خدمت او اختیار کرد و در آموختن آداب طریقت جهدی مینمود تا بدین طریق محرم شد و شبی فرصت یافته جامه را ببرد و برفت دیگر روز زاهد جامه ندید و آن مرید تازه را غائب یافت دانست که جامه را او برده در طلبش روی بشهر نهاد در راه دید که دو نخجیر با یکدیگر جنگ میکردند و سر یکدیگر را مجروح میگردانیدند و در میان که آن دو خصم نیز جنگ چون شیران درنده با یکدیگر در کارزار بودند و خون از اعضا و جوارح هر یک چکید روباهی آمده بود و خون ایشان میخورد ناگاه دو اژدهای سرزون روباه در میان افتادند و از هر طرف سر اژدها محکم بر پهلوی او آمده بدام هلاک گرفتار شده زاهد از این صورت تجربه دیگر حاصل کرده هر گذشت و شبانگاه که بشهر رسید در شهر بسته بود از هر جایی می گذشت و برای اقامت جایی می طلبید قضارا از بام خانه در کوچه می نگریست از سر گردانی زاهد فهم کرد که او مرد غریب است او را بمقام خود دعوت کرد و زاهد اجابت نموده در منزل او پای افزار بگشود و در گوشه از آن کاشانه با وراد خود مشغول شد و آن زن به بدکاری و ناهنجاری معروف بودی و کنیزکی چند جهت فسق و فجور مهیا داشتی و یکی از ایشان را که کرشمه جمالش عروسان بهشت را جلوه گری آموختی

بظهور رسد **بیت** باز از پی صعوه کی نماید آهنگ شاهین بشکار پشه نگشاید چنگ دمنه گفت ملک را باید که کار او را چندان وزن ننهد و از هم او این مقدار حساب نگیرد که من بفراست نهایت کار او دانستم و بر کمیت حال او مطلع شدم و اگر رای عالی اقتضا کند و فرمان همایون شرف اصدار یابد من او را بیارم تا سر ارادت بر خط اطاعت نهاده و غاشیهٔ بندگی بر دوش هوادار افگند شیر از این سخن شاد شد و بآوردن او اشارت فرمود دمنه دیگ شتر به رفت و بدل قوی بی تامل و بی تردد بسمجن در پیوست **مصرع** نخستین بار گفتش کز کجائی و بدینجا چون افتادی و سبب آمدن تو بدین مقام و اینجا طرح اقامت افگندن چون بود شتر به صورت حال بر استی باز نمودن آغاز کرد دمنه از احوال او واقف گشته گفت شیر یکه پادشاه این بیشه و فرمانروای سباع این اقطار است مرا امر فرموده فرستاد که ترا نزد یک او برم و بران منوال مثال داده که اگر مسارعت نمائی تقصیری که تا این غایت در ملازمت واقع شده درگذارد و اگر توقف کنی بر فور باز گردم و صورت ماجرا باز نمایم شتر به که نام شیر و سباع شنیده بود سخن او را باور کرد و گفت اگر مرا قوی دل گردانی و از سیاست او ایمن سازی با تو بیایم و بوسیلهٔ موافقت تو شرف خدمت او دریابم دمنه با وی سوگند یاد کرد و عهد و میثاق که دل او را بدان ارای پدید آید بجای آورد و هر دو روی بجانب شیر نهادند دمنه پیش آمد و شیر را از آمدن او خبر داد و بعد از زمانی گاؤ برسید و شرط خدمت بجای آورد شیر او را گرم پرسید و گفت بدین نواحی کی آمدی و موجب آمدن چه بود گاؤ قصهٔ خود تمامی باز گفت شیر فرمود که هم اینجا مقام کن تا از شفقت و اکرام و مرحمت و انعام ما نصیبی تمام یابی که ابواب عاطفت بر روی مجاوران دیار خود گشاده ایم و مائدهٔ پر فائدهٔ رعایت بر اهل ملازمان آستان خود کشیده **مثنوی**

درین مملکت گر بگردی بسی بهادر شکایت نه بینی کسی
در اول بکاریکه بنشینیم نظر در صلاح رعیت کنیم
گاؤ وظیفهٔ دعا و ثنا بتقدیم رسانیده کمر خدمت بطوع و رغبت بر میان بربست و شتر نیز او را بمرتبهٔ تقرب از انی داشته روز بروز بخود نزدیکتر میگردانید و در اعزاز و احترام و مبالغه و اطناب می نمود و در ضمن آن روی به تفحص حال و تحقیق کار او آورده اندازهٔ رای و خرد و مقدار تمییز و تجربهٔ او بشناخت شخصی دید بکمال کیاست معروف و بفهم و فراست موصوف هر چند اخلاق او را بیشتر آزمود اعتماد بر وفور دانش او زیاده گشت

مثنوی

نکو سیرتش دید و روشن قیاس سخن سنج و مقدار مردم شناس جهان دیده و دانش آموخته

فتنه جوید و بجانب امینی و آرامش مائل نبود پنجم بحر میکه یاران اولدت عفو دیده باشند و او تلخی عقوبت چشیده باشد
ششم گناهکاریکه از ابنای جنس اورا گوشمال داده باشند و در حق او زیاده مبالغه نموده باشد هفتم آنکه خدمت پسندیده کند
و محروم ماند و دیگران بی سابقه خدمتی بیشتر از وی تربیت یابند هشتم آنکه دشمنی منزلت دیرا جسته باشد و بر وی سبقت
گرفته و بدان پایه رسیده و سلطان با او همداستان شده نهم آنکه در مضرت پادشاه منفعت خود تصور کند دهم آنکه
بر درگاه پادشاه قبولی نیافته باشد و نزدیک و دشمن ملک خود را مقبول گرداند ملوک را با این ده طائفه هیچ خود
در میان نباید نهاد و اصل امینست که تا دین و دیانت و مروت اهلیت کسی را بارها نیازماینده اورا
صاحب وقوف سر خود نگردانند فردوسی از مکاشفی بهر کس که درین مرکز خاک سیر کردیم بسی محرم اسرار نبود
پس بحکم این مقدمات پیش از امتحان دمنه تعجیل کردن مناسب نبود و فرستادن او بجانب خصم از روش خرد
و دور اندیشی بعید نمود و این دمنه شخصی زیرک نماید و روزگار دراز بر درگاه من رنجور و مهجور بوده و اگر عیاذا بالله
در دل وی خار آزاری خلیده باشد و درین محل خیانتی اندیشد و فتنه انگیزد و یا آنکه خصم را در قوت و شوکت
بر من غالب یا بدو بخدمت او رغبت نموده و بر آنچه واقف باشد از اسرار من او را آگاه گرداند هر آئینه ندارک آن از
درجه تدبیر خارج باشد چه مضمون کلام الخصم سوء الظن را کار نه بستم و از فحوای بیت حکیم بیت
بدنفس مباش بدگمان باش ز فتنه و مکر دامان باش تجاوز نمودم اگر آفتی بدین رسالت مترتب
گردد من سزاوار صد چندانم درین فکرت با اضطراب تمام برمیخاست و می نشست و چشم انتظار براه نهاده بیک ناگاه
دمنه پیدا شد شیر اندکی بیارامید و بر جای قرار گرفت اما چون دمنه برسید بعد از ادای لوازم خدمت گفت بیت
تا فلک گردنده باشد شاه ما پاینده باد آفتاب دولتش بر بندگان تابنده باد ای شهریار جهاندار
آنکه آواز او بسمع همایون رسیده گاویست در حوالی این بیشه بچه مشغول شده و جز خوردن و خفتن کاری ندارد
و همت او از خلق و شکم در نگذرد شیر گفت مقدار قوت او چیست دمنه گفت اورا نخوتی و شکوهی ندیدم که بدان
بر قوت او استدلال کردمی و در ضمیر خویش او را هیبتی نیافتم که احترام بیشتر لازم شمردمی شیر گفت از اصل بر
ضعف نتوان کرد و بدان وقیعت نتوان شد که باد سخت اگرچه گیاه ضعیف را نیفگند اما درختان قوی را
از پای در آورد و مهتران و بزرگان تا خصم را گفتوی خود نیابند اظهار قوت و شوکت از ایشان

فریاد از جای نجنبید مصرع تا بهر باد ی نجنبی پای بدامن کش چو کوه وبزرگان گفته اند که بهر آواز بلند و جثه قوی انتقات نباید کرد که نه هر صورتی دلالت بر معنی کند و نه هر ظاهری نمودار باطن باشد فی هر چند فربه باشد بچوب لاغر شکسته گردد وکلنگ هر چند بزرگ جثه بود بچنگال باز ضعیف ترکیب در ماند و هر که از جثه بزرگ حسنا گیرد و مدآن رسد که بدان روباه رسید شیر گفت چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت آورده اند که روباهی در بیشه میرفت و بهوای طعمه هر طرف میگشت بپای درختی رسید که طبلی از پهلوی آن آویخته بودند و هر گاه باد بوزیدی شاخی ازان درخت در حرکت آمده بر روی طبل رسیدی و آواز مهیب ازان برآمدی روباه بنزدیک درخت مرغ خانگی دید که منقار در زمین میزد و قوتی می طلبید در کمین نشسته خواست که او را صید نماید که ناگاه آواز طبل بگوش او رسید نگاه کرد و جثه دید بغایت فربه و آواز مهیب استماع افتاد و طامعه روباه در حرکت آمده با خود اندیشید که هر آینه گوشت و پوست او فراخور آواز خواهد بود ازکمین مرغ بیرون آمد و در بدرخت نهاد و مرغ ازان واقعه خبردار شده بگریخت و روباه بصد محنت بدرخت برآمد بسی بکوشید تا آن طبل را بدرید جز پوستی و پاره چوبی هیچ نیافت آتش حسرت در دل وی افتاد و آب ندامت از دیده باریدن گرفت و گفت دریغ که بواسطه این جثه قوی که همه باد بود آن صید حلال از دست من بیرون شد و ازین صورت بی معنی هیچ فائده بمن نرسید قطعه دهل در فغان ست دائم ولے چه حاصل چو اندر میان هیچ نیست گرت دانشی هست معنی طلب بصورت مشو غره کان هیچ نیست و این مثل بدان آورده ام تا ملک با واز مهیب و هیکل عظیم ذو مخالب شکار و حرکت خود از دست ندهد اگر نیک در نگرند ازان آواز و جثه هیچ کاری نیاید و اگر ملک فرماید نزدیک او روم و بیان حال و حقیقت کار او ملک را معلوم گردانم شیر را سخن دمنه موافق افتاد و دمنه بر حسب اشارت شیر بجانب آن آواز روان شد اما چون از چشم شیر غائب گشت شیر را میل کرد و از فرستادن دمنه پشیمان گشت و با خود گفت عظیم خطائی کردم و نا اندیشیده حرکتی از من صادر شد و بزرگان گفته اند که پادشاه باید که در افشای اسرار خود بر ده طائفه اعتماد نکند و از مهمات خاصه که در کتمان آن مبالغه دارد در امری با ایشان در میان ننهد اول هر که بر درگاه او بجرم و جنایت و جفا و ملالتی دیده باشد و مدت رنج و بلای او دیر کشیده دوم آنکه مال و حرمت او در ملازمت پادشاه بباد رفته باشد و معیشت بر و تنگ گشته سوم آنکه از عمل خود معزول شده باشد و دیگر باره امیدواری بدریافت عمل ندارد چهارم شریر مفسد که

پی هنران خدمت آبا و اجداد را وسیله سازند بدان التفات نکند که آدمی را نسب بهتر درست باید کرد نه به پدر ملتوی
از هنر خویش گشاسینه را مایه مکن نسبت دیرینه را زنده بمرده مشو اے ناتمام زنده توکن مرده خود را بنام
از پدر مرده ملاف ایجوان گرنه سگے چون خوشی از استخوان موش باوجود آنکه با مردم همخانه است بواسطه ایذا و آزار یکه
از و میرسد در هلاک او سعی واجب میدانند و باز که وحشی و غریب است چون از و منفعتے تصور میتوان کرد باعزاز هر چه تمامتر
او را بدست آرند و بر ساعد ناز از روے اغراز بتهزا زمے پرورند پس ملک باید که نظر به آشنا و بیگانه نه کند بلکه مردم
عاقل و فرزانه را طلبد و کسانی را که در کارها غافل و از هنرها عاطل باشند بر مردمان فاضل و هنرمندان کامل ترجیح
رواندارد که منصب خردمندان را بهیچ دان و اون چنان باشد که حامیه بر پاے بستن و پیرایه پاے بر سر آویختن
و هر جا که اهل هنر ضایع مانند و ارباب جهل و سفاهت زمام اختیار بدست گیرند خلل کلے باموران مملکت
راه یابد و شامت آن حال بروزگار شاه و رعیت رسد فرو هاے گوناگون سایه شرف هر گز
بران دیار که طوطی کم لاز زغن باشد چون دمنه از سخن فارغ شد شیر بدو التفات تمام فرموده از جمله خواص حضرت
گردانید و با سخنان او انس و الفت گرفته بنای مهمات بر مواعظ و نصایح او نهاد و دمنه بتزویر و شوخ عقل و کیاست
و فهم و فراست پیش گرفته باندک زمانے محرم حریم سلطنت شد و در صلاح و اصلاح امور مملکت و دولت مدار علیه
مشار الیه گشت روزی وقت را مساعد و زمانه را موافق یافته خلوتے طلبید و گفت مدتے شد که ملک یکجا قرار گرفته است
و لذت حرکت و نشاط شکار را فروگذاشته میخواهم که موجب آنرا بدانم و دران باب بهر نوع که مقدور تواند بود سخن راند
شیر خواست که بر دمنه حال هر اس خود پوشیده گرداند در اثنا نه شتر به بانگ سخت کرد و آواز او چنان شیر را
از جا برد که عنان تمالک از دست او بشد بالضروره راز خود با دمنه بگشاد و گفت سبب دهشت من
این آواز است که مے شنوے و من نمیدانم که آواز کیست اما گمان می برم که قوت و ترکیب او فراخور آواز او
باشد اگر چنین صورتے باشد ما را در نیجا مقام کردن صواب نیست دمنه گفت ملک را بجز این آواز دل مشغولے
دیگر هست گفت نه دمنه گفت پس نشاید بدین مقدار از مکان موروث جلا کردن و از وطن مالوف
مفارقت نمودن آوازے را چه اعتبار و قعده را چه وزن که کسے بدان از جا برود
و پادشاه را باید که چون کوه ثابت قدم باشد تا بهر بادی متزلزل نگردد و بهر

گفتند پسر فلان که مدتی ملازم عتبهٔ علیه بود شیر گفت آری می شناسم پس او را پیش خواند و گفت کجا میباشی
دمنه گفت بدستور پدر حالا ملازم درگاه فلک اشتباه شده ام و از اقبلهٔ حاجات و کعبهٔ مرادات ساخته منتظر میباشم که
اگر مهمی افتد و حکم همایون صادر گردد از انجز و خویش کفایت کنم و بر اروشن دران خوض نمایم و چنانچه بارکان دولت
و اعیان حضرت در کفایت بعضی مهمات احتیاج می افتد ممکن که بر درگاه ملوک مهمی حادث شود که بحد وزیر دستان
باتمام رسد مصرع اندرین راه چو طاؤس نگار است نگس کاریکه از سوزن ضعیف در وجود آید نیزه سر افراز
در ترتیب آن مقصرست و همیکه قلمتراش نحیف ساز و شمشیر آبدار دران متحیر و هیچ خدمتگار اگرچه بیقدر و فرومایه باشد
از دفع مضرتی و جذب منفعتی خالی نیست چون آن چوب خشک که نجواری بر رهگذر افتاده امکان دارد که روزی بکار آید
و اگر بهیچ را نشاید که از وی خلالی سازند یا گوش را بسبب وی از وسخ بپردازند فرو گردستهٔ گل نیاید از ما
هم بهرهٔ دیگ را بشاییم شیر چون سخن دمنه شنید از فصاحت و بلاغت او متعجب شد و روبه نزدیکان خود آورده و گفت
مرد خردمند اگرچه گمنام بود عقل و دانش او بی اختیار فضائل او را بر قوم ظاهر گرداند چنانچه فروغ آتش که اگر فرومرده خواهد
که پست بسوزد و البته سر ببلندی کشد بیت آزاکه نشان مشق بار است بر ناصیهٔ وی آشکار است
دمنه بدین سخن شاد شد و دانست که افسون او در شیر اثر کرده و نصیحت او بغایت موثر آمده زبان نصیحت بگشود
و گفت واجبست بر کافهٔ خدم و حشم که پادشاه را هرچه پیش آید بمقدار فهم و دانش خود دران تامل نمایند و آنچه
هر یک را بخاطر رسد بعرض رسانند و طریق مناصحت فرو نگذارند تا ملک باطلاع و لواحق خود را نیکو بشناسد و باندازه
رای هر یک را در حل و عقد امور بداند و تمیز هر یک واقف شده هم از خدمت ایشان انتفاع گیرد و هم فراخور استحقاق هر یک را
بنوازد چه تا دانه در پردهٔ خاک نهان باشد هیچکس در پی ورزدن او سعی ننماید و چون نقاب خاک از چهرهٔ
بگشاید و با خلعت زمردین سر از گریبان زمین برآرد معلوم شود که آن درخت میوه دار و نهال نفع رسانست
لاشک آنرا پرورند و از ثمرهٔ آن نفع گیرند و اصل در همه ابواب تربیت ملوکست هر کرا از اهل فضل بنظر عاطفت
اختصاص دهند بمقدار تربیت از وی فایده گیرند قصه من همچو خار و خاکم تو آفتاب و ابر
گلها و لالها و سمن از تربیت تو شکفته شیر گفت تربیت خردمندان چگونه باید کرد و از ایشان بچه وسیله
بر توان خورد دمنه گفت اصل درین کار آنست که پادشاه نظر بحسب بندد نه بنسب و اگر جمعی

کاری آغاز نماید که بصواب نزدیک باشد و صلاح ملک در ان بینیم آنرا در چشم و دل او آراسته گردانم و منافع فواید آن بنظر او در آورم تا شادی او بخوبی رای و راستی تدبیر او بیفزاید پنجم اگر در کار خوض نماید که عاقبتی وخیم و خاتمتی مکروه داشته باشد که مضرت آن بملک باز گردد بعبارت شیرین و رفق تمام ضرر آنرا باز نمایم و از شومی و عاقبت آن او را بیاگاهانم و هر گاه که پادشاه هنر ما من به بیند مرا بنوازش و عنایت خود مخصوص گرداند و پیوسته مائل صحبت و راغب نصیحت من باشد چه هیچ هنر پنهان نمیماند و هیچ هنرمندی از اثر تربیت و تقویت بی بهره نمی شود قطعه

هنر چو مشک بود مشک کے نهان ماند جهان ز نکهت او پر ز بو شود ناگاه برو بکاهبه کوش کز فضائل تو بسیط خاک پر از گفت گو شود ناگاه

کلیله گفت چنان می نماید که رای تو برین قرار گرفته است و عزیمت تو بر امضای این هم تصمیم یافته بار نیک پر حذر باش که ملازمت سلاطین کاری پر خطر و معمے پر دشوار است و حکما گفته اند که بر سه کار اقدام ننماید مگر نادانی که رائج عقل نشنیده باشد اول خدمت سلطان دوم چشیدن زهر بگمان سوم افشای سر خود با زنان و حکما بادشاهان را بکوه بلند تشبیه کرده اند که اگرچه در و معدن جواهر قیمتی هست امابر و مسکن پلنگ و مار و موذیات دیگر نیز میباشد هم رفتن بر و دشوار است و هم مقام کردن بر و مشکل و نیز گفته اند که صحبت سلطان بمثابهٔ دریاست و بازرگانی که سفر دریا اختیار کند یا سود بسیار بدست آرد و یا در غرقاب هلاکت گرفتار گردد بیت

بدریا در منافع بیشمار است وگر خواهی سلامت بر کنار است

دمنه گفت انچه فرمودی از روی نیکخواهی بود و من میدانم که سلطان مثل آتش سوزانست هر که بوی نزدیکتر خطرش بیشتر بیت

از صحبت بادشه بپرهیز چون پرهیز م خشک زآتش تیز فاما هر که از مخاطره تبرسد بدرجهٔ بزرگی نرسد فرد

از خطر خیز و بزرگی زانکه سود چهل برنه بندد گر تبرسد از خطر بازارگان و در سه کار شروع نتوان نمود مگر بهلاکت همت عمل سلطان و سفر دریا و مقابلت اعدا و من خود را دون همت نمی بینم پس چرا از عمل سلطان اندیشم مثنوی

چون بازو همتم چنین است هر پیه آن طبلم در آستین است خواهی شرف و بزرگواری میکوش بهمتی که داری

فی الجمله هر چه پیش آید همت چو قوی بود بر آید کلیله گفت که اگرچه من مخالف این تدبیر و منکر این عزیمتم اما چون رای تو درین کار رسوخی و طبع تو برین اندیشه ثباتی دارد مبارکباد مصرع

اینک سر راه تو بر و خوش بسلامت دمنه برفت و بر شیر سلام کرد شیر پرسید که این چه کس است

وسیله در حضرت او قرب و جاه من بفزاید کلیله گفت ترا قرب و نزدیکی شیر چگونه حاصل شود و اگر شود چنو خدمت
ملوک نکرده و رسوم و آداب ملازمت نمیدانی باندک فرصتی آنچه حاصل کرده باشی از دست بدهی و دیگر باره تدارک آن
نتوانی نمود دمنه گفت چون مرد دانا و توانا باشد مباشرت کارهای بزرگ او را زیان ندارد و هر که بر هنر خویش اعتماد
دارد در هر کاری که خوض نماید چنانچه شرط است از عهده بیرون آید دیگر آنکه اگر دولت پدید آید بدانچه باید راه نماید
چنانچه در اخبار آمده که آفتاب دولت یکی از بازاریان مرتفع گشته رتبه سلطنت یافت و آثار و اخبار او در جهان منتشر
گشت یکی از پادشاهان قدیم بدو نامه نوشت که صنعت تو نجاری بوده است و تو در دودگر بے نیکو ذاتے
تدبیر ملک چگونه داری و رای کارگزارے از که آموخت او در جواب نوشت که آنکه دولت بمن ارزانی داشته
هیچ دقیقه از تعلیم جهاندارے فرو نگذاشته **مثنوی** خرد چون دفتر تلقین کشاید زمن آن در وجود آید که باید
زدولت هر کرا روشن شود شمع همه اسباب نیکوئی کند جمع کلیله گفت پادشاهان همه ارباب فضل را بکرامت
مخصوص نگردانند بلکه نزدیکان خود را که به ارث و اکتساب در خدمت ایشان تقدیمے یافته باشند
بالتفات پادشاهانه اختصاص دهند و چون تو باشیر نه سابقهٔ موروثی داری و نه وسیله مکتسبے
ممکن که از عواطف او محروم بمانی و موجب دشمن کامی شود دمنه گفت هر که در ملازمت سلطان درجه رفیع
پیدا کرده بر سبیل تدریج بوده و بیجد و جهد ایشان و آثار تربیت سلطان آن مرتبه روے نه نموده
و من نیز همان می جویم و از هیبت آن می پویم و کشیدن رنجهاے بسیار و چشیدن شربتهاے بدگوار
را باخود راست آورده ام و میدانم که هر که درگاه ملوک را ملازمت گیرد و اورا بهیچ کار اختیار باید کرد اول شعلهٔ
آتش خشم را با آب حلم فرو نشاند دوم از وسوسهٔ شیطان هوا حذر نماید سوم حرص را قمع کند و طمع فتنه انگیز را بر
عقل راهنما مستولی نسازد چهارم بنا کارها بر راستی و کوتاه دستی نهد پنجم حوادث و وقایعے که پیش آید
آنرا بر فرق و مدارا تلقی نماید و هر که بدین صفتها متصف شد هر آینه مراد او بخوبترین وجهے برآید کلیله گفت
من تصور کردم که جامهٔ نزدیکی شدهی بچه وسیله منظور او شوی و بکدام هنر منتے در جے یابی دمنه
گفت اگر تقرب آنحضرت میسر گردد پنج خصلت پیش گیرم اول آنکه با خلاص تمام خدمت کنم دوم همت
خود را بر متابعت او مقصور گردانم سوم افعال و اقوال او را به نکوئے باز نمایم چهارم چون

سلک بخود نگذاشتن ۱۲ سلک نمودن دوستی بدشمن ۱۲ سلک پیش رفتن بر ملازمت ۱۲ منه

و در اطرف کوه شهری بزرگ دید با هوای خوش و فضای دلکش بیت شهرے چو بهشت از نکوئے
چون باغ ارم بتازه روئے غانم بالای کوه قرار گرفته بجانب شهر نظر میکرد که ناگاه ازان شیر سنگے آوازے
بصلابت برآمد چنانچه لرزه در کوه و صحرا افتاد و آن صدا بشهر رسیده مردم بسیار ازیمین و یسار بیرون آمدند و
روی بکوه نهاده متوجه غانم گشتند غانم بدیده حیرت می نگریست و ازهجوم خلائق تعجب مے نمود که ناگاه جمعے اعیان و
اشراف رسیده رسم و عادت شرط ثنا بجا آوردند و بالتماس تمام او را بر مرکب اهوار سوار کرده بجانب شهر بردند و سر و
تن و بگلاب و کافور شسته خلعتهاے پادشاهانه پوشانیدند و باعزاز و اکرام تمام زمام سلطنت آن ولایت بکف
کفایت او بازدادند غانم از کیفیت آنحال سوال کرده برنمیتوان جواب شنید که حکما درین چشمه که دیدے طلسمے
ساخته اند و آن شیر سنگین را بانواع تفکر و تاویل با ملاحظه طلوع درجات و نظرات ثوابت و سیارات پرداخته
و هر چند وقت عزیزے را در خاطر آید که بر چشمه گذشته و شیر را برداشته بیالاے کوه برآید هر آئینه آنحال در زمانے وجود
خواهد گرفت که پادشاه این شهر را اجل رسیده باشد پس شیر بآواز آید و صداے او بشهر رسیده مردم بیرون آیند
و او را بپادشاهی برداشته در سایه عدالتش بآسایش روزگار بگذرانند تا آنزمان که نوبت او نیز بسر آید،
مصرع یکے چون رود دیگر آید بجاے و چون بحکم الٰهی آفتاب حیات حاکم این ولایت در افق فوات غروب کند
مقارن حال ستاره چشمت آن صاحب دولت از فرود آن کوه طلوع نماید و مدتها متمادی شده که این قاعده
برهمین دستور که مذکور شد استمرار یافته و تو امر و زر پادشاه این شهر و فرمانروا ے این دیار
مصرع ملک آن تست فرمانفرما هر چه خواهی غانم دانست که کشیدن آنهمه محنتها بتقاضاے دولت بوده فرد
دولت چو به پیشکاری آید هر کار چنان کند که شاید و این مثل برے آن آوردم تا بداند که نوش ناز و نعمت بے نیش آزار
و محنت نیست و هر کرا سودے سر فراز پدید آید پامال هر سفله نخواهد شد و بمرتبه دنے و پایه دون قانع نخواهد گشت
و من تا در حجره نقب شیر حاصل نکنم و در زمره مقربان حضرتش داخل نگردم سر ببالین فراغت نخواهم نهاد
و پاے بر بستر استراحت دراز نخواهم کرد کلیله گفت کلیدا این دراز کجا بچنگ آورده و اندیشه دخل درین مهم
چگونه کرده دمنه گفت مے خواهم که درین فرصت که تحیر و تردد بشیر راه یافته است خویشتن
را بر وے عرضه کنم و ممکن است که بنوشدارو ے نصیحت من او را فسے حاصل آید و بدان

نتوان چید و در گنج مراد جز بکلید رنج نتوان کشاد و مرا پای ہمت عنان گرفتہ بسر کوہ خواہد کشید و از گرداب بلا و تحمل بار عنا نخواہم اندیشید **فرد** گر در طلبش مارا رنجی برسد شاید چون عشق حرم باشد سہلست بیابانہا سالم گفت مسلم کہ بوی بہار دولت با غوغای خزان نکبت در توان ساخت فاما در راہے قدم زدن کہ پایان ندارد و در بحرے سیاحت نمودن کہ ساحلش پدید نیست از طریق خرد مندے دور مینماید و ہر کہ در کارے شروع کند باید کہ چنانکہ مدخلش را دانستہ مخرجش را نیز بیند و از آغاز ہم نظر بانجام انداختہ ضرر و نفع آنرا بمیزان عقل بسنجد تا رنج بیہودہ نکشیدہ باشد و نقد عمر عزیز را بر باد فنا بر ندادہ **مثنوی** تا نکنی جای قدم استوار پای منہ در طلب ہیچکار در ہمہ کاری کہ در آئی نخست رخنۂ بیرون شدنش کن درست شاید کہ این خط برای سخنہ بہ نوشتہ باشند و این رقم برائے استہزا و بازی کشیدہ و این چشمہ گردابی باشد کہ بآشنائی بکنار نتوان آمد و اگر نجات از و میسر گردد بمکن کہ وزن شیر سنگے بمثابہ باشد کہ بر دوش نتوان کشید و اگر آن نیز وجود گیرد ممکن ست کہ بیک دو یدن بسر کوہ نتوان رسید و اگر این بجا آورد شود ہیچ معلوم نیست کہ نتیجہ چہ خواہد بود من بارے در ہیچ معاملہ ہمراہ نیستم و ترا نیز از اقدام در ہیچ کار منع میکنم غانم گفت ازین سخن در گذر کہ من بقبول کسے از عزیمت خود برنگردم و عقدے کہ بستہ ام بوسوسۂ شیاطین الانس والجن نشکنم و من میدانم کہ تو قوت ہمراہی ندارے و در مرافقت موافقت نخواہی کرد بارے بتماشا نظارہ مے کن و بدعا و نیازمندی مددے مے دہ **فرد** دانم کہ ترا قوت مے خوردن نیست باری بتماشا گرستان آئے + سالم دانست کہ او در عہم خود یکجہت ست گفت ای برادر بینیم کہ بسخن من متمنع نمیشوے و ترک این کار نامردانہ نمی کنی و من طاقت مشاہدۂ اینحالت ندارم و تفرج کارے کہ ملائم طبع و مقبول دل من نیست نمیتوانم صلاح دران دیدہ ام **مصرع** بیرون کشیدہ باید ازین ورطہ رخت خویش پس باریکہ داشت بر راحلہ نہادہ یار خود را وداع کرد و روبراہ آورد و غانم دل از جان شستہ بآب چشمہ آمد و گفت **فرد** در بحر محیط غوطہ خواہم خوردن یا غرقہ شدن یا گہر آوردن پس در ان عزم بر کمر ہمت استوار کردہ قدم در چشمہ نہاد **بیت** آن چشمہ نبود بلکہ دریائے بود کانجا خود را بصورت چشمہ نمود غانم دانست کہ آن چشمہ گرداب بلاست اما دل قوی داشتہ بآشنائی یقین بساحل نجات رسید و بکنار آب آمدہ نفس راست کردہ شیر سنگے را بقوت و تمکین بر پشت کشید و ہزار گونہ زحمت را قبول نمودہ بیک دو یدن خود را بسر کوہ رسانید

وکمرش باسطح منطقة البروج رکاب در رکاب بستی و در پای آن کوه چشمه آب بود بصفا چون رخسارهٔ تازه رویان گلعذار
وبحلاوت چون سخن شکر لبان شیرین گفتار در پیش چشمه حوضی بزرگ ساخته و گرداگرد آن درختان سایه دار سر در سر
آورده **نظم** زنکیسو شاخ ریحان بر دمیده ز دیگر سو درختان سر کشیده بپای سرو سنبل در فتاده
بنفشه پیش سوسن سر نهاده القصه آن دو رفیق از بادیهٔ هولناک بآن سر منزل پاک رسیدند وچون
جای خوش و ماوای دلکش دیدند همانجا برسم آسایش قرار گرفتند وبعد از آسودگی بر اطراف وجوانب حوض وچشمه گذری
میکردند واز هر سو نظری می افگندند ناگاه بر کنار حوض از انسو که آب می آمد سنگی سفید دیدند وبخط سبز که خبر بقلم قدرت
بر صفحهٔ حکمت رقمی چنان نتوان کشید بروی نوشته که ای مسافر این منزل را بشرف نزول مشرف ساختی بدان که ما منزل
مهمان به بهترین وجهی ساخته ایم و مائده فائده بخوبترین نوعی پرداخته ولی شرط آنست که از سر گذشته پای درین
چشمه نهی واز خطر گرداب وهوای عقاب اندیشه ننموده خود را بهر نوع که توانی بکنار اندازی وشیری که
از سنگ تراشیده در پایان کوه نهاده اند آنرا بر دوش کشتی وبی تامل وتعلل بیک دویدن خود را بالای کوه
رسانی واز نهیب سباع جان شکار که پیش آید وشوکت خارهای جگر دوز که دامنگیر شود از کار باز نمانی که چون
راه بسر آید درخت مقصود بر آید ورباعی تازه نرود کسی بمنزل نرسد تا جان نکند بعالم دل نرسد
گر جمله جهان بگیرد انوار قبول یک شعشعهٔ خور بمرد کاهل نرسد بعد از وقوف بر مضمون آن خط غالم روی
بسالم کرد که ای برادر بیا تا بقدم مجاهده این میدان مخاطره به پیمائیم وجهت وقوف بر کماهی این طلسم اگر امکان سعی
باشد نرائیم فرد با بام اوبر سند گر دون نهیم پای یا مرد وار در رهمت کنیم سر سالم گفت ای یار عزیز بحر و دیدن خط بیک
راقم آن معلوم وحقیقت آن مفهوم نباشد مرتکب خطر عظیم شدن وتصور فائده وهمی ومنفعتی خیالی خود را در مهلکه بزرگ
انداختن دلیل جهل ست هیچ عاقل هر به یقین وتریاک بگمان نخورد وهیچ خردمند محنت نقد برای راحت نسیه قبول
نکند فردنیست برابر به نزد مردم دانا یکدمه غم بانهزار ساله تنعم غانم گفت که ای رفیق مشفق هوس
استراحت مقدمهٔ خستگی ست ودناوت ست واز مرتکب مخاطره نشانه دولت وعزت قطعه هر که آسودگی وراحت جست
دل خود را بخجلت شاد نکرد وانکه نرسید از جفای خمار قدح بادهٔ مراد نخورد سر مرد بلند همت به گوشه
ونوشه فرو نیاید وتا پایه بلند بدست نیارد از پای طلب ننشیند گل طرب بی خار تعب

دمن دیده ام که شیر اگر خر گوشی شکار کند چون گوری بیند دست از و باز داشته روی بصید گور آورد فر و
همت بلند دار که نزد خدا و خلق باشد بقدر همت تو اعتبار تو و هر که در جهٔ بلند یافت اگرچه چون گل کوتاه زندگانی
باشد خردمندان بسبب ذکر جمیل او را در از عمر شمرند و آنکه بد نامت گردون همتی سر فرود آرد چون برگ نار و اگرچه
دیر بپاید نزدیک اهل فضل اعتباری نیابد و از و حسابی بر نگیرند فر و سعدیا مرد نکو نام نمیرد هرگز +
مرده آنست که نامش بنکوئی نبرند کلیله گفت طلب مراتب و مناصب از همتی نیکو آید که بشرف نسب و فضیلت ادب
و بزرگ اوئی استعداد و استحقاق آن داشته باشند و ما ازین طبقه نیستیم که مرتبهای بزرگ را شائسته باشیم و در طلب آن
قدم سعی تو انیم زد فر و خیال حوصلهٔ بحر و بر ما نیست چه است در سر این قطره محال اندیشی دمنه گفت
دست مایهٔ بزرگی عقل و ادب است نه اصل و نسب هر که عقل صافی و خرد کامل دارد خویشتن را از پایهٔ خسیسی بمرتبهٔ شریف
رساند و هر که را ای ضعیف و عقل نحیف باشد خود را از درجهٔ عالی بمرتبهٔ دانی اندازد **قطعه**
همه پیشکار عقل شریف و رای درست توان کمند تصرف بر آسمان افگند اگر نه دیدهٔ دل بر کشاید از همت
نظر بسوی معالی نمی توان افگند و بزرگان گفته اند که ترقی بر درجات شرف بزحمت بسیار دست دهد و تنزل
از مرتبه بعزت باندک کلفتی میسر گردد چنانکه سنگ گران را مشقت بسیار از زمین بر دوش توان کشید و باندک اشارتی
بر زمین توان انداخت و بواسطهٔ اینست که جز مرد بلند همت که تحمل محنت داشته باشد کسی دیگر بکسب معالی رغبت نمیتواند نمود
قرد و نازنین را عشق ورزیدن نزیبد جان من شیر مردان بلا کشند پای درین غوغا نهند هر که آسایش انحمول راحت
طلبد دست از آبروئی شسته دائم الوقت در زاویهٔ خمول آرونا کامی منزوی خواهد بود و آنکه از خارستان الشهرة آفة
نه اندیشد اندک فرصتی را گل مراد چیده در چمن عزت بر مسند عشرت خواهد نشست **قطعه** تا غم نخورد در ندهد قدر مرد
تا لعل خون نکرد جگر قیمتی نیافت از نامهٔ سعادت خود مرد راه رو بی داغ محنتی رقم دولتی نیافت
مگر تو داستان آن دو همراه نشنیده ای که یکی بواسطهٔ تحمل رنج و عنا بدروهٔ پادشاهی رسید و دیگری بسبب کاهلی
و تن آسانی در حضیض احتیاج و پریشانی بماند کلیله گفت که چگونه بوده است آن حکایت دمنه گفت
دو رفیق که یکی سالم نام داشت و دیگری غانم در راهی میرفتند و بمرافقت یکدیگر منازل و مراحل قطع میکردند
گذرشان بر دامن کوهی افتاد که قلهٔ اش با سبز خنگ فلک عنان در عنان داشتی

داده خبر از دلِ حزینش کلیله جواب داد که ترا باین سوال چکار و با گفتن این سخن چه نسبت مصرع
تو از کجا سخن سیر مملکت ز کجا و ما بر درگاه این ملک طعمه می یابیم و در سایهٔ دولتش با آسایش روزگار میگذاریم همین
بسنده کن و از تفتیش اسرار ملوک و تحقیق احوال ایشان در گذر چه ما از ان طبقه نیستیم که بمباشرت سلاطین مشرف
توانیم شد یا سخن ما را نزد یک بادشاهان محل استماع تواند بود پس ذکر ایشان کردن تکلف باشد هر که تکلف کاری کند
که سزای آن نباشد بدو آن رسد که بوزنه رسید و منه پرسید که چگونه بوده ست آن حکایت کلیله گفت
آورده اند که بوزنه در رودگری را دید بر چوبی نشسته و آنرا می برید و دو میخ دو شکاف یکی را بر شگاف چوب فرو کوفتی
تا بریدن آن آسان گشتی و راه آمد و شد بر اره کشاده شدی و چون شگاف از حد معین در گذشتی دیگری بکوفتی و میخ
پیشینه را بر آوردی و بدین منوال عمل نمود بوزنه تفرج میکرد ناگاه رودگر در اثنای کار بجائی بر خاست بوزنه چون جای
خالی دید فی الحال بر چوب نشست و از ان جانب که بریده بود دو نشیمن او بشگاف چوب فرو رفت بوزنه آن میخ را
در پیش کار بود قبل از ان که آن دیگری فرو کوبد از شگاف چوب بر کشید و چون میخ از شگاف
کشیده شد فی الحال هر دو شق چوب بهم پیوسته شد و نشیمن بوزنه در میان چوب محکم بماند مسکین بوزنه از درد بخود پیچید
مینالید و میگفت بیت آن به که هر کسی بجهان کار خود کند و ان کس که کار خود نکند نیک بد کند کار من
میوه چیدن ست نه اره کشیدن و پیشهٔ من تماشا بیشه است نه زدن تبصر ع آنرا که چنان کند چنین آید پیش
بوزنه با خود درین گفتگو بود که رودگر باز آمد و او را بسزا بدید و کار بوزنه بدان فضولی بهلاکت
انجامید و ازینجا گفته اند مصرع کار بوزینه نیست بنجاری و این مثل بدان آوردم تا بدانی
که هر کس را کار خود باید کرد و قدم از اندازه بیرون نباید نهاد و لکل عمل رجال و چه زیبا گفته اند
بیت مثلی یاد دارم از یارے کار هر مرد مرد هر کارے این کار که نه کار تست فرو گذار
و اندک طعمه و قوتی که میرسد غنیمت شمار و منه گفت هر که بملوک تقرب جوید برای طعمه و قوت نباید چه شکم بهر جای
و بهر چیزے پر شود بلکه فائده ملازمت ملوک یافتن منصب عالی باشد تا دران حال دوستانرا تواند
بلطف نواختن و بهم دشمنان را بقهر ساختن و هر که همت او بطعمه سر فرود آرد از شمار بهائم
ست چون سگ گرسنه که با ستخوانے شاد شود گر به خسیس طبع که به نان پاره خوشنود گردد

۱ کذا فی نسخ یافتن و از سنگے و در نسخهٔ دیگر بر آوردن شدن و هم در نسخهٔ دیگر بجای ذکر نسخهٔ نمانده ۲ در بعض نسخ بهر کاری مردان اند را
انوار سهیلی ۳ ترک کن ۴

مقاومت نداشتی و شیر فلک از صولت و صلابت آنها چون گربه روزه دار ناخن هیبت و پنجه اضطرار نهان کردی
بیت پنجه چو فیل و بحمله چو شیر بدیدن دلاور برفتن دلیر یکی را شتربه و دیگر پرآمند به خواجه تاجر پوسته ایشان را
تربیت کردی و بخود تعهد حال ایشان نمودی اما چون مدت سفر دیر کشید و راهها دور قطع کردند فتوری باحوال
ایشان راه یافت و اثر ضعف بر ناصیه حال ایشان ظاهر شد قضارا در اثنای راه خلابی عظیم پیش آمد و شتربه دران بماند
خواجه بفرمود تا بجیلیتی تمام او را بیرون آوردند و چون طاقت حرکت نداشت یکی را بمزد گرفته برای تعهد او نامزد کرد
و مقرر شد که چون قوتی گیرد او را بکاروان رساند مزدور یک دو روزی در میان بیابان مانده از تنهائی ملول شد
و شتربه را گذاشته خبر فوت او بخواجه رسانید و دران منزل مندبه از غایت کوفتگی و مفارقت شتربه در گذشت شتربه
را باندک مدتی قوت حرکت پدید آمده در طلب چراخور هر طرفی می پوئید تا بمرغزاری رسید با انواع ریاحین آراسته
و بگونه گونه رستنیها پیراسته رضوان از رشک آن روضه انگشت غیرت گزیده و آسمان در نظاره آن دیده حیرت
کشاده فرد از گل و سبزه نوخاسته و آب روان چشم بدور تو گوئی که بهشت دگرست شتربه را از ان منزل
خوش آمد و رخت اقامت در ساحت آن مرغزار فرو گرفت و چون یکچند بی بند تکلیف در ساحت آن مرغزاری بچرید
و دران هوای روح بخش و فضای دلگشا بمراد دل گذرانید بغایت قوی جثه و فربه گشت لذت آسایش و
ذوق آرامش او را بران داشت که بنشاطی پیرایه وحظی تمام تر بانگی بلند کرد و در حوالی آن مرغزار شیری بود با صولت
و هیبتی در غایت شوکت و حوشی بسیار در خدمت او کمر بسته و سباع بیشمار سر متابعت بر خط فرمان او نهاده
و شیر از غرور جوانی و نخوت حکومت و کامرانی و کثرت خدم و لشکر چشم کسی را از خود بزرگ تر تصور نکردی
و بر تیز حمله و فیل قوی جثه را در نظر نیاوردی و هرگز نه گاو دیده بود و نه آواز او شنیده چون بانگ شتربه
باو رسید بغایت هراسان شد و از ترس آنکه سباع ندانند که هراس بدو راه یافته بهیچ جانب
حرکت نمیکرد و بر جای ساکن میبود و در چشم او دو شغال محتال بودند یکی را کلیله نام و دیگری را دمنه و این
هر دو بذهن وذکا شهره بودند تمام داشتند اما دمنه بزرگ منش تر بود و در طلب جاه و ناموس حریص تر و همه
بفراست از شیر دریافت که خوفی بر و مستولی شده و از همروی دل مشغولی دارد با کلیله گفت در حال ملک
چگونی که نشاط حرکت و چراگذاشته است و بر یک جای قرار گرفته بیت آثار ملالت از جبینش

سفر لیکه اتفاقا غله فرومیرخیت برآمد اثری نیافت چون بر پریشانی تنگی و گرانی اطلاع یافت باضطراب تمام سوی خانه
روان شد تا ذخیره که دارد در محافظت آن غایت سعی بجای آرد چون بخانه رسید نیز از غله اثری ندید و ازان سوراخ
بانبارخانه درآمد آن مقدار خوردنی که قوت یکشبه را شاید موجود نبود طاقتش طاق گشته بدست اضطراب گریبان جان چاک زدن
گرفت و چندان بسر سودا را بر زمین زد که مغزش پریشان شد و بشومی تلفکاری در ورطه هلاکت و خاکساری افتاد
و این مثل را فائده آنست که خرج آدمی باید که فراخور دخل باشد و سرمایه که دارد از سود آن منتفع گردد و بر وجهیکه نقصان
براس المال نرسد آنرا محافظت نماید **بیت** بدخل و خرج خود هردم نظر کن چو دخلت نیست خرج آهسته تر کن
و چون پدر از اتمام این داستان پرداخت پسر خردتر برخاست و دیباچه سخن را بجواهر دعا و ثنای پدر بیارایست و گفت
ای پدر بعد ازان که کسی مال خود را محافظت بر قاعده نمود و ازان سودی تمام گرفت آن سود را چگونه خرج کند پدر
فرمود که طریق اعتدال در همه چیز مستوده است خصوصا در باب معاش پس خداوند مال را باید که بعد از حصول قاعده دیگر
رعایت کند یکی آنکه از اسراف و اخراجات ناموجه اجتناب نماید تا پشیمانی بازنیارد و مردم زبان طعن برو نکشایند
و فی الحقیقت اتلاف مال و اسراف در خرج از وسوسه شیطان است ان المبذرین کانوا اخوان الشیاطین
مثنوی هست بر مردم عیالت گهر بخل از اسراف پسندیده تر گرچه عطا در همه جا دلکش است
هرچه بهنجار بود آن خوش است دوم باید که از بدنامی بخل و عار امساک احتراز نماید که مرد بخیل در
دین و دنیا بدنام بود و دنیادار ممسک همه وقت مطعون و دشمن کام بود و مال بخیل در عاقبت هدف
تیر تاراج و تلف شود چنانچه مثلا حوض بزرگ که پیوسته از چند جوی آب در وی آید و باندازه مدخل مخرجی نداشته باشد
لابد از هر طرفی راه جوید و از هر گوشه بیرون برآید و رخنها در دیوار افتد و آخر الامر بدان رسد که
بیکبارگی از حوض نابود و ویران شده آبها در اطراف و جوانب پراگنده گردد و بتبذیر مال از بخیل
بحادث او وارث **قطعه** مال کروی بخیل بهره نیافت دست تاراج داد بر باد شش
یا بوارث رسید و گه گاهی جز بنفرین نمی کند یادش چون پسران نصایح پدر شنیدند و منافع سخنان او
نیک بشناختند هر یک حرفتی اختیار نمود و دست بکاری زدند و برادر مهتر ایشان روی بتجارت نهاد
و سفر در دست پیش گرفت با وی دو گاو بارکش بودند که ثور گردون با قوت ایشان طاقت

او نگفتندی و زبان جز بمدح و ثنای و شکر و دعای او نکشادندی و او نیز دیوانه وار زبان بلاف و گزاف و دست بتلاف گشاده بتصور آنکه غلهٔ آنخانه غایتی نخواهد داشت و پیوسته گندم از ان سوراخ بزیان و روان خواهد بود هر روز بمقدار کثیر ازان بر مصاحبان صرف کردی و ملاحظهٔ عاقبت ننموده از خیال امروز بفکر فردا نپرداختی **مصرع** ساقیا امروز مے نوشیم فردا را که دید و دران اوقات که موشان دران گوشهٔ خلوت بعشرت مشغولی داشتند و شمشیر قحط و تنگسالی خلق را از پای در آورده بود و آتش گرسنگی در سینهٔ جگر سوختگان بیمایه برافروخته در هر جانب جانے بنانے امید اوندک و بسے اتفاقات نمیکرد و در هر متاع خانه بخوانی میفروختند و کسے نمیخرید **مثنوی** هر کرا دیدار نان بودی هوس + قرص خور بر آسمان دیدے و بس گشته زان تنگی جهانے تنگدل گرسنه نالان و سیران سنگدل موش مغرور بساط ناز و نعمت گسترده نه از قحط سال خبر داشت و نه بر تنگی سال مطلع بود چون روزے چند بر آمد دهقان را کاربجان و کار بجانان رسید در خانه بکشاد دید که نقصان تمام بدان غله راه یافته آه سرد از دل گرم بر کشید و بر فوات آن تاسف بسیار خورده با خود گفت جزع کردن در قضیه که تدارک آن از حیز امکان خارج باشد طریق خردمندے نیست حالا بقیهٔ غله که در خانه است جمع کردن و بموضع دیگر نقل فرمودن اصوب مے نماید پس دهقان باخراج آن جزویکه مانده بود اشتغال نمود و در اثنا موشیکه خود را صاحب آنخانه و مهتر آن کاشانه می پنداشت در خواب بود و موشان دیگر از غایت حرص و آز آواز پای دهقان و صدای آمد و شد بر زبر سر ایشان نمی شنیدند در میانه موشی تیز هوش آن صورت را فهم کرده جهت تحقیق آن بالای بام بر آمده از راه روزنه کیفیت واقع مشاهده نمود فی الحال زیر آمد و مضمون قصه با یاران گفته خود را ازان سوراخ بیرون افگند و ایشان نیز هر یک بگوشه بیرون رفتند و ولی نعمت را تنها گذاشتند **مثنوی** همه یار تو از بهر زر باشند پی لقمه هوادار تو باشند چو مالت کاهد از مهر تو کاهند زیانت بهر سود خویش خواهند ازین مشتے رفیقان ریائے بریدن بهتر ست از آشنائے روز دیگر که موش سر از بالین آسایش برداشت چند انکه چپ و راست احتیاط کرد از یاران کسی ندید و هر چند از پیش و پس بیشتر تفحص نمود اثر مصاحبان کمتر یافت فغان در گرفت و گفت **بیت** یاران که بوده اند دانم کجا شدند آیا چه حال بود که از ما جدا شدند پس بحسب تحقیق احوال ایشان بعد از مدتے متمادے که عزلت اختیار کرده بود و از گوشهٔ کاشانه بیرون آمد ببالاے

از خدا میدان تا کافر نشوی **مثنوی** از توکل در سبب کاهل مشو رمز الکاسب حبیب الله شنو
گر توکل میکنی در کار کن کسب کن پس تکیه بر جبار کن پسر دیگر سخن آغاز کرد که ای پدر ما را قوت توکل کلی نیست پس از کسبی چاره نباشد و چون بکسب اشتغال کنیم و خداوند تعالی از خزانه غیب ما را مددی روزی ما گرداند با آن چه باید کرد پدر گفت مال جمع کردن آسانست و نگاه داشتن و ازان فائده گرفتن دشوار و چون کسی را مال بدست آید و صورت از لوازم باید شناخت یکی آنکه محافظت آن بروجهی باید نمود که از تلف و تاراج ایمن تواند بود و دوست و زور آور از دشمن و کیسه بر از ان کوتاه ماند که زر را دوست بیار است و زردار را دشمن بسیار **بیت**
چرخ نه بر سید ما می زند قافله محتشمان میزند دوم آنکه از مراتع آن فائده باید گرفت و اصل المال را تلف نباید کرد چه اگر همه از سرمایه بکار برند و نسبود آن قناعت نکنند اندک فرصتی را گرد فنا ازان برآید **مثنوی**
هر ان بحر کابی نیاید بجوی بماند که نانی شود خشک پی گر از کوه گیری و نهی بجای سرانجام کوه اندر آید ز پای
هر که را دخل بنباشد و دائم خرجی کند یا خرجش زیاده از دخل باشد عاقبت الامر در ورطه احتیاج افتد و یکین که کارش بهلاکت انجامد چنانچه آن موش تلف کار که خود را از غم هلاک گردانید پسر پرسید که چگونه بوده است آن حکایت پدر گفت آورده اند که دهقانی جهت ذخیره مقداری غله بانباری نهاده بود و ابواب تصرف دران مسدود و گردانیده تا روزیکه احتیاج بغایت و ضرورت بنهایت رسد ازان فائده تواند گرفت قضارا موشی که از غایت شره خواستی که دانه از خرمن ماه و زد دو خوشه پروین از مزرعه آسمان بخیگاه حرص در باید در حوالی آن منزل نامه و در جوار آن انبار آشیانه داشت پیوسته در زیر زمین از هر طرف نقبی زدی و بدندان خار انگاف هر جانبی حفره بریدی ناگاه سر حفره از میانه غله بیرون آمد و از سقف خانه اش دانهای گندم چون شهاب ثاقب از آسمان ریزان گشت موش دید که وعده وفی السماء رزقکم بوفا انجامید و نکته التمسوا الرزق فی خبایا الارض روشن شده بظهور آن نعمت موا جب شکر بتقدیم رسانید و بحصول آن جواهر قیمتی ثروتی تمام حاصل کرده نخوت قارونی در عونت فرعونی آغاز نهاد با اندک فرصتی موشان محله از مضمون آنحال خبردار شده و در ملازمت او کمر خدمتگاری بستند **بیت** این دغل دوستان که می بینی مگسانند گرد شیرینی دوستان نوالہ و حریفان پیاله بسیاری جمع آمدند چنانچه عادت ایشان باشد طرح تملق افگنده سخن جسته بمراد دل و هوای طبع

آن مرد نشنیده که بعد از مشاهدهٔ حال باز و کلاغ سبب بر طرف نهاد و بدان سبب آب آهی به در رسید پس پرسید
که چگونه بوده است آن **حکایت** پدر گفت آورده اند که درویشی در بیشه میگذشت و در آثار رحمت و اطوار قدرت
اندیشه میفرمود ناگاه شاهبازی تیز پرید قدری گوشت در چنگال گرفته گرد درختی پرواز میکرد و باهنزار تمام بر حوالی آن
طوف می فرمود مرد از نیمی متعجب شده زمانی بنظاره بایستاد و کلاغی بی بال و پر دید دران آشیانه افتاده و آن باز
پاره پاره گوشت جدا میکرد و بقدر حوصله کلاغ بی بال و پر در دهنش مینهاد مرد گفت سبحان الله عنایت الهی
و رحمت نامتناهی نگر که کلاغی بی پر و بال را که نه قوت طیران دارد و نه شوکت جولان در گوشهٔ این آشیانه بیروزی
میگذارد **مثنوی** ای دیم زمین سفرهٔ عام اوست برین خوان یغما چه دشمن چه دوست چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیمرغ در قاف روزی خورد پس من که پیوسته در طلب روزی از پای نمی نشینم و سر در بیابان حرص نهاده بهر حیله
نانی بدست می آرم هر آئینه از ضعف یقین و سستی اعتقاد خواهد بود **مثنوی** ضامن روزی شده روزی رسان
چند بهر سود دوم چون خسان ازول خرسند برآرم نفس کانچه رسد بهره همانست و بس آن به که بعد ازین
سر فراغت بزانوی عزلت نهم و خط بطالت بر صفحهٔ کسب و حرفت کشم **مصرع** الرزق علی الله تبارک و تعالی انگه دست از
اسباب دنیوی شسته در گوشه نشست و دل بی غل در عنایت بیغایت مسبب الاسباب بست **مصرع**
دل در سبب مبند و مسبب رها مکن شبانه روز در زاویهٔ عزلت قرار گرفت و از هیچ مخرفتوحی روی نمود و هر ساعتی نحیف تر
و ضعیف تر میشد عاقبت ضعف روی بقوت نهاد و مرد زاهد قوی ضعیف شد و از ادای مراسم طاعت و عبادت بازماند
حضرت پیغمبر آن زمان را نزدیک وی فرستاد و بعتابی تمام پیغام داد که ای بندهٔ من مدار این عالم بر اسباب و وسائط
نهاده ام اگرچه قدرت من بی سبب مسبب میتواند ساخت اما حکمت من اقتضای آن کرده که اکثر مهمات
بسببها ساخته و پرداخته گردد و بدین سبب قاعده افاده و استفاده تمهید یابد پس اگر تو سبب فایدهٔ دیگری
توانی شد بهتر ازان باشد که بسبب دیگری فایدهٔ باید گرفت **فرد** چو باز باش که صید کنی و لقمه دهی
طفیل خواره مشو چون کلاغ بی پر و بال و این مثل بدان آوردم تا بدانی که همه کس را رفع حجب اسباب
میسر نیست و توکل پسندیده آنست که با وجود مشاهدهٔ اسباب مقام توکل ثابت باشد تا از فیض
انکاسب حبیب الله بهره مند بود و بزرگی فرموده است که کسبی می کن تا کاهل نشوی روزی

و با لشکر جرار تیغ گذار قصد ولایت او کرد شاهزاده خزانه تهی و لشکر بیسامان و پریشان حال یافت بدانموضع
آمد که پدر نشان گنج داده بود تا بدان مال موفور سپاه را معمور سازد لا ملک الا بالرجال و لا الرجال الا بالمال
چندانچه سعی بیشتر کرد نشان گنج کمتر یافت و هر چند جد و جهد زیاده نمود از حصول مقصود محروم تر بود بیت
بشنو این نکته خود را از غم آزاده کنی خون خوری کز طلب روزی ننهاده کنی و چون بکلی از یافتن گنج
نا امید شد با نواع حیل تمسک نموده لشکری ترتیب کرد و روی بدفع خصم آورده از شهر بیرون آمد بعد از انکه
از جانبین صف جدال برآراستند و آتش قتال اشتعال یافت از صف لشکر دشمن تیری بمقتل شاهزاده رسید و
بر جای سرد شد و از هیبت نیستی بنیاد اختند و پادشاه بیگانه نیز کشته گشت و هر دو لشکر پریشان و مهمل
بماندند نزدیک بود که آتش فتنه افروختن گیرد و شعله هرج و مرج اهالی هر دو مملکت سوخته شوند آخر الامر
سرداران هر دو سپاه جمع شدند و باستصواب یکدیگر از خاندان پادشاهی دو دودمان فرمانده ملکی کریم طبع نیکو
خصلت جستند که شغل سلطنت و مهم مملکت بدو تفویض نمایند را مجموع بران قرار گرفت که شهریار کامگار که
فرق دولت او شهزادگان تاج سرفرازی و خنصر سعادت او شایسته خاتم جهانداری باشد همان شاهزاده متوکلست
کاردانان ممالک بر در صومعه او رفتند و ملکزاده را بتعظیم و اجلال هر چه تمامتر از کنج خمول ببارگاه قبول و از زاویه
عزلت بصدر مسند دولت بردند و بیمامن توکل گنج پدر بدو رسید و هم مملکت پدر بدو قرار گرفت و این مثل
بدان آوردم تا متحقق شود که یافتن نصیب بسعی و کسب تعلقی ندارد و اعتماد بر توکل فرمودن به ازان باشد که
نکیه بر کسب کردن **مثنوی** نیست کسبی از توکل خوبتر میست از تفویض خود محبوب تر
وین توکل کن ملزان پا و دست رزق تو بر تو ز تو عاشق تر است گر ترا صبر بدی رزق آمدی
خویش را چون عاشقان بر تو زدی چون بسر این داستان باتمام رسانید پدر فرمود که انچه گفتی محض
صدق و صواب است اما این عالم عالم وسائط و اسباب است و سنت الهی برین جاری شده که ظهور اکثر حالات
این جهانی باسباب وابسته باشد منفعت کسب از توکل زیاده است چه نفع توکل همین بمتوکل میرسد و بس و نفع
کسب از کاسب بدیگرے سرایت میکند و نفع رسانیدن دلیل خیریت است که خیر الناس من ینفع الناس
و کسیکه قادر باشد بر انکه نفع بدیگرے رساند حیف باشد که کاهلی ورزد و از دیگری نفع گیرد توقع

نعمت و حشمت روی بمغرب زوال نهاد و چرخ جفا پیشه شیوهٔ بیوفائی و بدعهدی آشکارا کرد بار دیگر روی بطلب نیا
آوردن و آزموده را باز آزمودن چه نتیجه دهد **مثنوی** جملهٔ دنیا رکهن تا بنو چون گذران است نیرزد بجو
مملکتی بهتر ازین ساز کن خوشتر ازین حجره دگر باز کن (ای طیار) هیچ به ازان نیست که چون گریبان دولت از قبضهٔ اختیار
بیرون شد دامن توکل و قناعت بچنگ آرم و رتبهٔ درویشی را که سلطانی را زوال است از دست ندهم **بیت**
درویش را که گنج قناعت سلم است درویش نام دارد و سلطان عالم است پس بدین نیت از شهر بیرون آمد
و با خود گفت فلان زاهد دوست پدر من بود صلاح در آنست که روی بصومعهٔ او درآرم و در قدم او بطریق ریاضت
راه عبادت بسپرم چون بصومعهٔ زاهد رسید معلوم فرمود که طوطی روح شریفش از قفس بدن بجانب ریاض فی جنة عالیه
طیران نموده و صومعه از ان پیر روشن ضمیر خالی مانده ساعتی ازان حال اندوه و ملال بر و غالب شد و عاقبت همان
موضع را جهت اقامت قبول کرده از سر ارادت آن رقعه مجاور گشت و در حوالی صومعه کاریزی
بود که از درون صومعه چاهی کنده بودند و بدان کاریز راهی کرده پیوسته آب ازان کاریز بدان چاه آمدی
و اهل صومعه آنرا بکار بردندی و بدان غسل و وضو ساختندی شاهزاده روزی دلو بچاه فرو گذاشت آواز آب
نیامد نیک احتیاط کرد در تگ چاه آب نبود متامل شد که آیا چه حادث شده که آب بدین چاه نمی آید و اگر
خللی کلی بچاه و کاریز راه یافته باشد و بتمامی مدروس شده دیگر درین بقعه بودن معذر خواهد بود پس جهت
تحقیق آنحال بچاه فرو شد و اطراف و جوانب چاه و آب و راه را بنظر تدقیق مشاهده مینمود ناگاه جفره (ای غلاف)
بنظرش درآمد که از انجا قدری خاک در راه آب افتاده بود و مانع آمدن آب بچاه شده با خود گفت آیا این جفره بکجا
رود و این سوراخ از کجا سر برکند پس آن سوراخ را کشاده تر گردانید قدم در وی نهادن همان بود و بر سر گنج
پدر رسیدن همان شاهزاده که آن مال بحساب و نقود بیکران بدید حمد خدای را سجده شکر کرد و گفت اگرچه مال بسیار
و جواهر بیشمار است اما از نهج توکل و جادهٔ قناعت عدول نباید نمود و بقدر احتیاج صرف باید کرد مصرع
تا نه پنیم که از غیب چه آید بظهور از انجانب برادر مهتر در فرمانروائی متمکن شده پروای رعیت و لشکر نداشتی
و به امید گنج موهوم که در قصر پدر خیال می بست هر چه بدست آوردی تلف کردی و از غایت
نخوت و عظمت برادر خرد را التفات ننمودی و از الفت او ننگ داشتی ناگاه وی را دشمنی پدید آمد

افتاد و دیگری بامید آن خزانه ملک و پادشاهی از دست بداد پدر پرسید که چگونه بوده است آن حکایت
پسر گفت در ولایت حلب پادشاهی بود کامگار و فرمانفرمای عالی مقدار بسی انقلابات روزگار دیده و بسیار
تغیرات لیل و نهار مشاهده کرده و او را دو پسر بود در عنفوان جوانی افتاده و از نشاط شراب کامرانی سرخوش
گشته پیوسته بلهو و لعب مائل و بطرب و نشاط مشغول بودندی و نغمه این ترانه از زبان چنگ و مغنی نه استماع نمودندی فرد
به عیش کوش که تا چشم من زنی بر هم خزان همی رسد و نوبهار میگذرد پادشاه مرد عاقل و صاحب تجربه بود و
جواهر وافر و نقود نامحدود داشت بعد از مشاهدهٔ اطوار فرزندان ترسید که پس از وی آن اندوخته ها را در معرض
تلف انداخته نه بر وجه احتیاج بلکه بباد و تاراج برود و در حوالی آن شهر زاهدی بود پشت بر اسباب دنیا کرده و روی
بتهیه زاد آخرت آورده بیت سوخته تا تجلی شده شیفتهٔ حضرت مولی شده پادشاه را باوی الفتی
و به نسبت دیگران زیادت عقیدتی بود تمامی اموال را جمع فرموده بر جمیکه کسی بران اطلاع نیافت در صومعه
وی دفن کرد و زاهد را وصیت نمود که چون دولت بیوفا دوجاه بی بقا روی از فرزندان من برتابد و سرنیمهٔ اقبال
که چون سراب نمایشی بیش ندارد بجاک ادبار انباشته شود و فرزندان من کم بضاعت و محتاج گردند البته نزا ازان
گنج خبر دهد شاید که بعد از دیدن نکبت و کشیدن محنت تنبهی یافته آنرا بر وجه مصلحت صرف نمایند و از اسراف و اتلاف
انحراف ورزیده جانب اعتدال مرعی دارند زاهد وصیت شاه قبول کرد و شاه از برای صلاح حال فرزندان تصری
که داشت چاهی ترتیب کرده چنان فرمود که خزانه خود آنجا مدفون می سازد و فرزندان را بران صناد وقوف
گردانید که چون صورت احتیاجی روی نماید اینجا ذخیرهٔ کلی که مدد معاش تواند بود مخزون ست و بعد ازین خیال
باندک زمانی شاه و زاهد هر دو اجابت دعوت حق نموده از جام کل نفس ذائقة الموت بیهوش افتادند
فرد هر انکه زاد بنا چار بایدش نوشید زجام دهر مئی کل من علیها فان
و آن گنج که در صومعهٔ زاهد مدفون بود مستور و مخفی مانده و هیچکس را بران حال وقوف نیفتاد
برادران بعد از وفات پدر بجهت مقاسمت ملک و مال بجنگ و جدال افتادند و برادر مهتر از سر قوت
و شوکت غلبه کرده تمامی جهات بتصرف خویش گرفت و برادر خرد را مغموم و محروم بگذاشت
بیچاره از منصب سلطنت بی نصیب و از مال موروث بی بهره مانده با خود اندیشید که چون آفتاب

۱ چنین نام شهر نویسند در شرح ۱۲ از نفحات و لطائف و فجایات
۲ ن فتح غین مجمه و نون ثم سکاف ست و آن چوبی باشد مانند شوشه نزاد که از آن سرشانه تراشند چوبهای تیر کنند و بهول بیان کنند و بهاشند و تیر کرده باشد
۳ بالفتح خواری
۴ ن افراز سیلی
۵ ن در صومعه
۶ ن بیان وقوف
۷ ن بیان
۸ ن بیان
۹ ن بیان
۱۰ ن بیان

خانهٔ بدن و ودیعت نهاده باز خواهند طلبید فرزندان خود را جمع کرد و ایشان سه جوان رشید فرزانه بودند اما
بغرور ثروت و تهور شباب از طریق اعتدال تجاوز نموده دست اسراف بمال پدر دراز کردند و از کسب و حرفت اعراض
کرده اوقات عزیز به بطالت و کسالت گذرانیدند پدر مهربان از فرط شفقت و مرحمت که لازم حال ابویت باشد
فرزندان را پند داد و آن آغاز نهاد و ابواب نصایح بی غرض مشتمل بر جوامع بیم و امید بر ایشان بکشاد و فرمود که ای
جوانان اگر قدر آن که در حصول آن رنجی بشما نرسیده بمیزان شناسید بعذب خوب و معذور دارید اما بباید دانست که مال سرمایه
سعادت دنیا و آخرت تواند شد و هر چه جویند از مراتب دو جهانی بوسیلهٔ مال بدست توان آورد و اهل عالم جویای
یکی از سه مرتبه باشند اول فراخی معیشت و سهولت اسباب آن و این مطلوب جمعی باشد که همت ایشان بر نوشیدن
و پوشیدن و در استیفای لذت نفس کوشیدن مقصور است دوم رفعت منزلت و ترقی در مرتبت و طائفه که مقصد ایشان
این بود ایشان اهل جاه و منصب باشند و بدین دو مرتبه نتوان رسید الا بمال سوم یافتن ثواب آخرت و رسیدن بمنازل
کرامت و گروهیکه نظر بر تمکین دارند اهل نجات و درجات اند و حصول این مرتبه نیز بمال حلال متواند بود نعم المال الصالح
للرجل الصالح چنانچه پیر معنوی در کتاب مثنوی فرموده بیت مال اگر بهر دین باشی جمول نعم مال صالح گفتش رسول
پس معلوم شد که ببرکت مال اکثر مطالب بدست آید و بدست آمدن مال بی کسب و طلب محال مینماید و اگر کسے
نادراً مال بی مشقت یابد چون در تحصیل آن محنتے نکشیده باشد هر آئینه قدر و قیمت آن ندانسته زود از دست
بدهد پس روی از کاهلی برتافته بجانب اکتساب میل نمائید و همین حرفت تجارت که مدتها از من مشاهده کرده اید
مشغول شوید پسر مهتر گفت اے پدر تو ما را بکسب مے فرمائی و این منافی توکل ست و من به یقین میدانم
که انچه از روزی مقدر شده هر چند در طلب آن جد و جهد نکنم بمن خواهد رسید و انچه روزی من نیست
چند انچه در جستجوے آن سعی نمائم فائده نخواهد داد **مثنوی** هر چه که روزیست رسد در زمان
انچه نباشد نرسد بی گمان پس زپئے انچه نخواهد رسید رنجش بیهوده چه باید کشید
و من شنیده ام که بزرگے گفته است انچه روزی من بود هر چند از وے گریختم در من آویخت و انچه نصیب من نبود
چند انچه در وے آویختم از من گریخت پس اگر بکسب نپردازیم و اگر نکنیم بهیچ وجه **مصرع**
نصیبهٔ ازل از خود نمیتوان انداخت چنانچه داستان آن دو پسر با پادشاه شاید حال ست که یکی را بی رنج گنج بدست

ورچہاردہ باب بروجہی کہ فہرست کتاب بران ناطق ست ایراد کردیم والمعونۃ من اللہ المستعان
وہو حسبنا وعلیہ التکلان

باب اول در اجتناب نمودن از استماع قول ساعی ونمام

رای اعظم واشلیم بابید پای حکیم فرمود کہ مضمون وصیت اول آن بود کہ چون کسی بشرف تقرب سلاطین مفرز گردد
ہر آئینہ محسود اقران خواہد شد وحسودان در نقض قاعدۂ حرمتش کوشیدہ بسخنان مکر آمیز مزاج سلطان را برو متغیر
خواہند ساخت پس بادشاہ باید کہ در قول صاحب غرض نیکو تامل فرماید وچون معلوم شود کہ خالی از آمیزش
وآلایش نمیست آنرا بسر حد قبول نرساند **مثنوی** مدہ راہ صاحب غرض پیش خویش کہ آمیخت بایکدگر نوش ونیش
بصورت دہد نوش ویاری کند بمعنی زند نیش وخواری کند ومن از برہمن التماس دارم کہ مناسب ایخال داستانے
بیان فرماید وقصہ کسیکہ نزد پادشاہی مقرب بودہ باشد وبسخن غرض آمیز حسود بناے مرتبۂ او خلل یافتہ ودوستی
بدشمنی وموافقت بمخالفت انجامیدہ بتفصیل باز نماید برہمن فرمود کہ مدار اساس سلطنت برین وصیت است
واگر پادشاہ اہل غرض را از افساد واضرار منع نفرماید بیشتری ارکان دولت رہنکوب ومخذول سازد وخللے
کلی ازان ہم بہ ملک راہ یابد وہم بملک سرایت کند وچون مفسدی شریر میان دو دوست مجال
دخل یافت ہر آئینہ سرانجام کار ایشان بوحشت وملالت خواہد کشید چنانچہ میان شیر وگاو بود رای
پرسید کہ چگونہ بودہ است آن **حکایت** برہمن گفت آوردہ اند کہ بازرگانے بود منازل
بر وبحر پیمودہ واقالیم شرق وغرب را طے کردہ وسرد وگرم روزگار دیدہ وتلخ وشیرین ایام
بسیار چشیدہ **بیت** خردمندی امینے کاروانے زروے بخربہ بسیار دانے چون مقدمۂ سپاہ
مرگ کہ عبارت از ضعیفی پیری باشد بر مملکت نہادش تاختن آورد وطلایۂ لشکر اجل کہ اشارت بموے
سفید است حوالی حصار وجودش فرو گرفت **مثنوی** نوبت پیری چو زند کوس درد
دل شود از خوشدلے وعیش سرد موے سفید از اجل آرد پیام پشت خم از مرگ رساند سلام
خواجہ دانست کہ دمبدم کوس رحیل فرو خواہند کوفت وسرمایۂ حیات کہ متاعی ست در

که آن مسکن حکیمیست که او را بیدپای خوانندی یعنی طبیب جهربان و از بعضی اکابر هند استماع افتاده که نام او پیلپای است که بهندی هتی پات خوانند و او مردی بود بر مدارج دانش ترقی نموده و جوهر نفس ناطقه را بزیور فضائل تحلیه کرده و موران اوقات از صحبت خلائق اعراض فرموده و باندک کفافی قانع شده و دیده از علائق دنیا بر دوخته و خاشاک اخلاق ناپاک را بشعلهٔ آتش ریاضت سوخته و دیدهٔ بیدارش از فرط شب زنده داری چهره خواب ندیده و گوش هوشش از غایت پرهیزگاری جز ندای وَاللّٰهُ یَدْعُوا اِلٰی دَارِ السَّلَامِ نشنیده **مثنوی**

دمش گنجینهٔ تحقیق بیزان جبینش آفتاب صبح خیزان بهر حرفی فلک را کیسه پرداز بهر کاری قضا را محرم راز

دانشلیم به آرزوی ملاقاتش زمانی به بیرون غار بایستاد و بزبان حال از باطن آن صنا کمال استجازت زیارت نمود پیر روشن دل بالهام غیبی و اعلام لاریبی بر ضمیر شاه عالمگیر اطلاع یافته صدای او خلوا بسلام امنین در داد **مثنوی**

شه در آن غار حکمت آئین شد غار از و نقش خانهٔ چین شد خدمت پیر را میان بربست کمر بندگی بجان دربست

نگاه کرد و برهمنی دید قدم تجرید در عالم تفرید نهاده و دیدهٔ همت علم حقائق را در میدان دقائق جلوه داده سیر ملکی در صورت بشری او ظاهر و نظافت جسمیش بر لطافت روح ربانی باهر را بفراست دانست که مقصود خود از و خواهد یافت و همین نفس نفیس او برادر خویش خواهد بود تمام متوجه شد و چون نزدیک برهمن رسید شرط تحیت بجا آورده بلوازم خدمت قیام نمود

برهمن بعد از رد جواب سلام و اقامت مراسم اکرام به نشستن اشارت فرمود و از رنج راه پرسیده سبب قبول کلفت سفر و ترک راحت حضر استفسار کرد دانشلیم قصهٔ خواب و گنج و وصیت نامه و حوالهٔ اتمام آن بسر اندیب از مطلع تا مقطع باز گفت برهمن تبسمی فرموده گفت آفرین بر همت پادشاهی باد که در طلب دانش تحمل اینهمه مشقت نماید و برای آسایش مظلومان رعیت و آرامش محرومان بریت اصناف محنت و بلیت قبول فرماید **مثنوی**

ای خوشت آئین جهان داشتن ملک بدینگونه توان داشتن بیخ نهالیکه تو آبش دهی میوهٔ شاخش نبود جز بهی

آنگه برهمن سر درج اسرار باز کرده صدف گوش رای را از جواهر حکمت پر ساخت و چند روز از مهمات خود بر طرف شده بتربیت او پرداخت در اثنای مقالات وصیت نامه هوشنگ در میان آمد پادشاه یک یک از وصایا بر حکیم عرض میکرد و برهمن در آن باب بارای اعظم سخنان می فرمود دانشلیم آنرا به قلم خیال بر لوح حافظه ثبت می نمود و کتاب کلیله و دمنه مشتمل بر سوال و جواب رای و برهمن است و ما آن را

لیکن عزم الامور فرد شه که بعزم درست پای نهد در رکاب نیست عجب چرخ را گر رود از کف عنان ۲
چون وزراء دانستند که زواجر نصیحت مانع عزیمت نخواهد بود بار آستان همداستان شده بتهیه اسباب ارتحال
اشتغال نمودند و شرائط مبارکباد سفر باد ارسانیده بتکرار این بیت غلغله از گنبد دوار در گذرانیدند بیت
کرده عزم سفر لطف خدایار تو باد همت اهل نظر قافله سالار تو باد پس رای دانشلیم از مهمات امور جمهور بکف کفایت
یکی از ارکان دولت که محل اعتماد بود سپرد و در باب رعایت رعایا و حمایت برایا وصیتی چند که طراز لباس سلطنت
تواند بود بگوش هوش او فرو خواند از جمله آنکه مثنوی ملک شد آئینه اسکندری تا تو رخ خویش در و بنگری
روی تو زیبا ننماید مگر زنگ تعدی بری از و بدر ملک فروزی حجج سحر پیشه کن وز نفس صبحدم اندیشه کن ۲
ناوک مردم فگن صید تیرزن آن نکند گاه یکی پیرزن و چون خاطرش از کار مملکت فرغتی یافت
با جمعی خواص خدم روی براه سراندیب نهاده مانند ماه منزل بمنزل قطع میکرد و چون آفتاب از شهر بشهر
انتقال مینمود و در هر مرحله تجربه واز هر قافله بقاعدهٔ اختصاص بیافت تا بعد از پیمودن مراحل بر و بحر
و کشیدن شدائد سرد و گرم اطراف سراندیب پرده ظاهر شد و نفحات روائح آن دیار بمشام شاه رسید
بیت بوئی خوش تو هر که ز باد صبا شنید از یار آشنا خبر آشنا شنید و بعد از انکه دو سه روزی
در شهر سراندیب از رنج راه بر آسود و اثقال و احمال زیادتی آنجا گذاشته با دو سه تن از محرمان روی بکوه نهاده
و چون با علی کوه بر آمد سر فرازی دید سایهٔ دامنش بر آفتاب افتاده و شعاع تیغش خنجر مهر را روشنی داده
مثنوی بقد چون چرخ اطلس فته والا ملمع کرده اطلس را بخارا چو با هنگ فلک هم تنگ گشته ۲
به تندی قبهٔ او در گذشته فلک از تیغ همچون آهن او نموده سبزه در دامن او ۲
از هر طرف مرغزاری بانواع ریاحین آراسته و بهر جانب بوستانی از نزهت آباد ارم نشان داده قطعه
سبزه زارش را ثمرهائی ز برجد بر کنار کوهسارش را گهرهائی مرصع بر میان با نهال جویبارش شاخ طوبی متصل
و ز نسیم بوستانش باغ جنت بوستان دانشلیم بهر گوشه طوفی مینمود و مقامات متبرکه را طوافی مے کرد
در اثنای تردد نظرش بر غاری افتاد که سواد آن با نور دیده برابری کردی و سر النور فی السواد
از تاریکی او روشن شدی از مجاوران آن مقام باستفسار تمام معلوم افتاد که مود

اقدام[ف] تواند کرد و در اثنای این تفکر پلنگ بصفت ملازمان درآمد و ملک را اندیشناک دید از انجا که وفور شفقت و کمال درایت او بود نزدیک سریر سلطنت آمده با نفسار موجبات آن تامل جرات نمود و صورت واقعه معلوم کرده کفایت مهم بر ذمه اهتمام خود گرفت و شرف دستوری یافته با جمعی از ملازمان متوجه شدند روز را بدانجا رسیده بسر انجام مهام قیام نمود و علی الفور[ف] که کارش بموجب دولتخواه قرار یافته بود عنان مراجعت برتافت خواص و ندماکه در رکاب دولتش منتظم بودند متفق الکلمه بعرض رسانیدند که در چنین گرما اینهمه راه با اقدام اهتمام پیموده شد و اکنون که مهم کفایت یافت و بهیچ نوع وغدغه نیست و تقرب شما نیز در حضرت اعلی روشن شده که تا چه غایت است اگر زمانی در سایه درختی استراحت فرمائید و بشربت آب سرد و خنک زبانه آتش عطش را[ف] بنشانید و هیدهمانا که از مصلحت دور نخواهد بود فرو آسوده باش و بار مشقت فرون مکش بکشا میان که رنج جهان را کنار نیست پلنگ تبسمی کرد و گفت بزرگی و تقرب من بحضرت پادشاه علمیت که بجد و جهد برافراخته ام پسندیده نباشد آنرا بکاهلی و بطالت[ف] سرنگون ساختن و بنائیکه بسعی جمیل ارتفاع یافته نیکو نبود بخوشیتن داری و آسانی باخاک برابر کردن بی تحمل رنجی تحمل گنجی نتوان رسید و بی شرکت خار دل آزار از تماشای گلزار تمتع نتوان یافت قطعه کسی بگردن مقصود دست حلقه کند که پیش تیر بلا ها سپر تواند بود به آرزوی هوس نشاید نهمنی بآب دیده و خون جگر تواند بود منهیان این خبر را بشیر رسانیدند و صحیفه این صورت را از دیباچه تا خاتمه فرو خواندند شیر سر تحسین در جنبانید و فرمود که سروری را چنین کسی زیبد که سر از گریبان مشقت برآورد و نتواند در رعیت در زمان عدل سرفرازی آسوده تواند بود که سر بر بالین آسایش نهند مثنوی ازان شاه آسایش آید پدید کز آسایش خود تواند برید خنک آنکه آسایش مردمان گزیند بر آسایش خویشتن پس پلنگ را طلبیده و باکرام تمام اختصاص داده ایالت آن بیشه بدو تفویض فرمود و جای پدر بدو ارزانی داشته منصب ولیعهدی خود نیز بآن اضافت کرد و فائده این مثل آنست تا معلوم کنی که هیچکس را بی نگاپوی سعی بلوغ آفتاب مراد از مشرق امید طالع نشده و بی جست و جوی کامل مقدمه رجا نتیجه حصول مقصود نداده فرو نابرده رنج گنج میسر نمیشود مزد آن گرفت جان برادر کار کرد وچون درین سفر مقصود طالب علمست عزم جزم کرده و پای جهد در رکاب عزیمت آورده بجر و تصور رنجیکه در ذهاب و آیاب بر سد صحیفه توجه من رقم نسخ نخواهد یافت و شهسوار همت عالی عنان ازین صوب نخواهد تافت تا ان ولک

آن کردند پلنگ بچه دید که طاقت مقاومت ندارد و جلا اختیار کرد و میان سباع نزاعی عظیم واقع شده و شیر خورریز شور انگیز برهمه غالب آمد و آن فرح اقبال بهشت آسا را بتنلب و حیز تصرف آورد و پلنگ بچه روزی چند در کوه و بیابان سرگردانی کشیده خود را به بیشه دیگر رسانیده و با سباع آنموضع در دل خویش باز نموده و در تدارک این خلل مدد طلبید ایشان از استیلای آن شیر شکاری و تهور آن هزبر کارزار وقوف یافته از امداد و اعانت ابا نمودند و گفتند بیچاره منزل تو حالا بتصرف شیریست که مرغ از صولت او بالای آن بیشه نپرد و پیل از دهشت او پیرامن آن صحرا نتواند گردید ما را قوت جنگ و تحمل دندان و چنگ او نیست و تو نیز با او در مقام مقابله و مقاتله نتوانی بود رای ما اقتضای آن میکند که هم رجوع بدرگاه او نمائی و بصدق تمام گرد خدمت او برآئی مثنوی تنی را که نتوانی از جای برد بپرخاش او پی نباید فشرد همان به که با او مدارا کنی بنالی و عذر آشکارا کنی پلنگ بچه را این سخن معقول افتاد و صلاح حال دران دید که ملازمت شیر اختیار کند و حسب المقدور وظائف خدمت بتقدیم رساند پس نکته اعوذ احذر را کار بست و بوسیله یکی از ارکان دولت بشرف خدمت شیر رسید و منظور عواطف خسروانه گشته بمهمیکه لائق همت او بود نامزد شد پلنگ دامن خدمتگاری در کمر هواداری استوار کرده بنوعے آثار کفایت و کارگزاری بظهور میرسانید که ساعت بساعت موجب ازدیاد تقرب و مزید تلطف میشد تا حدے که محسود ارکان دولت و اعیان حضرت گشت و با وجود آن هر دم جد و جهد او در ملازمت بیشتر بودی و هر لحظه در اتمام مصالح ملک سعے زیارت نمودی بیت جد و جهد کسی که بشیر است کارش از کار جمله بشیر است و وقتی شیر را مهم ضروری در بیشه دور دست سانح شد و در آنزمان نور فلک شیر در تاب بود و عرصه دشت و کوه چون کوره آبگینه گران در التهاب از غایت حرارت هوا مغز جانوران در استخوان بجوش آمدی و سرطان در میان آب چون ما بر تابه بریان شدی مثنوی اگر ابر ناگه شدی قطره بار ز تاب هوا قطره گشتے شرار و گر در هوا مرغ کردی گذر چو پروانه اش سوختی بال و پر ز بس کاف تاب از هوا یافتی تاب دل سنگ میسوخت بر آفتاب شیر با خود تامل میکرد که در چنین وقتیکه صدف در قعر دریا چون مرغ بر باب زن بریان میشود و سمندر از خوف تاب آفتاب قدم از میان آتش بکنار نمی نهد بدین نوع مهمے روے نمود از ملازمان که تواند بود که بار تکاب محنت متاثر نشده و از حرارت هوا اندیشه ننموده بدین مهم

یکی ملوک کہ ایشانرا غرتمکین مملکت و فرمانفرمائی دادہ اند و دیگر رعیت کہ ایشانرا شرف امن و استراحت بخشیدہ اند
این ہر دو قسم یکجا اجتماع نپذیرد و یا راحت اختیار باید نمود و عنان دولت بگذاشت یا بہمان عزت سلطنت بباید ساخت
دوست از لذت و فراغت باز داشت قطعہ آنکہ او پا بر سر ناز و تنعم مے نہد روزگارش در جہان سیہ دار و سر ور میکند
بادشاہی در چمن داوند گل را زانکہ گل با وجود ناز کی از خار بستر میکند و حکما گفتہ اند الجد و سینۂ الجد جد و جہد و نمود ن
طالب را بسر منزل بخت رساند و بیابان مجاہدہ را بقدم وفا قطع کردن جمال مقصود را بنظر مشاہدہ دار و حصول امال
متعلق است بر کوب اہوال فرد کمر سلطنت نشاید بست ہر کرا رغبت تن آسانی است ہر کہ در میدان ہمت علم
جہد بر افراشت و در ارتکاب محنت تہا صفت تن آسانی و فراغت را دوست نداشت ہر چند زود تر بمقصد رسید
در وے مقصود و بدیدۂ مراد بدید چنانچہ آن پلنگ کہ از روے استیلا بر بیشۂ فرح افزا داشت ببرکت جد و جہد یکہ از وے
بوقوع انجامید و بسیامن تحملیکہ بر مقاسات شدائد و مکارہ داشت اندک زمانے رقاب نعیق از چہرۂ مرام بر افتادہ است
امید بدامن مطلوب رسانید و زیر درخواست نمود کہ این صورت بر چہ وجہ بودہ است حکایت رای دابشلیم گفت کہ
در حوالی بصرہ جزیرۂ بود بغایت خوش ہوا و بیشۂ در نہایت لطافت و صفا چشمہاے زلال از ہر طرف روان و نسیم
روان بخش از ہر جہت وزان مثنوی در خشان سرو آنجا سر بکیدگر بران جلوہ گر میوۂ نغز و تر نہالش ز طوبی دلاویز تر
گیاہش ز سوسن زبان تیز تر از غایت تراوت آنرا بیشۂ فرح افزا گفتندی و پلنگی بر آن بیشہ مستولی بود کہ از
ہیبت او شیران شرزہ گام دران کنام نیارستندے نہاد و از شکوۂ او سباع و وحوش اندیشۂ آن بیشہ پیرامون خاطر
نتوانستندے گذرانید مثنوی چو بر خارا رود از خشم و نبال فگندی شیر چرخ از بیم چنگال بران راہے کہ او یکدم نشستے
گذار خلق تا سالی ببستی مدتہا دران بیشہ بمراد دل گذرانیدہ بود و صورت ناکامی در آئینۂ روزگار
ندیدہ بچہ داشت کہ عالم روشن بروے او دیدۂ روشنائی و بدہ در ملاقات آن قرۃ العین مشاہدہ نمودے داعیہ داشت
کہ چون آن بچہ بسال برآید و دندان و چنگال بخون ہر بران بیالاید ایالت آن بیشہ بقبضۂ تصرف او باز گذارد
و بقیۃ العمر در گوشۂ قناعت بفراغت بگذراند ہنوز بر نہال آرزو شگوفۂ مراد نشگفتہ کہ خزان اجل میوہ باغ حیاتش
بباد تاراج بر داد مصرع اے بسا آرزو کہ خاک شدہ و چون این پلنگ بہ بچہ شیر اجل گرفتار شد
سباعی چند کہ از قدیم الایام آرزوے آن بیشہ داشتندے بیکبار در حرکت آمدہ قصد استخلاص

برآراسته و مرغان شکاری بصید طیور در انتهاز آمده مثنوی و ران ساعت و اوان صیدی اطلبک باز همه مرغان صید افگن بپرواز
زنیکسو جره بازان سبک خیز بخون صید کرده چنگ را تیز وزان جانب دگر شاهین بتاراج
ربوده نقد جان از کبک دراج و آن پادشاه همان ولایت بود که با ملازمان بر سم شکار بیرون آمده بود و چراگاه
ایشان در پایان همان کوه دست بهم داده در اثنای ایخال باز یکه بر ساحد شاه بود پرواز کرده قصد صیدی نمود و این
باز بلند همت نیز بشکار او عزم کرده و پیشدستی نموده صید را فی الحال از پیش وی در ربود شاه را که نظر بر تیز پروازی
و ربایندگی وی افتاد دلش بسته او شد و مثال عالی شرف اصدار یافت تا صیاد ان چابکدست بلطائف الحیل
حلقه دام در حلق وی افگندند و بر همنوئی دولت بشرف خدمت بادشاه رسید نظر عاطفت بادشاهی با قابلیت ذاتی
و استعداد فطری او مجتمع گشته اندک فرصتی ایمساعدت سعادت بر ساعد شهریاری جای قرارش مقرر شد و بوسیله همت بلند
از حضیض نائت و خواری باوج حرمت و کامگاری رسید و اگر در همان منزل اول اقامت نموده باجبت زاغ
در زغن در ساختی و بواسطه سفر اطراف دشت و اکناف صحرا را نه پیمودی وصول او بدین درجه و ترقی او بدین مرتبه
از قبیل محالات بودی و این مثل جهت آن ایراد کردم تا معلوم شود که در سفر ترقیات تمام دست دهد
و آدمی را از اسفل السافلین خمول و رذالت باعلی علیین قبول و جلالت می رساند قطعه
بهار دل سفر باشد که از وی خلائق را گل مقصود بشگفت سفر کن تا مراد خویش یابی فامشوا فی مناکبها خدا گفت
و چون سخن دانشلیم باتمام رسید وزیر دیگر پیش آمده مراسم دعاگوئی بجا آورد و گفت آنچه حضرت شهنشاهی
ظل الهی در بیان سفر و فوائد آن فرمودند از انجمله نیست که شائبه شبهت پیرامن آن تواند گشت فاما
بر خاطر بندگان می گذرد که ذات ملکی ملکات سلطان را که راحت عالمیان وابسته سلامت اوست مشقت
سفر اختیار کردن و از روضه جانفزای عشرت بباویه دلگیر الم محنت انتقال نمودن از روش حکمت دور
مینماید دانشلیم گفت ارتکاب مشقت کار مردان مرد و پیشه شیران بیشه نبرد دست و بی شبهه تا دامن عشرت
سلاطین به خار اذیت آلوده نشود ضعفای رعیت را در گلستان فراغت گل رفاهیت نشگفد
و تا پای همت ملوک باویه بلیت نه پیماید سر درویشان بی سامان ببالین راحت نرسد
بیت نیاساید اندر دیار تو کس چو آسایش خویش خواهی و بس و بدانکه بندگان خدا دو قسم اند

بیرون آورد صد بازار غمزه خوبان خونخوار تر و بهزار درجه از دندان عقیق لبان گوهوار تر آنگه گفت ای پیر
بدانکه من عروس ممالک را خطبه خواهم کرد و مخدره سلطنت را در عقد خواهم آورد و او را در سپهر تمکین بر
بتر از خنجر خونریز نیست بهیچ بخت نیک هیچ کسی را ستیزه نیست مهر عروس ملک بجز تیغ نیست وچون همت
آن جوان بر حصول سلطنت مقصور بود و در اندک زمانی عرصه مملکت فراگرفت و بضرب تیغ عالمگیر اکثر ممالک آفاق را
مسخر گردانید و از اینجا گفته اند فردوسی ملک نساز د مگر بداد و رای که اول از گهر تیغ داد کابنیش و این مثل
را برای آن آوردم تا بدانی که آنچه اسباب دولت تواند بود مرا آماده است و توفیق ایزدی ابواب سعادتمندی
بر روی حال من گشاده و من نیز امیدوارم که عنقریب مطلوب خود ببینم و دست مراد در گردن مقصود آویزم حالا
با فسون و افسانه کسی را ک اینخیال نخواهم کرد و از اینخیال نخواهم گذشت مصرع ما از سر این کوی ملامت نرویم
ارغن دانست که آن مرغ عالی همت برشته حیل در دام نخواهد افتاد و بدانه مکر و فریب صید نخواهد شد لابد ضرورت
اجازت سفر ش داد و داغ مفارقت بر سینه ریش نهاد باز ارغن را بحگان وداع نموده از آشیانه پرواز کرده
متوجه اوج شد و بعد از مدتی بسر کوهی فرود آمده دید تماشا بهر طرفی کشاد ناگاه کبکی دری دید در عین جلوه گری
خرامیدن آغاز کرده و از صدای قهقهه اش غلغله در اطراف کوه پیچیده باز از طبیعت خود در خشت بشکار کبک دری یافت
و بیک حمله حوصله را از گوشت سینه او که مرغوب طبع بود پر ساخت گوشتی یافت بدان مثابه که لذت چاشنی
او با شربت حیات برابری کردی و لطافت مزه آن با ذوق نعمت خوشگوار و نخسم طیر ممایشتهون
دم مساوات زدی و چون مدة العمر بدان مزه گوشتی نچشیده بود گفت فردا تا بپای تو همه مطبوع طبع ماست
گویا برای اخاطر مات آفریده اند پس نخواند شید که از فواید سفر همین بس است که عجالة الوقت را از غذای
تا ملائم خلاص میسر می گردد و بطعمهائیکه مقبول خاطر است التذاذی حاصل می شود و از آشیانه تیره و
و مصاحبان دنی و بی همت بر مواضع مرتفعه و منازل عالیه اشراف دست میدهد مصرع
دین هنوز اول آثار جهان افروزیست تا بعد ازین چه لطیفه از زاویه غیب بعرصه شهادت خواهد آمد مصرع
تا خود قدر از پرده چه آرد بیرون پس مانتیز پرواز چند روزی بفراغت خاطر طیران نمود و بنشاط بال
شکار کبک و تیهو میکرد و تا روزی بر سر کوهی نشسته بود در دامن آن کوه جمعی سواران دید صف شکار

اگر اسباب بزرگی همه آماده کنی بازگفت قوت پنگال من حصول میامن دولت راخوبترین سببی ست وسطوت منقار
من یافتن مراتب رفعت را بهترین وسیلتی مگر تو حکایت آن شمشیرزن استماع نفرموده که بدستیاری بازوی
دلاوری داعیهٔ شاهی وسروری داشت وآخرالامر خلعت تمکنش لطراز سلطنت زینت یافت زغن پرسید
که این حال برچه منوال بوده است حکایت بازگفت در قدیم الایام درویشی کاسب بود به بمونت (ای شتر بسنجدی)
عیال درمانده واز غایت درماندگی هرگز از ورق حرفت خود حرف نشاط نخوانده وفائدهٔ حرفت او خبر بخرج
عیال وفا نکردی ومکتسب پیشهٔ او از ترتیب نان وجامه فاصل نیامدی عنایت ایزدی عشاء نه او را پسر گرامی
کرامت فرموده دلائل حشمت از جبههٔ او پیدا وعلامات دولت از ناصیهٔ او هویدا بیت مبارک طالعی فرخنده فالی
ببالغ خردمندی زیبا نهاد ببرکت قدوم او حال پدر سامانی پذیرفت وبمین وجود او داخل کسبش برخرج
افزونی گرفت پدر قدم او را میمون دانسته بدان مقدار که مقدور وقت بود تربیتش نمود وپسر در کودکی
سخن همه از تیر وکمان گفتی وبازی با سپر وشمشیر کردی هرچند او را بمکتب بردندی از میان میدان سر بزدی
چندانچه تعلیم خطش دادندی میل بنیزه خطی نمودی همواره از خط شمشیر حرف جهانگیری خواندی وپیوسته از
نقش سپر نیزگ سپهر فراری مشاهده کردی مثنوی چوها ومیم نوشتی دبیرش سپر یا خود بودی در خیمه‌اش (بطریق لف ونشر مرتب ۱۲)
الف بابی چنان میکرد تقریر که با شکل کمان است والقصه چون از مرتبهٔ کودکی بسر حد بلوغ رسید روزی
پدرش فرمود که ای پسر همگی خاطر من بحال تو ملتفت است وزمان جوانی با وان طفولیت نسبتی ندارد وآثار شوخی
وولیی از صفحات احوال تو بغایت روشن است میخواهم که پیش از انکه نفس بداندیش ترا در مهلکهٔ شهوت
افگند حصار استوار من تزوج فقد احصن نصف دینه قرارگاه تو سازم وحالا وسیمیتانی فراخور حال
ترتیب کرده ام تا از قبیله که کفوی ما تواند بود کریمه را در سلک ازدواج تو کشم تو درین چه صلاح می بینی
پسر گفت ای پدر بزرگوار آنرا که من می خواهم وسیمیتان آماده کرده ام وکابین او نقد نهاده شما را
درین باب تکلیفی نمی نمائم واز شما مدد واعانتی طمع ندارم پدر فرمود ای پسر مرا بر حال تو وقوفی تمام
حاصل ست چندان استظهاری که تربیت وسیمیتان بقاعدهٔ توانند کرد ندارد آنچه میگوئی مرتب
ساخته ام از کجاست وعده که خواستگاری می کنی کدام ست پسر بخانه رفت وشمشیر

انوار سهیلی

پیرزن نصیحت آغاز نهاد که ای رفیق مهربان سخن اهل دنیا فریفته مشو و گوشهٔ قناعت از دست مده که ظرف حرص جز بخاک گور پر نشود و دیدهٔ آرزو جز بسوزن قناعت نادوخته نگردد **مثنوی** قناعت تونگر کند مرد را * خبر کن حریص جهانگرد را خدا راند است و طاعت نکرد * که بر بخت روزی قناعت نکرد * گریه را نخنان سودای خوان نعمت سلطان در سر افتاده بود که دار و نصیحت او را سود داشتی فرد نصیحت همه عالم چو باد در قفس است * بپیش مرد عاشق چو آب در غربال القصه روز دیگر باتفاق گربه همسایه افتان و خیزان خود را بدرگاه سلطان رسانید و پیش از آنکه آن بیچاره بر سد نفس صریح الحرص مخروم لطیفه برانگیخته بود و ضعف طالع آب جهان بر آتش سودای اخام او ریخته و سبب آنکه روز گذشته گربگان بر سر خوان هجوم کرده شور و شغب از حد گذرانیده بودند و بفریاد و فغان همان و میر بان را به تنگ آورده و درین روز سلطان حکم فرموده بود که جمعیت انداز ان با کمانهای طیار گوشه در کمین استاده متر صد باشند تا هر گربه که سر و قامت بر رو کشیده بمیدان جرات در آید اول تقمه که خورد پیکان جگر دوز باو رسد گربه زال از نیحال نیجیر چون بوی طعام شنید بی اختیار شاهین وار بشکارگاه خوان رو نهاد و هنوز پایه میزان اشتها بالقمهای گران سنگ و زنی نگرفته بود که تیر دل نشگاف در سینه اش تراز و شد **مثنوی** چکان خونش از استخوانی دوید * همین گفت و از هول جان میدوید که گر رستم از دست این تیر زن * من و موش و مرانه پیرزن * نیرزد عسل جان من زخم نیش * قناعت نکو تر ود و شاب خویش * و این مثل بدان آوردم تا تو نیز گوشهٔ قناعت گیری و بغنیمت دانی و قدر طعمه و لقمه که بی مشقت تو بهم میرسد بشناسی و باندکی قناعت نموده افزون طلبی نکنی مبادا که بدان پایه نرسی و انیم تو نیز از دست برود باز گفت انچه فرمودی محض نصیحت و عین حکمت اما بجز بیان سر فرو د آوردن کار عیار نتواند بود و بجز اکل و شرب قناعت نمودن از طبایع بهائم هر کرا باید که بر سر بزرگی نشیند بطلب معانی نر باید خاست و هر که خواهد کتاج سر فرازی بر فرق نهد کمر جست و جوی بر میان باید بست همت بلند بکارهای خسیس راضی نمی شود و خردار جمند منازل ارادل را نمی پسندد **مثنوی** هیچکسی ره سوی بالا نیافت * تا قدم از همت والا نیافت مرتبه جوکه بر آئی بماه * کس نخورد شربت باران بچاه زغن گفت انچنان است که تو در سر داری بجز و پندار وجود نگیرد و این دیگ سودا تمنای هیچ حاصل نجوشد باید هیچ کار بی آنکه اسباب آن مهیا باشد از پیش نرود و هیچ نتیجه بی آنکه ترتیب مقدمات کنند روی ننماید فرد تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف

واگر احیاناً بمدد گاری بخت ومساعدت سعادت موشی بچنگ او افتادی مصرع چون گدائی که گنج زر یابد
رخش از شادی برافروختی وغم گذشته شعله حرارت عشرت بر او سوختی ودنیا یک هفته کما بیش بدان مقدار غذا
گذرانیدی وگفتی بیت اینکه می بینم به بیداریست یارب یا بخواب خوشتین در چنین نعمت پس از چندین عذاب
وبواسطه آنکه خانه پیرزن قحط سال آن گربه بود پیوسته زار ونزار بود واز دور بشکل خیالی مینمود روزی
از غایت بیطاقتی بزحمتی تمام بر بالای بام برآمد گربه دید که بر دیوار خانه همسایه میخ امید وبدستور شیر ژیان
گام شمرده می نهاد واز غایت فربهی قدم آهسته برمیداشت گربه پیرزن چون از حبس خود بدان تازگی
وفربهی دید متحیر شده فریاد برکشید که مصرع باری خرامان می رسی آخر بگوئی از کجا، تو بدین لطافت
از کجائی وچنان می نماید که از ضیافت خانه خان خطا می آئی این طراوت از تو چیست واین شوکت و
قوت تو از کجاست گربه همسایه جواب داد که من ریزه خور خوان سلطانم هر صباح بر درگاه شاه حاضر
شوم وچون خوان دعوت بگسترانند چراقی وجلاوتی نمائم وعلی الجمله از گوشتهای فربه ونانهای سپیده لقمه
در ربایم وتا روز دیگر مرفه الحال بسر برم گربه پیرزن پرسید که گوشت فربه چگونه چیزی باشد ونان سپیده
بر چه نوع مزه دارد من در مدة العمر جز شوربای پیرزن وگوشت موش چیزی ندیده ونخورده ام گربه همسایه
بخندید وگفت بواسطه آنست که ترا از عنکبوت فرق نمیتوان کرد وابنای جنس ما را ازین شکل وهیئت که تو
داری عاری تمام است واز این صورت وصفت که از خانه رو بصحرا آورده تنگی بر دوام فرو
از گربه همین گوش ودمی هست ترا باقی همه عنکبوت را می مانی واگر تو بارگاه سلطان را ببینی وبوی آن طعامهای
لذیذ وغذاهای موافق بشنوی ممکن که سر تحیر العظام وهی رمیم از پرده غیب بعرصه ظهور آید وحیاتی تازه یابی فرو
بوی محبوب کی بر خاک احبا گذرد چه عجب باشد اگر زنده کند عظم رمیم گربه پیرزن بتضرع تمام گفت ای برادر مرا با تو
حق همسایگی ورابطه جنسیت ثابت چه باشد اگر شرط مروت واخوت بجا آری واین نوبت که میروی مرا با خود ببری
شاید که بدولت تو نوائی یابم واز برکت صحبت تو بجائی رسم بیت سر مکش از صحبت صاحبدلان
دست مدار از کمر مقبلان گربه همسایه را دل بر ناله وزاری او بسوخت ومقرر کرد که این نوبت بی او برود
دعوت حاضر نشود گربه پیرزن از نوید این وعده جانی تازه گرفته از بام بزیر آمد وصورت حال با پیرزن بگفت

اگر آزروئی در دل داری با من بگوئی تا در پی تحصیل آن باشم و اگر مرادی در خاطرت میگذرد بی توقف ظاهر
کن تا بمقدار مقدور در اتمام آن بکوشم باز جواب داد که من نیز از خود اثر ملالتی در می یابم و سبب آنرا نمیدانم اگر میدانم
گفتن نمیتوانم **بیت** این طرفه گلی نگر که مارا بشگفت ای نقش تو ان نمود و فی بوی نهفت حالا مصلحت دران
دران دیده ام که شرف اجازت ارزانی داری تا دو سه روز در اطراف جهان بگردم شاید که ببرکت حرکت غبار غم
از صفحه دلم زدوده شود و چون خاطر بغرائب و عجائب امصار و اقطار مشتغل گردد بمکن که صورت فرح در آئینه ضمیر پدید آید زغن
که آوازه فراق شنید دود از نهادش بر آمد و گفت **بیت** از فراق تلخ میگوئی سخن هرچه خواهی کن ولیکن آن مکن
فریاد برآورد که ای فرزند این چه اندیشه است که کرده و این چه خیال ست که پیش آورده سخن سفر مگوی که
در پائیست آدمی خوار و اژدها ئیست مردم آزار **بیت** سفر اهل ایمنان سقر است زان سبب صورت سفر سقر است
بیشتر مردم که سفر اختیار میکنند بجهت اسباب معاش میتواند بود یا بواسطه آنکه در وطن بودن ایشان
تعذری دارد و ترا هیچ کدام ازین وجوه واقع نیست منت خدا را که گوشه فراغتی ست و توشه که بدان اوقات
تواند گذشت میسرست و برفرزندان دیگر سرافرازی و آرے دهر بزرگی نثار گردن نهاده اند باینهمه تعب سفر اختیار نمودن
و راحت اقامت را ترک فرمودن از طریق خرد دور مے نماید و پیرانست که گفته اند **مصرع** روزنیک از دست دادن نیست کار عاقلان
باز گفت انچه فرمودی از روی مهربانی و شفقت است اما هرچند با خود فکر می کنم این گوشه و توشه
فراخور حال من نیست و در ضمیر من چیزها می گذرد که عبارت ازان قاصر است زغن دانست که نکته
کل شئی یرجع الی اصله ظهور کرده است خود را از سر حد این سخن دور انداخت و گفت انچه من میگویم
از مقام قناعت است و انچه تو میگوئی از مرتبه حرص است و حریص همیشه محروم باشد و تا کسے
قناعت نکند آسایش نیابد و چون تو شکر نعمت قناعت ست نمیگذاری و قدر دولت فراغت نمیدانے
ترسم که بتوان رسد که بدان گریه حریص سید باز پرسید که چگونه بوده است آن حکایت زغن گفت در روزگار
پیشین زالی بود بغایت ضعیف حال و کلبه داشت تنگ تر از دل جاهلان و تیره تر از گور بخیلان
و گربه با او مصاحب بود که هرگز روی نان در آئینه خیال ندیده و از بیگانه و آشنا نام آبش نشنیده بهمان قانع
بود که گاه گاهی بوی موشی از سوراخی شنیدے و یا نقش پاے او بروے تخته خاک بدیدے

وآنیشان بفراغ بال دران نشیمن بسر میبردند وبدیدار یکدیگر خوشدل وخرم میگذرانیدند بیت

تو ای بلبل که با گل در وصالی غنیمت دان که بس خسرده فالی بعد ازمدتی خداوند تعالی ایشانرا بچه ارزانی فرمود بواسطه شفقتی که والدین را بفرزندان بود هردو بطلب غذا رفتندی وجهت جگرگوشه ازهرگونه طعمه آوردندی تا باندک زمانی قوتش روی بترقی نهاد وروز بروز بیرا تها گذاشته هریک بجانبی رفته بودند ودر آمدن ایشان مهلتی واقع شده بود باز بچه را جاذبه اشتها در حرکت آمد جستی آغاز نهاد وبهر طرفی میلی نموده بکرانه آشیانه رسید ناگاه از انجا درافتاده روی بنشیب کوه آورد قضارا دران محل زغنی از آشیانه خود بطلب طعمه که جهت بچگان حاصل کند بیرون آمده بود وبر کمر آن کوه متربص صیدی نشسته نظرش بران بچه باز افتاد که از بالا متوجه پایان بود بنجیالش چنان رسید که آن موشی ست از چنگال زغنی خلاص یافته مصرع در کوزه همه خیال رویت بینیم بی تامل در تاخت وپیش از انکه بر زمین رسد از روی هوا او را گرفته بآشیانه خود برد وچون نیک نگریست بعلامت چنگال ومنقار دانست که از جنس مرغان شکار ست بحکم جبلیت در دل وی مهر پدید آمد وباخود اندیشید که عنایت الهی در ضمن این حال باز توان یافت که مرا سبب حیات او گردانید واگر من دران محل حاضر نبودمی واین مرغک از بالای کوه بر زمین افتادی بهر آئینه همه اعضا واجزای او از یکدیگر پریخته واستخوانهایش با سنگ عنا آرد شده غبار وار بباد فنا رفتی وچون قضای ربانی چنان اقتضا کرد که من واسطه بقای او شوم انسب آنست که با فرزندان من در تربیت شریک باشد بلکه او را بفرزندی بردارم تا در سلک سایر اولاد منتظم گردد پس آن زغن از روی شفقت بتربیت او مشغول شد وچنانچه با بچگان خود سلوک کردی با او همان طریقه مسلوک داشتی تا آن بازبچه بزرگ شد وگوهر اصلی ذاتی وی که التماس معادن الذهب والفضة بالش ونمایش آغاز نهاد اگرچه تصور آن داشت که از فرزندان زغن ست اما هیبت وهمت وهیئت خود را خلاف ایشان می دید بیشتر اوقات در تحیر بود که اگر من نه از نیشانم چرا درین آشیانم واگر ازین خاندانم چرا در صورت وصفت بر عکس ایشانم رباعی فی داخل این دائره دارم خود را فی خارج این جمع شمارم خود را آن به که ازین نیستی وهستی خویش خوش بگذرم وبازگذارم خود را

روزی زغن با بازبچه گفت ای فرزند دلبند ترا بغایت ملول می بینم وسبب ملال تو معلوم نمیشود است

زهر جرعه چشیده ام که مپرس انچه از محنت و بلا و مشقت و عنا بر من گذشته **بیت** آسوده شبی باید و خوش مهتابی
تا با تو حکایت کنم از هر بابی سخن آنست که شنیده بودم که در سفر تجربه بسیار حاصل میشود مرا باری این تجربه بروی
نمود که تا زنده باشم دیگر سفر نکنم و تا ضرورتی نباشد از گوشه آشیانه بیرون نروم و باختیار خود دولت مشاهده دوستان
بمجلس مجاهده غربت بدل نکنم **فرد** و گر مجاهده غربت هوس نکند که در مشاهده دوستان خوش است دلم
و این مثل بدان آورده ام تا حضرت پادشاه عالمیان پناه عز نصره را بذل سفر بدل نکند و فراق یار و دیار که نتیجه اش
جز ناله زار و دیده اشکبار نیست باختیار قبول نفرماید **بیت** هوای یار و دیارم چو بگذرد بخیال
شود منازلم از آب دیده مالامال دانشلیم فرمود که ای وزیر ناصح اگرچه مشقت سفر بسیار است منافع او نیز
بشمار است چون کسی در غربت بورطه محنت در افتاد مودت و مهذب گردد و تجربها بیکه مدت العمر بدان فائده
توان گرفت حاصل آید و بی شبهه ترقی کلی در سفر روی مینماید خواه از راه صورت خواه از روی معنی بر بینی که پیاده بسفر
شش منزل از فرزانگی مرتبه فرزین یابد و ماه بسکر و بسیر چهارده شب از منزل هلالی بدرجه بدری رسد **بیت**
از سفر مانند کیخسرو شود بی سفر ها ماه کی خسرو شود و اگر کسی بگوشه مسکنی که دارد سر فرود آرد و از محنت آباد وطن
قدم بیرون ننهد از مشاهده عجائب بلاد محروم و از ملازمت اکابر عباد بی بهره اند باز را ازان بر ساعد سلاطین جای
مقرر شده که سر بآشیان فرود نمی آرد و چند بوا سطه آن در پیش دیوار خواری مانده که دل از دیرانه برنمیدارد **فرد**
چو شاهباز بجولان درآ و سیری کن چو چند چند توان بود در پس دیوار و یکی از مشائخ کبار جمعی از مریدان
خود را بدین باعث سفر تحریض مفید مود **رباعی** هر کس که سفر کند پسندیده شود در عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر از آب نباشد چیزی یکجا که کند مقام گندیده شود و اگر آن باز شکاری که باز غن بچگان بر گرفته
شده بود در آشیان ایشان بماندی و در هوای سفر پرواز نکردی هرآئینه بشرف تربیت سلطان رشید
وزیر استد عا نمود که کیفیت آن صورت چگونه بود **حکایت** رای دانشلیم فرمود که در اخبار
شنیده ام که وقتی دو باز تیز پرواز با یکدیگر دمساز بودند و آشیانه ایشان بر قله کوهی واقع
شده بود که عقاب سپهر بقوت طیران بحوالی آن نتوانستی پرید و نسر طائر با وجود بلند پروازی به پیرامن
آن نتوانستی رسید **بیت** آن نه کوهی بود کو را بر زمین بوسی نشان آسمانی بود گوئی بر فراز آسمان

اگر مرا فی الجمله اختیاری بودی پشت خود را از بار و پا تر از رفتار خلاص دادمی مثنوی شتر بچه با مادر خویش گفت
پس از رفتن آخر زمانی نخفت بگفت ار بدستی منست این مهار ندیدی کسم بار کش در قطار بازنده چون نا امید
شد طپیدن آغاز نهاد و بجهد تمام قصد پرواز کرد چون رشتهٔ امیدش استحکام داشت رسن دام که بمرور ایام
فرسوده شده بود گسیخته شد و بازنده حلق خود را از حلقهٔ دام خالی یافته بفراغ بال پرید و روی بوطن نهاد و بشادی آنکه
از چنان بند گران سنگ سبک خلاصی یافته بود غم گرسنگی بر دلش فراموش شد و در اثنای طیران ببدیهی ویران رسید
و بر گوشهٔ دیواری که متصل بکشت زاری بود قرار گرفت کودک دهقان که نگهبانی کشت زار کردی برسم گشت
بر حوالی آن کشت میگشت چون چشمش بر کبوتر افتاد و سوز سودای کباب در دلش بر آورد و از روی دست مهره در
کمان گرد هم پیوست بازنده ازان بازی غافل و بجانب کشت زار و طرف صحرا در مرغزار مائل که ناگاه از شعبده فلک
حقه باز اثر ضرب آن مهره ببال آن شکسته بال رسید از غایت هول و هیبت سرنگون شده بتگ چاهیکه در پای همان
دیوار بود در افتاد و آن چاهی بود که از غایت ژرفی فلک دولابی چون چرخ بر سر آن نمودی و اگر رشته سیاه و سفید
روز و شب بهم تافتندی بقعر او نرسیدی قطعه نخاهی بدانسان مغاکی که قعرش ازان سوی هفتم زمین برگذشتی
فلک دورش ار خواستی تا بداند بماندی و گرد مساحت نگشتی دهقان بچه چون دید که مطلوب در تگ
چاه است و رسن تدبیر از رسیدن بدان کوتاه نا امید برگشت و آن صید نیم کشته را در زندان عقوبت
بگذاشت القصه بازنده شبانروزی دیگر با دل خسته و بال شکسته در تگ آن چاه بسر برد و بزبان حال صفت
عجز و آوارگی و صورت ضعف و بیچارگی بر خیال نوازنده عرض میکرد و میگفت نظم یا دباد آنکه سر کوی تو ام منزل بود
دیده را روشنی از خاک درت حاصل بود در دلم بود که بی دوست نباشم هرگز چه توان کرد که سعی من و دل باطل بود
بازنده روز دیگر بهر نوع که توانست و بهر حیله که دانست خود را بسر چاه رسانید و نالان و غمگین بوان
چاشتگاه بحوالی آشیانه خود رسید نوازنده آواز جناح رفیق شنید باستقبال از آشیانه بیرون پرید
و گفت بیت منم که دیده بدیدار دوست کردم باز چه شکر گویمت ای کارساز بنده نواز
و چون بازنده را در کنار گرفت او را بغایت ضعیف و نزار یافت و گفت ای یار پسندیده کجا
بودی و کیفیت احوال بر چه منوال است بازنده گفت بیت درد عشقی کشیده ام که مپرس

حمل وجدی را از مرغزار آسمان در ربود فرو حمل از بیم او بر چیز نتواند چرا کردن مگر بهرام خون آشام هر روز شبان با بوی طعمه در پرواز آمده بود چون صورت حال شاهین و کبوتر مشاهده نمود با خود گفت اگرچه این کبوتر نوالهٔ مختصر ولقمهٔ محقر است امّا فی الجمله بدو ناشتائی میتوان شکست و نفس ناشکیب را اندکی تسلی میتوان داد قصد کرد تا کبوتر را از پیش شاهین دریابد قوت سبعی که در نهاد شاهین متمکن ست با آنکه در کف عقاب نبود توجه او را و آن نهاد و با او در ترازو نشسته بمقام معارضه و مجادله درآمد بیت مرغ با مرغ جنگ در پیوست او بصد حیله زان میانه بدست هر دو بجنگ یکدیگر مشغول شدند باز ندهٔ فرصت غنیمت شمرده خود را بر زیر سنگی افگند و مور سوراخی که گنجشک اگر بتکلف خواستی که بوی درآید میسر نشدی خود را جای کرد و شبی دیگر با دلتنگ در زیر سنگ بسر برد و با مداد که کبوتر سفید بال صبح از آشیانهٔ سپهر پرزدن گرفت و زاغ سیاه شب فام عنقا صفت از نظر نهان شد بیت بفال همایون چو طاؤس مهر خرامان شد اندر ریاض سپهر باز ندهٔ با آنکه از گرسنگی قوت طیران نداشت بهر حال پر و بازو زون گرفت ترسان و هراسان چپ و راست نظر میکرد و پیش و پس را احتیاط تمام می نمود ناگاه کبوتری دید دانه چند پیش وی ریخته و هزار شعبده و نیرنگ ازان صورت برانگیخته باز ندهٔ را لشکر جوع بر کشور بدن مستولی شده بود چون حبس خود دید بی آنکه تاملی کند پیش رفت و هنوز دانه بحوصلهٔ او نرسیده بود که پایش بسته بند بلا گشت فرو دام شیطان است دنیا دانه اندک تنهاست مرغ دل را حرص دانه زود در دام افگند باز ندهٔ بران کبوتر عتاب آغاز نهاد که ای برادر ما جنس یکدیگریم و مرا این واقعه بسبب نزدیکی تو دست داد و چرا مرا از بنحال آگاه نکردی و شرط مروت و مهماندار بجا نیاوردی و تا حذر کردمی و بدینگونه در دام نیفتادمی کبوتر گفت ازین سخن درگذر که از قدر حذر سود ندارد و با قضا کوشش هیچ فائده نکند فرد چون تیر قضا ز شست تقدیر بجست هرگز نکند رو سپر تدبیر بازش باز ندهٔ گفت هیچ میتوانی که ازین مضیق بلا راه مخلصی بمن نمائی و طوق منتت تا قیامت در گردن من افگنی کبوتر گفت ای سلیم دل اگر من حیلتی دانستمی خود را از بند مستخلص گردانیدمی و بدین نوع که مشاهده کردی مظلوم وار گرفتار مرغان نگشتمی و نیک مانده است حال تو بدان شتر بچه که بعد از رفتن بسیار مانده شد و بزاری و خواهش مادر را گفت ای نامهربان چندان توقف کن که نفس خود را راست کنم و یک لحظه از ماندگی برآسایم مادرش گفت ای بی بصیرت نمی بینی که سر مهار در دست دیگری است

میدوخت بیت سینهٔ کوه از سنان برق میشد چاک چاک وز صدائی رعدمی لرزید بر خود جرم خاک
بازنده را در چنین وقت پناهی که از تیر باران سحاب ایمن گردد نبود و گوشه که از صدمت زمهریر محفوظ ماند میسر نمیشد گاهی
در زیر شاخی پنهان شدی و زمانی بر برگ درختان را پناهی ساختی و هر ساعت آسیب ژاله و باران بیشتر میشد
و هر لحظه نهیب صاعقه و برق زیاده میگشت فرو شب تاریک دهول رعد باران ابدین تندی کجا پروای ما دارند سرمستان محفلها
القصه شبی بهزار غصه بروز آورد و بناکام بران بلای بی هنگام صبر کرد و هر دم از گوشهٔ آشیانه و مصاحبت
یار فرزانه براندیشیدی و آه سرد بصد حسرت و درد از دل سوخته برکشیدی و گفتی قطعه
گر بدانستمی که فرقت تو اینچنین صعب باشد و دلسوز از تو دوری نجستمی یکدم وز تو غائب نبودمی یک روز
اما چون طلیعهٔ طباشیر صبح از کرد و هماندم رقم ظلمت سحاب از صفحهٔ روزگار محو گشت و از تاب آفتاب عالمتاب عرصهٔ
زمین و ساحت زمان روشنائی گرفت بیت خنجر زر برکشید از سوی خاور آفتاب ساخت روشن روی مسکونه را سر افتاب
بازنده بار دیگر به پرواز در آمد متردد که بسوی خانه باز گردد یا چون عزیمتی نموده فی الجمله دوسه روزی
در اطراف عالم طوف نماید در اثنای این خیال شاهین تیز بال سخت چنگال که بر سر صید از شعاع آفتاب بزمین
زودتر رسیدی و وقت طیران بجانب بالا از نور بصر بفلک تیز تر پیوستی بیت گهی حمله چون برق آتش فشان
گهی سیر چون باد آتش نشان قصد بازنده کرد کبوتر مسکین را چون نظر بر شاهین بیرحم افتاد و دلش طپیدن
گرفت و هر قوتی و حرکتی که در اعضا و اجزای او بود روی بتغیر عدم آورد بیت چو شاهین بر کبوتر حمله آورد
بجز افتادگی چاره ندارد بازنده چون باز خود را بسته بند بلا دید از نصیحت یار وفادار براندیشید و بر فکر ناتمام و خیال
ناموجه خود و قوتی تمام یافت مصرع تدرها کرد و عهدها نمود که اگر ازان مهلکه بسلامت بیرون آید
وازان ورطه باسانی خلاص یابد دیگر اندیشهٔ سفر بر خاطر نگذارد و صحبت یار همدم که چون اکسیر اعظم
جز در عصر عدم نشان نمی دهند مغتنم شمرده بقیة العمر نام سفر بر زبان نراند فرو گر بارد گر امن و صلت و بکف آرم
تا زنده ام از چنگ منت کس نرهاند بیرکت آن حسن نیت که منظور بود بر مزید جمعیت فتح الباب بی
حاصل شد درین محل که پنجهٔ شاهین او را در قبضهٔ تصرف می آورد از جانب دیگر عقاب بی
گرسنه که نسر طائر بر آشیان فلک از آسیب چنگال او ایمن نبودی و بوقت گرسنگی حمل

که درد فراق یاران و رنج هجران دوستداران صعبترین همه دردهاست و سخت ترین همه رنجها فرد
فراق دوستان دیدن نشاید باشد از دوزخ معاذ الله غلط کردم که دوزخ زان نشان باشد حالا
بحمد الله تعالی که گوشه و توشه هست پای فراغت در دامن عافیت کش و گریبان هوس بدست هوا باز مده فرد
بگیر دامن جمعیتی و فارغ باش که سنگ تفرقه دوران در آستین دارد بازنده گفت ای مونس روزگار
دیگر سخن هجر و فراق مگوی که یار غمگسار در عالم کم نیست و هر که از یاری ببرد چون بدیگری پیوندد غم نیست اگر آنجا
از وصل یاری باز نمانم باندک صبحتی خود را به صحبت دلداری دیگر رسانم و این خود شنیده که گفته اند بیت
بهیچ یار مده خاطر و بهیچ دیار که بر و بحر فراخ است و آدمی بسیار توقع دارم که من بعد در مشقت سفر
بر من نخوانی که شعله محنت مسافرت مرد را پخته سازد و هیچ خام طمع سایه پرورده مرکب امید در میدان مراد
نتازد مصرع بسیار سفر باید تا پخته شود خامی نوازنده گفت ای یار عزیز این زمان که تو دل از صحبت
یاران برمیداری رشته موافقت دیرینه را قطع کرده با حریفان مجدد پیوندد میتوانی ساخت و از مضمون سخن حکیم
فردوسی کهن را هیچ رومده از دست بهر حریفان نو که نیک نبود شد تجاوز میتوانی نمود سخن مرا در روچه اثر خواهد بود الا
فردوسی بکام دل دشمنان بود آنکس که نشنود سخن دوستان نیک اندیش سخن را اینجا قطع نموده
یکدیگر را وداع کردند و بازنده دل از صحبت رفیق برکنده بپرواز در آمد مصرع چنانچه مرغ مقید برون پرد ز قفس
بر غبتی صادق و میلی تمام فضای هوا می پیمود و کوههای بلند و بوستانهای فردوس مانند تفرج میفرمود ناگاه در
دامن کوهی که در بلندی بمرتبه فلک اعظم لاف برابری زدی و از عظمت تمام کره زمین را در زیر دامن خود تودهٔ خاک
شمردی مرغزاری دید سواد مینا رنگ او از روضه مینو دلکشتر و نسیم شمال غالیه بیز بش از نافه مشک تتاری عطر ساتر
مثنوی صد نهر اران گل شگفته در و سبزه بیدار و آب خفته در و هر گلی گونه گونه از رنگی بوی هر گل رسیده فرسنگی
بازنده را از ان منزل خوش و ساحت دلکش بسی پسند افتاد و چون آخر روز بود همان جا بار سفر بگشاد و هنوز
از رنج راه برنیاسوده بود و مجالی با سایش و راحت نزده که بیک ناگاه فراش سبک سیر باد سایبان ابر در فضای
هوا برافراخت و جهان آرمیده را انجر و ش رعد دل آشوب و نهیب برق سینه سوز نمود ارغوغای قیامت ساخت
آتش صاعقه از یکطرف جگر لاله داغدار میسوخت و پیکان ژاله از طرف دیگر دیده نرگس بیدار بر هدف زمین

ایشان گردی و نه از محنت روزگار در دل ایشان دردی باب و دانه قناعت کرده و چون درویشان گوشه نشین
طریق توکل سپرده یکی را بازنده نام بود و دیگری را نوازنده و هر دو شام و سحر باتفاق یکدیگر نغمات موزون بهم آمیختی
و گاه و بیگاه با لحان روح افزا سجعهای گوناگون ترتیب کردندی **بیت** بیاد روی بتی گنج عشرتی داریم +
به عشقش از همه عالم فراغتی داریم روزگار بر موافقت آن دو یار غمگسار حسد برد و چشم زخم زمانه بران دو همدم
فرزانه کار کرد **بیت** فلک را غیر ازین خود نیست کاری که یاری را جدا سازد ز یاری و بازنده را آرزوی سفر
پدید آمد یار خود را گفت که ما تا کی در یک آشیانه بسر بریم و در یک کاشانه روزگار گذرانیم مرا آرزوی آنست که
دو سه روزی در اطراف جهان بگردم و فرمان عظیم الشان قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ را کار بندم که در سفر عجایب بسیار
دیده میشود و تجارت بیشمار بدست می آید و بزرگان گفته اند اَلسَّفَرُ وَسِيلَةُ الظَّفَرِ شمشیر تا از غلاف بیرون
نیاید در معرکه مردان سر خرد نگردد و قلم تا در طریق سیر از سر قدم نسازد نقش عبارات زیبا بر صفحه وجود ظهور
نیابد آسمان که پیوسته در سفر است از همه بالاتر است و زمین که همواره در سکون است پامال و لگدکوب عالمی
و دونان است **قطعه** بجرم خاک و بگردون گناه باید کرد که این کجا بست آرام و آن کجا رفتار سفر مربی مردانست و آستانه
سفر خزانه مال است و اوستاد هنر درخت اگر متحرک شدی جای بجای نه جور اره کشیدی و نی جفای تبر
نوازنده گفت ای همدم تو مشقت سفر نکشیده و محنت غربت ندیده و نکته اَلْغُرْبَةُ كُرْبَةٌ بگوش جان تو
نرسیده و تند باد اَلْفُرْقَةُ حُرْقَةٌ بر گلشن دل تو نوزیده سفر در خلوت است که جز بار فراق میوه نیارد و
غربت ابر بست که جز باران مذلت قطره نبارد **بیت** نماز شام غریبان غریب و بیچاره +
نشسته بر سر راهی و لی بصد پاره بازنده فرمود که اگرچه رنج غربت جانفرسا است اما تفرج بلدان و مشاهده غربا
همان راحت افزاست و باز چون طبیعت با کلفت سفر خو گرفت زیاده ازان متألم نمیشود و نفس بسبب مشغولی
باعجوبها و لایات از مشقت راه چندان تاثیری نمی یابد **بیت** در غربت اگر خار جفا هست چه غم +
زین خار گل مراد رویدهر دم نوازنده گفت ای رفیق موافق تفرج اطراف عالم و تماشای ریاض ارم
با یاران همدم و دوستان محرم خوش آید و چون کسی از سعادت دیدار رفیقان محروم شد پیداست که در وادی
ان تفرج چه مقدار درمان پذیرد و رنج او را ازان مشاهده چه مایه شفا پدید آید و من میدانم

دانشلیم نفیسه مودت تا از مقربان حضرت دوتن را که در صدق مشاورت مشار الیه و در حسن تدبیر و مواظبت مدار علیه
بودند بپایه سریر اعلی حاضر گردانیدند و بعد از اختصاص بعواطف خسروانه حال خیال شبانه ها ایشان در میانه نهاد
و فرمود که سودای سفر سر اندیب در ضمیر من جاگیر شده و داعیه عزیمت و توجه بدان جانب عنان اختیار از قبضه اقتدار
بیرون برده شما درین چه صلاح می بینید و مصلحت اینکار بر چه وجه می اندیشید و من تدبیست تا عقده مشکلات خود
بسر انگشت تدبیر شما کشاده ام و آسایش مهمات ملکی و مالی بر رای صواب نمای شما نهاده امروز نیز آنچه مقتضای رای صائب
و مصلحت فکر ثاقب شما باشد بموقف عرض رسانید تا من نیز اطراف و جوانب آنرا ملاحظه نموده هر تدبیری که
رقم اتفاق یابد آنرا اصل الباب عمل سازم بیت بنای کار بر تدبیر باید که بی تدبیر کاری بر نیاید +
وزرا عرض نمودند که جواب این سخن را بدیهه گفتن نشاید و در غرامات سلاطین و مهمات ایشان تاملی باید که سخن
نا اندیشیده چون زر ناسنجیده است مصرع سخن را بیندیش و انگه بگوی تا امروز و امشب در بن باب اندیشه
کنیم و نقد هر فکری را بر محک امتحان زنیم آنچه بعد از تخیلات تمام عیار افتد فردا بشرف عرض رسانیم دانشلیم بر معنی رضا
داد و روز دیگر باداو پگاه بحضرت بادشاه حاضر شدند و هر یک بمقامیکه مقرر داشتند قرار گرفته گوش هوش باستماع فرمان
سلطانی کشادند و بعد از اجازت سخن وزیر مهتر بزانوی ادب در آمده وظائف دعا و ثنا بجا آورد و گفت که بیت
ای جهانگیر جهان بخش که از حکم ازل سلطنت تا بابد بر تو مقرر شده است بنده را چنان بخاطر رسیده که اگرچه
درین سفر اندک فایده متصور است اما از ارتکاب مشقت بسیار میباید کرد و از راحت و فراغت و آسایش و لذت بکلی
بر طرف شده دل بر مجاهده و ریاضت میباید نهاد و بر ضمیر منیر بادشاه عالمگیر مخفی نیست که شر السفر قطعة من النار
شعله ایست سینه سوز و تیر دل آنجلا اعظم البلایا ناوکیست جگر دوز مردم دیده ازان بر سر آمده اند که
از زاویه خانه قدم بیرون نهند و قطرات اشک ازان پائمال شده اند که در گوشه کاشانه خود قرار نه گیرند
بیت اندر سفر مشقت و ذل و ملامت گر هست خوشدلی و فرح در اقامت مرد عاقل باید که
راحت را بمحنت بدل نکند و لذت نقد را بسودای نسیه از کف ندهد و باختیار غربت را بر ذل غربت نگزیند
تا بوی آن نرسد که بدان کبوتر رسید ملک پرسید که چگونه بوده است آن حکایت وزیر گفت
شنوده ام که دو کبوتر با یکدیگر در آشیانه دمساز بودند و در کاشانه همراز نه از غبار اغیار بر خاطر

ملک ویران شود زشومی او **وصیت چهاردهم** آنکه از محنت روزگار و انقلاب ادوار باید که غبار ملال
بر دامن همت او ننشیند چه مرد عاقل پیوسته بسته بند بلا باشد و آدمی غافل در نعمت و راحت روزگار گذراند قطعه
شیر را سلسله آوردن دمنه همه شب فارغ البال بر اطلال و دمن میگردد عاقل از کلبه احزان نهد پا بیرون
غافل از عین طرب گرد چمن میگردد و یقین داند که بی مظاهرت لطف ازل و فیض لم یزل سهم سعادت بهدف مراد نرسد
و از کثرت فضل و هنر بی معاونت قضا و قدر هیچ کار بر نیاید **بیت** دولت نه به اکتساب علم و هنر است
وابسته احکام قضا و قدر است و هر یک را ازین چهارده وصیت که یاد کردیم داستانیست مقرر و حکایتی معتبر
و اگر رای خواهد که بر تفاصیل آن حکایات و روایات اطلاع یابد بجانب کوه سراندیپ که قدمگاه ابوالبشر است
توجه باید فرمود که این عقده انجا خواهد گشود و مطلوب کلی دران روضه امانی روی خواهد نمود و الله موید بفضله
و حصول المقصود و چون حکیم این فصل باصل بسمع خسرو رسانید و این درج گوهر که لآلی معانی در و درج بود
نثار فرق همت بادشاه نمود و دانشلیم او را بنواخت و آن صحیفه را بتعظیم تمام ببوسید و بمیمنه بازوی شهریار ساخت
و فرمود که گنجیکه بمن نشان داده بودند گنج اسرار است نه بدرم و دینار و خزینه معانیست و نه گنجینه جواهر و لآلی
و مرا بحمد الله که از متاع دنیا آن مقدار بهست که احتیاج بدین زیادتی ندارم و از روی همت این محقر یافته را نایافته
می پندارم لازم آنست که بشکرانه این پندنامه که گنج حقیقی همان تواند بود انچه ازین دفینه بدست آمده بروجه
صدقه بارباب استحقاق رسانند تا هدیه ثواب بروح بافتوح هوشنگ بادشاه واصل گردد و ماذن بحکم الدال علی
الخیر کفاعله از تحفه جزا بهره مند شویم نواب حضرت بادشاه باشارت عالی مجموع آن دفینه را از نفود و لآلی
در راه رضای لایزالی بمستحقان رسانیدند **بیت** خاص زبهر کرم آمد درم برگذر قافیه اینک کرم
و چون ازینحال فراغتی روی نمود متوجه دارالملک شده مسند سلطنت را بشکوه شاهی مزین گردانید
و شب همه شب در اندیشه آن بود که بجانب سراندیپ غزیمت نماید که مقصود باتمام پیوندد و مطلوب
سرانجام پذیرد و بر تفاصیل و صایا و قوفی تمام حاصل کرده آنرا عمده مملکت داری و رکن بنای سلطنت و
شهریاری سازد روز دیگر که آفتاب نورانی چون یاقوت رمانی از گوشه کوه سراندیپ روی نمود و چرخ الماس گون
غرده لعل یکانی را بر اطراف جهان ریخت **بیت** خورشید زرافشانی خود پیدا کرد در های سپهر روز کواکب گم کرد

نوعی از یاقوت که رنگش مشابه دانه انار باشد

وصیت هشتم آنکه از ارباب حقد و حسد احتراز کند و بچرب زبانی ایشان مغرور نگردد و که چون نهال کینه (بالکسر کینه) در زمین سینه نشانده شد ثمرهٔ آن جز ضرر و آزار تصور نتوان کرد **مثنوی** کینه بهر سینه که بنها درخت ۔ دل شود سنگ از پئی آزار سخت باتو رسد چرب زبانی کند برگذرد قصد بهانی کند **وصیت نهم** آنکه عفو را شعار و دثار خود ساخته ملازمان را باندک جریمه (جرم) در معرض خطاب و عتاب نیارد که همواره اکابر باب عفو و مرحمت نقش جرائم از جرائد احوال اصاغر فرو شسته اند و در من اغماض از روی شفقت بر بی ادبی و جرأت ایشان پوشیده **بیت** ابتدائے دور آدم تا بعهد بادشاه ۔ از بزرگان عفو بود است از فرودستان گناه وچون از بعضی مقربان جنایت و خیانت ظاهر گردد و بعفو سلطانی مستظهر شوند دیگر باره ایشان را از مشرب عتاب سیراب گرداند تا در بیابان حرمان گشته و حیران نگردند فرد آنرا که بدست لطف برداشته ۔ بنوازد و بیکبار مفگنش بر خاک ۔ **وصیت دوم** آنکه گرد آزار هیچکس نگردد تا بطریق مکافات که جزاء سیئة سیئة مثلها ضرری بوی لاحق نشود بلکه باران احسان بر مفارق عالمیان بارد تا در روضهٔ ان احسنتم احسنتم لانفسکم گلهای مراد ببار آید **قطعه** نیک ار کنی بجای تو نیکی کنند باز ۔ ور بد کنی بجای تو از بد بدتر کنند ۔ امروز هستی ار بد و از نیک بخبر ۔ روزی بود که از بد و نیکت خبر کنند ۔ **وصیت یازدهم** آنکه میل کاری که موافق طور و لائق حال نباشد نفرماید که بسیار کس کار خود گذاشته بهم نامناسب اقدام نماید و آنرا با تمام نارسانیده از کار خود باز ماند فرد زاغی روش کبک دری می آموخت ۔ آن دست نداد و راه او رفت زدست **وصیت دوازدهم** آنکه چهرهٔ حال خود را بحلیهٔ حلم و ثبات آراسته گرداند که دل حلیم ملیح است و نکته کاد الحلیم ان یکون نبیا حدیث صحیح **بیت** تیغ حلم از تیغ آهن تیزتر ۔ بل ز صد لشکر ظفر انگیزتر ۔ **وصیت سیزدهم** آنکه ملازمان امین و معتمد بدست آورده از مردم خائن و غدار اجتناب نماید که چون مجاوران عتبهٔ سلطنت به صفت امانت موصوف باشند هم اسرار مملکت محفوظ ماند و هم مردم از ضرر ایشان ایمن گذرانند و اگر عیاذاً بالله چهرهٔ حال ایشان بخال خیانت سیاه و سخن ایشان نزد یک بادشاه بدرجهٔ اعتبار رسیده باشد شاید که بیگناهی را در معرض تلف و نتائج بد عاجلاً و آجلاً بران مترتب گردد **مثنوی** خادم پادشه امین باید ۔ تا دران ملک رونق افزاید ۔ ور کند جانب خیانت رو

واساس سلطنت او استحکام نخواهد یافت **وصیت اول** آنست که هر کس را از ملازمان که بقرب خود سرافراز دهد سخن دیگری در باب شکست او بغیر قبول نباید رسانید که هر که نزد بادشاهی مقرب شد هر آینه جمعی بر وحسد برند وچون اساس عنایت سلطانی در بارهٔ او مستحکم بینند بطایف الحیل در نقض و هدم آن کوشند و از روی دوستی خواهی و نصیحت در آمده سخنان رنگین و فریبنده گویند تا وقتیکه مزاج بادشاه بر و متغیر گردد و در ضمن آن صورت مقصود ایشان بحصول پیوندد **بیت** مشنو سخن هر کس و مشنو سخن من کار باب غرض راست زار باب سخن ها **وصیت دوم** آنکه ساعی و نمام را در مجلس خود راه ندهد که ایشان فتنه انگیز و جنگجو اند و عاقبت ایشان بغایت وخیم است بلکه چون این صفت از کسی مشاهده نماید هر چند زود تر آتش سعایت او را با آب شمشیر سیاست فرو نشاند تا دود آن عرصهٔ عالم را تیره نسازد **بیت** آتشی را که سوخت خلقی ازان جز بکشتن علاج نتوان کرد **وصیت سوم** آنکه با امرا و ارکان دولت خود طریق موافقت و نیکو خواهی مرعی دارد که با اتفاق دوستان بکدل و معاونت مصاحبان بکجهت کارها کلی متمشی میشود **مصرع** آری با اتفاق جهان میتوان گرفت **وصیت چهارم** آنکه تا بلطف دشمن و چاپلوسی او مغرور نگردد و هر چند تملق پیش آرد و تضرع پیش کند از روی حزم بر وی اعتماد ننماید که از دشمن بهیچ روی دوستی نیاید **نظم** از دشمن دوست رو بپرهیز چون بنیرم خشک زانش تیز کارش بجدل چو برنیاید خوش خوش در حیله بر کشاید **وصیت پنجم** آنکه چون گوهر مراد بچنگ آید در محافظت آن تهاون نورزد و آنرا بغفلت ضایع نگرداند که دیگر تدارک صورت نبندد و چند انچه پشیمانی خورد سود ندارد **بیت** نباید بکفت بیهوده رشت وگر چه بدندان گزی پشت دست **وصیت ششم** آنکه در کارها خفت و شتاب روا ندارد بلکه بجانب تامل و تانی گراید که مضرت تعجیل بسیار است و منفعت صبر و سکون بشمار **مثنوی**

مکن همچو کیکه داری شتاب زراه تانی عنان برمتاب
که ناکرده را میتوان کرد زود چو شد کرده انگهه ندامت بسود

وصیت هفتم آنکه بهیچ وجه عنان تدبیر از دست نگذارد و اگر جمعی دشمنان بقصد وی متفق گردند و صلاح در ان بینند که با یکی از ایشان ملاطفت باید ورزید که بسبب آن خلاصی ازان ورطه متصور است فی الحال بران اقدام نماید و بحکم الحرب خدعة بنای فریب ایشانرا بتیر مکر زیر و زبر گرداند که عقلا گفته اند **بیت** از دام مکر خصم عجلت توان گریخت یفلح المتحدون کما قیل بالتجدید

۱۲ نوزیک شدن و نزدیکی جستن ۱۲ بکسر ۱۲ ای بگیلپا با بر ۱۲ باطل کردن و بکشتن دلکی ۱۲ باطل کردن و پریشان کردن ۱۲ سخن چین ۱۲ باطل کردن و نقض ۱۲ انواع ۱۲ سخن چین ۱۲ ناگوار و بد شوار ۱۲ دشمنی ۱۲ دور باش کردن ۱۲ باطل کردن و قطع کردن ۱۲ شق و پاره کردن ۱۲ بشنو و آهن با آهن نیکو گفته شده است این مثل در تاموس ۱۲ اصلاح

رای را رغبت عظیم بکشادن آن قفل پیدا شد و میل تمام بملاحظه آنچه در صندوق تواند بود پدید آمد با خود گفت چنان مینماید که تحفه نفیس تر از جواهر قیمتی درین صندوق ودیعت نهاده اند والا اینهمه استحکام را موجب چه تواند بود پس مودتا آهنگران چابک دست و هنرمندی خود را طلبید قفل درست کرد و چون سر صندوق کشاده شد از انجا درجی بیرون آمد چون برج آسمان بجواهر مزین ساخته و در درون آن درج حقه چون گوی ماه در غایت صفا تعبیه کرده شاه فرمود تا حقه را پیش آوردند بدست مبارک سر حقه باز کرد پاره حریر سفید دید خطی چند بقلم سریانی بر وی نوشته شاه متعجب شد که این چه چیز تواند بود بعضی گفتند نام صاحب این گنج است جمعی حمل بران کردند که این طلسمی تواند بود که جهت حفظ گنج نوشته باشند و چون مقالات ارکان دولت دران باب باطنا انجامید دانشلیم فرمود که تا این خط خوانده نشود شبهه من مرتفع نخواهد شد و هیچ یک از حاضران بر قاعده آن خط وقوفی نداشتند بضرورت در طلب کسی که مقصود از وبحصول رسد بشتافتند تا از حکیمی که در خواندن و نوشتن خطوط غریبه مهارتی تمام داشت خبر یافتند و بحکم عالی اندک وقتی را بپایه سریر اعلی حاضر گردانید دانشلیم بعد از شرائط تعظیم گفت ای حکیم غرض از تصدیع همین است که مضمون این مکتوب بعبارتی روشن بیان فرمائی و حقیقت حال این مسطور از روی واقع و راستی باز نمائی مصرع باشد که ازین خط شنوم حرف مراد حکیم آن نوشته را بستید و کلمات آنرا حرفا حرفا بنظر استقصا در آورد و بعد از تامل بسیار فرمود که این مکتوب مبسبت شتمل بر انواع فوائد و گنج نامه بحقیقت همین تواند بود ملخص سخن آنست که این گنج را منکه هوشنگ بادشاهم ودیعت نهاده ام برای رائی عظیم و بادشاهی بزرگ او را دانشلیم خوانند و بواسطه الهام الهی دانسته ام که این خزانه نصیب وی خواهد بود و این وصیت نامه در میان زر و جواهر تعبیه کرده ام تا چون این گنج را بردارد و این وصایا مطالعه کند باخود اندیشه نماید که بر زر و گوهر فریفته شدن نه کار عاقلان است چه آن متاعیست عاریتی که هر روز فرسوده دست دیگری خواهد شد و با هیچ کس راه وفا بسر نخواهد برد نظم دولت دنیا که تمنا کند * با که وفا کرد که با ما کند مغز وفا نیست درین استخوان * بوی امان نیست در ینخاکدان اما این وصیت نامه دستور العملی است که پادشاهان را ازان گزیر نیست پس آن بادشاه عاقل دولت یار باید که بدین وصیتها کار کند و یقین بداند که هر سلطانی که باشد این چهارده قاعده را که بیان می کنم تا منظور نظر اعتبار نسازد بنای دولت او متزلزل خواهد بود

۱ فرمود

بازای قصر زراندود محقر نماید و گنج زاویه محبت زرگان بر برابر ایوان گوهرنگار هیچ برنیاید فاما مصرع
رسمیست قدیم و عادتی معهود است که پادشاهان نظر رحمت شامل حال فقرا داشته اند و گوشه نشینان را
بدم و قدم نواخته و آنرا از مشیمه کمال اخلاق و اوصاف بزرگانه شناخته قرة نظر کردن بدرویشان برزگی را بفیزاید
سلیمان با همه حشمت نظرها بود با مورش و دانشلیم سخن درویش را بامجل قبول رسانیده ازمرکب پیاده شده
با نفاس مبارکش استیناس حال کرده استمداد همتی نمود مثنوی همت درویش چو همره شود خواجه ز اسرار دل آگهه شود
هر که ز معنی خبری یافته است ازدل صاحب نظری یافته است بعد از انکه سلطان عزیمت رفتن نمود درویش باز
عذر بکشود و گفت فرود کز دست من گدا نیاید مهمانی چو نتوانم داشت، آما برسم ما حضر تحفه دارم که از پدر من میراث رسیده
نزول راه شاه میسازم و آن گنجنامه ایست مضمونش اینکه در گوشه این خار گنجی گرانست و در و نقود و جواهر بیکران
و من چون بر گنج خرسندی که القناعة کنز لا یفنی دست یافته بودم بطلب آن نپرداختم و همت سود و روزگار خود
هم از گنج قناعت که در بازار توکل نقدی ازان رایج تر نیست سرمایه ساختم فرد کسیکه روی توکل ندید هیچ ندید
کسیکه عز قناعت نیافت هیچ نیافت اگر خسرو کشور کشای پرتو التفات بران افگنده بفرماید تا ملازمان
بحبست وجوی آن مشغول شوند و حاصل آنرا بخزانه عامره رسانیده بمصرفیکه باید و شاید صرف کنند دور نیست دانشلیم بعد از
استماع این سخن واقعه شبانه با درویش درمیان نهاد و از سر این کار یار غار را آگاهی داد درویش گفت که
اگرچه این مختصر نزد همت عالی سلطان وقعی ندارد اما چون از غیب حواله شد شرف قبول ازانی باید داشت
مصرع کانچه آید ز غیب بی عیبست رای امر کرد تا جمعی بکاوکاو اطراف و جوانب غار مشغول شدند و در اندک فرصتی
راه گنج بازیافته تمامی مخزونات را بنظر همایون درآوردند مثنوی بسی نیور از گوهر شاهوار بسی خاتم و یاره و گوشوار
بسی درج و صندوق با قفل زر پر از لعل و یاقوت و دُر و گهر ز زرینه آلات و سیمینه ظرف ز هر گونه تحفهای شگرف
شاه بفرمود تا قفل از سر هر صندوق و درج برداشتند و نفائس جواهر و غرائب تحفها را مشاهده نمود و در میان
همه صندوقی دید مرصع بر اطراف و جوانب او بندهای محکم بربسته و قفلی رومی کردار از فولاد زرنگار
بران زده استحکام آن قفل بمرتبه که دندان هیچ کلید گره او نگشودی و ذهن هیچ حلال مشکلی بحل عقده
او راه نبردی چند انچه تفحص نمودند از کلید او خبری و از گشودن آن اثری بظهور نرسید

زابر کفش شد روان قطرهٔ باران جود شست خطِ احتیاج از ورق روزگار همه روز چون آفتاب تابان
بزرگی و چون دولت تازه بکامرانی مشغول بود تا وقتیکه سیمرغ زرین جناح آفتاب عزم آشیانهٔ مغرب کرد
و غراب شب سیاه چهره بال ظلمت بر اطراف عالم گستر د نظم روز چو در پرده بپوشید راز +
راز برون داد شب پرده ساز صوفی خورشید بخلوت نشست کرد فلک سبحهٔ پروین بدست.
بادشاه سر فراغت ببالین آسایش نهاد و خیل خواب بر پیشگاه عرصهٔ دماغ مستولی شد نقشبند خیال خیان بوی نمود
که پیری نورانی سیما آثار صلاح در جبین او پیدا و علامت کرامت در ناصیهٔ او هویدا بیامد و بر رسم اسلام کردی و
گفتی امر و رگنجی در راه خدا انفقه کردی و مبلغی گرانمایه از برای رضای حضرت خداوند صدقه دادی علی الصباح
پای عزیمت در رکاب دولت کن و بجانب مشرق دار السلطنت توجه نمائی که گنجی شایگان در خزانه رایگان حوالهٔ تست
و بیافتن چنان گنجینه پای مباهات بر فرق فرقدان خواهی نهاد و سر مفاخرت از اوج سپهر برین خواهی گذرانید
رای چون این بشارت بشنید از خواب در آمد و بخیال گنج و مژده پیر سخن سنج منبسط شده شرط طهارت بجای
آورد و قاعدهٔ عبادتیکه داشت تجدید آن قیام نمود و تا زمانیکه گنجور قدرت در خزانه افق بگشود و دست زرافشان
آفتاب جواهر کواکب را از مخزن فلک بزیر دامن شعاع کشید بیت بامداد ان که صبح انیم دمد از در گنج قفل زر بگشود
شاه بفرمود تا مرکب را هوار باد رفتار را بزین زرد لگام مرصع بگوهر بیار استند و بفال فرخ و طالع سعد سوار
شده روی بصوب مشرق نهاد فرد دولت و اقبال را بای رکاب اندر رکاب نصرت و تائید را با وی عنان اندر عنان
و چون از حدود آبادانی بصحرا بیرون آمد از هر طرف نظری می افگند و از مقصود خبری می جست
در اثنای اینحال نظرش بر کوهی افتاد چون همت کریمان صاحبدل سر بلند و چون دولت پادشاهان عادل پایدار
بر جا و در دامن آن کوه غاری تاریک نمود ارشد مردی روشندل بر در آن غار نشسته و مانند یار غار
از زحمت اغیار وارسته بیت باخبر و بیخبر از هر چه هست سوخته و ساخته با هر که هست +
چون نظر پادشاه بران عارف آگاه افتاد دلش بصحبت او مائل گردید و خاطرش بمجالست او متعلق شد
پیر از صفحهٔ ضمیر منیر نقش مراد شاه بر خوانده زبان نیاز بر کشود بیت کای ترا سلطنت عالم جان داده خدای
منزل تست دل و دیده فرود آی در آی شاها اگرچه کلبهٔ احزان دردمندان

و بلغت ایشان معنی این کلمه پادشاه بزرگ باشد از غایت بزرگی حلقهٔ کمند همت در کنگرهٔ قصر سپهر نیفگندی
و از روی استغنا نظر جز بمعالی امور و عظائم مهمات نکردی ده هزار قلاوه فیل دمان در لشکر او بودی و عدد
مردان کارزار و دلیران کارزار در حیز حساب نیامدی خزائن موفور و اشت و ممالک معمور

مصرع

آنچه شاهان همه دارند تو تنها داری

و با اینهمه عظمت بفور کار رعیت رسیدی بخود قضیهٔ هر یک از دادخواهان پرسیدی

بیت

دست رعایت ز رعیت مدار کار رعیت بر عایت سپار

و چون اطراف مملکت خود را بسیاست مضبوط ساخته بود و ساحت ولایت را از مدعیان ملک پیرداخته پیوسته بفراغت خاطر بزم عیش آراستی و
کام دل از روزگار مساعد برداشتی و در مجلس او همواره ندمای حکمت شعار و حکمای فضیلت دثار حاضر بودندی و محفل را
بلطائف کلمات و تعریف مکارم صفات بیاراستندی روزی بر مسند عشرت نشسته بود و جشنی بادشاهانه بیاراسته

بیت

بآئین بزم گاهی ساز کرده در شادی و راحت باز کرده

بعد از التذاذ بنغمات مطربان دستان سرای خوش نوا میل استماع داستان حکمت هوش افزا نمود و پس از تماشای رخسارهٔ ماهرویان زهره جبین
غیرت مشاهدهٔ جلوات کلام نصیحت انجام فرمود و از حکما و ندما تفاعیل محاسن اوصاف و اجاسن اخلاق استفسار
کرده گوش هوش را بجواهر سخنان ایشان که نمودار درر شاهوار بود زینت بخشید سخن درست و تعلق بگوش شه دارد
پس هر یک از ایشان صفتی از صفات حمیده و خصلتی از خصائل پسندیده را تعریف میکردند تا جواد کلام
در میدان جود و کرم بجولان آمد همه حکما بران متفق شدند که جود اشرف صفات و اکمل اخلاق است
و لهذا از معلم اول نقل کرده اند که فاضلترین صفتی از صفات باری تعالی آنست که آنرا جواد گویند چه جود
او در جملهٔ موجودات سریان کرده و کرم او کل مخلوقات را فرا رسیده و صاحب نبوت کبری صلوة الله علیه
فرموده که جود نهالی ست در چمن جنت رسته و بر کنار جویبار کوثر نشو و نما یافته که استجار شجرة فی الجنة

نظم

مایهٔ توفیق کرم کردن ست گنج بقین ترک درم کردن ست
گنج روان را که تو پرسی نشان نیست بجز آنکه بخشی روان
رای را بعد از وقوف برین مسئله عرق کرم طبعی در حرکت آمد و بفرمود
تا در گنج گرانمایه برکشادند و صلای کرم بر خاص و عام در دادند غریب و شهری را بنصیب تمام
خرسند گردانیدند و خرد و بزرگ را بعطایای عمیم از بنای جنس مستغنی ساختند بیت

قصهٔ این رای او بر همن در سویدای دل من متمکن است و خیال مقالات و مقالات ایشان در خلوتخانهٔ ضمیر جای گیر مصرع
عمریست که سودای سر زلف تو دارم چندانکه رسم تفحص بجای آوردم و کیفیت احوال ایشان از هر کس استفسار
نمودم حصهٔ ازین قصه بدست نیامد و حرفی از دفتر اخبار ایشان معلوم نشد فرد و هیچ کس نشانی زان دلستان ندیدم
یا من خبر ندارم یا او نشان ندارد و من پیوسته گوش هوش کشاده بودم تا نام ایشان از زبان که استماع
افتد و همواره دیدهٔ ترصد بر شارع انتظار داشتم تا جمال ایشان از کجا روی نماید فرد گوش بر آواز دارم مژده ز جان بکجا
دیده بر راه است یار ب پر تو دیدار کو و چون دانستم که وزیر از حال ایشان باخبرست رو با تب شکر الهی بجا
می آوردم و میگویم بیت آخر دلم بآرزوی خویشتن رسید انچه از خدای خواسته بودم بمن رسید
امید دارم که هر چند زود تر مرا از سخنان رای و برهمن بهره مند گردانی تر ا در گفتن این سخنان فائده ادای
حقوق نعمت ما حاصل گردد و از ما بسبب استماع آن مواعظ انواع فوائد بر عیت و اصل و سخنی که بواسطهٔ گفتن آن
شکر نعمت مودی گردد و بهر کیت شنیدنش فائده تمام بخاص و عام رسد بغایت مبارک خواهد بود ،
قطعه زبانِ خردمند روشن روان کلیدِ درِ گنج حکمت بود درِ گنج بگشاد نقدی بیار ،
که او را عیارِ نصیحت بود نصیحت بران وجه گو با ملوک که در وی صلاحِ رعیت بود ،

آغاز داستان رای دابشلیم و بیدپای برهمن

وزیر روشن ضمیر راست تدبیر زبان ببیان برگشاد و در ادای سخن داد فصاحت بداد و گفت فرد
ای مبارک پی شهنشاهی که حاصل میکنند اختران در آسمان از طلعت نیک اختری من از طوطیان
شکرستان سخنوری و بلبلان خوش الحان بوستان هنر پروری شنیده ام که در یکی از معظمات سواد هند که حال
چهرهٔ ممالکست پادشاهی بود بیدار بخت فیروز روز و بر ی جهان آرای رعیت نواز ظالم سوز تخت شاهی
بزیور عدل نا متناهی او جمال یافته و سر بر شاهنشاهی بزینت ادامر و نواهی او آرایش گرفته رنگ ظلم و بیداد
از صفحهٔ جهان زدوده و چهرهٔ عدالت در آئینهٔ احسان بکافهٔ جهانیان نموده بیت بنورِ عدل اطرافِ جهان را
کرد نورانی بلی از عدل روشن گردد آئینِ جهانبانی و این پادشاه را رای دابشلیم گفتندی

دانا بود بقواعد سیاست و دقایق عدالت که اگر نه چنین باشد ملک در صدد زوال است و دولت بر شرف انتقال

بیت مملکت از عدل شود پایدار کار تو از عدل تو گیرد قرار

و دیگر باید که تربیت ارکان دولت شناسد و داند که کدام طائفه را تقویت باید کرد و با ایشان مجالست ورزید و کدام گروه را مغلوب باید ساخت و از مخالطت ایشان اجتناب نموده چه از ملازمان عتبه سلطنت اند که جمعی باشند که خاصه کمر نیکوخواهی سلطان بر میان اخلاص بندند و در تنکنای دنیا و نجات عقبا بادشاه سعی نمایند بلکه اغلب از ایشان بر اجر منافع خود یا دفع مکاره از خود طریق ملازمت مرعی دارند **بیت** لاف زنان کز تو عزیز میشوند جهد کنان کز تو بچیزی شوند و چون مدار امر ایشان بر طمع است ممکن که کینه شخصیکه از عهده آن بیرون نیایند در دل گیرند و بر جمعی دیگر که قواعد ایشان از ملازمت سلطان زیاده از وظائف این جمع باشد حسد برند و چون حقد و حسد در دل ایشان پدید آید انواع حیلها بر انگیخته صور تهای غیر واقع بعرض رسانند و اگر بادشاه از جمله احتیاط عاری باشد و سخن ارباب غرض بسمع قبول اصغا نماید و تحقیق و تفحص حالات التفات نفرماید انواع ضرر و خلل ازان تولد کند و اصناف فساد و افساد بران مترتب گردد +

مثنوی مکن گوش بر قول صاحب غرض که در سینه از کینه دارد مرض
بهم برزند در دمے عالمے + پریشان کند عالمے در دمے

اما چون بادشاه بیدار دل هوشمند بفور مهمات رسد و بخود تفتیش کلیات و جزئیات نموده فروغ راستی را از تیرگی دروغ امتیاز کند هم در دنیا اساس سلطنت او از خلل ایمن باشد و هم در آخرت بدولت نجات و رفعت درجات برسد **مثنوی** هر که در میخانه شبے داد کرد خانه فردائے خود آباد کرد +
داد گری شرط جهانداری است دولتِ باقی زکم آزاری است

و هر بادشاه آگاه که مدار کار خود بر حکمت نهاده مواعظ حکمارا دستور العمل سازد هم مملکتش آباد و ان باشد و هم رعیتش خوشدل و شادان چنانچه رای اعظم و اشبلیم هندی که اساس سلطنت خود بر قواعد سخنان حکیم بیدپای برهمن نهاده بود و از تحقیق انچه شاها نرا بکار آید میفرمود لاجرم مدتے بکامرانی روزگار گذرانید و چون از منزل فانی بسرای باقی نقل فرمود هنوز نام نیکو و ذکر جمیل او بر صفحه روزگار باقی است

فرد هر چند فکر میکنم از هر چه در جهانست نام نکوست حاصل ایام آدمے +

همایون فال چون ذکر و اشبلیم و بیدپای شنید مانند غنچه تازه که هنگام سحر از حرکت نسیم صبا تبسم لب نازک کشاید در همین فرح و نشاط شگفته و خندان گردید فرمود که ای خجسته رای مدت مدید است که سودائے

خلاصهٔ حکمت و نقاوهٔ دانش ست لیکن بخاطر چنان میرسد که بعد ما که ایشان محتاج اند باجتماع هر آئینه
اختلاف مشارب ایشان مقتضی نزاع خواهد بود و برای آنکه بعضی از بعضی قوی تر باشد بحسب حشمت و زور ایشان
زیاده بود و بخی دیگر بمال و جاه از دیگران فائق باشند و بر طائفهٔ دیگر حرص و شره غالب باشد آنها که بزور و زر از
دیگران بیش باشند داعیهٔ تغلب و ستم از نهاد ایشان سر بر زند و هر آئینه آن متغلب چنان خواهد که اغلب دمان را
در قید خدمت خود کشد و حریص اطمع آن پدید آید که اکثر حاصلات مردم بجوزهٔ تصرف در آورد و این صورتها موجب
نزاع باشد و نزاع در آخر با فساد کشد **بیت** نزاع آنچنان آتشی بر فروزد که از تاب آن هر چه باشد بسوزد
وزیر گفت ای شهنشاه حکمت پناه جهت دفع این نزاع تدبیری مقرر شده است که هر یک را بحق خود قانع ساخته
دست تعدی او را از تصرف در حقوق دیگران کوتاه میگرداند و آن تدبیر را سیاست خوانند و مدار آن بر قانون
عدالت است که عبارت از ملاحظهٔ وسط باشد یعنی مرکز دایرهٔ فضیلت که بحکم خیر الامور اوسطها استمال اطراف بر
رذائل ظاهر است چنانچه گفته اند **نظم** میانهٔ طرفین از صفات چندانی تفاوت ست که از آفتاب تا بسهاء
پس اختیار وسط راست در جمیع امور بدان دلیل که خیر الامور اوسطها بادشاه فرمود که آن اوساط را که بسبب شباخت
آن رذائل را شیا باعتدال صورت بندد از کجا معلوم توان کرد وزیر گفت تعیین کنندهٔ آن شخصی کامل مکمل ست و مؤید من
عند الله که فرستادهٔ حضرت عزت ست بخلق و حکمها او را ناموس اکبر خوانند و علمای دین او را رسول و نبی گویند
و هر آئینه اوامر و نواهی او متعلق بمصالح معاش و معاد آدمیان خواهد بود و چون آن پیغمبر که واضع قوانین شریعت است
غریب دار الملک آخرت فرماید جهت انتظام قواعد دین متین و از سیاست ضابط چاره نخواهد بود چه بیشتر خلائق از مصالح
خود غافل اند و متابعت طبع و نفس ایشان غالب ست پس بالضرورت میان ایشان وجود حاکمی قاهر لازم باشد که مواعید
امر و نهی پیغمبر را که عبارت از شریعت اوست محافظت نموده قانون سیاست مرعی دارد تا هم فرق ملت با فسر دولت
گردد و هم لباس ملک الطیر از اغیار ازین مطرز باشد که **الملک و الدین توأمان** بیت نزد خردمند شاهی و پیغمبری
چون دو نگین اند و یک انگشتری و در همین معنی گفته اند **بیت** هم شرع ز ملک سربلندی دارد
هم ملک ز شرع ارجمندی دارد همایون فال فرموده که حال این حاکم قاهر که بعد از پیغمبر وجود او در میان امم
ضرور ست بچه نوع میباید و صف او در ضبط امور ملک و ملت چگونه می شاید حکیمه را گفت این حاکم باید که

و با وجود اینحال یکی بادیگری پرواز ندفر و خلوتی خواهم که دور چرخ اگرچون گرد باد خاکدانِ دهر را بزیر و بالا بگردون
خجسته رای عرض نمود که انچه بزبان الهام نشان حضرت پادشاه جهان پناه گذشت عین صدق و محض قولست
چه صحبت سبب پراگندگی خاطر و غربت موجب جمعیت باطن و ظاهر است چنانچه فرموده اند ر باعی
دانی که شب و روز چه مجموع بود آن گوشه نشینی که بجمع نرود در غنچه دل نازک گل باشد جمع
چون رفت در انجمن پراگنده شود فاما بعضی از بزرگان دین و ارباب یقین بشرط صلاح حال معتاد قرین صحبت
را بر خلوت تفضیل داده اند و گفته اند که صحبت نشستن نیکو به از وحدتست و وقتیکه رفیق شفیق یافت نشود وحدت به از صحبت
بیت خلوت از اغیار باید نے زیار پوستین بهر دی آمد نی بهار و فی نفس الامر سبب اکتساب فضائل
و فواضل است و رابطهٔ اجتماع در سلک عالی و افاضل فرد و دست طلب از دامن صحبت بگسل تنها نشین که بیم دیوانگی است
و از فحوای حدیث لا رهبانیة فی الاسلام چنان مفهوم میشود که فوائد صحبت از منافع غربت بیشتر باشند
و آدمی را خود طرح خلوت انداختن و بمصاحبت ابنای جنس نپرداختن چگونه میسر شود که قهرمان قدرت قاهرهٔ
الهی جماعت آدمیان را عرصهٔ احتیاج ساخته و هریک از ایشان را محتاج دیگری گردانیده بواسطهٔ آنکه
ایشان مدنی الطبع واقع شده اند یعنی طالب اجتماع اند که مسمی بتمدن است و مراد از تمدن یاری دادن و معاونت
نمودن این نوع باشد هریکدیگر را چه بقای شخصی و نوعی این طائفه جز بمعاونت صورت نه بندد که اگر مثلاً یکی را
بخود ترتیب غذا و لباس و مسکن بایستی نمود اولاً ادوات بقاری و حداد که جز بدان تهیهٔ آلات زرع و حصاد
و انچه بران متفرع است میسر نگردد و بدست بایستی آورد و بقای او بی غذا بدین مدت وفا نکردی و بعد از تهیهٔ این
اسباب اگر همه اوقات بیک شغل صرف نمودی بر ساختن و پرداختن بعضی ازان قادر نبودی فکیف که بمجموع
آن اشتغال بیاید کرد پس ضرورت شد که جمعی معاون یکدیگر بود هر یکی بهمی زیاده از قدر کفاف خود قیام نمایند
و انچه زیاده باشد بدیگری که محتاج آنست بدهند و بدل آن بمقدار عمل خود اجر بگیرند تا مهمات مجموع بسبب
آن جمعیت انتظام پذیرد و ازین مقدمات معلوم شد که آدمیان محتاج بمعاونت یکدیگر اند و معاونت بی اجتماع
محالست پس تنها نشستن مجموع از قبیل محالات باشد و گویا سر الجماعة رحمة اشارت بدینحال نیز هست
بیت بگیر و این جمعیتے و کاری ساز که هیچ کار میسر نشد بتنهائے بادشاه فرمود انچه وزیر بیان کرد

که در نهاد ایشان مرکوز است و پی آزار یکدیگر نمیستند و با آنکه نیش دارند خبر نوش ندهند و با وجود یکه بهیئت درست
ایشان تعبیه است تلطف و ملائمت نمایند و مادر میان آدمیان بخلاف این مشاهده میکنیم که جمعی از ایشان بنی نوع
خود را ضرر رسانند و خواهند که بنیاد بقای همچو خود را براندازند طبیعت دور نگر گزینر نامردمی پرحذر است آدمی از آدمی
وزیر گفت این جانوران که شما می بینید بر یک طبیعت آفریده شده اند و آدمیان بر طبایع مختلف خلوق
گشته اند و بسبب آنکه در ترکیب ایشان روح و جسم و کثیف و لطیف و نور و ظلمت بهم برآمیخته اند
و نقد ملک و ملکوت و حاصل علوی و سفلی در قالب ایشان ریخته لاجرم هر یکی را مشربی جداگانه و مذهبی علیحده
پیدا شد قد علم کل اناس مشربهم از عقول ملکیه ایشان را بهره داده اند و هم از نقوش شیاطین قسمتی
بدیشان فرستاده تا هر کدام که دست موافقت در دامن عقل زنند بقدم شرف بدرجات و لقد کرمنا
بنی آدم ترقی نمایند و هر کدام که سر متابعت بر خط فرمان نفس نهند از غایت رزالت بدرکات بل هم
اضل سبیلا محبوس مانند و چه زیبا گفته است فردوسی

ترک دیو کن و بگذر بفضیلت ملک ۔ دیو بگذار و ملک باش که تا کی دیوی

و اکثر مردمان بواسطه پیروی نفس جفاجوی مظهر اخلاق ذمیمه چون حرص و آز و حسد و حقد و ظلم
و عجب و ریا و رعونت و غیبت و تهمت و بهتان و مانند آن واقع شده اند مثنوی

عیب پندند بر عجم هنرش ۔ وو دشوندار بدغمی ارسند

بادشوندار بچه غمی ارسند شاه فرمود که بدین نوع که تو
بیان کردی حقیقت حال نفس پرستان باز نمودی صلاح کلی آدمیان در انست که هر یک از ایشان
پای عزلت در دامن فراغت کشند و در صحبت دیگران بر خود بسته پیوسته ببزگیه نفس خویش مشغول گردند
باشد که از ورطه خونخوار ضلالت که منشاء آن اخلاق ناپسندیده است خلاصی روی نماید مصرع
زین میان گر تو ان به که کناری گیرند و من شنیده بودم که حضور در وحدتست و فراغت در عزلت و مرا الزام
یقین شد که صحبت اغلب دمان از زهر افعی زیانکارتر است و مخالطت با ایشان از مخاطره جان دشوارتر و آنکه بعضی
از حکمها مدتها متمادی در گنج غاری با تاک چاهی روزگار گذرانیده نظر ایشان بر منعنی بوده
مثنوی

تعبیه بگزید هر کو عاقل است ۔ زانکه در خلوت صفا ماء دل است ظلمت چه بود که ظلمتها ی خلق +
میگریزد عاقل از غوغای خلق ۔ بلکه در ویشان کامل صافی دل از خود خلوت سازند

بشکوه وهیبت او سر بر خط متابعت نهاده اند و او بر تخت صدر بع که از موم ترتیب یافته قرار گرفته است و
وزیر و حاجب و دربان و پاسبان و چاوش و نائب بر کار کرده کیاست ملازمان او بحدیست که هر یک را بی
خود از موم خانهای مقدس بسازند بر وجهیکه اضلاع آنرا هیچ تفاوتی نباشد و مهندسان کامل را بی بر کار و مسطر
و دیگر ادوات مثل آن میسر نشود و چون خانه باتمام رسد بحکم سلطان ازان منزل بیرون آیند و امیر نحل
بزبان حال از ایشان عهدی فراستاند که بطافت خود را بکثافت مبدل نکنند و دیل طهارت خود را باموت
بنجاست نیالایند بنا بر وفای عهد جز بر شاخ گل خوشبوی و شگوفه پاکیزه نشینند تا انچه ازان برگهای لطیف
تناول کرده باشند باندک وقتی درون ایشان مشکل بعاب تازه خوش مزه جمع شود و شهدی بیرون آید که در و
وار و خانه حکمت صفت فیه شفاء للناس در شان اوست باشد و چون بخانه معاودت نمایند دربانان ایشانرا
ببویند اگر بر همان عهد خود اند یعنی از انچه حکم طهارت نداشته باشد احتراز نموده اند اجازتست که بحجره مسدس و
خانه موسس خود در آیند و اگر عیاذاً بالله از مضمون این بیت که بیت دست وفا در کمر عهد کن
تا نشوی عهد شکن جهد کن تجاوز نموده باشند و ازایشان رائحه که موجب نفرت و کراهت باشد دریابند
فی الحال ایشانرا دو نیم کنند و اگر دربانان تغافل ورزیده ایشان را راه دهند و بادشاه رائحه کریهه استشمام نمایند ذات
خود و متفحص انحیال شده آن زنبور سبز بخت برگشته روزگار را به سیاستگاه حاضر گرداند و اول قبل دربانان فرمان دهد
و بعد ازان زنبور بی ادب را بکشد تا دیگری از جنس ایشان این حرکات نکنند و اگر فرضاً بیگانه از زنبورخانه دیگر
خواهد که بمنزل ایشان درآید دربانان او را منع کنند و اگر ممتنع نشود بقتل رسانند و در اخبار آمده است که جمشید بهادر
آئین دربانان و پاسبانان و تعیین حجاب و بواب و ترتیب تخت و مسند ازایشان فرا گرفت و بمرور زمان
بمرتبه کمال رسید همایون فال چون این سخن بشنید طبع لطیفش را میلی بمشاهده اساس ایشان پدید آمد بر خاست و بپای
درخت آمده زمانی تفرج درگاه و بارگاه و دستور آمد و شد و قانون ملازمت و خدمت ایشان کرد جمعی دید
فرمان آنهی را میان بسته و سلیمان وار بر مرکب هوا نشسته خدای پاک و جای پاکیزه اختیار نموده هیچکس را با سوء
و زبان دیگری کار نه و هیچ کدام به نسبت ابنای جنس خود در مقام ایذا و آزار نه بیت خوشا سر فرازان کوتاه دست
بزرگان خرد و بلندان پست گفت ای خجسته رای عجب که با وجود نشاسے سبعیت

انتساب هریک برلب جوئی وسایه درختی آرام یافتند وآن منزل بهشت آیین را بعد ازان هوای ماوی مثال غنیمتی شگرف دانسته هریک بزبان حال این بیت انشا میکردند بیت یارب منسم ازبادیهٔ رنج والم + وارسته نشسته در گلستان ارم شاه ووزیر بریک گوشهٔ بساط ازمرکب سودای اسب وفیل پیاده شده و بی بازی از فرزین بند خیال فاسد وبرد ومات عرصهٔ تعلقات رخ همت برتافته درعجائب مصنوعات الٰهی و غرائب مبدعات نامتناهی تامل میفرمودند وخطبهٔ ثنای ملک متعال که نقاش تقدیرش برلوح سنگین کوه بقلم قدرت چندین نقش زیبا نگارد ونیرنگ قدرتش ازدل سنگ آئینه بناهای رنگارنگ برآرد او امینمودند گاه ازاوراق گلستان این بیت تکرار کردندی بیت نه بلبل بگلش تسبیح خوان نیست که هرخاری به تسبیحش زبان نیست وگاه برصفحات نگارستان این نقش مشاهده نمودندی بیت گاه سازد برگ گل رامرکب ازباد صبا + گه نهد برپا باد از آب صافی سلسله وازخط مسلسل که خامهٔ قدرت برروی صفحهٔ آب کشید حرف وفجّر نا فیها من العیون میخواندند واز لوح زمردین سبزه که برقوم قلم فطرت منقش میشد آیه وجعلنا فیها جنّت مطالعه میکردند درانثنای این خیال نظر همایون فال بر درختی افتاد که از برگ ریزی چون شاخ خزان دیده بی نوا واز غایت کهنگی چون پیران برجا مانده بی نشو ونما دهرهٔ دهقان دهر بقطع وفصل اعضای او یک رو شده واره بخار روزگار بپاره کردن پود وتار او دندان طمع تیز کرده بیت شاهد باغ است درد رخت جوان پیر شود بشکندش باغبان میان آن درخت چون دل درویشان خار غبال تهی گشته وخیل زنبور عسل جهت ذخیرهٔ معاش خود پناه بدان قلعه آورده شاه چون غوغای زنبور دید از وزیر جهان دیده پرسید که اجتماع این مرغان سبک پر واز را برحوالی این درخت سبب چیست وآمد وشد این کمر بستگان برفراز ونشیب این مرغزار بفرمان کیست بیت ازین آمد شدن مقصود نشان چیست درین محرا که بیوه نشان کیست خجسته رای زبان برکشاد که ای شهریار کامگار اینها گروهی اند بسیار منفعت واندک مضرت بحکم نظافت ولطافت که لازم ذات ایشان است شرف الهام آلهی که نکتهٔ واوحی ربک الی النحل بیان آن میکند دریافته اند وبفیض عنایت بادشاهی فرمان ان اتخذی من الجبال بیوتا کمر امتثال برمیان جان بسته ایشان را بادشاهی است که اورا یعسوب خوانند بجثه ازینها بزرگتر است ومجموع ایشان

درسایۂ دولت او آسودہ اند از حرارت ہوا کہ انواع رنج و صداع بران مترتب است احتراز فرمودن ہمین صوب را
بینماید مصرع سلامت ہمہ آفاق در سلامت تست و من درین نزدیکی کوہی می بینم چون ہمت جوانمردان عالی
وچون پایۂ رتبت صاحبدلان بلند باندک فرصتی پیش ازین آنجا رسیدہ ام از سر تا پا حلۂ سبز پوشیدہ بود و ہزاران
چشمہ نوش از دل صافی او جوشش کردہ ریاحین و آزادہ اش چون انجم فلک تابان و جداول چشمہ سارش چون جویہای
روضۂ رضوان درخشان صلاح در آنست کہ عنان عزیمت بدان طرف منعطف گردد تا ساعتی چون سبزہ بسایۂ سرو
خوش برآئیم و زنے چون یاسمن بر لب آب و کنار چمن تازہ و خرم شویم فرود بر لب جوی نشین و گذر عمر ببین
این اشارت ز جہان گذران ما را بس ہمایون فال بقول خجستہ رای روی بدان صوب نہاد و در اندک زمانے قطع مسافت
کردہ بغبار سم سمندش خس شکوہ دامن کوہ را چون آستین اہل اقبال بوسہ گاہ سعادتمندان ساخت کوہے دید
فرق ہمت از اوج سپہر گذرانیدہ و سر تیغ سبز فام بسپہر زرنگار آفتاب رسانیدہ یا چون شیخی کہ با وصف
وَالْجِبَالَ اَوْتَادًا پای ثبات در دامن تمکین کشیدہ باشد و از چشمہای گریان سیل سرشک روانش بدامان رسیدہ
شاہ ببالای کوہ برآمدہ چون ابر دامن در کمر زدہ بہر جانب طوفی بنمود ناگاہ فضائے پدید آمد چون میدان امل
در غایت وسعت و عرصہ پیدا شد چون ساحت امید در نہایت فسحت از سبزہ نمودار گلشن آسمان و بہ آب و ہوا
مشابہ مرغزار جنان و در صحن او بنفشہ از حوالی گل چون زلف دلفریب خوبان سر بر زدہ و سنبل تر بالا نہ ہودرے
چون خط غالیہ سیہ شکر لبان خوش بر آمدہ بید طبری نیمۂ اطلس گلگون پوشیدہ و سرو سہی بغلطاق حریر فستقی
در بر کشیدہ زبان نسیم مشکبار اسرار رواییح گلزار بچہار سو جہان فاش میکرد و از گفتگوی بلبل حکایت رنگ و بوی گل
بسمع ساکنان سراپۂ عالم بالا میرسید مثنوی لطیف و دلکشا آب و ہوائے مبارک منزلے فرخندہ جائے
ریاحین بر کنار جوے رستہ بآب ژالہ دست و روے شستہ درختان چون بتان قد بر کشیدہ زیکدیگر بخوبی سر کشیدہ
فراز شاخ مرغان خوش آواز بالحان اغنونہا کردہ ہر ساز نہال سرو کز خجلت بسے داشت خط طوبی ہمہ بر برگ آہنگ
و در میان این مرغزار غدیرے بود آب او چون چشمۂ حیات روان فزا و مانند سلسبیل بہشت در
عین لطافت و صفا بیت روان اندر و ماہیے سیم سیما چو ماہ نو اندر سپہر مدور
وزیر بفرمود تا کنار غدیر را بسریر شاہی بیاراستند و ہمایون فال بر مسند راحت قرار گرفت طلازمان رکاب دولت

اعمال و احکام خود بتدابیر وزیران کامل و مشیران عاقل باز بندند تا بفحوای مالتشاورتموم الا بهتم الله لارشد
امورهم هرچه از ایشان صادر گردد بصلاح مقترن باشد و امنیت عالم و جمعیت حال بنی آدم را متضمن بیت
در همه کار مشورت باید کار بمشورت نکو ناید اتفاقا روزی همایون فال غرمیت شکار فرمود و خجسته رای
چون دولت ملازم رکاب همایون بود فضای صحرای شکارگاه از قدوم مبارک بادشاه غیرت سپهر برین شد
و نسر طائر بامید آنکه طعمه شاهین شاه گردد متوجه مرکز زمین گشت جانوران شکاری بند گسسته و از حبس و قید
برجسته تجوی صید در حرکت آمدند یوز پلنگینه پوش از برای مشاهده جمال آهوان سیاه چشم همه تن دیده شده بود
و سگ شیر خیگال از آرزوی وصال خرگوش نهاد گونه روباه بازی آموخته باز بلند پرواز چون تیر پرتاب از
شست تیر انداز روباوج سپهر نهاده و شاهین نواساز بزخمهای چنگ خونریز رگ شیران از نای خان کشاده

مثنوی برون جستند بازان سبک خیز بخون صید کرده چنگ تر تیز درآمد خیگل شاهین تبارا ج
نه طوطی ماند بر بالا نه دراج کمین بگشادن یوزان زهر سو فرو بسته ره جستن بجا آهو زسیر تازیان تیز آهنگ
فضای دشت بر چیره شد تنگ وچون شاه از نشاط شکار پرداخت وصحرا را از چرنده و هوا را از پرنده خالی ساخت
لشکریان اجازت انصراف یافتند و شاه و وزیر نیز متوجه دار السلطنت شدند اما دران محل از تاب آفتاب
خفتان فولاد چون موم نرم میگشت و از گرمی برگستوان که با شعله آتش لاف برابری زدی مرکب با در فتار رجائی
خشک می شد **مثنوی** آنشکده گشت کوه و کان هم تفتیده زمین و آسمان هم
مرغان چمن خسرنده در شاخ درفته چرندگان بسوراخ همایون فال با خجسته رای گفت که درچنین
هوای گرم حرکت کردن از حکمت نیست و نیز بسایه خرگاه پناه بردن دافع حرارتی نیست از شدت گرما گره خاک چون
کوره آهنگران تافته و مرکز زمین چون محیط اثیر معدن آتش شده چه نوع تدبیری میسازی که زمانی در سایه برآسائیم
وچون عنقای خورشید میل بآشیانه مغرب نماید ما نیز بستر عزت نزول نمائیم خجسته رای زبان ثنا بر کشاد و گفت بیت
کای آفتاب کشور وای سایه خدای میمون تر است چتر تو از سایه همای بندگانرا که بظل لوای همای آسای
سلطانی التجا دارند از شعله مشعله جهان سوز آفتاب باکی نیست فرو از تاب آفتاب حوادث چه غم خوریم
چون سائبان لطف تو باشد پناه ما لیکن ذات عالی صفات بسان ظل الله را که خلقی

در اطراف وجوانب عالم سائر وذکر عظمت وشهریاری او چون نیر اعظم در نصف النهار ظاهر سلاطین نامدار حلقهٔ
اطاعت او در گوش جان کشیده وبادشاهان رفیع مقدار غاشیهٔ انتقال او بر دوش دل گرفته نظم

فریدون حشمتے جمشید جاہے سکندر شوکتے دارا سپاہے زعدلش چون رخ خوبان مهوش
بیکجا جمع گشته آب وآتش برحاشیهٔ بساط دولت وزنوذ پیوسته امرای عالمگیر ووزرای اصائب تدبیر
کمر خدمتگاری بمیان جان بسته ودر پای تخت آسمان پایه اش همواره فضلای بزرگوار وحکمای نصیحت شعار بر کرسی اوار
نشسته خزانه بانواع جواهر واصناف نقود مشحون ولشکر جرار نامدار از حد حساب وشمار بیرون شجاعتے باسخاوت قرین
وسلطنتے باسیاست همنشین مثنوی داغ نه ناصیه کشان تیغ زن تارک لشکر کشان
معدلتش قاهر خونخوارگان مرحمتش چاره بیچارگان وآن بادشاه را همایون فال گفتندے
که بعدل شاملش فال رعایا همایون بود وبلطف کاملش حال عجزه ودرویشان بفراغت ورفاهیت مقرون
ومقرر است که اگر شحنهٔ عدل بضبط احوال رعیت اهتمام ننماید ودزد فتنه بدستیاری ستم ومار از روزگار خاص وعام برآرد
واگر پرتو شمع انصاف کلبهٔ تاریک دردمندان را روشنائی نه بخشد ظلمات ظلم اطراف وجوانب مملکت را چون
ستمگاران تیره دارد مثنوی شهنشاه را خوبی از داد اوست پناه خدا ایمن آباد اوست
شه از داد خود گر پشیمان شود ولایت زبیداد ویران شود واین بادشاه را وزیرے بود رعیت پرور
ودر حمیت گستر که رای عالم آرائش شمع شبستان مملکت بودی وفکر صواب اندیش او بیک تامل هزار عقدهٔ مشکل گشودے
کشتی دریافتنه را حلم گران سنگ او در گرداب اضطراب ساکن ساختی وشاخهای دامنگیر خارستان بیداد را تدبیر
سیاست او از بیخ وبنیاد برانداختے نظم چو رای خردمند او در کار بستی بیک تدبیر صد لشکر شکستی
چو کار مملکت را نظم دادی بیک مکتوب قلیمی کشادے وبجهت آنکه از رای خجسته او کار
آن ولایت رونقی تمام داشت اورا خجسته رای خواندندی وهمایون فال در هیچ مهم بمشاورت خجسته رای خوض ننمودے
وفی تدبیر پذیرا ودر جزوی وکلی امور شروع نفرمودی نه بی اجازت او در میدان رزم کمر محاربت بستے ونه
بی اشارت او در ایوان بزم بر مسند عیش وعشرت می نشست وهر آینه بادشاهان نامدار وسرفرازان کامگار را باید که
بحکم وشاوِرهُم فِی الامرِ عمل مدد مشاورت بزرگان خردمند در مصالح ملک خلل ننمایند وتمام نظام

بروستهٔ گل نسیه به بندند گیارا باقدام جسارت بر سبیل تصرف اقدام خواهد رفت و این فقیر اگرچه
در ارتکاب این تالیف خود را هدف سهام ملامت میبیند اما بزبان نیاز نکته المامور معذور در دیوان اعتذار
بموقف عرض بلغای فصاحت شعار و فصحای بلاغت دثار میرساند و در مقابلهٔ مقالهٔ لازم التهدید من صنف تعقیب المستهدف
مقوله واضح التمهید من انصف العقیب المستطرف فرو میخواند نظم دیدهٔ انصاف چو بینا بود در شمر و گرچه کمینا بود
من خجلم از عمل خام خویش تو بملامت مکنم سینه ریش در روش زمرهٔ آزادگان نیست روا طعنه بر افتادگان
چشم همه هنرهمین بود از عیب پاک بی هنر از عیب نه زان چاک مصرع وعین الرضا عن کل عیب کلیلة
وفقنا الله بما یحب و یرضی و ختم احوالنا و آمالنا و آجالنا بالخیر و الحسنی و این رسالهٔ که مسمی است شده
به انوار سهیلی چهارده باب است بدینوجه که مفصل میگردد باب اول در اجتناب نمودن از استماع
قول ساعی و نمام باب دوم در سزا یافتن بدکاران و شامت عاقبت ایشان باب سوم
در موافقت دوستان و فوائد معاضدت ایشان باب چهارم در بیان ملاحظه کردن احوال دشمنان
و ایمن نابودن از مکر و حیلهٔ ایشان باب پنجم در مضرت غافل شدن و از دست دادن مطلوب
و اهمال ورزیدن و در آن باب ششم در آفت تعجیل و ضرر شتاب زدگی در کارها باب هفتم در حزم و تدبیر و بحیله
خلاص یافتن از بلای اعداء و مکر ایشان باب هشتم در احتراز کردن از ارباب حقد و حسد و اعتماد نا کردن بر تملق ایشان
باب نهم در فضیلت عفو که ملوک را بهترین صفاتست باب دهم در بیان جزای اعمال بر طریق مکافات باب
یازدهم در مضرت افزون طلبیدن و از کار خود باز ماندن باب دوازدهم در فضیلت حلم و وقار و سکون و ثبات
خصوصا بادشاهان را باب سیزدهم در بیان اجتناب نمودن ملوک از اقوال اهل غدر و خیانت باب
چهاردهم در عدم التفات بانقلاب زمان و بنای کارها بر قضا و قدر نهادن بعد از فهرست ابواب در حکایتی
که منشار سخنان همان خواهد بود شروع میرود و التوفیق من الله الاحد الصمد حکایت
جوهریان رستهٔ بازار معانی و صرافان دار العیار سخندانی و چهره گشایان غرائب حکایات قصورت آرایان
عجائب روایات عنوان جرائد اخبار را بر نیگونه آرایش داده اند و دیباچه صحائف اسمار را بدین نمط تزیین نموده که در قدیم الایام با قضای ممالک چین بادشاهی بود که حسنیت دولت و کامکاری او

والاستجازة بدنمیعنی اشتغال رفت و آنچه از عالم غیب بر زبان قلم و قلم زبان جاری شد رقم ثبت یافت و
بباید دانست که اساس این کتاب کلیله و دمنه بر حکمت عملی ست و حکمت عملی عبارت است از دانستن مصالح
حرکات ارادی و افعال طبیعی نوع انسانی بر وجهیکه مودی باشد بنظام احوال معاد و معاش ایشان
و مقتضی رسیدن بکمالیکه متوجه آنند و تقسیم از حکمت در تقسیم اول بدو قسم منقسم شده یکی آنکه راجع باشد باهر نفسی
علی الانفراد دوم آنکه راجع بود با گروهی بر سبیل مشارکت اول را که رجوع او با هر نفسی بانفراد بود و در شرکت دیگری
باوی دران باب متصور نباشد تهذیب اخلاق گویند و ثانی که راجع است با جماعتی بمشارکت باز بدو قسم
انقسام می پذیرد یکی آنکه مشارکت در منزل و خانه باشد و آنرا تدبیر منازل خوانند و دیگر آنکه مشارکت در شهر و ولایت
بلکه در اقلیم و مملکت بود و آنرا سیاست مدن گویند و کتاب مذکور مشتمل ست از اقسام ثلثه مذکوره بر بعضی فوائد
از نوع اخیرین و آنچه تعلق بتهذیب اخلاق دارد در وی مذکور نیست مگر بر سبیل استطراد پس هر چند
ایراد برخی از مکارم اخلاق را مجال بود اما نخواستیم که تغیر کلی با وضاع کتاب راه یابد لاجرم متعرض زیادتی
ابواب نا شده بر همان منوال که حکیم هند ایراد کرده التزام نمودیم و در باب اول از کتاب کلیله و دمنه که دران
زیاده فائده متصور نبود در اصل کتاب مدخل نداشت اسقاط کرده چهارده باب باقی را بعبارت روشن و آسان
بشت سیاختیم و حکایات را بطریق سوال و جواب از رای و برهمن بدستوریکه در اصل مذکور بود بقید کتابت
در آوردیم و قبل از ایراد ابواب افتتاح بحکایتی که منشاء سخنان همان تواند بود از لوازم دانستیم و بعد ما که تصرف
در عبارت کتاب مذکور بجهت اخلاق الفاظ است اگر در تالیف این رساله عنان بیان از شارع انشاء
مترسلان و منهاج ابداع منشیان بصوب تنزل معطوف باشد عذر واضح خواهد بود بیت

منکه این در مرسعی نسفته ام انچه گفتند من بگو آن گفته ام

دیگر آنکه در اثنای حکایات از اجناس
کلمات عربیه بایراد بعضی آیات و احادیث ضروری الذکر و آثار و امثال مشهوره اقتصار نموده متعرض اثبات ابیات عربی نمیگردد
و خریده سخن را بجواهر اشعار مجالس که چون کسب زر بگوهر صفت ترصیع دارد زیور نبندد مثنوی سخنهارا بدستور خردمند
ز نظم و نثر باید داد پیوند که گاهی طبع زین آرام یابد زمانی زان و گر هم کام یابد
و در محل اثبات ابواب هر جا که ایراد حکایتی و انشای مثلی مناسب خواهد بود بنابران ملاحظه که مصرع

احسان آفتاب اوج خلافت و تاجداری برجیس برج سلطنت و شہریاری بیت

قرۃ العین سلاطین شہریار خافقین شاہ ابوالغازی مظفر الملک والدین سلطان حسین خلد اللہ تعالیٰ ملکہ و سلطانہ منظور نظرات عاطفت کیمیا خاصیت آن حضرت بودند و من علو ہمت از غبار زخارف دنیا دنیہ و ما الحیوۃ الدنیا الا متاع الغرور می فشاندہ و صحیفۂ دل بی عمل را بیت بہ نیرنگ این بخروزہ خیال کہ نادان نہد نام او ملک و مال مرقوم نمی سازد و مضمون این کلام سعادت فرجام بیت خوتبر برچہرۂ قدرت نمی باید خال زہد + خلعت عفت بہ قد کامگاری خوشتر است نصب العین این احوال خود ساختہ اسعاف مطالب مظلومان و انجاح مآرب محرومانرا وسیلۂ اقتناے ذخیرۂ آخرت می شناسد و از فحواے این تذکرہ باہرہ کہ بیت

دہ روز مہر گردون افسانہ است افسون نیکی بجاے یاران فرصت شمار یارا خود را بتغافل موسوم نمیدارد و ہو الامیر الاعظم المستجمع الفضائل و المعالی بعلو الہمم المتحظی من مواہب الملک الاحد نظام الدولہ و الدین امیر شیخ احمد المشتہر بالسہیلی رزقہ اللہ الاختصاص بالسلم السلیمانی و الکمال الکمیلی کہ فی تکلف سہیلی است از زمین تابان و خورشید از مطلع مہر و وفا درخشان بیت تو سہیلی تا کجا تابی کجا لامع شوی نور تو بر ہر کہ میتابد نشان دولت است نظر بر تعمیم فوائد انام و تکثیر منافع خاص و عام اشارت عالی ارزانی فرمود کہ این فقیر بی استطاعت و حقیر اندک بضاعت حسین بن علی الواعظ المعروف بالکاشفی ایدہ اللہ تعالیٰ باللطف الخفی جراءت نموودہ کتاندکورا لباس فاخر پوشاند و زیبا رویان معانی آنرا کہ بتیق الفاظ مغلقہ و حجب کلمات مشکلہ محجوب و مستور اند بر مناظر عبارات روشن و غرفات استعارات لطیف جلوہ دہند بحیثیتی کہ دیدۂ ہر بینایی نظر تعمق و تعمیق نظر تواند از جمال آن نازنینان جملہ بیان بہرہ گرفتن و دل ہر دانا رابی تکلف تخیل و تحیل کلفت میسر شود و از وصال آن نازپروردگان مجرد ضمیر برخوردن مثنوے چنین گفت مرد سخندان بمن + کہ ای باغبان ریاض سخن +

درین روضۂ پاک بینوشان درخت معانی بنوعے نشان کہ ہر کو خورد میوۂ زین درخت نشاننده را گوید ای نیکبخت درین باغ خوشتر میوہ ما ترا ست بزیبا لے از یکدگر بہتر است

و چون از امتثال مثال آن عدیم المثال چارہ نبود و نکتہ انجکہ ثمانہ از مطلع نور سہیلے روی بنمود بیت چو حکمت است بیانی بقول شاہ عرب اگر بنور سہیلے عیان شود چہ عجب

بعد الاستخارۃ

و وصایا وضع میفرمود دیگر باره ابوالحسن نصر بن احمد سامانی یکی از فضلای زمان را امر کرد تا آن نسخه را
از زبان عربی بلغت فارسی نقل نمود و رودکی شاعر بفرموده سلطان محمود غازی غزنوی آنرا در رشته نظم
انتظام داد و بار دیگر ابو المظفر بهرام شاه بن سلطان مسعود از اولاد سلطان محمود غازی غزنوی که ممدوح
حکیم سنائی است مثال داد تا افصح البلغاء و ابلغ الفصحا ابو المعالی نصر الله بن محمد بن الحمید روح الله روحه
وزاد فی غرف الفردوس فتوحه آنرا هم از نسخه ابن مقفع ترجمه فرموده و این کتاب که حالا به کلیله و دمنه
مشهور شده ترجمه مولانا مشار الیه است و الحق عبارتی است در لطافت چون جان شیرین و در طراوت
چون مرجان رنگین الفاظ دلفریبش چون کرشمه شکر لبان شور انگیز و معانی جانفزایش چون طره
سنبر خطان دل آویز **نظم** خرو فشن چو زلف بتان چگل همه جای جانست و ماوای دل
معانیش در زیر حرف سیاه درخشنده چون مهر در دشن چو ماه سوادش را که کحل الجواهر معانی عبارت
از انست بر بیاض صفحه دیده جای توان داد و بیاضش را که غره صباح شادمانی اشارت بدانست بر سواد چشم
جهان بین توان نهاد **بیت** سنرد که کاتب دیوان سرای خلد کشد سواد نسخه او بر بیاض دیده حور
و با آنکه مسند نشینان بارگاه انشا در تعریف جزالت کلمات و تحسین بلاغت تراکیب آن متفق الکلمه اند مصرع
فان القول ما قالت حذام فاما بواسطه ایراد غرائب لغات و اطراف کلام بمحاسن عربیات و مبالغه در استعارات
و تشبیهات متفرقه و اطناب و اطالت در الفاظ و عبارات مغلقه خاطر مستمع از التذاذ بغرض کتاب و ادراک خلاصه
ما فی الباب باز می ماند و طبع قاری نیز از عهده ربط مبادی قصه بمقاطع و ضبط اوائل سخن بخواتیم آن بیرون
نمی آید و انمغنی هر آئینه سبب سآمت و موجب ملالت خواننده و شنونده خواهد بود خصوصا در زمان لطافت نشان
که طبائع ابنای آن بمرتبه لطیف شده که داعیه ادراک معانی بی آنکه بر منصه الفاظ جلوه گر باشد میدارند تکلیف
که در بعضی الفاظ بتصفح کتاب لغت و تفحص کشف معانی آن محتاج باشند و از نجهت نزدیک شده که کتابی بدان نقاب
متروک و مهجور گردد و اهل عالم از فوائد آن بی بهره و محروم مانند بنابران در نیوقت جناب امارت مآب که
ذات صافی صفاتش جوامع کمالات را جامع است و صفات سامی سماتش از مطالع فضائل و معانی طالع
صاحب همتی که با وجود تقرب حضرت سلطان زمان و خاقان دوران باسط بساط امن و امان ملتمس آثار خیر و

افتتاح ابواب حل مشکلات وکشف معضلات مینمود و این جوهر قیمتی درزمان او ازدیدهٔ هرکس چون
گوهر شاهوار در خلوتخانهٔ صدف نهان بود و چون لعل بدخشان از ضمیر کان جز بهزار خون جگر چهره ننمودی و بعد از
هریک از او داد و احفاد که بجای وی بر سریر سلطنت نشستند و همان طریق مسلوک داشته در اخفای آن
کوشیدند و با اینهمه مبالغه نسیم فضائل آن کتاب اطراف جهان را چون حواشی گلستان معطر داشتی
و نافهٔ مشک افشان مناقبش مشامات مستنشقان روائح اخبار و آثار را معنبر گردانیدی قطعه

هنر چو مشک بود مشک اگر نهان دارند ز فیض رائحهٔ او مشام را خبر است نه شیر و جنگل اند و چشمهٔ خورشید
زمان زمان اثر نور او زیاده تر است تا در زمان کسری نوشیروان انچه بر انتشاری تمام یافته که در خزائن ملوک
هندوستان کتابیست که از زبان بهائم و طیور و حشرات و وحوش جمع کرده اند و هرچه سلاطین را در باب سیاست
و حزم شاید و جهانداران را در رعایت قواعد بادشاهی بکار آید در مطاوی اوراق آن ایراد نموده و از سرمایهٔ
هر موعظت و وسیلهٔ هر منفعتی شمرده نوشیروان را که اشجار جویبار معدلت از باران احسان او سرسبز بود و طراوت
گلزار چمن انصاف از قطرات امطار عاطفت او میفزود بیت جهان گشته از عدلش آراسته
وزان رسم بیداد برخاسته رغبتی تمام و میلی بالا کلام بمطالعهٔ آن کتاب پدید آمد و بزرویه طبیب که مقدم اطبای
پارس بود و بکمال فضل و جمال ادب آراستگی داشت بالتماس نوشیروان بهندوستان توجه نمود و مدتی متمادی آنجا
بود و بانواع حیل و تدبیرات تمسک نموده آن کتاب را بدست آورد و الفاظ هندی را بلغت پهلوی که در ازمان
زبان سلاطین ایران بدان متکلم بودی ترجمه کرده بخدمت نوشیروان رسانید و بموقع قبول شرف استحسان
یافته رتبهٔ آن در حضرت شاه باقصای معارج کمال رسید و بنای کار نوشیروان در آثار اظهار عدل و احسان
و تسخیر بلاد و تسکین قلوب عباد بر مطالعهٔ آن کتاب بود و بعد از نوشیروان ملوک عجم نیز در تعظیم و اخفای
آن مبالغه نمودندی تا زمانیکه خلیفهٔ ثانی از عباسیان ابوجعفر منصور بن محمد بن علی بن عبد الله بن
عباس رضی الله تعالی عنهم خبر آن کتاب شنیده بر تحصیل آن شغف تمام بظهور رسانید و بلطائف الحیل نسخهٔ
پهلوی بدست آورده امام ابوالحسن عبد الله بن مقفع را که سرآمد فضلای عصر بود فرمود تا تمام آنرا از پهلوی
بتازی ترجمه کرد و دائم در مطالعه داشته اساس احکام خلافت و بنای شرائط عدل و رافت بران نهاد

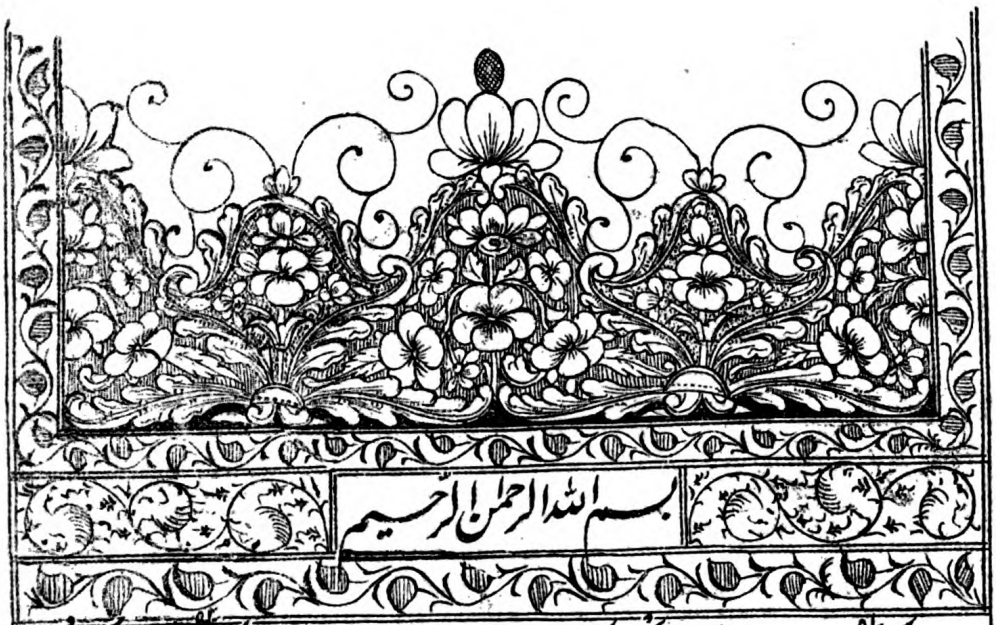
ناصح جوینده ازان در نرود بمقصود واز فحوای این مقدمه مفهوم شد که چهرهٔ هر سخن که بخط و خال حکمت و عذار هر موعظت که بگلگونهٔ جامعیت آراسته تر دل عاشقان صادق را بتماشای جلوه های او میل بیشتر باشد فرد هر که زیباتر است از خوبان سوی او میل بیشتر باشد

و از جملهٔ رسائل که مبانی تصنیفش مشتمل بود بر میامن نصیحت و از مجموع کتب که قواعد تالیفش مبنی باشد بر مسائل حکمت کتاب کلیله و دمنه است که حکمای هند آنرا بر طرزی خاص ساخته اند و بر آنهم حکمت شعار اوضاع جامعیت آنرا بر نمطی مخصوص پرداخته پند و حکمت و لهو و هزل بهم امتزاج داده اند و صورت سخن را جهت میل اکثر طباع بدان بنا بر افسانه نهاده از زبان وحوش و بهائم و طیور باصناف حکایات و روایات تقریر کرده و در ضمن آن انواع فوائد حکمت و میامن موعظت اندراج نموده تا دانا بر آن استفاده مطالعه نماید و نادان بر آن تنزه و افسانه بخواند و در درس آن بر متعلم و حفظ آن بر متعلم آسان باشد و فی نفس الامر آن کتاب حکمت انتساب حدیقه ایست که اشجار اسرارش باز مار و فیها ما تشتهیه الانفس و تلذ الاعین مزین و منور و اطراف گلزار ارشش بنفجات ما لا عین رأت و لا اذن سمعت مطیب و معطر

مثنوی هر نکته از و شگفته باغی افروخته تر ز شنجرافی لفظش چو طراوت معانی معنیش چو آب زندگانی

و افاضت آن منبع حقائق و معانی بمرتبه ایست که از مبدأ ظهور تا این زمان بهر زمان مستفیدان مجالس ارادت و مستعدان محفل سعادت را فائده رسانیده و کسوت این ابیات رائق بر بالای والای این کتاب خلقی ست زیبنده و لائق نظم صورت او جامهٔ مجد و سعادت در طراز معنی او خاتم اقبال و دولت در نگین عارض رنگین اشعارش همه غنج و دلبری طرهٔ مشکین الفاظش سراسر تاب و چین از کلام کاملش انوار دانش شعله زن راست چون آذر علم از سینهٔ اهل یقین و آن کتاب را حکیم روشن رای بر همن بیدپای بر نام رای جهان رای آورد و بشلیم ملک که مالک بعضی از ممالک هندوستان بود بزبان هندی تصنیف فرموده و یکین که در مبادی شروع شمه از سبب آن رقمزدهٔ کلک بیان گردد و حکیم مذکور بنای سخن را بر اساس مواعظی نهاده که بادشاهان را در سیاست رعیت و بسط بساط عدل و رافت و تربیت و تقویت اولیای دولت و دفع و منع اعدای مملکت بکار آید و در تشلیم این کتاب را قبلهٔ مقاصد و عمدهٔ مطالب ساخته بمفتاح مطالعه آن پیوسته

مصالح معاش ومعاد بندگان مرا از طریق حکمت براه راست دعوت کن و پرستندگان مرا بموعظت نیکو
از بادیهٔ هوا برو هضهٔ رضا رهنمون باش که نفوس سرکش را جز بتازیانهٔ حکمت رام نتوان کرد و طباع
خود پسند را جز بموعظت حسنه باصلاح نتوان آورد و لو کنت فظا غلیظ القلب لانفضوا من حولک نظم
هران رائض که توسن را کند رام کند آهستگی با کرهٔ خام به تندی توسن از سر تند گردد
وگر کندی نمائی کند گردد چنانچه رام ساختن توسنان نوعنان بی ملاحظهٔ دقائق ملائمت متعسر است
فرمان پذیر گردانیدن نفوس جمعی نیز که قوای بهیمی و سبعی بر طبایع ایشان غالب گشته در مرعی ذمیم هائم یکلوا
ویمتعوا بی مانعی و دافعی چریده اند و لگام نهی منکر و تازیانه امر معروف ندیده بی استعمال مقدمهٔ
حکمت هم متعذر خواهد بود بیت بحکمت حل هر مشکل توان کرد به حکمت کام دل حاصل توان کرد
ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا بیت حکمت طلب و بزرگی آموز
تا به نگزند روزت از روز وموعظت حسنه که در دعوت کلیه مامور به است سخنی را گویند که بر مستمع مخفی نماند
که آن محض نصیحت و عین شفقت و مرحمت است و گفته اند موعظت حسنه کلامی ست جامع که هر کس
از ارباب استماع فراخور قابلیت و استعداد خود از ان فایده تواند گرفت چون مواعظ قرآنی و نصایح
فرقانی که جامع انوار صوری و معنوی و حاوی اسرار دینی و دنیوی است و هر یک از قاری و مستمع
در مرتبهٔ خود از الفاظ و معنی او بهره مند اند و الیه اشار القائل بیت بهار عالم حسنش دل و جان تازه میدارد
برنگ اصحاب صورت دابو ارباب معنی را و این نوع کلام بر هیچ یک از انبیای عظام علی نبینا و علیهم الصلوات
والسلام فائض و منزل نبوده بلکه خاصهٔ حضرت ختمیت است کما اشار الیه صلوات الله وسلامه علیه اوتیت
جوامع الکلم و بواسطهٔ انکه صدق متابعت مورث کمال خصوصیت و منتج تصحیح نسبت باشد هر آئینه طبایع جمعی
خواص از امت بزرگوارش که بسمت کنتم خیر امة اخرجت للناس موسوم اند مطرح اشعهٔ انوار جامعیت که
اقتباس آن هم از مشکوة نبوت کبرای آنحضرت تواند بود و واقع شده و بدین سبب کلام تمام آزاد اند که دیدهٔ ظاهر بینان
بمشاهدهٔ جمال معانی مستفاد از الفاظ و کلماتش منور و مشام اهل باطن بروایح حقائق و دقائقش که ورای
مفهوم ظاهر تواند بود معطر گردد تا هر کس بقدر رحوصلهٔ خود از خوان احسان بیکرانش بهره گرفته مصرع

بسم الله الرحمن الرحیم

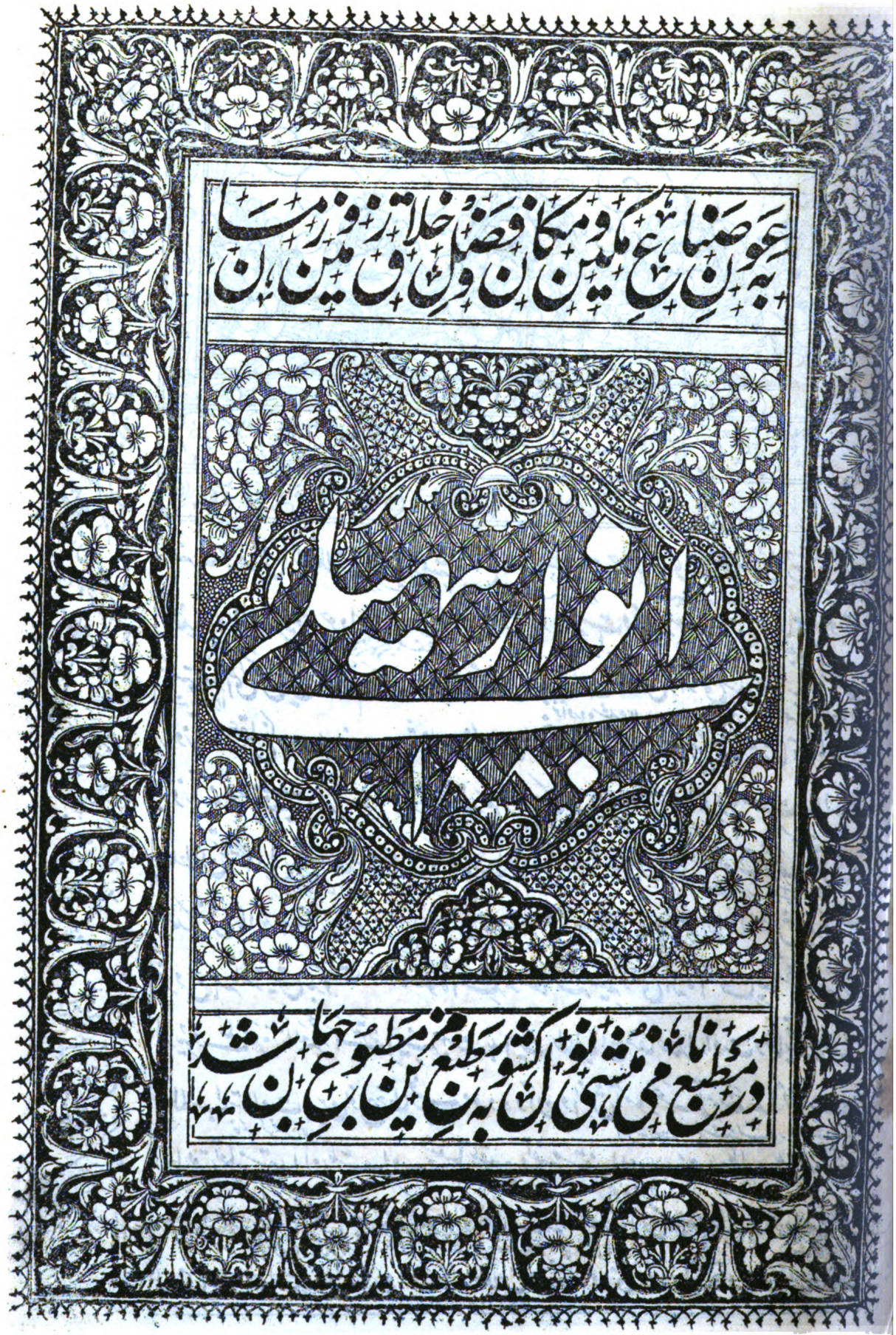
حضرت حکیم علی الاطلاق جلت حکمتہ کہ وظائف لطائف حمد وثنای او بحکم وان من شئی الا یسبح
بحمدہ بر زبان جمیع موجودات علوی وسفلی جاری ودائرست وفوائد موائد الای بیمنتہای او بقاعدہ
مستمرہ واعطی کل شئی خلقہ ثم ہدی در اجزای مجموع مبدعات سماوی وارضی ساری وسائر نظم
رموز آموز عقل نکتہ پیوند شناسای وہ جان خردمند جواہر بخش حکمتہای باریک
بروز آرندہ سنجہای تاریک در کلام قدیم کریم وکتاب لازم التقدیم والتکریم باحضرت رسالت پناہ
سلطان تخت گاہ انی مع اللہ نکتہ دان وعلمک مالم تکن تعلم روشن بیان انا افصح العرب والعجم مثنوی
محمد کازل تا ابد ہر چہ ہست بآرایش نام او نقش بست چراغی کہ انوار بینش بدوست
فروغ ہمہ آفرینش بدوست صلوۃ اللہ وسلامہ علیہ وعلی آلہ واصحابہ المقربین
لدیہ وعلی من تابعہ واقتفی الیہ جہت ہدایت طالبان مقاصد ارادت وحمایت قاصدان
مطالب استفادت بدین نوع خطاب فرموده وآن دانش آموز علمہ شدیدا القوی
راطریق تعلیم مستعدان مکتب ادب وسبیل تلقین وتفہیم مستفیدان مدرسہ جہد وطلب بدیمنوال
نموده کہ ادع الی سبیل ربک بالحکمۃ والموعظۃ الحسنۃ منطوق این کلام سعادت فرجام آنست
کہ ای دعوت کنندہ عالمان بموائد عوائد صلاح وسداد وای راہ نمایندہ آدمیان بمنہاج

بزرگست حکمتہا ۱۲ — خلعہ نعمتہ ۱۲ — بلندی ۱۲ — گردونده ۱۲ — بیع موجد یکون الامر المنظم ۱۲ — پیوسته ۱۲ — فرو آورده شده ۱۲ — پیچیده گردونده همه اجزای جزیی ۱۲

۱۲ دانا در راست کار
۱۲ دستوار وعلم
وخدا وند حکمت ۱۲ ام
۱۲ ونیست
از فیض نگرانیدن
پیوالی یاد میکند
بستانش ۱۲ ام
۱۲ واو ہر چیز
۱۲ صورت خاص
او پیدا شده نمود پیدا ۱۲
۱۲ و ۱۲ موجود
۱۲ از آن چیز
۱۲ موجود
۱۲ متحد

۱۲ سلام
۱۲ بار ۱۲ اصحاب
۱۲ بار ۱۲ ان حضرت
۱۲ بار ۱۲ اصحاب
۱۲ کرد صلعم ۱۲ او
۱۲ نشست ۱۲ او
۱۲ ان نشست
۱۲ ونیا ۱۲
۱۲ کرد صلعم
۱۲ جانب ۱۲ نشست
۱۲ کرد ۱۲ راست
۱۲ ۱۲ وگفت

۱۲ ۱۲ ۱۲

به عون صناع مکین و مکان فضل خلاق زمین و زمان
انوار سهیل
۱۸۸۰
در مطبع نامی مشهی نول کشور به طبع مزین مطبوع جهان شد

اطلاع - اگرچہ اس بطبع مین ہر علم وفن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی اور اسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہی جسکے معاینہ و ملاحظہ سے شایقان اصلی حالات کتب کے معلوم کر سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی لیکن خاص اس کتاب کے مثیل پیج کے تین صفحہ جو سادہ ہین اونمین بعض کتب قصص نثر ومنشآت درسی وقواعد فارسی وغیرہ کی درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہی اوس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدردانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

قصص نثر درسی فارسی وغیرہ

ستبستان عشرت - معروف بہ عجیب القصص نادر فسانہ بعبارت رنگین مانند بہار دانش ہی مصنفہ منشی نجبت سنگھ -

نگار دانش - لب لباب عیار دانش کمال عمدہ انتخاب ہی -

عیار دانش - مصنفہ شیخ ابو الفضل علامی بن شیخ مبارک -

مفرح القلوب - گیتگ دمنک کا قصہ ترجمہ ہندی کتاب ہیتوپدیس -

بہار دانش - کلان واضح خوشخط صاف چھاپہ صحیح مصنفہ منشی شیخ عنایت اللہ -

منشات فارسی

انشاے بہار عجم - بالتزام الفاظ فارسی در رقعات کہ کوئی عربی کی لفظ نہین آئی مصنفہ مولوے امانت علی -

انشاے فیض رسان انشا آموزی کے واسطے ہر قسم القاب وآداب کے صفات کے فقرے مصنفہ منشی حفیظ اللہ -

انشاے خلیفہ - مع اشعار کار آمد خطوط نویسی مشہور انشا درسی از خلیفہ شاہ محمد قنوجی -

ایضاً بخط شکست -

انشاے تیمز - مصنفہ منشی کالی راے تخلص تیمز

انشاے مادھو رام - مصنفہ منشی مادھو رام

انشاے منیر - خط نستعلیق مصنفہ میر صافی منیر لاہوری

ایضاً بخط شکست -

انشاے بہار ہند - رقعات بعبارت عاری مسجع تصنیف عبد النور آروی -

انشاے جامی - مصنفہ ملا عبد الرحمن جامی

انشاے طاہر وحید از منشی مرزا طاہر وحید -

انشاے فائق - مصنفہ مولوی محمد فائق -

انشاے دولت رام - مصنفہ منشی دولت رام

انشاے صفدری اسمین رقعات فارسی مقابل اسکے رقعات اردو مین تصنیف منشی غلام صفدر لاہوری

انشاے گلزار عجم - مصنفہ مولوی مقبول احمد فاروقی

انشاے مفید - تصنیف منشی لچھمن رام پنڈت -

انشاے دلاویز - تلازم شطرنج مین مصنفہ مولوی عبد النور آروے -

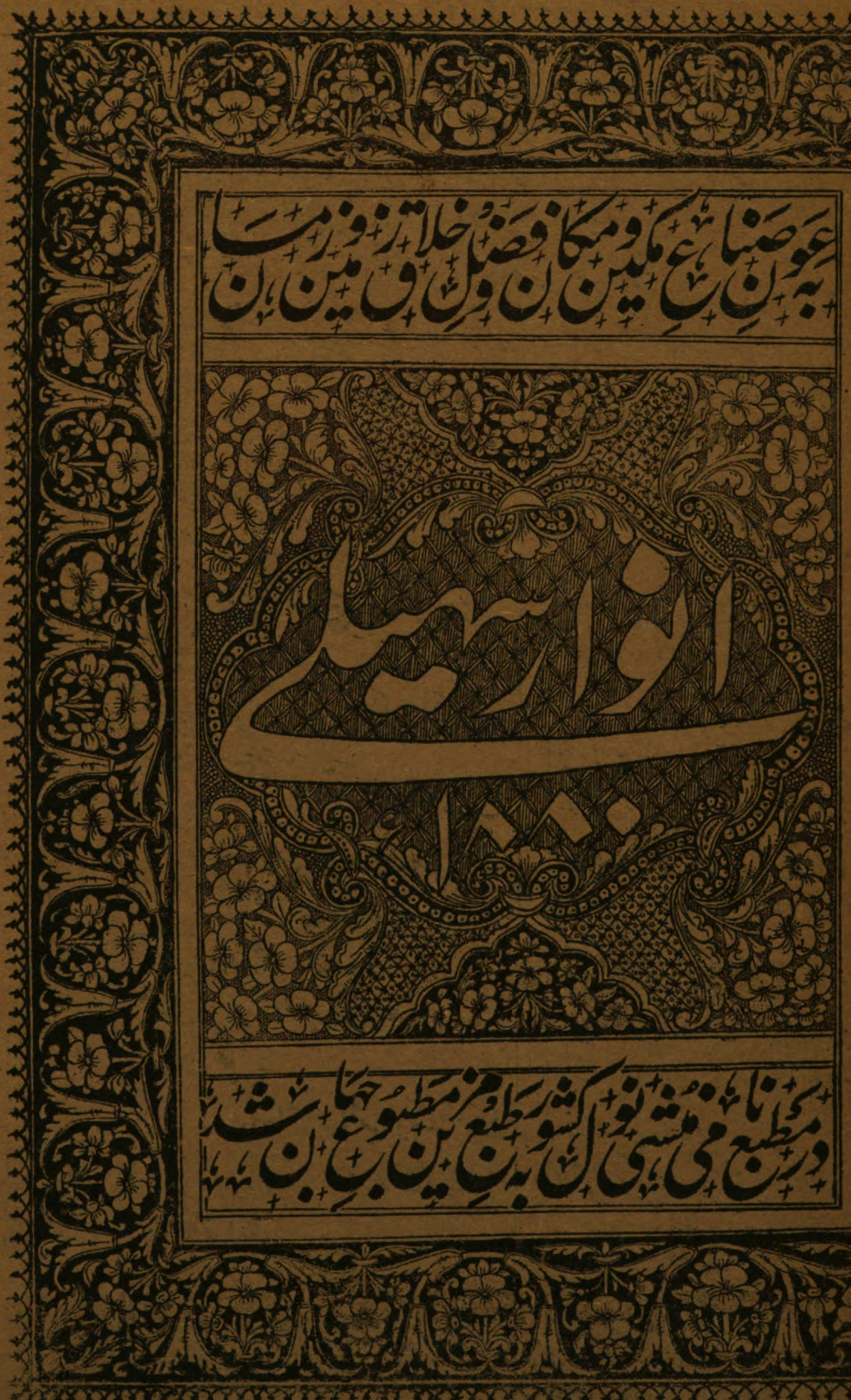
انشاے عجیب - اسمین رقعات ہین سواے لفظ فارسی کے لفظ عربی نہین ہی مصنفہ منشی محمد جعفر -

ظہیر الانشا - مصنفہ منشی محمد ظہیر الدین -

انشاے دلکشا - جلی قلم مصنفہ منشی فتح چند -

رقعات ابو الفضل - علامی وزیر اکبر شاہ -

Anwar Soheli

Anvār-i-suhaili.

49 D 50

~~49 D 3~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.
Presented
by
Munshi Newul Kishore.